RUBICON

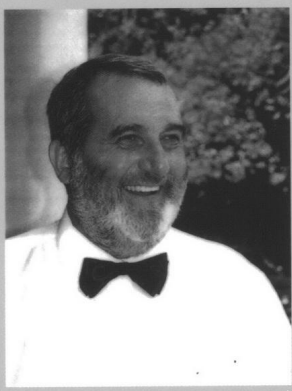
PUBLIUS VERGILIUS MARO

ENEIDA

Traducere de Dan Slușanschi

Ratio et Revelatio

Dan Slușanschi
(1943-2008)

Limba română nu trebuie să sufere silnicii, nu trebuie forțată sau învechită artificial, avuția ei de variante morfologice și de vocabular fiind, de la sine, o comoară îndeajuns de întinsă pentru transpunerea lumii, tonului, textului epopeii latine.
(Dan Slușanschi)

Rubicon

DAN SLUŞANSCHI (1943-2008), profesor la Facultatea de Filologie Clasică, Universitatea din Bucureşti, precum şi la numeroase alte facultăţi din ţară şi străinătate, a fost unul dintre cei mai însemnaţi clasicişti români. A realizat remarcabile traduceri din Platon, Homer, Vergilius, precum şi din Emile Benveniste, Giuliano Bonfante, Pierre Grimal, Georges Dumézil. A editat opera latină a lui Dimitrie Cantemir, cum ar fi *Historia Moldo-Vlachica*, Bucureşti, 1983 (pentru care a primit Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei, în 1985); *Vita Constantini Cantemyrii, cognomento 'Senis'*, Bucureşti, 1996; *Incrementorum et Decrementorum Aulae Othmanicae Libri tres*, Timişoara, 2001 (ediţie princeps). A publicat studii de specialitate, precum *Le vocabulaire latin des gradus aetatum*, Bucureşti, 1974; *Sintaxa propoziţiei latine*, Bucureşti, 1984 (ed. I); 1994 (ed. a II-a); *Sintaxa frazei latine*, Bucureşti, 1994; *Introducere în studiul limbii şi culturii indo-europene*, Bucureşti, 1987 (cu L. Wald); *Du latin aux langues romanes*, Wilhelmsfeld, 1991 (cu M. Iliescu), precum şi numeroase articole în reviste de specialitate. În 2003 a primit titlul de Doctor honoris causa al Universităţii din Caen – Basse-Normandie.

Editura Ratio et Revelatio a publicat în 2019 un volum dedicat memoriei profesorului Dan Slușanschi, editat de Ana-Maria Răducan și Florin-George Călian, *Dan Slușanschi. Portret de clasicist.*

Publius Vergilius Maro

ENEIDA

Introducere, traducere în hexametri,
bibliografie și indici
de
Dan Slușanschi

Ratio et Revelatio
2021

Colecția **Rubicon** este coordontată de Antoaneta Sabău

Editori: Florin-George Călian şi Otniel-Laurean Vereş
Redactori: Antoaneta Sabău şi Otniel-Laurean Vereş
Coperta: Narcis Cârciu
DTP: Dan Pătroc şi Stejărel Decu-Jerep

Acest volum a apărut cu sprijinul Şcolii Dan Sluşanschi de Limbi Clasice şi Orientale, din cadrul Centrului de Cercetare Ecumenică, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu.

© Ratio et Revelatio, 2021

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VERGILIUS MARO, PUBLIUS
Eneida / Publius Vergilius Maro; introd., trad. în hexametri, bibliografie şi indici de Dan Sluşanschi. - Oradea: Ratio et Revelatio, 2021
Index
ISBN 978-606-9659-12-0
I. Sluşanschi, Dan (ed. şt.)

821.124

Supracopertă: *Aeneae Troiani Navigatio* - Abraham Ortelius (1527-1598), *Theatrum orbis terrarium*, MDCI.
Copertele I şi IV: Denar de argint (diametru 18 mm) emis în 47 - 46 î.e.n. Avers: Eneas îl poartă pe umărul stîng pe Anhises şi în mîna dreaptă paladiul protector troian. Revers: Profil cu Venus (mama lui Eneas).

www.ratioetrevelatio.com

CUPRINS

Introducere 7
0. Preambul 7
1. P. Vergilius Maro 7
2. Planul *Eneidei* 10
3. Nivelurile metafizice ale Eneidei 12
4. Eroii *Eneidei* 14
5. Poezia virgiliană 17
6. Textul *Eneidei* 18
7. Modelul *Eneidei* 19
8. Traducerile româneşti ale *Eneidei* 20
Notă asupra ediției 23
Eneida 25
Cîntul I 27
Cîntul II 53
Cîntul III 81
Cîntul IV 107
Cîntul V 131
Cîntul VI 161
Cîntul VII 191
Cîntul VIII 219
Cîntul IX 245
Cîntul X 273
Cîntul XI 303
Cîntul XII 333
Marele imn 'homeric' către Afrodita 365
Către Afrodita (II) 377
Către Afrodita (III) 379
Bibliografie esențială 381
Indice de nume de persoane 383
Indice de nume de locuri 417

INTRODUCERE

0. Preambul

Un studiu aprofundat asupra lui Virgiliu, dedicat fie şi numai genezei Eneidei, ar cere, negreşit, o carte întreagă. În cele ce urmează, fără a ne întemeia mai pe larg spusele pe un aparat de erudiție dedicat doar specialiştilor (căci îl rugăm, de altfel, pe Cititor să pornească de la Bibliografia finală a cărții), vom încerca să ne precizăm punctul de vedere în special asupra cîtorva probleme esențiale inerente subiectului nostru, dînd, totodată, şi cuvenitele lămuriri asupra țelurilor şi modalităților alcătuirii concrete a acestei ediții.

1. P. Vergilius Maro (15 Octombrie 70 – 20 Septembrie 19 a.Chr.)

Probabil că nimeni nu şi-ar fi putut imagina despre acel copil sfios, de obîrşie relativ modestă, care citea cu sîrg, pentru prima oară – acasă, lîngă Mantua, pe timpul consulatului lui Cicero – operele vechilor poeți latini, că va ajunge cîndva Poetul Romei, capabil să dea o nouă dimensiune spirituală Cetății Eterne şi menirii sale în lumea antică. Dar cine ştie vreodată, negreşit, asupra cărui copil se va pogorî harul?

Vergilius meşteşugarul, un tată chibzuit şi ambițios, Magia Polla, o mamă iubitoare şi educată, l-au păzit cu grijă şi cu drag pe micul Maro (căci mai pierduseră doi băieți, morți de tineri), trimițîndu-l apoi la studii, mai întîi la Mediolanum, apoi chiar la Roma, sub îndrumarea unora dintre cei mai buni dascăli de retorică ai vremii, între care şi a celebrului Epidius, maestru, între alții, al lui Antonius şi al lui Octavius, nepotul lui Caesar.

După luarea togei virile, dorința vie de a studia filosofia l-a purtat pe tînăr la şcoala epicureică a maestrului Siron, căruia îi va şi dedica versuri entuziaste, copilăroase încă, pe vremea din care datează apropierea sufletească față de poemul filosofic al lui Lucretius – *De rerum natura*: 'Despre firea lucrurilor' – aplecarea aceasta stăruind ca o pecete asupra întregii sale vieți poetice. Alături de poetul epicureu, i-au mai fost aproape Homer, poeții alexandrini, Ennius, iar dintre contemporani, mai cu seamă Varius şi Helvius Cinna – fără a uita de prietenia cu contemporanii săi, Gallus şi Horatius.

Apropierea de casele unor mari personaje, ca Asinius Pollio, Alfenus Varus sau mai sus menționatul Cornelius Gallus, îi oferea tînărului provincial

şansa unei protecţii efective, extrem de necesară, mai cu seamă sub asemenea vremuri, zdruncinate de mari convulsii sociale: aşa se face că şi-a redobîndit, se pare, moşioara părintească, răpită cu forţa în 41 a. Chr., la împroprietărirea, silnic impusă, a veteranilor lui Octavianus. Dar jalea pierderii suferite mai înainte pare a fi îndepărtat sufletul poetului de ţinuturile sale natale, el trăind, în restul vieţii, mai mult la Neapole sau la Roma.

Desigur însă că protejarea lui reală n-ar fi fost cu putinţă fără intervenţia lui Cilnius Maecenas, nobilul etrusc, prieten de taină al triumvirului Octavianus. Iar dorinţa de a-i da ajutorul dorit îşi va fi găsit motivarea nu numai în însuşirile omeneşti ale tînărului poet, ci şi în harul poetic vădit de lectura publică a primelor sale *Bucolice*. Întreaga colecţie, de 10 poeme, avea să fie apoi publicată, în forma ei definitivă, abia în 37 a. Chr. Perfecţiunea lor formală trădează o lungă meditare din partea artistului, care scria greu, doar cîte puţine versuri odată, finisîndu-le mereu îndelung, cu o răbdare devenită proverbială. Lipsa harului de improvizator facil (uluitor, de pildă, la Ovidiu) ne explică deopotrivă îndepărtarea sa de for, de viaţa publică deschisă (care-i atrăgea ca un magnet pe alţi tineri), şi rafinamentul superior al hexametrilor săi, plini de farmec şi de o – cît de înşelătoare! – uşurinţă, în viu contrast faţă de cei ai înaintaşilor poetici latini, chiar şi faţă de cei ai talentatului Catullus.

Alăturarea lui Virgiliu la programul politic al lui Octavianus, pe care l-am putea numi 'Italia, Italia!' – în opoziţie vădită cu 'orientalismul' adversarului politic al acestuia, Antonius – şi-a primit expresia poetică în cînturile didactice ale *Georgicelor*, care preamăresc apropierea de viaţa la ţară, iubirea de moşie, reînvierea vechilor valori italice. Creşterea însăşi a lui Virgiliu i-a îngăduit să se regăsească pe sine în această 'laudă a gliei': copilărise, doar, la ţară, iar tatăl său fusese un bun apicultor şi un pasionat al pădurilor. Începute în 37, odată cu începutul 'păcii armate' dintre Octavianus şi Antonius, ele au apărut prima oară într-o ediţie completă, publică, în 30, la scurtă vreme după marea victorie de la Actium, ilustrînd tot mai limpede, de-a lungul celor patru cărţi, ralierea lui Virgiliu la idealurile politicii de măreţie prin tradiţie şi putere dusă de urmaşul cel mai capabil al dictatorului Gaius Iulius Caesar.

Cerinţele propagandei oficiale, modelate la aceleaşi dimensiuni cu politica 'mondială' a tînărului autocrat, centrată totuşi pe tradiţia italică, impuneau de la sine depăşirea orientărilor prea înguste, de cabinet, ale poeziei

practicate în ultimele decenii ale Republicii, ani sfîşiaţi de confruntări politice vehemente şi de războaiele civile. Poezia lirică, cea bucolică, cea didactică, versurile filosofice, savante, enigmatice, epigramatice puteau aduce un succes public personal, mai degrabă de stimă, decît de faimă, dar nu purtau în sine dorita înălţare de ton şi de viziune cerută de politica aceluia care, de curînd întors din Orient, avea să primească la picioare din partea Senatului însuşi, odată cu puterea absolută, titlul de *Augustus* ('Preamăritul': 27 a. Chr.).

Impresionabilul Virgiliu se ridicase deja, prin tonul anumitor pasaje din *Georgice*, dar şi prin reuşita lor alcătuire şi cizelare de ansamblu, la înălţimea noului program de guvernare, 'înregimentîndu-se' astfel mult mai devreme decît, să spunem, reticentul Horaţiu. Cu toate acestea, el nu-şi simţea firească adoptarea *sine pluribus* a manierei panegirice – cum se pare că-şi plecase genunchiul Varius – sau preluarea ca atare a tradiţiei 'epopeii istorice' romane – aşa cum o ilustraseră cîndva Naevius sau, şi mai bine, Ennius. Admiraţia nutrită pentru tonul înalt al poemelor homerice, dar şi pentru fineţea scriiturii alexandrine, îl îndemna către o sinteză – către epopeea legendară a obîrşiilor, deschisă, totuşi, previziunilor istorice (în fapt, *oracula ex euentu*).

Aşa se va fi născut planul *Eneidei*, redactată mai întîi în proză şi abia apoi dezvoltată, treptat, în hexametri, nicidecum la rîndul povestirii, ci pe sărite, în voia harului liber al imaginaţiei poetice – totul de-a lungul a mai bine de zece ani, între 30 şi 19 a. Chr. Din cercul său de prieteni, zvonul asupra marii epopei născînde s-a răspîndit curînd în lume, dar Virgiliu, cu dulcea, modesta şi binecunoscuta lui reţinere, nu s-a lăsat convins să recite unele pasaje mai deplin finisate ale poemului (din cărţile a II-a, a IV-a şi a VI-a), decît la îndemnul expres al lui Augustus – şi abia prin sau după 23 a. Chr.

Poemul eroic închinat lui Eneas, cu înaltul său suflu metafizic (prezis de *Bucolica* a IV-a, ca şi de anumite pasaje din *Georgice*), era, în fapt, ecoul uriaşelor aşteptări, comune lumii mediteraneene, care se răspîndiseră, ca o maree, în aceste timpuri de mari schimbări. Era evident că măcelurile îngrozitoare ale războaielor civile, uciderile proscrişilor, prăbuşirea puterilor lumii orientale şi înglobarea definitivă a Egiptului, după cea a a Syro-Palestinei, în sfera Puterii romane, noua şi ferma înălţare a Italiei şi a Romei sub o mînă forte care să nu îngăduie nici separatismele Hispaniilor sau Galliei, nici ameninţările, nu atît ale Parţilor, cît ale Germanilor, Tracilor sau chiar Dacilor – totul, totul lăsa să

se întrevadă naşterea unui 'nou ev'. O, de-ar fi fost un ev de bun augur pentru destinele Romei şi ale multîncercatei omeniri!

2. Planul *Eneidei*

Să încercăm, pentru o clipă, să ne închipuim contemporani cu cei trăitori la Roma înainte de anul 30 a. Chr.: *Eneida* nu există încă. Un poem epic, dacă se încumetă cineva la o asemenea cutezanță, ar avea de urmat, *a priori*, fie tradiția epopeii homerice, pur legendare, fie cea a epopeii 'istorice' (romane). Pentru un spirit mai puțin înalt decît al lui Virgiliu, alegerea simplă, în cadrul acestei alternative, ar fi părut, desigur, de neocolit.

Poetul nostru era, negreşit, un mare admirator al lui Homer, dar fusese crescut în spiritul novator al neoalexandrinismului. Aşadar, soluția spre care s-a îndreptat a fost aceea a unei armonioase îmbinări între cele două opțiuni, pe un tărîm de mijloc – legendar, în sine, dar vizionar sub raportul istoriei viitoare a Romei. Erau astfel satisfăcute şi cerințele programului augustan şi înclinațiile poetice proprii, mai apropiate, în bună măsură, de tonalitățile lui Apollonios din Rodos, fără a fi trădat, totuşi, esențialul structurilor epice homerice.

Căci, încă din Antichitate, comentatorii au vorbit despre structura *Eneidei* ca despre o *Odysseie* în şase cînturi, urmată de o *Iliadă* în alte şase: prima ei parte este cea a 'rătăcirilor' (1-6); cea de a doua a 'războiului hotărîtor' (7-12). *Odysseia* însăşi are acest tip de structură fundamentală binară: 'rătăcirile lui Odysseu' (1-12); 'lupta pentru putere' (13-24).

Față de această structură majoră, externă, evidentă pentru oricine, cercetările moderne, pornind de la o fină observație a lui Th. Ladewig şi dezvoltate mai ales de R. Lesueur, au învederat mai bine o structură latentă ternară, asemănătoare structurii mai complexe a *Iliadei*: prima epopee homerică, ilustrînd un moment de începutinire a asaltului asupra Troiei, provocat de 'mînia lui Ahile', cuprinde, mai întîi, două etape descendente (în *anticlimax*): I. 'începutul înfrîngerilor aheene' (1-8) – de la izbucnirea conflictului dintre Agamemnon şi Ahile şi pînă la primele ameninţări grave împotriva taberei acestora. II. 'Primejdia la nave' (9-16) – de la insuccesul soliei de împăcare trimise lui Ahile şi pînă la moartea lui Patroclu. Acestea sunt urmate (şi compensate, în *climax* vehement) de partea a III-a: 'Înfrîngerea Troienilor' – de la jalea lui Ahile şi pînă la uciderea şi răscumpărarea lui Hector. Acelaşi tipar,

mai ascuns, se regăseşte şi în Eneida: I. 'Episodul carthaginez' (1-4); II. 'Aflarea patriei' (5-8); III. 'Războiul hotărîtor' (9-12).

Dar structurile de cîte patru cînturi nu mai corespund exact celor homerice. La Homer, desfăşurarea unui ciclu echivalent cu patru cînturi (aşa cum au fost ele delimitate de gramaticii alexandrini) este, îndeobşte, următoarea: 1. expunere – tensiune medie; 2. digresiune – tensiune mai scăzută; 3. criză – tensiune maximă; 4. tranziţie – tensiune medie. Să luăm drept exemplu, de pildă, cînturile 5-8 din ambele poeme homerice, în paralel:

	Iliada	*Odysseia*
5.	Vitejiile lui Diomede	Plecarea de la Calypso
6.	Glaucos şi Diomede. Hector şi Andromaha	Odysseu şi Nausicaa Sosirea la Feaci
7.	Hector şi Aias. Ridicarea morţilor	Odysseu primit la Alcinou
8.	Lupta întreruptă	Odysseu recunoscut de Feaci

Singura excepţie, justificată, la Homer, este cea a ciclului final, care arată astfel: 1. expunere – tensiune medie; 2. criză – tensiune maximă; 3. tranziţie – tensiune moderată; 4. final – tensiune maximă. Sau, în paralel:

	Iliada	*Odysseia*
21.	Lupta de la rîu	Pregătirea uciderii peţitorilor
22.	Uciderea lui Hector	Uciderea peţitorilor
23.	Serbările pentru Patroclu	Recunoaşterea de către Penelopa
24.	Răscumpărarea lui Hector	Lupta finală şi încheierea păcii

La Virgiliu, structurile primelor două treimi au luat un tipar asemănător acestei a doua desfăşurări homerice: 1. expunere – tensiune medie; 2. criză – tensiune maximă; 3. tranziţie – tensiune moderată; 4. criză – tensiune maximă:

1.	Sosirea la Carthagina	5.	Jocurile pentru Anhises
2.	Căderea Troiei (povestirea lui Eneas)	6.	Coborîrea în Infern – profeţiile lui Anhises
3.	Peregrinările pe mare (continuarea povestirii)	7.	Izbucnirea războiului
4.	Patima Didonei	8.	Eneas la Evandru. Armele. Viitorul Romei

În schimb, treimea finală este construită pe o gradație continuă, în *climax*, urmărind mersul tot mai aprig al războiului, mereu mai în favoarea Troienilor, pînă la tragica, dar apoteotica încheiere a sîngeroasei înfruntări:

9. Asaltul asupra taberei troiene. Nisus şi Euryalus
10. Lupta din fața taberei. Pallas, Lausus, Mezentius
11. Încercări de pace. Sperjurul şi lupta din cîmpie. Camilla
12. Lupta finală. Vitejiile eroilor. Moartea lui Turnus

Cele douăsprezece cînturi ale *Eneidei* (însumînd aproape 10.000 de versuri – deci cam trei pătrimi din *Odysseia*, sub trei cincimi din *Iliada*) sînt, prin urmare, mai concentrate decît cele homerice, ritmul lor este mai susținut, digresiunile sînt rare: la şapte sau opt sute de ani distanță, publicul, lumea literară, cerințele stilistice diferă. Dar tiparele largi pornesc în mod evident de la cele homerice, ca, de altfel, şi nevoia metafizică a încadrării faptelor omeneşti într-o lume mai largă şi mai înaltă, aceea a Divinului atotprevăzător.

3. Nivelurile metafizice ale Eneidei

Tradiția epică greco-latină cerea corelarea planului omenesc al evenimentelor (legendare sau istorice) cu resorturile superioare, divine, ale împlinirii faptelor omeneşti. Paralelismul cu toate marile poeme epice ale începuturilor literare omeneşti, indo-europene sau nu, ne îndeamnă să credem că vechimea acestei tradiții, totodată războinice şi sacrale, este imemorială. Numai că, la Homer, Soarta (purtînd mai multe nume: μοῖρα, κῆρ, οἶτος etc.) era prevalent individualizată, hotărîrea împlinirii printr-un 'plan divin' (βουλή) revenindu-i lui Zeus Atotputernicul.

În Eneida, impasibilul (neutru) *fatum* (cu dubletul poetic, pl., *fata*), 'destinul implacabil', domină totul: Iuppiter are mai degrabă rolul de a-i îndeplini neclintita desfăşurare, domolind impulsurile, 'destabilizatoare' ale zeițelor, nestăpînite în părtinirile, în ura şi în iubirea lor – aşa cum sînt Iunona şi Venus. Rarefierea substanței vii a nivelului ceresc – Olympul fiind un cadru convențional destul de vag conturat – se vădeşte şi prin relegarea celorlalte divinități majore ale Pantheonului grecesc în roluri marginale, convenabile episodic: Neptun pe mare, Minerva şi Marte în luptă, Apollo ca protector. Vulcan, ca faur al armelor lui Eneas – Pluton abia fiind pomenit de-a dreptul.

Scăderea relativă a puterii motivatoare a personajelor divine, prin

transferul necontenit al justificărilor către *fatum*, destinul imuabil, va fi avut drept subtext (adesea destul de explicit) agnosticismul în privința Divinului – mentalitate la modă pe vremea lui Virgiliu, sub influența filosofilor: *casusue deusue* este un clișeu care le răpește zeilor, în fapt, o mare parte din *numen* – din puterea de decizie și de influență electivă.

Constatăm, în schimb, o creștere a ponderii divinităților minore cu rol funest, într-o atmosferă de *horror*: pe cînd la Homer apariția Eriniilor sau a acoliților feroci ai lui Ares (Discordia, Spaima, Groaza – personificate) sînt bine circumscrise, doar 'zînele vrăjitoare', ca Sirenele, Circe, Calypso, sau 'monștrii', ca Cyclopii, Scylla și Charybda, dînd un ton mai picant povestirii 'rătăcirilor', la Virgiliu Harpiile (Celaeno) și Cumplitele (Allecto) apar și revin decisiv în desfășurarea evenimentelor, trădînd via sensibilitate a poetului și a contemporanilor săi față de forța malefică a Răului dezlănțuit.

Ceea ce s-a pierdut din tensiunea planului divin tradițional, alunecat, în tirade, chiar spre o retorică mult mai puțin grăitoare decît nuanțatele reprezentări homerice ale zeilor, s-a decantat însă în trama 'tărîmurilor' și în cea a 'tradiției strămoșești', mai accesibile spiritului italic.

La Homer, Hades mai era (încă), în special în *Iliada*, mai degrabă o divinitate, decît un 'tărîm' (în pofida banalizărilor frecvente din traducerile modeme), deși structurile înseși ale divinului alunecaseră deja spre o inserare a 'subpămînteanului' printre 'tărîmuri', într-o tripartiție 'cer / pămînt / subpămîntean' față de cea veche indo-europeană 'cer / văzduh / pămînt'. În *Iliada*, acest proces nu este încă limpezit: în *Odysseia*, mai ales prin mare (11) și prin ecoul ei din cîntul 24 (1-204), el pare tot mai bine definit.

La Virgiliu, ca urmare a desăvîrșirii acestei imagini în lumea hellenistică, tripartiția cea nouă este un fapt împlinit, mergînd chiar pînă la a subsuma Cîmpiile Elysee lumii subpămîntene, ca un posibil izvor de cunoaștere pozitivă pentru oameni, care poate să ofere, într-o lumină orfico-pitagoreică, perspectiva asupra lungilor veacuri ce stau să vină. Dacă nu Cerul, atunci Elyseul poate comunica viziunea asupra măreției viitoare a Eneazilor, a Italiei și a Romei, cu lauda explicită a familiei Iuliilor și a lui Augustus.

Iar lucrurile stau astfel pentru că ideea dominantă este cea a tradiției generațiilor, din neam în neam: tipică mentalității romane, mult mai mult decît celei grecești, această reprezentare despre *mos maiorum* și despre ocrotirea pe

care o pot hărăzi *Manes* justifică veneraţia închinată lor, cu o căldură mult mai vie decît cea pentru divinităţile (fie ele majore sau minore) cărora li s-au ridicat temple şi altare, sau primesc jertfe chiar şi la răscruci: acestora li se dedică ritualuri exacte, desfăşurate în zile, la momente şi cu ocazii precise, fără a i se cere însă omului sau obştei omeneşti vreo devoţiune sentimentală aparte.

Eneida se arată, aşadar, a fi epopeea Italiei şi a Romei, dar prin intermediul necesar al imaginii generaţiilor omeneşti, întrupate în dinastia Eneazilor, coborîtoare directă din vechii Troieni: ca atare, ea este menită să domine atît lumea grecească, în pofida orgoliilor ei culturale, cît şi lumea comercială şi uneltitoare a Orientului, simbolizată prin Carthagina. Roma lui Augustus se înalţă, măreaţă, deasupra tuturora, drept *Caput orbis terarum*.

4. Eroii Eneidei

Homer oferea nu numai tipuri eroice-model, ci şi adevărate structuri de personaje eroice, aflate în opoziţii binare sau ternare, într-o mai largă alcătuire, caleidoscopică, de pildă:

- pe de o parte, Priam, prin poziţia sa, este 'domnitorul uns, cu har', care îi are alături pe Hector, 'războinicul', şi pe Paris, 'frumosul', şi i se opune astfel lui Agamemnon, de asemenea un 'rege sacral', caracterizat prin 'har divin' – acesta avîndu-i în oaste pe Ahile, 'războinicul', caracterizat prin 'slavă', şi pe Odysseu, 'şiretul', care ţinteşte mereu la 'cîştig'.

- pe de altă parte, Priam, prin vîrsta sa, i se opune lui Nestor, fala din sfatul Aheilor (aşa cum Ahile este 'fala Aheilor' în luptă), şi, implicit, la distanţă, lui Peleu, tatăl lui Ahile (mai ales în cîntul 24 (Ω).

Mergînd pe această cale de analiză, vom găsi noi şi noi opoziţii şi alăturări care ţes statutul viu şi funcţional al fiecărui erou, fie el de primul rang, ca Hector şi Ahile, fie de al doilea sau chiar al treilea, ca Pandaros, Sarpedon, sau cei doi Aias, Diomede, Idomeneu etc. Nu este uitat nici personajul-tip al 'lumii de rînd', la Greci prin Thersites cel urît, ciudos şi bîrfitor, la Troieni prin închipuitul, laşul şi trădătorul Dolon.

La Virgiliu, lumea eroică nu mai este la fel de complexă, relaţiile dintre eroi fiind mai degrabă scheme binare, tipice, dar fără aura bogată a armonicelor implicite din 'lumea homerică'. Prestanţa lui Eneas cel pios este indiscutabilă, evoluţia lui treptată – de la *dux*, 'conducător şi călăuz', încă şo-

văielnic, la *rex*, 'rege cu har', cu ținte strategice bine definite, de la 'omul păcii' la 'luptătorul dezlănțuit' – este şi ea interesantă, dar lipsită de caracterizările comportamentale sau corporale care fac farmecul personajelor homerice: la Virgiliu, în tradiția mai nouă, alexandrină, frămîntările sufleteşti şi vorbele eroului contează cu deosebire. În plus, epitetele care îl definesc, în tradiția homerică, sînt hotărîtoare asupra rolului său epic: Eneas este înainte de toate, chiar în opoziție cu Hector, *pius*, devenind şi *pater* abia după dispariția lui Anhises şi preluarea definitivă a rolului de îndrumător şi de protector suprem al Troienilor aflați pe calea exilului. Pietatea lui nu numai față de zei, ci şi față de ai săi (părinte, fiu) face ca, în majoritatea poemului, sa nu-i transpară, prea vii, însuşirile războinice latente. Abia în dezlănțuirea finală, necesară, împotriva lui Turnus, îl putem vedea pornind, *terribilis, acer*, la o luptă fără de cruțare: nu aşa arătase în înfruntările precedente, cu Lausus, cu Mezentius. De altfel, el este, mai presus de orice, 'eroul întemeietor', cel către care vor privi, înapoi, toate marile figuri viitoare ale tradiției romane, pînă la Marele Augustus. Măreția lui şterge pînă la insignifianță rolul fidelilor săi 'vasali', ca Ahates, Serestus, Sergestus etc. Singurul personaj care primeşte nai multă substanță, în decursul luptelor pentru țară, este, neîntîmplător, Iulus (Ascanius): pe linia Anhises – Eneas – Iulus, ideea dinastică primează, secunzii (ca Agrippa, Maecenas etc., din lumea augustană) rămînînd în umbră.

Aceeaşi trăsătură fundamentală, a definirii prin frămîntările sufleteşti, interioare, o surprindem şi la Didona, personajul feminin major, creație virgiliană aparte, ea fiind perechea 'turnată' a lui Eneas: regină şi fire puternică, Feniciana ar fi fost, după măsurile omeneşti, o soție perfectă pentru regele Eneas. Dar Soarta n-a vrut să fie aşa: destinul Troienilor exilați era talia. Personaj mai viu decît oricare altul din *Eneida*, Dido a Carthaginei, inspirată lui Virgiliu, poate, şi de Medeea lui Apollonios din Rodos, domină prima treime a poemului, prin vivacitatea trăirilor ei, descrise cu o finețe tipic 'modernă'. De astă dată, Nausicaa, Andromaha sau Penelopa ale lui Homer, oricît de mişcătoare şi de vii în aparițiile lor, episodice sau mai ample, nu au intensitatea de trăire a eroinei virgiliene, care prilejuieşte (mai cu seamă în Cîntul al IV-lea) un portret psihologic emoționant. Cît de palide, de şterse, sînt, pe lîngă ea, Creusa, ori Lavinia! Nu se apropie de intensitatea trăirilor ei, în a doua jumătate a poemului, decît regina Amata sau zîna Iuturna, sora lui Turnus. Aşadar, la Virgiliu, trăirile feminine

vehemente, pasionale sînt mult mai viu caracterizate, decît cele 'etice': sărmana Creusa rămîne mai degrabă o 'fantasmă a trecutului pierdut', iar frumoasa Lavinia, care putea fi o Cosînzeană fermecătoare, nu pare decît o copilă sfioasă – rolul de 'purtătoare de regalitate' îi depăşeşte cu mult statura scenică.

Cît de vii sînt, în schimb, zeiţele – prezenţe, aşa cum se şi cuvine, mult mai ample decît dimensiunile umane! 'Ura Iunonei', a protectoarei Carthaginei, este, în *Eneida*, tema dominantă a 'rătăcirilor troiene'; (ecou al 'urii lui Poseidon', din *Odysseia*): 'iubirea lui Venus' a Mamei ocrotitoare a Eneazilor, îi face faţă, deschizînd calea slăvită a viitoarei Rome. La fel de pregnante sînt, apoi, luptătoarele din tabăra italică: zîna Iuturna şi 'amazoana' Camilla. Într-adevăr, sub raportul lumii ei feminine, epopeea virgiliană este mai bogată şi mai echilibrată decît cea homerică, predominant masculină. Acolo, în lupte grele sau în istovitoare peregrinări, bărbaţii, numai bărbaţii poartă destinele cetăţii şi ale lumii. Aici, impresionantele nestăpîniri feminine dau, prin contrast, parcă şi mai multă culoare gravelor valori masculine care au darul de a pecetlui programul italic: pietatea, eroismul, mila.

Revenind însă la personajele masculine, la o examinare mai atentă vom remarca tensiunea care împarte şi slăbeşte tabăra italică, unde înţelepciunea bătrînului *rex* Latinus este contracarată de dezlănţuirile temerare ale tânărului *dux* Turnus. Vîrstnicul rege, depăşit de ieşirile violente ale mult mai tinerei sale soţii Amata şi de cutezanţele considerabile ale junelui războinic care vrea fără preget să-i fie ginere, este totuşi singurul care, ca şi Anhise Troianul, vede firele Sorţii împletindu-se către o 'pace comună', pe care o ştim venindă, străbuna acelei *pax Romana* din programul-standard al propagandei romane, din cel al lui Iulius Caesar şi al lui Augustus.

În tabăra troiană, mai fin caracterizaţi sînt aliaţii, ca Evandru şi Pallas, sau Troienii de rang inferior, ca Nisus şi Euryalus, oferind prilejul cîte unui episod fie cu răsunet profetic, fie cu valoare dramatică (în cărţile 8-11). Lor le fac faţă, simetric, personajele alăturate lui Turnus, din tabăra italică, Mezentius şi Lausus, şi, ca o pată de culoare 'amazonică', viteaza Camilla.

Dacă vom încerca, însă, după citirea şi recitirea poemului, să ne creionăm chipurile eroilor virgilieni, cu toată picturalitatea vădită a unei imagini din poem, vom constata că, deşi alura lor o putem uşor desprinde, figurile ne rămîn, parcă, sub un fel de *sfumato*: le vedem acţiunile, le citim gîndurile

şi stările afective, totuşi feţele lor, gesturile lor tipice ne rămîn mai degrabă indistincte. Fluiditatea poemului, interioritatea trăirilor, măreţia planului general, de tip messianic, au începeţoşat detaliile individuale. Menirea şi trăirea prevalează asupra amănuntului curgerii concrete a existenţei.

5. Poezia virgiliană

Miracolul *Eneidei* constă în îmbinarea unei poetici savante, bazate pe trăirile emoţionale, cu tonul înalt, care alcătuieşte 'eterul' necesar epopeei, pentru ca ea să-şi păstreze neştirbite alura şi credibilitatea. Numai iubirea nețărmurită față de pămîntul italic şi noul sentiment de speranţă şi de încredere în destinele Romei augustane, care a marcat deceniul anilor '20 (a. Chr.), l-au putut face pe Virgiliu să se depăşească pe sine, ieşind treptat din izolarea perfecţionistă a începuturilor poetice ale tinereţii, pentru a ajunge să dea, cum spune Properţiu, plin de patriotism roman, un epos *maius Iliade*.

Indiferent de aceste raportări relative, mai degrabă problematice, la Homer, Virgiliu, eruditul care-şi cunoştea pe dinafară şi predecesorii greci, şi înaintaşii latini, a adus, în sfîrşit, acea mutaţie de ton, de nivel şi de realizare literară, care, singură, poate dărui lumii o capodoperă. Căci, aşa necizelată cum i-a fost scris să rămînă, *Eneida* este, neîndoielnic, una din marile capodopere poetice ale spiritului omenesc. Curgerea delicată, tipic virgiliană, a versurilor, în care au venit să se insere, firesc şi cu desăvîrşit bun gust, unele din expresiile sau chiar din versurile mai izbutite ale lui Ennius sau ale lui Lucretius, bucură şi captivează prin îndemînarea adaptărilor metrice ale noilor cuceriri ale limbii latine, dobîndite deja de Catullus şi de generaţia sa. Figurile de stil se îmbină armonios cu fericite licenţe poetice, doar arareori tiradele unor personaje (mai degrabă divine: Venus / Iunona) riscă să devină prea retorice, excursurile sînt vii şi echilibrate. Scenele şi episoadele tipice, ca 'moartea lui Laocoon', 'furtuna pe mare', 'moartea lui Palinurus', 'vitejiile lui Nisus şi Euryalus', 'gesta Camillei', îmbogăţesc şi dau culoare tramei de fond a epopeei, amplificîndu-i armonicele şi dînd mai multă substanţă cînturilor ei.

Desigur, necizelarea finală a poemului de către autorul însuşi, căruia Soarta nu i-a mai îngăduit să-şi vadă opera desăvîrşită, şi reticenţa (înţeleaptă) a editorilor săi dintîi – Varius şi Tucca, la îndemnul expres al lui Augustus – au lăsat posterităţii un text care mai prezintă încă ochiului expert diverse incon-

sistențe, fisuri, noduri metrice sau nehotărîri asupra formulei optime finale. Toate acestea se reduc însă la detalii – sînt doar urmele dălții Maestrului, care nu a mai apucat să-şi şlefuiască impunătorul basorelief al măreției romane. Totul păleşte dinaintea majestuoasei concepții şi alcătuiri de ansamblu a operei ce defineşte epoca augustană: culmea spiritualității Romei antice.

6. Textul *Eneidei*

Stabilirea critică a textului acestui mare poem suferă în mod inerent presiuni diferite, sub influența a trei factori:

6.1 Prezența inegalităților de finisare

Virgiliu însuşi numea *tibicines* ('suflători') acele 'icuri' poetice (fr. *chevilles*) provizorii – de un cuvînt, un *hemiepes*, sau chiar un vers-două – folosite pe moment, pentru a sprijini, ca punți improvizate, izvodirea curgătoare a pasajelor întregi, încă nefinisate. Problemele puse de aceste tranziții sau chiar stridențe (între tirade, între episoade, între cînturi), care au lăsat şi versuri neterminate (57 în tot poemul), le-au provocat îndoieli atît primilor editori, care au căutat soluții cît mai simple de remediere, cît şi comentatorilor şi editorilor ulteriori ai *Eneidei*, confruntați şi cu slăbiciunile, destule, dar nu catastrofice, ale tradiției manuscrise.

6.2 Carențele tradiției manuscrise

Față de marea majoritate a textelor clasice, textul *Eneidei* se bucură de martori relativ timpurii: ne bucurăm, pentru întregul poem, de sprijinul comun al unui întreg grup de codice din sec. IV-V-VI, a căror contribuție este fundamentală în stabilirea textului: baza o dau mss. F M V, coroborate, cînd se poate, cu P R şi cu B G V (şi cu rare sugestii date de atestările din papiri). Nu sînt însă de ignorat nici lecțiunile oferite de mss. caroline (sec. VIII-IX), căci *recentiores* nu sînt mereu şi *deteriores*. Am apelat mai rar, în aparatul critic, fără a-i hărăzi un 'etaj' aparte, la 'tradiția indirectă', adică la citatele, puzderie, din autorii ulteriori lui Virgiliu, care-şi fac un punct de onoare din a-l pomeni pe Maestru, ca o dovadă de erudiție: cele mai multe dintre citate sînt, evident, făcute din memorie, deci dau variante lipsite de orice autoritate critică – importante, desigur, pentru *Nachklang*, dar nu şi pentru stabilirea textului.

La ediția *maior*, bilingvă, cu traducerea românească şi textul latin, am adăugat înaintea acestuia un *Apparatus criticus*, a cărui redactare, economică,

adică prevalent 'negativă', cuprinde cele mai de seamă lecțiuni ale mss., observațiile cele mai importante ale comentatorilor antici (mai ales alea lui (D.-) Servius), precum și unele conjecturi deosebit de sugestive înaintate de erudiții umaniști și moderni – fireşte, în afara justificării celor a căror adoptare s-a impus în textul însuși al poemului, în special datorită slăbiciunilor, aberanței, sau, rareori, chiar absurdității reflectate de *paradosis*.

6.3 Intervențiile editoriale

Problema oricărui editor, simplu formulată, este aceea de a rezista tentației de 'a scrie mai bine' decît autorul însuşi, aşa cum îl prezintă tradiția manuscrisă. Cea mai bună cale este aceea de a urma, în esență, modesta procedură a prietenilor poetului: eliminările, completările, schimbările de topică, preferarea unor variante lexicale (prin diverse coroborări poetice şi/ sau filologice interne sau externe) pot fi tentante, dar riscul de îndepărtare față de Poet este atît de mare, încît evitarea sau relegarea lor în aparatul critic este, cu un suspin, preferabilă alunecării în stilizări incerte: speculațiile erudiților sînt o întristătoare boală scolastică.

7. Modelul Eneidei

Fapt neîndoios, factorii care au decis ca Eneida să devină, încă de la început, Modelul genului în lumea latină, intrînd de îndată, ca un text 'clasic', în şcoală, au fost anvergura ei morală, suflul poetic cuceritor şi noutatea absolută a sintezei pe care o oferea. Text de bază în programul Principatului, ea îmbina în mod ideal aura legendară cu viziunea istorică, tradiția străbună cu nădejdea într-un viitor al păcii, patima feminină cu exaltarea eroică, soarta omului cu vrerea Destinului.

Apoi, în Apus, uitarea limbii greceşti, a pus treptat între paranteze lumea homerică, al cărei vag reflex l-au mai purtat, în toată Antichitatea tîrzie şi în Evul Mediu, doar *Iliada Latină* – un prea puțin fericit rezumat de şcoală (în numai 1070 de hexametri) al marelui poem troian – şi feluritele aluzii din literatura secundară. Astfel, *Eneida* a ajuns Epopeea prin excelență, depăşindu-şi, prin măreție, toți epigonii – fie ei adversari, ca Lucan, sau emuli, ca Silius Italicus sau Valerius Flaccus: ea îi întrece, înaltă, *sicut alta solent inter uiburna cupressi.* De aceea Dante l-a asumat drept Maestru pe Virgiliu, iar numele acestuia a rămas echivalentul celui al Poetului – adică al Supremului cu putință pe tărîmul Muzelor.

8. Traducerile româneşti ale Eneidei

În România, prima traducere poetică a Eneidei, vrednică de acest nume, după diverse încercări parțiale din decursul sec. XIX, a fost cea a dăruitului George Coşbuc, apărută pentru prima dată în 1896. Ea a primit, destul de tîrziu (în 1913) 'Marele Premiu Năsturel' al Academici Române, fiind destul de hulită de latiniştii care-i reproşau, cam pe nedrept, unele libertăți luate față de originalul latin. Coşbuc nu era clasicist, ci poet, un mare iubitor al culturii clasice europene şi mondiale: vocabularul îi este bogat, hexametrul curge uşor, elegant, cu suflu autentic, tonul rămîne înalt, superior în calitate estetică celui al multora din urmaşii săi, fie ei mai 'breslaşi' decît dînsul. Judecată cu suflet împăcat, ca realizare a 'epocii lui Carol I', traducerea lui Coşbuc merita mult mai mult decît un simplu succes de stimă, aşa cum ne-o vădeşte şi retipărirea ei, superb comentată de distinsa clasicistă Stella Petecel (1980). Dar, vai, Zoil a lucrat şi lucrează.

Evidenta reuşită a lui Coşbuc a făcut ca următoarele traduceri integrale să prefere proza: cea mai modestă a lui N. Pandelea (1913, cu retipăriri pînă în 1943) şi cea, canonică pentru şcoală, a marelui om de cultură E. Lovinescu (1938, cu retipăriri, revăzute de E. Cizek, în 1964 şi 1967).

La 70 de ani de la traducerea lui Coşbuc, a apărut o primă reluare în hexametri, datorată lui D. Murăraşu (cu o introducere de H. Mihăescu, 1956) mai exactă în raport cu textul virgilian, pe care îl urmează, în măsura posibilului, vers la vers: utilă şi curgătoare, ea pierde totuşi din avîntul poetic al versului lui Coşbuc ceea ce a cîştigat în precizie filologică – poate şi de aceea a cunoscut un ecou mai restrîns.

Apoi, în 1979 a apărut o nouă traducere a primei părți a poemului (cînturile 1-6), în tălmăcirea finului şi eruditului clasicist clujean Th. Naum. Sonoritatea şi eleganța hendecasilabilor săi atestă succesul maxim al ambianței şi concepțiilor Şcolii Române de la Roma: convingerea, tipic italiană, că hexametrul nu mai oferă resurse în limbile moderne a dus la alegerea metrului iambic, de sorginte dantescă – la fel se hotărîse, în ultimă resursă, şi G. Murnu, pentru *Odysseia*, dacă trecem cu vederea o mai restrînsă încercare virgiliană, în hexametri (cîntul 9, apărut în 1928).

Descătuşarea anilor '90 a dat un nou impuls şi emulației din studiile virgiliene. Astfel, în 1994, la Timişoara, am avut plăcerea să asist la lansarea traducerii izvodite de Profesorul G. I. Tohăneanu, tot în tradiția hendecasila-

bului, vers preferat de Murnu şi de Naum. Bogăţia expresiei, acurateţea redării îndelung cîntărite, fineţea detaliului şi caracterul personal al soluţiilor alese dau o deosebită pregnanţă acestei erudite transpuneri româneşti, mult apreciată încă de la lansarea ei în public. Cartea este introdusă de o Prefaţă a traducătorului şi urmată de un şir de note lămuritoare, redactate de Ioan Leric.

În 1997, a apărut la Iaşi, după o cale mai lungă străbătută spre tipar, o altă traducere a *Eneidei*, datorată poetului Nicolae Ionel. Domnia sa, cu hotărîrea pe care i-o cunoşteam din vremea tinereţilor noastre ieşene, a optat în favoarea unei adecvări extreme faţă de tiparele virgiliene, nu doar prin revenirea la hexametru, ci chiar şi prin utilizarea, pînă şi în limba română, a topicii şi a sintaxei latine, cu atît mai mult cu cît traducătorul a decis să dea o ediţie bilingvă, prima la noi în Ţară, reluînd în paralel, fără specificare expresă, şi textul latin al ediţiei lui P. Lejay. Rezultatul a ajuns să fie, prin urmare, un *curiosum*: traducerea îşi urmează şirul sonoră, bogată, cadenţată – doar că sintaxa ei, imposibilă în româneşte, nu aduce nicidecum Cititorului un acces omenos sau măcar viabil la elegantele versuri ale lui Virgiliu, atît de curgătoare în latineşte. Nu credem că tradiţia poetică greco-latină, cu tiparele sale ritmice cantitative şi morfo-sintactice de tip sintetic (adică indo-europene vechi), poate fi suprapusă pur şi simplu, direct şi automat, peste mijloacele vreunei limbi moderne de aceeaşi sorginte – a cărei ritmică este silabică (dacă nu şi accentuală) şi a cărei morfo-sintaxă, analitică, impune o topică nu mai puţin expresivă, dar cu tipare proprii, mult diferite de cele latine.

Încheind, în 1998, retraducerea completă, numai în metrul originar, a poemelor homerice, atît de aproape de formulele rapsodice greceşti, pe cît ne-o îngăduia spiritul limbii române, nu aveam, la început, de gînd, să continui cu *Eneida*. Dar verificările neîncetate, plăcute şi necesare, între Homer şi Virgiliu, au adus de la sine traducerea tentativă a unor pasaje, tot mai întinse, ale poemului latin, pînă cînd alegerea a venit de la sine. Am abandonat aşadar, provizoriu, redactarea începută a volumelor de comentariu la *Odysseia* şi la *Iliada* (ale căror traduceri au apărut în 1998 şi, respectiv, 1999) cufundîndu-mă tot mai mult în ambianţa, destul de aparte faţă de dicţiunea homerică, a atelierului poetic al Poetului latin. Principiul de redare în româneşte a rămas însă acelaşi: limba română nu trebuie să sufere silnicii, nu trebuie forţată sau învechită artificial, avuţia ei de variante morfologice şi de vocabular fiind, de

la sine, o comoară îndeajuns de întinsă pentru transpunerea lumii, tonului, textului epopeii latine. Spre deosebire de italiană sau de franceză, mai îndepărtate de tiparul vechi latin, dar mai aproape de resursele conservatoare ale germanicei continentale, româna socotim că poate reda versurile lui Virgiliu în toată sonoritatea lor, cu mijloace lingvistice proprii şi tipice, aşa cum le-a putut primi pe cele ale lui Homer. Dacă însă am izbutit sau nu, sau pînă unde anume, doar binevoitorul Cititor va hotărî, acum, şi de acum înainte.

Ediția *maior*, tipărită într-un tiraj mai restrîns, cuprinde, împreună, traducerea românească şi textul originar al Eneidei, ele mergînd, neîncetat, vers la vers: cei ce le vor folosi deopotrivă sînt, desigur, latiniştii, mai ales, dar nu numai, profesorii de latină şi studenții Facultăților umaniste – fie ca numărul lor să fie cît mai mare! La finele traducerii, am adăugat o reluare românească proprie, tot în hexametri, a *Imnurilor homerice* către Afrodita – cea, în iambi, a lui Ion Acsan (Bucureşti, Teora, 1998) fiind interesantă, dar potrivnică folosirii hexametrului şi, uneori, în neconcordanță cu textul grecesc preluat pe pagina de alături.

Am oferit, după textul românesc, o Bibliografie esențială asupra epopeii lui Virgiliu, cuprinzînd mai cu seamă ceea ce poate găsi Cititorul nostru undeva în bibliotecile (publice sau private) din România; înaintea textului latin există un *Apparatus criticus* menit să-l lămurească pe cercetătorul textului originar asupra opțiunilor noastre ca editor; au fost necesari şi doi *Indici*, de *Nume de persoane* şi de *Nume de locuri*, utili oricînd Cititorului nostru, mai cu seamă pînă cînd va apărea şi un volum aparte de *Comentarii*: *fauente Deo*, nădăjduim să-l vedem cîndva imprimat şi pe acesta, dar abia după tipărirea celor homerice – cu credința că, mai ales astăzi, marii autori merită şi impun, în cele din urmă, o regîndire mai substanțială decît un şir, fatalmente restrîns, de note de subsol, sau de scurte lămuriri mitologice, prosopografice şi geografice.

Ediția *minor* apare fără textul latin şi fără *Apparatus criticus*, pentru uzul publicului larg, iubitor de cultură, dar fără pretenții de cunoaştere şi de cercetare directă a originalului.

Dan Slușanschi

Notă asupra ediției

În traducerea lui Dan Slușanschi, *Eneida* a apărut pentru prima dată în anul 2000 la editura Paideia. Textul lui Vergilius a fost publicat deopotrivă într-o ediție *maior*, cu textul latin în față și însoțită de un *Apparatus criticus*, și într-o ediție *minor*, fără text latin și *Apparatus criticus*.

Traducerea de față redă ediția *minor*, însoțită de bibliografie și indici. Volumul cuprinde, pentru fiecare cînt în parte, ilustrații de Václav Hollar (1607-1677).

Editura mulțumește familiei Slușanschi pentru generozitatea acordării drepturilor de a publica această traducere. În același timp, își exprimă recunoștința față de Antoaneta Sabău, Otniel-Laurean Vereș și Florin-George Călian pentru intensa muncă de editare și pregătire a acestui volum.

Editura

ENEIDA

Dido şi Eneas

CÎNTUL I

Tema poemului şi invocarea Muzei (1-11). Mînia Iunonei asupra Troienilor (12-33). Ea îi porunceşte lui Eol să trimită vînturile, cu o furtună (34-123), pe care o potoleşte Neptun (124-156), iar corăbiile ajung spre Africa (157-207), unde ei mai pot prinde puteri (208-220). Venus îl roagă pe Iuppiter să-i salveze fiul (221-253), iar Tatăl încuviinţează, înfăţişînd mărirea viitoare a Romei (254-296) şi trimiţîndu-l ca sol pe Mercur la regina Carthaginei, Didona (297-304). A doua zi, plecat în căutare, Eneas o întîlneşte pe Venus, sub chip de vînătoriţă (305-324), iar ea îi istoriseşte despre Didona şi îi prevesteşte buna sosire a tuturor la Carthagina, trimiţîndu-şi fiul acolo (325-417). Sosind, Eneas admiră lucrările pentru marea cetate (418-493). Cînd Didona vine să împartă dreptatea, i se înfăţişează ceilalţi Troieni, rătăciţi de Eneas, iar ea îi întîmpină cu drag (494-578). Văzînd acestea, Eneas se arată, iar Didona, uluită de înfăţişarea slăvitului viteaz, pregăteşte o mare serbare în cinstea venirii lui (579-642). Venus îl trimite pe Amor ca s-o farmece pe Didona, în timpul acestui ospăţ, sub înfăţişarea lui Iulus (643-722), iar regina, deja pierdută după marele Troian, îl priveşte cu nesaţ şi-i cere să-şi spună pătimirea, de la căderea Ilionului şi pînă la sosirea în cetatea ei (723-756).

Armele cînt şi bărbatul ce primul din Troia venit-a
Soarta să-şi afle-n Italia şi pe Lavinice ţărmuri,
Multzbuciumat, pe uscat şi pe-a mării adîncuri, asemeni,
Sub a Cereştilor vrere şi-urgie, prin ura Iunonei
Crîncenă, neiertătoare, ducînd şi-n război multă jale,
Pînă oraşul durat-a şi zeii în Laţiu-i aduse,
Neamul latin de-unde vine, şi-Albanii, şi-a Romei tari ziduri.
Muză, tu adu-mi aminte pricinile – care-a fost ciuda
Ce-o îndemna pe Regina din ceruri, făcînd ca urgia-i
S-o prăvălească, de-avu să înfrunte noian de necazuri
Mîndrul, piosul bărbat?! Sînt Cereştii atîta de aprigi?!
Fost-a o veche cetate – ţinut-o-au ei, Tyrienii –
Nume 'Carthagina'-i dară – Italiei chiar dimpotrivă,
Tibrului iarăşi – bogată-n averi şi hîrşită-n războaie.
Spun că Iunona pe dînsa, din tot ce-a iubit pe pămînturi,
O îndrăgea, chiar şi Samos uitîndu-l: aici i-era arma
Carul aici şi-l avea – de aici voia dînsa domnia
Peste pămînt, prin destin, să se-ntindă, din suflet dorind-o.
Totuşi, din stirpea troiană ştia că suia o mlădiţă –
Cum se-auzise cîndva – tyriana cetate zdrobind-o:
Da, de la Troia, poporul regesc va învinge-n războaie,
Lybiei moarte-aducîndu-i, cum Parcele firu-l urziră.
Teamă avînd, dar, Iunona, cu vechiul război încă-n cuget –
Cel ce-l bătuse, întîia, Argivilor dragi ţinînd scutul:
Nici nu-i pierise din suflet jignirea, nespusa durere.
Ci tot sădită-i era, rădăcină-a urgiei cumplite,
Vorba lui Paris ca jude, ocara frum'seţii înfrînte.
Neamul urît din adînc, şi cinstirea ce-avea Ganymedes –
Înfierbîntată de-acestea, pe-ntinsuri de mare-alungîndu-i,
Îi fugărea pe Troieni, cei puţini neucişi de Ahile,
Şi-i stăvilea tot departe de Laţiu, cît, lungi ani de zile,
Ei străbăteau, azvîrliţi, necuprinsele mării talazuri:
Grea se vădise povara temeiului ginţii romane!

Țărmul Siciliei, iată, de-abia de-l lăsaseră-n zare,
Pînze voioşi înspre larg întinzînd şi cu prorele-n valuri
Înspumegate pornind, cînd Iunona, cu rana din pieptu-i,
Astfel grăi către sine: 'Lăsa-voi, înfrîntă, menirea-mi,
Iar din Italia nu voi putea să abat eu Troianul?!
Soarta mi-e, vezi, împotrivă!! Dar Pallas, ea cum de putut-a
Flota argivă s-o ardă, zvîrlindu-i pe ei în adîncuri,
Doar din păcatul acelui smintit, al lui Aiax Oilidul?!
Însăşi, din nouri zvîrlind al lui Iuppiter fulger năpraznic,
Împrăştiat-a corăbii şi-n vînturi, vîrtej, vui-ntinsul –
Iară pe el, ce, străpuns, vărsa vie văpaie din pieptu-i,
L-a copleşit în vîltoare, în stînca-ascuțită-nfigîndu-l!
Eu însă, care păşesc a Cereştilor mîndră Regină,
Soră-soție lui Zeus, de ani şi iar ani, de-o vecie
Bat greu război doar cu-un neam?! Mai închină vreunul Iunonei
Jertfe, la-naltu-i altar, şi, cu rugă, sluji-va puterea-i?!'
Tot cugetînd ea astfel, jaru-n pieptu-i arzînd-o, zeița,
Iată, ajunse-n Eólia, Țara-de-nouri, vestita –
Austrului, vifor, meleag: într-o grotă adîncă aicea
Eolus-rege păstrează şi vînturi şi greaua furtună
Sub pumn de fier şi sub lanțuri, în ocnă şi-n grea închisoare.
Duhuri de vînturi cu mare mînie sub munte dau huiet,
Bîntuie, bat în zăvoare – stă Eolus sus, în cetatea-i,
Sceptru ținînd, şi le-nmoaie cerbicea, mînia frîngînd-o.
De n-o făcea, şi uscaturi şi marea luau, şi tot cerul,
Sus, în tărie bătînd cu iuțeală, vîrtej purtînd toate.
Dară Atotştiutorul Părinte le-ascunse prin peşteri,
Teamă de asta-ncercînd, iar, povară, toți munții olaltă
Le-a-ngrămădit, sub un rege punîndu-le toate-mpreună,
Ba să le-nfrîne cu rost, ba la frîie iar drumul să deie.
Iar către dînsul Iunona cu rugă astfel glăsuit-a:
„Eolus (cum ție-ți dă Tatăl zeilor şi-al tuturora
Şi, domolite, talazuri să ții, şi, sub vînturi, să urce),
Neamul vrăjmaş pentru mine pe Marea Tyrrhenică-i, iată-l,

Sus, pe corăbii, ducînd Ilionul, Penații purtîndu-i,
Pînă-n Italia: vînt le abate şi nave scufundă,
Ori îi împrăştie-avan şi aruncă-le-n mare-a lor trupuri!
Am multe chipeşe Nimfe, de două ori şapte, sub mînă,
Iar, dintre ele, pe Deiopea cea multpreafrumoasă
Ție ți-oi da-o cu totul, legînd între voi căsnicie:
Pentru asemenea fapte, alături ea viața-şi petreacă
Soață iubită de-a pururi, şi viță aleasă să-ți crească!"
Eolus spuse, la rîndu-i: „A ta este truda, Regină,
Să cercetezi ce doreşti: eu porunca pe drept împlini-voi!
Tu-mi ții această domnie, cum este, tu sceptrul mi-l capeți,
Zeus gînduri bune spre mine avînd, şi-ntre zei mă prenumeri,
Iar peste nouri şi vreme mă laşi ca să-mi țin stăpînirea!"
Zise acestea: pe dată, cu sulița-ntoarsă, în lături
Coasta de munte o dete, iar Vînturile, bulucite,
Buzna dădură pe poarta făcută, -n vîrtej luînd lumea.
Se năpustiră-nspre mare, stîrnind-o în slăvi din adîncuri,
Eurus şi Notus şi Africus, cel mai abraş la furtună:
Ei către țărmuri răstoarnă talazuri, berbeci făr' de număr.
Strigă cu toți de pe nave şi urcă greu scrîşnet de vîsle:
Nourii cerni, pe dată, şi ziua o fură cu totul
De sub ai Teucrilor ochi, iară mării grea noapte-i pogoară.
Zările lung răsunară, eterul de flăcări umplîndu-l,
Iară vitejilor toate doar moartea cumplit le-omeniră.
Rău lui Eneas fiorul genunchii cuprinsu-i-a-ndată:
Geme adînc şi-şi înalță la ceruri întinsele palme
Şi mare glas el ridică: „O, ei, fericiți peste toate,
Cei ce sub Troia înaltă, părinții de-alături privindu-i,
Fostu-le-a dat ca să cadă! Viteze-ntre toți din Ahaia,
Mare Tydide, tu cum lîngă Troia nu fost-ai în stare
Să mă dobori şi să iei cu-a ta dreaptă suflarea din pieptu-mi,
Tot unde zace, căzut sub Ahile, şi Hector cel crîncen
Şi Sarpédon, uriaşul, pe unde Simóeis mai poartă
Scuturi şi coifuri mărețe şi trupuri viteze, sub unde!"

Astfel grăind el cu foc, Aquilonul, cu pala-i de vifor,
Pînza din plin i-o lovi, înălțînd pîn' la stele talazul:
Frîngu-se vîsle, iar prora se-abate, şi nava-i piezişă,
Latură valului dînd; povîrnit vine-un munte de apă;
Unii atîrnă sub creasta-i, pe ceilalți, căscîndu-se, unda
Fundului îi şi arată, nebună scurmînd prin nisipuri.
Notus pe trei le aruncă, zvîrlite-n ascunsele steiuri –
Cărora cei din Italia, -n larg, le mai spun şi 'Altare' –
Spate de stîncă sub luciul de mare. Trei altele Eurus
În nisipíri şi în Syrte le-azvîrle (grozav la vedere!)
Şi le sfărîmă de fund, îngropîndu-le-n şanț de nisipuri.
Una, ce pe Lycieni îi ducea şi pe bunul Orontes,
Valul, cît marea de mare, -o loveşte, din creasta-i, în pupă,
Chiar cum privea: dă cîrmaciul, zvîrlit, peste cap, pînă-n cală,
Smuls de la locu-i – pe dînsa de trei ori, acolo, talazul
O răsuceşte în loc, iar vîrtejul cel repede o-nghite.
Rari mai apar, în genunea cea largă, cîțiva care-noată.
Arme viteze, ba scînduri, ba şi avuția troiană.
Nava lui Ilioneus, cea puternică a lui Ahates,
Tarele, a lui Abás şi pe-a lui Alétes cel vîrstnic
Toate le-nfrînse furtuna: cu coaste desprinse, se lasă,
Apa vrăjmaşă o iau, desfăcîndu-se din mădulare.
Marea întreagă-i cuprinsă de freamăt şi-aşa frămîntare,
Cît şi Neptun o simți, cum furtuna cea neagră pornise,
Greu tulburat de-aşa val din străfunduri: privind dinspre larguri,
Fruntea-i măreață şi-o scoase, să vadă pe-a mării întinsuri.
Vede pe toată-a ei față corăbiile lui Eneas
Împrăştiate, Troienii pierind, şi prăpădul din slavă.
Nu-l înşelară pe frate mînia şi ciuda Iunonei –
Eurul la el şi Zefirul le cheamă, şi-astfel le grăieşte:
„Oare atît vă-nfierbîntă încrederea-n sîngele vostru?!
Vînturi, puterea-mi uitînd-o, aveți îndrăzneala pămîntul,
Cerul, şi dînsul, stîrnindu-l, s-abateți asemenea valuri?
Am să vă ... Dară, mai bine, talazuri acuma s-aşternem!

După, nespusă pedeapsă avea-veți, cum astfel greşit-ați!
Iute fugiți ca să-i spuneți şi Regelui vostru acestea:
Nu-i stă puterea pe mare şi nu-n mîna lui e tridentul.
Ci Soarta mie-l dădu! E stăpîn el pe stîncile aspre,
Eurus, ce-aveți drept sălaş: să se laude cu sala-i de-acasă
Eolus şi să domnească ținîndu-vă-n grea închisoare!"
Astfel grăi, şi, mai iute ca spusa, el marea o-mbună.
Nourii mi-i fugăreşte şi Soarele-n cer îl arată.
Cymothoe, deopotrivă, şi Triton, cu icnet, corăbii
Jos de pe steiuri coboară: uşor le ajută şi dînsul,
Cu-al său trident desfăcînd şi nisipuri şi marca-ntinzînd-o.
Astfel că-n volburi uşoare din unde şopteşte, pe-ntinsu-i.
Şi, tot precum, într-un neam preamărit, cînd se-ațîță răscoala,
Gloata se-ncrîncenă-n inimi, adesea, cu josnice gînduri,
Astfel că zboară prin aer şi pietre şi facle aprinse,
Iar nebunia i-armează – dar, numai ce-apare bărbatul
Cuviincios şi de seamă, şi-l văd, stau, ciulindu-şi urechea:
El le orînduie mintea cu glasu-i, şi inimi îmbună –
Tot aşa crunta răscoală a mării s-a dus de pe-ntinderi,
Cînd doar privit-a Părintele Mării, urcînd către ceruri,
Caru-ntorcîndu-şi şi caii mînîndu-i, în voie să zboare.
Greu osteniți, Eneazii la țărmul de-aproape, degrabă
Țintă pornesc a vîsli şi se-ndreaptă spre-a Libyei coastă.
Locu-i ferit, laoparte: o insulă portu-l cuprinde
Coastele-i stavilă stau, către ele-abătîndu-se, grele,
Sparte, din larg, mari talazuri, ce bat îndărăt şi-nspre mare.
Şi de o parte şi de-alta sînt stînci ce amenință, 'nalte.
Gemene, pînă la cer, iar sub piscuri, departe, se-aşterne
Netulburatul întins, în tăcere: pădurea – cortină –
Unduie sus, iară codrul cel negru stă-n straşnica-i umbră.
Sub povîrnişul din față, sub stînci prăvălite, e-o grotă:
Dulci curg izvoarele-ntr-însa şi jeturi în stînci sînt tăiate.
Nimfele-acolo-au sălaş: nu-s legate-ostenitele nave.
N-au nici de-al ancorei cioc, nici de grelele funii nevoie.

Şapte din navele toate mai strînge Eneas acuma
Şi le aduce încoace: cu drag la uscat vin degrabă
Şi se coboară-n nisipul dorit toţi Troienii din ele,
Jos să se-azvîrle pe ţărm, odihnindu-şi răpusele trupuri.
Primul, bătînd din amnar, focu-aprinde pe dată Ahates,
Viu îl aţiţă-ntre frunze, iscat din uscate surcele,
Hrană-mprejur îi adaugă, stîrnind lucitoarea-i văpaie.
Astfel, apoi, se apucă de grînele ude din cală
Şi de-ale coptului pîinii: cu grea oboseală în oase,
Toate gătesc să usuce şi-apoi să rîşnească pe piatră.
Sus pe o stîncă Eneas se urcă, să caute-n zare,
Jur-împrejur, peste mare, de poate-a vedea şi pe Antheus,
Sau pe vreun altul, pe navele lor frygiene, departe.
Fie pe Capys, sau, poate, pe pupă, -a lui Cáïcus arme.
Nave nu-i sînt la vedere, nici una, dar cerbi vede-aproape,
Trei, rătăcind lîngă ţărm, cu ciopoare întregi după dînşii,
Ele, lung şir pînă-n vale, oprindu-se-n urmă, să pască.
Stete viteazul în loc, iar săgeţile-apucă, şi arcul,
Cele ce i le purta, lîngă dînsul, preabunul Ahates.
Fruntea, întîi, mîndrii cerbi, cei cu marile coarne, înalte,
Îi doborî – mai apoi şi mulţimea din urmă-nspre codru
O-nvălmăşi, alungînd-o de-acolo-n adînce bungeturi.
Nu se opri, pînă nu doborî la pămînt cîteşi şapte
Trupuri măreţe, dobînda s-o ia, cîte nave-avea însuşi,
Iară îndat' spre liman o porni, să le-mpartă-ntre soţii-i.
Vin din belşug, din butoaiele date de bunul Acestes,
Ce le-ncărcase, plecînd ei cu navele din Trinacría,
Le împărţi totodat', îmbunîndu-le inima-n piepturi:
„Dragilor, cum bine ştim cîte rele cumplite veniră,
O, voi, ce greul purtat-aţi – ne-a da nouă Zeul şi bine!
Dus-aţi de-acum şi turbările Scyllei cu stîncile-adînce.
Aţi înfruntat şi-a Cyclopilor steiuri de piatră, asemeni.
Ci vă-ntăriţi, uitînd teama, cu-a voastră bărbată simţire:
Poate cîndva de acestea va fi preaiubită-amintirea!

Prin nesfîrşite necazuri şi-atîtea primejdii şi fapte,
Tot către Laţiu ţintim, unde Soarta sălaşuri cu pace
Ne-nvederează mereu, iar domnia troiană-a renaşte!
Fiţi răbdători şi păstraţi-vă-n cumpăt, norocul să-l prindeţi!"
Astfel grăi, şi, ţinînd doar în inimă-ascunsă mîhnirea,
Chipu-i nădejde-arăta peste greaua durere din suflet.
Veseli aceia de pradă se-apucă, spre-ospăţul din clipă,
Pieile trag de pe coaste, rărunchii scoţînd la lumină:
Totul mărunt îl tăiară şi în frigărui îl dădură,
Vase pe ţărm aşezară şi-n foc le încinseră bine.
Hrana din nou îi învie şi, bine întinşi, toţi, pe iarbă,
Astfel sătui se-odihniră, cu vin şi cu-a cerbilor carne.
După ce-şi stîmpără foamea şi masa-aşternută fu strînsă,
Cată cu gîndul la soţii pierduţi, pomeniţi pe-ndelete,
Ei frămîntînd, deopotrivă, nădejde şi teamă, la gîndul,
Poate că-n viaţă mai sînt, ori că duşi li-s, de-acum, pe vecie.
Iată, piosul Eneas întîi pe Oronte-l jeleşte,
Şi-apoi pe Amycus, soarta cea crudă-a lui Lycus, asemeni,
Cum şi pe Gyas cel tare, şi, iarăşi, pe mîndrul Cloanthus.
Gata erau, cînd din slavă chiar Iuppiter, marea privind-o,
Pînze să vadă pe ea, şi, alături, întinse pămînturi,
Ţărmuri şi neamuri, asemeni, din culmea tăriei din ceruri,
Iată, se-opri şi a Libyei ţară-o cuprinse cu ochii.
Iară spre dînsul, ce sta îngrijindu-se-n sine de toate,
Tare mâhnită, cu ochii ei mari strălucind doar de lacrimi,
Venus astfel cuvîntă: „O, Tu, Cel ce domneşti peste toate,
Oameni şi zei, pe vecie, porunca şi fulgerul stîndu-ţi
Arma puterii temute! Eneas ce oare făcut-a,
Oare Troienii ce fapte, ca, rău bântuiţi doar de moarte,
Pentru Italia, lumea întreagă să-şi vadă închisă?!
Daseşi făgadă odată că neamul roman de aicea,
Anii zburînd, lungă roată, va da noi vlăstare de sînge
Din a lui Teucros spiţă, ţinînd şi uscaturi şi marea!
Făgăduit-ai: ce faptă, o, Tată, alt gînd îţi aduse?!

Asta mi-era mîngîierea apusului Troiei slăvite,
Pentru ruinele ei, cîntărind lîngă-o soartă pe-o alta.
Dară şi-acum tot acelaşi noroc prigoneşte vitejii.
Greu abătuți sub necaz! Ce sfârşit, Preamărite, i-aşteaptă?
Vezi cum Antenor putut-a, -ntre-Ahei, găsind iute scăpare,
Ca să pătrundă-a Illyriei lunge limanuri, departe,
Printre-a Liburnilor țărmuri, trecînd de Timavus, şuvoiul
Unde, cu spume şi vuiet, prin gurile-i nouă, sub munte
Marea dă buzna-nlăuntru, adînc cotropind peste-ogoare.
Iar la Patavium dînsul îşi puse sălaş şi cetate,
Dîndu-le-al Teucrilor nume, şi armele Troiei le-nfipse,
Iară acum, bună pace, hodina şi tihna aflat-a.
Noi, vița la, cea căreia a cerului slavă-i meniseşi.
Nave (ce groază!) pierzînd, prin mînia doar uneia numai,
Stăm părăsiți şi trădați, multdeparte de țărmul italic?!
Asta-i cinstirea la rugă?! Astfel ne aşezi în domnie?!"
Ei, surîzînd, bun Părinte al zeilor şi-al tuturora,
Chipul fiindu-i acela ce vremea şi cerul le-mbună,
Gură iubitei lui fiice furîndu-i, pe dată îi spuse:
„Cruță-ți tu teama, a mea Cytherea, căci stau nesmintite
Firele sorților voastre: vedea-vei cetate cu ziduri
Făgăduite-n Laviniu, iar pînă-ntr-a cerului slavă
Vei înălța pe Eneas, măritul: căci gîndul meu sta-va!
El va purta pentru tine (grăi-voi, de grija ți-e-amară,
Şi depăna-voi a Sorții mari taine, ce fi-va să vină)
Mare război, în Italia, cu ale ei neamuri crunte,
Le va zdrobi, dînd acelora pildă, purtări şi tari ziduri,
Pînă ce-n Lațiu a treia lui vară, domnind, l-a ajunge
Şi-a fi trecut, cu Rutulii învinşi, şi a treia lui iarnă.
Iară copilul Ascaniu – ce-i spun de o vreme Iúlus,
Mai adăugit, căci doar Ilus era, cît stătu Ilionul –
Lunile cînd vor fi curs, împlinind ani treizeci cu-a lor roată,
Tare domni-va, şi scaunul schimba-va, luat din Laviniu
Spre a-l muta-n Alba Longa, cu mare putere-ntărită.

Iară aici de trei ori cîte-o sută de ani fi-va scaun,
Mîndră domnie din neamul lui Hector, ce-a sta pînă-n ziua
Cînd o regină vestală, ce grea va purcede cu Marte,
Ilia, doi feți va naşte de-o dată. Iar Romulus, care,
Adăpostit de-o lupoaică va creşte, 'nălța-va tot neamul,
Zidul lui Marte durîndu-l, Romanii numind după sine.
Lor nu le pun nici hotar pentru fapte, nici clipa din urmă:
Fără sfîrşit fi-va mîndra domnie – Iunona cea aspră,
Cea care-acum şi pămîntul şi marea şi ceru-osteneşte,
Înspăimîntate – alt gînd va lua, domolită, cu mine,
Şi-i va iubi pe Romanii stăpîni peste tot, domnii togei!
Am hotărît: va veni, trecînd evuri la rînd, altă eră,
Cînd Assaracus şi casa-i robită va ține Mycene
Cea multvestită şi Ftia şi Argosul, jalnic înfrîntul.
Şi se va naşte din stirpea troiană, frumoasă, un Caesar,
Care puterea spre-Ocean, iară faima şi-a duce la ceruri.
Iulius după-al său nume, pornit de la mîndrul Iúlus.
Tu-l vei primi sus, în slavă, -ncărcat de ce-a dat Răsăritul,
Pradă bogată, în tihnă – iar el va primi rugi, în ceruri.
Asprele veacuri lăsa-vor războaiele, dulce-mblînzite:
Fides, cărunta, şi Vesta, Quirinus cu Remus, olaltă,
Da-vor noi legi; a Războiului porți, ferecate-n zăvoare,
Sta-vor închise; Smintirea, şezînd peste crîncene arme,
Stă, cetluită-nlăuntru cu-o sută de noduri de-aramă
Şi-are să urle, grozavă, din gura-i cu bale de sînge..."
Astfel grăi, iar pe-al Maiei fecior din tărie-l trimise
Ca să deschidă Troienilor țara şi noua cetate,
Mîndra Carthagină, spre ospeție, Didona să ştie
Şi nu cumva să-i alunge. El zboară prin large văzduhuri,
Aripi întinse, şi vine degrabă pe-a Libyei țărmuri.
Tarea poruncă-mplineşte, iar Punii-şi mai lasă asprimea,
După a zeului vrere: întîia, regina primeşte
Sunetul lin către Teucri şi-un cuget cu bunăvoință.
Dară piosul Eneas o noapte întreagă de gînduri

Cum petrecut-a, în zorii cei dragi hotărăşte să meargă
Să cerceteze tot locul – ce ţărmuri, sub vînturi, atins-au,
Cine le-aveau (nelucrate părînd), au de oameni, sau fiare?
Tot vrea să vadă, şi-apoi către soţi, fir-a-păr, să grăiască.
Flota-şi ascunde-n limanul din codru, sub maluri adînce,
Învăluite de arbori, în jur, sub străfunduri de umbră:
Însuşi purcede la cale cu numai Ahates alături,
Iară în mîna-i voinică sînt sulițe două, şi late.
Lui, iată-i iese în cale-a lui mamă, în mijloc de codru,
Ca o fecioară la chip şi la mers, ca o fată din Sparta
Cu a ei arme, sau cum cea din Tracia caii-şi aleargă,
Harpalyce, întrecînd chiar şi Hebrul cel iute, la fugă.
Ea, după dat, îşi luase pe umeri un arc din cel tare,
Vînătoriță de soi, fluturîndu-şi în vînt blonde plete,
Gol răsărindu-i genunchiul sub straiul sumes, să nu bată.
Ea, cea dintîi, îi grăi: „Hei, voi juni, nu zărit-aţi pe-aicea
Vreuna, cumva, din surori rătăcind doar cu tolba şi-o blană
Din cea pătată, spinare de rîs, poate, sau cu-al ei strigăt
Greu hăituind alergarea mistreţului numai în spume?"
Venus aşa le grăi, iară fiul astfel îi răspunse:
„Nu, nu zărit-am niciuna şi nici n-auzii vreo surată
Dintre-ale tale – ce eşti? – o, fecioară! Dar chipul te-arată
Nemuritoare a fi, iară glasul nu-ţi este de oameni:
Sigur zeiță vei fi! Oare sora lui Foebus, sau Nimfă?
Fii fericită şi dă-ne-ajutor, uşurîndu-ne truda,
Şi ne grăieşte, sub care din ceruri, ce ţărmuri din lume,
Sîntem zvîrliți – rătăcim neştiind care oameni sau locuri
Faţă ne stau, alungaţi pîn-aici de talazuri şi vînturi!
Noi multe jertfe apoi ţi-om aduce, pioşi, la altare!"
Venus atunci: „Nicidecum nu am fală, n-am astă cinstire!
Fetele, doar, Tyriene au datina tolba s-o poarte
Şi să îşi lege înalt peste glezne cothurnul cel roşu.
Punii domnesc ăst pămînt, Tyrieni, oameni ai lui Agenor,
Dar în al Libyiei cîmp, printre neamuri, dînd grele războaie.

Iară Didona domnia o ține, din Tyr cea plecată,
Fratelui ei ca să-i scape. E grea nedreptatea, şi veche,
Lungă poveste de spus – am s-aleg doar pe scurt dintre fapte:
Soțul acesteia, cel mai bogat din Fenicia toată,
Nume 'Sychaeus' avea, preaiubit de ea, biata lui soață.
Lui tatăl ei i-o dăduse fecioară, clădind căsnicie,
Dar la domnia din Tyr ajunsese Pygmalion, frate
Bun cu Didona, dar cel mai cumplit dintre toți, fără lege.
Iar între ei se stîrni, ca bărbați, cruntă pică, grozavă:
Nelegiuit, pe Sychaeus acela-l ucise cu fierul,
Dar, pe ascuns, la altar, năzuind ca să-i ieie mult aur.
Drag el surorii fiind, făr' de grijă, deci, fapta-şi ascunse,
Mult amăgind-o, sărmana, cu biete nădejdi – iubitoarea!
Însă în vis i se-arată a soțului tristă nălucă,
Neîngrijit cum era, şi cu chipul lui tras, blînd privind-o,
Sînge pe-altar îi vădeşte, şi pieptul ce fieru-l străpunse,
Tot dezgolit, iară crima orbească i-o dete pe față.
Fuga, apoi, să-şi grăbească, să plece din țară o-ndeamnă
Şi îi dezvăluie-n țăr'nă, ascunsă, o veche comoară –
Bun ajutor pentru drum – neştiută avere în aur,
Parte-n argint. Tulburată, Didona se-aşterne pe fugă,
Soți adunîndu-şi alături pe-acei ce-l urau pe tiranul
Sau purtau, aprigă, teama-i: corăbiile le înşfacă,
Ce pregătite, în port adăstau, şi cu aur le-ncarcă.
Mării îi duc avuția ce lacom, Pygmalion vruse,
Iar căpetenie-i dînsa – şi-ajuns-au acolo, pe unde
Vezi înălțîndu-se-acum ziduri 'nalte, Carthagina nouă,
Şi-şi cumpărară pămînt, după faptă, cu numele 'Byrsa' –
Loc cît puteau să-l cuprindă cu-o piele de taur, în juru-i.
Dară şi voi, cine sînteți? Ce țărmuri lăsat-ați spre-ncoace?
Unde vă poartă cărarea?" La vorba-i, acela răspunse,
Greu suspinînd, din străfunduri de piept, doar trăgîndu-şi suflarea:
„O, tu, zeiță, de-ar fi de la capăt să iau totul iarăşi,
Vreme de-ar fi să auzi letopisețul trudelor noastre,

Seara adîncă-ar veni să ia ziua, Olympu-ascunzîndu-l!
Noi din străvechea cetate a Troiei venim – dacă Troia
Este un nume ce-ajuns-a cumva şi pe-aici să se-audă –
Iar, rătăcind tot pe mare, furtuna aici ne împinse.
Însumi, piosul Eneas sînt, cel ce, luîndu-şi Penaţii
Dintre vrăjmaşi, pe corăbii îi port, de mă ştiu pînă-n ceruri.
Caut Italia, patrie bună, şi neamu-mi, asemeni,
Cel de la Zeus Preaînaltul: cu douăzeci mîndre corăbii
Frygia noi o lăsarăm, cînd mama ne-a dat calea mării,
Soarta-mplinind-o. De-abia dacă şapte din unde scăpară
Sub a lui Eurus putere! Eu însumi, lipsit, rătăcesc doar
Şi neştiut, prin al Libyei cîmp, alungat totodată
Din Europa şi Asia largă". Dar Venus, pornită:
„Oricine-ai fi, tu urît nu le eşti, de poţi astfel purcede,
Celor din ceruri, de-n viaţă-ai atins tyriana cetate!
Mergi dar cu bine, te du pîn' la pragul măritei regine,
Căci te vestesc cum că soţii ţi-s teferi şi nave de-asemeni,
În siguranţă, purtaţi de-Aquilonul întors să-i ajute,
De nu cumva în zadar mă-nvăţară auguriul părinţii:
Iată, de două ori şase, vin lebede-n cîrdul lor vesel,
Care, de sus, din văzduh, alungate de vulturul tare,
Vin, coborînd spre pămînt în lung şir, şi se-arată de-acuma,
Ori că se-abat către-un loc, ori că-l cată deja din înalturi.
Tot după cum, la întors, se mai joacă, bătînd din aripe,
Şi ceata lor dă-mprejur, ocolind, cu cîntare-ascuţită,
Tot la fel navele tale şi junii purtaţi pe corăbii
Fie că-n port au ajuns, fie vin, vele-ntinse, -a pătrunde.
Mergi, dar, cu bine, şi paşii-ţi îndreaptă cum calea te poartă!"
Spuse: ducîndu-se iară, sclipitu-i-a, trandafirie,
Ceafa sub pletele, rîu despletite din creştetul falnic,
Numai zeiască mireasmă – ambrozie. Straiul la poale
Se desfăcu, şi zeiţă păşi la vedere. Acela,
Mama văzîndu-şi, astfel îi grăi, cum pleca, după dînsa:
„Oare de ce-ţi amăgeşti şi tu fiul, de ce şi tu, crudă,

Cu-astfel de semne, în van? De ce dreapta-mi s-o prindă-a ta dreaptă
Nu-i cu putință, şi iar să auzi sau să-mi spui adevărul?!"
Astfel ei vină îi face, iar pasul spre ziduri şi-îndreaptă.
Venus pe cei ce mergeau în văzduh de-ntuneric i-ascunde,
Ceața, cu grosu-i veşmînt, împrejur îmbrăcîndu-i în neguri,
Ca să nu-i vadă cumva, nici să-i poată opri, a zăbavă,
Vreunul, cătînd să le afle pricinile căii luate.
Însăşi, în Pafos purcese prin cer, spre iubite lăcaşuri,
Veselă totul privind, unde templul i-adastă şi-i arde
Scumpă tămîie de Saba – cununi pe o sută de-altare.
Drumul cei doi şi-l luară pe unde îi poartă cărarea.
Iată-i urcînd pe colina ce peste oraş se înalță
Şi, dimpotriva-i, priveşte de sus, dezvelind cetățuia.
Stă, minunat de mărime, Eneas: pe unde colibe
Odinioară erau, vede porți, vede străzi zgomotoase.
Rîvnă arată, cu foc, Tyrienii, ba ziduri să tragă
Ca să-şi dureze cetate, cărînd sus, cu brațele, piatra,
Ba să-şi aleagă sălaş pentru case, cu brazdă-mprejuru-i.
Tocmai i-aleg pe pîrgari şi pe juzi şi-adunarea, bătrînii.
Alții, dincoace, tot sapă la port, iar acolo-i aşează
Teatrului grea temelie, cînd alții înalte coloane
Taie din stînca măreață, să aibă podoabe-ale scenei.
Tot după cum, primăvara, din cîmpu-nflorit iau albine
Culegătoare, trudind ca să-şi crească odraslele bine,
Neamul să-şi ducă, iar mierea cea dulce o toarnă să curgă,
Fagurii stupului straşnic umplîndu-i, nectar şi nu alta,
Ori iau celorlalți povara, sau hoarda de trîntori ai lenei,
Iureş făcînd, o împrăştie şi o alungă din poartă,
Astfel li-i truda în toi, iar mireasmă de cimbru-are mierea.
„O, fericiți cei ce ziduri înalță acum pentru sine!"
Zise Eneas, privind de pe culme spre mîndra cetate.
Intră, cu nimb de văzduh, printre ei (ce minune!) -ntre ziduri,
Prin vălmăşag, printre toți, fără vreunul să-l vadă la față.
Fost-a un crîng în oraş, în mijloc, fericit cu-a sa umbră,

Unde, întîi, azvîrliți de talaz şi vîrtejuri, ei, Punii,
Locului semn i-au săpat, cum le-a spus chiar regeasca Iunonă,
Aprig, un cap de-armăsar, cum avea ca în veci să le fie
Neamul semeț la războiu şi cu traiul uşor după hrană.
Templul Iunonei aici, uriaş, tyriana Didonă
Îl înălța, multbogat, plin de daruri şi harul zeiței,
Treptele lui pînă-n prag din aramă erau şi, asemeni,
Grinzile-s prinse-n aramă, uşorii la poartă-s de-aramă.
Crîngul de-aici i-a adus un prilej să-i mai treacă din teamă,
Căci l-a făcut pe Eneas, întîi, să mai prindă nădejde,
Inimă dîndu-i, crez în ursita de-a-nvinge necazul.
Iar, cîtă vreme priveşte, în templul cel mare, la toate,
Stă să aştepte regina, şi-i tot uluit de norocul
Care-l vădeşte cetatea, de meşteşugari şi de trudă,
Vede, la rînd arătate, ce lupte-au fost date la Troia,
Greul război cel vestit, cu-a sa faimă pe-ntins de pămînturi,
Mîndrii Atrizi şi pe Priam şi-Ahile, pornit deopotrivă.
Locului stete, cu lacrimi: „Ce colț oare", zise, „Ahates,
Care ținut pe pămînturi nu-i plin de-ale noastre necazuri?!
Iată-l pe Priam! Aici văd răsplată spre buna lui laudă:
Lacrimi la greaua-i năpastă, gîndind cîte duc muritorii.
Fii fără teamă: şi faima ți-aduce un strop de salvare!"
Astfel grăieşte şi sufletu-n piept şi-l hrăneşte cu semne,
Scrise cum sînt, tot gemînd şi vărsînd pe obraji rîu de lacrimi.
Căci se uita cum, luptînd sub Pergam, împrejur fugeau unii,
Ba dintre Greci, alungîndu-i de-acolo troiana oştire,
Ba Frygienii, atunci cînd Ahile, din car, îi alungă.
Nu e departe de-aici al lui Rhesus cort alb, plin de văluri
Şi-l recunoaşte cu lacrimi, trădat, cum ucisu-l-a-n somnu-i
Mîndrul Tydid, pustiind cu măcel, sîngeros, toată oastea,
Aprigii cai cînd i-abate în tabăra lui, mai 'nainte
Să fi ajuns ca să pască sub Troia, din Xanthus s-adape.
Tróïlus, iată-l deoparte, cum fuge, pierzînd mîndre arme,
Bietul copil neferice, cel nu deopotrivă cu-Ahile:

Caii îl duc răsturnat, lîngă carul cel gol cum se ține,
Frîiele încă prinzînd – a sa ceafă şi pletele-n tină
Tîrîie greu, tot pe jos, iar sulița-i zgîrie-n colburi.
Iar, între timp, pînă-n templul lui Pallas, nedreapta, Troiene
Urcă, jelind despletite, să-i ducă un strai fără seamăn,
Rugă-nălțînd cu mîhnire şi pieptul cu pumnii bătîndu-şi,
Dară zeița-n pămînt îşi ținea ai săi ochi, abătîndu-i.
Trei ori pe Hector, la ziduri, în jur, lîngă Troia, Ahile
Îl alergase, iar trupul acum i-l vindea, pentru aur.
Dete atunci, din rărunchi, un greu geamăt viteazul, cu jale,
Spolii văzînd şi cu carul şi soțul său drag, fără viață,
Iară pe Priam, cum mîinile goale-ntindea, rugătoare.
Dar se văzu şi pe sine-ntre tarii Ahei, prins în luptă.
Cum şi oştirea lui Memnon cel oacheş, vestitele-i arme.
Pe Amazoane, în şir, cu-a lor scuturi, le duce în luptă
Penthesilea, cu-avînt furibund, printre mii avîntată,
Cu cingătoarea-i de aur, legată sub sînul ei liber,
O luptătoare vitează, fecioară ce-nfruntă bărbații.
Cît stă Dardanul Eneas, acestea privindu-le toate,
Şi, uluit, ațintind cu-ai săi ochi zugrăvitele chipuri,
Iată regina, frumoasa Didonă, în templu păşeşte
Cu un alai preamărit de viteji împrejur, lîngă dînsa.
Tot precum lîngă Eurotas, sau sus, pe a Cynthiului creste,
Hora o poartă Diana, pe care-o urmează o mie
De Oreade, de jur împrejur, iară dînsa pe umeri
Tolba şi-o poartă, păşind, dar pe toate zeițele-ntrece
– Inima-n piept îi tresaltă, privind bucuroasă, Latonei –
Astfel era şi Didona, aşa se purta printre dînşii,
Veselă foarte, cu gîndul la truda din zorii domniei.
Ea, de îndată, în pragul zeiței, sub bolta din templu,
Înconjurată de arme, pe tronu-i înalt se aşează.
Dreptul şi legi împărțea alor săi, iară truda, la lucru,
O rînduia cu dreptate, sau sorțu-l lăsa s-o aleagă.
Iată, Eneas zăreşte cum intră, cu mare năvală,

Antheus şi, -alături, Sergestus şi tarele-n luptă, Cloanthus,
Şi pe Troienii ceilalţi, cei pe care vîrtejul cel negru
I-împrăştiase, purtîndu-i de-a valma spre alte olaturi.
Se minună fără seamăn, la fel şi viteazul Ahates,
Şi bucuroşi, şi cu teamă, arzînd să le strîngă iar dreapta,
Cum o asemenea faptă-i mirase, venind dintr-o dată.
Stau însă-ascunşi, iscodind, sub veşmîntul din jur, cel de nour,
Care-i norocul ce-i poartă şi unde-şi aveau a lor nave,
Cum de-au sosit: căci, aleşi, ei veneau de la multe corăbii,
Voia ei bună s-o cate, în templu să intre, cu strigăt.
După ce-nl'untru păşiră şi voie-a grăi căpătară,
Ilioneus, cel mai vîrstnic, astfel cu blîndeţe grăit-a:
„O, tu, regină – căreia chiar Iuppiter mîndră cetate
A-ntemeia hărăzit-a, iar neamuri trufaşe-a le ţine-n
Sfîntă dreptate ţi-a dat – bieţi Troieni, alungaţi tot pe mare,
Iată, cu rugă venim: cruţă focul cel crunt la corăbii,
Cruţă pioasa-ne stirpe, gîndind cîte păsuri ne-apasă!
Nu, n-am venit pîn-aici pustiire în Libya voastră
Să-mprăştiem, sau să ducem la ţărm pradă smulsă, bogată –
Nu ne stă gîndul la asta, semeţ, cum înfrînţi, slabi noi sîntem.
Este pe lume un loc – 'Hespería'-i spun Grecii pe nume –
Ţară străveche, puternică-n arme, cu glie bogată.
Oenotrienii sălaş o aveau: merge vorba, urmaşii
Cum că 'Italia'-i spun, după-un rege de-al lor numind neamul.
Şi-asta ne-a fost nouă ţinta .....,
Cînd, dintr-o dată, din valuri Oríon, ce nouri aduce,
Sus răsărind, ne-azvîrli în ananghii, sub Austruri abraşe,
Pradă-n talazuri, iar, valul crescînd, înspre stînci fără cale
Împrăştiaţi, nu prea mulţi am ajuns ale voastre limanuri.
Ce fel de oameni pe-aici? Şi ce barbară ţară-i aceasta,
Astfel de datini să aibă? Nici ţărmul nu dă ospeţie:
Strigă-a război şi opresc cineva chiar pe mal să păşească.
Dacă de neamu-omenesc şi de numele lui nu vă pasă,
Ţineţi aminte că zeii din cer ştiu ce-i rău şi ce-i bine !

Nouă Eneas cel drept şi pios, cum nu-i altul pe lume,
Rege ne-a fost, un războinic în lupta cea grea fără seamăn.
Soarta de-l ține, trăind, şi suflarea i-e vie pe lume,
Fără să fi pogorît printre umbrele crunte-ale morții,
Teamă n-avem: iară tu, rău să nu-ți pară, poate, vreodată,
Prima că ne-ai ajutat! Sînt cetăți în Sicilia largă
Bine-narmate, şi-Acestes, vestit, cu troianul său sînge.
Flota ce-avem, zdruncinată de vînt şi furtuni, să ne-ngădui
Ca, din păduri, iar cu grinzi s-o-ntărim, bune vîsle să-i dregem.
Dacă-n Italia-a merge ni-i dat – cu tovarăşi şi rege
Iar lîngă noi – către ea vom ținti, ca în Lațiu s-ajungem.
Iar de speranța s-a dus, iar pe tine, părinte din Troia,
Libyca mare te-a prins, şi s-a dus şi Iúlus – nădejdea,
Tot ne rămîn şi-al Sicaniei țărm şi sălaşuri durate,
Ce le-am lăsat, de-am ajuns pîn-aici: la Acestes ne-om duce"
Ilioneus doar atîta grăi – fremătară cu toții,
Spusa-ntărind, Dardanizii .....
Scurt le răspunse Didona, cu chipul plecat către dînşii:
„Teama din inimi lăsați, griji de-asemenea, Teucri, acuma!
Starea-ne grea, noutatea domniei mă-ndeamnă acestea
Să le-ntreprind şi cu străji să-mpînzesc pînă-n zare hotarul!
Cine nu ştie de-a Troiei cetate, cît sînt Eneazii
De minunați şi viteji, ce prăpăd şi pîrjol îi ajunse?!
Nu ne e mintea atît de închisă, ci ştim şi noi, Punii:
Soarele caii nu-şi poartă atît de departe de-aicea.
Fie că vreți în Hesperia mare, -n Saturnica glie,
Să vă-ndreptați, ori spre Eryx, la regele mîndru Acestes,
În siguranță, cu bun ajutor, eu vă las să vă duceți!
Vreți, poate, chiar lîngă noi a rămîne, -n domnia de-aicea?
Iată, cetatea aceasta-i a voastră! Doar trageți corăbii,
Iară Troianul şi cu Tyrianu-mi vor fi deopotrivă!
O, dacă regele însuşi, de Notus purtat, de asemeni,
Fi-va, Eneas, aici! De îndată la țărmuri să meargă
Buni cercetaşi, şi să vadă-n a Libyei margini, şi bine,

De nu cumva, vitregit, rătăceşte-n păduri, prin oraşe!"
Îmbărbătați de acestea, pe dată, şi tarele-Ahates,
Cum şi Eneas-părinte abia de răbdau să nu iasă
Iute din nor. Lui Eneas, întîiul, îi spune Ahates:
„Fiul al zeiței, ce gînd al tău cuget acuma-l străbate?
Toate în pace le vezi, şi pe soți cu-a lor nave la țărmuri –
Unul lipseşte, pe care noi înşine-n valuri, preabine,
Cum se scufundă-l văzum: celelalte-s cum Mama ta spuse!"
Nu bine asta grăi, iară nouru-n jur se desparte
Într-o clipită, suind în văzduhul deschis din înalturi.
Stete Eneas măreț, strălucind în lumina cea vie –
Chipul şi statul zeiesc – căci şi mama-i făcuse-a lui plete
Multminunate, suflînd peste el tinerețea în floare,
Îmbujorată, în ochi el purtînd o regească tărie,
Tot cum un meşter din fildeş minunea de lucru o scoate,
Sau cum podoaba de aur argintul sau marmura laudă.
Neaşteptat, spre regină grăieşte, pe toți uluindu-i:
„Iată-mă, sînt lîngă voi, eu, cel multcăutat, chiar de față:
Eu sînt Eneas din Troia, scăpat din a Libyei valuri!
O, tu, ce singură milă arăți pentru-a Troiei necazuri,
Cea care nouă, -a Danailor, vai, rămăşițe, -a ta dreaptă
Vrei să ne-o-ntinzi, nouă, rău pustiiți şi lipsiți chiar de toate,
Casa, cetatea să-ți dai, nu avem cum să-ți dăm mulțumire,
Mîndră Didona, nici noi, nici atîția cîți încă se află
Împrăştiați din Dardani pe întinse meleaguri din lume!
Zeii – de este-o putere pe cei cuvioşi să-i privească,
Dacă dreptate se află, şi-un cuget ce drept să gîndească –
Vrednică plată să-ți deie! Ce veac fericit ni te aduse?
Care părinți minunați ție naştere datu-ți-au oare?
Cît către mare vor curge şi rîuri, şi munții în umbre
Se-nveşmînta-vor mereu, cît, sus, stele văzduhul le paşte,
Cinstea şi numele tău lăudate vor fi, totdeauna,
Orice pămînt m-ar chema!" El grăi şi se duse pe dată,
Dreapta lui Ilioneus să i-o dea, stînga sa lui Serestus,

Şi pe ceilalţi salutînd, Gyas, marele, mîndrul Cloanthus.
Se ului, mai întîi, de-l văzu, tyriana Didonă,
Greaua-i năpastă ştiind, şi-apoi astfel grăi către dînsul:
„Care năpastă, o, fiu al zeiţei, te mînă-n primejdii?
Ce silnicie te-aruncă pe alte şi alte meleaguri?
Tu eşti Eneas, acela pe care Dardanul Anhises
L-a zămislit, şi cu Venus, frumoasa, pe mal de Simóeis?
Ba şi de Teucer eu ştiu c-a venit la Sidon într-o dată
Din a lui ţară fugar, căutînd o domnie să-şi afle:
Belus i-a dat ajutor. Tatăl Belus pe-atuncea prin Cipru
Tot pustiise şi sta-nvingător peste-a lui bogăţie.
Încă de-atunci despre Troia şi soarta-i cumplită aflat-am.
Ştiu despre numele tău şi de regii pelasgi ce veniră.
Chiar şi vrăjmaş, el pe Teucri cu laudă nespusă atuncea
Îi lăuda, amintind că şi el de la Teucri şi-ia viţa.
Haideţi acuma, voinici, şi intraţi în palatele noastre!
Soarta vroit-a, şi eu, străbătînd tot atîtea primejdii,
Multzbuciumată, s-ajung pîn' la urmă în ţara aceasta:
Rău-l ştiu bine – şi-nvăţ să-i ajut pe acei neferice!"
Astfel grăieşte, şi-ndată îl ia pe Eneas şi-l duce
Sus, în palatul regesc, iar o jertfă în temple închină.
Deopotrivă, şi soţilor ea le trimite, la ţărmuri,
Tauri de soi, douăzeci, porci zbîrliţi, îngrăşaţi, bună sută,
Miei sănătoşi, lîngă mamele lor, iar, o sută întreagă,
Cinste a zilei aceleia de bucurie .....
Iar, înlăuntru, palatul cu fală de seamă, regească,
Se-orînduieşte, în sala cea mare punîndu-se-ospăţul:
Feţe de pînză-nvrîstate cu purpură mîndră, semeaţă,
Fără de şir e argintul pe mese bătute în aur –
Faptele vechi, din străbuni, se zăresc, negrăită poveste,
Ce-au săvîrşit mulţi viteji, de cînd stirpea pe lume le este.
Iară Eneas, cum gîndul îi fu îmboldit de iubirea
Ce o purta ca părinte, trimise pe-Ahates la nave,
Iute pe-Ascaniu s-aducă, spunîndu-i de cele-ntîmplate:

Numai cu gîndul la fiu sta părintele lui, plin de grijă.
Dă, iar, poruncă la el să ajungă şi daruri bogate,
Ce de la Troia-apucase – un strai învrîstat tot cu aur,
Chipuri de soi, şi un văl cu acanthul cel galben pe margini,
Dar al Elenei din Argos, luat de demult din Mycene,
Cînd a purces înspre Troia, la nunta-i cea fără de lege,
Lucru nespus, minunat – i-l dăduse chiar mama ei, Leda.
Şi-apoi un sceptru pe care-l purtase cîndva Ilione,
Fata cea mare-a lui Priam, cu el, şir de mărgăritare,
Cum şi-o cunună bătută în aur, cu mari nestemate.
Grabnic la nave, acestea s-aducă, pornit-a pe-Ahates.
Însă şi Venus, estimp, se gîndea – măiestrie aleasă,
Sfat înnoit să urzească: pe Amor la ei să-l trimită,
Nu pe Ascaniu cel dulce, cu daru-i din minți el să scoată
Mîndra regină, şi-n măduva ei să strecoare iubirea.
Teamă avea de palatul cu taine, de Punii fățarnici:
Groază-i Iunona cumplită, şi grijile nopții o-apasă.
Iată de ce ea lui Amor cel înaripat îi grăieşte:
„Fiule, tarele meu sprijin, puterea mea toată, tu singur,
Ce nici de Tatăl cel Mare şi fulgeru-i aprig n-ai teamă,
Vin către tine grăbită şi rogu-te, -n marea-ți tărie:
Ştii tu preabine cum fratele tău tot pe-ntinsuri de mare
E alungat, peste tot, de nedreapta Iunonei mînie,
Şi cu aceeaşi durere ca mine-l jeleşti pe Eneas.
Dară acum l-a primit, gînd duios, tyriana Didonă,
Încă ținîndu-l cu drag: dar mă tem de-ospeția Iunonei!
Nu s-a lăsa ea uşor, cînd atît de-nsemnat e prilejul!
Stau, de aceasta, gîndind, noi cumva s-amăgim pe regină
Şi s-o încingem cu foc, nu cumva vreo zeiască putere
Să nu ne-o schimbe deodat': pe Eneas mai bine iubească-l!
Cum vei putea-o-mplini, stai şi-ascultă la vorbele mele:
Fiul regesc se găteşte, chemat de-al său tată, să meargă
În tyriana cetate: el, grija mea cea mai fierbinte,
Daruri va duce acolo, scăpate din foc şi talazuri.

Am să-l adorm pe acesta adînc şi-am să-l fur în Cythera,
Sau pe Idalion, sus, unde sfînt şi mărit mi-e lăcaşul,
Ca nu cumva să-şi dea seama şi-a noastre-amăgiri să răstoarne.
Ia tu, cu bun şiretlic, chipul lui, nu mai mult de o noapte:
Faţa-ale lui trăsături cunoscute s-arate în lume,
Ca, bucuroasă, Didona, cînd va să te prindă în poală,
Vinul lui Bacchus gustînd la ospăţul regesc din palate,
Dînd să te ţină în braţe şi dulci sărutări să-ţi aştearnă,
Tu să îi sufli în vine foc aprig – otrava iubirii!"
Amor ascultă de vorba iubitei lui mame, şi-şi lasă
Aripi şi tot, arătînd şi păşind, bucuros, ca Iúlus.
Venus, şi ea, lui Ascaniu în trup îi dă tihna plăcută
Şi, toropit, lin în braţe şi-l ia, prin înalturi, de-acolo
Pînă-n Idalion, unde, în crîng, măghiranul cel proaspăt –
Dulcea mireasmă de flori – îl cuprinde sub blînda lui umbră.
O şi pornise la drum, ascultînd de-a lui Mamă iubită,
Amor, ducînd Tyrienilor daruri regeşti, cu Ahates
Drept călăuză: ajunse cînd lîngă-ale sălii perdele,
Grele, sta-n mijloc regina lungită pe patul de aur,
Cînd şi Eneas-părinte şi toată junimea troiană
Se aşezaseră-n paturi de purpură, cina s-o ieie.
Apă pe mîini toarnă slugile casei, iar coşuri cu pîine
Iute alături aduc, cu ştergare de lînă, pufoase.
Cincizeci de roabe acolo au grijă ca feluri la masă
Lungă să înşiruie, toate, cu foc îngrijind şi Penaţii.
Altele încă o sută-s, şi, tot atîţi, robii de-o vîrstă,
Care să-ncarce-a lor masă şi vin în pahare să dreagă.
Se aşezară, la fel, Tyrienii, sosiţi veseli foarte,
Mulţi, cu poruncă să şadă întinşi pe-nvrîstatele paturi.
Stau şi privesc cu mirare la daruri, ce-aduse Eneas,
Şi de Iúlus se miră, de chipu-i zeiesc şi de vorbe,
De straiul dat şi de vălul brodat cu acanthul cel galben.
Nefericita regină, prăpădului jalnic sortită,
Nu e în stare să-şi sature ochii, cu foc tot privindu-i

Feniciana, sărmana, mişcată de fiu şi de daruri.
El, după ce lui Eneas în braţe-i sări şi de gîtu-i
Şi-l mîngîie pe-al său tată, cu dorul fierbinte din pieptu-i,
Drept la regină se duce. Aceasta, cu ochi şi tot pieptul,
Lui i se dă şi în poală-l ridică, vai, biata Didonă,
Neştiutoare ce zeu i se-ascunde la sîn! Dînsul, iarăşi,
Vorbele mamei zeiţe-amintindu-şi, începe să-l scadă
Din pieptul ei pe Sychaeus, în dragoste grea-nvăluind-o
– Ea, care îşi şi uitase că-n piept are-o inimă caldă.
După ce, dar, prima parte s-a dus şi tipsiile-şi luară,
Cinei i-aduseră vase cu vin şi cu vîrf le umplură.
Zgomotul urcă şi creşte, cu glasuri ce bolţile umplu
Pînă-n înalt; se atîrnă lămpi lucii, în lanţuri de aur,
Iar bezna nopţii o-adaugă făclii, cu-a lor dalbă văpaie.
Iată, regina ceru şi umplut-a pocalul lui Belus –
Al casei lui cea din vechi, greu de aur şi mari nestemate –
Vinu-nspumîndu-l cu vîrf, iar în sală căzu grea tăcere:
„Iuppiter", zise, „căci Tu ospeţiei îi dai sfînta lege,
Fie ca ziua aceasta ferice s-o ia Tyrienii,
Ca şi Troienii, la fel, şi la fel s-o audă urmaşii!
La bucurie se-adauge şi Bacchus şi buna Iunonă,
Iar, Tyrienilor, voi, daţi petrecere-n voia cea bună!"
Zise, şi picuri închină pe masă, cu bună cinstire,
Iar, închinînd cea dintîi, ea atinse cu buzele cupa
Şi-apoi lui Bitias dete, mustrîndu-l: el grabnic sorbit-a,
Spumele cupei prinzînd şi stropindu-se tot cu pocalul –
Ceilalţi de frunte, apoi. Din lăută, pletosul Iópas,
Liră de aur, porni a cînta, ucenicul lui Atlas.
El glăsui despre Luna cea rătăcitoare şi, iarăşi,
Despre al Soarelui crug, despre oameni şi fiare, de unde
Toate se trag: ploaia, focul, Arcturus, Hyade şi Urse;
Cum de grăbesc în Ocean sorii scurţi să se-nmoaie spre iarnă
Şi ce zăbavă, tîrziu, ţine nopţile lungi pe-a lor cale.
Bat toţi olaltă din palme, voioşi, Tyrieni şi Troienii.

Nefericita Didonă, de vorbă, tot noaptea lungeşte,
Dragostea ei iar sorbind-o, şi iar, fără-a şti încetare,
Ba întrebînd iar de Priam, ba, iarăşi, de Hector cel tare;
Ce fel de arme purta, cînd veni, fiul drag Aurorei,
Ce bidivii Diomede avea, ce tărie Ahile:
„Hai dar, mai bine, drag oaspe, şi spune de-a firul a părul
Cîte capcane Danaii întins-au, ce mari suferinţe
Şi rătăciri v-au bătut, căci e vara a şaptea aceasta
Care te mînă mereu, rătăcind pe uscat şi pe mare!"

Ecce autem complexa
Hærebat parvumque
Si perfurus abire et nos
sin aliquam expertus
hanc primum tutare domum
cui Pater et Conjux quon
pedes in limine Conjux
Patri tendebat Julum
rape in omnia secum :
sumptis spem ponis in armis
cui parvis Julus
dam tua dicta relinquor
Domino Simoni Fanshaw Equiti Aurato Tabula merito votiva.

Eneas părăseşte Troia

CÎNTUL II

Eneas îşi începe istorisirea (1-12), povestind despre întocmirea calului troian (13-20), despre bucuria celor din Troia la plecarea prefăcută a Grecilor (21-39), intervenţia hotărîtă a lui Laocoon (40-56). În scenă intră Sinon, iscoada Grecilor, cu povestea lui născocită, cum că l-ar fi asuprit Ulisse şi Atrizii, iar calul dus în cetate ar fi un zălog al păcii (57-198). Şerpii uriaşi care-l doboară pe Laocoon par a întări spusele trădătorului (199-233). Calul e dus, în triumf, în cetatea care nu dă crezare spuselor Cassandrei (234-249). Pe cînd Sinon ajută pe Greci să iasă din cal (250-267), Hector îi apare în vis lui Eneas şi-l îndeamnă să scape din prăpădul ce stă să se petreacă (268-297). În loc să-l asculte, Eneas grăbeşte la luptă, mai întîi deschisă, apoi ascunsă, în arme greceşti, cu izbînzi şi înfrîngeri (298-437). Eneas asistă acum la căderea palatului şi la uciderea lui Priam de către Pyrrhus, chiar lîngă altarul casei (438-558). Dînd peste Elena şi vrînd s-o ucidă (559-573), eroul este oprit de Venus, care-i dezvăluie cum zeii înşişi lucrează la căderea Troiei (574-633). Eneas se străduie să-l decidă pe Anhises să plece din cetate (634-706). Plecînd cu tatăl său pe umeri şi cu Iulus de mînă, Eneas o pierde pe Creúsa (706-748), care îi apare soţului ei, care o căuta, îl mîngîie pentru pierderea ei şi-l îndeamnă să plece cu ai săi spre sortita lor Hesperie (749-795). Eneas se ascunde pe Ida cu prietenii săi fideli, scăpaţi cu greu din măcelul cumplit de la luarea Troiei (795-804).

Toți au rămas în tăcere, -ațintind către el a lor chipuri,
Iar de pe patu-i înalt început-a Eneas-părinte:
„De negrăit e durerea aceasta, regină, pe care
Îmi porunceşti s-o-nnoiesc – cum Danaii prăpădului dară
Toată-avuția domniei troiene: la toate-am fost parte,
Totu-am văzut cu-ai mei ochi. Oare cine, grăind despre asta,
Din Myrmidoni, sau Dolopi, sau oştean lui Ulisse cel crîncen,
Lacrimi a-i curge-ar feri?! Iată, noaptea cu rouă din ceruri
Blîndă se lasă, iar stelele-n cer către vise ne-mbie.
Dar, dacă dorul ți-e aprig să afli prin cîte necazuri
Noi am trecut, şi s-auzi ce prăpăd se-abătu peste Troia,
Chiar dacă sufletul se-nfricoşează şi fuge de jale,
Am să încep...: Doborîți de-a lor trudă, cu sorții potrivnici,
Capii Danailor, cum ani atîția trecuseră-n lupte,
Iată, înalță un cal cît un munte, prin arta lui Pallas,
Laturi şi tot, întocmit doar cu brad din cel tare, olaltă.
Ei se prefac că-i o jertfă-a plecării, iar vorba se duce.
Dar, înlăuntru să intre, la sorți trag vitejii de seamă:
Bezna cea oarbă din pîntecul lui o umplură de-a-ntregul
Tot cu oşteni încercați, prin grozave, ascunse cotloane.
Este-un ostrov la vedere, preabine ştiut, lîngă Troia,
Tenedos, loc multbogat, cîtă vreme-a lui Priam domnie
Stete – acum doar liman şi-adăpost nu prea bun de corăbii:
Înspre acolo o iau şi se-ascund sub pustiile-i țărmuri.
Noi socotim c-au plecat şi că vîntul i-a dus la Mycene
Şi-astfel a Teucrilor țară dezbracă-nsfîrşit lungu-i doliu –
Porți se deschid, vor cu toții în tabăra Grecilor, largă,
Locu-i pustiu ca să-l vadă, şi țărmul lăsat de corăbii:
Iată, aici stau Dolopii, aici sta cumplitul Ahile,
Flota aici le era, iar de-aici dau mereu către luptă.
Unii privesc uluiți darul cel ucigaş al Minervei,
Se uluiesc cît de mare e calul, şi, -ntîiul, Thymoetes
Dă între ziduri să-l ducă, îndemn, tocmai în cetățuie,

Fie haín, fie, doar, fiindcă Troiei aşa-i era soarta.
Capys, precum şi acei căror mintea le sta sănătoasă
Fie ca mării să deie capcana Danailor sfat dau,
Fie ca darul vrăjmaş să-l dea focului, aprig să-l ardă,
Ori, poate, să-l sfredelească, văzînd ce în pîntec ascunde.
Toată mulțimea, atuncea, în taberi, huind, se desparte.
Iată-l pe Laocoon, cum, pe dată, cu-alai, mare ceată,
Înfierbîntat, din cetate la vale aleargă-nspre dînşii,
Iar, de departe, le strigă: „Vai, bieților, ce vă-apucă?!
Oameni, au credeți că-s duşi?! Socotiți ale Grecilor daruri
Că-s fără vreun şiretlic?! Oare-aşa l-ați ştiut pe Ulisse?!
Fie că-Aheii aicea, în lemn, se ascund, la fereală,
Fie că astă nămaie să ia zidul nostru-i făcută,
Să ne privească prin case, de sus să dea buzna-n cetate,
Fie-i vreo altă minciună! În cal nu vă-ncredeți, o, Teucri!
Orice ar fi, eu de Greci tot mă tem, chiar şi-atunci cînd dau daruri!"
Astfel grăi, cu putere-azvîrlind o grea lance în coasta-i,
Calul sălbatic izbindu-l în burta-i umflată, cu sete.
Stete înfiptă aceea-n greu tremur, iar golul din pîntec
Dete un geamăt adînc, cu răsunet de moarte cumplită:
Iar, dacă sorții zeieşti o vroiau, de n-aveam mintea-ntoarsă,
Dat ne-ar fi fost să mînjim ascunzişul acelor din Argos,
Troia-n picioare era – cetățuie-a lui Priam, stai încă!
Iată acum că pe-un june, cu brațe la spate legate,
Vin să-l aducă la rege ciobanii, cu straşnică zarvă,
Dardanienii: acesta, de voia-i, ieşise în cale,
Ca, neştiut, grea urgie s-aducă, şi-Aheilor Troia
Să le-o deschidă – om tare de înger şi gata la toate,
Fie otrava să-şi verse, ba fie chiar moartea să-nfrunte.
Dete năvală să-l vadă, puhoi, tinerimea troiană,
Jur-împrejur, care mai decît care, să-l dea de ruşine.
Ia şi ascultă acum a Danailor curse – pe toate
Doar după una-a le şti! .....
El, după ce, la vedere, în mijloc şi făr'de-apărare

Stete, cu ochii dînd roată mulțimii din jur, frygiene:
„Vai!" zise „care pămînt, care apă mă poate cuprinde,
Sau ce-mi rămîne, ca, biet, să mai fac, amărîtul de mine,
Dacă nici printre Danai n-am vreun loc, iar acum de la mine,
Vezi, Dardanizii purced cu-al meu sînge să-şi cate răsplată?!"
Geamătul lui ne opri năvălirea cu totul, de milă,
Şi-l îndemnăm a grăi: 'din ce sînge şi spiță se trage –
Spună, ce veste ne-aduce, ce-ncredere încă-l mai poartă'.
El, alungîndu-şi din spaimă, la urmă asfel ne grăieşte:
„Toate pe dată, o, rege, şi orice-o să fie, ți-oi spune
Adevărat: nu zic ba, neamul meu de la Argos se trage!
Asta, întîi – iar de Soarta pe Sinon îl dete nevoii,
Nu l-a huli şi, haină, c-ar fi, mincinos, de nimica!
Dacă vreodată, cumva, ți-a ajuns la urechi al său nume,
Ştii despre el, Palamedes, Belidul cu faimă vestită,
Cel multslăvit – dar Pelasgii, trădat sub cumplită minciună,
Nevinovat l-au dat morții, ucis după grea judecată,
Fiindcă războiu-l ura – ei acum încă-l plîng, răposatul.
Lui drept tovarăş şi rudă de sînge, de-aproape, la oaste
Tata, săraci cum eram, mă trimise, de-abia cu tuleie.
Cît sta la scaunul domniei, şi-n sfat lîngă regi avea vorbă,
Fost-a şi noi să avem nume bun – de mărită cinstire
Ne-am bucurat. După ce, însă, amăgitorul Ulisse,
Tare urîndu-l (ştiți bine!), îl şterse din lumea aceasta,
Traiu-mi duceam, greu mîhnit, doar în jale şi-n beznă ascunsă,
Plin de obidă c-al meu bun prieten s-a dus făr'de vină.
Ca un smintit, nu tăcui, şi, de-avea vreun noroc să mă scape,
De mai aveam ca, vreodată, s-ajung, cu izbîndă, în Argos,
Făgăduiam să-l răzbun, uri cumplite eu astfel iscîndu-mi.
Molima răului astfel stîrnii: de atuncea Ulisse
Mă îngrozea tot cu bîrfele-i noi, tot cu vini ticluite,
Vorbe-n doi peri prin popor răspîndind, vina bine ştiindu-şi
Arme să-şi afle, cu Calhas alături, şi fără hodină ...
Dară de ce, în zadar, pomenesc aste lucruri străine,

Care zăbavă-o mai cat?! De-i aveți pe Ahei deopotrivă,
Toți sub un nume, la fel, vă luați de la mine răsplata!!
Asta-şi doreşte şi cel din Ithaca, şi-Atrizii-ar da plată!"
Ne înfierbîntă acestea a şti şi mai bine pricina,
Neştiutori de-aşa fapte, de nelegiuirea pelasgă.
El dă-nainte, părînd a se teme, cu inima-i neagră:
„O, prea ades năzuiră Danaii să fugă din Troia,
Iară, lăsînd-o, să scape războiului crîncen, odată!
Doar de-o făceau! Prea adesea a mării asprite întinsuri,
Greaua furtună şi Austrul cumplit i-au făcut să nu plece.
Dar, mai ales, cînd aici sus, pe grinzi de arțar, se-nălțase
Calul cel mare, mari nouri tunară, văzduhul să-l spargă:
Noi l-am trimis, îngroziți, de îndată la-altarul lui Foebus
Pe Eurypylus, iar el tristă veste de-acolo ne-aduse:
'Sînge, plecînd, ați vărsat, pentru vînturi fecioara jertfind-o,
Cînd, o, Danai, ați purces către țărmul de-aici, de la Troia:
Sînge-a deschide şi calea spre casă, cu-o jertfă-omenească,
Suflet argiv secerînd!' Vorba asta cînd ei auziră,
Încremenit-au cu toți şi, de gheață, fioru-i cuprinse
Pînă-n rărunchi – cine-o fi hărăzit, şi-l doreşte Apollo.
Cel din Ithaca pe Calhas îl cată, cu straşnică larmă,
Îl şi tîrăşte-ntre noi, tot cerîndu-i să proorocească
Vrerea zeiască – iar mie destui îmi cîntau a pieire,
Meşteşugirea văzînd – ce se-ntîmplă priveau în tăcere!
Tace acela, întîi, zece zile, şi nu vrea, şi nu vrea
Glas ca să deie, sortind pe vreunul pieirii cumplite.
Greu, în sfîrşit, smuls de răcnete scoase de cel din Ithaca,
Rupe tăcerea şi, tot ticluit, la altar mă trimite.
Ziseră 'Da', uşurați, toți cei care din plin tremurat-au
Şi azvîrliră pe mine pierzarea ce-n ceafă le stase.
Ziua grozavă dădea să înceapă – şi jertfa e gata,
Ca şi prescurea sărată, şi panglici pe tîmple legate.
Mărturisesc că m-am smuls morții grele, eu lanțuri rupîndu-mi,
Iar într-un lac plin de mîl păpurişu-l cătai, să m-ascundă,

Noaptea, cît pînze să-nalțe, de-aveau să o facă pe dată.
Nu mai am nici o nădejde vreodată să-mi văd a mea țară,
Nici pe copiii iubiți, nici părintele meu, multdoritul –
Ei, cei pe care, se poate, -arunca-vor năprasnica plată,
Cum c-am fugit, şi-a mea vină lor, bieților, moartea le-a-aduce!
De-asta eu ție, pe zei şi puteri ce păzesc adevărul,
Cum şi pe buna credință, de încă-o mai au muritorii,
Crez nepătat, să aibi milă mă rog pentr-a mele necazuri –
Milă să aibi de un suflet nevrednic de-atîta durere!"
Lacrimilor ce vărsa le dăm viața-i, cu milă nespusă.
Regele Priam, el însuşi, poruncă să-i scoală-a lui lanțuri
Dă, şi cătuşe să-i ia, lui spunîndu-i prietene vorbe:
„Oricine-ai fi, de acum tu pe Grecii cei duşi dă-i uitării!
Fi-vei de-al nostru, iar mie să-mi spui, cînd te rog, adevărul:
Dar pentru ce ei aici uriaşul lor cal înălțară?
Cine-l făcu? Şi ce vor? Ce credință, sau ce meşteşug e?"
Astfel grăi. Iar acela, hîrşit în pelasga-i minciună,
Sus, către stele-nălță desfăcutele-i brațe din lanțuri:
„Voi, ce pe veci scăpărați şi puterea-vă, nepîngărită,
Iau mărturie a voastră tărie! Voi săbii şi-altare
Cărora fost-a să scap, panglici dalbe, purtate ca jertfă:
Drept e să pot ale Grecilor taine, jurate, acuma
Să le dezvălui şi drept să-i urăsc şi să dau tot pe față,
Ce mai ascund: nu mă țin nici a patriei legi, nici vreo alta,
Numai făgada să-ți ții, şi, cînd Troia scăpa-voi, mă scapă,
De adevăr v-oi grăi şi un astfel de bine v-oi face!
Toată nădejdea Danaii, războiul să-şi poarte cu bine,
Pusu-şi-au numai în Pallas şi-al ei ajutor. Dar de-atuncea,
Cînd, făr' de lege, Tydidul şi uneltitorul Ulisse
Au cutezat (grozăvie!) să smulgă Palladiul din templu-i
Cel închinat, ucigînd şi pe paznicii din cetățuie,
Mîinile lor prihănite-nşfăcînd preasfințita statuie,
De-i pîngăriră zeiței, cumplit, feciorelnice panglici.
Tot de atunci începu să le scadă Danailor, moartă,

Mîndra nădejde, pierind fără vlagă, sub ciuda zeiței.
Semne-ale vrerii ei rele Tritonia dete, grea piază:
Chipul de-abia de-ajunsese în taberi, cînd ochii-i sclipiră
Învăpăiați, scînteind de mînie: scăldatu-i-a trupul
Grea şi sărată sudoare, iar ea tresăltă (ce minune!)
Locului, ba de trei ori, scuturînd al ei scut şi-a ei lance.
Calhas, pe dată, le zice pe-a mării întinsuri să fugă,
Fiindcă Pergamul nu-l pot cuceri ale-Argivilor arme,
Dacă n-o iau de la cap, luînd calea din nou de la Argos,
Semnul zeiesc ei primind a-l aduce pe mîndre corăbii.
Iară acum, cînd, sub vînt, au şi-ajuns înapoi la Mycene,
Armele-şi strîng, zeii-mbună, drept soți, şi, bătînd iarăşi marea,
Neaşteptați vor sosi – astfel spuse la semne chiar Calhas:
Calul acesta de lemn, ca să-mbune zeița, în locul
Chipului cel pîngărit al Palladiului, dreaptă răsplată,
L-au ridicat, înălțînd a lui mare povară, cum Calhas
Vorbă le-a dat de-ntocmit, să-l dureze la cer, în tărie,
Ca să nu poată fi tras ori primit, nici pe porți, între ziduri,
Nici să nu-l ia neamul vostru şi țină cu lungă credință.
Căci, dacă mîinile voastre-ar fi-ajuns, poate, jertfa Minervei
S-o pîngărească, o cruntă pieire-ar cunoaşte domnia
Țării lui Priam, de neam frygian (fie zeii s-o-abată!).
Dar, dacă mîinile voastre-ar ajunge s-o urce-n cetate,
Asia însăşi avea-va cu mare război ca să bată-n
Ziduri de Pelops durate, avînd soarta asta nepoții!"
Lucrul crezare află, după înşelăciunea lui Sinon,
Greul sperjur ce ne prinse în laț, vărsînd calpele-i lacrimi –
Noi, cei pe care Tydidul cel tare, nici mîndrul Ahile,
Nici zece ani n-au putut să ne plece, nici mii de corăbii!
Însă atunci altceva, mult mai rău şi cu mai mare piază,
Ochilor noştri să vadă fu dat, tulburîndu-ne mintea:
Laocoon, care preot i-era lui Neptun, precum sorții
Vruseră, dus la altar, închina, jertfă mare, un taur.
Dară din Ténedos, iată, pe-a mării oglindă de ape

(Mă îngrozesc povestind!) vin doi şerpi, doi balauri, şi gemeni,
Descolăciți, uriaşi peste unde, grăbind către țărmuri.
Sus, peste val, a lor piepturi se-nalță, iar coamele crunte
Zboară întins, pe cînd trupul pe-a apelor față luceşte,
Și şerpuiesc din spinare, nespus de măreți la vedere.
Se-nvîrtejeşte, sunînd, spuma mării, şi-ating şi ei țărmul:
Ochii de pară-s aprinşi, ca de foc, şi cu vine de sînge,
Şuierătoare-a lor limbi li se-nfurcă, din gură sunînde.
Care-ncotro noi fugim, fără sînge-n obraz. Ei de-a dreptul
Către Laocoon, iată, țintesc – mai întîi, însă, fiii
Lui, cei micuți, pe-amîndoi, fiecare balaur îi prinde,
Încolăcindu-i grozav şi-ncepînd să le muşte din trupuri.
Şi-apoi pe dînsul, venind înarmat, ajutor să le deie.
L-au înşfăcat, cetluindu-l cu-a lor uriaşe ocoluri.
De două ori la mijloc, peste gît două straşnice funii,
Pline de solzi, îi petrec, ridicîndu-şi și creştetu-n slavă.
Tot năzuieşte şi străduie el să desfacă-a lor noduri.
Greu împroşcat de-a lor bale şi-otravă pe sfintele-i panglici,
Strigăte îngrozitoare 'nălțînd pîn' la cerul de stele,
Tocmai precum muge straşnic, cînd fuge, rănit, de altare
Taurul jertfei, şi-azvîrle din ceafă securea pieirii.
Iarăşi, lăsîndu-se jos, la pămînt – doi balauri – spre templu,
Sus, ațintesc a Tritoniei crîncenă, mîndră cetate,
Iar sub picioarele ei se ascund, sub egida Zeiței.
Nouă e spaima ce-acum ni se-abate avană în piepturi
Şi se strecoară în inimi: toți spun că pe drept el plătit-a,
Laocoon, cum cu vîrful de-aramă în lemnul cel tare
Dase cu sete, şi-n cal ațintise-a lui crîncenă lance.
Strigă cu toți, într-un glas, că acesta-i de tras spre lăcaşuri,
Ca pe zeiță astfel s-o-mbunăm .....
Spargem îndată din ziduri, dăm jos meterezul cetății,
Toți se apucă de treabă: pun roți, ca să lunece bine,
Jos, sub picioare: de gît îi trag funii şi aspre odgoane.
Calcă şi trece de zid rău sortita unealtă-a urgiei,

Grea de bărbați înarmați, iar în juru-i copii și copile
Cîntece sfinte îi cîntă și-s veseli frînghia s-atingă:
Suie și suie aceea – cetății cu amenințare!!
Patrie, o, Ilion, casa zeilor, ziduri slăvite
A Dardanizilor tari la război! Chiar pe pragul de piatră
De patru ori se opri, poticnind, iar răsunet de arme
De patru ori se-auzi. Stăm ca surzi și ca orbi, în smintire,
Iar nefericea nămaie o ducem în sfînta cetate.
Iat-o atunci pe Cassandra: dezvăluie soarta de mîine.
Glas dînd din nou, blestemata de zeu să n-o creadă vreun Teucru.
Noi – noi la temple zeieşti ce n-aveau altă zi să mai vadă,
Bieții de noi, ne-adunăm din verzi frunze veşmînt dînd cetății.
Lunecă-a cerului crug, din Ocean repezindu-se noaptea,
Învăluind și pămînt și hotaru-i sub marile-i umbre,
A Myrmidonilor gînduri viclene-ascunzînd. Iar Troienii
Au amuțit prin cetate, stăpîn peste ei fiind Somnul.
Stolul Argivilor însă venea cu-narmate corăbii
Din Tenedos, cu-ocrotirea prietenă-a Lunii-n tăcere,
Țărmul știut ațintind. Iar cînd nava regească semnalul
Faclei dădu, apărat de a zeilor Soartă, nedreaptă,
Sinon din greaua prinsoare de lemn, pe ascunse, dă drumul
Grecilor, toți, cei din cal. Uriaşa unealtă, deschisă
Larg, le îngăduie liberi să iasă la aer, și veseli,
Thessandrus și cu Sthenelus în frunte, și crudul Ulisse:
Jos se coboară pe funii, Acamas și Thoas, asemeni,
Neoptolem Peleianul și, -ntîiul, Mahaon cel vajnic
Și Menelau, și Epeios, ce calul de lemn făurise.
Dau prin cetatea-ngropată în aburi de vin și-adormită:
Străjile cad doborîte, iar porțile, largi de perete,
Soții-i primesc înlăuntru, unindu-le-a cetelor gînduri.
Ceasul era cînd hodina dintîi muritorilor, bieții,
Linişte dă, preaiubită, în dar de la zeii din ceruri.
Iată, în vis văd cu ochii pe Hector, ce-mi pare alături,
Plin de mîhnire, și lacrimi, şiroaie, pe-obraji lui curgîndu-i,

Tocmai cum, odinioară, tîrît după car, plin de sînge,
Negru de colb şi de tină era, jos, legat de picioare.
Vai mie, cum arăta! Şi ce straşnic schimbat, decît Hector
Cel ce venise purtînd falnic armele date de-Ahile,
Cel care foc frygian aruncase în navele-ahee!
Barba-i era întinată, iar pletele – pline de sînge,
Rănile-i stau sîngerînde, atîtea, cît, veşnic, la ziduri
Cum se lupta, le-a primit. Şi, plîngînd, se făcea că eu însumi
Vorbe-i spuneam, agrăindu-l mîhnit, cu o mare tristeţe:
„Razã-a Dardaniei, o, tu, nădejdea cea mare a Troiei,
Ce-ai zăbovit fără şir?! Ce meleaguri, o, Hector, pe tine,
Multaşteptate, ştiură-a te ţine?! Şi-astfel tu la faţă
Ni te arăţi, celor ce numai truda şi moartea văzut-am,
Ale-alor tăi, în greu zbucium?! Au care pricină şi chipul
Ţi-l urîţi în ăst fel? Ce-i cu rănile tale căscate?"
El chiar nimic n-adăstă să răspundă la vanele-mi vorbe,
Ci, greu gemînd, din adînc, cu durere astfel cuvîntat-a:
„Vai, fugi de-aici, fiul al zînei, te smulge din flăcări şi jale,
Fiindcă duşmanii-s pe ziduri! Ruină-i, din culmea-i, şi Troia,
Ţării destul îi fu dat, şi lui Priam la fel! De Pergamul
S-ar fi putut apăra, iată braţul ce-avea a o face!
Troia Penaţii şi tot ce-are sfînt ţie-ţi încredinţează:
Ia-i, soţi ai soartei să-ţi fie – le află şi 'nalţă-o cetate,
Ziduri măreţe durînd, cînd răzbate-vei mării întinsul!"
Astfel grăi, şi cu mîinile lui luă sfintele panglici,
Vesta cea sfîntă-o luă, cu-al ei foc, din străfund de lăcaşuri.
Întru aceea, se-ntinde şi-ncolo şi-ncolo, grea, jalea,
Tot mai grozav: chiar de-Anhise, părintele meu, laoparte
Casa ferită-şi avea, printre arbori şi ramuri ascunsă,
Tot îi ajunge răsunet de arme, şi groaza-i aproape!
Sar eu pe dată din somn şi mă urc ca să văd, în clipită,
În foişorul de sus, de pe casă, ciulindu-mi urechea –
Tot cum, cînd dă într-o holdă, sub Austrul sălbatic, pîrjolul,
Sau cînd şuvoiul de munte, năvalnic, ogoare cuprinde,

Semănăturile cele bogate şi-a boilor trudă
Greu pustiind, doborînd şi pădurile, mut stă şi-adastă
De uluirea ce-i huietu-acesta, din steiu-i, păstorul.
Însă atunci, iată, fapta-i vădită şi date-s pe față
Ale Danailor planuri haine: ruină-i e casa
Lui Deifobos, cea largă, în flăcări. Alăturea arde
Ucalegon, iar, de foc, pînă-n zare luceşte Sigeul.
Strigăt de oaste şi țipăt de surle se-nalță-n tot locul.
Armele-mi iau, scos din minți, chiar şi dacă vreun rost nu-i de arme,
Tot al meu suflet se-aprinde la lupta-n război şi cu soți-mi
Ceata s-o strîngem, uniți, spre cetate – mînia şi-obida
Ghes ne dau, bine ştiind că-i frumos ca să cazi, dar sub arme.
Iată-l, scăpat de-ale-Aheilor suliți, pe Panthus cel vajnic,
Panthus, fecior al lui Othrys şi preot lui Foebus Apollo
Sus, în cetate: de-acolo el zeii înfrînți şi nepotul
Său mititel, cum şi sculele sfinte le-aduce la mine:
„Cum e cu lupta acum? În ce loc să ne tragem, o, Panthus?"
Vorba de-abia mi-o grăii, cînd, cu geamăt adînc, el îmi spuse:
„Ziua din urmă-i aceasta, -a Dardaniei clipă de jale,
Făr' de scăpare! O, fost-am – Troienii, a fost Ilionul,
Slava mărită a Teucrilor fost-a! Pe toate în Argos
Zeus cel cumplit le-a trecut, iar Danaii-s stăpîni pe cetate!
Stînd, uriaş, în mijloc, varsă calul oşteni, crunte arme,
Sinon izbînda şi-o strigă şi faclele-ocării le-aruncă,
Tot pîrjolind, pe cînd alții pe porțile large dau buzna,
Mii şi iar mii, cîți veniră cîndva pîn-aici din Mycene.
Alții au şi stăvilit îngustimile străzilor noastre,
Arme de moarte gătite, un zid ridicînd de tăişuri,
Fier lucitor, cînd, la porți, de abia de străjerii mai cată
Luptă-a mai da, şi se bat doar orbeşte, sub vrajba lui Ares"
Astfel grăi Othryadul, şi-un duh dat de zei mă îndeamnă
Să mă arunc între arme şi foc, unde-i cruntă Erinys,
Unde mă cheamă, grea, larma şi strigăt se urcă la ceruri.
Soți lîngă mine se-adaugă Rifeus şi, vînjos, lucii arme,

Epytus – Luna-i aduce – şi Hypanis, mîndrul, şi Dymas,
Strîns lîngă latura mea, şi, dîrz june, Coroebus cel tare,
Fiul lui Mygdon: acesta de-abia de sosise la Troia,
Straşnic aprins de-a Cassandrei iubire – cu-o patimă oarbă:
Ginere vrînd să-i ajungă, lui Priam îi da ajutorul
Şi alor lui, nefericele tînăr, de-a fetei preziceri
Seama nicicum neţinînd .....
Cînd i-am văzut adunaţi, cutezînd să purceadă la luptă,
Vorbă le-adaug : „Viteji, piepturi vajnice – chiar şi zadarnic –
Dacă aveţi bun curaj să-nfruntaţi, şi de voie, sfîrşitul,
Iată, vedeţi ce urmează şi care ni-i stării norocul!
Toţi au plecat de aicea, altare şi temple lăsîndu-şi,
Zeii ce-aici porunceau: apăraţi o cetate în flăcări!
Hai, dar, la moarte, şi-n arme vrăjmaşe ne poarte năvala!
Nu au învinşii decît o nădejde – să n-aibă nădejde!"
Sufletul, astfel, viteaz, le-am aprins: noi, ca lupii prădalnici,
Cei ce-s împinşi de a burţii turbare, prin beznă şi ceaţă,
Puii lăsîndu-şi s-aştepte cu înfometate gîtlejuri,
Arme-nfruntînd şi vrăjmaşii, porniţi către-o sigură moarte,
Cale tăindu-ne, aspru, prin mijlocul plin al cetăţii.
Flutură noaptea cea neagră-mprejuru-ne văluri de umbră.
Cine-ar putea să arate măcelul cumplit dat prin noapte,
Crîncenu-omor, greaua trudă cu lacrimile-i să le-ajungă?!
Vechea cetate se duce-n ruină, stăpîna de veacuri,
Căile-s pline de trupuri căzute, zăcînd nemişcate,
Marile case la fel, şi-ale zeilor mîndre sălaşuri.
Nu numai Teucrii plătesc cu-a lor sînge: o ultimă oară,
Celor înfrînţi tare-n inimi le arde străbuna tărie!
Cad şi Danaii-n izbînda ce-o au: peste tot, fără seamăn,
Jalea cea cruntă domneşte, şi Spaima, şi-a Morţii-arătare.
Primul ne iese în cale, cu-alai – mare ceată – cu sine,
Androgeos, fără-a şti că nu-i alta din cetele-ahee,
Ci sîntem noi, şi astfel ne dă ghes cu îndemnuri în glasu-i:
„Grabă, prieteni! Au cum de zăbava vă-ntîrzie-acuma,

Cît de înceți?! Alții sînt cei ce pradă Pergamul, iar focul
Sus îl întind, pe cînd voi de abia ați ajuns de la nave?!"
Zise, îndată simțind (cum răspunsuri n-avea de crezare)
C-a nimerit fără vrere chiar printre vrăjmașii cei aprigi.
Mîlc el tăcu, și-al său pas și-l opri, tot asemeni cu glasul.
Tot după cum cineva pe-o cărare-nierbată un șarpe
Calcă pe neașteptate și fuge, grăbit, de-al lui dinte,
Cum, lucitor, mînios, el își umflă și-avîntă-a lui frunte,
Tot așa Androgeos da să plece-arătînd mare spaimă.
Iureș am dat peste ei, copleșindu-i deasupra cu arme:
Locuri străine călcau și cuprinsu-i-a groaza cumplită.
I-am doborît: eu suflarea-i, Fortuna-mplini prima faptă.
Prins de avîntul dintîi, amețit de izbîndă, Coroebus:
„Dragilor", zise, „pe unde Norocul dintîi ne ajută
Hai spre scăpare, iar dreapta ne fie de-acum călăuză!
Hai, și-a Danailor scuturi și semne pe noi să le punem,
Cum, la război, de-i omor sau curaj, cine stă să se-ntrebe?!
Armele ei ne vor da!" Cum grăia, și luat-a la sine
Coiful cu tui al lui Androgeos și-al lui scut cu însemne,
Iară la coapsă-și încinse și sabia tare, ahee.
Rifeus și Dymas, la fel, și la fel, toată oastea, făcură:
Veseli de tot, fiecare-i despoaie de proaspete arme.
Mergem olaltă cu Grecii, cu zeii-mpotrivă dăm lupta,
Iar bătălii fără număr prin noaptea cea oarbă se-ncheagă.
Mulți din Danai i-azvîrlirăm lui Orcus cel negru, acolo:
Unii spre nave o iau și aleargă la țărm, adăpostul
Ca să și-l afle, păzit; altă parte, cu jalnică spaimă,
Urcă din nou sus, în cal, să se-ascundă-n știutul lui pîntec.
Vai, nu ne e legiuit a spera, cînd ni-s zeii-mpotrivă!
Iată, vrăjmașii o trag după ei pe Cassandra, fecioara,
Fiica lui Priam, de păr apucată, din templul Minervei,
Ochii 'nălțîndu-și la cer, în zadar, arși de lacrimi amare –
Ochii, căci mîinile ei le strîngeau nemiloase cătușe.
N-a mai răbdat și aceasta, ieșindu-și din fire, Coroebus,

Ci se-aruncă, ba să piară, în mijlocul cetei vrăjmaşe.
Noi îl urmăm, îmbulziți, şi năvală dăm, buzna, cu arme.
Tocmai acum ne doboară, din culmea de sus, val de suliți
Ale-alor noştri, pornindu-se cruntă pieire şi moarte,
Armele noastre şi coifuri înalte părînd aheene.
Grecii, atunci, geamăt dînd, de mînie, că luasem fecioara,
Strînşi, dau năvală în noi: Aiax, primul din toți, şi Atrizii
Îngemănați, şi oştirea Dolopilor, toată, de-a valma –
Tot precum vînturi grozave se-ncaieră-n horă turbată,
Mare vîrtej, iar Zefirul şi Notus şi Eurus cel vesel,
Pe-ai Răsăritului cai, fac pădurea să urle, şi-n mare
Spumegă tare Nereus, cu tridentu-i străfundu-ntorcîndu-l.
Dar şi aceia, pe care, prin bezna şi noaptea adîncă,
I-am alungat prin cetate, toți împrăştiați, pradă fugii,
Iată-i întorşi: cei dintîi, recunosc lănci şi falsele scuturi
Şi-şi ațintesc a lor suliți spre gurile cu-altfel de sunet.
Duşi sîntem şi copleşiți sub mulțime: întîiul, Coroebus
Jos doborît e de brațul lui Peneleos cel puternic,
Chiar la altarul Zeiței războinice. Cade şi Rifeus,
Cel dintre Teucri mai drept şi cu dragoste pentru ce-i bine.
Zeii altfel hotărîră! Cad Hypanis ... cade şi Dymas,
Vai, de ai noştri răpuşi: şi nici ție a ta pietate,
Panthus, cum cazi, de folos nu ți-a fost, nici a ta preoție!
O, tu, cenuşă a Troiei, tu, rug de pe urmă ce-avut-au
Dragii mei soți – la pieirea-vă dau, din adînc, mărturie –
Nu m-am ferit de Danai şi de armele lor! De vrea Soarta,
Aş fi căzut lîngă voi, meritat! Dar ne smulg de acolo
Ifitus şi cu Pelías, la mine: e Ifitus şi mai în vîrstă,
Iar istovit e Pelías, străpuns de Ulisse cu-o rană.
Dară pe dată grea larmă ne cheamă-n palatul lui Priam,
Fiindcă aici bătălia-i în toi, parcă n-ar fi aiurea
Niciun război, şi-n oraş n-ar domni doar prăpădul şi moartea:
Astfel arată şi Marte cel crîncen şi-Aheii dau iureş
Înspre palat, pragul lui scufundîndu-l sub marea de scuturi.

Scările-s sus, la pereți, de uşori se proptesc a lor trepte,
Iară sub scuturi cu stînga ținute se urcă, de creastă
Dreapta prinzînd, să se-aburce. Acestora-n jos, dimpotrivă,
Dau Dardanizii, zvîrlind mîndre turnuri şi acoperişuri,
Țigle şi tot: cu acestea, văzînd că li-i ceasul din urmă,
Moartea că stă să-i prăvale, se apără – bune-s, drept arme,
Grinzile lor daurite: podoabe ce pus-au străbunii
Jos le dărîmă, iar alții, cu sabia goală în mînă,
Porțile încă le țin, strînsă ceată şi deasă, de strajă.
Inima-n piept ne dă ghes spre palatul regesc să dăm iureş,
Să-l apărăm, pe vitejii învinşi întărindu-i cu vlagă.
Sta şi-un alt prag, o intrare ascunsă, cu-o trecere oarbă
Între-ncăperile lor şi-a lui Priam, lăsată-n uitare
Pe dindărăt, nefericea regină pe unde, cu sine,
Singură-l lua la bunicu-i pe Astyanax, cînd domnia
Sta neclintită, iar ea, Andromaha, la socri-avea cale.
Scap pe acolo şi urc pînă-n creasta de sus, cea de unde
Teucri-aruncau, în zadar, cu-a lor arme, trudindu-se, bieții.
Noi dărîmăm de la locu-i, din 'naltul lăcaş, turnul mare
Cel ridicat pînă-n slavă, deasupra de acoperişuri,
Troia de unde, întreagă, puteai ca s-o vezi, şi, spre zare,
Navele-ahee şi tabăra lor: noi cu fieru-l dăm văii,
Greu desprinzîndu-l de unde-a lui grinzi dau locaş a desface,
Şi-apoi, cu greu, îi dăm vînt – el se duce de-o dată-n țărînă,
Straşnic vuind, dărîmat, şi căzînd pe-a Danailor cete,
Larg prăbuşit. Dară alții tot urcă, şi nu încetează
Pietre şi suliți, zvîrlite, -a cădea .....
Chiar dinaintea intrării, pe pragul dintîi, însuşi Pyrrhus
Aprig se-arată, cu slavă, în armele lui de aramă,
Tot precum iese luminii un şarpe, ce-n glia-nghețată
După ce-a ros mătrăgună, a stat să se umfle, pe iarnă,
Dar vine-acum, piele nouă, lucind într-a lui tinerețe
Şi, lunecoasă, spinarea şi-o-ntoarce cu pieptul în aer,
Drept către soare-ațintind, iară limba din gură-şi înfurcă.

Vine cu el Perifas, cum şi Automedon cel războinic –
Al lui Ahile, alt'dat', vizitiu – tot aici şi-a lor ceată
Care din Scyros venea, şi aruncă, din faţă, cu torţe.
Însuşi, cu tarea-i secure, -ntre primii loveşte în poartă
Căreia-i sparge tăria şi-i smulge din loc şi uşorii
Cei de aramă: o grindă crăpată dă loc printre scînduri.
Iar o fereastră se cască prin poartă, cu-o lacomă gură.
Iată, -nlăuntru se văd şi palatul şi curţile-i large,
Sălile mari a lui Priam şi-a vechilor regi de-altădată,
Iară Troienii sub arme cum stau, chiar la pragul de-afară.
Dar în adîncuri de case se-amestecă larmă şi geamăt,
Mîndre lăcaşuri răsună de multa femeilor jale:
Urcă la ceruri, în slăvi, al lor ţipăt şi plînset din urmă,
Cum îngrozitele mame tot bîntuie-n sălile goale,
Îmbrăţişînd şi uşorii înaltelor uşi, sărutate.
Pyrrhus în iureş purcede, cu-a tatălui însuşi tărie,
Nici păzitori, nici zăvor nu-i fac faţă: berbecele tare
Bate-n canaturi, uşorii îi smulge din tocuri, fărîme.
Spart e, cu sila, un drum, spartă-i poarta, pe primii-i doboară
Mîndrii Danai, năvălind, şi-a lor oaste tot locu-l cuprinde.
Nu e în stare, la fel, nici şuvoiul cu unde-nspumate,
Cînd şi zăgazul şi-a rupt, ca să deie şi rupă din maluri,
Chiar de le-nfrînge-n vîrtej, de se duce-n ogoare, sălbatic,
Şi ia lucrări, ba cu totul, ia grajd şi ia vite, la vale.
Însumi văzut-am, smintiţi de omor, pe Atrizi şi pe Pyrrhus,
Şi pe Hecuba văzut-am, şi cele o sută-a lui Priam
Mîndre nurori, şi pe dînsul, mînjind cu-al lui sînge altarul.
Cincizeci de 'nalte iatacuri – atîta nădejde a spiţei! –
Mîndre de aur barbar şi trufaş şi de spolii vrăjmaşe
S-au prăbuşit: ţin Danaii pe unde nu-i focul, să ardă!
Poate c-ai vrea ca să ştii şi ce soartă-avu Priam cel mare:
Cînd a văzut că oraşu-i luat şi-a palatului praguri
Duse sînt, pînă-nlăuntru dînd buzna, bulucuri, vrăjmaşii,
El, cel mai vîrstnic, îşi pune pe umeri uitatele-i arme,

Fierul zadarnic pe sine-l încinge şi astfel purcede,
Singur, la moarte – el însuşi să-nfrunte în faţă duşmanul.
Chiar în mijloc de palat, sub a cerului boltă deschisă,
Fost-a un mare altar, uriaş, lîngă-o viţă de laur
Vechi şi plecat peste el, cuprinzînd cu-a sa umbră Penaţii.
Stau aşezate acolo, în braţe cu-a zeilor chipuri,
Strînse-ntre ele, Hecuba şi fiicele ei, la altare.
Ca porumbiţele strînse în cuib, sub cumplită furtună.
Cum îl văzu ea pe Priam luînd tinereştile arme,
Zisu-i-a: „Biete bărbate, ce gînd te-a bătut a pierzare,
Armele să ţi le-ncingi? Încotro te repezi oare-acuma?
Nu de al tău ajutor, nu de-aşa apărare-i nevoie,
Nici măcar dacă şi Hector al meu ar mai fi iar de faţă!
Vino cu noi tu acum: la altar vom găsi ocrotire,
Sau laolată-om muri!" Astfel spuse, şi-ndat' lîngă sine
Gîrbovul moş îl cuprinse, la sfîntul altar aşezîndu-l.
Iată-l, scăpat de sub fierul lui Pyrrhus pe dragul Polites,
Unul din fiii lui Priam, răzbind printre suliţi vrăjmaşe,
Cum da să fugă prin sălile mari, străbătîndu-le, goale,
Dar greu rănit. După el, altă rană să-i deie, e Pyrrhus
Înfierbîntat – l-a şi prins, iară sulița, iată-l, i-o-nfige.
Scapă de el înc-odată, sub ochii părinţilor înşişi,
Dar se prăvale, vărsînd negru sînge, şi viaţa-i şi zboară.
Priam, atunci, chiar avînd a-i călca pragul morţii, pe dată
Nu s-a putut stăpîni să nu-i dea, greu mîhnit, frîu mîniei.
Strigă, dar: „Ţie să-ţi deie, cu fapta-ţi şi-a ta cutezanţă,
Zeii – de-n cer pietatea mai este, ce grija ne-o poartă –
Ca să plăteşti pe măsură, răsplata să-ţi vezi, cuvenită,
Tu, care-n faţă-a vedea pe iubitul meu fiu cum sfârşeşte
N-ai pregetat, pîngărind al părintelui chip cu-al lui sînge!
Nu fost-a însuşi Ahile, de care tu minţi că ţi-e tată,
Astfel de crud către Priam: ruşine-a păstrat, rugătorul
Cînd îi ceruse zălogul, iar trupul lui Hector mi-l dete,
Bietul, să-l pun în mormînt, şi-n domnie-napoi mă trimise!"

Astfel grăit-a bătrînul, iar sulița-i neputincioasă
Moale-o zvîrli, zuruind, însă scutul cel tare de-aramă
Față-i făcu, de-i rămase-atîrnîndă, sub boldul din mijloc.
Pyrrhus atunci: „Ai să-i spui, sol mergînd, aste vorbe chiar tatei,
Mîndrul Pelid ca să afle ce fapte de-ocară-mplinit-am,
Vezi, cum că Neoptolem e-un nevrednic: așa-i povestește!
Dară acuma să mori!" Zise astfel, și lîngă altare
Tremurătorul bătrîn, lunecînd în al fiului sînge,
Smulsu-l-a, pletele lui prinse-n stînga, iar dreapta-i voinică
Sabia fulgerătoare i-o-nfipse în piept, la plăsele.
Și-astfel sfîrșitu-s-a Priam, așa a vrut Soarta să fie
Clipa-i din urmă, văzînd pîngărite, căzute-n ruină,
Troia și mîndrul Pergam, el, trufaș ce domnise odată-n
Asia, peste ținut și popoare: mărit zace trunchiu-i
Fără de cap, lîngă țărm, doar un trup făr' de slavă și nume!"
Groază cumplită atunci mă cuprinse, de-a binelea, cruntă:
Stam împietrit – îmi veni chipul drag, preaiubitu-mi părinte,
În amintire, cînd regele – lui de o seamă – văzut-am
Viața cum își părăsea, greu lovit. O văzui pe Creúsa,
Casa-mi văzui, jefuită, și fiul ucis, pe Iúlus.
Stau și mă uit înapoi, ca să văd care-i ceata de-aproape:
Toți m-au lăsat, istoviți, fie jos aruncîndu-se gliei,
Fie-ntr-a focului flăcări, jertfind, greu loviți, a lor trupuri.
Singur, eu unul eram, cînd, ascunsă la-a Vestei altare,
Iată, o văd cum, tăcută și tainică, ea, Tyndarida,
Mîndra Elenă din Argos, ieșea sub lumina cea vie
Dată de flăcări – cînd, biet, rătăceam, tot cu ochii-mprejuru-mi.
Ea de Troieni se temea, cum Pergamul doar ea-l dărîmase,
Dar și de Greci și de soț, mînios, părăsit, cu căminu-i,
De Eriniile îngemănate – ale casei și Troiei –
Și se-ascunsese acolo, la-altare, să stea nevăzută.
Inima foc mi-a luat și mînia în piept mi se-aprinse
Patria a-mi răzbuna, dînd răsplată la marile-i crime:
„Cum, ea, anume, la Sparta întreagă s-ajungă, Mycene

Iarăşi s-o vadă, intrînd ca regină-n alai şi-n triumfuri?!
Casa, căminul, părinţii, copiii să-şi vadă, cu-o gloată
De Frygieni şi Troiene, ce slugi i-or urma, laolaltă?!
Piară el, Priam, sub fier?! Ardă Troia-n vîltoare de flăcări?!
Ţărmul dardan tot mereu năduşeală de sînge să deie?!
Nu, aşa nu!! Chiar de nu-i vreun renume, nu-i slavă, pedeapsa
Unei femei să i-o dai, iar izbînda nu vede vreo laudă,
Laudă eu tot mi-oi lua, cum că stins-am nelegea, pedeapsa
Dîndu-i-o ei, şi pe drept, săturînd a mea inimă, astfel,
De răzbunare, cum şi a ucişilor noştri cenuşă!"
Astfel strigam, năvălind cu-a mea minte în plină turbare,
Cînd se-arătă, chiar atunci, niciodată mai bine văzută,
Strălucitoare şi clară-n lumină, prin noaptea de beznă,
Dulcea mea mamă, zeiţa vădită aşa cum se-arată
Celor din cer, cu mărire. Mă prinde de mînă, şi-aproape
Ea mă păstrează, spunînd cu-ale ei roşii buze-aste vorbe:
„Fiule drag, ce durere îţi iscă nestinsa mînie?
Ce te-ai aprins? Unde-i grija ce-aveai de ai noştri de-acasă?
Nu vii, îndată să-l vezi pe-al tău tată, -apăsat de-a lui vîrstă –
Unde-i lăsat el, Anhise, trăieşte Creúsa ta dragă,
Unde-i Ascaniu, -al tău fiu? Împrejur ale Grecilor hoarde
Le rătăcesc, bîntuind, şi, de nu purtam, însămi, de grijă,
Îi răpuneau de demult flăcări aprige, -ori săbii duşmane!
N-au fost pricina nici chipul cel nesuferit al Elenei,
Nici vinovatul de Paris, ci numai a zeilor vrere!
Greaua nemilă a lor dărîmat-a din slăvile-i Troia!
Uite, dar, nourul greu, cel lăsat pe cetate şi care
Începeţoşează vederea-ţi de om şi le-ntunecă toate,
Umed, ţi-l iau! Iară tu fă pe voia-mi, supus, de îndată,
Şi nu te teme nicicum, ci-mplineşte a noastră poruncă!
Uite, aici, unde vezi stînci de stînci dezbinate, povara
Lor desfăcîndu-se-n părţi, fum şi pulbere-n ceruri, un nour
Însuşi Neptun cu tridentu-i cel mare temeiu-l loveşte,
Zdruncină ziduri şi toată cetatea preface-n ruină.

Iată, Iunona cea crîncenă Porțile Schee le ține
Prima, şi ceata vrăjmaşă o-aduce, huind, de la nave:
Însăşi o cheamă, încinsă cu fier .....
În cetățuia de sus stă Tritonia Pallas (te uită!):
Crîncenă-i luce Gorgona şi-un nimb fruntea ei încunună.
Tatăl din ceruri, el însuşi, Danailor suflet le suflă,
Mare tărie şi-avînt, iar pe zei peste Troia-i îndeamnă!
Fiule, fugi de aici, iară truda şi lupta le lasă!
Nu-ți voi lipsi, ci-n palat, lîngă tata, cu bine te-oi duce!"
Zise, şi-apoi dispăru sub a nopții grozave, mari umbre.
Iată, se-arată a zeilor crîncene chipuri, cumplite,
Troiei vrăjmaşe-nvrăjbite puteri .....
Astfel, atunci mi-a părut Ilionul că piere sub flăcări
Şi că Neptunia Troie se-afundă, de tot răsturnată,
Tot aşa, vezi, dintr-o creastă de munte se duce la vale
Frasinul vechi, retezat sub bătăile iuți de secure.
Cînd se întrec să-l doboare țăranii – el încă se lasă
Şi, zguduită, -a lui coarnă la urmă-şi abate, cu vîrfu-i:
Rănile, zeci, pe încet l-au înfrînt, cu greu geamăt de jale,
Şi, jos din culme pornind, ia cu sine întreg povîrnişul.
Jos mă cobor şi mă duc prin vrăjmaşi şi prin aprige flăcări
Numai sub harul zeiesc, cum şi flăcări şi arme-mi fac cale,
Iar, după ce am ajuns pînă-n pragul sălaşului nostru –
Cel părintesc, de demult – tatăl meu, cel pe care la munte,
Cît mai degrabă, spre bun adăpost, cel dintîi dam a-l duce,
Iată, îmi spune că nu vrea ca, Troia căzînd, a lui viață
Să-şi mai lungească-n surghiun: „Voi, aceia cu sîngele tînăr,
Nevătămați, în putere, ca mîndrii stejari, junii falnici,
Voi căutați a fugi!
Dacă Cereştii şi eu să trăiesc, încă, zile senine
Ar fi vroit, casa noastră-mi lăsau! Mi-e de-ajuns o cădere,
Grea, a cetății, şi-apoi să trăiesc după crunta-i ruină!!
Astfel, o, astfel plecați, după ce mi-ați grăit astă vorbă,
Moartea afla-mi-o-voi eu, sau m-a prinde-a vrăjmaşilor milă:

Să mă despoaie dorind, de mormîntu-l voi pierde, nu-i jale!!
Încă demult, şi urît de Cereşti şi-n zadar îmi trec anii,
Biată zăbavă, de cînd Tatăl zeilor şi-al tuturora
Trăznetul său şi suflarea-i de foc le-abătu lîngă mine!!"
Astfel grăia tot mereu, şi tot neabătut sta în gîndu-i.
Noi, numai lacrimi în jur, îl rugam, şi soția-mi, Creúsa,
Casa, şi-Ascaniu, la fel, ca al nostru părinte, preabunul,
Toate să nu le jertfească, el Soartei grăbindu-i menirea:
Tot nu se lasă, ci stă şi rămîne în locu-i, acolo.
Iarăşi mă-ndrept către armele mele şi moartea mi-o caut –
Ce sfat altcum să găsesc, ce noroc mai putea să m-aştepte?!
„Tată, credeai c-am să pot eu cumva să mă duc, iar pe tine
Să mi te las?! O atare nelege din gura-ți să iasă?!
De Cei din ceruri vroiesc ca nimic din această cetate
Să nu rămînă, cumva, iar tu vrei ca la-a Troiei ruină
Să ne-adăugăm, noi ai tăi, asta-i calea ce duce spre moarte!
Iată-l cum vine pe Pyrrhus, mânjit de omorul lui Priam,
Fiu lîngă tată-ucigînd, iar pe tată la-altarul din casă:
De-asta, o, dulcea mea mamă, m-ai smuls dintre flăcări şi arme,
Ca pe vrăjmaşi, chiar în mijlocul casei, să-i văd cum mi-omoară
Tatăl iubit şi pe-Ascaniu, şi, -alături, pe dulcea Creúsa,
Toți prăvăliți, iară sîngele lor laolaltă cum curge?!
Arme, viteji, dați-mi arme: căci zorii din urmă ne cheamă!
Grecilor dați-mă iar – mă lăsați să iau iarăşi în pieptu-mi
Lupta-ncepută, căci noi nicidecum nu pieri-vom degeaba!"
Fierul pe mine-l iau iar, şi-mi prindeam iarăşi scutul în stînga,
Gata să ies din palat, cînd, pe prag, iată, dulcea-mi soție
Cade şi-mi prinde genunchii-n strînsoare, cu lacrimi de jale,
Tatălui său ridicîndu-i-l sus pe micuțul Iúlus:
„Dacă te duci ca să pieri, ne răpeşte cu tine odată!
Iar de-ți mai pui vreo nădejde şi-acuma în arme, bărbate,
Casa aceasta o scapă întîi, căci gingaşul Iúlus,
Tatăl tău drag şi cu mine, soția – tu cui ne laşi astfel?!"
Vorbele-acestea strigînd, de suspine umplea casa toată,

Cînd o minune se-arată pe loc, mai presus de crezare:
Căci între mîinile lor şi sub ochii părinţilor, trişti,
Iată cum chipul cel galeş, cu creştetul său, lui Iúlus
Nimb de lumină slăvită şi blîndă-i cuprinde, pe plete
Moi, iar din vîrf, împrejur, îi înconjură gingaşe tîmple!
Noi, temători, repeziţi – mare spaimă! – lui părul în flăcări
I-l scuturăm, ca să stingem cu apă văpăile sfinte.
Dară Anhises-părinte, cu ochii la ceruri, şi vesel,
Sus, înspre slăvi, cu glas mare-şi înalţă măritele-i palme:
„Iuppiter Atotputernic, de poţi să te-nduplece-o rugă,
Cată-nspre noi, doar atît! Şi, de plată ne dă pietatea,
Vino şi tu-n ajutor, întărindu-ne-aceste mari semne!"
Nu bine asta grăi tatăl meu, cînd, cu vuiet, deodată,
Stînga tună, iar din cer, lunecînd peste umbrele nopţii,
Stea lucitoare porni să îşi poarte, aprinsă, făclia.
Cum se ducea tot mereu peste acoperişuri şi case,
Iat-o, vedem cum se-ascunde-n pădurea de sus, de pe Ida,
Strălucitoare, ea cale-arătînd – iar urma-i cea largă
Încă luceşte, cu totu-mprejur fumegînd a pucioasă.
Astfel, învins, al meu tată de jos se ridică, şi spune,
Rugă spre zei înălţînd şi spre steaua cea sfîntă din ceruri:
„Nu mai rămîne zăbavă, ci vin, unde mergeţi, acolo-s!
Zei strămoşeşti, voi păstraţi-ne casa, păstraţi şi nepotul –
Semnul acesta-i al vostru, puterea vă stă peste Troia!
Haidem acum, fiul meu, nu adast, ci îţi vin drept tovarăş!"
Vorba-şi spusese, pîrjolul cînd, iată, se-aude la ziduri,
Viu şi înalt, iar aproape văpăile bat, cu greu zbucium.
„Hai dară, tatăl meu drag, şi te urcă la mine în spate:
Însumi pe umeri te iau, iară truda aceasta mi-e dulce,
Orişicum totul va fi, o primejdie – aceeaşi – i-a noastră,
Dar şi scăparea la fel – lîngă mine micuţul Iúlus
Soţ va umbla, iară soaţa să-mi vină pe urme, din spate!
Voi, slujitori, luaţi bine la cele ce-oi spune aminte:
Este, cînd ieşi din cetate, o colină cu-un templu-al vechimii,

Ceres din vremi de demult, cu un vechi chiparos ei alături –
Bunii, mulți ani, către ea se-nchinară, cu dreaptă credință:
Către lăcașu-i și noi toți s-ajungem, din fiece parte!
Tată, tu ia cele sfinte în mîini, tot la fel și Penații:
Nu-i legiuit să-i ating însumi eu, din măcelul cel proaspăt
Cum am ieșit, pînă ce în șuvoiul cu apă curată,
Viu curgător, n-oi pași să mă spăl!"
Astfel grăind, sus, pe spetele late, -nclinîndu-mi grumazul,
Peste un strai așternut și a leului blană-arămie,
Scumpa-mi povară o urc, de-a mea dreaptă micuțul Iúlus
Strîns mă luă, și-apoi tatăl și-urmează cu pașii-i, mărunții,
Iar soața mea după noi. Căutăm ascunzișuri de umbre,
Iară eu însumi, ce, neînfricat, la-azvîrlitele suliți
Nici nu cătam, nicidecum, nici la Grecii cu desele șiruri,
Iată, acum mă-nfior și de-un glas, mă-nfior de-o-adiere,
Spaimă purtînd pentru soți și povara mea dragă din spate!
Gata, eram și la porți, și-mi părea că sfîrșitu-ne-am calea,
Cînd la urechi ne veniră pași grei, îndesați, dintr-o dată,
Cum tot băteau, tropăind, iară tata atuncea, prin beznă
Cum străvedea: „Fugi, copile!" mi-a zis „Iată-i – sînt pe aproape!
Scuturi sclipind și arama lucind le-o zăresc, nu departe!"
Astfel, un nu știu ce duh neprieten, pe dată – vai mie! –
Mintea mi-o începețoșă, și-apucai pe alături, aiurea,
Alt drum luînd, nu cel bun, cunoscut, iară biata Creúsa
Fostu-mi-a – biet și de mine! – răpită de Soarta cea crudă:
Stete pe loc, rătăcind, au căzut-a, trudită – eu nu știu!
N-am cum afla, iar cu ochii n-a fost s-o mai văd – niciodată!
Dar nici n-aveam cum privi îndărăt, întorcîndu-mă-n cale,
Cum că nu e, pîn' la templul lui Ceres, cel sfînt, din colină,
Unde-am ajuns, în sfîrșit. Doar aici, adunîndu-ne roată,
Singură, ea ne-a lipsit– fiu și soț, cu-nșelată nădejde.
Care din zei și din oameni n-a fost să nu-l blestem, smintitul?
Ce mi-a fost oare mai greu și mai crîncen în marea ruină?
Las pe Anhises-părinte, Penații cu el, și pe-Ascaniu,

Încredințați către soți, şi-i ascund în vîlcelul cel paşnic.
Însumi, o iau spre oraş, bine-ncins cu lucindele-mi arme,
Cu hotărîrea s-o iau de la cap, străbătînd iarăşi Troia,
Şi să înfrunt orice-o fi, aruncîndu-mă-n val de primejdii.
Merg mai întîi către zid şi spre bezna din pragul de poartă,
Pe-unde ieşisem afară, şi-apoi, pas cu pas, iau tot drumul,
Către-napoi îl refac, tot prin noapte, din ochi cercetîndu-l.
Spaima-al meu suflet cuprinde, -n tot locul tăcerea-i grozavă,
Pînă acasă de-acolo – că, poate, ah, poate s-o-ntoarce –
Iarăşi mă duc. Năpădiseră Grecii, stăpîni pe palaturi.
Duse sînt, focul cel aprig, de vînt aţîţat, pînă-n creste
Se-nvîrtejeşte-n cumplite văpăi, ce se urcă în slavă.
Merg mai departe, să văd iar palatul lui Priam cel mare,
Însă acolo, prin goale porticuri, la templul Iunonei,
Străji stau, alese, şi Foinix şi, crîncen, avanul Ulisse,
Prada păzind, avuţia troiană cea strînsă acolo,
Smulsă din arse iatacuri şi-altarele zeilor, sacre:
Mari zac potiruri de aur şi straie bogate, -n prinsoare,
Jur-împrejur, în picioare, stau mame-ngrozite, cu pruncii –
Şir nesfîrşit .....
Am cutezat, chiar şi-acolo, să strig cu glas mare prin beznă,
Străzi cu-al meu strigăt umplînd, tot chemînd-o, mîhnit, pe Creúsa,
Gemete dese legînd, iar şi iar pomenind-o pe nume.
Cum căutam, fără capăt, prin case, umblînd prin cetate,
Chipul ei tras, neferice, oh, umbra ei dragă, Creúsa
Mi-a apărut dinainte, mai mare de cum o ştiusem.
Încremenii, păru-n cap se zburli, iară glasu-mi pierit-a.
Astfel, atunci, ea-mi grăi, a mea grijă cu vorba să-mi curme:
„Ce-ţi place aşa să te laşi, dus de-atîta nebună pornire,
Soţul meu drag?! Nu-s acestea-ntîmplări făr' de-a zeilor vrere.
Nu ţi-e lăsat să o iei lîngă tine de-aici pe Creúsa,
Nu-i asta voia Acelui ce sus stăpîneşte Olympul!
Lung e surghiunul ce-aşteaptă şi large-s a mării întinsuri –
Ai să ajungi şi-a Hesperiei ţară, la urmă, -n meleagul

Unde, -n ogoare-nstărite, domol, curge-a Thybrului undă:
Stare bogată, domnie, şi-o soaţă regească te-aşteaptă!
Lacrimi Creúsei iubite tu nu-i mai vărsa, ci le-alungă!
N-am a vedea a Dolopilor ţară, sau cum Myrmidonii
Trufaş trăiesc, nici Grecoaicelor doamne eu nu le-oi fi slugă!
Eu, Dardanida şi nora lui Venus, Preasfînta .....
Ci Marea Mamă zeiască pe aste meleaguri mă ţine!
Mergi, dar, cu bine, şi fiul ce-avem să-l iubeşti, fără preget!"
După ce astfel grăi, mă lăsă lăcrimînd, vrînd a-i spune
Cîte şi toate, dar dusă ea fu prin văzduhul subţire.
Am năzuit de trei ori ca de gît să-i pun braţele mele –
Tot de trei ori chipul ei ce-am cuprins mi-a fugit dintre palme,
Ca adierea de vînt, sau ca umbrele visului – repezi.
Şi-astfel ajung înapoi, despre zori, către-ai mei buni tovarăşi:
Iată, aici şi găsesc ceată mare de soţi cum sta strînsă,
Nenumărată (mirare!): viteji, şi-a lor doamne, olaltă,
Lume plecînd în surghiun – biată, nefericită mulţime,
Ce se-adunau de oriunde, toţi gata, cu suflet şi toate –
Ori încotro i-aş purta, peste mări, spre ţinuturi străine.
Sus, sus, Luceafărul se ridica peste crestele Idei,
Ziua cu sine-aducînd, iară Grecii ţineau cu putere
Praguri şi porţi – nu-i nădejde să fie-napoi vreo cale:
Şi-astfel lăsat-am cetatea – cu tata spre munte urcarăm"

Eneas îşi ia rămas-bun de la Andromaha

CÎNTUL III

La poalele Idei, Eneas construieşte o flotă de 20 de nave (1-12), plecînd în Tracia, unde începe să ridice oraşul Aenus, pe care-l părăsesc apoi, în urma prevestirii lui Polydorus (13-68). Călătoria continuă prin Delos, unde Anhises află de la oracol că trebuie să-şi caute obîrşia stirpei (69-98), prin Creta, unde este întemeiat Pergamus (99-134), dar o şedere mai lungă e interzisă de o molimă grea (135-146), care-i face să-şi amintească de proorocirea Cassandrei că au de căutat Hesperia, adică Italia (147-189). Calea lor mai departe, prin insulele Strofade, prilejuieşte o nouă prevestire, a Harpiei Celaeno, care le spune, uimindu-i, că se vor putea aşeza doar după ce-şi vor fi mîncat şi mesele (190-262). Trecînd, speriaţi, mai departe, peste mare, ajung la Actium, unde organizează jocuri şi petrec iarna, continuînd apoi spre Buthrotus, în Epir (263-293), unde Helenus, noul soţ al Andromahăi, după moartea lui Neoptolemus, le face un şir de alte prevestiri (294-462). După un schimb solemn de daruri, pleacă spre Italia, pe care o ating, prima dată, în sud, dar, spre a evita Scylla şi Charybda, trebuie să ocolească Sicilia, şi ajung la coasta Cyclopilor (463-587). Aici dau de un tovarăş al lui Ulisse, Ahaemenides, care le spune păţaniile sale, iar ei ajung să-i şi vadă la faţă pe Cyclopi (588-681). Cît pe-aci să o ia înapoi, spre Scylla, sînt mînaţi de vînt pe coasta Siciliei, şi abordează la Drepanum, unde se stinge Anhises (682-715). Aici se încheie povestirea lui Eneas (716-718).

„După ce-a Asiei țară și neamul lui Priam a-l pierde
Fără de vină, Cereștii vroit-au, zdrobind Ilionul,
Și-astfel Neptunia Troie-a ajuns fumegîndă ruină,
Sîntem împinși de zeiestile semne-a ne-alege surghiunul
Către deșerte meleaguri: trudim ca sub crestele Idei
Mari, frygiene corăbii să facem, alături de-Antandros,
Fără a ști încă, Soarta au unde ne-a duce să mergem
Spre-a ne-așeza – dar vitejii-i chemăm. Începea primăvara,
Cînd Sorții pînze-a-i întinde ne-ndeamnă Anhises-părinte.
Trist lăcrimînd, ale patriei țărmuri și porturi las zării,
Cîmpuri doar – unde-a fost Troia! Surghiunul în larg ne alungă,
Cu fiul meu și cu soții, Penații și zeii cei falnici.
În depărtări e o țară lucrată, -a lui Mavors ogoare
Tracii le ară – pe unde domnise Lycurgus odată,
Loc de-ospeție, din vechi, pentru Troia, asemeni, Penații –
Cît și Fortuna zîmbi. Merg încolo sub vînt, la limanu-i.
Ziduri dîntîi începui a 'nălța – sub potrivnică Soartă –
După-al meu nume chemînd 'Eneazi' pe aceia de-acolo.
Jertfe-i făcui Mamei mele, ce-i fiica Dionei, și altor
Zei, ca să iau auspicii lucrării-ncepute. Lui Zeus,
Regelui Mare din cer, jos, pe țărm, îi jertfeam mare taur.
Din întîmplare, -un colnic sta prin preajmă, cu corni pe-al său creștet,
Dese mlădițe, și mirtul zburlit, tufăriș ca de suliți.
Mă apropiai și-ncercai ca să smulg din desișul pădurii
Mlade, și-apoi pe altar să aștern preafrumos pat de ramuri,
Cînd, văd grozavă minune – nemaipomenită a spune!
Căci, smulsă din rădăcini, din pămînt, o tulpină, întîia,
Lasă să curgă din ea picături – dar era negru sînge,
Cu putregai mînjind glia. Pe mine-n fior de grea spaimă
Tare mă prinde, prin oase, iar sîngele-n vine-mi îngheață.
Dar nu mă las, ci m-apuc să mai smulg o tulpină mlădie,
Ca să încerc să găsesc ce pricină-nlăuntru se-ascunde –

Negru-i, iar, sîngele care se scurge din scoarța tulpinii.
Multe în gînd frămîntînd, mă-nchinam la-a ogoarelor Nimfe
Şi la Gradivus-Părinte, stăpîn peste Getica glie,
Bine să-ntoarcă, cu rost, aste semne, de rele ferite.
Dar, după ce şi a treia tulpină, ca sulița, -n cazną
Şi mai cumplită, a smulge trudesc, cu genunchiu-n nisipuri,
(Oare să spun, ori să tac?) din colnicul de jos aud geamăt
Înlăcrimat, iar un glas de acolo urechea-mi atinge:
„Oare de ce, o, Eneas, pe bietul de mine mă sfîşii?!
Cruță-mi mormîntul şi nu-ți pîngări mîini pioase cu sînge!
Troia de-al tău m-a născut, iară sîngele nu-i din tulpină
(Vai! Fugi de aste meleaguri cumplite, de țărmul cel lacom!) :
Căci Polydorus eu sînt, iar aici copleşitu-m-au, groaznic,
Mirişti de suliți şi fier, ce crescut-au ca lănci ascuțite!"
Iară atunci, apăsat pe-al meu piept de o spaimă cumplită,
Încremenii, păru-n cap se zburli, iară glasu-mi pierit-a:
Pe Polydorus acesta, cîndva, cu-o povară de aur
Priam cel nefericit l-a trimis pe ascuns, ca să-l crească
Regele trac – cum ştia că-s mai slabe dardanele arme
Şi se-ndoia de-a oraşului soartă şi ziduri cuprinse.
Tracul, cînd Teucrii căzură, Fortuna pe ei părăsindu-i,
Dîndu-se după izbîndă şi armele lui Agamemnon,
Legea credinței călcă: Polydor fu ucis mişeleşte,
Aurul smuls – au la ce nu îndemni muritoarele inimi,
O, sacră foame de aur! Cînd spaima-mi se duse din oase,
Către fruntaşii aleşi ai poporului – primul, Anhises –
Semnul zeiesc l-arătai, să le cer ca să-şi spună părerea.
Toți într-un glas asta spun: să plecăm din cumplita lor țară,
Să părăsim ospeția mînjită, sub vînt, pe corăbii.
Lui Polydorus, astfel, îi făcurăm o îngropăciune,
Peste colnic multă țăr'nă vărsînd: Manii-avură altare
Cu chiparosul cel negru şi negrele panglici, mîhnite,
Şi-a Ilionului fiice, din vechi obicei, despletite.
Laptele cald în ulcele-nspumate, potire cu sînge,

Iarăşi, vărsăm, şi-n mormînt liniştim, în sfîrşit, al lui suflet,
Ultima dată, eu glas înălțat, lui strigîndu-i pe nume.
Iară apoi, cînd, întîi, ne putem iar încrede în mare,
Vîntul lăsînd-o domoală, iar Austrul ne-mbie la cale,
Soții trag mîndre corăbii şi țărmul îl umplu de larmă:
Ne-ndepărtăm, lin, din port, iară țărm şi oraşe dăm zării.
Este în mijlocul mării preasfîntul ostrov, multiubitul,
Ce-l îndrăgeşte Dorís, Nereidelor mamă, şi-asemeni
Şi Egeanul Neptun, iar Arcaşul, pios, rătăcind ea
Mării, de-nalta Mycónos şi Gyaros bine o prinse,
Astfel ca, nemişcătoare, să steie, semeață, în valuri.
Ea, cum venirăm aici, osteniți, ne primeşte-n limanu-i
Cu voie bună. Ieşim şi-nchinare-i aducem cetății,
Regele Anius unde domneşte: jertfind lui Apollo
Preot, ne iese în cale, cu panglici pe tîmple, şi laur,
Şi-l recunoaşte pe-Anhises, mai vechiu-i prieten şi oaspe.
Dreapta ne-o strîngem cu drag şi în case la el ne primeşte.
Mers-am la templul zeiesc să mă-nchin, pe-a lui stîncă bătrînă:
„Dă-ne o casă a noastră, Thymbraeus, şi ziduri, şi stirpe,
Dă-ne o cetate să stea! Dă-ne, altul, Pergamul din Troia,
Pentru ce-a fost ca Danaii şi cruntul Ahile să lase!
Ce călăuz, încotro să-l urmăm porunceşti? Unde oare
Să ne-aşezăm? Dă, Părinte, un semn, şi în piept ne pătrunde!!"
Nu bine astfel grăii, şi-mi păru că le prinde-un cutremur,
Toate – şi templul, şi laurul zeiesc – şi că totul se mişcă:
Muntele-n jur, şi cazanul cel mare din Sfînta deschisă.
Cad toți în țăr'nă-n genunchi, iar o voce spre noi se aude:
„O, Dardanizi încercați, Mama Glie, ce stirpea v-o dete
Dintru-nceput, tot aceea la sînu-i bogat vă primeşte,
Cu bucurie – cătați doar, găsiți-vă Maica cea veche!
Neamul slăvit, din Eneas, de-aici va domni peste lume,
Cum şi ai fiilor fii şi acei ce apoi s-or mai naşte!"
Foebus aşa ne grăi – se iscă larmă veselă, mare,
Toți, şi voioşi, întrebînd care-or fi, oare, marile ziduri

Unde chiar Foebus ne cheamă, la-ntors să ne-oprim rătăcirea.
Tata, atunci, amintindu-şi de spusa bătrînă-a vechimii,
Zise: „Fruntaşi, ascultaţi şi aflaţi-vă buna nădejde!
Este o insulă, Creta lui Zeus, pe întinderea mării,
Unde-i şi muntele Ida şi leagănul neamului nostru.
Are oraşe o sută, mărite, bogată domnie
Teucros, măritul părinte, de unde-n Rhoeteice ţărmuri
(De adevărul mi-au spus) a sosit de demult, prima oară
Şi nou regat şi-a ales. Nu se-afla înălţat Ilionul,
Nu sta Pergamul, înalt: locuiau doar prin funduri de vale.
Tot de acolo-i şi Mama Cybele, şi vin Corybanţii,
Codrul din Ida, la fel – şi tăcerea credinţei la jertfe,
Cum şi, la caru-i de slavă legaţi, ai Stăpînei lei falnici.
Haideţi dar, şi încotro e zeiasca poruncă, să mergem!
Vînturi, pioşi, să-mbunăm, şi-n Cnossós, la domnia-i, pleca-vom:
Nici nu-i departe de-aici. Dacă Iuppiter milă purta-va,
Zorii de-ai treilea în Creta, la ţărm, ne-or vedea, cu corăbii!"
Astfel grăind, la altar închinat-a cinstirea dorită.
Taur mărit lui Neptun, taur Ţie, frumosule-Apollo,
Neagră mioară Furtunii, Zefirilor buni una dalbă.
Faima, în zboru-i, ne spuse că, tocmai, străbuna domnie
Idomeneu, rege mare, -şi pierduse şi-a Cretei largi ţărmuri,
Iară palatu-i slăvit sta pustiu, fără duşmani sălaşul.
Portu-i lăsăm Ortygiei, în zbor peste-ntinderea mării:
Trecem de Naxos, cu via lui Bacchus, şi verdea Donusa,
Olearos o lăsăm şi cu Paros, ca neaua, Cycladele toate
Largul întins presărînd, şi străbatem privind mîndre ţărmuri.
Strigăt înalţă, cu rîvnă, -n întrecerea mării, năierii,
Soţii-şi dau tare îndemn să ne-ajungem străbunii din Creta.
Vîntul, suflînd cu putere, ne poartă cu bine pe cale,
Cît, în sfîrşit, ne-apropiem de-a Cureţilor 'nalte, vechi ţărmuri.
Prind cu nesaţ a-i porni să trudim la cetatea cu ziduri:
'Pergamus' numele-i dau, iar poporul, voios de-acest nume,
Vetre-ndrăgite să-şi facă-l îndemn, ridicînd cetăţuia.

Şi-astfel pe ţărmul uscat erau trase-ale noastre corăbii,
Iar tinerimea-şi avea noi cămine şi alte ogoare,
Case-mpărţeam, şi dreptatea – de-odată cînd molimă neagră
Moleşitoare de trup, neferice, din putrede ceruri
Cade pe arbori şi holde-ncolţite, menindu-ne moartea:
Sufletul drag şi-l pierdeau, sau de-abia de-şi purtau grele trupuri,
Boala săpîndu-i, cum Sirius macină sterpe ogoare,
Arşiţa iarba uscînd-o – recolta-i bolnavă, a foame.
Iar la oracol, la Foebus, ţintind Ortygía cea sfîntă
Tata să mergem ne-ndeamnă, pe mare, să cerem răspunsuri:
'Care sfîrşit ni-l meneşte urgiei, de unde poruncă
Dă să cătăm ajutor, încotro să dorim bună cale?'
Noaptea venise, iar Somnul fiinţele luase la sine
Jos pe pămînt, cînd a zeilor chipuri, Penaţii din Troia
Cei izbăviţi chiar de mine din flăcări, din sînul cetăţii,
Mi se făcea a-i vedea, cum zăceam eu, prin vis, lîngă mine:
Iată-i cum, strălucitori în lumină, se văd la fereastră
Cum i-arăta Luna plină, sub razele-i moi, prefirate.
Astfel atunci mi-au grăit, a mea grijă cu vorba să-mi curme:
„Ce ţi-ar fi spus, de mergeai pînă în Ortygía, Apollo
Iată, aici îţi grăieşte – pe noi la-al tău prag ne trimite:
Noi te-am urmat, cînd Dardania arse, şi armele tale,
Noi străbăturăm pe nave, cu tine, şi marea-nspumată,
Noi ridica-vom la stele nepoţii ce stau ca să-ţi vină,
Iară cetăţii acelor' domnia-i vom da pe pămînturi!
Tu, pentru-a lor măreţie, înalţă-le ziduri măreţe,
Nu te feri să tot fugi, locu-ţi schimbă, cum nu pe-aste ţărmuri,
Nu, nu în Creta ţi-a spus să te-aşezi Delianul Apollo!
Este pe lume un loc, 'Hespería'-i spun Grecii pe nume,
Ţară străveche, puternică-n arme, bogată-i e glia –
Oenotrienii sălaş o aveau: merge vorba, urmaşii
Cum că 'Italia'-i spun, după-un rege de-al lor numind neamul.
Dînsa ni-i nouă sălaşul – de-aici vin şi Dardanus-tatăl
Şi eu Iásius – neamul de unde, din vechi, ni se trage.

Scoală-te dar, şi, voios, spune-acestea bătrânului tată,
Neîndoielnice fapte: spre-Ausonica ţară ţintească,
Córytos caute-l, de vreme ce Iuppiter Dicte nu-ţi lasă!"
Eu, uluit de vedenia asta, de glas de la ceruri,
Căci nu era toropeală, ci doar îmi părea a lor chipuri
Că le zăream, chiar aidoma, cum şi-a lor panglici şi plete,
Iar, pînă jos, o sudoare-nghețată-mi curgea pe tot trupul –
Din aşternut eu mă smulg şi ridic către cer lucii palme,
Glas către slăvi înălțînd şi-nchinînd vin curat pe altare,
Focului sfînt. Împlinindu-mi cinstirea, spre-Anhises eu, vesel,
Merg să-l vestesc, fir-a-păr, totu-n şir povestindu-i pe dată.
Recunoscu-ngemănata-ne stirpe, doi ctitori că are,
Şi că din nou s-a-nşelat despre vechile noastre obîrşii.
Spuse apoi: „Fiul meu, tu, hîrşit sub a Troiei grea soartă –
Singură, astfel de fapte Cassandra-mi cîntase odată,
Ca să-nțeleg că asemenea îndatoriri neamul nostru
Are: dar spre 'Hespería' - 'domnia Italiei' zisă.
Cine ar fi bănuit cum că Teucrii vor fi-n 'Hespería'?
Cine s-ar fi tulburat de-a Cassandrei profetice haruri?
La al lui Foebus îndemn ne-om pleca, ascultînd ce e bine!"
Astfel grăi: noi, cu toți, într-un glas, avîntați, dăm urmare,
Iarăşi, sălaşul acesta-l lăsăm, ne rămîn mulți pe-acolo,
Pînze-nălțăm, peste marea cea largă pornim, pe corăbii.
După ce-n larg au ieşit ale noastre corăbii, şi-n zare
Nici un pămînt nu creştea, ci doar cer, pretutindeni, şi mare,
Ploaie şi negură grea – peste capete, iată, se-aşterne
Noaptea, furtună venind, cu talazuri zorinde prin beznă.
Vînturi răstoarnă întruna a mării răscoală pe-ntinderi,
Iară a noastre corăbii-s zvîrlite prin larga genune,
La întîmplare: doar nouri iau ziua cu dînşii, iar noaptea
Ceru-l cuprinde, cu fulgere dese luptînd prin înalturi.
Drumul ni-l pierdem, goniți, rătăcind peste oarbele unde.
Chiar Palinurus ne spune, de-i noapte, ori zi, că nu ştie –
Ceru-i totuna, iar calea-i pierdută, prin mijloc de valuri.

Orb întuneric ne poartă – cît trei sori prin slavă luciră,
Tot rătăceam prin talazuri, iar nopți, tot atît, far' de stele:
Doar în a patra zi – iată ! – se-arată în zare pămîntul,
Munți se deschid mai departe şi fumul se urcă la ceruri.
Pînzele cad şi ne punem la vîsle, şi făr' de zăbavă –
Marea-nspumată bătînd, pe căruntul val stropi răsfirară.
Cum am scăpat din talazuri, Strofadele țărmul ni-l dară –
După grecescul lor nume 'Strofadele'-s astfel numite,
Insule-n Marea Ioniei, largă, pe unde Celaeno
Şi celelalte Harpíi locuiesc, după ce din palatul
Şi de la masa lui Fineus, de frică, odată, fugiră.
Nu este iasmă mai rea şi mai cruntă pecingine-n lume,
Ca astă vîlvă zeiască, ieşită din Styx şi-a lui unde:
Chipul îl au de-aripate fecioare, cu ghiare-s la mînuri.
Varsă din pîntece numai spurcată scursoare, iar fața
Pală şi trasă de foame-i, mereu .....
Cînd, pîn-acolo purtați, noi intrarăm în port, iată, -n față,
Largi şi frumoase cirede de vite vedem pe tot cîmpul,
Turme de capre prin iarba păşunii, şi fără vreun paznic:
Fierul îl tragem, năvală dăm toți, glas la zei şi spre Tatăl
Zeus ridicînd, ca, la pradă părtaş, să ne-ajute – la țărmuri
Paturi de iarbă-nălțăm, pregătind de-un ospăț bun, în lege.
Cînd, dintr-o dată, din munți, pogorînd în grozavă cădere,
Harpiile-s lîngă noi, scuturînd cu greu țipăt din aripi,
Masa de-ospăț ne-o mînjesc, pîngărind toate, împrăştiate,
Croncăne crunt, răspîndind împrejur o cumplită duhoare.
Iarăşi, cătînd adăpost mai ferit, sub o frunte scobită,
[Încercuiți cu mari arbori în jur, sub străfunduri de umbră,]
Masa ne-o punem, şi iar pe altare aprinsu-ne-am focul.
Iarăşi din tainiți de cer, ascunzişul lor orb părăsindu-l,
Ceata cea răsunătoare ne zboară-mprejur şi ne pradă
Cu-ncovoiatele ghiare, iar prînzul cu gura ne-ntină.
Ghes dau cu toți să-şi ia arme, în iasme să batem războiul:
Fac după cum li-i porunca, şi-n iarbă-şi ascund lucii săbii,

Scuturi, la fel, tăinuite, pe jos, la-ndemînă ascunse.
Deci, cînd, din nou pogorînd, croncăniră scîrbav către ţărmuri,
Semn, sus, din steiul înalt, pe-al său scut răpăind, dă Misenus.
Buzna dau soţii, cu toţi, şi din nou cearcă lupta s-o lege
Ca zburătoarele scîrne-ale mării cu fier să le-ntine.
Dar ele nici o lovire-n spinare nu iau, nici o rană
Spatele nu li-l crestează: cu mare iuţeală-n tărie
S-au şi topit, prada doar ciugulind-o, cu urme scîrnave.
Singură, sus, sus, pe creasta cea-naltă se-opreşte Celaeno,
Groaznic cobind, cum din piept hîrîi aste aspre cuvinte:
„Mai şi vroiţi cu război să luptaţi, cînd tăiatu-ne-aţi boii,
O, Laomedontiazi, cu război cutezaţi a vă bate,
Şi-astfel Harpiile, fără de vină, de-acasă-s gonite?!
Puneţi în gînd şi în suflet aceste a mele cuvinte,
Atotputernicul Tată pe care lui Foebus le zise,
Foebus Apollo spre mine, iar eu, Marea Furie, vouă:
Calea vă e spre Italia vouă – stîrnindu-se vînturi,
Pînă-n Italia veţi şi ajunge, în port vă e datul,
Dar nu veţi strînge-ntre ziduri cetatea aceea sortită,
Mai înainte ca foamea cumplită – pedeapsa de-aicea –
Să nu vă-mpingă să roadeţi cu dinţii şi mesele voastre!"
Zise, şi-n codru, purtată de vînturi, fugi prin văzduhuri.
Soţilor, însă, în vine, de spaimă, -a lor sînge le-ngheaţă:
Mîndrul curaj li se duse şi nu tot la arme vroiră,
Ci, în genunchi şi cu rugă, mi-au spus să căutăm bună pace,
Fie zeiţe acestea, sau doar zburătoare cumplite.
Tatăl Anhises, şi el, de pe ţărm, cu-a lui palme deschise,
Cheamă puterile mari şi făgăduie 'naltă cinstire:
„Zei, astă vorbă feriţi! Zei, abateţi atare năpastă
Şi, îmbunaţi, pietatea salvaţi!" De la ţărm, dă poruncă
Funii să smulgem şi frînghii la pînze să dăm, din catarge.
Vîntul în pînze se umflă: fugim peste creste-nspumate,
Unde ne duce cîrmaciul, spre unde ne poartă şi boarea.
Din valul mării ne-apare Zacynthul cu rai de pădure,

Dulihion şi cu Same şi Néritos, creste-avîntate –
Doar cît scăpăm de-a Ithacei stînci aspre, cămin lui Laerte,
Greu blestemînd ţara dragă cumplitului rege Ulisse,
Şi-apoi vedem şi Leucates, cu piscu-i în haină de nouri:
Ni se deschide, temut de năieri, templul drag lui Apollo.
Noi într-acolo ţintim, osteniţi, către mica-i cetate:
Ancora cade la proră, pe ţărm pupa-naltă stă trasă.
Şi-astfel, în fine, -ajungînd la pămînt, parcă peste nădejde,
Ne curăţăm de păcat şi-nchinăm către Zeus pe altare,
Iară la Actium, sus, rînduim ale Troiei mari jocuri.
Soţii se-ntrec, dezbrăcaţi, cu ulei din belşug pe-a lor trupuri,
Luptă luptînd, bucuroşi că scăpară de-atîtea argive
Mîndre cetăţi, şi-am trecut printre-atîţia vrăjmaşi, dar cu bine.
Soarele-n crugu-i străbate-ntre timp roata anului, toată –
Iarna-n furtună de ghiaţă se-aspreşte, sub Crivăţ, şi marea.
Eu scutul larg din aramă, purtat chiar de Abas, măritul,
Porţii din templu i-l bat şi-a mea faptă cu-un vers o dezvălui:
Însuşi Eneas, luată Danailor învingători, puse arma.
Portu-a-l lăsa dau porunci şi la vîsle năierii să şadă.
Marea-nspumată bătînd, ei, zoriţi, nor de stropi răsfirară.
Iute-a Feacilor mîndri cetate-n văzduh le-o ascundem
Ţărmul Epirului, larg, urmărindu-l şi-n portul Chaonic,
Iată, intrăm, ajungînd la Buthrotus şi 'nalta-i cetate.
Însă aicea un zvon, parcă peste crezare, ne-ajunge:
Cum că-al lui Priam fecior, însuşi Hélenus, falnic domneşte
Peste argive cetăţi, cum lui Pyrrhus domnia-i luase.
Ca şi soţia, -Andromaha, luată de-un soţ chiar din ţară.
Am împietrit – şi pătruns pînă-n suflet de-o caldă iubire
Şi doritor ca să-l văd şi să aflu de-asemenea fapte.
Plec, dar, din port, părăsind lîngă ţărm toate-a noastre corăbii,
Cînd – dau de-un mare ospăţ, luminat, şi de daruri mărite
Ce le-aducea, într-un crîng, lîngă nou plăsmuitul Simóeis
Dragei cenuşi de acasă, chemînd zeii Mani, Andromaha,
Lîngă-al lui Hector mormînt, ridicat, gol, din iarbă şi brazde,

Cum ea sfinţise alături, cu lacrimi, şi două altare.
Cum mă zări că veneam, şi-mprejur stau troienele mame,
Gîndu-şi pierdu, îngrozită de-asemenea mare minune,
Încremenit-a privirea-i, căldura pierzîndu-şi din oase.
Jos se prelinge, şi-abia, lungă vreme apoi, poate spune:
„Cu-adevărat îmi soseşti, adevăr îmi aduce solia-ţi,
Fiu al zeiţei? Trăieşti? Ori, de dusă ni-i raza cea scumpă,
Hector al meu unde e?" Cum grăi, izbucnit-a în lacrimi,
Jalea-i tot locul umplînd. Greu adaug doar cîteva vorbe
Celei ce mintea-şi pierdea, bîiguind tulburat trei cuvinte:
„Iată, sînt viu, iară traiul mi-l duc doar pe-o muche de viaţă –
Nu te-ndoi, adevăr e! .....
Vai, ce ananghie-a vieţii te-a luat, după soţul tău vajnic
Ce l-ai pierdut, de ce soartă mai vrednică încă ai parte,
Tu, Andromaha lui Hector? Eşti soaţa lui Pyrrhus şi-acuma?"
Chipul în jos şi-l lăsă, iar cu voce scăzută îmi spuse:
„O, fericită fecioara lui Priam, mai mult ca oricare,
Cea greu sortită-a muri sub înaltele ziduri, laTroia,
Lîngă mormântul vrăjmaş – ea, pe care n-o-aleseră sorţii
Ca să ajungă-n prinsoare, să urce în pat cu stăpînul!!
Noi, de sub ziduri ce-au ars, peste-a mării întinse talazuri
Duse am fost să răbdăm semeţia-i de june de viţă
Fiului drag lui Ahile, trufaşul – supuse robiei!
Nunta, apoi, Hermionei cătînd el, prin Lacedemona,
Roabă cu-un rob m-a unit, lîngă Hélenus traiul a-mi duce.
Dar pe acela, fierbînd de mînie şi dragul miresei
Ce i-o răpise astfel, îmboldit de-ale crimelor Furii,
Însuşi Oreste-l ucise, la-altarul părintelui, silnic.
Moartea lui Neoptolem a făcut ca domnia-i, în parte,
Hélenus s-o dobîndească, numindu-i 'Chaoni' pe aceştia,
Iar ţara lor 'Chaonía', luînd al lui Chaon, Troianul,
Nume slăvit, şi aici iarăşi Pergamu-a pus – Ilionul.
Dar ţie-acum care ţel ţi-l dădură şi Soarta şi vîntul?
Care din zei, făr' să ştii, te-a adus în hotarele noastre?

Ce-i cu feciorul Ascaniu? Trăieşte, mai suflă pe lume,
El, cel pe care la Troia
Oare copilul mai duce, el, dorul măicuţei pierdute?
Oare-l aţîţă să aibă curaj, dovedind bărbăţie,
Tatăl Eneas cel drag şi cu unchiul lui, Hector cel tare?"
Astfel grăia suspinînd şi vărsînd şir de lacrimi amare,
Însă-n zadar, cînd de sus, de la ziduri, şi Hélenus, domnul,
Fiul lui Priam, cu-a sa mare ceată coboară la vale,
Îi recunoaşte pe-ai săi şi acasă, voios, îi aduce,
Cu multe lacrimi la orice cuvînt, cînd o vorbă le spune.
Merg înainte, şi 'Troia' cea mică o văd, şi 'Pergamul',
Asemuit cu cel mare, şi-un rîu istovit, numit 'Xanthus',
Ba recunosc – şi sărut – şi canaturi, la 'Porţile Schee'.
Teucrii, cu mine odată, se bucură-n scumpa cetate,
Cum îi primise-n porticuri, la larg, al ţinutului rege:
Chiar în al Curţii mijloc închinau din potire lui Bacchus
Şi, pe-o tipsie de aur, şi carne – pocale luîndu-şi.
Încă o zi şi-ncă una s-au scurs, cînd o bună-adiere
Pînzelor semn le dădu, iară vîntu-i cu vlagă prin vele.
Către prooroc eu atunci mă îndrept şi-l întreb cu-aste vorbe:
„Viţă a Troiei, tîlmaci dinspre zei, care simţi ce vrea Foebus,
Lungu-i trepied, ca şi laurul din Claros, şi stelele-n ceruri,
Graiuri de paseri, la fel, ca şi pana ce-i piază de bine –
Haide şi-mi spune, căci dreapta-mi credinţă întreagă-a mea cale
Bună mi-o spuse, iar zeii cei mari, laolaltă, mă-ndeamnă
Către Italia să mă îndrept, pînă-n ţara vechimii,
Însă acum, numai ea – nouă nelegiuire! – Celaeno,
Harpia, ne prooroceşte, vestindu-ne cruntă mînie,
Cum şi o foamete cruntă – ce fel de primejdii ne-aşteaptă?
Ce cale am a răzbate, -nfruntînd o asemenea trudă?"
Hélenus ia şi, jertfind mai întîi, după datini, juncanii,
Zeilor pacea le-o cere, cu rugă, iar, panglici scoţîndu-şi
De pe-al său creştet sfinţit, pînă-n pragul tău, Foebus, m-aduce
Chiar cu-a sa mînă, căci mult tremuram de puterea-ţi divină.

Iară, apoi, din zeiasca lui gură grăind, îmi prezice:
„Fiu al zeiței, cum ție pe-a mării întinsuri a merge
Neîndoios ți-e sortit, după mari auspicii, vădite,
(Astfel urseşte, cu sorții, Stăpînul pe zei, după vrerea-i,
Rînd după rînd întocmind, şi aşa-i legiuit ca să fie!)
Dintre atîtea, nu multe ți-oi spune în vorbe, spre porturi
Ca să străbați mai uşor şi s-ajungi Ausoniei oaspe –
Nu-i lăsat restul de Parce, Iunona lui Hélenus nu-i dă:
Tu, mai întîi, în Italia, ce ți se pare aproape,
Neştiutorule, vrei să pătrunzi, în vecinele-i porturi,
Dar cale lungă, departe, te-abate prin multe pămînturi:
Mai înainte-a Trinacriei undă-a ta vîslă brăzda-va
Şi Ausonica Mare-i străbate-o cu-a tale corăbii;
Ai a vedea a Infernului lacuri şi insula Circei;
Numai apoi vei putea ctitori pe pămînt o cetate.
Semne ți-oi spune cum sînt – ia aminte şi-ascultă-mă bine:
Cînd vei afla, cercetînd, lîngă tainice unde de fluviu,
Sub un stejar de la țărm, cu treizeci de purcei albi alături,
Tocmai fătați lîngă apă, o scroafă, tot albă, şi mare,
Ce-şi alăpta chiar acolo, întinsă, -ale sale odrasle,
Locul acela-i al tău, de cetate – odihna din trudă.
Nu te-ngrozi nici de mesele care aveți a le roade:
Soarta găsi-va un rost, iar, chemat, ajuta-va Apollo!
Dar țărmu-acesta de-aproape – a Italiei țară de colo,
Care se-ntinde, scăldată de largile mării talazuri –
Fugi tu de ea! Peste tot locuiesc, prin cetăți, Grecii crînceni:
Şi Locrienii, din Naryx veniți, îşi durară-a lor ziduri
Şi Sallentinele cîmpuri cuprinsu-le-a, oastea ducîndu-şi,
Lyctiul Idomeneu, iar Petelia mică-i păzită
De Filoctet Meliboeul, cu noile lui metereze.
Ci, cînd vor trece pe-acolo, pe mare, a tale corăbii,
Şi, ridicîndu-ți altare, pe țărm închina-vei o rugă,
Îți înveleşte-n pulpana de purpură pletele tale,
Ca să nu-ți iasă în față vreun chip de vrăjmaş, să răstoarne

Piaza cea bună, la focul cel sfînt, închinat către ceruri.
Soții tăi datina asta păstreze-o, şi ține-o tu însuți,
Şi, tot la fel, să se-nchine, de-acum pînă-n veci, şi nepoții!
Dar, după ce spre-al Siciliei țărm, mai departe, cu vîntul
Merge-vei, şi s-or desface strîmtorile lîngă Pelorus,
Țărmul spre stînga să-l ții şi ocolul pe mare spre stînga
Ia şi-l urmează! La dreapta fereşte şi țărmul şi valul!
Locul acesta, cîndva, răscolit de o grea prăbuşire,
(Vezi cît de multe e-n stare să facă vecia de vremuri!)
Spune-se c-ar fi ajuns să se caşte-n prăpastie – țărmul
Chiar de, odată, întruna era – dete marea un iureş
Şi, cu-ale sale talazuri, Sicilia şi Hespería
Le-a despărțit, iar oraşe şi cîmpuri le udă strâmtoarea.
Latura dreaptă a ei Scylla ține, în stînga-i Charybda
Cea nemiloasă, şi-n fund de genune, de trei ori pe ziuă,
Soarbe vîrtej de talazuri şi, iarăşi, apoi le revarsă,
Rînd după rînd, împroşcînd pîn' la stele-nspumatele-i unde.
Scylla-ntr-o peşteră şade, în tainică beznă şi oarbă,
Boturile pînă-şi zvîrle, să tragă pe stînci tari corăbii:
Chipu-i de om, iară pieptul îl are de mîndră fecioară,
Pînă mai jos, unde-ncepe a fi (grozăvie!) balenă,
Cozi de delfin ce şi-a prins sub un pîntec de crudă lupoaică.
Mult e mai bine să-nconjuri Pachynul şi semnu-i, departe,
Întîrziind în ocolul prelung, abătut peste zare,
Fără s-ajungi ca s-o vezi de sub peştera ei şi pe Scylla,
Largul ei hău răsunînd, printre stînci, de cumplite lătraturi.
Şi-apoi, de Hélenus are, prooroc, buna lui preştiință,
Ori vreun temei de crezare, şi-Apollo i-a spus adevărul,
Una-ți mai spun, o, fecior al Zeiței – mai mult decît toate
Şi mai presus, iar şi iar ca să iei la aceasta aminte:
Marii Iunone întîi, şi mereu, tu o rugă-i închină –
Făgăduieşte-i cu drag ei, Iunonei, Stăpînei din ceruri,
Daruri şi daruri plecate, şi astfel avea-vei izbîndă
Şi vei răzbate-n hotarul Italiei, din Trinacría.

Cînd, tot pe mare purtat, vei ajunge la-a Cumei cetate,
Pînă la Lacul zeiesc, la Avernul ce sună-n pădure
Proorocița zănatecă-o vezi, sub o culme de stîncă
Soarta cîntînd-o, pe frunze scriind semne multe şi nume.
Orice descîntec ar scrie pe frunze preasfînta fecioară,
Ea le prenumără bine, şi lasă în peşteră-ascunse.
Ele rămîn neatinse acolo şi rîndu-şi păstrează.
Dară pe ele, cînd uşa-n uşorii-i s-a dat de perete,
Vîntul subțire le-alungă şi-mprăştie verzile frunze,
Iară aceea nicicînd, cum tot zboară prin peştera largă.
Nu se-ngrijeşte-a le strînge şi-aşeze la loc, vreun descîntec:
Pleacă de-acolo destui făr' de sfat, dezgustați de oracol.
Vezi ca aici să nu ții nici o seamă de-atare zăbavă,
Cît ți-ar da ghes ai tăi soți, cît spre larg vîntul bun v-ar şi bate,
Pînze chemînd, să le umfle cu tare şi bună suflare,
Fără la ea să te duci, proorocirea-i, cu rugă, să capeți,
Ea ca să-ți cînte, ca glasul mărit să-l auzi chiar din gura-i!
Ea a Italiei neamuri, războaiele care-or să vină,
Cum şi-n ce chip vei feri sau vei duce noianul de trudă
Va-nşirui cu bun rost, închinarea-ți primind bună cale.
Asta-i ce-a fost legiuit să-ți arăt glăsuind – ia aminte!
Ia şi te du, şi înalță, slăvită, din nou, marea Troie!"
Cînd proorocul prieten astfel ne grăise din gură,
Dete poruncă să poarte la nave şi aur şi fildeş,
Daruri, alese comori – el le-ncarcă din plin al lor pîntec:
Fără de număr, argint şi cazane bătute-n Dodona,
Cum şi-o cămaşă de zale, -ntreită, suflată în aur,
Şi-apoi un coif multsemeț, fluturînd din bogatele-i tuiuri,
Arme-a lui Neoptolem. Tata ia, şi el, falnice daruri.
Cai mai adaugă, şi buni călăuzi .....
Ne întregeşte vîslaşi, iară soții în arme-i îmbracă.
Flota, pe-atuncea, ca pînze să 'nalțe dăduse poruncă
Însuşi Anhises, ca vîntul cel bun să nu vadă zăbavă,
Cînd al lui Foebus prooroc îi grăieşte, cu mare cinstire:

„O, tu, Anhises, erou cu-a lui Venus mărită-nsoțire,
Multîndrăgite de zei, cel scăpat din ruinele Troiei
Iară şi iar, iată, -n față ai Țara Ausoniei: mergi dar,
Falnic purcede, sub pînze! Dar, încă, pe-alături vei trece,
Cum partea ei cea sortită-i departe, de-Apollo menită!
Mergi dar, o, tu, fericit de-a feciorului tău pietate!
Ce să-ți mai spun, zăbovind sub a vîntului bun înălțare?!"
Nu mai puțin, Andromaha, mîhnită de clipa din urmă
A despărțirii, aduce veşminte cu aur brodate
Şi o hlamidă troiană, cinstindu-l, mărit, pe Iúlus,
Căruia-i dete în dar haine scumpe, astfel cuvîntîndu-i:
„Ia şi acestea, copile, ca ele să-ți fie-amintire
Şi de-Andromaha – de-a dînsei iubire să-ți dea mărturie –
Mîndra soție-a lui Hector! Ia daruri din urmă de-acasă,
O, chip leit cu-al lui Astyanax – care poți a-mi rămâne!
Astfel şi el se purta, ochii lui, a lui mîini, paşii-i mîndri,
Iară acum – ca şi tine – de-o vîrstă-i era tinerețea!"
Eu, la plecare, cu lacrimi în gene, astfel le răspunsei:
„Fie-vă viața ferice, cui Soarta norocul vă-aduse,
Vouă bun dar! Noi acum – de pe-o zi pe cealaltă ni-i traiul!
Pacea voi înşivă-o ştiți – nici o mare n-aveți a răzbate!
Nici Ausonia, nici a ei cîmpuri, ce fug tot spre zare,
N-aveți a mai căuta – voi vedeți şi pe Xanthus, şi Troia,
Sau chipul lor – făurit sub mai bune augurii (dea zeii!)
De mîna voastră – de-ar sta mai puțin în a Grecilor cale!
Dacă, vreodată, spre Thybris şi-ogoarele-i învecinate
Voi fi ajuns a pătrunde, văzîndu-ne falnice ziduri,
Fi-vor cetățile-acestea, cîndva, şi-a lor neamuri, ca rude,
Pentru Epir – Hespería, trăgîndu-se, două, asemeni,
După aceleaşi primejdii, din Dárdanus, deopotrivă,
Troia-mpreună purtînd-o, străbună – s-o ştie nepoții!"
Înaintăm tot pe-al mării cuprins, lîngă Munții Ceraunici,
Unde ni-i calea mai scurtă-n Italia, peste talazuri.
Soarele-n cer asfințeşte, iar munții, umbriți, pier în beznă.

Noi ne aşternem în poala dorită a Gliei, la ţărmuri:
Străji cînd, la sorţi, hotărît-am, a noastre, truditele, trupuri
Le odihnim pe uscat – somnul dulce ne ia-n mădulare.
Nici n-ajunseseră Orele-n crug, către miezul de noapte:
Se şi ridică, pe dat', Palinurus, neleneş, din patu-i,
Vînturi precaut cercetează, şi-ascute urechea-n văzduhuri,
Stelele toate le-nseamnă, cum lunecă-n cer, somnoroase,
Şi pe Arcturus, Hyadele umede, Ursele două,
Pe Orion, înarmat, cu centura-i de aur, îl vede.
După ce toate, în cer, le priveşte, seninul simţindu-l,
Dă de la pupă un semn ascuţit: ne mişcăm de la corturi,
Calea de-acolo luînd, sub largi pînze, ca aripi întinse.
Se înroşea Aurora, ce stelele-alungă spre zare,
Cînd, mai departe, vedem cum Italia noastră-şi înalţă,
Joasă, ceţoasele dealuri: „Italia!" strigă Ahates,
Soţii „Italia!" strigă, voioşi glas 'nălţînd s-o salute.
Tatăl Anhises un vas din cel mare frumos încunună,
Toarnă vin bun, înspumat şi curat, către zei cu-a sa rugă,
Sus stînd, pe pupa-i înaltă: .....
„Zei cu puteri peste mare şi-a vremilor bună-ntocmire,
Daţi-ne cale uşoară sub vînt şi suflaţi cu priinţă!"
Creşte suflarea dorită, şi-n faţă un port se deschide,
Tot mai aproape, iar sus, în cetate-i şi templul Minervei.
Pînzele soţii le strîng şi întorc către ţărmuri corăbii.
Portu-i un arc adîncit de talazuri de Eurus bătute,
Stînci ascuţite, în faţă, tot spumegă-n bufnet de valuri,
Portul e însă ascuns – ca un zid steiuri dau, 'nalte turnuri,
Braţe-ntinzînd împrejur, iară templul în fund se retrage.
Primul meu semn – am văzut pe imaş cum păşteau bidiviii,
Patru la număr, ca neaua de albi, răspîndiţi prin păşune.
Tatăl Anhises, atunci: „O, pămînt, de-ospeţie, războiul
Tu ni-l arăţi – caii lupta o poartă, război văd prin dînşii!
Dar, tot aceiaşi, cîndva, învăţaţi să se-nhame la care,
Ştiu telegarii şi frîul să-l rabde, purtînd a lor juguri:

E şi nădejde de pace!" ne spuse. La sfînta putere
A luptătoarei Minerve 'nălţăm rugă mare, cum dînsa
Prima ne-a luat: ne-nchinăm, sub un văl frygian, mîndra frunte
Lîngă altare, aşa precum Hélenus ne poruncise,
Iară Iunonei din Argos mărită cinstire-i aducem.
Fără zăbavă, apoi, cînd la rîndul cerut ne-nchinasem,
Vergile noastre, sub pînze, cu vîrful spre mare le-ntoarcem,
Iară a Grecilor case şi-ogoare, -ndoielii supuse,
Le părăsim. A lui Hercule mîndră cetate, Tarentul,
Vede-se-acum, în liman. Dimpotriva-i, Lacinia sfîntă,
Loc de prăpăd, Scylacéum, Caulonia, iarăşi – cetatea.
Şi-apoi din valuri răsare şi Etna, -a Trinacriei frunte,
Geamătul cel uriaş al talazului – stînci zbuciumate,
Tare se-aude în zare, şi-un glas sfărîmîndu-se-n maluri:
Funduri se-arată deodat', iară fierberea piere-n nisipuri.
Tatăl Anhises, atunci: „Bună seamă aicea-i Charybda!
Hélenus astfel de colţuri, de stînci fioroase cîntat-a –
Trageţi, fîrtaţi, şi, la vîsle, de-aici ne scăpaţi cît mai bine!"
Fac ei, precum le-a cerut, şi, întîiul, spre stînga-a sa proră,
Greu pîrîind, şi-o întoarce spre larg Palinurus, măiastrul –
Stînga o-apucă, de-asemeni, tot stolul, la vîsle, cu vîntul.
Pînă la cer ni-i vîltoarea, cu unda umflată, şi, iarăşi,
Jos, către Mani, ne coboară, cînd ea îndărăt se scufundă:
Trei ori dau colţii chemare-ntre stîncile pline de peşteri,
Trei ori văzurăm, sus, spuma, la cer, mînios prăvălită.
Dar, între timp, osteniţi, am ieşit de sub vînt şi sub Soare
Şi, calea orbecăind, lîngă ţărmul cyclopic ne scurgem.
Se-află pe-acolo liman potrivit şi ferit şi de vînturi,
Mare şi bun, dar alături de el tună Etna-n ruină,
Îngrozitoare, zvîrlind cîte-un nor pînă-n slavă, la ceruri,
Greu fumegînd, cu vîrtejuri de smoală, scîntei roiuri-roiuri,
Volburi de flăcări fierbinţi ce se-nalţă la stele-n tărie.
Din cînd în cînd, ea aruncă şi stînci din al muntelui pîntec,
Smulsele ei măruntaie cu geamăt din greu le revarsă,

Steiuri topite la cer grămădind, din străfund de vîlvoare.
Spune-se cum că, de fulger lovit, trupul lui Encelades,
Ars, zace cu-astă poruncă, iar Etna, imensă, deasupra
Flăcări aruncă, suflînd prin a sale crăpate cuptoare.
De cîte ori coasta ei, ostenind, şi-o întoarce, -a cutremur,
Freamăt adînc ia Trinacria toată, cu fum pîn' la ceruri.
Noaptea aceea, întreagă, ascunşi prin pădure, nămaia
Îngrozitoare-o răbdăm, fără-a şti ce pricină-i de larmă:
Stelele-n cer nu erau, scăpărînd, bolta n-avea lumină
Strălucitoare-n înalt, ci doar nouri domneau, cu-a lor neguri,
Luna-ascunzînd-o prin ceţuri o noapte de beznă, adîncă.
Se ridica, iarăşi, ziua, Luceafărul, primul, vestind-o,
Iar Aurora de aur din lume-alunga ude umbre,
Cînd, dintr-o dată, din codru, o spaimă de om, numai oase,
Nemaivăzută-arătare, de jale, se-apropie-n zdrenţe
Şi, rugător, îşi întinde-nspre ţărm descărnatele-i braţe.
Stăm şi-l privim: ce cumplit îi e slinul, iar barba de-o şchioapă,
Pielea – arici i-e de spini! Dar a Grec el arată, de altfel,
Chiar din aceia mînaţi pîn' la Troia, sub armele-ahee!
Cînd a văzut, de departe, el portul dardan şi troiene
Arme venind către sine, cu groază, în loc, palid, stete,
Pasu-şi opri – dar apoi se-azvîrli, ca smintit, înspre ţărmuri,
Iar, printre lacrimi şi rugi, zise: „Iau mărturie înaltul,
Zei şi cu stele, şi ziua în care mai suflu sub Soare:
Luaţi-mă, Teucri, cu voi şi mă duceţi în orice pămînturi!
Fi-va deajuns! O, ştiu bine că sînt de pe-argivele nave,
Unul din cei năzuind cu război spre Penaţii din Troia!
Astfel – de-aşa făr' de lege făcut-am, cu grea nedreptate –
Mării, în large talazuri, mă daţi, sfîrtecat să mă-nghită!
Dacă-i să pier, bine-aşa! Să mă piardă, măcar, mîini de oameni!"
Zise: -ncleştat de genunchi, ni se tot zbuciuma la picioare,
Drumul nicicum nu le da. Îndemnăm ca pe dat' să ne spună
Cine să fie, din ce fel de sînge, ce soartă-l abate!
Însuşi Anhises-părinte, şi făr' de zăbavă, -a lui dreaptă,

Iată, i-o dă, iar zălogul împacă al omului suflet.
El, spaima grea alungîndu-şi, la urmă astfel ne grăieşte:
„Patria mea e Ithaca, şi-s soț lui Ulisse, păținul,
Ahaemenides îmi spune: mi-e tată-Adamastus – sărmanul
(Soarta săracului, o, de-o păstram!) – mă luară la Troia!
Cît, îngroziți, îi îndeamnă să lase cumplitele locuri,
Soți-mi, plecînd, mă uitară Cyclopului: peşteră largă,
Casă mustind de scursoare, de cina-i cea însîngerată,
Bezna-nlăuntru domnind, uriaşă! Acela-i cît malul,
Creştetul stelele-i bate (o, zei, ne feriți de năpastă!),
Lesne nu-i nici de privit, nici la vorbă nu dă a-ți răspunde.
Hrană îi sînt măruntaie de oameni şi negrul lor sînge.
Însumi văzut-am pe doi din ai noştri cum îi înşfăcase
Laba-i grozavă, cum, jos – tolănit prin a lui văgăună,
Crunt îi zdrobeşte de stîncă, şi-noată-n scursoarea de sînge
Pragul de-acolo – a lor mădulare, mînjite şi crunte,
Le-nfuleca, iar sub dinți îi scrîşneau, calde încă, -a lor oase!
Nu fără-a fi pedepsit – nu răbdă să-i îndure Ulisse
Cazna, astfel: firea sa n-o uită cel stăpîn pe Ithaca !
Căci, de îndat' ce sătul fu de-ospăț, iar vinu-l învinse,
Capu-i căzu, doborît, de zăcu prăvălit în bîrlogu-i,
Crunt, uriaş, rîgîind şi vărsînd dumicații prin somnuri,
Amestecate cu vinul curat. Noi, cu rugă plecată
Către Puterea din cer, traşi la sorți, împrejuru-i ne punem
Şi cu un par ascuțit îi luăm – găurindu-i lui ochiul,
Singurul, cel uriaş – a vederii lumină din frunte,
Ce semăna cu un scut aheean, sau cu discul lui Foebus,
Astfel că, veseli, putem răzbuna ale soților umbre.
Însă fugiți, o, sărmani, ci fugiți şi tăiați de la țărmuri
Funia navei! .....
Căci, tot precum Polyfem locuieşte-ntr-a lui văgăună,
Unde-şi închide-a lui turmă mițoasă şi laptele-i mulge,
Încă o sută de alții trăiesc lîngă țărmul de mare,
Crunții Cyclopi, rătăcind sus, pe culme, prin creştet de munte.

Luna îşi umple, pe cer, al ei corn pentru oara a treia,
Traiul de cînd mi-l tot trag prin adîncuri de codru, -ntre fiare,
Stau şi tot cat adăpost şi din creste văd iarăşi Cyclopii,
Iar de al lor tropăit şi-a lor glasuri tot tremur de spaimă.
Hrana-i amarnică – ghindă şi coarne ca piatra-mi dau pomii,
Iarba, la fel, mă hrăneşte cu tot cu a ei rădăcină!
Ochi-mi spre zări aţintind, către ţărm, ale voastre corăbii
Primele vin să le văd: către ele, ce-or fi, şi de unde,
M-am îndreptat, năzuind doar de neamul cumplit s-am scăpare.
Voi, mai degrabă, acum luaţi-mi viaţa, sub orice pieire!"
Doar ce grăise astfel, cînd vedem de prin vîrful de munte
Pe Polyfem, chiar ciobanul cu urieşimea-i, la turmă,
Dînd să coboare-ntre oi, năzuind spre ştiutele-i ţărmuri,
Namilă cruntă, grozavă, urîtă, lipsit de vedere:
Mîinii un trunchi rupt de pin îi dă sprijin şi paşii i-îndreaptă.
Oile, straşnic miţoase, -i ţin urma – atîta plăcere
Şi mîngîiere mai are din rele, [de gît atîrnîndu-i un fluier].
După ce mai spre adînc a ajuns, unde-i marea întinsă,
Sîngele greu picurînd şi-l spală din găvanul ce curge,
Geamăt şi scrîşnet din dinţi greu zdrobind: cum intrase în unde,
Pînă-n mijloc – nici atunci nu-i ajunse la coaste talazul.
Noi, îngroziţi, o luăm, şi departe, la fugă, cu dînsul,
Biet rugător, răsplătit, şi-apoi funii tăiem, în tăcere:
Calea o-ntoarcem cu rame-opintite, vîslind pe-ntrecute.
Prinse de veste Cyclopul, la glasuri el pasu-abătîndu-şi,
Însă, cum dreapta-i putere n-avea, ori vreun chip să ne-ajungă,
Nici să ne calce pe urme Ionicul val nu-i da cale,
Scoase un strigăt cumplit, de, şi mare, şi valuri, şi toate
Cutremuratu-s-au groaznic, iar ţărmul Italiei, însuşi,
Se-nspăimîntă, şi mugiră cavernele Etnei, adînce.
Sus, din păduri şi din munţii înalţi dete-n grabă năvală
Neamul Cyclopilor, des, de umplură limane şi ţărmuri:
Iată, -i zărim cum se strîng, în zadar cu privirile crunte,
Fraţii din Etna, ce-ajung pîn' la cer cu-al lor creştet, în slavă,

Sfat fioros – tot precum, cu semeață cunună, se-nalță
Mîndrii stejari în văzduh, sau, cu conuri belşug, chiparoşii
Drepți şi vînjoşi, cei din codrul lui Zeus, sau din crîngul Dianei.
Apriga spaimă ne-ndeamnă, degrabă, să tragem de funii
Şi, unde-o fi, să ne-ntindem, sub vînt, înspre larg, dalbe pînze.
Spusa lui Hélenus, bună, era să ferim şi de Scylla
Şi de Charybda – totuna, căci moartea-i aceeaşi oriunde,
Drumul de nu ni-l păstrau – hotărît e ca pînze să-ntoarcem!
Iată, Borás, repezind din înaltu-i sălaş, din Pelorus
Vine trimis – şi-astfel trec şi de gura tăiată prin stîncă
De Pantagías, de Golful Megarei şi Thapsus, întinsa:
Toate, -amintindu-şi de ele pe drumu-ndărăt, le-arătase
Ahaemenides, sărmanul – ce-a fost cu Ulisse, pățitul.
Către Limanul Sicanic se-ntinde o insulă-n față,
Spre multbătutul Plemyriu (cîndva se numea 'Ortygía').
Spune-se cum că Alféus, frumosul şuvoi din Elida,
Trece pe căi neştiute şi tainice-ncoace, sub mare:
Prin gura ta, Arethusa, cu unde Siculice iese!
După poruncă, le dăm închinare Puterilor 'nalte
Din acea țară, şi-apoi trec de smîrcul bogat, la Helorus.
Iar de-aici colții 'nalți şi ieşindele țancuri, Pachynus,
Le-nconjurăm de aproape, şi-n zare vedem Camerina
(Ce nu-i lăsat s-o atingi, după soartă), Geloice cîmpuri,
Cărora datu-le-a nume năvalnicul Gelas de-acolo.
Acragas cel povîrnit ne arată-apoi marile-i ziduri,
Încă departe, ținut ce năştea, de demult, caii mîndri.
Vînturi în viu zbor venind, îți lăsăm, Selinunt, palmierii
Şi ne ferim de ascunsele-ți stînci, Lilybaeum, la tine!
Iară de-aici la limanul din Drépanum, pînă la țărmul
Nefericit, am ajuns: căci acum, după-atîtea necazuri
Duse pe mare – vai mie! – îl pierd pe Anhises-părinte,
Sprijin la greu şi la griji: m-ai lăsat, tată bun, în nevoie,
Vai, părăsit, tocmai cînd străbătuseşi atîtea primejdii!
Nu-mi prevestise-aşa jale nici Hélenus, oricît de multe

Rele-mi grăia, nici Celaeno cea cruntă aceasta nu-mi spuse!
Ultima trudă-i aceasta, şi grea încercare pe cale:
Iară, plecînd de acolo, chiar Zeul încoace ne-aduse!"
Astfel Eneas-părinte grăi, toţi privindu-l cu ochii
Ţintă la el, la povestea cu soarta zeiască şi calea-i.
El amuţi-ntr-un tîrziu şi, sfîrşind, se lăsă-n voia tihnei.

Mercur şi Eneas

CÎNTUL IV

Dragostea năvalnică pentru Eneas o face pe Didona să i se destăinuie surorii ei Anna, care o încurajează (1-53): ea i se lasă, astfel, patimii în voie (54-89), iar Iunona însăşi vede cu ochi buni această pasiune, ajutînd-o pe Venus (90-128). Cu prilejul unei mari vînători, suprinşi de furtună, Eneas şi Didona se ascund, numai ei singuri, într-o grotă care le primeşte dragostea (129-172). Faima umple apoi, cu iuţeală, lumea toată, mîniindu-l pe Iarbas, regele Getulilor africani, care i se roagă lui Iuppiter pentru răzbunare (173-218). Mercur, trimis ca sol, îi aminteşte răspicat lui Eneas de porunca plecării (219-278), iar acesta trebuie să se pregătească (279- 295). Didona află şi-l mustră pentru trădarea iubirii lor (296-330). Eneas arată însă că voia destinului e alta (331-361). Regina nu vrea să înţeleagă şi caută orice fel de zăbavă sau de împăcare cu putinţă (362-436), dar fără a-l putea îndupleca pe Eneas (437-449). Rele prevestiri şi vise o fac să-şi vrea moartea, păstrată încă în taină faţă de ai săi (450-553). Eneas se grăbeşte să plece chiar cînd să dea zorii, îndemnat din nou de o apariţie, de astă dată în vis, a lui Mercur (554-583). Didona vede totul din palat şi îl blestemă, disperată (584-629), apoi se urcă pe rug şi se sinucide cu sabia iubitului ei (630-662). Tot oraşul, în frunte cu Anna, sora Didonei, dă fuga să încerce să o ajute cumva pe Regina aflată în grelele chinuri ale morţii (663-692). Cum zeii Infernului n-o primeau încă pe sinucigaşă, Iunona o trimite pe Iris să împlinească datinile cerute, iar Didona se sfîrşeşte, în adîncă mîhnire (693-705).

Însă regina, demult greu rănită de-adînca-i pornire,
Rana din piept şi din vine-o hrăneşte, şi-n focu-i subţire
Arde, gîndind tot mereu la a lui vitejie, şi, -asemeni,
Multa-i cinstire: în inimă-i stau, zugrăvite, şi chipul
Şi-a lui cuvinte, iar tihna cea dulce nu-i leagănă trupul.
Foebus, cu mîndră făclie, a doua zi, glia-nsoreşte
Cum Aurora de aur din lume -alunga uda umbră,
Cînd, către sora ei bună grăieşte bolnava regină:
„Sora mea Anna, ce vise mă bat, cu-al meu suflet la gură!
Ce fel de oaspete nou ne soseşte acum în palaturi!
Cît de mărit e la chip! Şi ce piept de viteaz, şi ce arme!
Cred, şi pe drept, nesmintit, despre el că-i sămînţă zeiască:
Sufletul josnic îl vezi după temeri! Vai! Cîte pe-acela
Soarta să ducă-l făcu, ce războaie-mplinite cîntat-a!
De nu s-ar fi hotărît, neclintit, al meu suflet, odată,
Să nu doresc să mă leg iar cuiva, împletind căsnicie,
Cînd, copleşită sub moarte, lăsatu-m-a prima iubire,
De nu-mi erau de ajuns şi iatacul şi facla de nuntă,
Singură, vinei ce-o vezi mai puteam, numai ei, să-i cad pradă!
Anna, -ţi voi spune curat – după soarta ce-avut-a Sychaeus,
Soţul iubit, cînd omorul de frate-ntinat-a Penaţii,
Numai acesta în inimă-adînc mi-a pătruns, pînă-n suflet,
Gingaş: astfel, recunosc urma scumpă-a iubirii uitate!
Dar bine-aş vrea, mai degrabă, ca glia-n străfund să se caşte
Atotputernicul Tată, cu fulgerul său, printre umbre
Să mă trimită-n Erebul umbros şi-a lui noapte de beznă,
Mai înainte, Sfială, ca dreptul să-ţi calc, şi-a ta lege!
Cel ce, dintîi, m-a luat lîngă sine, acela iubirea
Mi-a şi răpit: aibă-o el şi păstreze-o cu sine-n mormîntu-i!"
Astfel grăia şi-al ei sîn tot uda – şir de lacrimi amare.
Anna-i răspunse: „O, tu, mai iubită surorii ca ziua,
Singură, oare, mereu în mîhnire-ţi vei da tinereţea,
Fără să fi cunoscut nici copii preaiubiţi, nici pe Venus?!

Crezi că de asta le pasă ori duşilor Mani, ori cenuşii?!
Fie aşa: mai 'nainte nicicînd vreun soţ drag nu-ţi stete,
Nici Libyan, nici din Tyr – mai demult nu-ţi plăcuse Iarbas,
Nici ceilalţi regi, cei pe care îi poartă, bogată-n triumfuri,
Africa cea înstărită: lupta-vei cu-o dragă iubire?!
Nu-ţi vine-n gînd în a căror ogoare tu stai aşezată?!
Iată Getulele obşti, neamul lor, neînfrînt în războaie,
Cum te încing şi Numizii cei neînfrînaţi, şi cu Syrta!
Iată pustiile setei, întinse, şi, prinşi de turbare,
Pe Barceeni! Ce să spun de războiul din Tyr, ce ne paşte,
Cum şi a fratelui ameninţări?!
Eu bănuiesc că de-a zeilor voie – Iunona de-asemeni! –
Drumul încoace-au luat, duşi de vînt, ei, Troienii, pe nave.
Cîtă de mare cetatea-ai să-ţi vezi, sora mea, ce domnie
Ni s-a-nălţa prin astfel de-nsoţire! Cu-a Teucrilor arme
Slava-ne, -a Punilor, cît de măreaţă va fi, prin ce fapte!!
Cere, dar, zeilor, bunii, iertare, fă jertfe mărite,
Lasă-te-n voie ospeţiei, găseşte pricini de zăbavă:
Pînă ce-a mării furtună se duce, cu-Oríon cel umed,
Cum că-s stricate corăbii, că ceru-mpăcat nu se-arată...!"
Vorbele ei peste jarul din suflet pun flacără mare –
Bună nădejde-i dădu îndoielii, ruşinea ştergîndu-i.
La început, merg la temple şi-şi cată pe lîngă altare
Pacea, la zei: aduc jertfe, cu bine alese mioare,
După-obicei, şi lui Ceres, lui Foebus, lui Bacchus-părinte,
Dar, mai presus, chiar Iunonei, reginei ţinînd căsnicia.
Însăşi, în dreapta ţinînd un potir, preafrumoasa Didona
Varsă-ntre coarnele vacii ei dalbe din vinul în spume.
Sau, lîngă-a zeilor chipuri, păşeşte spre lucii altare,
Ziua o-ncepe cu daruri, cu piepturi de victime, late,
Stă şi tot cată, de zor, să privească-ntr-a lor măruntaie.
Neştiutoare, voi, minţi de prooroci! Ce-i ajută smintitei
Jertfe, sau mers la altare?! În măduvă-i arde văpaia
Şi i-o topeşte, cum rana ascunsă îi roade din suflet.

Arde în flăcări Didona cea nefericită, smintita,
Tot bîntuind prin cetate – cerboaică străpunsă de fierul
Iuții săgeți, cea pe care, în codrul din Creta, păstorul,
Neştiutoare, -o lovi, iară vîrfu-l lăsă, făr' să ştie
Nici el de ea – care fuge-n pădure, -n adîncuri de codru,
Biata, cui crunta săgeată-i stă-nfiptă, arzîndă, în coastă.
Ba-l ia cu ea pe Eneas prin toată cetatea de ziduri,
Ca să-i arate-avuția Sidoniei, mîndră de-oraşu-i,
Dar, cînd să spună ceva, glasul ei dintr-o vorbă îi piere...
Ba, ziua stînd să se stingă, orînduie iarăşi ospețe
Şi, rătăcită, iar cere fierbinte a Troiei pieire
S-o mai audă, şi stă ca să-i soarbă cuvîntul din gură.
Cînd, mai apoi, el s-a dus, iară Luna se lasă-a culcare,
Întunecată, şi stelele-n cer către vise îmbie,
Singură stă şi jeleşte în sala cea goală, şi-n patu-i
Sus se întinde apoi: chiar şi dus, îl aude şi-l vede,
Ori îl păstrează pe-Ascaniu, chip rupt şi leit al său tată –
Doar de-ar putea ca, astfel, să-şi înşele nespusa iubire.
Nu se mai urcă la cer nici un turn, tinerimea, agale,
Arme-a lăsat, nici în port nu mai lucră, ba nici metereze
Nu mai ridică, zoriți: doar atîrnă lucrările, moale,
Ziduri adastă-n înalt, şi semețele schele la ceruri.
Cum a simțit că pe ea o asemenea patimă-o prinde
Şi că nici faimă, nici zvon nu-i opreşte, nicicum, nebunia,
Soața lui Zeus, preamărită Saturnia, -i zice lui Venus:
„Chiar că aveți mare laudă, şi pradă grozavă luat-ați
Tu, şi feciorul tău drag! Straşnic nume primiți, pe vecie,
Dacă pe-o biată femeie doi zei o înfrîngeți, viclenii!
Nu-mi scapă mie – e teama ce-avut-ai de-a noastră cetate,
Grea bănuială ținînd pentru casa Carthaginii 'nalte!
Dar ce hotar vom avea, încotro cu atîta ardoare?!
Haide, mai bine, ca veşnică pace, legînd căsnicie,
Să dobîndim! Iată, ai ce-ai dorit în aprinsa ta rîvnă:
Arde-n iubire Didona, pătrunsă-i de dragoste, toată!

Hai să domnim, aşadar, peste-un singur popor, deopotrivă,
Sub auspicii unite: supusă, -a urma Frygianul,
Zestrea-i fiind Tyrienii, sub mîna ta dreaptă, ocrotindu-i!!"
Venus, atunci (cum simţea vicleşugul din gîndul Iunonei,
Ca înspre libyce ţărmuri s-abată-a Italiei mîndră
Şi viitoare domnie) îi spuse astfel: „Cine oare
Fi-va atît de smintit 'Ba' să zică, -nfruntîndu-te-n luptă?!
Numai, vezi, ceea ce spui ca şi Soarta să-ncuviinţeze!
Soarta îmi este-ndoiala: au Iuppiter vrea-va să aibă
Pe Tyrieni şi pe cei de la Troia-ntr-aceeaşi cetate
Şi va vroi două neamuri şi legile lor să unească?
Tu-i eşti soţie – deci tu se cuvine să-ncerci al lui suflet:
Mergi, te urmez!" De îndată, Iunona astfel îi răspunde:
„Truda aceasta-i a mea! Pe ce cale, acum, ce ne-aşteaptă
Poate avea împlinire, vezi dar, căci ţi-oi spune pe dată:
Cată, Eneas şi, -olaltă cu el, nefericea Didonă
La vînătoare, în codru, să iasă, de cum or da zorii,
Iară măritul Titan va cuprinde sub razele-i lumea.
Cît împrejur călăraşii aleargă vînatul să-ncingă,
Eu le-oi trimite un nour cu grindină, mare şi negru,
Ca de deasupra să-i bată, de tunet vuind toată slava :
Soţii-or fugi, speriaţi, şi-i va prinde o noapte de beznă.
Dară Didona, cu ea şi Troianul, viteazul, alături,
Vor nimeri într-o grotă: acolo-s şi eu, iar, de vrei tu,
Lui eu i-oi da-o cu totul, legînd între ei căsnicie:
Asta lor nunta le-a fi!" N-a zis 'Ba' la dorinţa-i zeiţa,
Ci, şiretlicul ştiindu-l, zîmbi Cytherea, a rîde.
Între acestea, suia Aurora, Oceanul lăsîndu-l.
Iese pe porţi tinerimea aleasă, sub mîndrul Luceafăr:
Au plase rare şi dese, ţepoaie cu latele vîrfuri,
Iar călăreţii Massyli se reped, şi adulmecă-ogarii.
Mîndra regină-n iatac zăbovind, lîngă prag o aşteaptă
Primii din Punii de neam, iar, semeţ, numai purpură-n aur,
Joacă-armăsarul în pas, a lui frîie el aprig muşcîndu-şi.

Iese-n sfîrşit, cu o ceată aleasă şi mare-mprejuru-i,
Ea, cu hlamidă sidonică, -n semne-nvrîstată pe margini,
Poartă o tolbă de aur, cu aur şi pletele-şi leagă,
Chiar şi veşmîntul de purpură-l prinde-o agrafă din aur.
Vin, tot la fel, Erygienii, buni soți, şi, voios, şi Iúlus,
Pas către ea – dar întîiul, şi cel mai frumos printre ceilalți
Vine Eneas să-i dea însoțire, unind a sa ceată –
Deopotrivă cu-Apollo, cînd Lycia lasă, spre iarnă,
Mîndrul şuvoi al lui Xanthus, să vadă iar Delosul mamei,
Unde el hora o leagă, şi-n jur, la altare, dau freamăt
Vechii Cretani şi Dryopii şi, trupuri pictate, -Agathyrşii:
Însuşi, el urcă pe Cynthus, în creastă, iar moile-i plete
Şi le-ncununa cu frunze de laur, cu aur încinse,
Arme pe umeri îi sună – asemeni sosea şi Eneas,
Nu mai prejos, cum aşa măreție sta scrisă pe chipu-i.
Cînd au ajuns pînă-n munții înalți, pe cărări nebătute,
Iată, sălbatice, saltă din steiuri abraşele capre –
Cum se avîntă din culmi, de cea parte străbat cu iuțeală-n
Cîmpuri deschise ciopoare de cerbi cu-a lor ciute, în goană,
Colbul în slăvi ridicînd, ca să-şi lase-nălțimile-n urmă.
Însă feciorul Ascaniu-n vîlcele se bucură foarte
De bidiviu-i semeț, şi-i întrece pe unii şi pe-alții,
Rugă-nălțînd ca să-i vină-un mistreț din cei aprigi în cale –
Nu doar nevolnice turme – ori leul roşcat, de la munte.
Ceru, -ntre timp, se învolbură greu şi răsună de tunet,
Vine apoi şi un nour de grindină, mare şi negru,
Iar Tyrienii din ceată – la fel, tinerimea troiană
Şi cu Dardanul, nepot al lui Venus, se-mprăştie-n cîmpuri,
Vreun adăpost căutînd, temători, cum din nori cad pîraie.
Dară Didona, cu ea şi Troianul, viteazul, alături,
Dau de o grotă: întîia, chiar Glia, şi Iuno a nunții
Semnu-l dădură – văpăi se-nălțară spre slava complice
Nunții acesteia, iară, din creste, cîntară-a lor Nimfe.
Ziua aceea-i fu prima a morții – întîia pricină

Nenorocirilor ei, cum nici faima, nici grija n-o schimbă,
Iară Didona gîndeşte de-acum la iubirea-i pe faţă:
Ei 'căsnicie' îi spune, şi-astfel vina grea şi-o ascunde.
Faima porneşte pe dată prin libyce obşti, numeroase –
Faima, un rău decît care nu este nici unul mai iute:
Repeziciunea-i e vlaga, puterile-şi creşte din goană –
Mică, întîi, temătoare, apoi se înalţă-n văzduhuri:
Calcă pe jos, pe pămînt, dară creştetu-n nouri şi-ascunde.
Mama ei, Glia, se spune, stîrnită de-o mare mînie
Zeilor ceilalţi asupră, lui Coeus şi lui Enceladus
Soră le-o dete, cu iuţile-i glezne şi agere aripi.
Namilă cruntă, grozavă, urîtă – pe trup cîte pene
Are, atîţia-s şi ochii ascunşi dedesubt (ce minune!),
Limbi tot atîtea, şi glasuri sunînd, şi urechi, deasemeni.
Noaptea ea zboară la mijloc, prin beznă, şi croncăne tare
Între pămînturi şi cer, iară Somnul cel dulce n-o prinde.
Ziua străjer stă pe culme, pe case sau falnice turnuri
Şi îngrozeşte cu zvonuri oraşele mari şi întinse,
Bîrfe-mproşcînd şi minciuni, dar şi lucruri ce spun adevărul.
Ea, pe atunci, cu tot soiul de vorbe umplea, bucuroasă,
Lumea, cîntînd deopotrivă şi fapte făcute şi vane:
'Cum că venit-a Eneas, născut dintr-o stirpe troiană,
Cărui viteaz ar vroi să-i ajungă Didona drept soaţă;
Că iarna toată, cît este de lungă, se lasă plăcerii,
Ambii domnia uitîndu-şi, sub patima grea ce-i cuprinse'.
Astfel de vorbe zeiţa cea hîdă aruncă prin lume
Şi, chiar pe dată-şi abate-al ei drum la Iarbas, măritul,
Sufletul lui i-l aprinde cu spuse, mînia stîrnindu-i.
Hammon era al lui tată, iar mamă-i era Garamantis,
Nimfa răpită de zeu: în regatu-i, lui Zeus ridicase
Temple o sută, cu-o sută de-altare, iar foc făr' de moarte,
Sfînt, străjă zeilor, veşnic ardea – cu al turmelor sînge
Brazda-ngrăşată era, iar la praguri – cununi înflorite.
Scos, el, cu totul, din minţi şi aprins de-aşa zvon de ruşine,

Spune-se că, la altare, măriților zei sub privire,
Şi-a ridicat către Zeus deschisele palme, cu rugă:
„Atotputernice Zeus, căruia a Maurilor neamuri
După ospățul de cinste, pe paturi vîrstate cu chipuri
Cinste-ți închină din cupe, au vezi? O, Părinte, zadarnic,
Fulger cînd dai, ne-ngrozim?! Ale tale văpăi oare-s vorbe,
Cînd ne-nspăimîntă din nouri şi tunete vane răsună?!
Vezi cum femeia aceea, ce strîmta-i cetate-n hotarul
Nostru şi-a pus, doar pe preț, rătăcită fiind, iar ogoare
Cum şi-ale locului legi noi le-am dat – iată, mîndră, respinse
Nunta cu noi, ca să-l ia de bărbat pe Eneas la sine?!
Iară acum ăst nou Paris, cu ceata-i lălîie de fameni,
Prins pe sub barbă cu mitra meonică-n părul ce-i curge
Uns cu unsori, vesel stă de-a sa pradă: noi daruri la temple
Însă-ți aducem şi faima deşartă-ți cuprindem în inimi!!"
Cum se ruga, a lui spuse, grăite cu-altarul în brațe,
Atotputernicul Zeus le-auzi şi-şi întoarse privirea
Înspre cetatea regească, uitucii ibovnici să-i vadă,
Şi-apoi grăi spre Mercur, cu asemenea tare poruncă:
„Ia şi te du, fiul meu, pe Zefiri lunecînd, repezi aripi,
Iar spre Dardanul viteaz ce aşteaptă-n Carthagina, încă,
În tyriana cetate, uitînd de oraşele Sorții,
Date a fi, astfel spune, ducîndu-i porunci din înalturi:
'Nu cum e azi ni l-a făgăduit preafrumoasa lui Mamă
Şi l-a scăpat de-ale Grecilor arme mai mult de o dată,
Ci domn va fi, şi stăpîn în Italia, maica puterii,
Şi, fremătînd de război, dovedind şi-al lui Teucer sînge,
Neam preaslăvit ce va fi ca sub legi lumea toată s-o țină!
Dar, de nu-l arde nici focul atîtora fapte de slavă,
Nici nu se pune la trudă, ca lauda să-şi crească pe lume,
Oare-i căşună, Ascaniu să n-aibă romanele-i ziduri?!
Ce plănuieşte? Au care nădejde-ntre duşmani îl ține,
De Ausonia uită, cum şi de-a Laviniului cîmpuri?
Calea pe mare s-o ia!' Doar atît: vorba asta-i vesteşte!"

Zise, şi-acela Părintelui său se gătea să-i asculte:
El de îndată-şi legă la picioare frumoase sandale,
Veşnice, de-aur, şi care-l purtau pe întinderea mării
Şi pe întinsul uscat, laolaltă cu-a vîntului boare.
Îşi mai luă şi vărguţa, cu care pe oameni lui Orcus,
Palide suflete, -i smulge din nou, sau, mîhniţi, îi aruncă,
Jos, sub Tartár; somnu-l dă şi-l alungă, iar ochii-i deschide
Şi după moarte. Cu varga el vînturi răzbate şi trece
Prin vălmăşagul de nouri. Iar creştet şi coastele drepte
Ale lui Atlas cel aspru le vede, cum ceru-l atinge.
Atlas e-ncins fără de încetare de nourii negri,
Creştetu-i, pini fără şir, e bătut doar de vînt şi de ploaie,
Neaua adîncă i-acoperă umeri, şuvoaie în barba-i
Se prăvălesc, iar, de ghiaţă, zburlite-i stau firele toate.
Astfel, aici, cu aripi larg întinse Cyllenius stete
Strălucitor, mai întîi, iar apoi tot la vale se duse,
Valu-aţintind, ca o pasăre-n zbor, înspre ţărmuri, în zare,
Parcă zbura după peşti, pe la stînci, pe-ale mării întinsuri.
Nu zbura altfel, plutind între cer şi întins de pămînturi
Către al Libyei ţărm nisipos, tăind vînturi în cale,
Ci cobora jos Mercur, de la 'naltu-i bunic după mamă.
Cum el ajunse, întîi, cu-aripatu-i călcîi, la colibe,
L-a şi aflat pe Eneas temei dînd cetăţii, iar case
Noi ridicînd. El avea nouă sabie, scînteietoare-n
Jasp din cel galben bătută, şi-o mantie grea, tyriană,
Purpură toată, pe umeri. Lui daru-i dăduse Didona
Din avuţiile-i mari, iar urzeala-nvrîstase cu aur.
Lui îi grăi, şi pe dată: „Tu însuţi Carthaginei 'nalte
Piatra temeiului pui, ctitorind o frumoasă cetate,
Biet măritat – ţie vai! – de-ai uitat ce domnie te-aşteaptă!
Însuşi al zeilor Domn mă trimite de sus, din Olympul
Strălucitor, stăpînind şi pămînturi şi cer cu-al său fulger –
Însuşi, el vrea să-ţi aduc din înalt o atare poruncă:
'Ce plănuieşti? Au cu care nădejde caţi tihnă pe-aicea?

De nu te arde nici focul atîtora fapte de slavă,
[Nici nu te-ndeamnă spre truda ca faima să-ți crească pe lume,]
Ia la Ascaniu aminte, cum creştem la-a lui moştenire,
Căci i-e sortită domnia Italiei mari şi a Romei!'"
Astfel grăindu-i Cyllenius chiar cu-a sa gură, pe dată
Şi părăsi, chiar în mijloc de vorbă, vederea-ntre oameni
Şi se topi-n depărtare, din ochi dispărînd ca prin ceață.
Iară Eneas pe loc amuți, ca pierdut din simțire:
Părul din creştet de groază-i zbîrlise, şi graiul pierzîndu-şi.
Arde acum ca să plece, să fugă, lăsînd dulcea țară,
Ca împietrit sub mărita poruncă, din ceruri venită.
Vai! Ce să facă?! Şi cum să îmbune aprinsa regină,
Patima grea domolindu-i? Au cum să-şi înceapă cuvîntul?
Sufletul iute se-abate ba-ncolo, ba-ncoace, săgeată,
Mintea se zbuciumă toată, bătînd felurită cărare.
La îndoială cum sta, mai degrabă astfel crezu bine:
Cheamă la el pe Mnestheus, pe Sergestus şi dîrzul Serestus,
Navele să le gătească-n tăcere, iar soții la țărmuri
Ei să-i îndrume, sub arme, dar fără să spună pricina.
El, între timp, cum Didona, preabuna, nimica nu ştie,
Nici n-are gînd că iubirea-i, asemeni, ar sta să se rumpă,
Va căuta poate-o cale şi-o clipă mai bună de-ai spune,
Chipul mai drept de-a-mplini! Ei degrabă, voioşi, la poruncă
Dau ascultare şi merg să-mplinească a lui îndreptare.
Însă regina simți şiretlicul (poți oare-o iubită
Plină de dor înşela?!) şi ce-avea să urmeze îndată,
Liniştea însăşi temînd-o: mişelnica Faimă i-o spuse,
Înnebunită fiind că-s gătite-a lor nave de cale.
Crîncen se zbate, şi făr' de nădejde, ca-n zbucium sub Bacchus,
Înfierbîntată-n cetate – Thyiadă stîrnită-n alaiuri,
Sfinte odoare cînd ies spre ospățul la trei ani odată,
Iară toți, 'Bacchus!' strigînd, Cithaeronul îl fac să răsune.
Pînă la urmă, ea însăşi astfel lui Eneas îi strigă:
„Oare trăgeai tu nădejde s-ascunzi, multviclene, atare

Nelegiuire, să poți în tăcere să lași a mea țară?!
Au nici a noastră iubire, nici dreapta ce-a dat legămîntul
Nu te mai țin, nici Didona, ce-o paște o crâncenă moarte?!
Ba și sub stelele iernii corăbii să-ți plece de-aicea
Tu unelteşti, şi sub Crivăț cumplit să te-avînți pe talazuri,
Crunte bărbate?! De n-ai fi țintind alte cîmpuri şi case
Necunoscute, acum, iară Troia străveche-ar fi-ntreagă,
Iarăşi spre Troia, pe nave, te-ar duce întinderea mării?!
Fugi tu de mine cumva?! Ci, pe lacrimi şi, iată, pe dreapta-ți
(Cum doar atât mie, bietei – atît doar, în sprijin lăsat-am!)
Chiar pe a noastră unire, pe nunta ce-abia ne-o urzirăm –
Dacă vreun bine-ai primit, de-ți fu drag orişice de la mine,
Milă arată-i palatului meu, ce se năruie, milă –
Rogu-te: dacă mai este vreun loc pentru rugi, schimbă-ți gîndul!
Doar pentru tine a Libyei neamuri, tiranii, Numizii,
Ură îmi poartă, ba şi Tyrienii-s pornițti, pentru tine
Dusă-i sfiala şi faima slăvită pe care, la stele,
Mai înainte-o aveam! Ca să mor cui mă laşi oare, oaspe?! –
Căci doar atîta-ți rămîne drept nume, nu 'soț', preaiubite!
Mai zăbovesc?! Oare ca al meu frate, Pygmalion, ziduri
Să-mi nimicească, ori, prinsă, să merg cu Iarbas, Getulul?!
O, de măcar căpătăm de la tine un fiu după datini
Pînă să fugi, dacă-n casă-mi juca, gîngurind, un Eneas
Mic, mititel, ce-al tău chip să-mi arate, zîmbind către mine,
Nu mi-ar părea, cucerită-a fi fost şi lăsată, deodată!!"
Astfel grăi, dar acela, porunca lui Zeus amintindu-şi,
Ochi-şi ținea neclintiți, iar mîhnirea-şi păstra doar în suflet.
Totuşi, nu multe-i grăi: „Eu de tine, ce-acum eşti în stare
Lucruri atîtea-a-nşira, n-am să spun niciodată, regină,
Că nu făcutu-mi-ai bine: Elissa în gînd mi-a rămîne
Cît şi de mine țin minte, cît sufletu-n trup mi-a da viață!
Mult despre fapta-mi n-oi spune: n-am vrut să-mi ascund a mea fugă,
Nu plăsmui! Nici, vreodată, făclii n-am promis – căsnicia
S-o legiuim! Iar de Soarta-ar lăsa să-mi pot duce, în voie,

Viața, sub bune-auspicii, astfel de-ale mele văzîndu-mi,
Troia aş fi ridicat-o din nou, şi-ntre dulci rămăşiţe
Ale-alor noştri căzuți aş trăi: iar palatul lui Priam
Încă-ar mai sta, căci înfrînților iar le duram cu Pergamul!
Dară, acum, în Italia largă Grynéus Apollo,
Tot în Italia sorți lycieni a ne duce ne-ndeamnă:
Asta-i iubirea, aceasta mi-i țara! De tu, Feniciana,
Între-a Carthaginei ziduri şi-n Libya cauți fericirea,
Care ți-i nesuferința ca Teucrii să meargă să şadă
În Ausonia Sorții?! Şi noi putem mîndră domnie
În lumea largă-a căta!! Chipul drag al părintelui nostru,
Al lui Anhises, cînd noaptea acoperă lumea sub beznă
Umedă, iar stele-n cer se înalță, mă bîntuie-n somnu-mi
Învolburat, şi feciorul Ascaniu, iubitul, ce-l jefui
Tocmai de-a lui Hesperíe, domnia şi-ogorul răpindu-i!
Iară acum un tîlmaci de la zei, chiar de Iuppiter însuşi
Mie trimis (mărturie iau creştetul nostru!) sosit-a
Iute, în zbor, cu poruncă – în nimb de lumină, eu însumi
Zeul, văzut, l-am văzut în palaturi, cu glas de la ceruri.
Nu căta foc să ne dai cu-ale tale multjalnice plîngeri:
Nu de-a mea voie Italia caut!"
Cît îi spunea el acestea, piezişă la dînsul privit-a
Mîndra Didonă, rotind ai ei ochi şi cătîndu-i în față,
Tot pe tăcute, şi-apoi, tare-aprinsă, ea lui îi grăieşte:
„Nu-ți este mamă zeița, nici Dárdanus stirpea şi vița,
O, preaviclene! Născut eşti din stînca cea tare şi-abraşă
Din ascuțitul Caucaz, iară tigrii hyrcani te-alăptară!
Ce-mi mai închipui acum, şi ce chin mai sălbatic m-aşteaptă?
Oare-a gemut cînd plîngeam? Oare ochii plecat-a, cu jale?
A lăcrimat, 'Da' spunînd, şi cu milă-o privi pe iubită?
De-altfel, ce pot să mai spun? O, demult, nici Iunona, mărita,
Ba nici Saturniul Tată nu are ochi buni pentru mine!
Nu e credință, nicicum! Aruncat de talazuri, lipsitul
Eu l-am primit şi, nebună, domnia i-am dat-o alături!

Nave pierdute, cu soții, i-am scos chiar din ghiarele morții!
Vai, cum m-au prins grele Furii, cu foc! Ba, acuma, Apollo
De la oracol, şi sorți lycieni, ba, acuma, tîlmaciul
Zeilor, însuşi de Zeus îndreptat, dă porunci, prin văzduhuri!
Vezi că aceasta li-i truda Cereştilor, tihna le-o strică
Şi-i necăjeşte cumplit! Nu te-opresc, nici dezmint ce grăit-ai:
Du-te, Italia-ți cată, şi-n vînt ia-ți, pe mare, domnia!
Nădăjduiesc că-ntre stînci, dacă zeii mai ştiu pietatea,
Greaua pedeapsă-ai să-ți vezi pîn' la capăt, strigînd 'O, Didona!',
Iarăşi şi iar, al meu nume! Cu facle cernite, din urmă,
Chiar nefiind, te-oi urma, chiar cînd moartea cea rece m-a prinde,
Suflet luîndu-mi – o umbră, -n tot locul voi fi! Ce pedeapsă,
Lua-vei, tu, neruşinate! Căci şti-voi, la Mani chiar, prin Faimă!"
Vorbele-acestea îi rupseră şirul, şi-n fugă se duse
Din ochii lui, în neştire-alergînd, şi bătînd, ca rănită,
Iară pe el îl lăsă şovăind şi tot dînd să mai zică
Multe, cu înfiorare. O prind ale ei slujitoare
Şi, leşinată, o duc în iatacu-i de marmoră dalbă.
Însă piosul Eneas, cu toate că vrea s-o-mblînzească
Pe-ndurerată, cu dulci mîngîieri şi cuvinte – iar grija
Să i-o abată, gemînd din adînc şi topit de iubire,
Totuşi a zeilor vrere-mplineşte, iar nave direge.
Teucrii, atunci, puşi pe treabă, coboară să tragă la țărmuri
'Nalte corăbii la şir: joacă-n apă smolite carene,
Ramuri cu frunze aduc pentru vîsle, stejari din pădure
Fauri tăind, astfel fuga s-o prindă .....
Toți, ca furnicile, ies din cetate, îi vezi cum se-adună
Grabnic – cum spre furnicar poartă ele-o grămadă de grîne,
Mare, de jaf, amintindu-şi de iarna ce stă ca să vină,
Şi în cămări toate-şi strîng: vin, buluc, negru şir, iară prada
Pe cărăruie şi-o cară, prin cîmp – parte duc grele boabe,
Trudnic, în spate, iar parte îndemn dau din urmă, şi tare,
Orice zăbavă mustrînd – fierbe toată poteca de rîvnă!
Ce-i fi simțit, o, Didona, atunci cînd vedeai toate-aceste?!

Cîte suspine, ce geamăt, cînd țărmu-l vedeai, clocot mare,
Tocmai din vîrf de cetate, şi-ntinderea mării, asemeni,
Straşnic vuind, turburată, de-atîtea strigări de plecare?!
Amor, năstruşnice, neruşinate, ce nu-mpingi pe oameni?!
Merge, silită, din nou, printre lacrimi, să-nduplece, iarăşi,
Ori ca să-ncerce, măcar – al ei suflet robit e iubirii –
Şi să nu lase nimic ne'ncercat, nu zadarnic să moară:
„Anna, vezi cum, pretutindeni, pe țărmuri cu toții se-adună,
Jur-împrejur, iară pînzele dalbe cum vîntul şi-l cheamă,
Şi cum, la pupă, voioşii năieri mari cununi împletiră?
De m-am putut aştepta vreodat' la atîta durere,
Soră, voi şti s-o şi port! Doar un lucru te rog – pentru mine,
Anna, să-l faci! – cum tu, singură, lîngă vicleanul acela
Stai, şi plăcută-i erai: numai ție-a lui taine îți spune,
Singură căile-i bune ştiai, ca şi dulcile-i clipe!
Mergi dar, surată, străinul semeț agrăieşte-l, plecată:
Nu, într-un gînd cu Danaii, troiana sămînță jurat-am
În Aulida, cîndva, să o pierd, pe corăbii – Pergamul
Nu m-am pornit să-l dobor, n-am lovit în Anhises şi Manii-i!
Oare de ce vorba mea nu se-nduplecă, doar s-o asculte?!
Unde aleargă?! Atîta în dar deie bietei iubite:
Steie s-aştepte o fugă uşoară şi-un vînt cu priință!!
Nu îi mai cer căsnicia cea veche, trădată-nainte,
Nici preafrumosul lui Lațiu să-i scape, domnia să-şi piardă!
Doar un zadarnic răgaz îi mai cer, doar puțin, rătăcirii
Cît să-i mai scap, iară Soarta să-mi dea-nvățătura durerii!
Numai atîta iertare-i mai cer (tu de sora-ți aibi milă!),
Cum mi-o va da, i-o întorc, şi cu bună răsplată – prin moarte!"
Astfel stătea şi-o ruga, şi, tot astfel, de biete suspine
Sora aceluia-i spune – şi iarăşi. Dar el nu se lasă
Nici de suspine mişcat, nici de vorbe-abătut, cînd le-aude:
Soarta nu vrea, iar blîndețea şi-auzul un zeu i le-astupă.
Tot după cum un stejar vechi de ani, cu măreață tărie,
Pale de Crivăț din Alpi abătut se întrec să-l doboare,

Colo şi-ncoace bătînd: el scrîşneşte şi, jos din înalturi,
Frunzele-i glia o-aştern, lîngă trunchiul voinic scuturate –
El însă prins stă de stînci, şi, pe cît suie-n nori al lui creştet,
Pînă în slăvi, tot atît pînă-n Tartar îi dă rădăcina –
Tot aşa glasuri – din 'colo, din 'coace – viteazu-l alungă,
Sufletu-n piept frămîntîndu-i de griji, cu adîncă simțire:
Gîndul rămîne statornic, doar lacrimi curgîndu-i, deşarte.
Nefericită, atunci, îngrozită de soarta-i, Didona
Moartea şi-o cheamă, iar bolta cerească nu vrea s-o mai vadă,
Dară, ca țelul s-atingă, lăsînd dulcea vieții lumină,
O îndemnară vedenii, cînd daruri – tămîie pe-altare –
Ea închina (grozăvie!): chiar apa cea sfîntă, cernită,
Se preschimba, iară vinul turnat se făcea negru sînge! –
O arătare nespusă nicicui, nici măcar către sora-i.
Tot în palat se afla şi un templu de marmoră dalbă
Pentru iubitul ei soț de-altădată, cu mare cinstire,
Împodobit, tot, cu panglici ca neaua, cu frunze sfințite:
Glasuri de-aici se-auzeau, şi-i părea că a soțului voce
O tot chema lîngă el, cînd, cu beznă, e noapte pe lume,
Iară pe culmi de palat buha neagră şi singură cîntă
Trist, plîngător, suspinînd din belşug, izbucnind parcă-n lacrimi.
Şi-apoi şi multele spuse-ale vechilor preoți – proorocii
Cu piaza lor cea grozavă – o sperie: însuşi Eneas
Noaptea, în vis, o-nspăimîntă, smintind-o sub chipuri de groază.
Singură-şi pare lăsată, mereu fără soți, tot pe cale
Lungă şi grea, Tyrienii cătîndu-i prin tristă pustie –
Tot ca Pentheus, cînd, zănatec, a Eumenidelor ceată
Vede, deodată doi sori, două Thebe, asemeni, olaltă,
Sau ca Oreste al lui Agamemnon, mînat de pedeapsă,
Cînd de-a lui mamă tot fuge, cu facle arzînde-narmată
Şi negri şerpi, iar Cumplitele-n prag stau, vroind răzbunare.
Astfel, cu Furii în ea, doborîtă de marea-i durere,
Se hotărî ca să moară, prilejul cătîndu-l şi calea,
Iar către sora-i mîhnită grăi sub alese cuvinte:

„Sora mea bună, aflat-am o cale – urează-mi de bine –
Ca să mi-l deie 'napoi, sau de el ca să scap, de iubirea-i:
Lîngă Ocean, la hotar, unde Soarele lin asfinţeşte,
Ţărmu-Etiopilor este, la urmă, şi marele Atlas
Stîlpul înalt îl roteşte pe umeri, bătut doar cu stele.
Tocmai de-acolo-arătată, în faţă-mi veni preoteasa
Dintre Massyli, păzitoare în templul de la Hesperide,
Care balauru-l ţine şi sfintele ramuri păstrează –
Miere ce curge turnînd, ca şi macul ce somnu-l îngînă.
Ea, cu-ale ei descîntări, dă făgadă că minţi să înmoaie
Ştie, dureri domolind, iară altora griji le meneşte,
Ape-n şuvoaie opreşte şi-a stelelor cale o-ntoarnă,
Ba şi pe Manii noptateci îi iscă: vedea-vei cum urlă
Glia de jos, sub picioare, şi frasini din munţi cum pogoară!
Martoră-mi fii, soră bună, şi zeii din cer lîngă tine,
Dulcea mea dragă, că fără de voie cu farmece umblu!
Tainică, ia şi-mi înalţă, în curtea dinl'untru a casei,
Rugul înalt, iară armele lui, ce-a lăsat în iatacuri,
Rău, nepios, ca şi toate-a lui haine, şi patul de nuntă,
Ce m-a pierdut, să le pui tu deasupra: mai bine să piară
Tot de la omul acela, precum ne-a-ndemnat preoteasa!"
Astfel grăind, amuţi, cade ceară la faţă şi trasă.
Anna n-avu cum să creadă că jertfa cea nouă i-ascunde
Moartea, ci sora-şi crezu, neintrîndu-i în minte-aşa Furii:
Teamă n-avu ca mai rău să nu iasă, decît cu Sychaeus,
Cînd l-a pierdut, iar porunca-mplini
Însă regina, în curte-nlăuntru un rug înălţîndu-şi,
Sus, pîn' la cer, uriaş, din ştejar şi din pin, ca să ardă,
Locu-şi aşterne cu mîndre ghirlande şi totu-ncunună
Doar cu frunziş funerar, iar deasupra – lăsata lui pală,
Haine, şi-un chip, lui leit, ştiind bine ce-avea să umneze.
Jur împrejur sînt altare: cu păr despletit, preoteasa,
Glasuri tunînd, zei trei sute îi cheamă, Erebul, pe Haos,
Pe întreita Hecate – Diana, fecioară-ntreită.

Împrăştiase şi stropi, plăsmuind din Avern a fi apa,
Cată şi ierburi mai fragede, ce doar pe lună tăiat-a
Coasa-i de-aramă, mustinde a lapte cu negre otrăvuri,
Cată şi cornul din frunte de mînz ce se naşte, şi-l smulge,
Drag mamei lui şi răpit .....
Ea, cu făina în mîini ne'ntinate, -i pe lîngă altare,
Gol e picioru-i cel scos din nojiţe, şi-n straie descinse,
Martori ia zeii – cum sta ea să moară – şi stelele-n ceruri,
Multştiutoare: apoi ea se roagă puterilor drepte
Ce-şi amintesc de iubiţii lăsaţi, ocrotindu-le chinul.
Noapte era, iară somnul cel dulce-nmuia frînte trupuri
Din lumea largă: păduri şi cu crîncene-ntinderi de mare
S-au domolit, pe la ceasul cînd stele-s în crucea din boltă,
Cînd tac ogoarele toate, şi turme, şi păsări pestriţe –
Şi ale lacului lin şi întins, şi acelea din cîmpul
Larg şi zburlit de hăţişuri – cuprinse de somn, în tăcere –
[Îşi domoleau a lor griji şi-a lor inimi, uitate de trudă.]
Nu tot aşa, neferice, regina din Tyr – nici o clipă
Somnului nu i se dă, nici nu soarbe în piept sau cu ochii
Noaptea de tihnă: durerea-i mai grea şi din nou năvăleşte
Dragostea-i grea, zbuciumată-n talazul cel mare-al mîniei.
Stăruie-astfel şi, în sine, frămîntă din greu astă grijă:
'Ce să mă fac? Vai, din nou să încerc peţitorii de-alt'dată,
Batjocorită cum sînt, şi-nspre nunta Numizilor barbari
Să mă închin, cînd mereu mirii-aceia de sus alungat-am?!
Oare troienele nave şi ultima Teucrilor vorbă
Să le urmez? Pentru că li-i pe plac şi-mi ţin minte-ajutorul,
Iar, buna-mi voie-amintind, mai găsi-voi eu recunoştinţă!?
Dar cine oare, să vreau, m-ar lăsa, ori pe trufaşe nave
M-ar şi primi?! Mă urăsc! Cum, nu ştii, neferice – vai ţie! –
Nu-ţi e sperjurul vădit, nu cunoşti stirpea lui Laomedon?!
Ei, şi atunci?! Să mă duc, numai eu, cu năierii cei veseli?
Ori să purced, laolaltă cu toţi Tyrienii, grămadă,
Şi pe aceia ce-abia i-am scăpat din Sidonica urbe

Iar să-i dau mării, în larg, cu poruncă în piept să ia vîntul?
Mai bine mori, cum ți-e dat, şi cu fierul ți-alungă durerea!
Tu, cea înfrîntă de-a mele suspine, tu, prima, -n smintirea-mi,
Soră, la rele m-ai dus, şi vrăjmaşilor datu-m-ai pradă!
Nu mi-a fost dat ca şi fără de nuntă şi fără de vină
Viața să-mi duc, ca-n păduri, şi de-asemenea griji să n-am parte
Cum n-am păstrat eu credința ce-am dat lui Sycheu şi cenuşii-i!
Astfel de plîngeri amare veneau ca să-i rumpă ființa.
Sus, pe-a sa pupă înaltă, Eneas, cu gîndul plecării,
Somnului bun i se dase, cum toate-s cu rost rînduite.
I se-arătă, tot la fel, chipul zeului, cel dinainte:
Parcă, prin vis, se făcea că-i dădea, iar, o tare poruncă
Tocmai Mercur, dar leit, şi la glas şi la fața-i nurlie
Şi la bălanele-i plete, la trupul vădind tinerețe:
„Fiu al zeiței, cum poți ca să dormi pe asemenea vreme?
Oare nu vezi ce primejdii năvală dau, cum te-nconjoară?
Nesocotite – n-auzi cum Zefirii îți suflă, prielnici?
Ea pune-acuma la cale o nelegiuire vicleană,
Moartea ştiind c-o aşteaptă, -n vîltoarea mîniei cumplite!
Nu fugi odată de-aicea, şi grabnic, cît este scăpare?
Marea-ai s-o vezi năpădită de nave, făclii arzătoare
Cum se aprind, scăpărînd, cum tot țărmul e doar vîlvătaie,
De le ajunge aici Aurora, cătînd noi răgazuri!
Haide, zăbava ți-o rumpe! Femeia-i doar clipă-n schimbare
Şi nestatornică, pururi!" Şi-apoi se topi iar prin beznă.
L-a-nfiorat pe Eneas năluca ivită în fața-i.
Scoală grăbit pe-ai lui soți şi-i îndeamnă cu mare tărie:
„Iute vegheați, voi, viteji, luați locuri pe bănci şi la vîsle,
Pînzele-n grabă lăsați! Pogorît din înalturi, chiar zeul
Ghes ne dă iar ca, tăind bune funii, pe dat' să purcedem!
Noi te urmăm, sfînt, zeiesc călăuz, iar mărita-ți poruncă,
Oricine-ai fi, o urmăm, bucuroşi şi de data aceasta!
Fii lîngă noi de-ajutor, îmbunat, iară stelele-n ceruri
Fă ca priință să poarte!" Cum zise, din teacă îşi trase

Sabia-i fulgerătoare: cu ea reteză strînse funii.
Toți sînt cuprinși de același avînt, dau năvală, pun mîna,
Țărmul în urmă îl lasă – întinsul nu-l vezi sub corăbii:
Marea-nspumată bătînd, pe căruntul val stropi răsfirară.
Dar Aurora din mîndru-i culcuș ca șofranul se 'nalță
De lîngă Tithonos, domnul, iar Gliei s-aducă lumina.
Cînd și regina văzu, sus, din turn, dalba ziuă cum vine,
Dar și că flota se duce cu pînzele toate umflate,
Iară din țărmuri și porturi simți cum pierit-au vîslașii,
Pieptul frumos și-l bătu, trei și patru ori, tare, cu pumnii,
Iar a ei plete bălaie smulgînd, zise: „Iuppiter, oare
Dus va fi – un venetic – ca să-și bată de-a noastră domnie
Joc, chiar cum vrea?! Nu iau arme, nu merg din cetate și nu scot
Mîndre corăbii din port, să-i ia urma?! Ci mergeți odată,
Grabnic luați și săgeți și făclii, tare trageți la rame!!...
Dară ce spun?! Unde sînt? Ce smintire avană te prinde,
Nefericită Didonă?! Acum, doar, zăreşti făr' de legea?!
Ba chiar atunci trebuia, cînd domnia-i dădeai!! Iată-i dreapta,
Iată credința acelui ce-și poartă în spate Penații
Cei strămoșești, ce și-a dus pe-ai lui umeri bătrînul părinte!
Cum nu putut-am ca trupul să-i sfîrtec, în valuri zvîrlindu-l,
Cum de-ai lui soți nu-i tăiai, pe Ascaniu nu-l pusei sub fieru-mi,
Iară apoi să-l fi dat chiar pe-a tatălui masă, drept cină?!
Vezi, dar, că lupta-ar fi fost cu primejdii! Și ce, doar să fie!!
Ce mă mai tem, dacă mor?! Cu făclii dam năvală în taberi,
Punți și cu bănci le ardeam, iar pe fiu și pe tată, tot neamul,
Li-l nimiceam, iar pe mine deasupra aveam să mă dărui!!
Soare, ce toate pe lume cu razele tale le lúmini,
Și tu, Iunonă – tîlmace cu bună știință acestor
Crîncene griji, și Hecate ce noaptea-ți primeşti închinarea
Pe la răspîntii, cu urlet, Cumplite, și voi, Răzbunării
Crunte zeițe, și zei ai Elissei ce moare, cu milă
Luați și vă-abateți mînia, și ruga-nălțată primiți-mi!!
Dacă mișelnica-i frunte în port și la țărm va ajunge,

De-astfel e dat, şi o cere şi Zeus şi cu Soarta, şi-i vremea,
Fie măcar, bîntuit de război şi bătut şi cu arme
De-un neam viteaz, alungat şi răpit lui Iúlus din braţe,
Milă să ceară, -ajutor, şi să-i vadă pe-ai săi în mormînturi!
Iar cînd o pace nedreaptă, cu legea-i, el singur primi-va,
Să nu-şi ajungă domnia, nici ziua voioasă-a izbînzii,
Ci, înainte de ea, el să cadă-n nisip, făr' de groapă!!
Asta vă rog, asta-i vorba-mi din urmă, în sînge-necată!
Voi, Tyrieni, neamul lor, toată stirpea ce va să coboare
S-o împilaţi sub grea ură, ca dar pentru-a noastră cenuşă:
Nici dragi a voastre popoare, nici bune s-aveţi legăminte!
Nască-se să mă răzbune cîndva din a noastre-oseminte
Mîndru viteaz, să-i alunge cu fier pe-ai Dardaniei oameni,
Fie acum, ori cîndva, cînd va fi s-o îngăduie vremea!
Ţărmul potrivnic spre ţărm, spre talazuri duşmáne talazuri
Blestem, iar arme spre arme: să lupte, în veac, şi nepoţii!!"
Astfel grăi, iară sufletul ei se zbătea-n necurmare,
Raza luminii, cu ură, dorind să şi-o stingă mai iute.
Iar către Barce, bătrîna lui doică, ce-avuse Sychaeus
(Căci pe a sa vechea-i ţară – cenuşă doar, neagră – o primise):
„Draga mea doică, fă bine şi-adu-o pe sora mea Anna!
Spune-i, ea trupul să-şi spele cu apă de rîu, din cea vie,
Victime, iar, să gătească, şi cele ce-aduc ispăşirea!
Astfel să vină: cu panglici încinge-ţi pioasele tîmple!
Jertfe lui Zeus Stygianul, cu şart rostuite, gătit-am;
Sufletu-ndeamnă cu rost să le-nchei şi cu totul să mîntui,
Iar al Dardanului chip să-l arunc, să-l înghită văpaia!"
Astfel grăi, iar băbuţa iuţitu-şi-a paşii cei gîrbovi.
Dară Didona cea înfiorată pornită-i pe fapta
Cea-ngrozitoare, cu ochii de sînge şi pete pe faţă.
Pală, cu-obraji tremurînd de sosirea năprasnică-a morţii,
Vine, furtună, din casă, dinl'untru, călcînd peste praguri,
Şi pe înaltul ei rug, furibundă, se urcă, trăgîndu-şi
Pala Dardanului, mare, cea nu pentru fapta-i făcută.

Iară aici, după ce ea troienele straie şi patul
Cel preaştiut le privi, zăbovind printre gînduri şi lacrimi,
Sus se urcă, în culcuş, şi grăi pentru oara din urmă:
„Straie multdragi, cît şi Soarta şi zeii o vrură, asemeni,
Sufletu-acesta-l primiţi şi de griji şi-apăsări mă desfaceţi!
Am încheiat de trăit şi-a Norocului cale mi-e gata–
Astfel, acum, sub pămînt mă voi duce-ntr-un chip plin de slavă:
Am înălţat un oraş preavestit, mi-am văzut 'nalte ziduri,
Mi-am răzbunat dragul soţ, pedepsind pe-al meu frate, vrăjmaşul.
O, fericită – vai, ce fericită! – eram, de spre ţărmuri
N-ar fi sosit nicidecum a Danailor ‚nalte corăbii!"
Zise, şi faţa-ngropîndu-şi în straie: „Muri-vom, o, Doamne,
Nerăzbunate! Şi-aşa, să murim! Da, păşi-vom sub umbre!
Soarbă din ochi rugu-acesta Dardanul din largu-i de mare,
Crudul bărbat, şi să poarte cu sine doar pieze-ale morţii!"
Astfel grăi, cînd, în mijlocul vorbei, o văd cum se duce
Soaţele – ea-i prăbuşită în fier şi-i de sînge scăldată,
Valuri, cu spume, pe mîini. Bolta casei răsună de strigăt,
Faima-n cetatea în zdruncin se zbuciumă ca o Bacchantă,
Casele-n larmă sînt toate, cu plînset şi *vai!* de femeie.
Jalea dă zvon pîn' la ceruri, adîncă, sub mii de suspine,
Parcă, de tot în ruină, Carthagina, Tyrul cel antic
Se prăbuşeau sub năvala duşmanilor, prinse de flăcări
'Naltele culmi şi palaturi fiind, şi la zei şi la oameni!
Sora-i aude şi, firea pierzîndu-şi, în goană dă buzna
Înspăimîntată, obrajii cu unghii şi pieptul cu pumnii
Tare lovindu-şi, prin toţi năvălind, moarta soră strigînd-o:
„Asta-i aceea ce-ai vrut, sora mea?! Vicleşug fost-a vorba spre mine?
Asta mi-a fost al tău rug?! Astea-s focuri aprinse pe-altare?!
Ce să jelesc mai întîi, părăsita?! Dispreţ arătat-ai
Să te-nsoţească-a ta soră? La soarta aceeaşi, mai bine,
M-ai fi chemat, pe-amîndouă aceeaşi durere şi oră
Ca să ne ia!! Cu-aste mîini făcui rugul şi zeii de-acasă
Cu glasul meu i-am chemat, ca astfel să rămîn, fără tine?!

Ne-ai prăpădit laolaltă, o, soră, pe tine, pe mine,
Dar şi poporul, senatul sidonic, cetatea – deodată!!
Dați-mi, dați apă curată, să-i spăl crunte răni, iar suflarea
Cea de pe urmă pe buze să-i prind!!" Cu-aste vorbe pe trepte
Se avîntă, iar în brațe-o cuprinse pe sora-i murindă,
Geamăt adînc suspinînd şi ştergînd cu-al ei strai cruntul sînge.
Ea, ochii grei încercînd să-i deschidă, din nou se prăvale:
Şuieră rana-i adîncă din piept: de trei ori se ridică,
Tot de trei ori sprijinitu-s-a-n cot, de trei ori iar la locu-i
Cade, întinsă pe pat, iar, cu ochi rătăciți, spre înalturi
Cată, spre cer, de-i lumină, şi geme, cînd vede că-i încă.
Atotputernica Iuno, atunci, miluindu-i durerea
Lungă şi greul sfîrşit, din Olymp o trimise pe Iris
Ca să dezlege-al ei suflet trudit şi-ale ei mădulare
Dar, fiindcă nu după Soartă şi nu după moartea-i lăsată
Ea se ducea, ci-nainte de clipa-i, de Furii aprinsă,
Nu-i desprinsese din creştet bălaiul ei smoc Proserpina,
Iar capul ei încă nu-l închinase spre-al Styxului Orcus.
Astfel că Iris, pe-aripi ca şofranul, ea, trandafirie,
Se pogorî iute-n zbor prin văzduh, strălucindă sub Soare-n
Mii de culori sclipitoare, şi-i stete la creştet: „Pe-acesta
Eu către Dis îl închin, la poruncă, şi-ți dau dezlegarea!"
Astfel grăi, şi cu dreapta ea firu-i tăie: totdeodată
Dusă-i căldura din trup şi pe-o boare zbură a ei viață.

Eneas şi Acestes

CÎNTUL V

Fără a înțelege prea bine ce puteau fi focurile văzute la Carthagina, şi purtat din nou pînă în Sicilia de vînturi potrivnice, Eneas ajunge la regele Acestes (1-41). Împlinindu-se anul de la moartea lui Anhises, el dedică jocuri funebre, printr-o jertfă (42-103), la care încep să vină feluriți aliați (104-113). Nouă zile mai tîrziu, au loc mari întreceri de tot felul: navale (114-285), de alergare (286-361), de pugilat (362-484), de tras la țintă cu arcul (485-544), de dresură călare (545-604), cu variate peripeții şi lupte de bravură ale eroilor troieni şi localnici. Troienele, care nu asistau la jocuri, sînt aţîţate de Iris, trimisă de Iunona, ca să pună foc la corăbii (605-663). Bărbații izbutesc să stingă pîrjolul, dar cu pierderea cîtorva nave (664-699). Nautes îl sfătuieşte pe Eneas să nu ia cu sine mai departe decît pe cei teferi (700-718), iar Anhises îi apare în vis şi-i spune că mai are de coborît în Infern, înainte să ajungă în Latium (719-745). Eneas se supune şi-i lasă pe cei istoviți în nou întemeiatul oraş Aceste, unde îi ridică lui Venus un templu, orînduind un rit şi pentru Anhises, adorat ca un erou (746-761). Ei pleacă apoi mai departe, pe cînd Venus îl roagă pe Neptun să nu-i mai urgisească pe Troieni, prigonindu-i întruna pe mare (762-871).

Dar, între timp, calea sa o păstra cu tărie Eneas,
Tot înainte, prin negre talazuri, bătute de Crivăț
Dar cu privirea-ndărăt, către ziduri – cetatea Elissei,
Nefericitei, sclipind sub văpaie: 'Ce flăcări, atîtea,
S-au înălțat?' – nu ştia. Dar dureri nesfîrşite-s, iubirea
Cînd prihăneşti – şi se ştie ce poate-o femeie-n smintirea-i:
Toate pe-a Teucrilor inimi se-abat, cît să creadă-n rea piază.
După ce-n larg au ieşit a Troienilor nave, şi-n zare
Nu mai era vreun pămînt – numai cer pretutindeni, şi mare
Ploaie şi negură, doar, peste capete li se aşterne,
Noapte-n furtună-aducînd, cu talazuri vuinde prin beznă.
Însuşi cîrmaciul, din pupa-i înaltă, grăi, Palinurus:
„Vai! Oare cum nouri negri încins-au văzduhul şi-naltul?
Ce ne aşteaptă, Neptune Părinte?" Cu astfel de vorbe
Ghes dă să strîngă din pînze, să dea voiniceşte la vîsle,
Iar către vînt, dar pieziş, mersul lor îl abate, şi spune:
„O, preamărite Eneas, de Iuppiter însuşi mi-ar spune,
Tot n-aş spera să ajung în Italia pe-astfel de vreme!
Vînturi schimbate ne bat împotrivă, urcînd spre Apusuri
Negre ca smoala: văzduhul tot fierbe, suind turn de nouri!
Nu putem fi noi în stare-mpotriva furtunii stîrnite
Să ne-opintim! Cum Norocul ne-nfrînge, pe urma-i –
Ori încotro el ne cheamă, pe calea-i să mergem! Departe
Nu văd să fie nici țărmul frățesc al lui Eryx, cinstitul,
Portul sican – de țin minte ştiutele stele, urmate!"
Iară piosul Eneas: „Şi eu văd că vîntul o cere,
Încă demult, şi-n zadar i te lupți şi iar lupți împotrivă!
Schimbă-a ta cale, sub pînze! Au poate vreo țară să-mi fie
Mai apropiată şi unde să vreau ostenite corăbii
Ca să-mi îndrept, decît cea păstorită de-Acestes Dardanul,
Cea care-n sînu-i păstrează şi oasele tatei Anhises?!"
Astfel grăind, ei țintiră-nspre port, iar Zefirul le-ntinse
Pînzele, tot cu priință: genunea degrabă-o străbate

Flota, şi-ajung, bucuroşi, ca să vadă ştiute nisipuri.
Iar de la pînda din vîrful de munte văzîndu-i, Acestes,
Toţi cum soseau, cu prietene nave, le iese în cale
Suliţi luînd, ca şi ţepii, şi-n pielea ursoaicei numide :
El era fiul Troienei cu Crinisus, rîul – născîndu-l
Mumă-sa bună – şi nu îşi uitase strămoşii din veacuri,
Ci-i omeni pe întorşi şi-i primi cu comori de-ale ţării,
Bun-bucuros mîngîindu-le truda cu dar de prieten.
Ziua a doua cînd stelele-n cer cu-ai ei zori alungase,
Strălucitoare, pe soţi întrunindu-i, pe toţi, de pe ţărmuri,
Însuşi Eneas astfel le grăieşte, din vîrf de movilă:
„Tari Dardanizi, neam din zeii cei mari după sîngele vostru,
Anul se-ncheie-n al lumilor crug, dus la capăt, întregul,
Din ziua-n care-ale tatălui meu oseminte sfinţite,
Dragi rămăşiţe, le-am pus în pămînt, sub cernite altare.
Iată şi ziua, de nu mă înşel, ce-mi aduce doar jale,
Dar şi de cinste îmi e, şi-mi va fi, prin a zeilor vrere.
Chiar de-n surghiun m-aş afla, spre Getuli sau sub Syrte, departe,
Ori prins pe mare-nspre Argos, sau chiar prin cetatea Mycenei,
Totuşi, în fiece an, închinare-aş aduce, cu-alaiuri
Mari şi semeţe, şi-aş pune pe-altar cuvenitele daruri!
Iară acum, noi fiind la cenuşa-i şi-a lui oseminte,
Sîntem aici, precum cred, sigur nu făr' de-a zeilor vrere,
Făr'de-al lor gînd, ci ajunşi la liman, lîngă-ai noştri prieteni.
Haideţi dar, toţi să serbăm, bucuroşi – dîndu-i mîndră cinstire,
Vînt cu priinţă i-om cere – iar, ca să vroiască, eu însumi
An după an îi închin, doar în temple ce-i stau ridicate
Jertfele sfinte-n cetăţi ctitorite! Acestes Troianul
Cîte doi boi la o navă ne-a dat: să ne-aduceţi Penaţii,
Şi cei de-acasă, la falnic ospăţ, şi pe ai lui Acestes!
Iar mai apoi, cînd a opta-Aurora aduce-va ziua
La muritori, fericită, sub razele-i lumea vădind-o,
Teucrii avea-vor, dintîi, lupta mîndrelor nave-ale flotei.
Dar şi cel iute la fugă şi cel plin de vlagă, puternic,

Cel ce-i la suliță tare sau bun la țintit cu săgeata,
Ori se încrede cu pumnii să bată, în crîncenă luptă,
Toți să se înfățișeze, să-și ia cuvenita răsplată!
Sfînta tăcere-o păstrați și la tîmple cu ramuri vă-ncingeți!"
Astfel grăind, încununa și tîmplele sale cu mirtul
Mamei slăvite, și Hélymus, iar, și, la fel, și Acestes,
Vîrstnicul domn, și Ascaniu feciorul, urmați de tot neamul.
Iar, de la sfat, o porni, cu mii multe cu el, la mormîntul
Mîndru, din mijloc, slăvit, cu alaiul cel lung, mare ceată.
Iară acolo jertfi două cupe adînci cu vin tare,
Jos răspîndite, și două cu lapte, și două cu sînge
Sfînt, așternînd roșii flori și astfel către el cuvîntat-a:
„Iarăși, părinte, -nchinare-ți aduc! Închinare, cenușă,
Suflet și umbră a tatălui meu, ce zadarnic scăpaseși,
Vai, căci lăsat nu ne-a fost să ajungem hotarul italic,
Brazdele Sorții, cu tine, aflînd Ausonicul Thybris!"
Astfel grăise, cînd din ascunzișul mormîntului, tainic,
Iată un șarpe grozav, lunecînd cu-a lui șapte colace:
Șapte ocoale mormîntului dînd, șerpui sub altare.
Spetele-i large, verzui, împroșcate-s cumva și cu aur,
Iar ai lui solzi sclipitori străluceau, cum, prin nori, curcubeul
Mii de culori dă sub soare, cînd bate-nspre el, vălurindu-l.
Încremenit-a Eneas, văzînd: iar acela-n lungimea-i
Printre tipsii și pocalele lucii, de jertfe se-atinse,
Șarpele sfînt, și s-a dus sub pămînt, neatins lăsînd totul,
După ce astfel cinstise altarele, jertfa-ncepînd-o.
Și mai plecat, el închină părintelui marea cinstire,
Chiar neștiind de n-o fi Geniul locului sau vreun tovarăș,
Paznic al tatălui său: îi închină berbeci, doi, pe dată,
Porci, doi, la fel, tot atîția juncani, toți cu spetele negre,
Vin îi turnă din pocale și sufletu-i, tare, chemat-a –
Al lui Anhises cel mare, și Manii-i, lăsînd Aheronul.
Soții, la fel, după cum fiecare putea, -n voie bună
Daruri aduc, pe altare le pun și juncanii-i doboară.

Alții așază mari vase de-aramă, și-n iarba bătută
Jar frigăruilor dau, iar deasupra le frig măruntaie.
Ziua cea multașteptată sosi, cea de-a opta-Aurora –
Sus, în senin, o purtau caii lui Faethon, nărăvașii:
Faima pe cei din vecini, cum și-Acestes și bunu-i renume,
Îi aținase-a veni, iar tot țărmul era plin de lume
Și ca să-i vadă pe ai lui Eneas, și, unii, să lupte.
Daruri slăvite sînt puse la mijloc, sub ochi, mai la frunte,
Sfinte trepieduri, în cerc, și cununi înverzite cu frunze
De palmieri, ca mîndrie-a izbînzii, și arme, și straie –
Purpură mîndră, bogată, talanți de argint și de aur.
Trîmbița zării pomi să-i vestească mărite întreceri.
Prima-nfruntare purced să o poarte corăbii de-o seamă –
Vîsle de soi, patru nave alese din flota întreagă:
Iute, 'Rechinul' îl poartă Mnestheus, cu vîslașii-i de vază –
Nu peste mult vor fi Memmii italici din neamul lui Mnestheus;
Gyas ducea uriașa 'Himeră' – grozava-i povară,
Cît o cetate de mare, pe care, trei rînduri, vîslașii
Dardanieni o împing, căci trei rînduri de vîsle o poartă;
Iară Sergestus – de unde-și ia numele-a Sergiilor casă –
Dus e de-un mare 'Centaur', Cloanthus de 'Scylla', verzuia –
El, cel de unde se trage-a ta stirpe, romane Cluențiu!"
E mai departe, pe mare, o stîncă la țărmul în spume,
Unde se sparg, înecînd-o din veac, mari, vuinde talazuri,
Iarna, cînd stelele-n ceruri le-ascunde sub nouri Mistralul,
Însă, pe liniște, tace și-ntinsă se-nalță din unde,
Ca o cîmpie, și-i casă-ndrăgită, sorind pescărușii.
Dintr-un stejar înfrunzit, puse-acolo o creangă Eneas,
Ocrotitor, ca un semn spre năieri – ei să știe să-ntoarcă,
Dar pe departe s-abată, pornind îndărăt pe-a lor cale.
Sorții le-aleg a lor locuri și, înșiși, la pupă mai-marii
Stau, strălucind și de aur și-n purpură mîndră, spre ceilalți.
Restul junimii și-încing a lor frunte cu-a plopului frunze,
Iară pe umerii goi le lucește, în soare, uleiul.

Loc iau pe băncile tari cu-a lor brațe-ncordate pe rame
Şi, toți atenți, stau şi-aşteaptă la semn, dar cu inimi bătînde:
Teamă şi-încînt i-a cuprins, ca şi dorul cel aprig de slavă.
Trîmbița 'nalt dete semn, ascuțit, şi, cu toți, de la locuri,
Fără zăbavă, țîşniră de-ndat': pîn' la cer li-i strigarea
De pe corăbii, cum spumegă valul din vîsle-opintite.
Brazde de apă ei ară, la fel, şi se cască, asemeni,
Largul întins, jos, sub rame-nspumat, cel tăiat de etrave.
Carele-n goana cea mare, cînd scapă în cîmp, de la capăt
Învîrtejite, nu bat tot la fel, cînd, perechi, armăsarii
Se năpustesc, iar, cu frîie lăsate, nu vin vizitiii
Către-ai lor cai aplecați, dînd din bice cu şfichiuri ce zboară –
Bat şi din palme şi strigă pe țărm lumea toată, bărbații,
Iar codrul tot viu răsună de chiot, vuind pînă-n maluri,
Dînd nou răspuns, şi colinele-n zare de strigăt sînt pline.
Scapă-nainte de ceilalți şi-o ia cu avînt prin talazuri
Gyas, din învălmăşeală şi glasuri, urmat de Cloanthus,
Care-i mai tare la vîsle, dar pinul, încet sub povară,
Încă-l întîrzie, greu. După el, deopotrivă,'Rechinul'
Şi cu 'Centaurul' dau să răzbată-nspre locul din frunte,
Unde ba primul ajunge, ba, iarăşi, al doilea-l învinge
Şi, uriaş, îl întrece, ba, iar, amîndoi, deopotrivă,
Frunte la frunte se duc, brăzdînd aprig sărate talazuri.
Se apropiau de-acel stei, dînd s-ajungă şi primii să-ntoarcă,
Gyas cînd, primul, prin val şi vîrtej căutîndu-şi izbînda,
Strigă la-al navei cîrmaci, la Menoetes, cu glas ca de tunet:
„Unde-mi abați către dreapta, atîta? Încoace cîrmeşte,
Țărmu-l ai drag şi, spre stîncă să-ți bată din vîsle, vezi, lasă!
Largu-l urmeze ceilalți!" Dar Menoetes de oarbele steiuri
Teamă avînd, către mare şi-abate-a lui proră, spre unde.
„Unde-ntr-aiurea te duci?" strigă iarăşi. „Spre stîncă, Menoetes!"
Gyas răcneşte-ndărăt şi se uită cum, iată, Cloanthus
Vine din urmă, năvalnic, şi-i suflă în ceafă, în spate,
Ba, între nava lui Gyas şi stîncile răsunătoare

Şterge cărarea din stînga, prinl'untru, şi-ndată-i în faţă,
Iar, cum trecut-a, răzbate, cu stîncă în urmă, spre larguri.
Pînă în măduvă-l arde pe tînăr cumplita obidă,
Lacrimi îi curg pe obraji, şi, îndată, pe-ncetul Menoetes,
Fără să ţină la cinstea-i, uitînd şi de soţi, de scăpare,
Ia şi-l azvîrle în mare, cu capu-nainte, din pupă.
Însuşi la cîrmă se pune, s-o-ndrume cu rost înainte,
Tarii viteji şi-i îndeamnă şi rama-nspre ţărm şi-o abate.
Îngreunat, cînd de-abia din străfunduri putu să mai iasă,
Vîrstnic fiind şi cu straiele pline de apă, Menoetes
Sus pe-acel stei se aburcă, şezînd să se usce pe vîrfu-i.
Teucrii la el, cum căzuse şi cum înota, chicotiră –
Rîseră tare şi cînd da afară din piept sarea mării.
Astfel, acelor din urmă crescutu-le-a straşnic nădejdea,
Şi lui Mnestheus, lui Sergestus, să-l bată pe Gyas, încetul.
Iese în faţă Sergestus şi taie pe-aproape de stîncă,
Dar nu cu toată-a lui navă putuse s-o ia înainte,
Ci-i mai în frunte cu prora, din spate-însă-l strînge 'Rechinul'.
Iată-l venind între soţi, pînă-n mijlocul navei: de-alături
Tare-i îndeamnă Mnestheus: „Hai, acuma pe vîsle vă puneţi,
Soţi ai lui Hector, aceia pe care-n a Troiei ruină
Mi i-am ales drept tovarăşi! Acum arătaţi-vă vlaga,
Mîndrul curaj ce-aţi vădit pe aici, la Getuli şi prin Syrte,
Cum şi-n Ionica Mare şi-n valuri, pe lîngă Maleia!
Nu mai ţintesc primul loc, eu, Mnestheus, să atingem izbînda,
Chiar dacă – o, dar să-nvingă, Neptune, acei – cum ţi-e vrerea!
Fie-ne însă ruşine la urmă s-ajungem! Aceasta
Nu o răbdaţi, oameni huni, ci înfrîngeţi asemenea faptă!"
Ei se-opintesc cu avînt: se cutremură nava de-aramă,
Marea fugind de sub ea – deasă, gîfîie-adînc răsuflarea,
Guri li se uscă gemînd, iar sudoarea se scurge, şuvoaie.
Iar întîmplarea-i ajută atunci, multdorită, pe dînşii:
Căci, furibund, cum corabia-i strîns către stîncă se-abate,
Tare, dar nepotrivit, dă Sergestus s-o ia prin strîmtoare

Şi neferice se-nfige şi stă-n ascuțitele colțuri:
Au zdruncinat steiul tare şi-n scoici nimeriră, tăioase,
Vîslele, ce, pîrîind, agățară corabia-n stîncă.
Sus se sculară năierii, pe loc stînd, cu mare strigare:
Căngi scot, cu vîrfuri de fier, şi prăjini, ciocuri încovoiate,
Ca să-şi agațe-n vîrtej şi culeagă sfăr'matele vîsle.
Dară Mnestheus, bucuros, ațîțat şi de-a sa izbutire,
Iute la vîsle trăgînd şi chemînd de-ajutor şi pe Vînturi,
Țintă-nspre marea din față o ia, largul ei năvălindu-l.
Cum porumbița gingaşă şi-ia zborul din steiul de stîncă
Unde îşi are sălaşul şi cuibul cel tainic şi dulce:
Iute ea zboară, purtată spre cîmpuri, bătînd din aripe,
La început fîlfîind, mai apoi, însă, lin se pogoară
Prin liniştitul văzduh, către apă, cu-aripi nemişcate,
Tot şi Mnestheus, cu 'Rechinul', degrabă talazu-l răzbate,
Cel de pe urmă – aşa-l poartă mîndru-i avînt către țintă.
El, mai întîi, sus, pe stîncă îl lasă, luptînd, pe Sergestus
În fundul jos rău înfipt, şi strigînd, şi chemînd ajutoare,
Dar în zadar, necăjind să se-nvețe-a avea scurte rame.
Prinde din urmă, apoi, şi pe Cîyas, cu marea-i 'Himeră',
Care a-i face lui față nu poate, cum dus i-e cîrmaciul.
Singur, la urmă, spre țel, rămăsese în frunte Cloanthus:
Către acesta se-abate, se-avîntă cu toată tăria,
Strigătul mării se îngemănează şi, toți, înfruntarea
Cu mare patimă-ndeamnă, văzduhul sunînd de chemare.
Cei dinainte cinstirea să-şi țină şi buna onoare
Năzuie tare, mai bine-a lor viață să-şi dea pentru laudă,
Dar pe ceilalți îi îndeamnă putința: căci pot, de se-ndeamnă.
Poate răsplata, aceeaşi, luau, cu-a lor vîrfuri deodată,
De nu-ntindea către mare-a lui palme Cloanthus, cu rugă,
Şi se pleca-n închinare, chemîndu-i pe zei cu-aste vorbe:
„Zei ce domniți peste mare, pe undele cărora sîntem,
Cu bucurie, pe țărm, un alb taur vă-nchin de îndată,
Lîngă altare adus, de-mpliniți astă rugă şi-n valuri

Bunii rărunchi am să-i las, vin de soi revărsînd pe deasupra!"
Astfel grăi. Din străfund l-auziră cu toate, olaltă,
A Nereidelor horă şi Forcus, şi cu Panopeia,
Mîndra fecioară, iar Tatăl Portunus cu marea lui mînă
Nava mergîndă o-mpinse: ea, iute ca Notus, săgeată,
Grabnic la ţărm a şi-ajuns, să se-ascundă-n adînc de limanuri.
Al lui Anhises fecior, adunîndu-i pe toţi laolaltă,
Cum e lăsat, printr-un carinic slăvit pe Cloanthus îl strigă
Învingător, şi cu laurul verde-a lui tîmple încinge,
Iar pentru fiece navă dă-n dar trei juncani şi cu vin bun,
Cum şi-un talant greu de-argint, ca să-l aibă. Mai-marii acelor',
Iarăşi, cu mare cinstire-i adaugă: acelui ce-nvinse
Datu-i-a mare hlamidă-aurită, cu purpură-n juru-i,
Fir preamărit – şiroiau, meliboeice, două meandre,
Iar, învrîstat, se vedea, -n Ida verde, feciorul de rege,
Cum iuţii cerbi, alergînd, îi ţintea cu-ascuţitele-i suliţi:
Ager stătea, aţîţat– cînd, deodată, căzînd de pe Ida,
Vulturul mare-al lui Zeus îl răpi, sus purtîndu-l în ghiare:
Palme la cer în zadar mai înalţă bătrînii săi paznici,
Iară lătratul de cîini urcă pînă-n tărie, la ceruri.
Iar cel de-al doilea din locuri luase cu-a sa bărbăţie –
Lui îi dădu, şi drept semn de cinstire, şi sprijin în luptă,
Bună cămaşă de zale, -ntreită, în aur suflată –
Ceea pe care lui Demoleos i-o luase, odată,
Învingător, lîngă mîndrul Simóeis, sub Troia înaltă.
Fegeus şi Ságaris, slugile lui, de abia de-s în stare
Greaua povară-nvîrstată s-o ducă – şi-acela, pe vremuri,
Ţi-i alerga pe Troienii mînaţi cu grămada, din fugă!
Darul de-al treilea îl pune, -o pereche, cazane de-aramă,
Cum şi pocale mărite de-argint, încrustate cu semne.
Iată, cu toţi, dăruiţi, plini de fală la mîndra răsplată,
Se şi duceau, cu-a lor tîmple încinse cu purpură-n panglici,
Cînd, de pe stînca haină, cu mult meşteşug iarăşi smulsă,
Fără de vîsle – un şir de vîslaşi nava mare pierzîndu-şi –

Vine Sergestus 'napoi, fără nici o cinstire, sub rîset.
Tot ca un şarpe ce-i prins, sus, pe drumul cel 'nalt sub o roată
Care cu talpa de-aramă îl calcă pieziş, ori drumeţul,
Cînd, greu lovit, sfîşiat, îl aruncă departe de cale,
Iar, ca să fugă, zadarnic el cată colacii să-şi tragă,
Încă sălbatic, cu ochii de foc şi gîtlejul în şuier,
Dînd să se-nalţe avan, dară partea din urmă-i oloagă,
Bălăbănind din bucăţi si strîngîndu-se, biet, laolaltă,
Tot aşa nava-i, înceată, de-abia de mişca, dar, sub pînze,
Iarăşi porneşte apoi şi în port vine-adusă de boare.
Şi pe Sergestus Eneas cu-un dar preaslăvit dăruieşte,
Pentru că nava-şi scăpase, şi vesel că soţii i-s teferi.
Lui îi dădu mîndră roabă, purtînd iscusinţa Minervei –
Neam de Cretani, Foloè, cu doi gemeni sugînd lîngă sînu-i.
Astfel, piosul Eneas, sfîrşind cu această-nfruntare,
Merge la iarbă, în cîmp, unde, jur-împrejur, stau coline
Înconjurînd cu pădure o vale-n mijloc, drept arenă,
Iar într-acolo, cu-alai, multe mii după sine, viteazul
Se aşează în mijloc, mai întîi înălţînd o tribună.
Iară aici el pofteşte pe cei ce-ar dori la-alergare
Să se întreacă, răsplăţi preaslăvite-al lor suflet chemîndu-l.
De peste tot se adună şi Teucri, şi, -olaltă, Sicanii.
Nisus şi Euryalus, cei dintîi .....
Euryalus cel frumos îi călca tinereţii doar pragul –
Nisus, de drag, şi pios, lîngă mîndrul băiat; după dînşii,
Vine regescul, din stirpea înaltă-a lui Priam, Diores:
Salius, şi-apoi şi Pátron, al doilea de neam acarnanic,
Iară întîiu-n Tegeea cu stupea, de-Arcadică viţă.
Din Trinacría doi tineri vin: Hélymus şi cu Panopes,
Obişnuiţi tot prin codri, tovarăşi cu domnul Acestes,
Mulţi, mai apoi, dar pe care şi faima-n uitare-i ascunde.
Iară Eneas spre ei, stînd în mijloc, astfel glăsuit-a:
„Sufletu-ncoace vă-abateţi şi, veseli, aici luaţi aminte!
Nimeni din toţi cei de faţă n-a fi fără dar ca să-mi plece,

Căci două suliți de Conossos, cu fierul lor neted şi luciu,
Cum şi-o secure cu două tăişuri le-oi da, măiestrită:
Toți deopotrivă avea-vor aceeaşi cinstire, dar primii
Trei, mari răsplăți pe deasupra vor lua, şi-o bălaie cunună
Din a măslinului ramuri. Întîiul, un cal cu podoabe,
Falnic; al doilea, o tolbă sunînd de săgeți. Amazoana
Ce-o mînui, vîrfuri tracice, cu prinzătoare de aur
Şi încheiată mai jos de-o agrafă cu mari nestemate;
Iar cel de-al treilea-mi va merge voios cu o cască din Argos!"
Cum el acestea grăi, locu-şi iau şi, la semn, ei pe dată
Calea o-apucă, lăsînd trasul prag, ca un nour, spre zare
Ținta privind: primul Nisus 'nainte țîşneşte – un fulger,
Ba-i mai uşor decît vîntul, mai repede chiar ca un trăznet;
Iar, după el, nu aproape, ci după răstimp şi-o postată,
Salius vine, şi, iar, după-o vreme le vine din urmă
Euryalus, cel de-al treilea .....
Euryalus după sine pe Hélymus l-are, şi-n spate,
Iute ca-n zbor şi călcînd pe călcîie, îi vine Diores,
Umărul lui atingînd – de avea loc mai mult să răzbată,
Lui înainte-i lua, sau măcar deopotrivă-ar ajunge.
Gata, aproape de țintă soseau, osteniți, către capăt,
Nisus cînd, iată, alunecă, nefericitul, pe iarba
Cruntă de sînge vărsat, răspîndit, cum juncanii-i tăiase,
Iară pămîntul întins şi cu iarba cea verde-o udase.
Tînărul, învingător, în urale sosind, mîndru tare,
Pasul mai drept nu-şi ținuse, zburînd către ținta din față,
Ci drept în fața-i căzu, prin tizicuri cu sînge de jertfă.
Dar nu uită nicidecum de-Euryalus, de draga-i iubire,
Ci i se puse în față lui Salius, dînd să se scoale,
Iară acela, şi el, năruitu-s-a-n grele nisipuri.
Iese-naintea-i, vîrtej, Euryalus, izbînda prinzînd-o,
De al său soț ajutat, în aplauze şi strigăt de 'Ura!';
Hélymus vine al doilea, şi-a treia cunună – Diores.
Salius însă, atunci, toată valea cea mare, mulțimea,

Cum şi obrazele celor în vîrstă le-mproaşcă dînd strigăt
Mare, răcnind că răpită-i fu cinstea – şi-o cere s-o aibă.
Dar pe-Euryalus îl vrea lumea toată, sub gingaşe lacrimi.
Chipeş cum e – bărbăția lui sveltă tot trupu-mbrăcîndu-i.
ÎI mai ajută, la ceruri izbînda strigîndu-i, Diores,
Care-a urcat la cunună, şi-n darn la a treia răsplată
Ar fi ajuns, dacă Salius iarăşi cinstirea-şi primeşte.
Însă Eneas-părinte: „A voastre răsplăți nemişcate
Stau, şi-or rămîne, copii, iar cununa-vă nimeni n-o schimbă!
Fie-mi doar mie lăsat să mă-ndur de-un necaz de prieten!"
Astfel grăind, el îi dete o blană de leu, uriaşă –
Fiară getulă – lui Salius – coamă în vînt, ghiare de-aur.
Nisus atunci: „Dacă astfel de daruri apucă înfrînții,
Iar de căzuți milă ți-este, ce fel de răsplată lui Nisus,
Vrednică tu îi vei da, cînd aveam chiar şi prima cunună,
De nu mă da jos Fortuna vrăjmaşă – ce Salius are?!"
Şi, totdeodată, cu vorba, şi chipul şi-a lui mădulare
Le arătă, tot mînjit de tizic. Rîse bunul părinte
Şi porunci să-i aducă un scut preamărit – Didymaon
Îl făurise măiastru, luat de Danai chiar din templul
Dat lui Neptun: cu acesta-l cinsteşte pe tînăr – răsplată.
Şi-apoi, cum daruri dăduse alergării cu rost împlinite:
„Haideți, de inima-n piept vă îndeamnă şi sufletul ager –
Vină în față aceia ce brațele-n luptă-şi lega-vor!"
Zise, şi două răsplăți puse-acolo – dar luptei voinice:
Învingătorului – mîndru juncan – coame-n aur suflate,
Celui învins (mîngîiere) – un jungher şi un coif, dar de seamă.
Făr' de zăbavă, pe dată, în față-i, cu marea sa vlagă,
Dares, sculîndu-se-acolo prin freamătul scos de mulțime,
Singurul care cu Paris dădea să se-nfrunte vreodată.
El la movila sub care zăcea dîrzul Hector cel mare,
Pe-nvingătorul sosit din Bebrycia, vajnicul care, cu ifos,
Tare şi sus se fălea a se trage din neamul cel straşnic
Al lui Amycus, îl dase-n nisipuri, trăgînd ca să moară.

Astfel, la prima-nfruntare, şi Dares 'nălță a sa frunte,
Umerii largi şi-îndreptă şi, ba unul, ba pe-altul, în față,
Brațele-i tari îşi jucă, biciuind cu bătaia lor vîntul.
Cată tot omul acestuia vreunul de-o seamă prin gloată,
Dar nu cutează niciunul să-şi tragă-mpotriva-i curele
Aspre pe mîini, iar acela, trufaş, stete-n față, cinstirea
Lui că-i ajunge crezînd – la Eneas se şi-înfățişează
Fără zăbavă, ia taurul de-un corn şi astfel le grăieşte:
„Fiu al zeiței, de n-are curaj chiar niciunul să lupte,
Ce să mai stăm noi atît? Pînă cînd se cuvine-a mă ține?
Dă tu poruncă răsplata să-mi iau!" Dardanizii, pe-alături,
Făgăduita cinstire să-i deie şopteau, toți, din gură.
Însă Acestes, atunci, pe Entellus cu-o vorbă de-ocară-l
Mustră-apăsat, cum stătea, lîngă el chiar, pe patul de iarbă:
O, multvestite Entellus, zadarnic mai tare pe vremuri,
Îngădui-vei tu oare, răbdînd, cum ca fără de luptă
Astfel de daruri să ia? Unde ni-i zeul nostru, măiastrul
Eryx, mereu pomenit în zadar? Şi-apoi bunu-ți renume
Prin Trinacría purtat, şi mărețele spolii de-acasă?"
Spuse acela pe dată : „Nu teama făcu să îmi piară
Dorul de faimă, ori vechea mea slavă – dar sîngele-mi,veşted,
Sub bătrînețe înceată-mi îngheață tot trupul cel vajnic.
O, de aveam chiar şi-acuma, cum neruşinatul acesta
Laudă-se şi-i încrezut – tinerețea bogată şi-n floare,
Nu numai prețul de soi, ori juncanul frumos de aicea
Ghes mi-ar fi dat, căci nu-mi pasă de daruri!"
Grăindu-le-acestea, îşi azvîrli la mijloc amîndouă curelele grele,
Cele cu care şi Eryx venea de-obicei la-nfruntare,
Pumnii cu ele-şi lega, pîn' la brațele-i gata de luptă.
Încremeniră cu toții – atît de grozave acestea,
Din şapte piei de mari vite, cu plumb şi cu fier căptuşite
Se arătau! Se-nfioară şi Dares, cam dînd îndărătu-i.
Al lui Anhises fecior, preamăritul, le ia şi se uită
Cîtu-s de mari şi de tari, cu-a lor zale în piele cusute.

Dară Entellus cel vîrstnic astfel către ei cuvîntat-a:
„Ei, dacă, înseşi, lui Hercul', curelele luptei, pe-atuncea,
Sta cineva ca să-i vadă, şi lupta cea cruntă, la ţărmuri!!
Armele-acestea chiar Eryx, cîndva le purtase, -al tău frate,
Cum le şi vezi, de greu sînge mînjite, cu urme de creieri!
Stele cu ele să-nfrunte pe-Alcid: dar şi eu tot cu ele
Obişnuiam să mă lupt, cînd şi sîngele-n vine-mi da vlagă,
Iar pe la tîmplele-mi sure nu mă-mpresura bătrînețea.
Dar, dacă Dares Troianul se teme de armele-acestea.
Iară piosul Eneas aşa vrea, o vrea şi Acestes,
Lupta ne fie la fel: nu te teme, las arma lui Eryx,
Tu, iar, desfă, dacă vrei, de pe pumnii-ți cureaua troiană!"
Astfel grăind, de pe umeri hlamida şi-o lasă, vădindu-şi
Mari mădulare şi oase şi brațele – toți să le vadă –
Stînd, uriaş, chiar în mijloc de-arenă, -n nisipu-i cel galben.
Și-al lui Anhises fecior scoase, iarăşi, curele de-o seamă
Palmele amîndurora legîndu-le-n arme, asemeni.
Unul şi altul, pe vîrfuri, atenți, se-nfruntară pe dată,
Brațele fără de frică 'nălțînd dinainte, în aer,
Frunțile însă-napoi şi le-au tras, de loviri mai ferite:
Pumnii-ntre ei mestecînd, hărțuiala de luptă-ncepură.
Cela-i mai bun de picioare, temeiu-n iuțeală fiindu-i,
Cesta, mai straşnic şi mare, dar tremură tare genunchii-i,
Grea, răsuflarea l-abate şi-l scutură din mădulare.
Pumni fără număr, degeaba, ei schimbă-ntre ei, cu tărie,
Mulți şi-i țintesc şi în coaste şi-n piept, de tot locul răsună:
Către urechi şi spre tîmple mai cade, adesea, vreunul,
Iară obrajii plesnesc sub bătaia ce tare-i loveşte.
Sta, greu, Entellus, pe loc sprijinit, tot acolo, -n călcîie –
Pumnii-i fereşte, din trup, doar cu ochii-ațintiți, să vegheze.
Cel'lalt, ca unul ce-atacă o 'naltă cetate, cu diguri,
Sau bate-asediu, sub arme, prin munți, ca să ia fortăreața,
Tot încerca ba pe-aici, ba pe colo, să afle intrare,
Cu meşteşug şi dînd deasă năvală, dar încă zadarnic.

Iar se ridică Entellus, şi dreapta mai sus şi-o înalță:
Cela de pumnul ce vine din slavă, grăbit, se fereşte,
Căci l-a văzut şi, trăgîndu-se iute, -al său trup şi-l ascunde.
Însă Entellus în vînt doar lovi şi, bătînd peste țintă,
Cade pe loc, greu bufnind şi izbind, cu povara-i, pămîntul,
Tocmai precum pinul cel scorburos, scuturînd Erymanthul,
Sau marea Idă, se duce, căzînd, din a lui rădăcină.
Teucrii şi, din Trinacría, poporul se scoală-n picioare,
Cerului strigăt îi 'nalță, şi, -ntîiul, soseşte Acestes
Ca să-l ridice de jos, milostiv, pe bătrînu-i prieten.
Dară, şi ne'ntîrziat, fără frică de-aceasta, viteazul
Şi mai abraş se întoarce la luptă, cuprins de mînie.
Marea tărie i-o-aprinde ruşinea şi-a sa bărbăție,
Iară pe Dares, fierbînd, îl alungă prin toată arena:
Ba mi-l loveşte cu dreapta, ba stînga îi dă lovitura,
Fără zăbavă, ori paos – cum grindina cade din nouri,
Din slava lor, răpăind, tot aşa, greu lovind, şi voinicul,
Iute, cu ambele mîini, îl abate şi-alungă pe Dares.
Însă Eneas-părinte nu-ngăduie ca mai departe
Să se încrîncene, tare, Entellus, în marea lui vlagă:
Lupta opreşte pe dată şi-l trage de-acolo pe Dares,
Greu ostenit, iar cu vorba-l mîngîie, astfel glăsuindu-i:
„Nefericite; ce fel de smintire te muşcă de suflet?!
Nu simți altfel de putere şi zeii cum bat spre cea parte?!
Zeului lupta îi lasă!!" A zis, şi-a oprit înfruntarea.
Iar pe acela-ai lui soli, tineri toți, tîrşîind el picioare,
Bălăbănind al lui cap şi vărsînd sînge gros pe-a lui gură,
Ba şi bucăți mari de dinți, îl apucă, la nave să-l poarte,
Şi-apoi, chemați, se întorc ca să-i ia şi jungherul şi coiful.
Dară cununa şi taurul le lasă pe loc – lui Entellus.
Învingător, el, semeț, plin de fală şi pentru-al lui taur:
„Fiu al zeiței, şi voi, o, Troieni!" zise „Luați, dar, aminte
Şi ce puteri am avut cînd în trupu-mi domnea tinerețea,
Şi cum scăpat-ați acuma, smuls morții-ndărăt, pe-acest Dares!"

Zise, şi bine se puse, în faţa juncanului zdravăn –
Darul ce-avea după luptă, şi-şi trase-a lui dreaptă-ndărătu-i,
Dînd ca un mai, între coarne, la mijloc, cu aspre curele,
Straşnic, spărgîndu-i aceluia osul, ba pînă în creieri.
Jos se aşterne, pierit, tremurînd, la pămînt, boul zdravăn,
Iară acela, apoi, îl închină, cu-aşa cuvîntare:
„Ţie, o, Eryx, o astfel de jertfă-ţi închin, şi mai bună
Ca a lui Dares pieire: aici las cureaua şi lupta!"
Şi-apoi Eneas, pe dată, pofteşte cu iutea săgeată
Să i se-nfrunte aceia ce vreau, aşternînd şi răsplată:
Mîini de voinici au luat, ridicînd de pe nava cea tare
A lui Serestus, înaltul catarg, iar în vîrfu-i legară
O turturică, în iutele-i zbor cu săgeţi s-aţintească.
Se adunară vitejii, iar coiful primi să le-arunce
Sorţii, afară, pe rînd; cel dintîi îi sări – mare strigăt! –
Lui Hippocóon, feciorul lui Hyrtacus – el să ţintească;
După – venit-a Mnestheus, cel ce-abia cîştigase cu nava –
Mîndrul Mnestheus, prin cununa lui verde fălindu-l măslinul;
Eurytion, cel de-al treilea – frâţîne-tău, o, preaslăvite
Pandarus, care, odată, poruncă să rupi împăcarea
Ai căpătat, aţintind spre Ahei, primul, tarea săgeată!
Ultimul – fundul de coif – a rămas ca să fie Acestes,
Încumetîndu-se el să se-alăture celor mai tineri.
Astfel, vitejii, cu mare putere, -ncordară-a lor arcuri,
Cînd fiecare îşi scoase din tolbă o tare săgeată.
Prima porni prin văzduh, şuierînd, cea a lui Hippocóon,
Vajnicul tînăr făcînd-o să zboare pe boarea cea iute
Şi să se-nfigă ... în arbore doar, în catargul cel falnic.
Tremură lemnul de tot, spăimîntînd zburătoarea – să zboare,
Cu fluturare din aripi – iar toţi îi bătură din palme.
După aceea, Mnestheus se opri, cînd îşi trase şi arcul,
Înspre înalt aţintind ai săi ochi şi săgeata, de-odată.
Nu fu în stare, sărmanul, ca pasărea s-o nimerească
Ci doar cît rupse-al ei nod şi cu firul de in ce-o ţinuse

Strînsă, legată de-o gleznă de vîrful ce-mpunge la ceruri:
Ea şi fugi tot spre nourii negri, pe aripi de vînturi.
Iute de tot, cu săgeata în arc – şi-o ţinuse de-a gata –
Eurytion pe-al său frate-l chemă, cu adîncă-nchinare:
Cînd o zări în tărie, cum, liberă, bate din aripi,
Chiar sub o geană de nor nimeri turturica zburîndă.
Se prăbuşi făr' de viaţă, suflarea la stele urcîndu-i,
Sus, pînă-n slava tăriei, şi-aduse, căzînd, şi săgeata.
Singur, Acestes avea să mai tragă, cununa pierzînd-o:
Totuşi, în zări de văzduhuri săgeata măiastră şi-o trase,
Şi arătînd meşteşugu-i, înaltul părinte, şi arcul.
Iată, deodată sub ochi li se-arată o mare minune,
Semn pentru ce va veni: învăţatu-i-a fapta, pe urmă
Şi, mai tîrziu, au cîntat proorocii ce-o piază fusese:
Căci, tot zburînd printre nouri, prin ceaţă, săgeata se-aprinse,
Calea-nsemnîndu-şi cu flăcări, şi-apoi se făcu nevăzută,
Dusă de vînt, tot precum se abate din cer stea cu coamă
Şi-n al ei zbor ea tot lasă în urmă scîntei despletite.
Ca împietriţi au rămas, rugă mare la zei înălţîndu-şi,
Trinacrienii, cu Teucrii viteji – iar Eneas primit-a,
Bun-bucuros, a ei piază. El, vesel, pe-Acestes în braţe
L-a şi luat, şi, cu daruri mărite, spre el cuvîntat-a:
„Ia-le, părinte! Căci marele Rege ce-Olympul îl ţine
Vrut-a, sub aste-auspicii, să-ţi ai, peste rînd, tu cinstirea!
Astfel, avea-vei acest scump odor ce-l avuse Anhises –
Cupa cea mare, frumos zugrăvită, pe care, odată,
Cisseus din Tracia tatălui meu, ca bun dar şi de cinste,
Datu-i-o-a, ca s-o ţină-amintire, şi-n semn de iubire!"
Astfel grăind, îi încinge-a lui tîmple cu laurul verde
Şi, cel dintîi dintre toţi, cum şi biruitor, iese-Acestes.
Eurytion cel preabun nu ţinut-a de rău proslăvirea-i,
Chiar dacă, singur, din cer doborîse doar el turturica,
Iară apoi, pentru dar, mai sosi cel ce firu-l rupsese –
Ultimul, cel ce-a lovit cu săgeata lui iute ... catargul.

Însă Eneas-părinte, de-abia ce-ncheiase-nfruntarea,
Pe Epytidul ce soț, cum şi paznic, îi sta lui Iúlus,
Pînă la sine îl cheamă şi vorbă îi dă la ureche:
„Haide, te du lui Ascaniu să-i spui, dacă-i sînt gata bine
Dragii băieți cu-al lor şir, şi-ntocmitu-şi-a roata călare,
Scoată-i bunicului ceata şi-arate-se, falnic, sub arme!
Spune-i, dar!" zise. El însuşi îndeamnă să iasă poporul
Pînă departe din cercul arenei, la larg să stea cîmpul.
Ies, dar, băieții, cu fală, în fața părinților mîndri:
Strălucitori vin, pe cai înfrînați, cu mirare privindu-i
Trinacriana junime şi ceata din Troia slăvită.
Toți, după bun obicei, au pe creştet o tunsă cunună,
Au două suliți de corn ce-s bătute cu fier la tăişuri,
Parte-s cu tolbe uşoare pe umeri, pe piept au colane
Multmăiestrite, de gît atîrnate, din zale de aur.
Trei pîlcuri vin călărețiii, cu trei căpetenii în frunte,
Şi cîte şase ori doi sînt băieții ce, mîndri-i urmează,
Toți sclipitori – două şiruri, cu meşterii lor dinainte.
Unul e pîlcul de juni ce şi-l poartă, mărit, în urale,
Priam, cu-al búnului nume, mlădița ta, mare Polites,
Ce i-a spori pe Italici: pe-un cal dus din Tracia vine,
Bun pintenog, după petele dalbe ce poartă pe dreptul,
Ca şi pe fruntea-i semeață ce-o ține în vînt, cu mîndrie.
Cel de al doilea e Atys, de unde-şi trag neamul latinii
Atii – e Atys, copilul, iubit de copilul Iúlus.
Ultimul vine, frumos între toți cei de-o seamă, Iúlus,
Sus pe un cal fenician, ce-i dăduse lui blînda Didonă,
Ca să-i aducă de dînsa aminte, şi-n semn de iubire.
Restul din ceată pe caii trinacrici aduşi de Acestes,
Vîrstnicul domn, vin în tropot
Tunet de-aplauze-i primeşte pe ei, temători, bucuroşii,
Iar Dardanizii sînt veseli, văzînd a părinților chipuri.
După ce toată-aşezarea pe cai străbătură, sub ochii
Celor iubiți, Epytides dădu semn din bici, să se-ntoarcă,

Pînă departe sunînd, și de ei așteptat – să-l audă.
Ei se-abătură, un zid, piept la piept, şi pe trei se-așezară,
Hora lor iar desfăcură, şi, iarăşi, la semn, cale-ntoarsă
Dară cu-avînt, ațintind lucii suliți, vrăjmaş, dimpotrivă.
Alte-alergări iar se leagă şi alte-ocolişuri măiastre –
Cerc împotrivă şi cerc de-altă parte întoarnă-ntre dînşii,
Se stăvilesc şi arată şi-alt chip, măiestrit, de-nfruntare:
Ba fug în goana cea mare, ba suliți vrăjmaşe-şi înalță,
Iară apoi – bună pace! – se duc deopotrivă de-acolo.
Tot după cum Labyrinthul din Creta înaltă, odată,
Întortocheat (oarbă cale) cu ziduri întoarse-ndoielnic,
Zice-se, mii de-ascunzişuri viclene ținîndu-le – semnul
Căii să-l pierzi (rătăcire ne'ntoarsă şi făr' de scăpare)
Tot de asemeni copiii troieni ai lor paşi îi încurcă,
Fuga-mpletesc şi-o desfac, o-ntrețes cu-nfruntare, în joacă,
Parcă-s delfini, ce pe marea de valuri în voie înoată,
Taie Carpathica, Libyca mare, [şi-n valuri tot zburdă].
Datina-aceasta de joc şi cu lupta frumoasă, întîiul,
Cînd a încins Alba Longa-ntre ziduri înalte, Ascaniu
Fu cel ce-o-aduse, pe Vechii Latini învățîndu-i s-o joace,
Cum o făcuse, copil, laolaltă cu ceata Troiană –
Iară Albanii pe-ai lor i-învățară – de-aici marea Romă
Dusu-le-a şi mai departe – păstrînd strămoşeasca onoare:
Jocul e 'Troia' acum, iar copiii sînt 'Ceata Troiană'.
Pînă aici îl serbară, cu jocuri, pe sfîntul părinte.
Insă acuma Fortuna schimbat-a credința cea veche :
Cît ei la marea movilă serbează-a lor jertfe prin jocuri,
Iarăşi Saturnia Iuno pe Iris din cer o trimite,
Vînt cu priință suflîndu-i la drum, pîn' la flota Troiană,
Multe punînd ea la cale – mereu nesătulă de ura-i.
Iris grăbeşte-a ei cale prin arcul cel plin de culoare
Şi, nevăzută de nimeni, fecioara degrabă pogoară,
Vede-adunarea cea mare şi țărmul din ochi îl cuprinde,
Porturi zărind – părăsite – şi flota, la fel – ca uitată –

Însă, departe, în taină, Troienele, sus, pe-o colină
Însingurată, pe-Anhise-l jeleau, tot privind către largul
Plin de străfunduri, adînc, printre lacrimi: „Oh, vai, cîtă mare
Încă mai este de tras, osteniți!" – într-un glas erau toate.
Roagă cetate să-şi aibă – le-ajungă noian de talazuri!
Ea, aşadar, printre ele, ştiind, bună seamă, ce strică,
Iris, se-aruncă, lăsînd şi-al ei strai şi-al ei chip de zeiță,
– Parcă Beroe-ar fi fost, lui Doryclus bătrîna soție –
Celui din Tmarus, ce-avuse şi neam şi copíi, şi-un renume.
Ea, din mijloc, Dardanidelor astfel, spre mame, cuvîntă:
„Biete sărmane, pe care nu mîna Aheilor, cruntă,
Smulsu-v-a-n luptă, la moarte, sub ziduri înalte-ale Troiei!
O, neam adînc neferice – Fortuna spre ce chin te-aruncă?!
Iată, e vara a şaptea, de cînd Troia, vai, nu mai este,
Iar noi mereu rătăcim pe pămînturi, oriunde, prin steiuri
Neprimitoare, bătuți tot sub stele, cît Marea cea Mare
Către Italia iar o urmăm, dar ... ea fuge sub unde!
Iată-al lui Eryx hotar, cel frățesc, şi e gazdă – Acestes!
Cine ne-opreşte să tragem noi ziduri, s-avem o cetate?!
O, țara noastră, Penați în zadar mult purtați de acasă!!
Oare niciunde n-or fi pentru Troia noi turnuri?! Niciunde
N-am să mai văd pe Simóeis şi Xanthus, cei dragi pentru Hector?!
Haideți, mai bine, cu mine, să ardem aceste corăbii
Nefericite – căci mie Cassandra, în vis, proorocița,
Mi se-arăta cum făclii le aruncă: 'Aici vă e Troia!
Asta vă e casa voastră!' zicea. Este vremea de faptă!
Nu e zăbavă la astă minune: uitați patru-altare
Pentru Neptun – zeul însuşi vă dă şi făclii, şi curajul!"
Astfel grăind, cea dintîi, azvîrli focul viu, ucigaşul,
Cu mîna dreaptă, prin vînt, cu-opintire, departe să meargă.
Mințile lor le fură, ațintite, şi – inimi străpunse
De uluire – Troienele dară. Din multe, -o bătrînă,
Pyrgo, ce doică regească le fu multor fii de-ai lui Priam:
„Nu e Beroe aceasta, nu ni-i Rhoeteeana, voi, mame,

A lui Doryclus soție! Vedeți a cinstirii ei semne,
Ochii, sclipind arzători – ce suflare pe dînsa o poartă,
Ce fel de chip şi de glas tunător, cît de mîndră păşeşte!
Însămi, demult, pe Beroe, plecînd, am lăsat-o, aparte,
Foarte bolnavă, mîhnită că, singură, nu poate-aduce
Pentru Anhises, cu rost, cuvenita-i cinstire, din datini!"
Astfel grăind .....
Doamnele însă, întîi îndoite şi-apoi cu obidă,
Tot mai pieziş, cu ochi răi, către nave cătau, încercate
Şi de, biet, dorul de țara de-aici, şi de-a Soartei domnie,
Cînd, pe-a ei aripi întinse, zeița în slavă se duse
Şi-n ai ei fugă brăzdă prin tărie, cu arcu-i, sub nouri.
Iată, atunci, la minune-mpietrite, orbite de Furii,
Strigăt înalță olaltă şi focul îl smulg de pe vetre,
De la Penați: parte-altare despoaie, iar frunze şi ramuri
Încă deasupra le-aruncă – Vulcan, ne'nfrînat, se avîntă
Tot printre bănci şi-ntre vîsle, pe navele viu zugrăvite.
Eumelus duse solia că navele-s prinse de flăcări
Pîn' la movila cea pentru Anhises, şi-ntinsul arenei.
Iară aceia la nouri văd, valuri, scîntei cum se-avîntă.
Primul, Ascaniu, aşa cum era, bucuros de-alergarea
Care-o ducea, de îndată – şi aprig – cu calul ajunse
Pînă în tabăra lor, turburată – nu-s maiştri să-l țină!
„Ce-i astă nouă smintire?! Şi voi, încotro apucarăți,
O, mîndre mame-a cetății?! Voi nu pe vrăjmaşi, şi-a lor taberi,
Ale Argivilor, ardeți, ci-a voastră nădejde!! Căci eu sînt,
Iată-mă, eu sînt– Ascaniu!!" El coiful pe jos şi-l aruncă,
Cel ce pe cap îl purtase chemînd la războiul în joacă.
Grabnic soseşte Eneas, cu el şi-ale Teucrilor cete,
Mamele însă, de frică, prin colțuri, la țărm, se urcară,
Şi peste tot bat a fugă-n păduri şi, pe-ascunse, prin grote.
Mare-i ruşinea – de faptă, de mîndra lumină, de dînşii,
Care-i cunosc, cînd din piept li s-a dus, scuturată, Iunona.
Dară pîrjolul cumplit nu pierdu nicidecum, de îndată,

Marea tărie ce-avea – sub udatele scînduri viiază,
Fum revărsînd din belşug, cîlți înceți, iară abur statornic
Roade-n carene, la nave – o molimă grea se întinde,
Iar a vitejilor trudă, chiar rîuri de ape, n-ajută!
Însă piosul Eneas atunci al său strai şi-l sfîşie,
Zeii îi cheamă să dea ajutor, cu-a lui palme la ceruri:
„Iuppiter Atotputernic, de nu-i ai urîți, pîn'la unul,
Mîndrii Troieni, pietatea din vechi de mai ține-acum seama
De-a muritorilor trudă, fă iar să scăpăm dintre flăcări,
Tată, şi-acum, şi-ale Teucrilor bunuri le smulge pieirii!
Ori, dacă nu – şi atît – cu-al tău trăznet grozav mă dă Morții,
De-am meritat-o, şi-astfel nimicească-mă-aici a ta dreaptă!
Nu bine astfel grăi, cînd, rupîndu-se norii, furtună
Neagră şi-avană pe dată porni, iar, sub tunet, pămînturi,
Creşte şi tot, se cutremură crunt, peste cîmpuri văzduhul
Cel necuprins se revarsă-n potop, şiroind neagră ploaie,
Austrul cum bate cumplit, de se umplu, la margini, corăbii:
Grinzi ce ardeau încă-s ude, iar fumul mocnind li se stinge,
Navele-s toate scăpate urgiei – doar patru-s pierdute.
Însă Eneas-părinte, cumplit zdruncinat de-ntîmplare,
Griji fără număr, imense, în pieptu-i frămîntă, cu gîndul
Ori să rămînă-n sicilice cîmpuri, uitînd de-a lui Soartă,
Ori să purceadă statornic, pornind spre-a Italiei țărmuri.
Nautes atunci, mai în vîrstă – pe care Tritonia Pallas
Îl învățase a bine, făcîndu-l vestit şi măiastru,
Dînd tot răspunsuri – ce-aduse a zeilor cruntă mînie,
Ori, care lucru-l țintește a Soartei adîncă-ntocmire –
El spre Eneas, să-i dea mîngîiere, astfel glăsuit-a:
„Fiu al zeiței, spre unde ne duce ea, Soarta, să mergem,
Unde ne-abate mereu: orice-o fi, bați Fortuna, răbdînd-o!
Ai pe Acestes, Dardanul din stirpe zeiască, alături –
Ia-l soț la gînduri şi griji, lîngă tine, de buna lui voie –
Lasă-i pe-acei ce-s prea mulți, cum corăbii pierdut-ai aicea,
Cei ce de ajuns au avut şi de-al tău mare țel şi de truda-i –

Moşii bătrîni şi femeile-n vîrstă, zdrobite de mare!
Toți cei ce nu-s în putere şi de-orice primejdii au teamă,
Ia şi-i alege: rămînă aici – lasă-i bine-ntre ziduri!
Astă cetate să aibă, cu voia-ți, drept nume 'Aceste'!"
Vorbele bune-ale soțului drag şi bătrîn ajutară
Dar, încă, sufletu-i falnic bătut era, tare, de gînduri.
Noaptea cea neagră, urcînd cu-al său car, sus în ceruri ajunse,
Parcă din slăvi îi păru că pogoară-a părintelui față,
A lui Anhises, grăindu-i pe dată, cu-astfel de cuvinte:
„Fiule, mie mai drag decît viața, cît viață avut-am,
Fiu drag şi mult încercat în a Troiei năpraznică soartă,
Vin la porunca lui Zeus încoace: el focul la nave
L-a alungat, şi-n sfîrşit te priveşte cu milă din ceruri.
Însă ascultă acum de preabunele sfaturi ce Nautes
Vîrstnicul sfetnic, ți-a dat: du-n Italia junii, vitejii,
Inimi de-aramă – în Lațiu vei bate cu aspre, tari neamuri,
Greul război, pîn' la capăt. Dar mergi mai 'nainte-n palatul
Cel dedesubt, al lui Dis: străbătînd şi Avernul, genunea-i,
Caută la mine s-ajungi, fiul meu! Nu-s în Tartarul groaznic,
Lîngă mîhnitele-i umbre, ci-s într-a pioşilor horă
Dulce, şi în Elyseu. Într-acolo Sibylla curată
Duce-te-a, cînd vei jertfi sînge mult de la negrele turme.
Fi-va atunci să-ți cunoşti neamul tău, şi ce ziduri dura-vei!
Dară cu bine acum! Îşi abate-a sa cale, cu rouă,
Noaptea-n mijloc, iară Zorii cei crunți cu-ai lor cai mă-mpresoară!"
Astfel grăi şi fugi, ca un fum subțiratic, spre slavă,
Însă Eneas spre el: „Unde fugi prea degrabă?!" îi zise,
Unde te-abați, cui mă laşi?! Cine brațelor noastre te smulge?!"
Cu-aste cuvinte, el focu-adormit i-l deşteaptă cenuşii,
Şi se închină spre Larii Pergamului – Vesta căruntă –
Rugă cu turta pioasă şi pline căți de tămîie.
Soții îndată şi-i cheamă, iar primul soseşte Acestes.
Lor le arată porunca lui Zeus şi-a tatălui sfaturi,
Care-i e gîndul şi lui – hotărîrea-i în suflet luată.

Făr' de zăbavă-s şi ei, iar Acestes nu pune tăgadă:
Trec în cetate, de drept, şi femei şi acei ce doar asta,
Numai atît şi-au dorit: nu vreo slavă, ci numai o viaţă,
Înşişi, a vîslelor bănci înnoiesc, ca şi grinzile arse,
Roase de foc, rame bune şi frînghii la loc întocmindu-şi,
Nu mulţi la număr, dar buni, şi-n războiu arătînd bărbăţie.
Iară Eneas, estimp, trage brazdă cetăţii cu plugul
Casele trage la sorţi: să le fie aici Ilionul –
Troia le fie, dă vorbă – se bucură-Acestes Troianul,
Foru-l aşază-n mijloc, şi-apoi legi senatorilor spune,
Iar sus, pe Eryx, în vîrf, în a stelelor vecinătate,
Întemeiază sălaş pentru Venus Idalica, dar şi
Preot, iar crîngul cel sfînt la movilă-l sădeşte, spre-Anhises.
Iară opt zile-n ospăţ toată stirpea trecu, la altare
Cu preamărită cinstire – pe-ntinsuri mai blîndele vînturi
Pace-au lăsat, şi din nou bate Austrul, să-i cheme în larguri.
Mare suspin, lăcrimînd, pe tot ţărmul boltit se înalţă:
Îmbrăţişaţi între ei, zăbovesc încă-o zi şi-încă-o noapte.
Înseşi matroanele toate şi cei pentru care năpastă
Aspră păruse-a fi marea, cu chipuri şi nume de groază,
Tare-ar mai vrea ca să plece, iar fuga şi truda s-o ducă.
Bunul Eneas pe ei îi mîngîie cu blîndele-i vorbe,
Încredinţîndu-i, prin lacrimi, acelui de-un sînge – Acestes.
Dă, iar, poruncă, spre Eryx viţei, trei la număr, şi-o mială
Vremilor să le jertfească, şi-apoi să se taie odgoane,
Însuşi, cu creştetu-ncins cu măslin, într-o tunsă cunună,
Sus, stînd la prora-i înaltă, pocal şi rărunchi el închină,
Undelor vinul vărsînd, din cel bun, picurat lîngă navă.
Vîntul, suflînd de la pupă, i-urmează cu bine pe cale:
Marea-nspumată bătînd, soţii buni stropi de nori răsfirară.
Venus, estimp, lui Neptun îi grăieşte, cuprinsă de grijă,
Din pieptul ei cel frumos glăsuindu-i cu-asemenea plîngeri:
„Rugi fără număr, Neptune, mă face să-ţi plec, o, Stăpîne,
Ura cea grea a Iunonei şi-adînc nesătula-i mînie,

Cum nici noianuri de zile, nici chiar pietatea n-o-mbună!
Vezi, nici porunca lui Zeus, nici Soarta cea grea n-o doboară!
Nu-i fu deajuns, pentru ura-i, să mîn'ce de vie cetatea
Mîndră din Frygia Mare, nici rele să sufere, toate,
Troia, şi ce-au mai rămas – ba cenuşa şi bietele-i oase
Le mai abate şi-acum! Ştie dînsa de ce-atîta ură!!
Însuți, tu martor îmi eşti, de curînd, lîngă-a Libyei țărmuri
Ce mai noian de talazuri stîrnit-a: şi cerul şi marea
Le-a-nvălmăşit, în zadar ea temei pe Eol şi-a lui vînturi
Astfel punînd – îndrăzneață-n domnia-ți !
Tot aşa, iată, pe doamnele Troiei – ce crimă! – stîrnite,
Pusu-le-a nave s-aprindă, cumplit, iar, pierzînd a lor flotă,
I-a şi silit ca să-şi lase tovarăşii-n țară străină.
Ce-a mai rămas, fie-ți milă, te rog, tu lor peste talazuri
Pînze şi cale în pace le dă, să ajungă la Thybris,
Laurentianul: nu cer eu prea mult, de-o îngăduie Parca !"
Iară Saturniul Neptun, cel stăpîn peste Marea cea Mare:
„E legiuit, Cytherea, în marea-mi putere crezarea
Tu să ți-o pui, de-unde vii! Şi pe drept: prea adesea turbarea
Mare şi grea domolit-am – şi-a mării, şi-a cerului aprig.
Nu mi-e mai mică-n uscaturi – pe Xanthus ca şi pe Simóeis
Jur – grija pentru Eneas, ce-o port. Cînd, la Troia, Ahile
Şiruri de-oşteni fără vlagă sub ziduri bătea cu tărie,
Mii nesfîrşite pieirii dădea, şi gemeau, covîrşite,
Rîuri întregi, iară Xanthus spre mare n-avea a lui cale
Cum să-şi mai afle – atunci eu Pelidului tare, deodată,
I l-am răpit pe Eneas, ce nu-i făcea față nici singur,
Ba nici de zei apărat, într-un nor, pe ascuns – chiar de Troia,
Necredincioasa, vroiam ca s-o smulg din a ei rădăcină.
Încă şi-acum gîndul meu e acelaşi: alungă-ți, dar, teama!
Căci străjuit va sosi la Avern şi limanu-i, doritul!
Unul, doar unul, şi-atît, îl vei pierde-n genunea adîncă,
Unul doar capu-şi va pune, pierind pentru toți"
După ce pieptul zeiței cu astfel de vorbe-l alină,

Tatăl în aur şi-înjugă-ai săi cai, iar cu frîie-nspumate,
Cît de sălbatici, îi ține, dar mersul li-l lasă în voie.
Zboară pe-al mării întins, purtînd carul verzui şi măiastru,
Undele-şi pleacă-al lor creştet, şi-ntinderea toată se pleacă
Făr' de trufie, sub osia greu huruind: prin văzduhuri
Nourii fug, alungați. Însoțirea-i bogată: balene
Hora bătrînului Glaucus, Palaemon, feciorul lui Ino,
Iuții Tritoni şi oştirea întreagă de Forcus domnită,
Iară din stînga vin Thetis, Melite şi cu Panopeia,
Cum şi Nesaie, Speiò şi Thalía şi cu Cymodoce.
Iar pe Eneas-părinte îl prinde acum voioşia,
Blînd domolind a lui griji fără număr. Poruncă dă, iute:
„Sus cu catargele toate şi-ntindeți a pînzelor verge!"
Toți deopotrivă legară-a lor scote, dînd drumul ba-n stînga,
Ba mai la dreapta, la pînze: olaltă abat ei, şi iarăşi,
Vîrfuri de vergă, olaltă le-ntorc. Vînt bun flota o poartă.
Iară, în frunte, -al lor şir închegat Palinurus l-îndrumă,
Ceilalți poruncă avînd după el a lor cale să-şi țină.
Noaptea cu rouă aproape-ajunsese spre miezu-i, adîncul,
Iară, sub liniştea-i lină-şi destinseră-a lor mădulare,
Împrăştiați pe sub vîsle, pe băncile tari, toți năierii,
Cînd din văzduhuri de stele, venind neştiut, se pogoară
Somnul, prin bezna din aer, şi-alungă, în jur, marea umbră,
Dînd să te-ajungă pe tine cu picurii-i grei, Palinure,
Nevinovat, cu mîhnire: stă zeul la pupa înaltă,
Forbas la chip, şi grăind către tine-n aceste cuvinte:
„Iaside Palinure, vezi, undele singure poartă
Flota, iar boarea-i la fel: este ceasul lăsat pentru tihnă!
Pune-al tău cap, iară trudei mai fură-ostenita-ți privire!
Însumi acum, pentru tine, lua-voi să țin tarea cîrmă!"
Lui, de abia ridicînd grele gene, -i grăi Palinurus:
„Oare mă-ndemni ca să las unda mării, ce-arată-a hodină,
Fără-a privi – să mă-ncred, liniştit, în atare jivină?!
Eu pe Eneas (sau cum?!) să-l încred multviclenelor vînturi,

Cerul cînd tot m-a-nşelat – şiretenia-i 'naltă, senină?!"
Astfel de vorbe spunea, iară cîrma-şi ținea cu tărie,
Nu-i dădea drumul nicicum, tot cu ochii-ațintiți către stele.
Dar, iată, zeul un ram înmuiat în a Lethei miresme,
Adormitor, cu putere din Styx, pe lăsatele-i tîmple
Scutură lin, şi-ai lui ochi şovăielnici pe dată-i închide.
Nu bine prima-ațipire-i muiase a lui mădulare,
Cînd, peste el aplecat, cu o parte din pupă, sfăr'mînd-o.
Ba şi cu cîrmă cu tot, zeu-n unde-l azvîrle, în valuri,
Soții chemîndu-şi zadarnic, căzut peste cap de pe navă.
Somnul atunci, ca o pasăre-n zbor, dus e-n fir de văzduhuri.
Calea-şi aleargă ea, totuşi, pe-ntins, larga flotă troiană,
Si făr' de griji şi de gînd se tot duce, Neptun cum spusese:
Iat-o, trecea pe la Stînca Sirenelor, dusă de vînturi –
Grea altădată şi-albită de tot, sub morman de-oseminte.
Dară acum răsunau pînă-n zări stînci bătute de valuri –
Cînd tatăl bun a simțit a lui navă cum tot rătăceşte
Făr' de cîrmaciul pierdut, şi-o îndreaptă pe undele lucii,
Nu fără geamăt ades, mult mişcat de a soțului soartă:
„O, Palinure, prea mult ai crezut în seninul din ceruri
Şi-n lin întins – gol zăcea-vei pe-aici, prin uitate nisipuri!"

Eneas şi Caron

CÎNTUL VI

După ce a tras la mal la Cumae, lăsîndu-şi soţii să vadă de tabără, Eneas merge la templul lui Apollo, să o caute pe Sibyllă, prin gura căreia zeul îi face grele prevestiri: războaie purtate cu un nou Ahile, o mireasă hărăzită din partea locului, un ajutor venit de la o aşezare grecească (1-97). Apoi Sibylla îi spune şi cum să ajungă la gura Infernului, dar abia după ce-şi va curăţi flota de prihana unui mort (98-155). Întors la nave, Eneas porunceşte căutarea mortului, Misenus (156-174), pleacă în codru, cît timp se pregăteau funeraliile, să afle creanga de aur – cheia străbaterii înlăuntrul Lumii de jos (175-211), iar apoi se întoarce spre a aduce jertfa funebră (212-235). După o nouă jertfă adusă pentru Cei de jos, el pogoară, tot împreună cu Sibylla, mai şi mai jos, printre năluci şi monştri, pînă la Cocytus, rîul lui Haron (236-336). Le iese aici în cale Palinurus, mort încă neîngropat, care nu-şi va afla odihna decît mai tîrziu, printr-un cult adus de Italici (337-383). Odată trecuţi de Haron peste rîu, Eneas este apărat de Sibyllă, care-l adoarme pe Cerber (384-425), şi ajunge la scaunul de judecată al lui Minos, pe lîngă care îi reîntîlneşte, pe rînd, pe Didona şi pe Deifobus (426-547). Eneas află de la Sibyllă şi despre pedepsele din Tartar, loc pe lîngă care poate doar trece (548-627). Ajunşi la palatul Stăpînilor Infernului, ei pun creanga de aur la prag, spre a putea pătrunde în Cîmpurile Elysee (628-677), unde dau de Anhises, care le lămureşte misterul migraţiei sufletelor (678-751), iar apoi le arată duhurile celor ce vor alcătui, prin veacuri, lungul şir al glorioşilor lor urmaşi (752-885). Îmbărbătat de cele văzute, Eneas iese din Infern, părăsind-o apoi şi pe Sibyllă, spre a-şi trece flota la Caieta (886-901).

Astfel grăind printre lacrimi, el flotei iar frîul i-l lasă
Şi-astfel ajunge, grăbit, lîngă-al Cumei ţinut euboic.
Prora spre larg şi-o întorc, iar apoi al ei dinte robace
Ancora-n fund şi-l înfige, iar ţărmu-n şiraguri de pupe
Îl rînduiesc. Tinerimea-nfocată năvală dă, iute,
Ţărmu-mpînzind Hesperiei: o parte cu-amnare şi cremeni
Caută să scoată sămînţă de foc, altă parte-n pădure
Pradă fac printre bîrloguri de fiare, şi rîuri descopăr.
Însă piosul Eneas cetatea în care Apollo
Cel preaînalt este domnul – şi-n preajmă, în taină, -i Sibylla,
Cu a ei peşteră-adîncă – ţinteşte: ei gînd şi cu suflet
Îi stăpîneşte Proorocul din Delos, ce-a fi arătîndu-i,
Şi-astfel ei trec şi prin crîngul Dianei, sub templu-i de aur.
Spune povestea, Daedalus, fugind de-a lui Minos domnie,
Că se-ncrezu, cu-a lui aripi zburînd, să se 'nalţe-n văzduhuri,
Şi către Ursă bătu, înspre Ger, luînd căi neştiute.
Dar, mai apoi, prin înalt, pogorî spre cetatea din Cumae.
Cum se văzu pe uscat înapoi, ţie, Foebus, îţi dete
Drept închinare arîpile-i mari, înălţînd templu falnic.
Iară pe poartă stă scris cum pieri Androgeus, ca şi soarta,
Biata, ce-aveau Cecropizii, să dea din copîi cîte şapte-n
Fiece an: iată urna, cînd traşi dinlăuntru sînt sorţii.
Dincolo, scoasă din mare, se vede şi Gnosia Cretă,
Taurul crud, şi-n iubirea-i ascunsă, pe jos, Pasifae,
Dînd Minotaurul – neam în cruciş, o corcită odraslă –
Monstru ieşit drept dovadă a dragostei lor necurate,
Şi-apoi lucrarea palatului, cu rătăcirea-i adîncă.
Însă, din milă de-a micii regine iubire şi patimi,
Daedalus însuşi îi dezvălui a palatului taine,
Paşii orbeşti îndrumîndu-i cu-un fir. Ba şi tu-ţi aveai partea
Într-o atare lucrare, Icarus – dar mare-i durerea!
De două ori încercă să-ţi arate căderea, în aur,
De două ori părinteştile mîini n-ascultară! – Ei totul

Îl prefirau din priviri, de 'napoi nu sosea iar Ahates:
E lîngă el preoteasa lui Foebus, precum şi-a Dianei,
Deifobe a lui Glaucus ce regelui astfel îi spune:
„Nu este clipa acum să te-opreşti pentru aste privelişti!
Şapte juncani tu îi ia şi-i jertfeşte, din turma întreagă,
Dară şi oi tot atîtea, pe-alese, alături, le pune!"
Astfel grăind spre Eneas – iar ei ascultară cu toţii,
Feţii, porunca, pe dată – sus Teucrii, la templu, îi cheamă.
Coasta cea mare-a colinei din Cumae o peşteră-ascunde:
Ea, uriaşă, -are-o sută de căi, cum şi guri are-o sută
De-unde se-aud voci o sută cum tună-al Sibyllei descîntec.
Pragu-l ajunseră ei, cînd fecioara le zise: „E vremea
Soarta s-o ştiţi – iată zeul, e zeul!" Cu vorbele-acestea
Chiar înainte de porţi, al ei chip se-nfioară, îi piere
Sîngele tot din obraji, se zburleşte, iar pieptul îi bate
Greu gîfîind, ca turbată se umflă; mai mare se-arată
Glasul i-e nemuritor cînd puterea zeiască-o ajunge,
Cuprinzătoare suflare: „Încet eşti în rugă şi-n spuse,
O, tu, troiene Eneas?! Încet? Dară nu s-or desface
Mai înainte uimitele porţi spre sălaşul acesta!!"
Astfel grăind, ea tăcu, iară Teucrilor gerul prin oase
Le străbătu, a cutremur, iar regele, -n rugă din suflet:
„Foebus, tu milă avut-ai de Troia, în marea ei trudă,
Ale lui Paris săgeţi îndreptat-ai cîndva spre Ahile,
Chiar pînă-n trupu-i slăvit! Eu atîtea pămînturi, şi marea,
Tu călăuzu-mi fiind, străbătut-am, la neamuri ascunse
Ale Messapilor aprigi, şi-n Syrte cu mîndre ogoare.
Iată, acum am ajuns pîn' la ţărmul Italiei noastre,
Ce tot fugea, pîn-aici să ne steie Fortuna troiană!
Dar legiuit vă e vouă ca neamul Pergamului falnic,
Zei şi zeiţe, cărora vă stete în ochi Ilionul,
Fala Dardaniei, mare, acum să-l cruţaţi! Tu, preasfîntă
Proorociţă, ce ştii viitorul (nu-ţi cer vreo domnie
Necuvenită!), ne spune că Teucrii în Laţiu sălaşul

Pot să-şi aşeze, cu zeii din Troia, pe cale, de-o vreme!
Iară atunci ție, Foebus – Dianei, la fel – eu un templu
Voi ridica, şi serbări minunate, purtînd al tău nume!
Căci şi pe tine te-aşteaptă-n domnia-ne sfîntă răsplată:
Astfel, acolo și tainele tale şi sorții-aşeza-voi,
Tot ce-alor noştri le spui, consfințind pentru tine şi preoți
Bine aleşi, preaslăvită! Doar cîntul nu-l scrie pe frunze,
Ca să nu zboare pe vînt şi, de-a valma, de noi el să-şi rîdă!
Rogu-te, cîntă cu glas!" Doar atîta el spuse din gură.
Dar, neputînd să-l mai rabde pe Foebus, grozav, înlăuntru-i,
Ca o Bacchantă se zbate, sărmana, din pieptu-i să-l scoată,
Marele zeu: cu atîta mai tare-i dă zbucium acela,
Gura-i cuprinde-n turbare şi pieptul sălbatic i-l prinde.
Porțile mari s-au deschis, cele-o sută de guri de asemenea,
Iar, de la sine, aruncă-n văzduh a Sibyllei cuvinte:
„O, tu, ce-acum, în sfîrşit, ai scăpat chiar din ghiarele Mării,
Vezi, şi mai grele-ale Gliei ți-s date: Laviniul, domnia-i
Pe Dardanizi îi aşteaptă! (Tu grija aceasta ți-o lasă!),
Dar nu-i va şi ferici! Căci războaie, cumplite războaie
Văd cum vă bat, ba şi Thybris cum spumegă-n valuri de sînge!
Nu-ți vor lipsi nici Simóeis, nici Xanthus, nici taberi ahee,
Iară din Latiu-i ivit pentru voi un al doilea Ahile,
Tot de-o zeiță născut, iar Iunona pe Teucrii-i aşteaptă,
De nicăieri nelipsind, cînd tu, biet rugător, printre lipsuri,
Cîte-a Italiei neamuri, sau cîte cetăți nu vei bate?!
Răul, pricina, vor fi o soție-ntre voi nou venită –
Iarăşi o nuntă străină .....
Nu te lăsa tu la rău, dimpotrivă, să-ți creşti îndrăzneala,
Mai curajos decît vrea chiar Norocul – iar calea scăpării
(Nu-ți va veni ca să crezi!) de-o grecească cetate atîrnă!"
Din sfînt lăcaş ea grăind, zbuciumata Sibyllă din Cumae
Cîntă grozavele-i taine, prin peşteri mugind, zdruncinată,
Şi adevăr şi ciudate grăiri vălmăşind – frîu-i bate
Straşnic, Apollo în piept strămurarea sucindu-i, cumplită.

Cînd mai scăzură din furii, turbarea ei lin potolind-o,
Zise viteazul Eneas: „Nu mi-i, o, fecioară, vreo trudă
Al cărei chip să nu-l ştiu, nevăzut să-mi mai iasă-nainte!
Toate-nfruntat-am cîndva, şi-al meu suflet de toate văzut-a!
Una te rog: cum aicea se află a Regelui poartă,
Spre Cel de jos, iară mlaştina-i din Aheron, spre afară,
Fă să pot merge să-mi văd tatăl drag, să ajung pînă-n faţa-i,
Calea încolo-mi deschide, intrarea cea sfîntă mi-arată!
Eu pe-ai mei umeri, aceştia, l-am scos din vrăjmaşi, de la Troia,
Printre văpăi arzătoare şi mii de săgeţi aruncate.
El al meu drum l-însoţi, străbătînd toate mările-olaltă,
Şi, tot cu mine, el truda adus-o, şi marea şi cerul,
Slab cum era, peste soartă, şi ce-a mai răbdat bătrîneţea.
Ba, să ajung pîn' la line, la prag, închinare cu rugă
Eu să-ţi aduc, îmi spunea. Tu aibi milă, slăvită, de tată,
Ca şi de fiu – căci pe toate le poţi: nu degeaba pe tine
Marea Hecate a vrut să te pună Avernului doamnă.
Dacă putut-a Orfeu să aducă iar Manii soţiei,
Tracica liră şi mîndra-alăută temeiul fiindu-i,
Dacă răpitu-l-a Pollux pe fratele-i, moartea schimbîndu-i,
Astfel că, iară şi iar, calea-l poartă ... Theseu, ce să spunem,
Dar despre-Alcidul cel mare?! Iar neamul mi-e tot de la Zeus!!"
Cu-astfel de vorbe-o ruga, mîini punîndu-şi pe sfintele-altare,
Cînd preoteasa porni să-i grăiască: „O, sînge-al Zeiţei,
Anhisiade Troian – prea uşoară-i spre-Avern coborîrea!
Zile şi nopţi poarta negrului Dis stă întruna deschisă,
Doar că urcarea-ndărăt şi ieşirea din nou la lumină...:
Asta e truda, aici e povara! Puţini sînt aceia,
Iuppiter să-i fi iubit sau bărbata-le fire să-i scoată
Iarăşi sub cer: doar ai zeilor fii!! Codrul vechi stăpîneşte
Totul, iar Cocytus strînge în jur laţu-i negru de unde.
Dar, de atît ţi-e de drag, de atîta dorinţă te prinde,
Iar şi-apoi iar ca să treci peste-al Styxului lac, către Tartar,
Iară şi iar să priveşti către beznă, cu-o trudă nebună,

Află întîi ce te-aşteaptă! Se află ascuns în înalturi,
Într-un copac neştiut, doar o creangă de aur, cu frunze,
Către Iunona de jos închinată – în crîng stă pitită –
Tainice umbre-o ascund între întunecoase vîlcele.
Nu-i este încă lăsat să cobori în străfund de pămînturi
Celui ce n-ar fi cules ram de aur din vîrful cununii.
Darul acesta şi-l vrea, doar pe el Proserpina-l doreşte,
Dus ca să-i fie-n palat. Cînd îl rupi, de îndată un altul
Creşte, de aur, la loc şi-nfrunzeşte, de aur, asemeni.
Ia şi priveşte, -aşadar, cu-ai tăi ochi prin înalt – de găsi-vei
Mîna-ți culeagă-l, uşor, căci veni-va la tine, prealesne,
Dacă-i sortit ți-i să-l iei: dar, de altfel, cu nici o putere
Nu l-ai putea dovedi, ori lua, nici cu fierul cel tare!
Dar, pe deasupra, îți zace, lipsit de-a lui viață, -un prieten
(Vai, nici nu ştii!), prihănind cu-al său trup toată flota de-acolo,
Cît stai aici să mă-ntrebi şi te afli la mine-n sălaşuri.
Poartă-l pe el în lăcaşu-i sortit, îl aşază-n mormîntu-i!
Du două oi, negre toate – să cauți astfel ispăşire –
Iară apoi tu păşeşte spre-al Styxului crîng, la domnia
Fără de drum celor vii!" Spuse-atîta, şi buzele-şi strînse.
Dară Eneas, cu ochii plecați şi cu chipul mîhnirii,
Iese, lăsînd marea grotă şi-n gînd tot frămîntă, în sine,
Întunecatele ştiri – vine şi credinciosul Ahates:
Pas, chiar alături îi stă, îngrijat ca şi el, la plecare.
Multe-ntre ei cuvîntară, vorbind ba de una, de alta,
Care din soți preoteasa, ce trup le spusese că are
Gliei să-i fie-aşezat: iar la țărmul uscat pe Misenus,
Cum au ajuns, îl văzură, pierdut pentru toți sub grea moarte –
Tocmai Misenus, cel drag lui Eol, decît care nu-i altul
Mai priceput ca să cheme vitejii cu surla şi cîntu-i –
Marte aprins: el lui Hector i-era soț de seamă, cu Hector
Falnic păşea, trîmbițînd şi luptîndu-se aprig cu lancea,
Învingător, cînd aceluia viața-i luase Ahile.
Lîngă Eneas, Dardanul, viteazul cel straşnic venise

Soț ca să-i fie, de vază, şi nu mai prejos ca 'nainte.
Dară atunci, cum sufla cu tărie din cornu-i, pe mare,
Nesocotitul, cu cîntu-i chemînd la întrecere zeii,
Triton, prinzîndu-l rival – dacă e de crezare aceasta –
Între-nspumatele stînci pe viteaz îl trăsese, sub valuri.
Toți, aşadar, împrejur fremătau, şi cu mare strigare,
Primul, Eneas, cu ei: ci, pe dată, porunca Sibyllei,
Fără zăbavă, grăbesc, printre lacrimi, s-o facă: altarul
Înmormîntării din lemne-l ridică, țintind pîn' la ceruri.
Merg pînă-n codrul cel vechi, în bîrlogul adînc, plin de fiare,
Pini şi cu tisă doboară, gorunii răsună-n topoare,
Taie şi grindă de frasin, stejarii cu icuri despică,
Dau jos din culmile mari ulmi înalți şi îi trag pînă-n vale.
Iară Eneas, întîiul, cu ei deopotrivă se-apucă,
Soții-i îndeamnă la trudă, la arme cu ei, tot alături,
Însă în sufletu-i tainic cu mare mîhnire frămîntă
Multe, privind înspre codrul adînc şi-nălțînd a sa rugă:
„O, de ni s-ar arăta nouă azi sfînta creangă de aur,
Tainic, în funduri de codru! Căci, iată, acea preoteasă
Vai, ba prea mult, o, Misenus, de tine-adevărul grăit-a!"
Nu bine astfel grăi, ia, cînd, o porumbiță – ba două –
Chiar sub privirea-i, acolo, zburînd pogorîră din ceruri
Şi se-aşezară pe iarbă. Atunci multviteazul, cu rugă,
Cum cunoscuse a mamei solie, voios, dar, grăit-a:
„Fiți călăuzele mele, o, dacă-i vreo cale, şi-acolo
Paşii mi-i duceți, pe unde întunecă ramul, bogatul,
Glia cu roade! Iar tu, o, Zeiță şi Mamă, alături,
Nu mă lăsa la nevoie!" Grăind, el grăbi după ele,
Bine-ațintind care semn i-l dădeau, încotro bătea zborul.
Ele atîta se duc, ciugulind, şi iar zboară-nainte,
Doar cît cu ochii să vadă spre ele puteau cei din urmă.
Iară apoi, cînd ajuns-au Avernul, la greaua duhoare,
Greu-i gîtlej, se-nălțară şi, iuți, cum s-au şters prin văzduhuri,
Sus se-aşezară-n sălaşul dorit dintr-un arbore, unde,

Altfel, mai pal, străluceşte ... o creangă de aur, prin frunze.
Tot după cum în pădure, spre iarnă, şi vîscu-nverzeşte
Iar, şi, arbori prinzînd, venetic le înconjură trunchiul
– El, o străină sămînță – cu frunzele-i pale, de aur,
Tot aşa se-nfățişa, în stejarul umbros, galben, ramul,
Frunza lui grea zuruind adierii încete şi blînde.
Iară Eneas în clipă-l şi rumpe, cu dornică mînă,
Cît mai ținea, şi-l şi poartă-n sălaşul Sibyllei din Cumae.
Pînă atunci, pe Misenus la țărm îl plînseseră Teucrii,
Daruri – cinstirea din urmă – aducînd spre ingrata cenuşă.
Ei, mai întîi, ridicatu-i-au rug uriaş din stejarii
Cum şi din pinii tăiați, şi în jur negre frunze-aşternură,
Iar dinainte şi-a morților ramuri, ce dau chiparoşii,
Împodobindu-l şi sus cu mărite, lucindele-i arme.
Unii au grijă de apa cea caldă fierbînd în cazane
Ce dau în foc: trupul lui înghețat ei îl spală, şi-ndată-l
Ung cu uleiuri, jelind. Cînd l-au plîns, îl aşează pe patu-i,
Straie de purpură-aştern pe deasupra, ştiutele-i haine.
Alții ridică pe umeri a lui năsălie măreață –
Tristă povară! Cu ei duc – din datini – întoarsele facle,
Chipul deoparte ținînd: daruri multe ei ard pe deasupra,
Carnea de jertfă, tămîie şi-ulei din frumoasele vase.
După ce rugul căzu în cenuşă, văpăi domolindu-şi,
Tot ce-a rămas ei spălară cu vin, chiar şi spuza-nsetată,
Iar ale lui oseminte-adunate Corynaeus le strînge
În vasul tare de-aramă. Tot el dă ocol pe la soții-i,
Apă curată purtînd şi stropind cu-a măslinului ramuri,
Cel purtător de noroc. Curățîndu-i, cuvinte din urmă
Spuse. Piosul Eneas, deasupra, dă vorbă, movilă
Mare cu toți să-i ridice, cu armele, vîsla şi surla,
Jos, sub un deal pînă-n slăvi, care-acuma Misenus se cheamă,
După-al lui nume, pe care prin veacuri de veci îl tot poartă.
Totu-mplinit, de îndată ei fac ce le spune Sibylla.
O uriaşă genune se-afla, stîncărie, doar colțuri,

Hău fără fund, dar păzit de un lac, în străfunduri de codru.
Iar pe deasupra-i nici o zburătoare n-avea drumul teafăr,
Aripi nicicînd nu-l treceau – căci asemenea hîdă duhoare
Se răspîndea din gîtlejul adînc, răzbătînd către ceruri!
[Grecii chemară apoi acest loc, pe-al său nume, Aornos.]
Patru juncani, negri toți, aşeză, mai întîi, preoteasa
Lîngă intrare, aici – a lor frunți ea cu vin le stropise –
Şi, retezînd dintre coarne un smoc, perii cei de pe frunte,
Îi prefiră pe altar, între flăcări – o primă-nchinare –
Glas înălțînd spre Hecate, puternică-n cer şi-n străfunduri.
Alții gîtlejul li-l iau cu cuțitul, şi-n talgere large
Sîngele cald îl primesc. Iar Eneas, el însuşi, o mială
Neagră spre Noapte (-Eumenidelor maică) şi Gliei, surorii,
Iute jertfeşte cu sabia sa, iară spre Proserpina –
Stearpă, o vacă. Apoi către Regele Styxului, iarăşi,
Pune pe-altarul noptatic rărunchii de taur, în flăcări,
Grasul ulei revărsînd peste tot ce frigea – măruntaie.
Iată, spre zori, cînd se crapă de ziuă, şi Soarele-apare,
Muget de jos se aude, iar crestele freamătă-n zare,
Codri, şi tot – iar cățelele urlă prin umbra ce fuge,
Mersul zeiței simțind: „Ci fugiți de aici, voi, mirenii!"
Strigă atunci preoteasa: „Ci crîngul lăsați-l odată!
Du-te pe calea-ți, şi iute, cu sabia trasă din teacă,
Prinde curaj, o, Eneas, acum fii cu inimă tare!"
Numai atît ce grăi, şi, zănatică, -n peşteră intră –
El, după ea o-apucă, tot cu pas îndrăzneț, cum pornise.
Zei, stăpînire ce-aveți peste suflete, Umbre tăcute,
Haos şi tu, Flegethón, şi Meleaguri ursite tăcerii,
Fie-mi menit ca să spun ce-auzii! Lase-a voastră putere
Ca să vestesc ce se află ascuns prin afunduri de beznă!
Întunecați ei mergeau pe sub noaptea pustie, prin beznă,
Unde stau goale palaturi, la Dis, şi deşarta-i domnie –
Cum, sub părelnica Lună, cu răutăcioasele-i raze,
Calea-n păduri se deschide, iar Zeus ascuns-a tot cerul

Sub 'naltă umbră, cum Noaptea răpit-a din lume culoarea.
Chiar dinaintea intrării, cum dai spre gîtlejul lui Orcus,
Grijile răzbunătoare-şi făcură culcuşul, cu Jalea
Casa şi-o au gălbejitele Boli, Bătrînețea mîhnită,
Frica şi Foamea ce-ndeamnă la rele – rînjind, Sărăcia,
Chipuri urîte, grozave – şi Moartea şi Truda –
Fratele Morții cel bun, care-i Somnul, şi – relele minții –
Rînjetul, Pizma cea grea – iar Războiul stă-n prag, ucigaşul.
Uite iatacul de fier care-l țin despletitele Furii,
Ca şi smintita Discordie, -n păru-i cu şerpi – crunte panglici.
Chiar în mijloc îşi întinde-a lui ramuri, ca brațe bătrîne,
Ulmul umbros, uriaş, ce-i sălaşul sortit pentru Vise –
Spune-se – a celor deşarte, ascunse sub fiece frunză.
Sînt, mai apoi, fel de fel de jivine ce stau, fioroase
Fiare: Centauri şi Scylla cu trup felurit stau prin curte,
Stă Briareu cel cu-o sută de brațe, stă Fiara din Lerna,
Stă şi Himera, țipînd şi scrîşnind şi vărsînd numai flăcări.
Stau şi Gorgone şi Harpii şi Groaza-n trei trupuri a Umbrei.
Smulge deodată din teacă-al său fier, prins de spaimă, Eneas,
Luciu, tăişul l-arată acelor ce vin către sine.
Iar, dacă-a lui călăuză-nțeleaptă n-ar spune că-i zboară
Jur-împrejur numai chipuri subțiri, doar o goală-oglindire
Fără de trup, năpusti-s-ar cu fierul să hăcuie-n umbre.
Iară, de-aici, duce calea-nspre rîu – Aheronul la Tartar:
El e, cu larga-i genune, -un vîrtej fioros de nămoluri,
Ce clocoteşte, turbat, şi-n Cocytus îşi varsă-a lui tină.
Apele-acestea, şuvoaie, le are sub strajă brudarul,
Haron, cu jegu-i grozav, cu-a lui barbă-atîrnînd, încîlcită,
Lungă şi nepieptănată, cu ochii – jăratic ce arde:
Lui de pe umeri i-atîrnă, ținută-ntr-un nod, doar o țoală,
Dar a lui luntre şi-o-mpinge cu-un par, sau şi-o duce din pînze,
Vîrstnic cum e, ca un zeu, cu-a lui verde, -n puteri, bătrînețe,
Astfel că poate să treacă în barca-i de fier multe trupuri.
Tocmai aici năvălea toată gloata, grămadă, spre țărmuri,

Mame de casă, bărbați, mîndre trupuri – acum făr' de viață –
Ale vitejilor celor slăviți, şi copii, şi fecioare,
Tineri ce, puşi sus, pe rug, au ajuns ca să-i vadă părinții,
Mulți – cîte-n codri, cînd dă primul frig peste-o toamnă grăbită,
Frunzele cad, lung covor, cîte păsări se-adună cîmpiei
De pe întinsele mări, cînd de-acolo le-alungă, cu gerul,
Anul ce bate a iarnă, şi-n țară, -n ogoare le mînă.
Stau, rugători, cei dintîi, ca să treacă pe țărmul din față,
Mîini întinzînd, prinşi de dorul s-ajungă mai iute-ntr-acolo,
Însă cernitul năier îi primeşte – ba unii, ba alții –
Dar în nisip îi alungă pe ceilalți, departe gonindu-i.
Cum se mira-nduioşat şi privea-ngrămădirea, Eneas
Zise: „Ci spune-mi, fecioară, ce-i astă mulțime ce-aleargă,
Ce vor la rîu aste umbre? Au cum de se face că țărmul
Unele-l lasă-alungate, iar altele trec rîul palid?"
Lui preoteasa bătrînă nu multe-i grăi, cu-aste vorbe:
„Tu, din Anhises născute, mărită, zeiască, mlădiță,
Vezi chiar Cocytul adînc şi-ale Styxului groaznice mlaştini,
Zeii pe care se tem ca să jure, călcîndu-şi cuvîntul!
Toată mulțimea ce-o vezi e a celor ce-s fără mormînturi,
Iară brudarul e Haron – aceia ce trec – răposații!
Nu e lăsat ca să treci rîpa grea, peste rîul ce curge,
Mai înainte-n sălaş ca să-şi afle cenuşa hodină:
Ceilalți o sută de ani rătăci-vor la țărmul acesta
Şi doar apoi vin, primiți, ca să-şi vadă doritele smîrcuri.
Al lui Anhises fecior stele locului, pasul ținîndu-şi,
Greu frămîntat, cu durere de soarta ce sufletu-aşteaptă.
Vede acolo, mîhniți şi lipsiți de a morții cinstire
Şi pe Leucaspis, ca şi pe Orontes din Lycia, care
Nava purtîndu-şi pe mări şi prin vînturi, pe drum, de la Troia
Fură cuprinşi de vîntoasă, talazul cu nava-înecîndu-i.
Dar şi cîrmaciul lor bun, Palinurus, umbla pe acolo,
Cel ce, pe cale, din Libya, stelele-n cer tot privindu-şi,
De pe înalta lui pupă căzut, se pierduse prin unde.

Cum pe acesta-l văzu, cunoscîndu-l de-abia, pal, prin umbră,
Primul, Eneas grăi către el: „Palinurus, au cine,
Care din zei le răpi şi-n al mării adînc te închise?
Spune-mi, căci numai aceasta – mereu altădat' adevărul
Dezvăluind – mi-a ascuns-o, lăsat făr' de veste, Apollo,
Care părea a ne spune că teafăr scăpa-vei tu mării,
Pînă-n Ausonia. Oare să-şi lase astfel crezămîntul?"
Iară acela: „Nu, nici al lui Foebus trepied nu mințit-a,
O, tu, fecior lui Anhises, nu Zeul nu mă trase în mare!
Căci eu şi cîrma, ce-am smuls-o cu mare tărie, cu mine
Jos am luat-o, cu toate că paznic i-eram pentru cale!
Jur pe grozave talazuri că n-am mai simțit eu vreo teamă,
Nici pentru mine, cîndva, cît, acum, pentru tine-ncercat-am,
Ca nu cumva, făr' de arme, cu cîrma pierdută, -a ta navă
Să nu se piardă sub val, dacă da să se-nvolbure marea!
Notus purtatu-m-a-n calea-i trei nopți peste large adîncuri,
Valul şi vîntul vuind – de abia către ziua a patra
Fost-a Italia eu s-o zăresc de pe-o creastă de unde.
Şi-apoi cu-ncetul, încet, înotam spre uscat, gata-gata
Teafăr să scap, cînd un neam de tîlhari, cum aveam ude haine
Ce-ngreunau şi eram agățat doar în unghii de-o stîncă,
Deteră iureş cu fierul, zicîndu-şi, netoții, că-s pradă:
Valul acuma mă poartă şi vîntul mă bate la țărmuri!
De-asta, pe raza cea vie din cer şi pe draga-adiere
Ce te-nconjoară, pe tatăl iubit, pe nădejdea-n Iúlus,
Rogu-te, o, neînfrînte, mă scapă din greu! Ori te du tu
Pînă-n al Veliei port (fiindcă poți) şi-mi aruncă deasupra
Fie şi-o mînă de țăr'nă, ori, dacă îți e mai cu cale,
Dacă zeiasca ta Mamă o vrea (cum, desigur, aicea
Nu făr' de-a zeilor vrere tu rîul îl treci, văzînd Styxul),
Dreapta mi-o dă mie, biet, şi mă ia după tine pe valuri,
Şi în sălaş liniştit eu măcar odihni-voi, în moarte!"
Astfel sărmanul grăia, cînd rosti către el preoteasa:
„Cum te-a cuprins, Palinure, o-atît de sălbatică poftă?!

Făr' de mormînt, vrei să vezi ale Styxului unde şi rîul
Eumenidelor, crunt, făr' de voie să treci pe-a lor ţărmuri?!
Ci încetează să crezi că, rugîndu-te, Soarta vei frînge!
Ţine tu minte acum şi-aste vorbe, să-ţi dea alinare:
Cei dimprejur, lung şi-n lat, prin cetăţi, duşi de-o mare minune,
Care din cer i-a lovi, rămăşiţelor grea ispăşire
Îţi vor plăti, şi movilă durînd şi mari jertfe-aducîndu-ţi,
Şi-astfel, în veci, locu-acesta-al tău nume-a păstra, 'Palinurus'!"
Vorbele ei alungară-a lui jale din inima-i tristă,
Greaua durere o vreme lăsîndu-l – voios de pămîntu-i.
Calea-ncepută şi-o duc şi se-apropie-ndată de apă.
Cum de la-a Styxului undă văzutu-i-a bine brudarul,
Ei cum ieşeau din tăcerea pădurii, păşind către ţărmuri,
Primul, la ei se răsteşte, cu vorbă de-ocară să-i mustre:
„Oricine-ai fi, dacă-n arme la rîul de-aicea ajuns-ai,
Hai şi ne spune de ce ne-ai sosit – tu în loc te opreşte!
Umbrele-aici au tărîm, unde-s Somnul şi Noaptea, cu tihnă:
Nu mi-e lăsat trupuri vii ca să port într-a Styxului barcă!
Nici de Alcidul slăvit eu n-am fost bucuros, de sosirea-i,
Ca să-l primesc peste lac – nici Theseu şi-al lui soţ, Pirithous,
Cît erau ei de mlădiţe de zei şi ne'nfrînţi în vreo luptă.
Primul pe-al locului Paznic în lanţuri l-a strîns cu-a sa mînă
Şi-apoi l-a smuls, tremurînd, din a Regelui nostru palaturi,
Ceilalţi Stăpîna vroiau să ne-o ia, de la Dis din iatacuri!"
Lui dimpotrivă-i grăi proorociţa Amfysică, astfel:
„Nu-s nici un fel de haine capcane – să n-aibi nici o frică!
Armele nu-s pentru vreo silnicie: Străjerul cel mare
Latre în veci, speriind pale umbre-nlăuntrul genunii,
Iar Proserpina curată rămîie la Unchi în palaturi!
Iată, Eneas din Troia, pios, cu slăvitele-i arme
Dă să coboare la tatăl iubit, şi-a Erebului umbre!
Dar, de a lui pietate nu poate mişca al tău suflet,
Creanga aceasta, măcar" – şi i-o scoate din sîn, unde-i stete –
„Ia şi cunoaşte-o acum!": a lui furie-n suflet o-alină.

Numai atît: el, mirat de-aşa dar, ce ades nu prea vede –
Ramul Ursitei, demult şi uitat, minunata lui creangă –
Trage-ntr-acolo coclita sa luntre, o-aduce la ţărmur.
Alte din suflete, care şedeau jos pe băncile lunge,
Iute le-alungă şi puntea-şi goleşte, primindu-l înl'untru
Pe uriaşul Eneas – gemut-a sub el luntrea toată,
Cea cîrpăcită, şi ia prin a ei crăpături tină deasă.
Dar, în sfîrşit, peste rîu el îi lasă, viteazul şi baba,
Proorocița, -n nămolul cel gros, printre papura verde.
Dară tărîmul acesta Cerberul cel mare îl umple
De uriaşu-i lătrat din trei gîturi, prin colțu-i de peşteri.
Dar preoteasa, văzînd cum de şerpi se zbîrleşte-a lui coamă,
Iute-i aruncă o turtă – în ea-i somnoroasă cu miere,
Ierburi de leac –iară dînsul, căscînd trei gîtlejuri deodată,
Hăpăie grabnic şi-o prinde – apoi toată marea-i făptură,
Namilă grea, se prăvale, umplînd toată peştera largă.
Paznicu-i lat – dă Eneas năvală şi-i calcă intrarea,
Iute scăpînd de la malul cel fără de-ntors pentru oameni.
Se auziră, pe dată, vii glasuri şi vaier şi scîncet,
Prunci, sufletele plîngînd, părăsite, la pragul de-afară –
Cei făr' de-a lor dulce viață răpiți de micuți de la sînuri,
Ziua cea neagră luîndu-i, în moartea cea grea să-i cufunde.
Iată, -s şi cei doborîți, făr' de vină, de-a morții pedeapsă,
Dar nu-i tărîmul acesta nici fără jurați, ori de jude:
Minos o trage la sorți, lîngă sine, -adunarea tăcută,
El tuturor cercetîndu-le viața şi vinile toate.
Trişti, mai apoi, stau alături aceia ce, singuri, pieirea
Şi-au căutat, făr' de price, lumina lăsînd cu-a lor mână,
Sufletul jos alungîndu-şi: ar vrea ei sub 'nalte văzduhuri
Iarăşi să-şi rabde acum sărăcia şi truda cumplită!
Dar nu-i lăsat, iară smîrcul mîhnit, mohorâta lui undă,
Calea le-o ia, şi îi leagă şi Styxul cu nouă meandre.
Nu prea departe de-aici se arată, oriunde-mprejuru-i,
Cîmpuri de Jale: aşa-şi poartă numele ele de-a pururi.

Stau pe aici cei pe care iubirea preacrudă-i înfrînse,
Tainice căi îi ascund şi pădurea de mirt, cea din preajmă,
Învăluiți, îi primeşte – durerea şi-n moarte-o păstrează.
Iată, pe Fedra o vede, pe Procris şi tristă, -Erifyle,
Care-i arată a fiului răni, cu cruzime făcute.
Uite, Euadne-i, cum şi Pasifae! Şi Laodamía
Soață cu ele-i şi Caeneus, ba fată, ba fiu, cît trăise,
Fată acuma din nou, căci primitu-şi-a chipul, dintîiul.
Tot printre ele, Didona cea feniciană, cu rana-i
Proaspătă-n codru umbla – cum văzut-a viteazul din Troia
Stînd lîngă ea s-o cunoască, nelimpede-n umbrele grele –
Tot după cum vede Luna, sau crede c-o vede prin nouri,
Cînd se ridică dintîi, iar, în crugu-i, şi-i nouă pe ceruri –
Lacrimi vărsă şi grăi către dînsa, cu dulce iubire:
„Nefericită Didonă, venit-a, vezi, dreaptă, solia
Cum că te-ai stins şi că fierul ți-aduse, cumplită, pieirea!
Vai, însumi eu sînt pricina! Pe stele mă jur şi pe ceruri,
Pe Cei de sus, pe credința ce, poate, -o mai fi sub pămînturi,
Fără de voia-mi, regină, lăsat-am a tale meleaguri!
Dusu-m-a greaua poruncă trimisă de zeii din ceruri –
Tot cum mă poartă şi-acuma să iau calea asta-ntre umbre,
Mucede, triste paragini bătînd, tot prin noapte adîncă –
Nici n-am crezut că atît ți-e de grea suferința plecării!
Stai, dar, în loc, nu-mi fugi, să te poată cuprinde privirea!
De cine fugi?! Soarta grea doar aceste cuvinte-mi mai lasă!!"
Astfel Eneas pe dînsa – aprinsă, cu strîmbă privire –
Tot căuta s-o aline din vorbe, ca lacrimi să verse,
Ea însă ochii-n pămînt şi-i ținea, de la dînsul întoarsă,
Chipul la fel rămînîndu-i, cu toate frumoasele-i spuse,
Parcă din cremene tare tăiat, ori din stîncă de Paros.
Pînă la urmă, în fire-şi veni şi fugi, duşmănoasă,
Pînă în codrul de umbră, la soțu-i de odinioară,
Ce-o îngrijeşte cu drag, cum Sychaeus la fel o iubeşte.
Iară Eneas, cu ochii în lacrimi la soarta-i nedreaptă,

Lung o priveşte, plecînd, plin de-o dulce mîhnire şi milă.
Calea-ncepută-o urmează apoi, cum băteau să ajungă
Unde-i sălaşul în care se află vitejii-n războaie.
Iese în calea-i Tydeus, iată-l, iese şi Parthenopaeus
Cel multslăvit, şi Adrastus – o palidă faţă-a mîhnirii.
Tot aici stau, plînşi cîndva pe pămînt, Dardanizii de seamă,
Toţi cei răpuşi la război: el, văzîndu-i, un şir făr' de capăt,
Greu mai gemu – e şi Glaucus şi Medon, e şi Thersilohus,
Ai lui Antenor trei fii, şi, de Ceres iubit, Polyboetes,
Şi-apoi Idaeus, aflat tot în caru-i, purtînd încă arme.
Stau şi în dreapta şi-n stînga lui suflete multe, grămadă,
Neajungîndu-le lor ca să-l vadă o dată doar – place
Să zăbovească, să-i umble alături, de dînsul să afle.
Dar ai Danailor capi şi oştenii ce-avea Agamemnon,
Cum l-au văzut pe viteaz, cu-a lui arme, prin beznă lucinde,
Înspăimântaţi, fug de-a valma – o parte dau dosul, în goană,
Cum, de demult, se-ndreptau la corăbii, şi-o parte dau strigăt
Biet, subţirel – ce firav chiţăit lor le iese din gură!
Tot acum, iată, îl vede, la trup sfîşiat, iar la faţă
Crunt ciopîrţit, pîngărit – Deifob este, oare, acesta? –
Mîini fără degete, toate, la tîmple urechile-s duse,
Nasu-i cumplit, fioros înjosit, cu-a lui nări sfîrtecate!
Doar de putu să-l cunoască din nou – temător da să-şi ţină
Hîdele răni mai ascunse – şi-astfel către el glăsuit-a:
„O, Deifob, preaviteze, din sînge-al lui Teucer, slăvitul,
Cine a vrut să-şi răzbune atît de cumplit peste tine?
Cine-a putut chiar aşa? Mie veste ajunse să-mi spună
Cum că în noaptea din urmă pe-a Grecilor mare grămadă,
Crunt ostenit de măcel, ai căzut şi tu pradă pieirii.
Însumi, atunci, sus, pe capul Rhoeteus, movilă, dar goală,
Ţi-am ridicat, lîngă ţărm, de trei ori Manii tare strigîndu-i:
Nume şi arme acolo-ţi rămîn – dar, prietene, trupul
N-am izbutit să-ţi găsesc şi să-l pun în străbuna-ne glie!"
Fiul lui Priam, atunci: „N-ai lăsat, o, prieten de seamă,

Nici un prinos neadus – toate lui Deifob închinat-ai!
Însă pe mine-a mea soartă şi crîncena-mi soaţă din Sparta
M-au cufundat în prăpădul acesta – ea-mi dete-aste semne!
Căci ştii în ce bucurie deşartă-am trecut lunga noapte,
Ultima, ştii tu preabine – cu toţii vom ţine, doar, minte!
Calul cînd, sus, rău ursitul, năvală dădu, şi Pergamul,
Vîrful înalt, cucerindu-l, ne-aduse oştirea-n cetate,
Ea – cum că hora ducea – le purta pe femei prin tot locul,
Ca pe Bacchante-n orgii, şi ţinea, chiar în mijloc, făclia
Mare: ea dete, din turnul de sus, spre Danai o chemare.
Mie, estimp, doborît de-osteneli, într-un somn ca de piatră,
Nefericitul, iatacu-mi dădea dulce tihnă-n culcuşuri,
Prins de-o hodină adîncă – asemeni cu liniştea morţii.
Scumpa-mi soţie, atunci, scoate armele toate din casă,
Trage uşor, de sub cap, chiar şi sabia mea credincioasă,
Iute, apoi, înlăuntru pe-ai lui Menelau îi pofteşte,
Uşi deschizînd, ca şi cum i-ar fi dat mare semn de iubire –
Astfel trăgînd ea nădejde-a mai şterge din răul ei nume!
Ce să mai spun?! Dau năvală-n iatac, soţ, alături, le vine
Capul în fără-de-legi, Eolidul – o, zei, daţi răsplată
Grecilor, bob după bob, cînd v-o cer cu pioase cuvinte!
Hai dară, spune-mi şi tu, cum de viu, şi prin ce întîmplare
Pînă aici ai venit? Vrut-au zeii? Ce soartă te-alungă,
Ca să ajungi în sălaş făr' de Soare – în Ţara durerii?"
Cum stau aşa, glăsuind, Aurora, în trandafiriu-i
Car şi trecuse, pe calea-i, de culmea văzduhului, 'naltă:
Poate că vremea lăsată pe toată-o treceau cu-aste vorbe,
Dar soaţa lui îl opri – căci astfel cuvîntat-a Sibylla:
„Noaptea dă ghes, o, Eneas, iar noi ceasuri pierdem cu lacrimi!
Locu-i acesta, chiar unde desface-se calea în două:
Dreapta e cea care duce la Dis, spre măreaţa-i cetate –
Spre Elyseu noi pe-acolo umblăm – stînga, rea, dă pedeapsă
Răilor, toţi – ea trimite spre Tartarul – înjositorul!"
Iar Deifob, către ea: „Nu fi crîncenă, o, preoteasă!

Plec de îndat', printre ceilalți mă pierd și cuprinde-m-a bezna!
Mergi, mîndră cinste a noastră, te du! Fie-ți bună-a ta soartă!"
Numai atît el grăi, și, pe loc, pașii săi și-i întoarse.
Cată la stînga Eneas, iar jos, în prăpastie, vede
Ziduri mărețe și large, cu trei metereze de-a rîndul,
Înconjurate-n vîrtej, numai flăcări, cu valuri de pară:
Rîu din Tartár, Flegethónul e cel ce se-nvolbură-n steiuri,
Poarta din față-i ca-n slavă, ușorii ei tari – diamanturi,
Astfel ca nici o tărie de oameni să n-o poată sparge,
Nici Cei din cer să n-o poată: un turn ca de fier suie-n slavă,
Iar Tisifone, șezînd cu-a ei poală sumeasă, și cruntă,
Stă să păzească, mereu fără somn, de e zi, ori de-i noapte.
Iar dinlăuntru se-aud lovituri cum răsună, cumplite,
Gemete lungi și icniri – fier scrîșnește și zuruie lanțuri.
Stete Eneas în loc, să audă ce-i zgomotu-acela:
„Ce fel de crime-s acestea? Îmi spune, fecioară, mi-o spune!
Care pedepse-i lovesc? Ce-i cu-atîta plînsoare-n văzduhuri?"
Iar preoteasa purcese-a grăi: „Doamne-al Teucrilor, falnic,
Nici unui om ce-i curat nu-i lăsat ca să calce-aste praguri!
Dar, mie, însăși Hecate, cînd crîngul Avernului vrut-a
Să-l priveghez, mi-arătă ce pedepse dau zeii, spunîndu-mi:
Gnosicul Domn, Rhadamanthus, stăpîn e în astă domnie
Crîncenă – el pedepsește și-ascultă și vrea ispășire,
Mărturisite vroind – ce-a făcut fiecare pe lume,
Vana hoție ascunsă primind cazna-i grea după moarte.
Iară, pe dat', Tisifone pe cei vinovați îi plesnește,
Răzbunătoare, cu biciul din brîu, ocărîndu-i, iar stînga
Șerpii i-asmute pe ei, cînd surorile crîncene-și cheamă.
Numai atunci se deschid sfinte porți, greu scrîșnind, ca un tunet
Îngrozitor: nu vezi oare ce pază pe-acolo se-aține
Lîngă intrări, și ce chip străjuiește la praguri, acolo?
Cincizeci de fălci și gîtlejuri se cască – e Hydra cumplită
Care salăș-nlăuntru și-l are. În urma-i, Tartárul
Se prăbușește în hău, două ori adîncindu-se-n beznă,

Cît se înalță de mult în văzduhuri Olympul cel mare.
Se-află aici neamul vechi, fiii Gliei, Titanii cei straşnici,
Ce, doborîți jos, sub fulger, se rostogolesc în străfunduri.
Tot aici, jos, i-am văzul pe-Aloizi, uriaşi la făptură,
Ei cutezînd să dea buzna să sfîşie Cerul cel mare
Cu sceleratele mîini, să-l alunge pe Zeus din domnie.
Ba l-am văzut pe Salmoneus luîndu-şi pedeapsa lui crudă,
Flacăra mare-a lui Zeus prefăcînd, şi-al Olympului tunet:
Dus în caleaşca-i cu patru-armăsari, scuturînd o făclie,
Țanțoş umbla pe la Greci, în urale, prin obştea Elidei
Şi-astfel mulțimii-i cerea ca pe zeii din cer să-l cinstească,
Nesocotitul! Credea că un fulger din slavă şi-un tunet
Poate preface, bătînd în aramă cu trap de copite!
Atotputernicul Tată din nourii deşi scuturat-a
Arma lui grea, nu făclii fumegoase, părelnic lucinde,
Şi-l azvîrli peste cap, năruindu-l cuprins de vîrtejuri
Îl mai vedeai, tot acolo, pe Títyos, fiul drag Gliei
Rodnice: iugăre nouă-i e trupul zăcînd jos, în brazdă,
Iară un vultur grozav cu-al lui cioc coroiat stă şi-i rupe
Nemuritorii ficați şi rărunchii crescuți drept pedeapsă,
Cum măruntaie-i sfîşie, făcîndu-şi din pieptu-i sălaşul,
Fără ca tihnă, vreodată, -al lui trup să mai poată cunoaşte.
Ce să mai spun de Lapiți, de Ixíon şi de Pirithous?!
Unii tot rostogolesc cîte-o stîncă imensă, iar alții
Stau atîrnînd de pe roată – aici şade nefericitul,
Şade Theseu, şi pe veci – lîngă el, Flegyás, care spune,
Nenorocit între toți, mărturie-aducînd către umbre:
„O, învățați şi păstrați ce e drept, către zei cu-nchinare!"
Iară deasupra-i o cremene neagră ce stă ca să cadă,
Mai-mai, acum parcă vine ... Lucesc la un pat de paradă
Mîndre speteze de aur – în față-i ospăț ca de nuntă,
Fală regească – dar, chiar lîngă ei, cea mai mare din Furii
Stă, tot la masă întinsă, iar feluri să-atingă nu-i lasă,
Ci se ridică, ținînd o făclie, cu glas ca de tunet.

Sînt tot aici cei ce frații-şi urau, cît erau încă-n viață,
Cei ce părinții-şi loveau, ce lucrau să-şi înşele clienții,
Cei ce-au zăcut pe comorile-aflate, ei singuri, şi, lacomi,
Parte spre-ai lor n-au făcut – o mulțime de-aceştia-s pe lume –
Cei ce-s ucişi preacurvind şi acei ce, luînd crunte arme,
N-au pregetat să înşele ce domnului lor ei jurat-au:
Toți stau închişi, spre pedeapsă. Nu sta să mai cauți ce caznă
O să-i înşface, nici vinei vreun chip – ce noroc i-afundase!
Ăsta vîndutu-şi-a Țara pe aur, şi-un domn samavolnic
Îi înalță, legi îi dete pe bani, desfăcîndu-le iarăşi –
Cel'lalt dă buzna-n iatac la-a lui fată – oprită-nsoțire! –
Toți cutezară vreo fărădelege, folosul cătîndu-şi.
Nici de aveam chiar şi-o sută de guri şi o sută de glasuri,
Toate de fier, nu puteam să cuprind eu atîtea păcate,
Nici grele cazne – pedeapsa a le-o spune pe nume!"
De-i povesti, adăugă preoteasa lui Foebus, bătrîna:
„Hai dară, calea-ți urmează, ca fapta la capăt s-o ducem!
Haidem mai iute, acum: căci zăresc făuritele ziduri
În a Cyclopilor vetre, şi-n față, sub boltă, e poarta
Unde poruncă avem să-nchinăm aste daruri, cu rugă!"
Zise, şi ei, de îndată, păşind pe sub umbrele căii,
Drumu-l sfîrşesc pîn' la capăt, sosind la intrarea cea mare.
Merge Eneas spre dînsa, iar trupul cu apă curată
El peste tot şi-l clăteşte, şi creanga la prag o înfige.
Toate-mplinind şi-aducînd şi Zeiței minunea-nchinării,
Iată-i ajunşi spre mai vesele locuri – plăcutele crînguri
Ale dumbrăvilor unde îşi au Fericiții sălaşul:
Mult e eterul mai larg pe aici şi îmbracă-n lumină
Roşie,lin ce prefiră pe cîmpuri – alt Soare-i, noi stele
Ei îşi cunosc – parte-n iarba cea deasă se luptă, în joacă,
Şi se înfruntă-ntre ei, întrecîndu-se-n pale nisipuri,
Parte bat hora-n călcâie şi-i zic o frumoasă cîntare.
Iată şi preotul trac, care-n lungu-i veşmînt, pînă-n țăr'nă,
Tonul li-l dă, străbătând, tot la rînd, urcător, şapte glasuri,

Ce le tot scoate pe strune din degete, sau cu-al lui pană.
Iată-i aici şi pe Teucrii din vechi, stirpea mîndră, frumoasă,
Marii viteji de demult, ce născuseră-n vremuri mai bune –
Ilus şi cu Assaracus, şi Dardanus – Troiei părinte.
Stă şi se miră Eneas de care şi arme – alene
Cum stau înfipte-n ţărînă-a lor suliţi, iar caii, prin preajmă,
Pasc peste tot prin cîmpie: ce grijă de care avut-au
Şi de-a lor arme, în viaţă, ce bine-şi păscuseră caii
Dragi, lucitori – tot aşa îi urmează şi duşi de pe lume.
Iată, pe alţii îi vede de-a dreapta şi stînga, prin iarbă,
Stînd şi-ospătînd, şi cîntînd un Paean bucuros, cum şed roată-n
Crângul de lauri, cel înmiresmat, şi pe unde se duce,
Moale şoptind a lui unde, -Eridanul bogat, prin pădure.
Sînt pe aici, mare ceată, acei ce-au căzut pentru Ţară,
Preoţi curaţi, deasemeni, atunci cît erau încă-n viaţă,
Şi-apoi şi barzii pioşi, ce-au cîntat după vrerea lui Foebus;
Iarăşi, acei ce, pe lume, urzit-au cu rost meşteşuguri
Vieţii de mare folos, toţi ce n-au fost pierduţi în uitare:
Lor, tuturora, pe tîmple încinsă li-i dalba cunună.
Iar către ei, împrejur răsfiraţi, glăsuit-a Sibylla –
Către Musaeus, ales (ce se-afla la mijloc, în mulţime),
Şi către el, dar în sus, ea-i grăi, către umerii-i – munte:
„Spuneţi, o, suflete, voi, fericite, şi tu, cîntăreţe,
Care-i ţinutul pe unde-i Anhises? Noi pentru acela
Iată-am sosit, străbătînd rîuri mari, în Erebul cel veşnic!"
Ei preamăritul îi dete răspuns, doar în cîteva vorbe:
„N-are nici unul sălaş neschimbat: locuim printre crînguri
Pline de umbră, pe creste de mal şi-n păşuni înierbate,
Lîngă pîraie ce curg. Dară voi, dacă asta vi-i vrerea,
Treceţi de culmea aceasta – v-arăt o cărare uşoară!"
Zise, şi-o luă înainte, păşind, iar de sus, peste cîmpuri
Zarea le-arată – apoi ei coboară, lăsînd înălţimea.
Tatăl Anhises, mai jos, în vîlcelu-nverzit, laoparte,
Multele suflete stînd ca să plece de-acolo în lume

Tot le privea, cu mult dor, socotind cîți de-ai săi luau calea,
Mulți după număr – ai lui dragi nepoți: soarta lor și norocul
Le cîntărea: obiceiuri și fapte de brațe viteze.
El, de-l văzu cum venea ațintit prin păşune spre dînsul
Chiar pe Eneas cel drag, vesel tot, către el a lui palme
Şi le întinse, cu lacrimi în ochi, şi astfel cuvîntat-a:
„Iată-te, drag, în sfîrşit! Pietatea, ştiută de mine,
Drumul cel greu l-a învins! Mi-este dat să te văd iar la față,
Fiule, glasul ştiut să-ți aud, să ne-aflăm dimpreună!
Eu chiar aşa socoteam şi credeam că avea ca să fie,
Clipele doar prefirînd – iar dorința mi-a fost împlinită.
Cîte pămînturi bătînd, cîte mări, am aflat, străbătut-ai!
Cîte, feciorul meu drag, cît de multe primejdii trecute!
Cît m-am temut, nu cumva Libyana domnie să-ți strice!"
El, mai apoi: „Chipul tău, o, părinte, mîhnita-ți făptură,
Ce mi-apăru prea ades, dete-ndemn ca să iau calea-ncoace!
Navele-mi stau la Tyrrhenica Mare. Dar dă-mi mîna dreaptă,
Dă-mi-o, părinte, şi nu te feri din a mea-mbrățişare!"
Astfel grăind, şir de lacrimi din plin îi brăzdau a lui față
Şi năzui de trei ori ca de gît să îi pună-a lui brațe –
Tot de trei ori chipul lui, lunecînd, îi pieri dinainte,
Ca adierea de vînt, sau ca umbrele visului, repezi.
Dar, între timp, în vîlcelul ascuns a văzut şi Eneas
Crîngul pitit, cu tufişuri ce freamătă-n cîntul pădurii,
Cum și al Lethei pîrîu, care curge-nspre line sălaşuri.
Pe lîngă el parcă zboară, roind, multe ginți, multe neamuri –
Tot cum, pe-o vară senină, prin pajişti cu flori minunate
Vin să se-aşeze, pe rînd, albinuțe prin crinii cei mîndri,
Se răspîndesc peste tot, iară cîmpu-i un zumzet şi-un murmur.
Se înspăimîntă atunci de ce vede, şi-i cată pricina
Neştiutorul Eneas – ce-o fi apa asta din față,
Cine să fie vitejii ce țărmul, roind, îl acopăr.
Tatăl Anhises, atunci: „Ei sînt suflete cărora Soarta
Trupuri din nou le meneşte: la-al Lethei pîrîu, sfinte unde,

Apa ne-grijei o beau și, prin ea, o prelungă uitare.
Încă demult eu doream să-ți grăiesc, prefirînd cîte toate,
Șir după șir, ale tale mlădițe din stirpea troiană,
Noi laolaltă să fim bucuroși de Italia noastră!"
„Tată, dar e de crezut că de-aicea mai urcă sub ceruri
Suflete-n zbor, către sus, să îmbrace iar trupuri încete?
Bieții, au cum de lumină-i mai prinse-o sălbatică poftă?"
„Fiule, iată, îți spun de îndat', nu te las îndoielii!"
Zice Anhises, și-apoi, după rînd, el pe toate le-arată:
„La început, și pămînturi, și cer, și întinderi de ape,
Globul cel luciu al Lunii și Soarele, astrul titanic,
Suflul dinl'untru le creşte: prin marea povară a Lumii,
Gîndul, pătruns pînă-n măduva ei, îi străbate tot trupul.
Iar de aici nasc și oameni și fiare și toate ce zboară,
Cum și atîtea jivine ce-ascunde în pîntecu-i marea:
Toate au vlagă de foc, iar sămînța le este cerească
Din obîrșie, pe cît nu sînt încetinite de trupuri,
De mădulare de lut, care-s, toate, sortite pieirii.
Astfel, se tem și doresc, bucuroși sînt și suferă foarte,
Cerul văzduhul l-ascunde, cu-a sa închisoare de beznă.
Ba, cînd, la urmă, lumina și viața cea dulce îi lasă,
Nu-i părăseşte de tot orice rău, orice tină trupească,
Bieții de ei, copleșiți, ci-i nevoie de vreme și vreme,
Pînă să scape de cele vîrîte-n rărunchi, cît n-ai crede.
Astfel, ei stau și plătesc învechitele rele, sub cazne
Care-i muncesc negrăit: a lor umbre atîrnă-n furtună,
Suflete, altele, -și spală-n genunea adîncă păcatul
Ce le întină, sau focul li-l arde, să-i ia rădăcina.
Manii ne dau, fiecărui', răsplată pe drept: Elyseul
Larg ne primeşte – nu mulți sîntem cei din cîntatele pajiști,
Pînă ce ziua cea lungă, sfîrșindu-se crugul, la capăt,
Toată-ntinarea ne-o şterge și limpede simțul ni-l lasă,
Doar cel eteric, doar focul curat ce din ceruri pogoară.
Toate acestea, cînd anii, o mie, roti-se-vor, iarăși

Zeul le cheamă la apa lui Lethe – bogată urdie –
Astfel ca ele să urce, de tot uitătoare, sub Soare
Şi să înceapă din nou a dori să pătrundă în trupuri"
Astfel Anhises grăi, iar pe fiu şi Sibyllă-i cuprinde
Şi lîngă sine îi ia prin mulțimea ce freamătă toată,
Dînd ca să urce movila de unde tot şirul să-l poată
Bine privi – cei ce vin, şi-a lor chipuri cu şart să le vadă.
„Haide, acum am să-ți spun în cuvinte Dardanica stirpe
Care din tine-a veni, şi-a ei slavă – nepoții ce-or creşte
Din al tău neam, în Italia toți rămînînd peste veacuri,
Suflete nobile – numele nostru, şi soarta-ți aparte!
Vezi pe acela, un tînăr ce stă sprijinit pe-a lui lance –
Primu-i sortit ca să urce spre țărmul luminii, sub ceruri
Şi sub eter – o mlădiță din sînge troian şi italic,
Silvius, nume alban, fiul tău, după moartea-ți născutul,
Cel ce-ți va da, tu bătrîn, doar la urmă, Lavinia, soața –
Într-o pădure născut: fi-va rege şi stirpe regească,
Iară, din el, neamul nostru domni-va şi în Alba Longa.
Vezi, după el vine Procas, o slavă a ginții troiene,
Capys apoi, Numitor, şi acel ce purta-va-al tău nume,
Silviu Eneas, şi prin pietate vestit şi prin arme
Deosebit, dar atuncea cînd scaunu-i va fi-n Alba Longa.
Doamne, ce tineri! Priveşte ce piepturi, ce vlagă-i într-înşii!
Tîmplele poartă cununi adumbrindu-le civice fapte:
Ei ridica-vor Nomentum şi Gabii şi mîndra Fidenă,
Ei înălța-vor apoi, sus, pe creste, cetăți Collatine –
Pometii, şi cu Castrum Inúi, şi Boia, şi Cora.
Nume avea-vor cîndva –sînt acuma pămînt făr' de nume!
Iar la domnie alături bunicului Romulus sta-va,
Cel ce lui Marte-l născu a sa mamă: ea din Assaracus,
Ilia, spița-şi trăgea – vezi cum creştetu-i prind două creste,
Lui Tatăl însuşi din cer hărăzindu-i zeiască mărire?
Iată, cu-a lui auspicii, slăvită cetate a Romei,
Fiule, -o lume-n puterea-i, suind spre Olymp cu tăria,

Ţine-va: şapte coline-mprejur cuprinzînd cu-a ei ziduri,
Multfericita ei stirpe – precum Berecynthia Mamă
Este purtată prin Frygia-n caru-i, cu turnuri pe creştet,
Mult bucuroasă de mulţii-i nepoţi, de zeiasca ei spiţă,
Toţi cei din cer, ce, olaltă, stăpîni sînt pe-nalta domnie.
Uite şi-ncoace acum şi priveşte-al tău neam de la Roma –
Da, pe Romanii tăi dragi: iată, Caesar, şi toată mlădiţa
Ce va veni din Iúlus sub bolta de slavă din ceruri.
Uite, acesta-i viteazul de care auzi că te-aşteaptă:
Caesar Augustus, vlăstarul zeiesc, ctitori-va, de aur,
Veacul ce iar va întoarce în Laţiu, pe-ntinse ogoare,
Vîrsta domniei ce-avut-a Saturn, Garamanţii şi Inzii
El ajungînd să-i supună: se-ntinde şi-afară de stele
Glia, afară de-al Soarelui crug şi de căi, unde Atlas
Pînă la cer poartă axa pe umăr, bătută cu stele.
Stînd să-l aştepte, de-acuma, şi Caspica şi Maeotida
Se înspăimîntă – domnii depărtate – de-a zeilor glasuri,
Şi ale Nilului guri, şapte, şi-îngemănează fiorul.
Nici chiar Alcidul cel mare atîta pămînt nu bătut-a,
Cînd a străpuns ciuta-i iute de-aramă, sau în Erymanthus
Codrul sub pace-l feri, ori în Lerna, vîrtej, suna arcu-i,
Nici cel ce-şi poartă uşor, cu-al lui frîu cu ciorchini, caru-i mare,
'Liber'cel învingător, poposind iar în Nyssa-ai săi tigri!
Oare mai stăm, îndoiţi, bărbăţia să-nvingă prin fapte?!
Oare vreo teamă avem Ausonia noastră s-o ţinem?!
Cine-i acela, întrebi, cu măslin pe-a sa frunte, cunună,
Jertfe-aducînd? Recunosc a lui plete şi barba-i căruntă:
Rege-al Romanilor este – întîiul, sub legi ctitori-va
Marea-i cetate, trimis într-acolo din Cures, sărmană
Ţară, să urce-n domnia măreaţă ... Şi lui, iar, pe urme,
Tullus i-a sta, ce va rumpe hodina şi-aduce sub arme
Mult prea tihniţii viteji, mult prea mult ce-au uitat de triumful
Patriei lor. După el, iar, urmează, mai ţanţoş chiar, Ancus,
Încă de-acum prea voios să asculte-a poporului vorbe.

Vrei să-i mai vezi pe Tarquinii, pe regii cei trufaşi ai ţării
Şi-apoi pe Brutus cel răzbunător, care smulsu-le-a fascii?
El va primi, cel dintîi, fiind consul, puterea, şi-alături
Crude securi, pedepsind, chiar şi tată, pe fiii-i, semeţii
Ce-au cutezat a mişca: libertatea cea dragă-apăra-va
Nefericitul părinte – oricum socoti-vor urmaşii –
Dragostea lui pentru Ţară va-nvinge, şi pofta de laudă!
Ba şi pe Decii şi Drusi, mai departe, priveşte-i – Torquatus
Crîncenu-l vezi cu securea-i, pe Cámillus oastea strunind-o.
Suflete, vezi colo, două ce-n arme lucesc deopotrivă,
Ce se-nţeleg încă, -aici, cîtă vreme deasupra li-i bezna –
Vai, ce războaie vor stîrni între ele, odată ce-a vieţii
Sfîntă lumină-or vedea, şi ce lupte, şi cîte măceluri!
Socrul va fi coborînd de pe-a Alpilor culme – Monoecus,
Mîndra cetate îl vede – iar ginerele Răsăritul
Îl va porni – o, copíi, nu luaţi a războiului datini,
Nu, să n-aveţi obicei să vă-abateţi spre Ţară puterea!!
Tu, cel dintîi, cruţător fii, tu ce din Olymp îţi tragi spiţa,
Lasă din mîini a ta armă, o, sînge al meu!
Cel'lalt Corintu-l va-nfrînge şi în Capitoliu pe caru-i
Învingător va veni, doborînd sub măcel pe toţi Grecii.
Altul distruge-va Argos, Mycene a lui Agamemnon,
Pe Eacid răzbunîndu-se – neamul venind din Ahile,
Pentru străbunii din Troia şi-altarul mînjit al Minervei.
Cato cel Mare, de tine, de Crassus tăcea-va vreunul?!
Dar de a Gracchilor spiţă?! De ambii, ce fulgeră-n lupte,
De Scipiazi, de prăpădul din Libya, ori de Fabriciu,
Cel, din puţinu-i, puternic, de tine Serranus, cu brazda-ţi?!
Unde mă duceţi, voi, Fabii, sleit?! Tu eşti Maximus, omul
Singurul care ne poţi, cu zăbava, mări iar puterea!!
Alţii turna-vor mai moale arama ce parcă respiră,
Şti-vor cu şart să cuvînte şi-al cerului crug îl vor trage
Mai priceput cu compasul, spunînd cîte stele se-nalţă:
Tu ţine minte, Romane, popoare să ţii sub domnie –

Asta îți este menirea – şi păcii să-i dai bune datini:
Cruță-i pe cei ce-s supuşi şi zdrobeşte-i pe cei care-s trufaşi!"
Astfel grăit-a Anhises – cum stau să se mire, mai spuse:
„Vezi şi cum intră Marcellus – izbîndă cu spolii bogate
Vine purtînd, şi-ntre toți, peste oaste, se-nalță viteazul!
Însuşi a Romei putere, prin mijloc de mare furtună
O va-ndrepta, călăreț, nimicindu-i pe Puni şi pe Gallii
Cei răsculați, lui Quirinus a treia dobîndă-aducîndu-i"
Însă Eneas, atunci – cum vedea că se-apropie-olaltă
Încă un tînăr frumos şi purtînd strălucitele-i arme,
Dar cu un chip întristat şi cu ochii plecați în țărînă:
„Cine e, tată, acela ce vine alături de dînsul?
Fiu-i să fie, ori vreunul din stirpea nepoților, lungă?
Cîte urale-ntre soți! Şi ce port minunat el arată!
Dar noaptea neagră pe creştet îi filfîie – umbră cernită!!"
Tatăl Anhises, atunci, izbucnind, şir de lacrimi amare:
„Fiule, nu sta să vezi jalea grea ce pe-ai tăi îi loveşte:
Soarta pe dînsul, o clipă doar, lumii-l va face s-apară,
Dar nu-l lăsa-va mai mult!! O, voi, zei, poate, viața romană
Prea v-ar părea că-i semeață, primind ea şi darul acesta!!
Cîte suspine pe-acela în Cîmpul lui Marte, -n cetate,
Nu-l vor purta la mormînt?! Ce alai, Tiberine, vedea-vei,
Cînd la movila lui, nouă, vei curge, la înmormîntare!!
Nici un vlăstar din troiana mlădiță nu fi-va vreodată
Ca pe Latini să-i încînte-n nădejdi, pe bunicii lui, veseli,
Glia lui Romulus, însăşi, nicicînd nu slăvi-va pe-un altul!
O, pietate! O, crez din bătrîni, şi tu, braț, neînfrînte
În vreun război! Căci în fața-i nu fi-va nici unul să iasă
Arme purtînd, fie el pedestraş că-a porni către luptă,
Fie dînd pinteni de-aramă, strunind, înspumat, bidiviul!
O, tu, copile, ce milă! De-ar fi să pot rumpe-a ta soartă!!
Tu, tu Marcellus vei fi! Dați în mîinile-mi, pline, voi crinii,
Roşii lui flori să-i împrăştii, ca astfel nepotu-mi de vază
Să-l dăruiesc, şi-al lui suflet, lăsîndu-i, zadarnic, cinstirea!!"

Astfel merg ei, rătăcind, tot ținutul, prin cîmpuri, prin ceață,
Larg străbătînd, să le vadă pe toate, prin val de văzduhuri.
Iar, după ce pe feciorul său drag însoțitu-l-a-Anhises,
Ca al lui suflet să fiarbă de dorul măritei lor slave,
Iată că-i spune pe larg ce războaie purta-vor vreodată,
Despre Laurentum şi neamu-i, cetatea de unde-i Latinus,
Şi în ce chip fiecare-a lui trudă s-alunge, ori poarte.
Sînt două porți ale Somnului: una din ele-i deschisă –
Numai din corn întocmită – spre visele adevărate;
Cealaltă, strălucitoare, din fildeşul dalb rostuită,
Manii spre ceruri îi lasă, şi dă mincinoasele vise.
Pînă aicea Anhises pe fiu şi Sibyllă-i aduce,
Vorbe de drag le grăieşte şi-i lasă prin poarta de fildeş.
Astfel, viteazul îşi taie-al său drum către soți, pîn' la nave,
Iară, cu țărmul de-a dreapta, purced către portul Caietei:
Ancora cade la proră, pe țărm pupe-nalte stau trase.

Heroas primique duces, & pulchri Iulus
Corpora sub humas deponunt arborea altas;
Instituuntque dapes, & adorea liba per herbas
Subjecunt epulis (sic Iuppiter ipse monebat)
Et Cereale solum primis attentibus augent
Consumptis hinc forte alijs ad vertere morsus
Exiguum, in Cererem penuria adegerit edendi,
Et violare manu malisque audacibus orbem,
Fatalis crusti patulos nec parcere quadras;
Heus etiam mensas consumimus, inquit Iulus.
Dnō Henrico Puchrug Newton de
Charleton, in Com: Cantiæ Baronetto

Prezentarea gintei Iulia

CÎNTUL VII

După ce şi-a îngropat doica la Caieta, scăpînd de Circe, Eneas ajunge la vărsarea Tibrului (1-35). Invocînd iarăşi Muza, poetul cîntă despre Lavinia, fiica regelui Latinus, peţită de eroul Turnus, dar hărăzită de sorţi unei căsătorii cu un prinţ străin (36-106). Troienii, înfometaţi, ajung să mănînce, după prevestire, şi 'mesele' de sub hrana lor (107-147). Solii trimişi la regele Latinus sînt bine primiţi, cu mari făgăduieli pentru viitor (148-285), dar Iunona, mereu mînioasă, o trimite pe Furia Allectò ca s-o înflăcăreze pe regina Amata (286-405), şi-l aţîţă pe Turnus la arme (406-474). Iasma îl face pe Iulus să ucidă un cerb sacru, ceea ce-i stîrneşte pe toţi localnicii (475-522). Cum sîngele începe să curgă, Latinus se retrage (523-600). Iunona deschide templul lui Ianus, iar Italia se pregăteşte de luptă (601-640). Poetul cheamă iarăşi Muzele în ajutor (641-646), spre a cînta şirul războinicilor italici care vin la război cu căpeteniile lor: Mezentius, cu o parte din Etrusci (647-654), Aventinus cu Sabellii (655-669), Catillus şi Coras din Tibur (670-677), Caeculus din Praeneste (678-690), Messapus cu alţi Etrusci (691-705), Clausus şi Sabinii săi (706-722), Halaesus cu Auruncii şi Oscii (723-732), Oebalus cu alţi Campani (733-743), Ufens cu Aequii (744-749), Umbro cu Marsii (750-760), Virbius din Aricia (760-782), în sfîrşit, marele Turnus, cu ai săi Rutuli (783-802) şi cutezătoarea regină a Volscilor, Camilla (803-817).

Tu pentru țărmul de-aicea, Caieta, o, doică-ndrăgită
A lui Eneas, lăsat-ai, murind, a ta veşnică slavă!
Încă şi-acuma sălaşul acesta-ți păstrează cinstirea,
Oasele încă-al tău nume-l mai poartă-n Hesperia mare!
Însă piosul Eneas, cu bine-mplinind cele date,
Doicii movilă-nălțînd (cîtă slavă-i aceasta), purcese
Peste tihnitele unde, cu pînze, lăsîndu-i limanul.
Boarea răsuflă a noapte, iar Luna, lucind, a lor cale
Nu le-o ascunde, ci marea le tremură-n clară lumină.
Cel mai aproape, ei şterg ale Circei coline şi țărmuri,
Unde a Soarelui fiică, bogata, prin crînguri ferite
Cîntu-şi înalță, prelung, iar în mari şi semețe palaturi
Arde-nspre stelele nopții mireasma înaltă de cedru,
Pieptenii ei sunători ciripind prin urzeala subțire.
Iar de aici se-auzeau lei gemînd, prinşi de furii, în lanțuri
Ce le cad grele, şi-n noaptea senină dau răget, departe,
Cum şi mistreții zburliți, ca şi urşii greoi, la zaplazuri
Care se-ncrîncenă, cînd umbre mari ale lupilor urlă –
Toți fiind oameni, zeița-i schimbase, cu ierburi măiastre,
Farmece tari ale Circei legîndu-i sub chipuri de fiare.
Nu cumva astfel să pată pioşii Troieni pe acolo,
Fie aduşi pînă-n port, fie, poate, -azvîrliți către maluri,
Vînturi prielnice datu-le-a zeul Neptun, ca părinte,
Fuga să-şi poată urma, ci i-adus peste rupte talazuri.
Iată, -nroşitu-s-a marea de-o geană: din 'nalte văzduhuri
Cînd Aurora gălbuie, -n caleaşca-i de raze luceşte,
Vîntul atunci se lăsă şi pierit-a de tot orice boare,
Astfel că vîslele greu opintesc pe-un întins ca de piatră.
Tocmai acuma, Eneas zărit-a din larg uriaşul
Crîng de pe țărm: Tiberinus prin el, într-o curgere lină,
Rîu-şi aruncă în mare, nu fără bogate vîrtejuri,
Galben de-atîtea nisipuri. În jur şi deasupra, tot zboară
Feluri şi feluri de paseri a țărmului – sus, peste ape,

Cîntul văzduhul îl umple şi jos spre dumbravă se lasă.
Dînsul poruncă le dă să se-abată şi tragă spre ţărmuri
Prorele lor, bucuros să pătrundă spre fluviu, sub umbre.
Haide acum, Eratò, spune-mi care-au fost regii, ce vremuri –
Laţiul din vechi cum era, cînd oştirea venită pe nave
Pe-a Ausoniei meleaguri sosit-a şi tras-a la maluri!
Astfel putea-voi să cînt, amintind cum stîrnitu-s-au lupte,
Numai dă-mi sfat, tu, zeiţă, ca bardul cu noimă să-ţi zică!
Zice-voi crunte războaie, şi regi pomeni-voi, şi moarte,
Crunta mînie, şi oastea tyrrhenă, şi, toată, sub arme,
Cum Hespería porni! Mă îndrept către mai mîndre fapte –
Mai mare-i cîntul ce-l cînt despre-un rege, Latinus, ce-n pace
Lungă, bătrîn de acum, liniştite cetăţi stăpînise.
Faunus pe el l-a născut dintr-o Nimfă, Maríca, -n Laurentum;
Tatăl lui Faunus fu Picus: părintele lui, tu, Saturnus,
Zice că fost-ai cîndva, primul începător astei spiţe!
Însă Latinus, prin Soarta zeiască, n-avuse odraslă –
Fiu, pe niciunul, căci, cum se năşteau, şi piereau, încă tineri.
Şi-astfel, acasă, la scaun, avea lîngă el doar o fiică,
Ce adăsta măritiş, împlinită, -ntr-a anilor floare.
Mulţi de prin Laţiul mănos şi din toată-Ausonía bogată
Mîna-i doreau – dar o cere, dintîiul, frumos ca un soare,
Turnus, din viţă străbună, puternică: soaţa regească
Straşnică vrere-arăta ca pe el mire-n casa-i să-l vadă –
Numai, grozave minuni de la zei se abat, stînd în cale.
Chiar în palat; înlăuntru, în curte, creştea ocrotitul
Laur, cel sfînt, iar cununa-i cu teamă-o păstrau, de-o vecie:
Însuşi Latinus-părinte, aflînd, l-închinase lui Foebus,
Tocmai pe vremuri – pe-atunci cînd durase Laurentum-cetate –
Iar, de atunci, tot 'Laurentes' se cheamă şi locuitorii.
În al lui vîrf (ce minune!) se strînse un roi de albine,
Cu bîzîit uriaş pogorînd din văzduh şi seninu-i,
De se-aşezară, noian, lănţuindu-se bine-ntre sine –
Roiul grozav rămînînd atîrnat în frunzişul din ramuri.

Spune proorocul, ce-apare pe dată: „Vedem cum soseşte
Mare viteaz, ce se-ndreaptă aici de prin părţile-aceleaşi,
Tot către mare tînjind şi stăpîn ajungînd în cetate!"
Iar, mai apoi, cînd altaru-ngrijeşte cu torţele-i caste,
Iar lîngă tatăl iubit stă Lavinia, mîndra fecioară,
Pare (ce nelegiuire!) că focu-a ei plete cuprinde
Şi că podoabele-i toate sînt arse de flăcări aprinse –
Totul îi arde, şi plete regeşti şi cununa măiastră
În nestemate bătută – şi-apoi, fumegîndă, cuprinsă-i
De o gălbuie lumină, văpăi strălucind pînă-n boltă.
Lucrul acesta de groază, nespus de văzut, zvon se face,
Că-i hărăzită, spuneau, Cosînzeana cea chipeşă, fata
Însăşi, dar pentru popor că aduce-va crunte războaie!
Regele, dar, îngrijat de minuni, la-al lui Faunus oracol,
La grăitoru-i părinte se duce, -n dumbrava de-acolo,
Ca să întrebe-Albunéa preasfîntă, ce sună – cascadă-n
Codru, izvor preaînalt ce împrăştie nor de pucioasă.
Vin neamuri multe, italice toate, din toată-Oenotría
Ca să primească răspuns la-ntrebări: preoteasa cînd daruri
Dus-a aici, şi pe piei de la jertfe de oi le-aşternuse,
Jos, sub a nopţii tăcere, cătînd ce aduce-va Somnul,
Vede o mie de chipuri ce flutură-n juru-i prin beznă,
Voci felurite aude şi parte de-a zeilor glasuri
Are, vorbind şi putînd Aheronul să-ntrebe şi-Avernul.
Tot aici vine Latinus-părinte, răspunsuri să cate,
Şi, după datini, jertfeşte o sută de oi, lînă groasă,
Iar, cu-a lor piei peste sine, se-ntinde-a dormi chiar acolo,
Cînd, din adînc de dumbravă, un glas se înalţă deodată:
„O, nu dori vreo nuntire fecioarei, latin soţ cătîndu-i,
Mîndră mlădiţă a mea – nu te-ncrede în cea pregătită!
Gineri de vază din lume-or sosi, al lor sînge, odată,
Numele nostru la ceruri purtînd – strănepoţii acestor
Crai sub picioare pămîntul avea-vor, şi, cît sfîntul Soare
Vede-n Ocean, deoparte şi de-alta, vor ţine-n domnie!"

Vorbele-acestea, ce Faunus-părinte le spuse – poruncă-n
Noaptea supusă tăcerii – Latinus nu sieşi le ţine:
Faima, zburînd împrejur, peste tot, prin cetăţile toate,
Veste le da Ausoníei, atunci cînd Troiana oştire
Lîngă un mal plin de ierburi legase smolite corăbii.
Primii – Eneas, frumosul Iúlus şi mari căpetenii –
Merg să se-ntindă pe ţărm sub un arbore-nalt, plin de ramuri
Şi-ntemeiază ospăţ, jos, pe iarbă punînd multe turte –
Peste acestea şi restul de hrană (cum Zeus i-îndemnase),
Şi-astfel pe talger de grîne aşează sărace bucate.
Roadele cînd le-au mîncat, a lor foame-i împinse, asemeni,
Din necăjitele turte să muşte, ce stau dedesubturi –
Mâinile lor pîngărind, şi măselele mult prea-ndrăznețe
Bietele turte cu zgrunţuri – măsuţe pătrate, întinse.
„Vai, ne mîncăm pîn' şi mesele noastre!" le spune Iúlus,
Numai în glumă, şi-atît. Vorba lui puse trudei sfîrşitul.
Dar, de-auzi ce spusese din gură, Eneas-părinte
Prinse cuvîntu-i din zbor şi-l opri, uluit de-a lui noimă,
Astfel că: „O, închinare" el spuse „sortita mea Ţară!
Vouă-nchinare, la fel, o, ai Troiei Penaţi, de nădejde!
Asta ni-i Ţara şi casa! Părintele meu aste vorbe
(Mi le-amintesc) îmi spunea, taina mare-arătîndu-mi Anhises:
'Fiule, cînd, bine-ajuns lîngă ţărm neştiut, mare foame
Te-a fi silit, lîngă hrana ştiută, să-ţi rozi pîn' şi masa
Ce-o aşternurăţi, atunci aibi nădejde de casă, şi-acolo
Minte să ţii a dura prima-ţi tabără, sub adăposturi!'
Asta era foamea noastră! Doar ea rămînea să mai vină,
Capăt să pună la-a noastre dureri! .....
Astfel că, hai, de cu zorii de ziuă, sub Soarele mîndru,
Ştire să prindem ce locuri, ce oameni pe-aici cu cetatea-s.
În orice parte de-aicea pornind, solii noştri să afle.
Iară acum către Iuppiter voi închinaţi din pocale,
Şi pe Anhises-părinte-l chemaţi, şi turnaţi iarăşi vinul!"
Astfel cînd el le grăi, ram cu frunze pe tîmple-şi încinse,

Iară spre Duhul sălaşului lor rugă-nalţă, smerită,
Gliei, întîia din zei, apoi Nimfelor, cum şi spre Rîuri,
Lui încă necunoscute, şi Nopţii, cu multele-i stele;
Cheamă pe Zeus de pe Ida şi Mama din Frygia, Sfînta,
Cum şi părinţii săi, doi – Cea din cer şi cu cel de sub Glie.
Tatăl cel Atotputernic atunci din înalturi tunat-a,
Trei ori, din ceru-i senin, de stîrni cu-a sa mînă un nour
Multarzător şi cu raze de aur lucind dinspre slavă.
Suie din oastea troiană pe dată un zvon fără seamăn,
Cum că sositu-le-a ziua în care să-şi 'nalţe cetatea.
Gata, se-ntrec să aşeze ospăţ, şi sub piaza cea bună
Umplu pocale cu vîrf şi cu vinu-nspumat le-ncununã.
Ziua a doua, cu zorii dintîi, strălucea pe pămînturi,
Cînd, care unde pornind, cercetau spre cetate şi ţărmuri,
Prin ale-acelor' hotare: acesta-i izvorul Numicus,
Iată şi-al Tibrului rîu, pe aici locuiesc şi Latinii.
Al lui Anhises fecior, alegîndu-i din fiece stare,
Ia şi trimite solie, o sută de oameni, la Rege,
Pînă la ziduri, cu toţii purtînd a Minervei cunună,
Daruri să-i ducă măritului domn, şi-apoi pace să-i ceară.
Fără zăbavă, grăbesc la poruncă şi, iute-nainte
Calea urmîndu-şi, ajung. Iar Eneas cu-o brazdă sfioasă
Ziduri înseamnă şi locu-l aşează, la ţărmuri sălaşul
Taberei ca să-l încingă cu-un val şi-ale lui metereze.
Calea-şi sfîrşeau, şi-a Latinilor turnuri şi acoperişuri
'Nalte oştenii vedeau, cum dădeau să ajungă sub ziduri,
Iar dinaintea cetăţii copíi şi-nflorita junime
Văd, telegari cum îndeamnă, -nvăţîndu-i la care să tragă,
Aprige arcuri întind, suliţi scutură-n zbor, mlădioase,
Din braţe tari şi-ncordate, la harţ învăţînd să se lupte.
Iată, cu frîie lăsate, şi-un sol la bătrînul lor rege
Merge să ducă de ştire că-n straie ciudate sosit-au
Marii viteji, luptători. Iar acela poruncă să-i cheme
Dă, înlăuntru-n palat, şi se-aşează în scaun de domnie.

Sala cea mare, solemnă, cu-nalte coloane o sută,
Sta sus, în vîrf de cetate, în templul lui Ficus de-acolo,
Înconjurat de-o dumbravă, păzit de credința străveche.
Sceptrul, dintîi, a-l lua şi securile-n slavă a scoate
Bun semn era pentru regi: de aceea în templu-aveau sfatul
Şi tot aici ospătau – căci, jertfind un berbec, totdeauna
Bunii părinți din senat se-aşezau să închine la mese.
Ba mai aveau, tot la rînd, şir de chipuri a búnilor falnici,
Din cedru vechi – şi pe Ítalus şi pe Sabinus-părinte,
Via ce-aduse, păstrînd sub statuie-ndoita lui coasă,
Cum şi bătrînul Saturn şi cu Ianus, cu frunțile-i două:
Toți se aflau în pridvor, ca şi ceilalți stăpîni din vechime,
Care, luptînd pentru Țară, primiseră răni, vitejeşte.
Stîlpi consfințiți mai purtau multe arme luate, duşmane,
Care de sus atîrnate, securile încovoiate,
Creste semețe de coif şi canaturi de porți, uriaşe,
Suliți şi scuturi şi ciocuri de vîrf, cucerite din nave.
Picus, stăpîn peste cai, cu-a lui cîrjă de augur în mînă
Şi cu-a lui scurtă tunică, ținea scutul mic, dar cu stînga –
Picus, cel care de Circe, poftind a lui soață să fie,
Cînd l-a atins cu vărguța, turnîndu-i şi grele otrăvuri,
Fuse schimbat, cu arîpi smălțuite, în ciocănitoare.
Stînd înlăuntru, în templu, Latinus, în scaunul vechimii,
Cel părintesc, îi chemă către sine, la față, pe Teucri,
Iar, de intrară, spre ei glăsui, cel dintîi, cu blîndețe:
„Spuneți, o, voi, Dardanizi (căci vă ştiu şi cetatea şi neamul,
Şi nu veniți pîn-aici, depărtări străbătînd făr' de ştire),
Care vi-i voia? Şi care pricină, ori, poate, vreo lipsă
V-au îndemnat peste-atîtea întinderi la țărmu-ausonic?
Fie că v-ați rătăcit, fie, poate, v-aduse furtuna –
Lucruri pe care adesea năierii le pat, duşi în larguri –
De ați intrat sus, pe rîu, între maluri, pierzîndu-i limanul,
Nu ne feriți ospeția, nu treceți uitînd de Latinii –
Neam din Saturn coborît, de nu ştie de lanțuri şi lege,

Ci de dreptatea cea bună, păstrînd doar a lui obiceiuri!
Încă țin minte şi-acum (deşi faima o-ntunecă anii),
Cum că-Auruncii bătrîni aşa spun, că născut pe aicea,
Dardanus ar fi pătruns pînă-n Frygia, pînă sub Ida
Şi pînă-n Samosul Trac, ce se cheamă acum Samothrace.
Cum că, plecat de pe-aici, din tyrrhenu-i sălaş, din Corythus,
Stă el acum aşezat într-un jilț în palatul din ceruri
Cel înstelat, şi sporeşte cu-altarele-i, zeii, la număr"
Astfel grăi, şi-a lui spuse curînd i le-a-ntors Ilioneus:
„Rege, slăvită mlădiță-a lui Faunus, nu, nu ne-aduse
Neagră furtună prin valuri, s-ajungem a voastre pămînturi,
Nici înşelatu-ne-a steaua, ori țărmul, greşindu-l, cu calea.
Ci dinadins, cu bun suflet şi vrere spre-această cetate
Toți am ajuns, alungați cum am fost din domnia-ne mare,
Cea mai vestită ce-o vede, venind din Olymp, mîndrul Soare.
Stirpea ne-ncepe cu Zeus – Dardanului neam Zeus i-este
Mare strămoş – iar Eneas ni-i rege din spița lui Zeus:
Însuşi Eneas din Troia la pragul ce-l ții ne trimise!
Cît de cumplită furtună, pornită din crunta Mycene
A năvălit peste cîmpuri, sub Ida, şi care-a fost Soarta
Ce-a hotărît să se-nfrunte cu Asia marea Europă,
Totul putu ca să afle şi cel ce Oceanu-l ascunde
Şi cel aflat la mijloc şi bătut de a Soarelui raze,
Între meleaguri ce bat patru zări, către capăt de lume.
Din tot prăpădul acela, purtați pe întinderi de mare,
Sîntem aici să rugăm de-un sălaş şi de-un țărm făr' de patimi
Pentru Penații de-acasă – un cer şi o apă deschise.
Nu vă vom fi noi, domniei, prejos, nici n-a fi fără nume
Faima ce-aveți, de acum, pentru-un semn de aşa bunătate,
Nici Ausonii n-avea-vor căință că Troia primit-au!
Jur pe Eneas, pe soarta-i şi dreapta puternică-n luptă,
Tot după cum cineva ne-a-ncercat în război, sau la pace:
Multe popoare pe noi – să nu ai vreun dispreț că acuma
Noi îți aducem în mîini rugătoarele panglici, cu vorbe –

Multe-s măritele neamuri ce-alături ne-au vrut, în unire,
Dar Soarta zeilor, însăşi, vroit-a a voastre pămînturi
Noi să le-ajungem, cu tare poruncă. Şi Dardanus, craiul,
Tot de aici e născut, iar, sub vorbe de spaimă, Apollo
Spune la Thybris, Tyrrhenul, s-ajungem, la sfîntul Numicus.
Iară Eneas trimite un dar, semn din vechea-avuţie,
Nu prea bogat – rămăşiţe-adunate din Troia în flăcări:
Tatăl Anhises din vasul acesta da jertfă la-altare;
Asta, iar, Priam purta, cînd popoarelor larg întrunite
Buna dreptate o-mpărţea – sceptrul mare, tiara cea sfîntă,
Cum şi veşmintele scumpe, de mîini de Troiene [lucrate]"
Ilioneus cît grăia, către el aţintită privirea,
În nemişcare, Latinus ţinea, stînd pe tron cu mărire
Şi urmărind totul, bine – dar purpura însăşi pe rege,
Cea învrîstată, nu-l mişcă, nici sceptrul lui Priam cel mare,
Cît zăboveşte cu gîndul la nunta iubitei lui fiice
Şi socoteşte în sine, gîndind la vestirea lui Faunus:
Poate acesta-i va fi mîndrul mire, venit de departe
Să se arate aici şi, sub bune-auspicii, domnia
Lui hărăzită să-i fie, ducînd mai tîrziu marea-i stirpe,
Tare, de vază, şi care cuprinde-va-n pumn lumea toată!
Cu bucurie, -n sfîrşit, el grăi: „Fie zeii să deie
Bun început, bună piază! Avea-vei, Troiene, dorinţa!
Daruri frumoase-om primi! Nu lipsi-va s-aveţi sub domnia-mi
Mare belşug din bogatul ogor, nici a Troiei mărire!
Numai Eneas să vie, de-atîta de drag ni se-arată,
De se grăbeşte cu noi să se lege în strînsă-ospeţie,
Să ni se-arate la faţă, de chipu-mi prieten aproape!
Parte a păcii legate-mi va fi domnul dreapta-i să-mi deie!
Voi, deopotrivă, la rege vă duceţi cu astă vorbire:
Am o frumoasă copilă, pe care cu-un soţ tot din neamul
Nostru s-o căsătorim nu ni-i dat de preziceri – nici Cerul,
Multe minuni arătînd, nu ne lasă: din ţărmuri străine
Gineri de vază-or sosi – cîntă sorţii – cu-al lor sînge-odată

Numele nostru la ceruri purtînd – asta Laţiul aşteaptă
Cred că aşa e sortit, şi-o doresc: al meu gînd nu mă-nşeală!"
Astfel grăind, tatăl-rege din toţi telegarii şi-alese:
Trei sute, unul şi unul, avea, străluciţi, în ocoale.
Tare poruncă împarte ca Teucrilor soli, tuturora,
Cai să le ducă, la rînd, înşeuaţi tot cu scoarţe şi prapuri,
Iară pieptare de aur le-atîrnă pe piepturi, mărite:
Toţi, parcă-n aur muiaţi, iar în guri au zăbale din aur.
Car lui Eneas, slăvitul, îi duc, amîndoi, telegarii –
Spiţă din 'naltul văzduh, ei aruncă pe nări numai pară –
Cei care Circe, măiastra, din iapă de soi şi-i scosese,
Dată sub mare-armăsar al Părintelui-Soare – şireata!
Cu-astfel de daruri şi vorbe regeşti ei purced spre Eneas,
'Nalţi pe ai lor bidivii, aducînd bună pace în taberi.
Dar iată, însă, din Argos, cetatea lui Inachos, sfînta,
Crunta soţie-a lui Zeus se-ntorcea, lung plutind sus, în slavă,
Iar din văzduhul înalt pe Eneas cel vesel şi flota
Îi urmări, pe Dardani cum veneau tocmai de pe Pachynus:
Vede cum case-şi durează, cum ţării se-ncred, şi, în voie,
Navele cum şi-au lăsat. Stete-mpunsă de-adîncă obidă,
Iară, apoi, clătinînd al ei creştet, din sine glas smulse:
„Oh, neam urît şi potrivnic, cu soarta-ţi, dorinţelor noastre –
Soartă de neam Frygian! N-au putut ca să cadă-n Sigeum!
Prinşi, n-au putut ca să-i prindă! Şi Troia arzîndă pe dînşii
Nu-i pîrjoli la un loc! Ba, prin oşti şi prin flăcări aprinsă,
Cale-au aflat de scăpare!! Zic eu că puterea-mi scăzut-a,
Jos doborîtă – de nu, poate, ura-mi sătulă-i şi stinsă!!
Ba, scuturaţi de prin ţară, cu mare mînie, prin valuri
Am cutezat să-i alung şi pe marea întreagă să-i bîntui:
Cerul şi Marea, puterile lor, ostenitu-le-au Teucrii!
Ce-au folosit, oare, Syrte şi Scylla şi marea Charybdă?!
Iată-i, se-aşază-n dorita lor casă, la Thybris, acolo,
Fără de grijă de mare, -au de mine!! Putut-a el, Marte,
Neamul Lapiţilor, groaznic, să-l piardă! Lăsă Calydona

Fiicei Diana, el, însuşi Părintele zeilor, dusă!
Ce făptuit-au Lapiții, sau ce Calydona – să piară?!
Iar însămi eu, marea soață-a lui Zeus, ce toate-ndrăznit-am,
Nefericirea-mi purtînd, care-n toate vîrîtu-m-am, însămi,
Sînt de Eneas înfrîntă?! O, dacă puterea nu-mi este
Mare-ndestul, şovăi-voi – nicicum! – ca să cer ajutoare?!
Dacă nu pot să înduplec Cereştii, pornesc Aheronul!!
Nu mi-e lăsat – fie-aşa! – să-l opresc din domnia-i Latină,
Soarta – vrea ea – i-o aşază-n temei pe Lavinia soață:
Dar tot am cum zăbovi, amînare-aducîndu-le-acestor
Fapte mărețe – popoarele regilor dîndu-le morții!
Fie-mpreună şi socru şi mire, dar deie-astă plată:
Zestrea să-ți fie, fecioară, Troian şi Rutului lor sînge,
Fie Bellona ca nună să-ți vină! Nu doar Cisseída,
Îngreunată de-o torță, născut-a pîrjolul domniei,
Ci şi-a lui Venus odraslă, un altfel de Paris, aduce
Iarăşi Pergamului nou prăbuşirea sub facle cernite!!"
Nu bine astfel grăi, şi purcese, grozavă, spre țărmuri.
Cheamă din bezna de iad, din sălaşul Zeițelor Rele
Pe Allectò cea cumplită, a jalei, ce are la suflet
Cruntul război şi mînia haină şi crîncena crimă.
Ură îi poartă şi Pluton-părinte, ba chiar pe Cumplită
Chiar şi surorile ei o urăsc, cum în chipuri nespuse,
Groaznice, ea se preschimbă, zbîrlită de vipere-o mie!
Ei ghes îi dete Iunona, grăindu-i în aste cuvinte:
„Treaba aceasta, fecioară a Nopții, o vajnică trudă,
Mie mi-o fă şi-mplineşte, iar cinstea-mi rămînă întreagă,
Faima să nu mi se stingă: cu nuntă ei vor pe Latinus,
Mîndrii-Eneazi, să-l înşele – Italia ei să n-o aibă!
Tu eşti în stare pe frații cei buni să-narmezi pentru luptă,
Poți răsturna, cu-a ta ură, şi case – te du, biciuindu-i,
Flăcări şi facle de foc fă-i să facă! Tu nume o mie,
Mii de haine mijloace cunoşti: ia din pieptu-ți, adîncul,
Pacea le-o-mprăştie, crunt, şi războiului varsă-i sămînța!

Arme să vrea şi să ceară şi-ndată să smulgă junimea!"
Iar Allectò, străbătută de ale Gorgonei otrăvuri,
Laţiul îl ia mai întîi, şi-n Laurentum domneştile case
Le aţinteşte din slăvi, aşezîndu-se-n pragul Amatei,
Încă tăcut: ea de nunta lui Turnus şi-a Teucrilor ştire
Griji şi mînii răscocea cu-arzătoare pripiri de femeie.
Zîna din păru-i verzui scoase-un şarpe şi ei i-l ascunse
Pînă sub sînu-i, adînc, lîngă inimă, strîns, strecurîndu-l,
Ca, -nnebunită de el, să răstoarne întreaga-le casă.
Şarpele lin lunecă printre straie, sub pieptu-i cel neted,
Făr' s-o atingă – colac el se face şi firea-i întoarce,
Suflet suflînd de năpîrcă – ba mîndru colan pe la gîtu-i,
Mare colubră de aur, ba panglică lungă-nspre creştet,
Pletele-i înlănţuind, iar apoi furişat pe tot trupul.
Iar, cum întîia-ntinare, scurgîndu-se-n sîn cu otrava,
Simţurile-i ameţeşte şi focul prin măduvă-i iscă,
Dar al ei suflet nu prinse atunci încă-a arde-n văpaie,
Ea glăsui, încă blînd, cum o face iubirea de mamă,
Greu lăcrimînd, din belşug, pentru fiica-i şi nunta străină:
„Oare Lavinia noastră-i de dat surghiuniţilor Teucri,
O, drag părinte?! Nu-ţi e, oare, milă de fată, de tine?!
Nu-ţi este milă de mamă, pe care, la primul lui Crivăţ,
Hoţul acela viclean o s-o lase, fugind cu fecioara?!
Nu tot la fel Frygianul păstor strecuratu-s-a-n Sparta
Şi pe Elena a Ledei răpit-o-a-n Troia-cetate?!
Ce-i cu al tău legămînt?! Ce-i cu grija cea veche de casa-ţi
Şi cu-a ta dreaptă, mereu arătată nepotului Turnus?!
Dacă un mire tu vrei dintr-un neam care nu-i cu Latinii,
Asta-i lăsat, şi te-apasă poruncile date de Faunus,
Bunul părinte, atunci orice ţară ce nu-ţi stă sub sceptru
Liberă e şi străină, cum cred, şi aşa spun şi zeii:
Iară lui Turnus, de caţi ca să-i vezi obîrşia cea veche,
Inachus şi cu Acrísius moşi i-au stătut, din Mycene!"
Cînd ea văzu că-ncercarea-n zadar i-e şi vorbele toate,

Cum că-mpotrivă-i Latinus, iar şarpele-i roade rărunchii –
Răul şerpesc, plin de Furii, pătruns-o-a toată, răpind-o –
Nefericita, atunci, aţiţată de crunte vedenii,
Fără de sine, zănatică fuge, nebună, -n cetate.
Tot cum, plesnită sub bici, o sfîrlează se tot răsuceşte,
Cînd o aleargă băieţii prin curtea din casă, în cercuri –
Ei aţintiţi sînt la joc – ea se-nvîrte în cercuri rotite,
Iar copilaşii mărunţi stau cu gura căscată la joacă,
Fără să ştie cum lemnul uşor se învîrte atîta,
Însufleţit sub lovire – tot astfel şi ea, prin cătune,
Nu mai încet decît el, tot aleargă s-aţîţe, prin gloată.
Ba şi-n păduri, prefăcîndu-se-n marea putere-a lui Bacchus,
Grabnic se-avîntă, mai mare nelege, mai mare smintire
Ea făptuind, să-şi ascundă copila-n desişuri de munte,
Ca s-o ferească de-a Teucrilor nuntă, cu-alaiu-i de torţe,
„Euhoe, Bacche!" răcnind „Numai tu vrednic eşti de copilă,
Mîndra-mi fecioară! Doar ţie lua-va ea thyrsul, mlădiul,
Ţie să-ţi joace în horă, doar ţie-a ei plete să-nchine!"
Zboară şi Faima, iar mumele-ncinse de Furii în inimi
Toate-s purtate de-aceeaşi ardoare să-şi ia noi sălaşuri:
Casele şi le-au lăsat şi-au plecat doar cu vîntul în plete,
Iar celelalte văzduhul de lungi auíturi îl umplu –
Suliţi cu struguri-ciorchini duc cu sine, în blănuri încinse.
Înfierbîntată, regina, în mijloc, cu-un pin care arde
Merge, cîntînd hymenaeul lui Turnus cu draga-i copilă,
Ochii, de sînge-nvrîstaţi, tot rotind şi cu-avană strigare:
„Mame latine – Iò! – auziţi, de prin loc, fiecare –
Dacă, în inimi pioase, purtaţi voi Amatei iubire,
Nefericitei de ea, de vă pasă de dreptul de mamă,
Panglici din păr vă desfaceţi, orgii să serbaţi după mine!"
Astfel, prin dese păduri, prin bîrloguri de fiare, ascunse,
Chiar Allectò pe regină o-mpinge, ghes dîndu-i, ca Bacchus.
După ce i se păru că-i aprinsă-ndeajuns nebunia,
Rău încîlcind hotărîrea din casă şi gînd lui Latinus,

Zîna cea rea şi cernită 'nălțatu-s-a-ndată din aripi
Întunecate, zburînd spre cetatea Rutulului vajnic,
Cea despre care se spune Danae că o-ntemeiase,
A lui Acrisius fiică, purtată de Notus prin valuri:
Ardea vechiul ei nume era, şi-astăzi marele-i nume
Ardea este, la fel, dar norocu-i s-a dus. Peste dînsa
Turnus, în casa-i înaltă, a nopții odihnă prinsese.
Dar Allectò, dezbrăcînd mădulare de Furie-avană,
Chipu-şi preschimbă-ntr-o babă, lăsîndu-şi privirea cea cruntă,
Fața cu brazde şi-o ară, -njosind-o, iar plete ca neaua, -n
Panglici legate, şi-adaugă, şi-un ram de măslin, ca s-ajungă
Însăşi Calybe, bătrîna Iunonei, demult, preoteasă,
Iară viteazului, lungă nălucă, astfel îi grăieşte:
„Turnus, zadarnic lăsa-vei să-ți piară aşa osteneală,
Iar sceptrul tău să le-ajungă Dardanilor fără de țară?!
Regele ție-ți răpeşte nuntirea şi zestrea, cu sînge
Agonisite, cătînd venetic drept urmaş la domnie!
Mergi dar, te-aruncă, multbatjocorite, primejdii înfruntă!
Mergi şi doboară Tyrrhenii, lungi şiruri! Latinii-i fereşte!
Asta trimisu-m-a a-ți spune, cînd noaptea te-aşterni la hodină,
Însăşi Saturnia Iuno, cea Atotputernică-n ceruri!
Hai dar, şi-nalță porunca la arme, oştirea să plece
Cu bucurie-n război, Frygienii, la rîu, şi-a lor taberi
Ce-s aşezate acolo, cu capi şi corăbii, le arde!
Tarea poruncă, zeiască, o vrea – iar Latinus, de-i rege,
Şi soață-a-ți da, ascultînd de-astă spusă, nu scoate făgadă,
Ia să şi-l simtă pe Turnus şi-n arme să-l aibă-mpotrivă!"
Dară voinicul cel tînăr, rîzînd, proorociței îi spune
Astfel din gură: „O, ştiu, nu, cum crezi, mi-e scăpată solia,
Cum că la apa lui Thybris intrat-au smolite corăbii!
Nu-mi plăsmui aste temeri! La fel, nici regeasca Iunonă
Nu m-a uitat pe-astă lume .....
Dar, istovită de ani şi sub grea bătrînețe pierdută,
Maică – ba făr' de-adevăr – te apasă doar grijile grele:

Spaima-n zadar, preoteasă, te prinde-ntre-a regilor arme!
Vezi grija ta s-o păzeşti – ale zeilor chipuri şi-altare:
Pace-au războiu, doar vitejii vor şti şi doar ei le purta-vor!"
Dar Allectò la-aste vorbe pe loc scăpără de mînie,
Iar pe viteazul grăind îl cuprinse pe dat' un cutremur,
Ochii-i de sticlă-au rămas: cîte hidre vădea Erinía,
Ce fel de chip se ivi! Căci rotind ai ei globi ca de pară,
Cum zăbovea şi căta care vorbe acum să-i mai zică,
Datu-i-a brînci şi-nălță cei doi şerpi din colacul din creştet,
Plesnet de bici răsunînd, iar din gură grăi cu turbare:
„Iată-mă-s, greu istovită de ani, bătrîneţe pierdută,
Biată şi făr' de-adevăr, ce mă sperie-a regilor arme!
Uite-mă-aici: am venit din sălaşul surorilor mele,
Dintre Cumplite – războiul şi moartea le-aduc"
Astfel grăind, către tînăr o torță zvîrli, fumegîndă,
Care, cu neagra-i lumină, păru a se-nfige în pieptu-i.
Spaima nespusă lui Turnus avan alungatu-i-a somnul,
Iar năduşeala cumplită tot trupu-i muie, năclăindu-l.
Strigă, pierdut, după arme, la arme prin casă se-aruncă,
Crîncen el fierul şi-l cată, nebun de-a războiului poftă
Şi mînios făr' de margini: cum focul de vreascuri dă-n flăcări,
Tare trosnind, grămădite sub vasul de-aramă, cu apă,
Iar clocotindele unde se umflă şi dau dinafară,
Ca din izbuc, fumegînd, în vîrtejuri bogate, cu spumă,
Val necuprins înlăuntru, cu aburi ce urcă-n văzduhuri.
Cale deschide astfel spre Latinus – călcată că-i pacea –
Celor dintîi din oşteni poruncindu-le: 'Arme să-şi ieie!
Au, doar, Italia lor de-apărat – jos vrăjmaşii din Țară!
Sînt, şi deajuns, pe măsură Latinii şi Teucrii să-nfrunte!'
Astfel grăind, către zei închinat-a, chemîndu-i cu rugă,
Iară la arme Rutulii se-ndeamnă-ntre ei, pe-ntrecute:
Unu-i priveşte frumoasa junețe – mai mîndru-ntre ceilalți –
Altul la regii străbuni, iară altul la fapte gîndeşte.
Cît pe Rutuli şi a lor bărbăție stîrnitu-i-a Turnus,

Zboară grăbită spre Teucri-Allectò, aripi negre-ntinzîndu-şi,
Alt meşteşug iscodind, cum zărise-n ce locuri frumosul
Tînăr Iúlus, la ţărm, vînătoarea – hăitaşii-şi dusese.
Iasma din iad, dintr-o dată, în cîini azvîrlit-a turbare
Grea, cînd în nări ei au prins, cu adulmec, duhoare de fiară,
Cerbul cel mare să-l prindă: de-aici toată truda se-ncinse,
Pricină rea de război, de ţăranii-n răscoală pornit-au.
Căci lîngă case un cerb uriaş ei ţineau, rămurosul,
Cei ai lui Tyrrhus-părinte: luat de la ciuta lui mamă,
Mic, pe la ei la ocoale-l hrăniseră, lîngă saivane,
Turmele mari şi regeşti cum păzeau, pe tot cîmpul de-acolo.
Silvia, sora, cu grijă, cum el asculta de cuvîntu-i,
Coarnele-i împodobea, împletite cu-o mare cunună,
Fiara cu drag netezea şi-o ducea la spălat, la izvoare.
El mîna ei o răbda si venea la-a stăpînului masă
Şi-apoi mergea să preumble prin codru, şi, iarăşi, acasă
Pragul ştiut îl căta, cît de noapte tîrzie s-ajungă.
Tocmai departe umbla, cînd stîrnitu-l-au cîinii-n turbare,
Ai lui Iúlus, purces la vînat: cerbul, leneş, în unde
Chiar se-mbăiase, şi-acum sta, tihnit, pe păşune -a hodină.
Iată, Ascanius însuşi, vrînd laudă să-şi dobîndească,
Arcul de corn l-aţinti şi-i trimise o iute săgeată –
Iară zeiţa pe dat' ajută ca, zburînd, şuierîndă,
Ea să-i pătrundă în pîntec şi iasă cu vîrful prin şale.
Bietul de el, greu rănit, a fugit la ştiuta lui casă,
Jalnic gemînd s-a tîrît pînă-n staul, cu sînge şi muget,
Parcă tot milă cerînd, de suna casa toată-n durerea-i.
Silvia, sora, dintîi, peste braţe plesnindu-se tare,
Cheamă-ajutor, mare strigăt, ţăranii din jur asmuţindu-i.
Ei – în pădure, mereu, cum se-ascunde năpasta cumplită –
Sar dintr-o dată, pe loc – unul parul şi-l ia, ars în flăcări,
Altul ciomagul cu noduri, şi care ce-avea la-ndemînă
Armă-şi găseşte, pe dat' – laolaltă-i adună şi Tyrrhus,
Care soseşte, aşa cum crăpa tocma' n patru stejarul

Icuri bătîndu-i, din greu – şi îşi ia, gîfîind, şi securea.
Din ascunziş, prinse iarăşi zeiţa prilej de năpastă
Şi, repezită-n înalt, pînă-n crucea din vîrful de staul,
Cornul cel încovoiat şi-l ridică, şi dă pînă-n zare
Semnul ciobanilor – glasu-i de iad face codrii-n afunduri
Cutremuraţi să vuiască – pădurile-s aprig răsunet:
Lacul Dianei, departe, vuí, auzind-o, şi vuiet
Dete şi Nar, cu pucioasa-i, izvoarele toate, -n Velinus –
Pruncii, la piepturi, de teamă adîncă, şi-i strîng multe mame.
Glasu-auzindu-l, departe, cumplita-i chemare-nălţată,
Vin într-o goană, luîndu-şi degrab' a lor arme, de-oriunde,
Toţi – ţărănimea pornită: dar iată şi oastea troiană,
În ajutor lui Ascaniu, pe porţi năvălind de la taberi.
Iată-i, la rînd, faţă-n faţă: acum nu mai dau ca ţăranii,
Doar cu măciuci şi ciomege, cu parii lor tari, arşi la vîrfuri,
Ci se încaieră tare cu fierul, şi-o holdă cernită
Toată-i zbîrlită de vîrfuri, de smulsele săbii, şi-arama
Fulgeră-n soare, bătută puternic, lucind pînă-n nouri –
Tocmai precum şi talazul întîi se ridică pe mare,
Înspumegat, iară largul se umflă şi creşte din valuri,
Astfel că, greu, din străfund, se înalţă vuind pîn' la ceruri.
Cum înainte de rînduri ieşi, o săgeată, cu şuier,
Îl şi străpunse pe fiul lui Tyrrhus, cel mare, pe Almo,
Şi-l doborî: sub gîtlej i se-nfipse săgeata – de sînge
Glasu-i opri, horcăind, iar a vieţii suflare pierit-a.
Cad împrejur mulţi viteji, printre ei şi bătrînul Galaesus,
Ce căuta calea păcii, la mijloc – un om al dreptăţii –
Cel ce era, -ntre-Ausonii de-atuncea, bogat în ogoare:
Cinci turme mari mai avea, de mioare, şi cinci mari, de vite,
Pluguri, o sută-i arau, răsturnînd mîndra brazdă a gliei.
Cît se petrec toate astea şi Marte pe ambii-i ajută,
Reaua zeiţă, făgada ţinîndu-şi, de sînge pămîntul
Tot înmuindu-l şi dînd primii morţi, într-o grea bătălie,
Iute lăsă Hespería şi-n cerul înalt luîndu-şi zborul,

Învingătoare, grăi spre Iunona cu glasul trufiei:
„Iată-ți acum împlinită grozava războiului faptă!
Zi-le, de vrei, să se-mpace şi legi deopotrivă să-şi pună,
Dacă sînt Teucrii acum împroşcați cu-ausonicul sînge!
Pot să mai fac şi-altceva, dacă ştiu că aceasta ți-i vrerea:
Zvonuri pot duce, să umplu cu ele-orice obşte vecină,
Suflete tari să aprind, a lui Marte, nebunul, sminteală:
Toți de-ajutor vor veni – peste tot pe ogoare-aduc arme!"
Însă-mpotrivă Iunona: „Ajunge" îi zise „cu groaza!
Înşelăciunea-i destul! A războiului pricini ni-s gata,
Lupta-i legată şi-n toi – sînge proaspăt, ursit, e pe arme!
Astfel de nuntă şi astfel de-alai să-şi serbeze olaltă
Spița de soi a lui Venus şi regele însuşi, Latinus!
Dar să mai bîntui pe-aicea, semeață, pe sus, prin văzduhuri,
N-ar vrea nicicum Preaînaltul Părinte, -al Olympului Rege.
Du-te de-aici, iar eu, de vreo trudă mai este sortită,
Însămi o voi rîndui!" Aste vorbe Saturnia zise,
Iară aceea, ca iasma, 'nălțatu-şi-a aripi în şuier,
Şerpi sunători, şi Cocytu-l ținti, părăsind lumea largă.
Este-n Italia toată un loc, pe sub creste de munte,
Tocmai în mijlocul ei, loc vestit peste multe meleaguri.
A lui Ampsanctus genuni: frunze dese-a lui maluri îmbracă,
Înveşmîntat primprejur, chiar în mijloc de codru, dar huiet
Dă răsunînd printre stînci, prăvăliş duruind peste praguri.
Toți îşi arată pe-aici răsuflarea lui Dis cea spurcată.
Groaznică peşteră-n jos, uriaşul vîrtej, Aheronul
Unde-şi deschide gîtlejul ciumat: Erinía pe-aicea
Neagra-i putere-şi prelinge – iar cer şi pămînt slobozeşte.
Iară Saturnia Iuno atunci vrea să-şi desăvîrşească
Greul război şi urgia: năvală dau toți în cetate
Ca să-şi aducă păstorii din luptă, pe cei ce căzură –
Almo, feciorul cel tînăr, Galaesus, cu fața zdrobită:
Zeilor li se închină şi-l iau pe Latinus drept martor.
Turnus, şi el, vîră groaza, cînd toți foc şi moarte îşi strigă,

Vine şi el cu-aspră vorbă: 'Că Teucrii-s poftiți la domnie,
Vița din Frygia creşte, iar el e-alungat de la praguri!'
Ba şi acei căror Bacchus luatu-le-a-n codru, de-acasă,
Mame, surori bîntuite, -n alai (laolaltă cu-Amata)
Toți se adună olaltă şi strigă-ntr-un glas după Marte:
'Haide, cu toți să pornească grozavul război, nedoritul,
Fără de piază şi soartă – îl cer, răsturnînd prevestirea,
Iar, pe-ntrecute, palatul i-l iau cu asalt lui Latinus.
El, ca o stîncă a mării, rămîne, înalt făcînd față –
Chiar ca o stîncă a mării, cînd, groaznic, se sparge talazul:
Ea, oricît urlă de tare-nspumatele valuri în juru-i,
Mîndra povară şi-o poartă semeț – se cutremur' zadarnic
Colții-ascuțiți primprejur, şi-astfel alge bufnesc către larguri.
Dară, cum nu-i cu putință să-nfrîngă nebuna-le vrere,
Oarbă cum e, iară totul se-aşează pe voia Iunonei,
Regele-tată, luîndu-i drept martori pe zei şi văzduhul:
„Vai!" zice „Iată că Soarta ne dă şi ne-azvîrle furtunii!
Singuri sălbatice fapte plăti-veți cu sîngele crimei,
Nefericiții de voi! Iar pe tine, o, Turnus, te-aşteaptă
Crunta pieire, căci zeilor rugă, tîrziu, închina-vei!
Mie mi-era tihna dată, şi, cînd doar în port dam a trage,
Mă despuiați de-un sfîrşit liniştit!" Doar atîta le spuse,
Casa spre-afară-şi închise, şi-a faptelor frîie lăsat-a.
Sta obiceiul în Lațiu – ținut cu sfințenie-n toate
Obştile-Albane apoi, iar acum îl păstrează mărita
Romă-cetate – cînd Marte le vine cu grea bătălie –
Fie că pleacă-nspre Geți să stîrnească războiul cel jalnic,
Ori la Hyrcani sau Arabi, ori să meargă la Inzi, către Soare,
Ca să ajungă Aurora, iar acvile Parții să deie:
Sînt două gemene Porți ce-al Războiului nume-l primiră,
Sfinte, un semn de la cer, şi păzite de spaima lui Marte;
Ivăre-o sută le-nchid, de aramă, de fier au canaturi,
Veşnice, tari, iară paznic, în prag, nemişcat le stă Ianus:
Consulul însuşi, aici, cînd senatul la luptă ne cheamă

Neîndoios, vine falnic, cu scurta-i tunică, în portul
Cel de la Gabii, şi, greu, el deschide strigînde canaturi.
Însuşi la luptă el cheamă – pe urme-i soseşte oştirea –
Cornuri de-aramă, suflînd ascuțit, dau încuviințare.
Iar pe Latinus, atunci, ei vroiau, după datini, să-l pună
Tristele porți să deschidă, război Eneazilor dînd el,
Dară părintele-rege nu vru să le-atingă, ci-nl'untru
Grabnic porni, de la slujba cea hîdă, ştergîndu-se-n umbre.
Însă Regina din ceruri, din slăvi pogorîndu-se-ndată,
Porțile, însăşi, cu mîna-i, le-a scos din zăbavă: uşorii-i
Rumpe Saturnia – fierul Războiului – drugii trăgîndu-i.
Ia Ausonia foc, nemişcată, pe loc, mai-nainte:
Parte pe jos vin în cîmp, parte, încălărați, armăsarii
Tare, prin colburi, strunesc – toți la arme se-ntrec să alerge.
Alții iau scuturi uşoare şi suliți de-aramă fac lucii,
Dau cu osînză pe ele şi-ascut şi pe cute securea:
Surlele-aud bucuroşi şi sub steaguri se strîng cu-avîntare.
Cinci sînt oraşele care pe mari nicovale bat fierul,
Armele să le-nnoiască: Atina, puternica, Tibur,
Ardea şi Crustumeri şi-Antennae cu turnuri de piatră.
Coifuri ei, straşnice, fac, pentru capete, alții la scuturi
Leasă cu vîrf împletesc, iară alții pieptare de-aramă,
Sau bat cu moale argint pe deasupra frumoase pulpare –
Uită astfel şi de brazdă, de plug şi de coasa la cîmpuri:
Patima-i toată aici, cînd călesc din cuptoare-a lor săbii.
Trîmbițe sună înalt, iară semnul de ordine-i gata.
Unul de-acasă-şi ia casca, iar altul, strunind telegarii,
Tare-i înhamă, sub freamăt, iar scutul şi platoşa-apucă,
Arme în aur muiate, şi sabia-ncing, credincioasă.
Voi Heliconul, zeițe, -l deschideți şi cîntu-l începeți:
Care-au fost regii porniți la război, care cete-i urmară,
Cîmpuri umplînd din belşug, ce viteji a Italiei țară,
Toți, fii în floare, creştea, roditoare, ce arme purces-au!
Voi v-amintiți, o, zeițe, şi nouă puteți a ne spune,

Căci pîn' la noi de abia mai ajunge a faimei suflare!
Primul la luptă purcede, de fel din Tyrrhenia largă,
Asprul Mezenţiu: de zei lui nu-i pasă – doar cete-narmează.
Lausus, fecioru-i, alături păşeşte, frumos cum nu-i altul,
Nimeni pe lume, la trup, în afară de Turnus din Laurens –
Lausus, stăpîn peste cai, şi mai falnic stăpîn peste fiare,
Care conduce, zadarnică ceată din tarea Agylla,
Mia-i de straşnici viteji – merita să asculte-o poruncă
Mai fericită ca-a tatei – Mezenţiu de nu-i sta părinte!
Iar, după ei, se arată în carul ce-aleargă-n cîmpie,
Cu palmier drept cunună şi caii-i de soi, preafrumosul,
Os din multchipeşul Hercul', cu scutul purtînd semnul falnic,
El, Aventinus – o sută de şerpi, strînşi, înconjură Hydra:
Rhéa pe dealu-Aventin, preoteasa, pe el, în pădure
Doar pe ascuns îl născuse, adus pe-a luminii tărîmuri,
Mîndra femeie – cu-un zeu, după ce pe Geryon ucis-a
Şi-nvingător ajunsese, viteaz din Tirynth, pînă-n Laurens,
Iar vite mari din Iberia-n Fluviul Tyrrhen îşi scăldase.
Ceata-i se luptă cu lăncii şi crunte junghere-ascuţite,
Vîrfuri prelungi, şlefuite, şi-o ţeapă sabellică, mare.
Însuşi, el vine pe jos, cu o blană de leu, uriaşă
Peste-a lui umeri, cu coama zburlită şi dinţii, rînjiţii,
Sus, clănţănind pe-al lui creştet: astfel în palaturi intrat-a,
Groaznic de tot la vedere, cu straiul lui Hercul' pe sine.
Şi-apoi, doi fraţi vin din Tibur, lăsîndu-i înaltele ziduri,
Stirpe de-un neam cu Tiburtus, ce numele viţei îl dete:
Coras cel aprig, cu el şi Catillus, Argivă junețe,
Ce înainte de şiruri răzbat printre desele arme –
Tot precum şi doi Centauri, veniţi dintr-o creastă de munte,
Fii dintr-un nour iscaţi, din Homole şi Othrys, cu neaua-i,
Jos se reped, într-o fugă, iar codrul cel larg se deschide,
Cale să dea, cum tufişuri răzbat cu greu trosnet şi huiet.
Nu le lipsea nici acela ce ctitor fusese-n Praeneste,
Fiu din Vulcan zămislit, ajuns rege-ntre multele turme,

După ce-n focul din vatră fusese aflat – spune lumea –
Caeculus – el, dimprejur, e-nsoțit de-a lui ceată sătească:
Cei din înalta Praeneste, vitejii Iunonei Sabine,
Cei de pe Anio, rîul de ghiață, din stîncile-n rouă
Ale Hernicilor, cu-ape bogate, şi-Anagnia-i are,
Cei ce-s ai tăi, Amasenus-părinte! Nu toți sînt cu arme,
Nici nu le zuruie scuturi şi care – cei mulți bat din praştii
Bulzi grei de plumb vinețiu, alții suliți au, două, în mînă,
Capul li-i acoperit cu roşcatele cuşme din piele,
Încă zbîrlite, de lup: calcă toți pe piciorul din stînga,
Fără-ncălțare, dar dreptul l-încalță o crudă ciubotă.
Însă Messapus, stăpîn peste cai, din Neptun mîndră viță –
Cel ce nu-i nimeni lăsat să-l doboare cu foc sau cu fierul –
Cheamă la arme şi el, ca s-apuce, iar, fierul, olaltă,
Mari, liniştite noroade, demult ce uitat-au războiul:
Ei țin, tăioşi, Fescenninii, şi-alături Faliscii, preabunii,
Cu cetățuia Soracte şi brazdele Flaviniene,
Lacul Ciminius, cel de sub munte, cu crîngul Capenei.
Toți, ei în pas numărat purcedeau pe-al lor rege slăvindu-l:
Tot precum, sus, printre nourii umezi, dau lebede albe –
Vin din păşune-nspre casă şi zboară, cu gîturi prelunge,
Glas mlădios trimițînd, de răsună şi valea, departe,
Şi ale Asiei smîrcuri .....
N-ai fi crezut întocmite că-s şiruri cu-aramă-nzăuate
Într-un aşa vălmăşag, ci un nour înalt, din văzduhuri
Ce se pogoară, greu stol abătut – fremătîndele paseri.
Iată, din sîngele vechi al Sabinilor, Clausus soseşte,
Şir nesfîrşit aducînd cu el însuşi – cît mîndra-i oştire,
Cel din a căruia stirpe sînt Claudii, tribul şi neamul
Latiului larg răspîndit, după ce-n Roma fost-au Sabinii.
Din Amiternum o mare cohortă şi vechii Quirites,
Ceata de soi din Eretum şi cea din măslinii Mutuscei,
Cei din Nomentum-cetate şi Rosea, cîmp la Velinus,
Cei de la rîpele groaznice-a Tétricei, dealul Severus,

Cei din Caspéria şi cei din Fóruli, de pe Himella,
Cei ce din Tibru şi Fábaris beau, cei din Nursia rece,
Cete venind din Hortína şi alte popoare Latine,
Cum şi acei care Allia-i scaldă, cu tristul ei nume –
Cîte talazuri răstoarnă a Libyiei Mare întinsă,
Cînd nemilosul Oríon se lasă-n iernatice unde,
Sau cîte spice-s zbîrlite sub Soarele nou al căldurii,
Dese, în cîmpul lui Hermus şi-n blondele Lyciei lanuri,
Scuturi răsună şi-i tropot şi vuiet, pămîntu-ngrozindu-l.
Iară acum îşi încură Halaesus şi caii şi carul,
Lui Agamemnon părtaş şi vrăjmaş spre-al Troienilor nume,
Turnus primind de la el multe neamuri lui Bacchus iubite,
Care lucrează Colinele Massice, şi de pe măguri
Jos le-au trimis Auruncii, părinții, cum şi Sidicine
Cîmpuri întinse, şi Cales le lasă, vecini cu Volturnus,
Rîu plin de vaduri, alături de ceata Saticulă, aspră,
Şi de a Oscilor oaste: ciomege-ndoite, măiastre,
De aruncat, au cu ei, strînse-n lațuri cu tari prinzătoare:
Stînga-i în scutul de piele, şi-n dreapta îşi țin iataganul.
Nici tu nu fi-vei lăsat laoparte din cîntu-mi, Oebalus,
Cel ce se spune că Telon născutu-l-a, Nimfa Sebethis
Mamă fiindu-i, pe cînd tatăl lui în Capréae domnia
La bătrînețe-o avea, Teleboilor domn – dară fiul,
Nemulțumit cu ogoarele-i large, ținute, străbune,
Şi pe Sarraşti i-apăsa – neamuri multe la apa lui Sarnus,
Cei care Rufrae le țin şi cu Batulum şi cu Celemnae,
Cum şi acei ce privesc spre livezi şi-n cetatea Abellei:
Ca şi Teutonii, învîrt bumeranguri cotinde prin aer,
Creştetul li-i apărat cu-un ciubăr scos din trunchiul de salce,
Scuturi de-aramă sclipesc, şi lucesc, la fel, săbii de-aramă.
Dar şi pe tine, mărite, din Nersa muntoasă, te-aduse
Ufens, în grea bătălie vestit, faima-ți mare la arme!
Tu, neamul căruia, cel fioros, obiceiul prin codri
Tot să vîneze îl are – ea, ginta aequiculă-a brazdei:
Ară pămîntul sub arme şi-s tot bucuroşi ca să smulgă

Pradă, s-o care-n alai şi din jaful ei traiul să-şi tragă.
Ba şi, din neamul marruvic, venit-a măritul lor preot,
Umbro, puternicul domn, cel trimis de-al lor rege, Arhippus,
Coif cu-al măslinului ram, norocit, el purtînd drept cunună:
Marele meşter ştia al năpîrcilor neam, şuierînde
Vipere, să domolească, în somn cufundate, cu mîna-i
Furia lor potolind-o, şi-a lor muşcătură s-o spele.
Dar nu i-a fost deajuns şi ca vîrful dardanicei arme,
Tămăduit, să-l ferească, nu-i fură descîntece-a somnuri
De vreun folos pentru rană, nici ierburi din marsice creste.
O, cum te plînse Angítia, codru-i, şi Lacul Fucinus,
Limpede undă, curat străvezie!
Tot la război purcedea şi mlădiţa ce-avea Hippolytus,
Virbius cel preafrumos şi trimis de Aricia, mama,
Strălucitor cum venea din dumbrava Egériei – lacul,
Umede ţărmuri, pe unde-i altarul mai blînd al Dianei.
Faima grăieşte că el, Hippolytus, fu-ucis de haina-i
Maşteră, astfel plătind ce-al său tată-i dăduse pedeapsă,
Crunt sfîrtecat de-ai lui cai în turbare, dar către văzduhul
Stelelor, iar, către slavă şi cer s-a întors după-aceea,
Ierburi din a lui Paiéon sculîndu-l, sub harul Dianei.
Atotputernicul Tată, stîrnit de-aşa faptă grozavă –
Cum că din bezna de jos muritorul la viaţa luminii
Iarăşi l-aduse – pe Vindecător, cu-a sa mare ştiinţă –
Chiar şi-al lui Foebus fecior el fiind, pînă-n Styx îl trăznise.
Trivia însă, de drag, prin sălaşuri ascunse, iubitul,
Pe Hippolyt, şi-l ascunse, la Nimfa Egeria-n crînguri,
Unde, de toţi neştiut, prin Italicii codri, el singur,
Traiul să-şi ducă, ferit, iară 'Virbius' nume să-i fie.
Astfel, de-al Triviei templu şi crîngul cel sacru departe
Toţi telegarii în tropot şi-i ţin – fiindcă tot bidiviii
Carul de ţărm l-au zdrobit, speriaţi de-ale mării vedenii.
Dară feciorul acesta şi-aşa pe-ale cîmpului larguri
Caii şi-i tot încura, şfichiuindu-i sub carul de luptă.

Dar, între-ntîii mai falnic, măreț și la trup, însuși Turnus –
Iată-l venind înzăuat și cu-un cap mai presus decît preajma-i.
Coiful slăvit, întreit cu-a lui tuiuri, înalță Himera,
Chiar cum sufla din gîtlej ale Etnei vîrtejuri de pară:
Tot pe atît ea mugește și-azvîrle cernitele-i flăcări,
Cum se înmoaie de sînge pămîntul în cruntele lupte.
Însă pe scutul cel neted, cu coamele-n sus, însăși Io,
Toată în aur suflată, -are piele și peri de junincă –
Este-o poveste întreagă: și paznicul fetei, și Argus,
Ba chiar și Inachus-tatăl, vărsîndu-și din urnă izvorul.
Vin pe-a lui urme, un nour, pedeștrii, noiane de scuturi,
Toată lărgimea prinzînd, și Argiva oștire, și ceata
De Aurunci, de Rutuli și, din vechea lor spiță, Sicanii,
Cum și Sacranele oști și Labícii cu scuturi pictate;
Cei ce îți ară-n hotar, Tiberinus-părinte, -n dumbravă,
Iară lui Númicus malul cel sfînt și-n coline Rutule
Dau sub brăzdar, pînă-n creasta Circaeei, la Iuppiter Anxur
Și-a lui ogoare, pe unde Feronia-i veselă-n crîngu-i,
Unde se-ntinde a Sáturei mlaștină neagră, iar Ufens,
Apă-nghețată, își caută calea-n vîlcele, spre mare.
Iar după ei, din al Volscilor neam, se arată Camilla,
Ceata călare ducîndu-și, mulțime-nflorată-n aramă,
Mîndra războinică, tare, nu-n caier și-n fusul Minervei
Mîinile ei deprinzînd, ci, voinică fecioară, prin lupte,
Aspră ținîndu-și viața, ca vîntul de iute, din goană!
De alerga peste holda întreagă, cu vîrfuri de spice,
Gingașe vîrfuri ea nici n-atingea, să le rupă din fugă,
Ori, de-și căta a ei cale pe-a mării crescînde talazuri,
Iuțile-i tălpi n-atingeau nicidecum toată-ntinderea mării.
Toată junimea pe cîmpuri și ziduri, pe sus, răspîndită,
Gloata, la fel, multe mame-o privesc și se miră cum merge,
Mîna la gură ducînd, uluite, cum netezii umeri
Purpura cinstei i-mbracă, regească, și-agrafa de aur
Pletele-i prinde olaltă, iar ea Lyciana sa tolbă
Mîndru și-o poartă, cu ghioaga ciobanilor, greu ghintuită.

Venus îi aduce lui Eneas armele

CÎNTUL VIII

Turnus dă semnalul luptei, iar Mezențiu i se alătură, ei căutînd şi ajutorul lui Diomede împotriva Troienilor (1-17). Eneas, prevenit de chipul Tibrului, caută şi el ajutorul Arcadianului Evandru, aşezat pe colina Pallanteum din viitoarea Romă (18-80). La plecare, el găseşte scroafa din prevestire şi, jertfind-o, împreună cu purceii ei, urcă pe Tibru pînă la Evandru (81-106), cu care-şi înnoieşte legăturile de ospeție (107-183), povestind totodată despre obîrşia jertfei aduse acum lui Hercule – celebrarea izbînzii acestuia asupra lui Cacus (184-279). După sacrificiu, Evandru îi arată lui Eneas locurile viitoarei Rome (280-368). În decursul nopții, Venus merge la Vulcan şi obține ca el să-i facă lui Eneas noi arme, zeieşti (369-406), pe care le făuresc Cyclopii (407-453). De cu zori, Evandru îl sfătuieşte pe Eneas cu cine să se mai alieze: cu Tarchon şi cu Etruscii răsculați împotriva tiraniei lui Mezențiu, alături de care va veni şi fiul său, Pallas, cu patru sute de călăreți (454-519). O minune arătată de Venus îi îmbărbătează, iar Eneas trimite în tabăra sa, pe apă, o parte din oaste (520-584). El însuşi merge în tabăra lui Tarchon (585-607). Venus îl găseşte singur şi-i aduce armele făurite de Vulcan, pe care viteazul le priveşte îndelung, cu uimire, fără a înțelege pe deplin tîlcul imaginilor gravate pe ele (608-731).

Cînd al războiului semn ridicatu-l-a-n vîrf cetățuii
Turnus, iar surle şi corni înălțatu-şi-au aspra cîntare,
Cînd telegarii-i făcu să dea tropot, iar armele sunet,
Suflete tari se stîrniră: tot Lațiul, cu mare pornire,
E într-un gînd să purceadă şi aprigă-i e tinerimea.
Ufens, Messapus şi cel cui de zeii din cer nici nu-i pasă,
Trufaş, Mezențiu, sînt primii ce-aduc, rînduind, ajutoare
Şi peste late ogoare ei trec, pustiind pînă-n zare.
Venulus este trimis cu solie spre mîndra cetate
A lui Tydid Diomede, măritul, să ceară-ajutoare:
'Cum că sînt Teucrii în Lațiu, Eneas cu flota, şi-aduce
Zeii Penați, cei înfrînți, cum că Soarta ursitu-l-a rege' –
Asta să-i spună, şi 'multe că-s neamuri ce-ajută viteazul
Cel din Dardania, numele lui răspîndindu-se-n Lațiu:
Ce va urma la acest început, ce va scoate prin luptă,
Dacă Fortuna i-o dă, şti-va limpede însuşi Tydide,
Mai bine chiar decît Turnus, ori regele vîrstnic, Latinus!'
Astfel prin Lațiu era. Toate-acestea al lui Laomedon
Falnic urmaş le vedea, frămîntat sub a grijilor mare,
Iar al lui suflet se-abate avan, ba încolo, ba-ncoace,
Toate-ncercînd să le simtă şi totul cătînd să străvadă –
Tot precum raza cea tremurătoare, sclipind din oglinda
Apei din vasul de-aramă, bătută de Soare sau Lună,
Aprig străfulgeră-n jur şi se-nalță, lucind, spre tot locul,
Sus ajungînd să atingă podoaba tavanului casei.
Noaptea căzuse, pe-ntregul pămînt stăpânind, ostenite,
Viețuitoarele toate, ce zboară sau umblă, iar Somnul
Greu le ținea, cînd Eneas-părinte, pe mal, chiar sub ceruri,
Frigul uitînd, se culcă, trupul său istovit odihnindu-l,
Chiar şi tîrziu, tulburat cum era de-a războiului umbră.
Lui zeul însuşi de-acolo, din mari şi plăcutele-i unde
I se-arătă, Tiberinus, ivit printre ramuri de salce,
Vîrstnic, cu straiu-i verzui peste umeri – de in mîndră pînză –

Pletele-i largi ascunzînd pe sub stuful umbros, în cunună.
Astfel atunci îi grăi, a lui grijă cu vorba să-i curme:
„Sînge-al zeiescului neam ce ne-aduci iar a Troiei cetate,
Dintre vrăjmaşi dobîndită, şi porţi spre vecie Pergamul,
Multaşteptate-n pămîntul Laurentului, pînă în Laţiu,
Asta ţi-e casa ursită, aceştia Penaţii – n-aibi grijă!
Nu te lăsa îngrozit de război – căci urgia cerească
Cum şi mînia-le s-au potolit!
Iară acum – să nu crezi că-i, prin somn, o deşartă-amăgire –
Chiar pe aici vei găsi, sub stejari, lîngă ţărm, uriaşă,
Albă, o scroafă întinsă, ce, treizeci, născut-a purceii-i,
Dalbi ca şi ea, dimprejur dînd să sugă cu toţi de la mamă.
Ăsta ţi-e locul cetăţii, aceasta ţi-e tihna din trudă!
Iar, de acum, de trei ori cîte zece, în crug trecînd anii,
Întemeia-va Ascaniu cetatea-i vestită – tot Alba!
Nu cînt deşarte preziceri! Acum însă cum împlini-vei,
Învingător, ce te-aşteaptă, ascultă puţin ce-ţi voi spune:
Loc pe aceste meleaguri Arcazii din neamul lui Pallas,
Soţi lui Evandru, măritul lor rege, purtîndu-i emblema,
Şi-au însemnat şi ales, ctitorindu-şi pe dealuri cetate,
Dîndu-i, străbunului Pallas în dar, nume bun – Pallanteum.
Ei însă, neîncetat, duc război cu Latinele neamuri:
Ia-ţi-i în taberi drept soţi şi cu ei lege tare-ţi aşază!
Însumi spre ei, şi de-a dreptul, cu rîu-ntre maluri, te-oi duce,
Astfel ca vîslele tale să-i poată răzbate-mpotrivă.
Hai, te ridică, fecior al zeiţei, cînd stelele-n ceruri
Jos s-or lăsa, fă-i Iunonei plecată-nchinare, mînia
Ea să şi-o lase, iar ruga s-o-nduplece! Iară şi mie,
Învingător, eu cinstire să-mi vii! Sînt acel ce-ntre maluri
Vezi cum cu apele mele tai mari şi-ngrijite ogoare,
Thybris cu unda-albăstruie, rîu drag şi cu apă din ceruri:
Casa mea mare-i aici, dar izvoarele-mi vin din înalturi!"
Zise, şi-apoi în adînc cufundatu-s-a Rîu-n străfunduri,
Casa-i de ape cătînd: somnul nopţii-l lăsă pe Eneas.

Sus se sculă şi, privind către razele Soarelui, 'naltul,
Zorii suind, după dat, cu-ale sale căuşuri de palme
Apă din unde luă şi astfel glăsui spre văzduhuri:
„Nimfe, voi, Nimfe-n Laurentum, de unde-s atîtea izvoare,
Thybris, şi tu, drag Părinte, cu rîul tău, sfînt-curgătorul,
Voi să-l primiți pe Eneas, dar teafăr, scăpat din primejdii!
Orice genune îți este izvorul, de-avut-ai tu milă,
De ale noastre necazuri, din orice pămînt vine unda-ți
Cea preafrumoasă, mereu cu cinstire şi daruri veni-voi
Să mă închin, o, Stăpîne al apelor din Hespería,
Ce purtător eşti de corn, numai dă-mi ajutor, cu tărie!"
Astfel grăi, şi se duse s-aleagă din flotă corăbii,
Două, luînd şi vîslaşi, două şiruri – cu vîsle şi pînze.
Însă, deodată, în față îi iese – o nespusă minune:
Iată că-n codru el vede, cu pruncii, din tălpi pînă-n creştet
Albă, o scroafă, ce-acolo sta-ntinsă-n păşunea cea verde.
Astfel, piosul Eneas o-nchină de-ndată spre tine,
Iuno mărită, ca jertfă, cu-odrasle şi tot, la altare.
Cît fuse noaptea de lungă, şuvoiul umflat domolise
Thybris, făcînd să se tragă-a lui unde, tăcute, şi astfel,
Blînd, ca o baltă întinsă, ori cum e o mlaştină mare,
Apa-i rămase-aşternută, ca vîslele trudă să n-aibă.
Calea-ncepută, astfel, şi-o grăbiră cu-avînt şi plăcere:
Curg lin smolite corăbii de lemn peste ape, -a mirare,
Codrul se miră şi el cum îi trec dinainte sclipinde
Scuturi, vitejii mînîndu-şi pe rîu zugrăvitele nave.
Ei, zi şi noapte, la vîsle cu spor ostenesc, deopotrivă
Trec, rînd pe rînd, coturi largi, străbătînd, cînd şi cînd, pe sub arbori
Şi pe tăcutele ape, în tihnă, brăzdează pădurea.
Soarele înflăcărat sus, pe boltă, urcase, la ceruri,
Cînd ei zăresc, nu departe, cetatea cu ziduri şi case,
Acoperişuri, nu dese, acolo, la cer unde-acuma
Roma puternică-şi 'nalță tăria: Evandru pe-atuncea
Strîmtu-i sălaş îl avea – şi se-abat într-acolo, la maluri.

Tocmai în ziua aceea Arcadul solemnă cinstire
Către Amfitryonidul slăvit aducea, şi celorlalţi
Zei, lîngă ziduri, în crîng. Lîngă el, fiu-i, Pallas, olaltă
Cu ceilalţi tineri, şi-alături senatul sărac şi mai-marii,
Sfîntă arzîndu-şi tămîia, şi fum înălţînd de pe-altare.
Cînd nave-nalte zăriră ivindu-se-n codrul cel negru,
Cum lunecau pe tăcute, aduse de vîslele mute,
Se îngrozesc de ce văd dintr-o dată şi masa şi-o lasă,
Iute din jilţuri sculaţi: însă Pallas îndemnuri le dete,
Cutezător, jertfa lor s-o urmeze, cu arme-mpotrivă
El iureş dînd, şi, din creasta movilei: „O, juni, ce nevoie,
Ce v-a împins pe-astă cale ascunsă? Ce ţintă vă mînă?
Neamul şi casa de unde? Cu pace veniţi, sau cu arme?"
Însă Eneas-părinte din pupa înaltă-i răspunse
Astfel, cu mîna-ntinzîndu-i măslinul ce pacea o-arată:
„Vezi neamul nostru din Troia, Latinilor arme duşmane,
Căci ne-alungară de-acolo, războiul trufaş răsculîndu-l:
Noi pe Evandru-l căutăm. Duceţi vorbă şi spuneţi mai-marii
Noştri Dardani c-au sosit şi se roagă el soţ să le fie!"
Încremeni la asemenea nume de vază-atunci Pallas:
„Hai şi coboară!" el spuse „Oricine vei fi, însuţi vorba
Către părintele meu să ţi-o porţi – fii Penaţilor oaspe!"
Mîna i-o prinse cu dreapta şi-n braţe-l primi ca pe-un frate,
Astfel că, înaintînd, pînă-n crîng au ajuns de la maluri.
Iară Eneas spre rege grăi cu prietene vorbe:
„O, cel mai bun dintre Greci, către care Fortuna vroit-a
Să mă închin şi cu rugă să-ntind ram cu sfintele panglici,
Nu m-am temut eu prea mult că erai al Danailor rege,
Stirpea ta arcadiană şi rudă de-aproape cu-Atrizii:
Mîndra-mi tărie şi sfinte, zeieşti prevestiri, şi părinţii,
Rude din moşii-strămoşi, ca şi glia-ţi cu vechea ei faimă
Pusu-m-au ţie aproape şi, vrînd, îndemnatu-m-a Soarta!
Dardanus, primul părinte şi ctitor de seamă al Troiei –
Grecii o spun – s-a născut din Electra, din fiica lui Atlas:

El către Teucri-a venit. Pe Electra născut-o-a Atlas,
Cel ce pe umerii-i mari ține-a cerului boltă din slavă.
Vouă Mercur vi-i părinte, acela ce, dalbă, -n Cyllene,
Maia-l născu, zămislit sus, pe vîrful cu rece zăpadă.
Iară pe Maia, de credem cumva ce se spune, chiar Atlas –
Atlas, tot el, o născu, cel ce ține tărîmul cu stele –
Astfel că neamul ni-i unul, dar sîngele-n două se-mparte.
Întemeiat pe acestea, nu soli, nici măiastră-ncercare
Eu către tine-am trimis, ci pe mine – pe mine, şi capul
Meu mi l-am pus, rugător ca la prag să-ți ajung, lîngă tine!
Daunicul neam, tot aşa ca pe tine, cu crîncenă luptă
Mă izgoneşte – de-a fi să ne-alunge, nu văd vreo zăbavă
Ca Hespería cea mare sub jug ei s-o țină, întreagă,
Marea de sus s-o cuprindă, la fel şi pe cea dedesubtu-i.
Dă-mi şi primeşte-mi cuvîntul: noi suflete tari în războaie
Toți arătat-am şi-avem tinerime de soi, încercată!"
Zise Eneas. Acela şi chipul şi ochii şi vorba
I le căta ne'ncetat şi privea pe-ndelete la boiu-i,
Iară apoi, scurtă vorbă: „Cu drag te primesc eu pe tine,
O, preamărite-ntre ai tăi! Te cunosc şi-mi aduc bine-aminte
Glasul şi vorbele – chipul măritului tată Anhises!
Căci mi-amintesc cum venea ca să-i vadă surorii domnia,
A Hesionei, el, Priam, a lui Laomedon mlădiță,
Şi-n Salamina mergea, cum văzut-a şi-Arcadia rece.
Florile primei juneți înfloreau pe obraji-mi atuncea:
Mă minunasem de Teucri, ce domni – minunat era dînsul,
Laomedontiadul! Dar înalt, peste toți, i-era portul,
Drept, lui Anhises-părinte. Ardeam de o vie dorință
Lui să-i grăiesc şi-a mea dreaptă pe-a lui să o strîngă, prieten.
M-am apropiat şi, cu drag, l-am luat la Feneus în cetate.
El dăruitu-mi-a-atunci tolba-i bună, săgeți lyciene,
Iar, la plecare, -o hlamidă cu fir doar de aur lucrată
Şi două frîie de aur, pe care le mînuie Pallas.
Dreapta legată îmi este de-al nostru cuvînt de atuncea,

Şi-astfel, cînd zorii de mîine spori-vor pămîntul acesta,
Ajutorați, şi cu drag, v-oi trimite – ce-aveți trebuință!
Dar, pîn-atunci, cum prieteni venit-ați, la jertfa aceasta
Care-i odată pe an (nu-i lăsată-amînarea!), alături,
Stați şi serbați lîngă noi, puşi la masă de soți şi prieteni!"
Nu bine asta grăi, că ospățu-l porneşte, pocale
Noi rînduieşte – vitejii pe jețuri de brazde îi pune
Şi, cel dintîi, pe Eneas, mai sus, pe o treaptă-l aşază,
Jilțul de frasin lui dîndu-l, cu-o piele de leu pe deasupra.
Tineri aleşi, pe-ntrecute, cu preotul de la altare
Iau şi aduc măruntaie de vită şi umplu în coşuri
Daruri din ale lui Ceres, turnîndu-l pe Bacchus în spume.
Ia şi mănîncă Eneas, şi-alături junimea troiană,
Muşchiul cel lung al spinării şi din măruntaiele sfinte.
Foamea cînd şi-au potolit, ei de saț ajungînd să-şi ia hrană,
Regele-Evandru grăi: „Nu-s solemnele datini degeaba,
Mîndrul ospăț moştenit – nu-i zadarnic eres la altare
Marii puteri de-i venim, nu uităm vechii zei de pe-aicea,
Căci, oaspe drag de la Troia, scăpați din cumplite primejdii,
Datina ne-o împlinim şi-nnoim meritata cinstire!
Tu, mai întîi, ia priveşte la rîpa aceasta de steiuri
Care atîrnă, cu stînci prăbuşite, şi-n munte, pustie,
Iată şi-o casă, aşa cum ruină-o lăsă stîncăria:
Fost-a aicea o peşteră mare cu-adîncul ei pîntec,
Unde stăpîn era chipul – Jumate-de-om – al lui Cacus.
Soarele-nl'untru nu bate, iar tina pe-acolo, întruna,
Moale de sînge şi-omor, se-adîncea, cum la poarta-i trufaşă
Capete multe de oameni înfipte stăteau, putrezinde.
Tatăl jivinei Vulcanus era: focul lui, crîncen tare,
El îl vărsa şi pe nări şi pe gură – o cumplită nămaie.
Dar, la fierbinte dorință, ne-aduse, odată, ea, vremea
Zeul – venit de-ajutor! Căci Alcidul, el, răzbunătorul,
Trufaş de moartea cu care-l răpuse, ucis, pe Geryon
Cel întreit, pe aicea trecea şi-şi mîna marea turmă,

Învingător: boii lui, uriaşi, ţineau rîul şi valea.
Dar, în sminteala lui neagră, tîlharul de Cacus, atuncea,
Ca să nu lase nici fapte haine, nici mari vicleşuguri
Necutezate, uitării, -i luă din ocoale lui Hercul'
Patru din taurii mari şi cu patru frumoase juncane:
Vitele, ca să nu lase vreo urmă-nainte, de coadă
Tot înapoi şi le-a tras pînă-n peşteră, calea s-o-nşele,
Urmele astfel să şteargă – şi-n grota de beznă le-ascunse:
Oricît cătai, nici un semn nu ducea către peştera-aceea!
Dară, estimp, rumegîndele-i turme cum iar din ocoale
Amfitryoniadul îşi scotea, s-o pornească pe cale,
Boii mugind i-auzi, la plecare, şi codrii-mprejuru-i
Cum îi umpleau de-al lor huiet, coline-auínd, părăsite.
Dar o junincă dinl'untru, din peşteră, glas le întoarse,
Tare mugind, iară Cacus, cu toată-a lui pază, -nşelat fu.
Însă Alcidul atunci se aprinse de furie: fierea
Neagră într-însul zbucni – arme prinde şi greaua-i măciucă,
Cea noduroasă, o-apucă, luînd prăvălişul în pieptu-i.
Cacus atunci fu văzut, prima dată, cum groaza-l cuprinde,
Ochii-mprejuru-i rotind: fuga-ndată, mai iute ca vîntul,
El se vîrî-n văgăună, cu aripi la glezne, de spaimă.
Cum se tîrăşte înl'untru, din lanţuri el stînca prăvale,
Grea, uriaşă, pe care, în fiare, cu-a Tatei priceperi
O afumase la prag, ca uşorii să-i ferece porţii.
Iată-l, Tirynthiul însuşi, de Furii cuprins, cum sosise
Şi toată calea privea, ba încolo, ba-ncoace, cu ochii,
Scrîşnet în dinţi mestecînd. De trei ori, cu fierbîndă mînie,
Dealu-Aventin cercetează, de trei ori încearcă intrarea –
Steiul de stînci, în zadar – de trei ori se aşază din vale.
Cremenea sta nemişcată, de colţuri de stînci străjuită,
Sus, peste peşteră, dînd spre înalturi, cît cerul de mare,
Cuib potrivit doar cernitelor păsări de hoituri, cumplite.
Creasta, spre stînga, în josu-i, cum da către rîul din vale,
Hercul' smucit-a din dreapta, cu icnet poprindu-se-ntr-însa:

Din rădăcini el o smulse, şi-apoi brînci îi dete, cu sete,
De răsună tot văzduhul înalt cînd porni ea de-a dura,
Maluri făcînd ca să tune şi rîul pe-afară să deie.
Iată şi peştera mare, cu casa-n adînc, a lui Cacus,
Cu văgăuni de-ntuneric, ce-acum i-au ieşit la lumină.
Tot cum, sub mare putere, pămîntul ar sta să se caşte
Şi să deschidă a Iadului temniți, domnia de umbră,
Ce şi pe zei înfioară – genunea cea pală s-o vadă –
Cum, uriaşă, deschisă-i, lumina pe Mani îngrozindu-i.
Neaşteptata lumină prinzîndu-l deodată-nlăuntru,
Sub stînca lui cea boltită, mugi, deznădejdea luîndu-l,
Iară Alcidul asupra-i aruncă cu tot ce-mprejur e:
Totul în armă preface, şi trunchiuri, şi pietre de moară.
Însă acela, cum fugă nu este, -a scăpa din primejdii,
Fum fără seamăn revarsă – un nor din gîtlej (ce mirare!),
Tot cuprinzînd, cu sălaşu-i în negură oarbă, cumplită,
Orice vedere luînd: noapte neagră se-nghesuie-n peşteri,
Fumegătoare ca Iadul, cum focul şi bezna-s totuna.
Nu-l mai răbdă el, Alcidul, ci-nl'untru sări, peste dînsul,
Însuşi, prin foc, chiar acolo pe unde mai gros era fumul,
Nourul cel uriaş clocotind parcă-n neagra genune.
Iată-l, pe Cacus, zadarnic vărsîndu-şi pîrjolul cel groaznic,
Îl şi cuprinde, prin beznă, cu-un nod nedesprins, şi-l sugrumă,
Pînă ce ochii din cap i-au ieşit şi-n gîtleju-i nu-i sînge.
Casa pe dat' se deschide-nafară, cu porțile smulse,
Vitele-s scoase-n liman, iară jaful pedeapsa şi-o află,
Cerul dreptatea văzînd – cum, un leş tîrîit de picioare,
Cel ticălos e-azvîrlit. Nu se satură ochii, vrăjmaşul
Să şi-l privească – ce chip fioros şi ce blană pe fața,
Ba şi pe pieptul jivinei, cum piere-n gîtleju-i văpaia!
Iar de atunci îi serbează cinstirea – voioşi, toți urmaşii
Ziua aceasta păstrează – întîiul, Potitius însuşi
Şi a Pinarilor casă, ce-i strajă la jertfa lui Hercul':
El şi altarul acesta din crîng l-aşează: 'Cel mai Mare'

Numele lui l-om păstra – Cel mai Mare ne-a fi el de-a pururi!
Haideți, voi juni, şi la jertfa cu-atîta mărită cinstire
Plete vă-ncingeți cu ramuri, pocale în mîni să se-nalțe,
Zeul de obşte chemați-l şi vin închinați – bunăvoie!"
Astfel grăi, şi-apoi fruntea sub plopul lui Hercul' şi-o-ncinse,
Frunzele-n două culori, atîrnînd, a lui plete-adumbrit-au,
Iară în dreapta, pocalul cel sfînt şi-l umplu – toți, degrabă,
Varsă spre masă, cu rugă, voioşi, şi la zei se închină.
Seara se-apropie lină, Olympul cel mare rotindu-l,
Iar sacerdoții – cu, primul, Potitius – şiru-şi luară,
Îndătinat, doar cu brîie din piei şi cu facle purtate:
Mare, se-ntinde-un ospăț şi aduc, pentru slujba a doua,
Daruri plăcute, umplînd cu tipsii încărcate altarul.
Iată şi Salii, în jur, la cîntări, lîngă vatra aprinsă
Cum se alătură – tîmplele lor tot cu plop sînt încinse.
Hora de juni e deoparte, -a bătrînilor e de cealaltă,
Toți lăudîndu-l pe Hercul' şi marile-i fapte: cum dînsul
Şerpii de maşteră-aduşi cu mînuțele-i mici îi ucise;
Cum, în război, nimicit-a slăvite, semețe oraşe,
Troia şi-apoi Oihalía; cum mii de necazuri răbdat-a
Sub Eurystheus şi domnia-i, bătut de Iunona-n rea piază:
„Tu, Neînfrînte, Centaurii, firi îmbinate, din nour
Marii născuți, pe Hylaeus şi Folus ucis-ai cu brațul,
Tu şi pe fiara din Creta, şi leul, sub stei, la Nemea,
Tu apa Styxului ai îngrozit, tu şi paznicu-n Hades,
Cel ce, zăcînd, îşi păzea, în bîrlogu-i, neroase ciolane!
Spaimă nici chipuri de groază, nici însuşi Tyfoeus nu-ți dete,
Namila cu-arme la cer, nici curajul al Lernei balaur
Nu ți-l răpi, -nconjurat, cum erai, de-a lui fălci fără număr!
Fii fericit, tu, mlădiță-a lui Zeus, cinstire zeiască,
Vino din dreapta spre noi, şi spre jertfă cu dreptul păşeşte!"
Astfel cîntau ei cu toți, adăugînd la acestea pe Cacus,
Peştera lui şi văpaia cu flăcări de iad, revărsate:
Sună întreaga pădure, şi dealuri, şi codrul răsună.

Iară de-aicea cu toții, cînd jertfa-nchinat-au cu bine,
Merg în cetate: în frunte era, -mpovărat de vechime,
Regele lor, cu Eneas alături şi fiul cel tînăr,
Cum se urcau, făcînd drumul uşor cu frumoasele-i vorbe.
Stă şi se miră, privind împrejur, să le vadă pe toate,
Mîndrul Eneas, răpit de-aşa loc, bucuros ca să afle
Tot ce întreabă şi ce făptuit-au vitejii de seamă.
Iară Evandru, -al lor rege şi ctitor al Romei înalte:
„Codrii aceştia-i aveau ale locului Nimfe şi Fauni,
Cum şi un neam ce-i născut din adînc de stejari şi de trunchiuri,
Fără de creşteri şi datini: nici vite-a-njuga n-avea ştire,
Nici să-şi aşeze avutul, nici bunul cîştig să-l păstreze,
Ci doar din pomi se hrăneau, din vînatul cel trudnic prin codru.
Primul, Saturnus veni din Olympul ceresc către dînşii,
Arma lui Zeus ferind-o, -n surghiun, alungat din domnie.
El rînduit-a, din munții înalți, neamul lor, risipitul,
Ascultători către legi i-a făcut, iară țara lor 'Latiu'
Vrut-a să fie, în 'latura' ei cum şi-află adăpostul.
'Veacul de aur' spun ei că le-a fost sub această domnie,
Astfel, în pace, cum el cîrmuia peste-a sale popoare,
Dar, mai apoi, pe încet, vîrsta vieții mai ştearsă ajunse,
Cînd s-a-ntronat a războiului ură şi-o grea lăcomie.
Dete năvală atunci Ausonica ceată – cu dînsa
Neamuri Sicane – şi-şi schimbă-a Saturniei glie-al său nume.
Regi au venit, cum e Thybris, cu trupu-i grozav, fiorosul,
Cel de la care Italicii fluviul tot 'Thybris' numit-au,
Şi l-a pierdut pe cel vechi, care 'Albula' fost-a odată.
Iară pe mine, din țară-alungat şi bătut tot pe mare,
Atotputernica Soartă, Fortuna cea neîmblînzită
M-au aşezat pe aici, împlinind prevestirea de spaimă
Spusă de Nimfa Carmenta, -a mea mamă, glas dîndu-i Apollo"
Nu bine astfel grăi, că, de-aici el mergînd, arătat-a
Bunul altar şi cu 'Poarta Carmenta', aşa cum Romanii
Astăzi le spun, tot la fel, drept cinstire spre vechea Carmenta,

Proorocită ursită, ce-ntîia cîntă că sosi-vor
Mari Eneazi şi că fi-va vestit peste tot Pallantéum.
Iar de aici îi arată şi crîngul cel mare – 'Adăpostul'
Romulus unde-aşezat-a – şi-apoi 'Lupercalul', sub coasta
Rece, numit, după-arcadicul rit, al lui Pan, cel Lycaeus.
Iară apoi îi arată pădurea-Argiletum, cea sfîntă,
Locu-i vădeşte şi moartea lui Argus, acolo, fost oaspe.
Iar la Tarpeia îl duce-n sălaş, Capitoliul să-l vadă –
Astăzi de aur, pe-atunci îmbrăcat în zburlite tufişuri.
Încă de-atunci pe țărani o cumplită credință-n puterea-i
Îi copleşea, iară ei se-ngrozeau de pădurea din creastă.
„Vezi, în această pădure" îi zise „-n frunzar, pe colină,
Stă, mare, -un zeu (care zeu, nu se ştie!): Arcazii pe însuşi
Zeus socotesc că-l văzură – adesea egida prin neguri
Cum el şi-o scutură-avan, şi cu dreapta cum nourii-adună.
Iar, mai departe, mai vezi două mici cetăți ruinate,
Doar amintiri, rămăşițe ce spun de viteji de-altădată:
Pe-una durat-o-a Ianus, pe cealaltă însuşi Saturnus –
Uneia-i spun 'Ianicúl', iar 'Saturnia' fost-a cealaltă"
Astfel grăind între ei, se urcau către simple sălaşuri,
Pe la Evandru cel multcumpătat: se vedeau multe turme,
Care mugeau – unde-i Forul Roman şi-s luxoase Carinae.
Cînd au ajuns în sălaş: „Pragu-acesta călcatu-l-a Hercul',
Învingător, îi grăi, şi-n palatul acesta intrat-a! –
Binevoieşte, o, oaspe, dispreț să-i arăți avuției,
Ci ca un zeu tu te poartă, şi nu-mi înjosi sărăcia!"
Astfel îi spuse, şi-apoi sub tavanul cel jos dinlăuntru
Pe uriaşul Eneas îl duse, -aşezîndu-l pe scoarțe,
Moale pe frunze să steie, pe-o blană de Libycă ursă.
Noaptea se lasă, pămîntul prinzîndu-l sub negrele-i aripi,
Dar, nu degeaba-ngrijată în sufletu-i gingaş de mamă,
Venus, mişcată de zarva menind a urgie-n Laurentum,
Către Vulcan astfel spuse, grăind în iatacul de aur,
Vorbe de dragoste-aprinsă, zeiască, pe soțu-i să-l prindă:

„Cît pustiit-au Pergamul din Troia-n războiul lor crîncen
Regii Argivi, dărîmînd cetățuia menită pieirii,
Nu te-am rugat să trimiți ajutor, nici ca, faur de arme,
Marele tău meşteşug să-l arăți, preiubite bărbate,
Nici n-am vroit în zadar truda ta să o pun la-ncercare,
Chiar de lui Priam şi-ai săi datoram ca, la rîndu-mi, cinstire
Să le arăt – lui Eneas plîngîndu-i noian de necazuri.
Dar el acum, cu-a lui Zeus poruncă, Rutulii-ajunge:
Tot eu vin, dar, să te rog, o, zeiască, preasfîntă putere,
Arme să-mi faci, unei mame, ca fiul să-mi apăr! Pe tine
Fiica lui Nereus putut-a, cu lacrimi, şi soața lui Tithon
Să te înduplece-odată: te uită ce neamuri se-adună,
Cîte cetăți fieru-l bat, porți închise, pe-ai mei să-i răpună!"
Astfel grăi, iar zeița în brațe de marmoră-l prinse
Pe cel ce sta şovăind, încălzindu-l sub îmbrățişare.
Flacăra bineştiută pe el îl cuprinse-n dogoarea-i:
Iute, fierbinte fior l-a pătruns, jar prin măduva toată,
Tot precum dîra de pară cea ruptă de-un tunet năprasnic
Sfîşie, greu scăpărînd, norii negri-n înalt străpungîndu-i.
Bine-l simți a lui soață, frumoasa, urzind al ei farmec,
Iară Vulcanus-părinte grăi, cetluit sub iubirea-i:
„Care pricini cați, departe?! Încrederea-n mine pierdut-ai,
Zînă frumoasă, cumva?! De aveai tot atîta tu grijă,
Poate lăsat îmi era şi pe Teucri să-i ferec în arme,
Şi-astfel Puternicul Tată şi soarta dădeau, cu-a lor vrere,
Troia lui Priam să stea încă alți zece ani, neclintită!
Iară acum de vrei luptă, şi-acesta e gîndul ce-ți pasă,
Orice eu pot făuri îți făgădui s-o fac, şi cu grijă,
Tot ce se poate lucra – fier şi aur, şi-argintul ce curge –
Tot ce sub foale-n cuptoare se face: opreşte-a ta rugă,
Nu te-ndoi de ce poți!" Aste vorbe nu bine le spuse,
Şi-o-mbrățişă, doritoare, lăsîndu-se tihnei în voie,
Somnul prinzîndu-l curînd în gingaşele soației lui brațe.
Dar, după ce ațipirea dintîi, miezul nopții, trecuse,

Somnu-l lăsă a fugi – cînd femeia din casă, întîia,
Cea care-şi duce-al ei trai doar cu fusul şi tortul Minervei,
Focu-adormit din cenuşă-l aţîţă, ca noaptea la lucru,
Biata de ea, s-o adauge, cu slugile toate la caier,
Casa curată, cinstită, să-i ţie bărbatului, şi-astfel
Dragii copii, încă mici, să şi-i poată-nălţa din necazuri –
Tot aşa Meşterul Mare al Focului, iute, neleneş,
Truda din făurărie şi-o ia, jos din pat, de cu noapte.
Este la Coasta Sicană, la Lípara a lui Aeolus
Stîncă semeaţă, o insulă-naltă ce fumegă-n ceruri,
Iară sub ea e genunea de vetre-a Cyclopului, roasă,
Unde-ale Etnei căminuri răsună, sub vuiete grele,
De nicovale izbite, cu geamăt scrîşnind văgăuna,
Şi ai Chalybilor bulgări de fier, sub văpaia din vetre:
Casa e a lui Vulcan, şi 'Vulcania'-i ţara aceea.
Marele Meşter încoace din cer coborî, din înalturi.
Colo Cyclopii băteau cu baroasele fierul din peşteri,
Brontes şi cu Steropes şi, cu braţele goale, Pyracmon.
Tocmai că-n mîini ei aveau, plăsmuit, şlefuit doar în parte,
Trăznetul tare – din care Părintele nostru din ceruri
Jos, spre pămînt, ni le-aruncă – dar parte el încă nu-i gata.
Puseră-adaos trei raze – de ploaie, trei – nori de furtună,
Trei – roşiatice flăcări şi trei – ale Austrului aripi:
Iară acum fulgerări ale spaimei, cu vuiet şi groază
Amestecau în lucrare – mînie cu nor de văpaie.
Car pentru Marte-n alt colţ, cu-a lui roţi aripate, sta gata,
Cel care şi pe viteji, dar şi mari cetăţui înspăimîntă,
Dar şi egida grozavă-a lui Pallas, cea tare în luptă,
O şlefuiau, daurind pe-ntrecute a şerpilor solzuri,
Trupuri cumplit înnodate şi, chiar către pieptul zeiţei,
Marea Gorgonă, cu gîtul tăiat, dar cu ochii de pară.
„Toate luaţi de pe-aici!" el le zise „lucrări începute,
O, voi, ai Etnei Cyclopi, şi încoace luaţi bine-aminte:
Arme avem de făcut unui mare viteaz! De putere

Şi braţe iuţi e nevoie – vădiţi-vă, dar, măiestria!
Făr' de zăbavă lucraţi!" Doar atîta le zise, iar dînşii
Se repeziră la treabă, pe dată-mpărţindu-şi lucrarea.
Curge arama în valuri şi aurul curge, asemeni,
Iar în cazanul fierbinte oţelul încins dă în clocot.
Trag ei o pavăză mare, să bată în ea toţi Latinii,
Iar şapte cercuri îi prind, rotunjite, olaltă legate.
Alţii bat foalele mari, care suflă ca vîntul de tare,
Bat şi iar bat, deopotrivă, cînd alţii călesc ţipătoare
Foi de metal în hîrdău: geme peştera-n hang de ilăuri.
Urcă şi cad, între ei, braţe tari cu baroase cît maiul,
Tactul ţinînd, cît se-ntoarce din cleşti trunchiul fierului, greul.
Cît se grăbeşte-a-mplini fapta sa Lemnianul Părinte,
Zorii luminii slăvite din casa-i de jos pe Evandru
L-au şi trezit, iar sub streşini se-aud ciripind păsărele.
Scoală bătrînul şi-şi trage tunica pe sine, să iasă,
Gleznele-şi prinde-n tyrrhene nojiţe, la bune sandale,
Şi-apoi pe umeri, alături, îşi prinde-un jungher din Tegeea,
Iar peste stînga şi-aruncă o blană de panteră, largă.
Lui, de pe pragul înalt, îi ieşiră-nainte, doi gemeni,
Cîinii de pază, grozavi, pasul domnului lor să-nsoţească,
Şi-astfel porni spre sălaşul dinl'untru, primit de Eneas,
Oaspe mărit, ţinînd minte cuvîntul – ce-i făgăduise.
Dar şi Eneas, din zori, purcesese spre el ca să vină –
Fiul lui, Pallas, cu primul era – cu acesta, Ahates:
Cum se-ntîlnesc, dreapta-şi strîng şi se-aşază în mijloc de casă,
Astfel ca vorba plăcută acum să şi-o lege în voie.
Regele, primul, grăi .....
„O, preamărită a Teucrilor frunte, cît fi-vei pe lume,
Troia nicicînd n-oi vădi că-i înfrîntă, pierzîndu-şi domnia!
Noi însă, ca ajutor să aducem spre-un astfel de nume,
Vai, prea puţină putere avem: ne încinge, de-o parte,
Rîul Etrusc, de cealaltă Rutulul, ce-şi zuruie arme.
Dar necuprinse popoare-ţi găsesc să se-alăture-n taberi,

Îmbelşugate, domniei slăvite – o piază scăparea
Neaşteptată, ți-aduce: chiar Soarta încoace te poartă!
Căci, nu departe de-aicea, pe-o veche-nălțime durată,
Este Agylla-cetate, ce Lydica gintă, odată,
Cea multvestită-n războaie, pe-a Etruriei creste-o zidise:
Mulți ani la rînd, înflorită, apoi însă-n grea despoție,
Rege Mezențiu i-a fost, stăpînind-o sub crîncene arme.
Ce să mai spun de măceluri cumplite?! Dar faptele crunte
Ale tiranului rău?! Bată-l zeii precum făptuit-a!
Morți şi cu vii el lega la un loc, trupuri moarte şi-n viață,
Mîini lîngă moartele mîini şi cu chipuri la moartele chipuri,
Îngemănate olaltă, scursoarea să-ntindă coptura –
Chinuri grozave pe ei într-o moarte înceată să-i stingă.
Dar cetățenii, la urmă, sfîrşiți, pentru-a lui nebunie,
Arme-şi luară, pe el şi palatul înalt să-mpresoare:
Soții la rele-i ucid, foc înalță, cît casa-i de mare.
Dară acela, -n măcel, pe furiş, spre-a Rutulilor cîmpuri
Iute fugi, pe ascuns, ca să-l apere oaspele-i, Turnus.
De-asta, Etruria toată stîrnitu-s-a-n furie dreaptă,
Iar pe-al lor rege şi-l cer spre pedeapsă, cu Marte-n răscoală.
Miilor lor eu pe tine, Eneas, drept cap li te-oi pune,
Cum, îndesindu-se alături, tot țărmul de nave e-n freamăt,
Steaguri cum vor, la război: doar că-i ține bătrînul lor preot,
Sorții cîntîndu-i astfel: „Tinerime-a Maeoniei, mîndră,
Floare şi vîrf al vitejilor vechi, ce o dreaptă durere
Simte, vrăjmaşul cătînd, pe Mezențiu, cu-aprinsă mînie,
Nici un Italic lăsat nu-i asemenea ginți să supună,
Ci vă alegeți un cap din străini!" Auzind ei acestea,
Mîndra Etruscilor oaste din cîmp se retrase, cu spaimă.
Astfel, la mine trimise-n solie cununa regească
Tarchon, odată cu sceptrul şi-nsemnele toate-a puterii,
Ca să purced înspre taberi, Etrusca domnie s-o capăt.
Dar, înghețată de ani şi înceată, a mea bătrînețe
Nu-mi lasă mie-a poruncilor frîie, spre fapte mărețe.

Fiul ar fi să-mi îndemn, de n-ar fi dintr-o mamă Sabellă,
Şi-astfel, al ţării fecior. Însă tu, cui şi anii şi neamul
Cele sortite-ţi menesc, şi te cer şi te-ngăduie zeii,
Mergi către ei, Doamne tare al Teucrilor, şi spre Italici!
Iară pe el, deopotrivă, nădejdea şi-a mea mîngîiere,
Fiul meu, Pallas, ţi-l dau: să deprindă sub mîna-ţi măiastră
Ca la război şi oştire-a lui Marte lucrare s-o-nveţe,
Fapte măreţe văzînd, cu mirare spre tine, acuma!
Şi călăreţi, două sute, Arcazi, îţi mai dau din oştirea-mi,
Care-s mai tari şi vînjoşi, tot atîţia, cu sine, şi Pallas!"
Nu bine astfel grăi, cînd cu feţe-mpietrite rămas-au
Anhisiadul Eneas şi multcredinciosul Ahates,
Ce tot stăteau, judecînd multe lucruri, mîhnite, în sine,
De nu dădea Cytherea un semn din seninul din ceruri.
Căci, din văzduhul cel neaşteptat, fulgerînd, tare trăznet
Cu bubuit şi cu tunet căzu, de părură-n ruină
Toate-mprejur, cum mugea şi-al Etruscilor sunet de trîmbiţi.
Sus ei privesc: iar şi iar se abate măreaţa chemare,
Vuiet şi arme prin nori li se pare că văd, prin seninuri,
Cum, fără ploaie, sclipesc şi cum tună – a bătaie de clopot.
Ceilalţi au şi-ncremenit, dar viteazul din Troia, pe dată,
Sunet ştiut cunoscu şi a Mamei Zeiţe făgadă,
Şi-astfel grăi: „Scumpă gazdă, să nu stai să vrei cercetare,
Ce fel de lucru minunea arată – Olympul mă cheamă!
Semnul acesta ni-l spuse-n oracol zeiasca mea Mamă,
Că va veni, a război, cînd aduce-va, bun, ajutorul
Armelor noi, de Vulcan făurite .....
Vai, ce măcel îi aşteaptă pe-acei din Laurentum, sărmanii!
Cum pedepsi-te-voi, Turnus! Ce multe sub unde s-or pierde,
Scuturi viteze şi coifuri, şi trupuri voinice purta-vei
Thybris-Părinte, cu tine! Doar lupte să vrea, legea rumpă!"
Astfel grăind el acestea, sculatu-s-a iute din jilţul
Mare şi 'nalt, şi, întîi, înteţi pe-a lui Hercul' altare
Focu-aţipit, iar spre Larii de ieri şi Penaţii cei paşnici

Cu veselie porni – aduc, jertfe lăsate, din turme
Capete-alese, Evandru şi tarii Troieni din oştire.
După aceasta, la nave păşeşte, ca soţii să-şi vadă:
Dintre aceştia, pe-acei ce-n virtute erau mai de seamă
Bine-i alege, să meargă-n război – iar pe ceilalţi la vale
Apa îi duce, domoală, şi rîul în voie îi poartă,
Ca să-l vestească pe-Ascaniu de tata şi cele-ntîmplate.
Cai li se dau celor care, din Teucri, pornesc peste cîmpuri:
Fără de sorţi, lui Eneas în faţă i-aduc armăsarul
Ce-i învelit cu o piele de leu, ghiare de-aur lucindu-i.
Faima-şi ia zborul, vestind toată obştea lor mică, îndată,
Cum că ai regelui cai au purces spre Tyrrhenice ţărmuri.
Rugi şi-îndoiesc temătoarele mame, iar teama se-ascute,
Cînd vine val de primejdii, iar chipul lui Marte tot creşte.
Însă Evandru-părinte, cum pleacă, prinzînd a lui dreaptă,
Tare-l cuprinde şi lacrimi revarsă, acestea spunîndu-i:
„O, de mi-ar da înapoi Zeus însuşi ce ani îmi zburară,
Tot cum eram, cînd vrăjmaşii, atuncea, sub mîndra Praeneste,
Îi doborîi la pămînt, cînd mormane de scuturi aprins-am,
Învingător, şi cu dreapta-mi pe Erulus-rege în Tartar,
Jos, l-am trimis, chiar de lui, la născare, Feronia, muma-i,
Suflete trei îi dădu (grozăvie!), trei arme să poarte –
Morţii de trei ori avea a-i fi dat – dară toate-a lui inimi
Dreapta aceasta-i răpi, tot atîtea-i luă şi-a lui arme!
N-ar fi acum să mă smulg eu nicicum din a ta-mbrăţişare,
Fiule drag – de-aş putea! Nici Mezenţiu vecinului, astfel,
Creştet cărunt nu-i rîdea, nu avea cu-al său fier cum să-mi deie,
Crîncene, -atîtea dureri, pustiind de-ai mei oameni cetatea!
Voi, însă, Zei din înalt, şi tu, Doamne Puternic din ceruri,
Iuppiter, milă-arătaţi pentru regele-Arcazilor, bietul,
Rugi părinteşti ascultînd: dacă-a voastră putere pe Pallas
Teafăr 'napoi mi-l aduce, iar Soarta vrea asta să-mi deie,
Dacă trăiesc să-l mai văd şi s-ajung iar în faţă să-mi steie,
Viaţă-ţi mai cer: am să rabd să mai duc orice trudă, -astă vreme!

Dar, de, Fortuna, tu vrei şi ameninţi s-abaţi grea urgie,
O, chiar acum, chiar pe dat', fie viaţa cea crudă să-mi piară,
Cît nu ştii grija cum e, cît nu-i limpede ziua de mîine,
Cît, preaiubite copil, tu, plăcerea mea, singur, tîrzie,
Încă în braţe te ţin! Fie sol de cernită mîhnire
Ca la auz să nu-mi vie!" Părintele astfel de vorbe,
Ultime, -i spuse atunci: prăbuşit, slujitorii-l luară.
Tocmai ieşise pe porţi călărimea, deschise în faţă,
În cei dintîi şi Eneas şi multcredinciosul Ahates,
Şi-apoi fruntaşii Troieni – chiar cu şirul din mijloc şi Pallas,
Falnic hlamida purtînd şi cu armele lui zugrăvite –
Tocmai precum, înmuiat, şi Luceafărul, sus, către ceruri,
Dă din Ocean ca să iasă, iubit, între stele, de Venus,
Sfînta lui faţă şi-o urcă în slăvi şi-ntunericu-alungă.
Stau temătoare la ziduri, numindu-i cu ochii, dragi mame,
Norul de colburi privind şi-a lor cete lucind în aramă.
Ei prin desişuri purced, pe-unde-i calea mai iute-a străbate,
Arme pe umeri purtînd – se întinde chemarea: în şiruri
Cîmpul în tropot mărunt bat copite, de piatră lovite.
Este un crîng uriaş, răcoros, lîngă rîul lui Caeris,
Sfînt peste tot, prin credinţa din vechi: peste tot doar coline
Vin să-l încingă-mprejur, iară codrul de brazi îl astupă.
Vechii Pelasgi, spune Faima, cîndva lui Silvan l-închinară,
Zeului turmelor mici şi-al păşunilor – crîng şi serbare –
Ei, ce-altădat', cei dintîi, stăpînit-au Latine hotare.
Nu prea departe de-aici, la-adăpost cu-al lor Tarchon, Tyrrhenii
Taberi ţineau, iar din vîrf de colină putea să se vadă
Toată oştirea-aşezată pe largile cîmpuri din vale.
Tot într-acolo Eneas cu-aleasa şi mîndra-i junime
Vin să se-oprească, -osteniţi, ca de cai şi de sine să vadă.
Venus atunci, printre nori, în văzduh, dalbă zînă se-arată,
Daruri venind să aducă: pe fiu-i în valea ascunsă
Cînd îl văzu, mai în taină, alături de rîu şi răcoarea-i,
Astfel porni să-i grăiască, venind lîngă dînsul, olaltă:

„Iată-mplinită dorința de-a Soțului meu măiestrie,
Ca, mai apoi, pe acei din Laurentum, războinici, trufaşii,
Să nu-i fereşti, iar pe Turnus cel aprig să-nfrunți în grea luptă!"
Astfel grăi, şi, cu drag, Cytherea pe fiu şi-l cuprinse,
Armele-alături lăsînd, lucitoare, sub trunchiul cel falnic.
El, bucuros şi de daruri, dar şi de-a zeiței cinstire,
Nu-şi mai putea sătura ai săi ochi, frumusețea privind-o,
Tot răsucind între mîini, chiar în față, şi coiful cel mîndru,
Coamă grozavă, şi sabia straşnică, flăcări lucindu-i,
Soarta de parcă sclipea, ca şi platoşa tare de-aramă,
Ce, sîngeriu, uriaşă, sta, tot cum a Soarelui raze
Fac ca să ardă un nour de-azur, pînă-n zare, departe.
Ia el apoi şi pulparele netezi, bătute în aur,
Sulița-i grea şi cu scutul, cu-a lui, de nespus, lucrătură.
Stau zugrăvite acolo-a Italiei fapte – triumfuri
Ale Romanilor mîndri – cum, bine ştiind ce-o să fie,
Marele Meşter le scrise – tot neamul cu spiță din veacuri
De la Ascaniu-ncepînd, şi războaie, în şir, înfruntate.
Mai plăsmuise lupoaica lui Marte, pe jos în bîrlogu-i,
Chiar cum pe iarbă născuse: la pieptu-i, doi gemeni, alături
Cum se jucau fără teamă, sugînd de la dînsa-mpreună,
Iar ea îi linge, întoarsă de tot, îmblînzită, spre dînşii,
Îi ogoieşte pe rînd şi cu limba tot trupu-l dezmiardă.
Nu mai departe-i şi Roma, Sabinele aprig răpite,
Circul adînc, la Serbarea cea Mare, abia împlinită.
Le adăugase – cum iarăşi, din nou, se ațină războiul
Între Romani, vechiul Tațiu şi asprii războinci din Cures.
Iară, cînd lupta lăsat-au, vezi regii sub arme, lui Zeus
Cum la altar i se-nchină şi țin dinainte pocale,
Cum înțelegeri încheagă, drept jertfă purcica-aducînd-o.
Nu prea departe, mînate, quadrige te rup, repezite,
Mettus, pe tine – Albane, de n-ai vrut cuvîntul a-ți ține! –
Tullus cu-a lui măruntaie-n copaci se abate, minciuna
S-o pedepsească – tufişuri stropind cu o rouă de sînge.

Dar şi Porsenna poruncă dădea să şi-l ia pe Tarquiniu
Iar înapoi, ca-ntr-un cleşte de fier el cetatea strîngînd-o:
Chiar în tăiş îi dau buzna, spre-a lor libertate, -Eneazii!
Parcă-l şi vezi cum se-aţîţă şi tot ameninţă acela,
Podul că-l vrea, dar cutează să-l rupă, -naintea lui, Cocles
Şi cum, rupînd a ei lanţuri, înoată Cluília-n valuri!
Tocmai în vîrf, păzitor stete Manlius stîncii Tarpeia,
Templului strajă, ţinînd Capitoliul şi mîndra lui frunte,
Iară Palatul regesc e zbîrlit de-a lui Romulus stufuri.
Gîşte de-argint bat din aripi prin de-aur porticuri, cînd Gallii
Dau ca să intre, şi strigă că-n praguri stătut-au vrăjmaşii:
Gallii prin tufe-au urcat şi dăduseră în cetăţuie,
Bezna avînd de-adăpost, şi-ajutorul de taină al nopţii;
Plete de aur aveau şi veşminte de aur, asemeni,
Sarici vărgate lucind – la grumazuri ca laptele, dalbe,
Mîndre colane de aur: cu suliţi din Alpi, scuturate,
Greu se aburcă, iar scuturi prelunge le apără trupul.
Uite-i aici şi pe Salii, Lupercii cei goi cum mai joacă,
Cum plăsmuise flaminii cu scufe şi scuturi din ceruri.
Caste matroane odoare-n caleştile moi şi le poartă,
Toată cetatea străbat. Mai la vale adaugă, la fine,
Tartarul, jos, în străfund, cu înalte, -a lui Dis, porţi de groază,
Şi, Catilina, pe tine, cum crima-ţi plăteşti doar sub cazne,
Crunt atîrnînd de un stei clătinat, bîntuit şi de Furii,
Iar, la o parte, pioşii, al cărora jude stă Cato.
Între acestea se-aşterne, umflată, o mare de aur,
Largă, cu-nalte talazuri cărunte pe-ntinsuri albastre,
Iar împrejur, argintaţi, joacă-n cerc zbenguit, mulţi, delfinii,
Apa din coadă brăzdînd şi tăind ale mării cuprinsuri.
Chiar în mijloc, bat războiul la Actium flote de-aramă,
Fierbe Leucates, de tot sub vîrtejul lui Marte, -a vedere,
Iar ale mării talazuri dau fulgere, parcă-s de aur.
Iată-l pe-Augustus, de-aici pe Italici ducîndu-i, el, Caesar,
Cu senatori şi poporul roman, cu Penaţii şi zeii,

Sus stînd, pe pupa-i înaltă, iar tîmpla de-un nimb i-e cuprinsă,
Flăcări aprinse, cînd sus, tocma'n slavă, i-e steaua străbună.
Vîntul îl poartă, din 'colo, cu zeii alături, pe-Agrippa,
Şir necuprins aducînd – lui pe tîmple-i străluce însemnul
Falnic, războinic vestit – mîndra luptei navale cunună.
Dincoace, barbari-avînd, şi-ntre arme ce nu-s de o seamă,
Vine Antoniu, ce-a-nfrînt Aurora şi Roşia Mare –
Duce Egiptul cu sine şi răsăriteană urdie,
Bactria cea de pe urmă ... şi-a lui Egipteancă – soţie!
Dau toţi năvală olaltă şi spumegă large întinsuri,
Vîsle bătînd, fără preget, şi pinteni lovind, întreiţii.
Dau către larg: parcă-ai crede că-n mare vin, smulse, Cyclade,
Ori că se bat cap în cap munţi cu munţi şi înalt cu înalturi –
Cu-astfel de mare tărie vitejii se bat de pe pupe!
Flăcări din cîlţi se împrăştie-avan, cu săgeţi aruncate,
De peste tot – iar Neptun vede brazde-nroşite de sînge.
Iată, regina, acum, din bătaie cu sistrul îl cheamă,
Dar îndărăt nu se uită, la vipere, să le mai vadă.
Hîdele chipuri de zei de tot felul şi-Anubis ce latră
Arme ridică, să lupte cu Venus, Neptun şi Minerva,
Marte se-ncrîncenă-n mijloc de luptă, în fier înzăuatul,
Iar, lîngă el, din văzduh se abat şi Cumplitele-avane;
Straiul în zdrenţe avînd, bucuroasă, Discordia bate
Pas de omor, iar Bellona pe urme-i, cu biciul de sînge!
Arcu-şi întinde Apollo din Actium, văzînd toate-acestea,
Sus, din înalt: îngroziţi, tot Egiptul, şi Inzii, grămadă
Fug, toţi Arabii, şi dosul îl dau, cu grăbire, Sabaeii.
Iată, se vede regina, ce pînze ridică, spre Vînturi
Lungă chemare-nălţînd, dînd, la drum, ca să lunece funii.
Iar pe aceea, cum, pală, văzînd, prin măcel, moartea însăşi,
Marele Meşter o-arată purtată de val, sub Iápyx,
Şi, dimpotrivă, cu trupu-i măreţ, Nilul larg cum jeleşte,
Sînu-şi desface şi straiul, chemînd-o la sine pe dată,
Ca să-şi ascundă, în poala-i verzuie şi-n taină, înfrînţii.

Caesar, intrînd iar în Roma cu-a sale-ntreite triumfuri,
Nemuritoare-nchinare spre zeii Italici aduce –
Trei ori o sută de temple măreţe prin toată cetatea.
Căile toate de joc şi aplauze şi rîs ni-s sub freamăt,
Cor de matroane în templele toate, la orice altare,
Iar dinainte-aşternură juncani, la măritele jertfe.
Însuşi Augustus, şezînd sus, pe pragul cel dalb al lui Foebus,
Stă să primească sub ochi a popoarelor daruri, acolo,
Porţilor sus atîrnînd – vin, în şir nesfîrşit, toţi învinşii,
Neamuri cu limbi felurite, cu arme şi straie pestriţe.
I-a plăsmuit pe Nomazi, pe-Africanii, descinşii, Fierarul,
Şi pe Lelegi şi pe Cari şi Gelonii ce trag cu săgeata –
Mult mai domol Eufratul acum îşi purta a lui unde,
Ca şi Morinii din margini de lume şi Rinul cu coarne,
Dahae cei neîmblînziţi şi Araxes, ce poduri nu rabdă.
Astfel se miră viteazul, privind ce Vulcan făurit-a,
Dar scump al Mamei – îl bucură tot, chiar de tîlcul nu-l ştie,
Şi-apoi pe umeri îşi ia a urmaşilor faimă şi soartă.

At non hoc telum, mea quod vi dextera versat
Effugies: neque enim is tels, nec vulnera iuctor
Sed ait, & sublatum alte corripuit in ensem,
Et medium ferro gemina inter tempora frontem
Dividit impubesque immani vulnere malas
Edwardo Sherborn Armigero.
Tabula merito votiua.

Turnus îl ucide pe Pandarus

CÎNTUL IX

Iunona o îndeamnă pe Iris să-l aţîţe pe Turnus să ia tabăra Troienilor, care, în lipsa lui Eneas, nu ies la luptă, lăsînd navele în primejdie (1-76). Dar Cybele preschimbă vasele în lebede (77-122). Atunci Turnus trece, cu ai săi, la asediul taberei (123-167). Cei din tabără se gîndesc cum să se apere, iar Nisus şi cu Euryalus vor să meargă să-l vestească pe Eneas, sub acoperirea nopţii (168-313). Ieşind printre duşmani, îi măcelăresc pe mulţi dintre ei, dar sînt văzuţi de călărimea latină, cînd să scape în cîmpie (314-378). Mai întîi Euryalus, neprevăzător, apoi, din iubire faţă de el, şi Nisus, ajung să fie prinşi şi ucişi, dar mor acoperiţi de slava faptelor lor şi deplînşi cu jale adîncă de ai lor (379-502). Mai apoi, pe lumină, Turnus hotărăşte să ia cu asalt tabăra troiană, făcînd să se prăbuşească unul din turnurile ei de apărare (503-568). În lupta care se înteţeşte (569-589), Ascanius îl ucide el însuşi pe mult semeţul Numanus (590-637), dar este retras din luptă de capii taberei sale (638-663). Vine rîndul vitejilor Pandarus şi Bitias, dintre Troieni, să se fălească şi să deschidă porţile taberei spre a-şi înfrunta duşmanii (664-682), dar Turnus intră şi-l ucide pe Bitias (683-721), apoi, rămas înlăuntru, îl omoară şi pe Pandarus, laolaltă cu alţi Troieni (722-777). Cînd Mnestheus şi cu Serestus îl încolţesc, părăsit fiind şi de îndemnul şi ajutorul Iunonei, Turnus trebuie să sară de pe ziduri, aşa înarmat cum era, în apa Tibrului, care-l salvează (778-818).

Cît toate astea se-ntîmplă departe, pe alte meleaguri,
Iarăşi Saturnia Iuno pe Iris din cer o trimite
Către viteazul ei Turnus: acesta pe-atunci rămăsese
La strămbunicul Pilumnus în crîng, într-o vale sfinţită.
Thaumantiada-i grăi lui, gingaşa, cu roşia-i gură:
„Turnus – ce chiar nici un zeu nu-ndrăznea ca să-ţi deie făgadă,
Iată, acum se-mplini şi-o aduse doar crugul de zile:
Obştea Eneas lăsînd, pe-ai săi soţi, la smolitele nave,
Dus e, la sceptru şi scaun, chiar la Palatinul Evandru.
Nu doar atît: a pătruns spre cetăţile de sub Corythus
Şi înarmează a Lydilor cete, strîngînd toţi ţăranii.
Cum de mai şovăi?! Acum este clipa – ia-ţi caii şi carul,
Rumpe oricare zăbavă şi tabăra-i prinde – uitată!"
Astfel grăi, şi spre cer se-nălţă cu întinse aripe
Şi-n a sa fugă brăzdă prin tărie, sub nouri, cu arcu-i.
O cunoscuse viteazul, spre stele-a lui mîini înălţîndu-şi
Şi, cum se tot înălţa, de pe urmă-i grăi aste vorbe:
„Iris, a cerului fală, au cine din nouri încoace
Sol te trimise la mine? De unde-aşa limpede-i cerul?
Văd cum înaltul şi slava măreţ se deschid către boltă,
Stele-arătînd, călătoare! Urmez, dar, auguriul acesta,
Oricine-n arme mă cheamă!" Grăi, şi se duse spre unde
Şi de la-a rîului faţă sorbi stropi de apă curată,
Rugă la zei înălţînd, multe doruri spre cer închinate.
Iată oştirea întreagă ieşind la lărgime, în cîmpuri,
Cu bogăţie de cai, bogăţie de straie şi aur:
Şirul dintîi cu Messapus, la urmă-s cei doi, căpetenii,
Junii Tyrrhizi, iar la mijloc e Turnus, mai mare-ntre dînşii.
Iată-l venind înzăuat şi cu-un cap mai presus decît preajma,
Tot cum, adînc şi-n tăcere, coboară din şapte izvoare
Gangele lin, sau cum Nilul, şuvoi aducînd bogăţie,
Dă înapoi din cîmpii şi se lasă în albia-i largă.
Şi-astfel, văd Teucrii deodată un nour de colb cum se-adună,

Negru venind şi-ntinzînd peste cîmpuri o beznă cumplită.
Primul, de sus, de pe zid, dă chemare spre dînşii Caícus:
„Ce fel de ceată, voi, oameni, ne vine-n vîrtejul cel negru?
Fieru-l luaţi, şi degrabă, la arme, urcaţi sus, pe ziduri!
Iată vrăjmaşii! Oho!" Toţi Troienii, -n grozavă strigare,
Vin şi se trag după porţi, întocmindu-se grabnic la ziduri.
Căci, la plecare, astfel le spusese măritul războinic,
Însuşi Eneas: cumva de Fortuna venea cu-ncercare,
Nici să nu dea bătălie, nici cîmpului nu se încreadă,
Ci doar în taberi să steie şi, teferi, la ziduri de strajă.
Astfel ei, chiar de ruşinea şi-obida ca-n luptă să intre
Tare-i îndeamnă, de tot porţi închid şi-i ascultă porunca,
Iar dinlăuntru de turnuri şi-aşteaptă, sub arme, vrăjmaşii.
Turnus, cum, iute zburînd, înainte-o luase de şiruri,
Cu ai săi soţi călăreţi, douăzeci de aleşi, spre cetate,
Iată, deodată apare, pe-un trac armăsar cu-albe pete,
Bun pintenog, iar pe creştet i-e coiful de aur, cu tuiuri:
„Oare, -ai mei juni, e vreunu-ntre voi, ce-n vrăjmaşi, cel dintîiul

Iată!" strigă: scuturînd tare lancea, zvîrlit-o-a-n aer,
Luptei să-i facă-nceput, şi se-avîntă pe cîmp cu-nfocare.
Strigătul soţii i-l duc mai departe, stîrnind mare huiet,
Îngrozitor – şi se miră de Teucrii cei leneşi la suflet,
Cum nu se-aruncă în luptă, nu vin cu-a lor arme-mpotrivă,
Ci doar în tabără şed. Dară el, înfocat, se repede,
Colo şi-ncoace cu calul dă buzna şi-şi caută cale,
Tot pe de lături, ca lupul, tîrcoale la pline saivane
Dînd, pe la ţarcuri urlînd, cel bătut şi de ploi şi de vînturi.
Miezul de noapte trecînd – iar, sub mamele lor, mieii fragezi
Dau mehăitul să-nveţe – el, aspru şi plin de-ndîrjire,
Crîncen de furii, în lipsuri, îşi strînge cumplita-i turbare
Din îndelunge răbdări şi din sîngele dus din gîtleju-i.
Tot aşa, ziduri şi taberi privind, pe Rutul îl cuprinde
Arşiţa grea a mîniei: în măduva tarilor oase

Arde o furie-adîncă – să cate intrare şi cale,
Teucrii ascunşi să-i alunge şi valul să-l spulbere-n cîmpuri.
Flota, ce sta laoparte, în latura taberei trasă,
Înconjurată de diguri, de rîu şi şuvoi apărată,
Ţintă o ia – pară-n flăcări la soţi, în urale, el cere.
Toate-a lor mîini el le umple, fierbînd, cu făclii arzătoare.
Toţi dau năvală-nainte – cum Turnus, el însuşi, i-împinge –
Şi toată ceata porneşte cu torţe cumplit fumegînde:
Focul din vetre-l prădară, făclia cu smoala cea neagră
Fum din belşug înălţînd, pe Vulcan, cu scîntei, să-l vădească.
Care fu zeul, o, Muze, pe ei de pîrjol să-i ferească,
Teucrii, de focul cumplit? De la nave au cine-l alungă?
Spuneţi-mi: veche fu lupta, dar faima ei pururi rămîne!
Încă pe vremea cînd flota prin frygica Idă Eneas
Şi-alcătuia, plănuind să purceadă spre larguri de mare,
Însăşi a zeilor Mamă grăi, Berecynthia, către
Iuppiter Marele, cu-aste cuvinte: „Dă-mi, fiule, ruga
Să se-mplinească – aceea ce mama ţi-o cere, Olympul
Cum stăpîneşti. O pădure de pini, multiubită şi veche,
Crîng preaslăvit am avut sus, în vîrf, unde slujbele sfinte
Mi le-aduceau – codru negru-al răşinii şi-arţari plini de umbră.
Eu i le-am dat pentru flotă viteazului mîndru, Dardanul,
Cu bucurie – mi-i drag! Dar o teamă cumplită m-apasă:
Scapă-mă, dară, de ea, şi fă asta – ca Maica să poată,
Ele nicicînd să nu-i piară, zdrobite pe cale, nici vînturi
Să nu le-nfrîngă cumva – aibă-n dar că-s la mine născute!"
Fiul astfel i-a răspuns, Cel ce stelele-n cer le roteşte:
„O, Maica mea, care soartă o chemi? Ce prin asta se cere?
Oare să fie lăsate s-ajungă – de oameni făcute –
Navele … nemuritoare? Şi, teafăr, primejdii nespuse
Numai Eneas să treacă? Ce zeu are-atîta putere?!
Ba, mult mai bine, cînd ţinta-şi ating şi sînt trase-n limanul
Din Ausonia largă, cîndva – cele mării scăpate,
Ce pe Dardanul viteaz l-or lăsa Laurentinelor cîmpuri,

Eu măritorul lor chip am să-l iau, şi poruncă vădi-voi
Zîne-ale mării s-ajungă, cum este Dotò a lui Nereus,
Ori Galateea, ce taie cu pieptul a mării talazuri!"
Astfel grăi, iar cu fruntea lui, 'Da', întări, jurămîntul
Dînd, pe şuvoiul din Styx al Frăţînelui său, şi pe ţărmul
Negru, cu smoală -n vîrtej – tot Olympu-n cutremur stîrnindu-l.
Iată, venise acum ziua dată, iar Parcele clipa
Cea hărăzită-o meneau, cînd ocara lui Turnus pe Mamă
O îndemnă ca făclii de la navele sfinte s-abată.
Nouă lumină acum străluci peste toţi, nour mare,
Sus, uriaş, străbătu, parcă cerul, din cîmpu-Aurorei,
Cu ale Idei mari hore. Şi-o voce grozavă-n văzduhuri
Se auzi, ca de tunet, Troieni şi Rutuli cuprinzîndu-i:
„Nu vă grăbiţi, o, Troieni, s-apăraţi ale mele corăbii,
Armele-n mîini nu luaţi – mai degrabă să ardă el marea,
Turnus, putea-va, decît ai mei pini! Ci voi mergeţi în voie,
Zîne, voi, dragi, ale mării, la-a Mamei poruncă!" Iar ele
Funii, pe dată, din pupe îşi rup, se desprind de la maluri
Şi, ca delfinii, cu vîrfuri în apă adînc scufundate,
Fundul îl cată – şi-apoi ca fecioare (grozavă minune!),
Cîte 'nainte stau prore de-aramă, la ţărmuri aduse,
Tot pe atîtea se schimbă la faţă, şi mării-s purcese!
Încremeniră-a Rutulilor inimi: de spaimă, el însuşi
Scapă din frîie-ai săi cai, chiar Messapus, iar fluviul se-abate,
Viu murmurînd – înapoi Tiberinus îşi trage vîltoarea.
Dar nu şi Turnus viteazul – el nu-şi pierde-ncrederea-n sine,
Sufletul tare şi-l înalţă, cu glas de semeaţă mustrare:
„Ba pe Troieni îi ţinteşte minunea: lor Iuppiter însuşi
Marele său ajutor li-l luă – nici săgeţi şi nici flăcări
Nu ne-ameninţă – Rutuli! Ci ei, Teucrii, pe mare n-au cale,
Nici vreo nădejde spre fugă! Tăria-au pierdut, jumătate,
Iară pămîntu-i al nostru, în mîini – cîte mii, cîte neamuri
Ale Italiei arme-au luat!! Nu mă tem de răspunsuri
De la oracol, chiar Teucrii de spun cum că zeii li-l dară:

Fie deajuns pentru Venus, Troienii ogoarele noastre
De le-au atins, cu belşugu-ausonic! Si eu am o soartă,
Ba dimpotrivă, cu fier ca să tai neamul lor făr' de lege,
Dacă mireasa mi-o vor! Nu Atrizii sînt singurii care
Astă durere-au simțit, nu Mycene, doar dînsa, şi-ia arme!
Zice-veți: 'Moartea le-ajungă!' Mai bine era, zic eu bine,
Alte păcate să n-aibă, cum nu-ncap să prindă vreo pică
Pe femeiasca mlădiță! Vezi, prins-au curaj că-şi au valul,
Mare, la mijloc, şi şanțuri – măruntă a morții zăbavă!
Dar nu văzut-au, odată, cum Troia cu ziduri mărețe
Chiar de Neptun înălțate, căzu – numai foc şi ruină?!
Care din voi, mai întîi, vă gătiți, o, aleşi-mi tovarăşi,
Valu-a-l tăia, şi, cu mine, a intra în fricoasele taberi?
N-am eu nevoie de arme ce însuşi Vulcan făurit-a,
Nici de o mie de nave, pe Teucri să-i bat! Vină, iarăşi,
Toți din Etrusci, de-ajutor! Nu se teamă că sfîntul Palladiu
Li l-om răpi-n vicleşug, ori ucide-vom straja cetății!
Nici nu va fi ca-ntr-un cal, ca în oarba-i, de lemn, văgăună,
Să ne ascundem cumva!! La lumină, da, da, cu văpaia
Ziduri le-om arde, de tot: nu Danai şi nici ceată Pelasgă
Ne-or socoti – să ne țină, ca Hector, ani zece-n zăbavă!
Iară acum, pentru că s-a şi dus mare parte a zilei,
Ce-a mai rămas, dragii mei, aveți grijă de voi şi de trupuri,
Veseli că bine-ați lucrat, cu nădejdea în lupta de mîine!"
Străjilor grija fu dată ca porțile-n cleşte să ție,
Cu-a lui Messapus poruncă, iar focuri să-nconjure zidul.
De două ori cîte şapte, Rutuli sînt aleşi să păzească
Ziduri, cu mîndri oşteni – cîte-o sută ei duc, fiecare,
Junii cu tuiuri roşcate şi toți sclipitori – fir de aur.
Care-ncotro se împart şi pe iarbă se-ntind, cu plăcere
Vinului parte făcînd, cum pe gît dau pocale de-aramă.
Focuri se văd scăpărînd, iară straja-şi petrece, întruna,
Noaptea, la joc, fără somn .....
Toate acestea, de sus, de pe val, le privesc şi Troienii,

Creasta sub arme ținînd, merg să vadă şi porțile, bine,
Punțile, iar, temători, cercetează, legînd metereze,
Suliți gătesc şi le țin. Capi le sînt şi Mnestheus şi Serestus,
Cei ce-s meniți de Eneas-părinte, la ceas de nevoie
Tinerii să-i rînduiască şi fapta măiastru s-o-ndrume.
Toată oştirea sortită pe ziduri primejdia-nfruntă,
Paza o ține pe rînd, cu tărie – ce-i dat fiecărui'.
Nisus era din străjerii de poartă mai tare în luptă,
El, Hyrtacidul, pe care drept soț lui Eneas i-l dase
Ida cea vînătoriță – şi bun sulițaş, şi arcaş bun.
Iar, lîngă el, Euryalus, soț drag, mai frumos decît care
Din Eneazi nu era nici un altul, ce arme să poarte –
Tînăr fiind, cu tuleie netunse, în floarea juniei:
Dragostea lor era una şi-olaltă-n războiu se-avîntară,
Cum chiar şi-atunci, împreună, de strajă la poartă stau, straşnici.
Nisus grăi: „Oare-s zeii cei care astfel ne-nfierbîntă,
O, Euryalus? Sau, poate, doar pofta-ne-un zeu ni se pare?!
Stau, şi demult mă îndeamnă-al meu suflet, de-o faptă măreață –
Luptă – ori ceva – să m-apuc, iară tihna pe plac nu-mi mai este!
Vezi pe Rutuli – ce trufaşi! – nu le pasă, de-atîta ce-s siguri:
Doar cîte-un foc stă aprins – adormiți şi-n ai vinului aburi
S-au prăbuşit – mut e locu-n tăcere! Ia, deci, şi ascultă
Care mi-i gîndul şi ce hotărîre în mine se-aprinde:
Toți, şi popor şi senat, cer cu mare avînt pe Eneas
Ca să-l chemăm şi viteji să trimitem, lui veste să-i poarte.
Dacă făgadă îți dau la ce-oi cere – cum mie doar faima
Mi-i de ajuns – mi se pare că văd pe sub măgura-aceea
Cale ce duce de-aici către mîndra cetate-a lui Pallas!"
Încremeni Euryalus, împuns de-a renumelui fală,
Lauda chemîndu-l – şi-atunci spre-nfocatu-i prieten grăit-a:
„Oare nu vrei să mă iei şi pe mine drept soț la-ncercarea
Grea, ce-o urzeşti, scumpe Nisus? Doar tu să te-arunci în primejdii?!
Nu m-a învățat el aşa, multrăzboinicu-mi tată, Ofeltes,
Ce m-a crescut prin a Troiei grea trudă, sub groaza argivă,

Nici, lîngă tine, aşa n-am deprins, ca să nu-mi ţin onoarea,
De cînd luat-am, sub Soartă, tot calea deschisă de-Eneas!
Sufletu-n piept tare-mi bate – nu-i pasă de dulcea lumină,
Iar cinstea mare, aceasta, o crede mai sus decît viaţa!"
Nisus spre el: „N-aveam grijă, ştiam cine-mi eşti tu, viteze,
Astfel e drept! Tot aşa să m-aducă-ndărăt, sub urale,
Iuppiter, sau cine-o sta să ne vadă-n lumina dreptăţii!
Dar de va fi – poţi vedea cîte lucruri în astfel de faptă! –
De cineva m-a lăsa ca să pier, întîmplarea sau zeul,
Tu aş dori să-mi rămîi – ai tăi ani vrednici sînt de viaţă!
Fie ca cel ce m-o lua, doborît jos în luptă, cu plată
Gliei apoi să mă deie, în datini, iar dacă Fortuna
Nu va vroi, şi în lipsă, prinos să-mi aducă, şi groapă!
N-am cum să fiu, o, copile, pricină de jale adîncă,
Mamei ce, singură-acum, dintre mame atîtea, venit-a,
Cutezătoare, cu noi, şi n-a stat la Acestes, ferită!"
Dară acela atunci: „În zadar legi doar pricini deşarte,
Căci hotărîrea-mi, luată, nu dă nici cu-un pas laoparte!
Hai şi-om grăbi, dar!" grăi. Pe străjeri îi deşteaptă, şi-aceia
Trec şi-al lor loc îl apucă, la rînd. Ei, lăsînd a lor pază,
Nisus cu soţu-i, se duc ca pe tînărul rege să-l vadă.
Alte făpturi de pe faţa pămîntului, toate, -n culcuşuri,
Îşi domoleau a lor griji şi-a lor inimi, de trudă uitate –
Capii dintîi dintre Teucri, oştimea de vază, aleasă,
Stau încă-n sfat, ca să vadă ce treburi domnia o-nfruntă,
Ce-au de făcut şi pe cine drept sol lui Eneas să-ndrepte:
Stau sprijiniţi de-a lor suliţi înalte, cu scuturi la sine,
Tocmai în mijlocul taberei lor. Iată, Nisus soseşte
Cu Euryalus alături şi cer ca pe dată să-i cheme,
Lucru-nsemnat ei purtînd, cum şi vrednic de-o scurtă zăbavă.
Cum zor aveau, îi primeşte Iúlus, lui Nisus, să spună,
Dîndu-i poruncă. Atunci Hyrtacidul: „Cu dreptele inimi,
Ne ascultaţi, Eneazi, iară veştile noastre nu anii
Fie a le judeca! Cum Rutulii-adormiţi şi sub aburi

Grei, de la vin, amorțiră, noi loc furişat de ieşire
Am şi găsit: o răspîntie este la poarta-nspre mare,
Focuri stau stinse pe-acolo, şi fumul se 'nalță la ceruri,
Negru şi gros: de norocul lăsați ca să-l prindem, acesta,
Ca să-l aflăm pe Eneas, cum şi a lui Pallas cetate,
Ne veți vedea cum venim înapoi cu bogata-ne pradă,
După măcel prin vrăjmaşi. Nu avem cum greşi astă cale:
Capul cetății văzut-am, umblînd prin umbroase vîlcele,
Tot la vînat, zi de zi, cînd bătut-am tot rîul, de-a-ntregul!"
Împovărat de-ai lui ani şi cu mintea lui coaptă, Aletes:
„Zei strămoşeşti, ce sub straja-vă Troia mărită o țineți,
N-aveți voi suflet pe Teucri nicicum ca să-i ştergeți din lume,
Dacă atîta de buni şi viteji i-ați născut pe aceştia!!"
Astfel grăind, îi cuprinse de umeri, le strînse-a lor dreaptă,
Amîndurora, iar lacrimi tot chipul şi-obrajii-i brăzdară:
„Oare, viteji, ce răsplăți, care-anume sînt vrednice, poate,
Astfel de gînd să-mplinească? Întîi zeii înşişi şi-a voastre
Bune purtări vă vor da răsplătirea! Apoi şi-altă plată
Ne'ntîrziat vă va da şi piosul Eneas şi, tînăr,
Regele-Ascaniu, ce nu va uita niciodată-aşa faptă!"
„Ba chiar eu însumi, ce nu văd scăpare, decît cînd sosi-va
Tata-ndărăt, zise-Ascaniu, pe marii Penați, dragă Nisus,
Pe zeul Lar al lui Assaracus şi pe Vesta, cărunta,
Martori mi-i iau: tot norocul şi-al meu crezămînt ce-mi rămîne
Vouă vi-l pun pe genunchi: doar chemați-l pe-al nostru părinte,
Faceți ca-n față să-l văd – de atunci, s-a sfîrşit cu mîhnirea!
Două pocale de-argint, încrustate cu semne, frumoase,
Am să vă dau, cele ce tatăl meu le-a luat din Arisbe,
Gemene, două trepieduri, şi-apoi doi talanți, grei, de aur,
Şi-un vas de vin de-altădată, cel dat de Sidonia Dido.
Iar, de va fi, biruind, să luăm al Italiei sceptru,
Şi-astfel şi prada luată s-o-avem a-mpărți după voie,
Chiar ai văzut, cu ce cal, cu ce arme din aur, el, Turnus,
Se tot fălea primprejur: scutul lui şi roşcatele-i tuiuri

Am să le scot de la sorți, pentru tine răsplată, o, Nisus!
După aceea, de două ori şase, buni robi, dar şi roabe
Tata-ți va da, pe ales, ba cu tot cu-ale lor bune arme:
Iar, pe deasupra, ogorul ce-l are-al lor rege, Latinus!
Iară pe tine, pe care-a ta viață, în crugu-i, aproape
Mi te aduce, copile de vază, te iau lîngă mine,
Îmbrățişat – şi cu drag – ca pe-un soț la aceste necazuri.
N-am să țintesc nici o slavă, de nu eşti alături de mine –
Pace de-a fi, sau război, lîngă tine avea-voi crezarea
Şi în cuvînt, şi în fapte!" Iar lui, Euryalus îi zise:
„Nu fi-va ziua, vreodată, cînd, altfel ca astăzi, pe mine,
Ori, mai prejos, să mă mustre vreunul! Mă-ajute Fortuna
Fără-mpotrivă să-mi stea! Dar, la toate frumoasele daruri,
Una-ți mai cer: a mea mamă, din neamul cel vechi al lui Priam,
E lîngă mine – pe ea n-a păstrat-o nici țăr'na din Troia,
Cînd am plecat de acolo, nici a lui Acestes cetate.
Eu, cum mă duc de aici, fără-a şti ce primejdii m-aşteaptă,
Iată, o las – 'bun rămas' nu-i mai spun (a ta dreaptă şi noaptea
Ştiu deopotrivă), căci lacrimi de mamă nu pot a mai duce –
Tu, însă, dă-i mîngîiere şi-i fii de-ajutor părăsitei!
Lasă-mă astă nădejde în tine să-mi pun – mai cu suflet
Merge-voi pînă-n primejdii!" Cu inimi pătrunse de jale,
Lacrimi au dat Dardanizii – şi, primul, frumosul Iúlus,
Iar al lui suflet se strînse la gîndul pios spre părinte.
Iară apoi îi grăi: .....
„Făgăduieşte-ți acum lucruri vrednice de-aste-nceputuri!
Căci ea-mi va fi ca o mamă, chiar numele dragei Creúsa
De-i va lipsi, iară ei, pentru-un astfel de fiu, îi rămîne
Trecerea-ntreagă a mea! Fie orice va fi pe-astă lume,
Jur pe ăst cap, cel pe care şi tata, cîndva, sta să jure:
Ce îți dau ție făgadă, întors şi cu bună-mplinire,
Asta-i voi da mamei tale, iar neamului tău va rămîne!"
Astfel grăi lăcrimînd; de pe umeri desprinse jungherul
Cel daurit, minunat, de măiastrul Lycáon din Cnossos

Cu meşteşug făurit, pentru teaca-i de fildeş făcutul.
Iară lui Nisus, Mnestheus îi dădu blana lui uriaşă
De pe un leu despuiată – iar coifu-şi schimbă cu Aletes.
Arme luînd, şi porniră – pe ei toţi fruntaşii-i urmează
Pînă la porţi, şi bătrîni, cum şi tineri, cu rugi de izbîndă.
Vine şi însuşi Iúlus, frumos ca un zeu, lîngă dînşii,
Suflet bărbat arătînd, mai presus decît vîrsta, cu grijă
Multe cuvinte – solie – el dînd către tata – dar vîntul
Toate în slavă le suflă – doar nourii-n dar le primiră.
Trec, la ieşire, de şanţ şi prin bezna adîncă a nopţii
Merg spre duşmanele taberi, avînd să le-aducă pieirea
Multor de-acolo: -n tot locul văd trupuri prin iarbă trîntite,
Somnul şi vinul domnind; care cu-oiştile-n sus ridicate,
Iar, printre frîie şi roţi, pe oşteni, cum şi arme-azvîrlite;
Vase cu vin, tot la fel. Hyrtacidul atunci glăsuit-a:
„O, Euryalus, sus dreapta, la treabă! Acum ne e clipa!
Asta ni-i calea: tu vezi, nu cumva de la spate vreunul
Să ne-asuprească! Păzeşte şi ai chibzuinţă-mprejuru-ţi!
Eu pustii-voi pe-aici şi deschide-voi larga-ne cale!"
Astfel grăind, şi-amuţi, iar cu sabia, straşnic, porneşte
Către trufaşul de Rhamnes, ce, sus, pe înaltele scoarţe,
Ca şi clădit, din străfund de gîtlej îşi sufla, surlă, somnul –
Rege-ntre-ai săi, iar lui Turnus iubit şi de-ncredere augur –
Numai că nici cu auguriul pieirea n-avu să-şi abată!
La nimereală, pe trei dintre ei, ce zăceau printre arme –
Pe scutierul lui Remus, şi, -odată cu el, vizitiul –
Prinde sub caru-i, la cai, şi le taie lăsate gîtlejuri.
Capul apoi şi stăpînului taie, lăsîndu-i doar trupul:
Sîngele curge, năvalnic, iar, crunte, de tot împroşcate,
Patul şi glia sînt ude. Pe Lámyrus ia şi pe Ianus
Şi pe Serranus cel tînăr, ce multe în noaptea aceea
Jocuri jucase – un chipeş băiat, iar acuma, de Bacchus
Împovărat, doar zăcea: fericit era, dacă şi jocul
Cît toată noaptea-l ţinea, hohotind pînă-n zorii de ziuă!

Nisus, ca leul cel înfometat, nărăvit la ocoale,
Carne demult nevăzînd şi turbat, muşcă, sfîşie, rupe,
Ca dintr-o lîncedă turmă, ce-i mută de spaimă sub răget.
Nu-i mai uşor nici măcelul lui Euryalus: cu-ardoare,
Buzna el dete în gloata din mijloc, cea fără de nume,
Fadus şi Hérbesus, Rhoetus şi Abaris – fără să ştie
Nici ce păţesc – numai Rhoetus veghea şi vedea cîte toate:
Prins de o spaimă grozavă, pitit sta sub vasul cel mare,
Iar, cînd dădu să se scoale, în pieptu-i el sabia toată
Şi-o scufundă, la plăsele, de-aproape, iar moartea-l cuprinse:
Valuri de sînge, tot sufletu-şi varsă – cu sînge şi vinul,
Moartea luîndu-l – şi-acela, fierbînd, calcă mortul sub dînsul.
Se repezea, de acum, la Messapus şi soţii-i – acolo
Focul stingîndu-se-n jar îl vedea şi, la rîndu-le, caii,
Împiedicaţi, cum păşteau, cînd spre dînsul, trei vorbe doar, Nisus
Astfel grăi, cum simţea că măcelu-i prea mult, şi-a lui poftă:
„Hai să-ncetăm! Vezi, se-apropie-acum zorii zilei, vrăjmaşii!
Îndeajuns pedepsirăm – ni-i liberă calea din faţă!"
Multe odoare bogate de-argint, a vitejilor, lasă,
Arme şi vase cu vin şi cu scoarţe de preţ, preafrumoase.
Euryal ia lui Rhamnes falere şi-a lui cingătoare
Mîndră, cu ţinte de aur, ce, -odată, chiar multînstăritul
Caedicus, daruri, lui Remulus, domnul din Tibur, trimis-a,
Ca, de departe, să-i lege – la moarte, acela le dete
Ca să le aibă nepotul: Rutulii-n război le luară.
Pradă acela le ia şi-n zadar şi le pune pe umeri,
Iar, mai apoi, lui Messapus, măritul lui coif, preafrumosu-l
Luă şi pe creştet şi-l puse. Ieşiră din taberi, la larguri.
Dar, între timp, călăreţii trimişi din cetatea latină,
Cît, încă, oastea cealaltă mai sta încă-n cîmp aşezată,
Calea-şi urmau, ca să-i ducă lui Turnus, măritul, răspunsuri,
Trei ori o sută, sub scuturi cu toţii, cu Volcens în frunte.
Ei se-ndreptau spre-a lor taberi, aproape s-ajungă sub ziduri,
Cînd, mai încolo, -i văzură pe-aceia, bătînd către stînga:

Coiful pe Euryalus, umblînd prin a nopții mari umbre,
Fără să știe, pe față îl dete, lucind cu vii raze.
Nu le păru făr' de rost, ci strigă, de la șir, spre ei, Volcens:
„Stați, voi, oșteni! încotro? Ce pricină vă mînă sub arme?
Cine și unde umblați?" Dar aceia n-au scos nici o vorbă,
Ci-au tot fugit și mai iute-n pădure, dînd nopții nădejde.
Ies călărețiii în cale și-o iau spre răspîntii știute:
Orice ieșire, pe-aici și pe-aici, cu străjeri o apucă.
Fost-a întinsă pădure, hățișuri și, negri, stejarii,
Codru stufos, mărăcini năpădind peste tot, făr' de capăt:
Ici, doar, și colo, -n ascunse poiene, ducea vreo cărare.
Pe Euryalus crăci grele, prin beznă, și prada, povară,
ÎI tot opresc, iară teama i-ascunde ce cale s-apuce.
Nisus 'nainte pornește, cît, neștiutor, și scăpase
De la vrăjmași și din Crîngul Alban – mai tîrziu după Alba
Nume luînd – pe atunci, doar ocoale ținuse Latinus.
Cînd se opri, în zadar mai privea, pe prieten să-l vadă:
„Nefericite-Euryalus, pe unde-am putut a te pierde?
Unde s-o iau, descîlcind iarăși calea-ncurcată-a pădurii,
Înșelătoare, 'napoi?" Dar, pe dată, o ia tot pe urme,
Și, cercetînd, se întoarce-n hățișul tăcut, rătăcitul:
Cai el aude, copite, și-s semne că vin poteraşii!
Vreme nu multă trecu, cînd i-ajunge urechea un strigăt:
Pe Euryalus îl vede, cuprins de o ceată întreagă,
Împresurat și-apucat, în zadarnica-i împotrivire –
Iureș ei dînd, chiot lung – înșelat și de loc și de noapte.
Ce putea face?! Cu care putere sau arme pe tînăr
El să-l fi smuls, cutezînd? Să se-arunce la moarte-ntre dînșii,
Printre vrăjmași, să-și grăbească pieirea, sub rană slăvită?!
Iute-aducînd, s-o arunce, -a lui suliță, pînă la umăr,
Sus, către Lună privind, se-nchină, cuvîntîndu-i cu rugă:
„O, tu, zeiță, ne-ajută acum, sub această năpastă,
Mîndră cinstire a slavei, Latonia, straja din codru!
Dacă, vreodată, spre tine-al meu tată-a adus la altare,

Hyrtacus, daruri slăvite, de, însumi, vînatu-l adusei
Ca să-l atîrn de-a ta boltă, de creasta din templu, înaltă,
Dă-mi a lor ceată s-o-mprăştii şi arma-mi ţinteşte, cum zboară
Astfel grăi, şi-azvîrlitu-şi-a fierul, cu mare putere:
Sulița umbrele nopții le sfîşie-n zbor, şuierîndă,
Şi-astfel pe Sulmo-l loveşte în spate şi-acolo se rupe,
Dar, şi cu lemnul ei frînt, tot pătrunde în inimă, cruntă.
Se prăvăleşte acela, vărsînd cald şuvoi pe-a lui gură,
Rece deja, din rărunchi dînd sughițuri adînci şi prelunge.
Stau şi se uită-mprejur, fiecare. El, şi mai năpraznic,
Iată cum sulița-i grea cumpăneşte, de lîngă ureche:
Pînă se-nvîrt între ei, merge fierul lui Tagus prin tîmplă-i
Intră şi iese, vuind, şi-i rămîne, de creieri mînjită.
Se îndîrjeşte, cumplit, făr' să vadă au cine-i acela,
Volcens – cu toată ardoarea, nu ştie-ncotro să se-arunce:
„Dar îmi plăti-vei, acum, tu, măcar, cu-al tău sînge fierbinte
Pentru aceştia-amîndoi!" zice el, şi, cu sabia trasă,
Da pe-Euryalus să-l taie. De groază, ieşit ca din fire,
Nisus, de strigăt nebun, neputînd să se-ascundă prin beznă,
Încă mai mult, doborît de-o asemenea cruntă durere:
„Eu, ba pe mine, sînt eu, doar, făptaşul! În mine cu fierul
Dați, o, Rutuli, toată vina-i a mea! N-a făcut el nimica,
Nici nu putea! Iau drept martori şi stele şi cerul ce ştie!
Numai că, nefericitul, prea mult şi-a iubit un prieten!"
Astfel spre ei glăsuia – dară sabia, tare împunsă
Îi şi pătrunde sub coaste, iar pieptul cel dalb i-l străpunge.
Morții se duce, ucis, Euryalus, frumoasele-i brațe
Sîngele, totul, umplînd, iară ceafa pe spate îi cade –
Tot cum o roşie floare, sub plug, de brăzdar retezată,
Se ofileşte murind, sau cum macii, cu gîturi plecate
Şi ostenite, la vale se-abat sub a ploii povară.
Nisus, atunci, printre ei se repede şi numai spre Volcens,
Chiar dintre toți, doar pe el îl ţinteşte – doar Volcens i-e ţelul –
Dară vrăjmaşii, în juru-i legați, îl azvîrlu de-aproape,

Tot îndărăt – şi de-aici, şi de-aici – el, cu sabia roată,
Fulger atunci se repede şi-i dă chiar în gura ce strigă
Marelui comis Rutul, chiar şi-n moarte duşmanul luîndu-şi,
Iar, la pămînt doborît, se aruncă-nspre bunu-i prieten,
Şi, domolit, pogorîtu-s-a morţii-mpăcatul lui suflet.
O, fericiţi amîndoi! De puteri au a mele poeme,
Nu va fi zi să v-alunge din veac amintirii ce vine,
Nestrămutată, cît stînca din vîrf Capitoliul va ţine,
Casa ce-o-aduse Eneas şi Tatăl Roman frîne ţine!
Învingători şi cu prada luată, cu spolii, Rutulii
Dau să-l aducă în taberi pe Volcens, cu jale adîncă.
Nu li-i mai mică mîhnirea, acolo găsindu-l pe Rhamnes
Însîngerat, şi alături fruntaşii ucişi – tot măcelul –
Şi pe Serranus şi Numa. Mulţime grozavă se strînse
La a lor trupuri, la cei ce mureau, la tot lacul de sînge
Care pămîntu-l udase – pîraie curgînd, înspumate.
Spolii luate cunosc, arătînd între ei coiful luciu
Al lui Messapus, şi mîndre podoabe, cu greu cîştigate.
Dar Aurora, din mîndru-i culcuş ca şofranul se-nalţă,
De lîngă Tithonos, domnul, iar Gliei să-i poarte lumina.
Soarele sus strălucind, raze dulci lumea toată vădind-o,
Turnus vitejii la arme şi-i cheamă, în zale şi dînsul,
Iar fiecare-nzăuatele cete le scoale la luptă –
Aspru-alor săi le ascute mînia, sub zvonuri aparte.
Ba mai înfig şi în suliţi (privelişte grea!), retezate,
Capete-a celor ucişi, preumblate cu mare strigare –
Nisus, şi, biet, Euryalus .....
Asprii-Eneazi aşezară spre partea din stînga, la ziduri
Linia lor de bătaie – din dreapta doar rîu-i cuprinde –
Şanţul adînc străjuiesc şi-n înaltul de turnuri semeţe
Stau, apăsaţi de mîhnire, adînc tulburaţi de vederea
Chipurilor cunoscute, mînjite de-o cruntă scursoare.
Dar, între timp, prin cetatea de spaimă cuprinsă, pe aripi
Iuţi, Faima-sol dă năvală şi-ajunge s-audă şi mama

Bietului Euryalus. Sărmana, din trupu-i căldura
I se topi, iară fusu-i căzu şi tot ghemul seduse.
Grabnic ea zboară apoi, neferice, cu *vai!* de femeie,
Părul smulgîndu-şi, dînd buzna la ziduri, smintită, în frunte,
Unde-i oştirea în arme, uitînd de oşteni, de primejdii,
Ba şi de suliţi, şi tot – cerul însuşi umplîndu-l de bocet:
„Astfel te văd, Euryalus?! Tu, sprijinul drag bătrîneţii,
Anilor mei cei tîrzii – cum putut-ai aşa, o, cruzime,
Singură a mă lăsa?! Iară, cînd ai purces în primejdii
Nu mi-a fost dat mie, mama, nici vorba să-ţi spun de pe urmă?
Vai, în pămînt din străini, dat în pradă la cîini şi la paseri,
Zaci, prin Latini, iară eu, mama ta, nu ţi-am dus nici alaiul
De-ngropăciune, nici ochi ţi-am închis, nici spălatu-ţi-am rana,
Straiul punîndu-l pe tine, pe cel ce grăbeam, zi şi noapte,
Să ţi-l închei, la război şi ţesut mîngîind bătrîneţea-mi!!
Unde să merg după tine?! Ce glie acuma-ţi ascunde-un
Trup sfîrtecat, mădulare – a ta pîngărită frum'seţe?!
Asta mi-aduci înapoi, drag fecior?! De-asta mări şi uscaturi
Am străbătut pîn-aici?! Mă străpungeţi, cu milă, spre mine
Armele toate-aruncaţi, o, Rutuli!! Mă ucideţi cu fierul
Prima, – ori tu, Tatăl Zeilor, Domnul, aibi milă, cu-un trăznet
Ia şi-mi prăvale-al meu creştet, ursitul, sub Tartarul negru,
Dacă altfel nu mai pot să-mi sfîrşesc a mea crîncenă viaţă!!"
Cutremură al ei bocet pe toţi, iar un geamăt se-aude
De pretutindeni din jur: a lor vlagă spre luptă-i înfrîntă.
Cum se-aprindea a lor jale, Idaeus şi Actor ieşiră,
Ilioneus dînd porunca, la fel şi Iúlus – ce plînge:
Sus o luară cu ei, ca s-o ducă pe braţe în casă.
Surla înalta-i chemare-şi strigă, ţipăt lung, pînă-n zare,
Din sunătoarea aramă: un strigăt răspunde, iar cerul
Vuiet răspunde şi el. Carapacea de scuturi se leagă,
Volscii bătînd, iute, şanţuri să umple, iar valul să-l spargă.
Caută o parte intrare, cu scări să se urce pe ziduri,
Unde mai rar pare şirul, şi locuri se văd prin cununa

Celor ce luptă la zid. Dimpotrivă, le varsă deasupra
Teucrii tot soiul de arme şi-i dau jos, cu parii, la vale,
Obişnuiți de demult, din război, ca să apere ziduri.
Stînci azvîrleau, de asemeni, poveri ucigaşe, ca astfel,
Poate, să fie în stare să spargă tavanul de scuturi –
Însă aceia, cu toții, îşi duc, bucuroşi, carapacea –
Cît o mai duc, poate nu – căci pe unde dă ceata mai tare,
Teucrii mai mare dau steiul grozav, uriaş, năruindu-l:
El pe Rutuli îi doboară pe jos şi desface, de-a latul,
Acoperişul de scuturi. Acum nu mai au, îndrăzneții,
Grijă să lupte orbeşte, ca Marte, ci cată Rutulii
Ca de pe val să-i doboare-n săgeți
Partea cealaltă, grozav la vedere, Mezentius torța-i –
Cît suie-un pin din Etruria – scutură-avan – fum şi pară:
Iară Messapus, stăpîn peste cai, din Neptun mîndră viță,
Valul să-l taie se-apucă şi scări pentru ziduri înşfacă.
Voi, Calliope, o, Muze, vă rog, inspirați-mi cîntarea:
Ce fel de moarte cu fierul, măceluri cumplite, el, Turnus,
A prăvălit peste ei, pe vitejii trimişi către Orcus –
Voi prefirați a războiului large meleaguri prin mine:
[Voi v-amintiți, o, zeițe, şi nouă puteți a ne spune!]
Sta turn înalt şi semeț şi cu poduri înalte spre dînsul,
Bine-aşezat într-un loc unde toți năzuiau cu putere,
Cei din Italia largă, să-l far'me, cu orice strădanii:
Cum se-ntreceau între ei, şi Troienii dădeau să-i alunge,
Stînci azvîrlind, ca şi suliți pe-a lui adîncite ferestre.
Primul în el azvîrli torța lui arzătoarea chiar Turnus,
Flacără-n latura lui aprinzînd: vîntul scîndura tare
I-o pîrjoli mai departe şi stîlpii înalți i-i cuprinse.
Înspăimîntați, cei dinl'untru zadarnic cătară să iasă,
Fuga de-acolo cătînd – cît se-nghesuie toți într-o parte,
Unde nu-i focul avan, turnul greu se lăsă pe o coastă,
Se prăbuşi, cît la cer se-nălță necuprinsul lui huiet.
Cad, dau să moară, zdrobiți, cu povara cea grea peste dînşii,

Cei de-a lor arme străpunşi şi de aşchii de lemn, ascuțite,
Tari, ucigaşe. Doar unul de-acolo să scape, Helenor
Poate, Helenor, cu Lycus alături: din ei, pe firavul Helenor
Roaba Licymnia, care-l născuse, pe-alăturea, tatei,
Regelui din Maeonía, la Troia oprită-l trimise,
Doar cu-a lui sabie, goală, şi scutul cel alb, fără nume.
El, cînd în multele mii a lui Turnus, doar unul, ajunse
Şi se văzu că-l înconjură, -aici, ba şi acolo, Latinii –
Tot cum o fiară, pe care cei duşi la vînat o-mpresoară,
Se-ngrămădeşte-n tăişuri şi morții, cu bună ştiință,
I se aruncă-mpotrivă, sărind peste vîrfuri, de-a dreptul –
Tot aşa aprigul tînăr, ştiind c-o să moară, vrăjmaşii
Dîrz şi-i înfruntă, dînd iureş pe unde-s mai desele suliți.
Lycus, mai iute ca dînsul, cu mult, între duşmani şi ziduri
Ține să fugă, de creastă se-apucă şi caută s-o prindă
Bine de tot cu-a lui mînă, tovarăşii dreapta să-i tragă.
Turnus spre el, urmărindu-l de-o dată, din fugă, cu arma,
Învingător, îl şi mustră: „Smintite, crezut-ai a noastre
Mîini să te lase să scapi?!" Şi-l şi smulge pe dată la vale,
Cum atîrna, dar cu tot cu o parte a zidului falnic.
Tot aşa fuge şi-un vultur, prinzînd ori o lebădă albă,
Ori vreun iepure-n ghiare, luîndu-l la Zeus în tărie,
Sau lupul tare-al lui Marte, ce smulse din staul cu sine
Mielul ce-i mehăie mamei, grozav. Strigăt mare se urcă
Pînă în slăvi: dau năvală şi şanțul îl umplu
Tot cu pămînt aruncat, iar făclii peste creastă aruncă.
Ilioneus cu o stîncă, de zici că-i o creastă de munte,
ÎI doborî pe Luceţiu, la poartă ajuns, s-o aprindă,
Liger pe Emathion, iar Asílas dădu-n Corynaeus,
Unul cu sulița-i bună, cel'lalt cu-o vicleană săgeată;
Caeneus pe Ortygius, dar lui mîndra izbîndă-i ia Turnus –
Turnus pe Itys, apoi şi pe Clónius, pe Dioxíppus,
Sagaris şi cu Promotus şi Idas, ce sta sus, la turnuri,
Îi doborî. Dară Capys lovi pe Privernus: pe-acesta

Ştersu-l-a al lui Themillas tăiş: de durere, el scutul
Îl azvîrli, rana-şi strînse – şi-aşa, o uşoară săgeată
Mîna-i străpunse şi coasta lui stîngă, intrînd pîn' la pene,
Iar răsuflarea vieţii-i răpi cu adînca ei rană.
Fiul lui Arcens stătea, îmbrăcat în frumoasele-i zale,
Si cu-o hlamidă-nvrîstată-n gherghef, ruginie, iberă,
Chipeş de tot: al său tată-l trimise de-acasă, chiar Arcens,
Scos din a Mamei dumbravă, la rîul Symaethus cel iute,
Unde se află altarul deschis, închinat lui Palícus,
Însă Mezenţiu, lăsînd suliţi două, -nvîrti pe deasupra-i
Praştia tare, cu şuier: de trei ori rotindu-i cureaua,
Sparge cu plumbul muiat tîmpla-n mijloc duşmanului leneş
Şi îl doboară, întins, pe nisipu-aşternut la picioare.
Fu prima oară, se spune, războiului cînd o săgeată
Îi închină şi Ascaniu – cel care 'nainte doar fiare
Mai hăituise-n păduri – dîndu-l jos pe Numanus cel zdravăn:
Remulus îi mai spuneau, şi-o ţinea pe mezina lui Turnus
Soră – cu nuntă frumoasă pe ea nu demult o luase.
El, chiar în faţă de şiruri, striga fel de fel de ocară,
Vrednică, şi mai puţin, de grăit – şi, fălos de domnia-i
Proaspătă, se grozăvea tot răcnind şi foindu-se ţanţoş:
„Nu vi-i ruşine, ci staţi iar pitiţi într-o împresurare,
Voi, Frygieni, prinşi din nou, după ziduri ferindu-vă moartea?!
Uite ce inşi vin să ceară nuntire cu noi, la războaie!!
Oare-n Italia care din zei, ce smintire v-aduse?!
Nu sînt pe-aici nici Atrizii, nici hoţul din vorbe, Ulisse!
Aspre ni-s neamul şi stirpea, noi pruncii la rîu închinămu-i,
Din prima clipă, iar gerul şi-adîncul le dau vînjoşia;
La vînătoare, copii, stau de veghe, şi bat doar pădurea:
Joaca li-i cai să-mblînzească, săgeţi şi-arc de corn să încoarde.
Dar tinerimea-n răbdare – puţinul ce-avem să-i ajungă –
Ştie brăzdarul în glie să-ntoarcă şi lupte să bată.
Viaţa ni-i toată cu fierul, iar boul, cu sulița-ntoarsă,
Tot l-îndemnăm, ostenind. Nici măcar bătrînețea înceată

Nu vlăguieşte la suflet, nu vine, răpindu-ne snaga,
Ci căruntețea sub coif ne-o-ndesăm şi mereu, fără preget,
Prada cărăm în alai şi din jafuri ne ducem şi traiul!
Vouă vi-i straiul boit cu şofran şi cu purpură scumpă,
Firea vă este trîndavă, vi-i dor tot de joc să vă țineți,
Are tunica-vă mîneci, pe cap purtați mitre cu panglici!
O, voi, aşa, Frygience, iar nu Frygieni, ba vă duceți
Díndyma sus să vedeți, unde cîntă-ndoitu-vă fluier!
Tobe şi flaute vă cheamă la Mama din Ida, acolo,
La-a Berecynthiei scule: lăsați, dar, bărbaților fierul!"
Cum azvîrlea el acestea din gură, în crîncen descîntec,
Şi prevestiri, nu răbdat-a Ascaniu, ci coarda întinsă,
Părul de cal l-încordă între brațele tari şi vînjoase,
Stele şi-adînc se-nchină către Zeus, cu rugă smerită:
„Atotputernice Zeus, fă 'Da' către-a mele-nceputuri
Cutezătoare, iar eu daruri mari ți-oi aduce în templul
Cel pentru tine durat: un juncan tot cu coarne-aurite,
Dalb, la altar – deopotrivă el fruntea cu mama-i şi-o poartă,
Bate abraş cu-al său corn şi împroaşcă nisipu-n copite!"
Îl auzi Preaînaltul Părinte din cer – din seninuri
Tunet din stînga-i sună – răsună, umbra Sorții, şi arcul:
Îngrozitor şuierînd, doar pornit-a din strună săgeata,
Că-i şi pătrunse prin țeastă lui Remulus, tîmpla spărgîndu-i
Şi străbătînd-o avan: „Mergi, mai bate-ți tu joc de vîrtute!
Vezi, Frygienii, iar prinşi, spre Rutuli astă veste trimis-au!"
Numai atît zise-Ascaniu, dar Teucrii de bine strigară,
Preabucuroşi fremătînd şi cu sufletul pînă la ceruri.
Chiar pe atunci, din văzduhul înalt, scuturîndu-şi Apollo
Pletele-i lungi, către oastea Ausoniei şi-nspre cetate,
Sta pe un nor şi privea către învingătorul Iúlus,
Astfel grăind: „Bravo ție, cu-a ta bărbăție, copile,
Astfel se-ajunge la stele, odraslă din stirpea zeiască!
Drept e ca orice război sub a lui Assaracus mlădiță,
Cum şi sortit, să se-ncheie – nu fu pentru tine doar Troia!"

Astfel grăind, se lăsă din văzduh printre pale de vînturi
Şi la Ascaniu sosi: îşi schimba, către ţărmuri, jos, chipul,
Parcă-ar fi Butes, bătrînul: acesta pe-Anhises, Dardanul,
Multcredincios îl slujea şi, sub arme, păzea a lui praguri,
Iar, mai apoi, lui Ascaniu părintele-l dase. Apollo,
Iată, veni, ca bătrînul – la fel şi la glas şi la faţă,
Cum şi la dalbele-i plete şi multsunătoarele arme –
Iar spre Iúlus cel înflăcărat el astfel glăsuit-a:
„Fie-ţi deajuns, Eneade, că, teafăr, loveai pe Numanus
Cu ale tale săgeţi – e întîia ta laudă, Apollo
Ce-ţi hărăzeşte, măritul, asemenea arme lăsîndu-ţi!
Restul, copile, războiului lasă!" Astfel zise-Apollo,
Vorba lăsînd-o-n mijloc, părăsind muritoare meleaguri,
Să se topească departe, în zare, din ochii acelor'
L-au cunoscut că-i un zeu cei din frunte, şi armele-i sfinte
Toţi Dardanizii-auziră cum sună, în spatele-i, tolba.
Iar, de îndat', pe Ascaniu, ce tare dorea să mai lupte,
Îl şi opriră pe loc, la porunca lui Foebus – iar dînşii
Iarăşi la luptă purced, să-şi arunce-n primejdii-a lor suflet.
Merge strigarea-n înconjur, cuprinde, pe rînd, metereze.
Arcuri avane-şi întind şi azvîrl, cu curelele, suliţi:
Cad peste glie – covor, iar, asemeni, şi scuturi şi coifuri
Sună şi sună, dînd zvon, pe cînd lupta cea grea iar se-ncinge,
Tot cum sub Iezii cu ploaie soseşte furtună, şi-Apusul
Greu îl întunecă-n ropotul gliei, iar grindini din nouri
Jos se prăvale pe mare, cînd Iuppiter, plin de mînie,
Austru-l încoardă, spre iarna cea udă, şi cerul îl rumpe.
Pandarus şi cu Bitías, cei dragi lui Alcanor, din Ida,
Cei ce-ntr-un crîng al lui Zeus i-a născut, în pădure, Iaira –
Tineri cît brazii de-acasă, ori munţii înalţi cu-a lor coaste –
Iau şi deschid a lor poartă, ce-aveau a păzi sub poruncă:
Plini de curaj, cu-a lor arme, înl'untru vrăjmaşii ei cheamă.
Înşişi, de-a dreapta şi stînga, ca turnuri de strajă, se-nalţă,
Numai în fier înzăuaţi şi sclipind al lor creştet cu tuiuri,

Cum doi stejari înfrățiți se ridică-n văzduh, lîngă fluviu,
Fie pe-al Padului mal, sau la Athesis, rîu plin de farmec,
Sus, multsemeți, şi la cer îşi înalță-a lor plete rotate,
Mîndră cunună-amîndoi – amîndoi clătinînd al lor creştet.
Cum îşi zăriră Rutulii intrare deschisă, dau iureş:
Iară, pe dată, şi Quercens şi-Aquiculus, arme frumoase,
Tmarus cel prea repezit, şi, ca Marte, viteaz, însuşi Haemon,
Dosul, cu ceată cu tot, îl dădură, să fugă de-acolo,
Ori, chiar la porți, lîngă prag, le zbură şi pieri mîndrul suflet.
Astfel, mai tare se-aprind şi se-ncing furibundele inimi:
Vin şi Troienii, noian, să se strîngă la luptă-ntr-acolo,
Cutezători, să se-ncaiere-n plin şi să iasă în față.
Dar către Turnus, în frunte, de cealaltă parte dînd buzna,
Veste se duce, cînd oşti dobora, că duşmanul e-n clocot,
Mare măcel cutezînd şi că porțile-s large, deschise.
Lasă deoparte-a lui țintă şi, prins de grozavă mînie,
Iureş spre poarta Dardanilor dă, către frații cei trufaşi.
Dar, mai întîi, el pe Antifates, care, primul, sta-n frunte –
El, dintr-o mamă din Theba născut, pe alături, din domnul
Dîrz, Sarpedón, cel mărit – îl doboară cu lancea în zboru-i –
Corn din Italia, tare: pătrunde, prin aer, grumazul,
Pînă sub pieptu-i adînc, iar găvanul greu sînge revarsă,
Spume, un val, iară fierul fu cald cînd plămînu-l pătrunse.
Dă şi în Merops, apoi şi-n Erymas, doboară pe-Afidnus,
Iară apoi în Bitías, cu ochii-arzători, şi cînd urlă,
Nu cu o lance – căci lancea pe-acela n-avea să-l doboare –
Ci cu-o falárică grea, şuierîndă, dădu, scuturată –
Parcă-i un fulger din cer: nu putură nici scutul de taur,
În două straturi, nici platoşa, solzi peste solzi, daurită,
Ca izbitura s-o țină – căzu la pămînt uriaşul.
Geme pămîntul sub el, iară scutul, căzut, groaznic sună,
Tot cum la Baiae, pe țărmu-Euboic, vreodată, se-aruncă
Greul de stîncă pilon, ce, legat dinainte, pe diguri,
Iau şi-l azvîrlu-n adînc, iară el se prăvale – ruină

Ce se tot duce sub valuri, la fund odihnindu-se-ajunsă –
Mările-n jur se învolbură greu, urcă negre nisipuri –
Tremură, tare sunînd, şi Prochyta şi aspra odaie,
Inarime, cea de Zeus poruncită tavan lui Tyfóeus.
Iată-l pe Marte, războinic, acum că Latinii-i îndeamnă,
Încurajîndu-i abraş, strămurare-ascuțită în piepturi,
Şi totodată și Fuga şi Spaima-nspre Teucri le-asmute.
Buzna-s olaltă aceia, odată ce lupta stă-n față,
Iar luptătorul lor zeu le pătrunde în inimi
Pandarus, cînd îl zări doborît jos pe fratele-i geamăn –
Care-i era nenorocul, ce soartă cumplită-l ajunse –
Poarta, cu mare putere, o-ntoarse-n uşori, închizînd-o,
Greu opintit cu-ai săi umeri puternici – pe mulți dintre Teucri
Astfel afară de ziduri i-închise, pieirii lăsîndu-i,
Însă pe alții-nlăuntru, cu sine, în iureş îi prinse,
Nesăbuitul – căci, printre Rutuli şi-a lor gloată, pe rege
Nu l-a văzut năvălind, ci-l închise chiar el în cetate,
Tocmai cum tigrul cel aprig l-ai da la nevolnica turmă.
Cum se văzu înlăuntru, doar ochii-i sclipiră, şi-n arme
Îngrozitor zurui – tremurară pe creştetu-i tuiuri
Însîngerate, iar scutul săgeți scăpără, ca de fulger.
Chipul cel nesuferit i-l cunosc, uriaşele-i brațe,
Greu tulburați, Eneazii. Dar Pandarus, ca o cetate
Se ridică, scăpărînd, şi, fierbînd de al fratelui doliu,
Astfel grăi: „Nu-i pe-aici nici palatul Amatei, de zestre,
Ardea nu e, cea care să-l țină acasă pe Turnus!
Taberi vrăjmaşe priveşti – de aicea nu-i nici o scăpare!"
Dar, surîzînd către el, îi răspunse cu linişte Turnus:
„Ia şi începe, de ai înlăuntru tărie – te luptă!
Apoi lui Priam povestea-ai să-i spui, c-ai găsit un Ahile!"
Astfel grăi – iar acela-azvîrli necioplita lui lance
Şi noduroasă, cu toată puterea, pe el să-l străpungă,
Însă doar vîntu-l lovi – căci, pe dată, Saturnia Iuno
O abătu, cum venea, de în poartă izbi a lui lance.

„Tu însă nu ai să scapi de-astă armă, ce braţu-mi aruncă!
Nu-s eu acela ce arma şi-o ia, să lovească degeaba!"
Astfel grăind, pînă-n slăvi a lui sabie trasă şi-o-nalţă
Şi, cu-al lui fier, chiar în mijloc de tîmple, îi sparge-a lui frunte
Şi îi înfundă obrajii cei tineri sub rana cumplită.
Vuiet se-aude, pămîntul izbit răsunînd sub căderea-i:
Braţe, picioare ce bat şi-a lui arme le-aşterne, jos, gliei,
Însîngerate, cu creieri – iar capul i-atîrnă, sărmanul,
Şi de o parte, şi de-alta, cumplit despicat, către umeri.
Care-ncotro fug Troienii, de groază cuprinşi, alungaţii,
Şi, dacă învingătorul, chiar Turnus, avea astă grijă –
Ivăre ca să le spargă şi soţii pe porţi să şi-i cheme –
Ultima zi de război ar fi fost, cea din urmă şi-a Troiei,
Numai că furia lui şi nebuna lui poftă de sînge
Doar înspre-aceia îl mînă .....
Primul, pe Faleris prinse, şi-apoi şi pe Gyges, genunchiu-i
Crunt retezînd: de aici dă cu suliţi răpite, din urmă,
Celor fugind, să-i străpungă – Iunona-i dă suflet şi vlagă.
Lor drept tovarăş pe Halys li-l dă, şi pe Fegeus, cu scutu-i,
Iară apoi, neştiind, şi pe Marte strigîndu-l, la ziduri,
Şi pe Alcandru, pe Hálius, Prytanis şi pe Noémon.
Iară lui Lynceus, ce da să-l înfrunte, chemîndu-şi şi soţii,
Cu al său paloş, în şuier, lovind de pe val şi din dreapta,
Iute 'nainte i-o ia, de-i azvîrle cît colo lui capul,
Coiful şi tot, retezat– iar apoi doborî pe Amycus,
Ucigătorul de fiare, mai bun între toţi ca să-şi dreagă
Arme cu iutea otravă, cu mîna-i ungîndu-le fierul;
Dar şi pe Clytius, al lui Eol, şi pe Cretheus – acesta
Muzelor veşnic prieten, ce-avea numai cîntul la suflet,
Cetera şi melodia s-o-ncoarde pe dulcile-i strune:
Caii, vitejii, şi arme mereu el cîntase – şi lupte.
Cei mai de frunte, atunci, auzind de măcelul de-acolo,
Teucrii, se-adună-n sfîrşit, cu Mnestheus şi Serestus cel aprig:
Soţii şi-i văd rătăcind, ameţiţi, iar vrăjmaşu-i în taberi.

Iară Mnestheus: „Încotro mai fugiți, încotro bateți oare?!"
Zise „Ce altfel de ziduri, ce altă-apărare v-așteaptă?!
Unu-i vrăjmașul, și-i prins, cetățeni, în a voastră cetate
Și între străjile ei – el pe-aici să împrăștie groaza,
Cruntu-i măcel?! Către Orcus atîția oșteni să trimită?!
Nu vi-i rușine și milă de biata-vă țară, de zeii
Cei de demult și de mîndrul Eneas, lăsîndu-vă lenei?"
Înfierbîntați de acestea, în ceată mai deasă se-adună
Și față-i fac, să se lupte, iar Turnus, încetul cu-ncetul,
Trebuie pasul să-l deie spre rîu – unde curge șuvoiul.
Strigăt dau Teucrii, mai aprig, mai tare dau iureș spre dînsul
Și se îndeamnă cu toți. Cum o gloată spre leul cel crîncen
Dă tot cu vîrfuri vrăjmașe, și-acela, ferindu-se-a teamă,
Dîrz, cu priviri oțelite, se dă îndărăt – cu tăria
Dosul să-l dea, și mînia-i nu-l lasă, dar nici înainte
Să mai pășească nu poate, dorind-o, prin arme viteze:
Tot așa, dînd îndărăt, îndoit, dar cu pași fără grabă,
Turnus dă locul spre ei, însă gîndul i-i plin de mînie.
Ba, chiar și-așa, două ori repezitu-s-a între vrăjmașii-i,
Iar a lor șiruri, la fel, două ori pîn'la zid fugărit-a.
Dar toată ceata din taberi degrabă se-adună olaltă,
Iar, dimpotrivă puterii, Saturnia Iuno n-ajunge
Ca, îndrăzneață, să prindă-a mai sta, cum pe Iris, din ceruri,
Iuppiter jos o trimise-n văzduh, dîndu-i vorbă surorii,
Nicidecum blîndă – de nu pleacă Turnus pe dată din taberi.
El, copleșit de săgeți și de suliți, nu poate să steie,
Cît de viteaz, nici cu scutul, nici dreapta nu-l poate ajunge:
Coiful cel mare-i răsună, lovit ne'ncetat pe-a lui tîmple.
Iară arama cea tare-ostenește, și ea, sub pietroaie,
Tuiuri din creștet s-au dus, iar buricul din scut nu-și dă rîndul
Sub lovituri, cum dau ropot Troienii și Mnestheus, viteazul,
Cel ca un trăznet de tare. Tot trupu-i scăldat în sudoare,
Curge-un șuvoi ca de smoală – suflarea din piept i se curmă.
Gîfîie greu, mădularele lui șovăind, istovite.

Astfel, atunci, înainte, în salt, cu-a lui arme pe sine,
Jos se aruncă, în rîu. Iar acela, cu unda-i bălaie,
Ia şi-l primeşte, venind, şi îl poartă prin blîndele-i volburi.
Vesel la soţii-i lăsîndu-l, de sînge spălat şi măceluri.

Venus îl ocroteşte pe Eneas

CÎNTUL X

Într-un sfat al zeilor, strîns de Iuppiter (1-15), Venus deplînge soarta Troienilor (16-63), dar Iunona îi răspunde cu asprime, dînd vina pe Eneas şi pe ai săi (64-95). Tatăl zeilor cere ca nimeni să nu mai intervină, de o parte sau de alta (96-117). Pe pămînt, Troienii sînt greu asaltaţi de Rutuli (118-145), iar Eneas, încheind pacea cu Tarchon, ia îndărăt calea mării (146-162). Invocînd din nou Muzele, poetul îi înfăţişează pe cei ce vin cu Eneas: Massicus din Clusium (166-169), Abas din Populonia (170-174), Asylas din Pisa (175-180), Astur din Caere (181-184), Cupavo din Liguria (185-197), Ocnus din Mantua (198-206), Aulestes din Perusia (207-214). Eneas primeşte veşti noi, pe mare, de la Nimfele născute din vasele flotei sale (215-259). Ajuns acasă, el intră în luptă (260-361). Este rîndul lui Pallas să caute faima, atacîndu-l pe Lausus, fiul lui Mezentius (362-444). Turnus, întors la îndemnul Iuturnei, îl ucide, însă, pe Pallas, despuindu-l de arme (445-509), dar Eneas îi răzbună crunt moartea (510-601). După un iureş troian, Iunona îl abate pe Turnus din luptă, făcîndu-l să urmărească o năluca asemeni lui Eneas, pînă pe un vas care-l ia în largul mării (602-688). Mezentius, care-i ia locul în luptă, e rănit de Eneas (689-795): cînd Lausus, fiul lui, încearcă să-l apere, Eneas îl ucide în luptă pe tînăr (796-832). Atunci Mezentius, copleşit de ură şi de mînie, reintră şi el în luptă, dar cade şi el, ucis de măritul Eneas (833-908).

Dar se deschide, estimp, casa-naltă-a Olympului falnic,
Atotputernicul Tată al zeilor şi-al tuturora
Sfat adunînd în sălaşu-nstelat din a căruia slavă
Vede şi ţări şi-a Dardanilor taberi şi neamuri latine.
Şed ei cu toţii-n întinse palaturi, cînd dînsul începe:
„O, Mari Cereşti, au de ce voi întorsu-v-aţi gîndul cu totul,
Iar cu asemenea suflete aspre ţintiţi înfruntarea?!
Teucrilor nu mai vroiam ca Italia luptă să deie!!
Care-i zîzania voastră-mpotrivă? Ce teamă vă-mpinse
Unii sau alţii cu fier să-i stîrniţi, ei doar arme să vadă?
N-o căutaţi, va veni ea şi vremea sortită de luptă,
Cînd spre a Romei cetate, sălbatică, da-va Carthago
Cu nesfîrşitu-i prăpăd şi va trece de Alpi, deschizîndu-i:
Ura atunci să v-o văd, doar atunci înfruntaţi-vă crîncen!
Însă, acuma, lăsaţi – cu gînd vesel căutaţi legăminte!"
Iuppiter numai atît le grăi – Venus, zîna de aur,
Nu doar atît de puţine-i răspunde,.....:
„O, Tată, veşnic puternic, stăpîn peste fapte şi oameni! –
Altul pe cine, acum, am putea să-l rugăm de-mplinire?! –
Însuţi, îi vezi pe Rutuli cum dau buzna, cu Turnus în mijloc,
Cum se preumblă în caru-i, dă iureş, cu Marte alături?!
Teucrii nu au de-apărare, acum, nici măcar a lor ziduri,
Ba înlăuntru de porţi şi de ziduri înalte -nlăuntru,
Dau să se-ncaiere crud, iară şanţul se umple de sînge!
Nu e Eneas acolo – nu ştie! Nu-i scapi de năpastă,
De-mpresurare, odată?! Spre ziduri vrăjmaşul dă iarăşi,
Peste o Troie născîndă, cum nici nu-i vreo altă oştire,
Ci peste Teucri, din nou, va veni din Etolica Arpi
Însuşi Tydidul: aşa mi se pare, rănită rămas-am –
Eu, viţa ta – mai aştept încă, iar, muritoarele-i arme!
De făr' de-o pace de tine voită, cu zeii-mpotrivă,
Teucrii cumva în Italia sînt, să-şi plătească păcatul –
Nu le mai da ajutor! Dar, de-atîtea oracole-avură,

Cîte le-au dat Cei de Sus şi de Jos, cum de-a ta îndreptare
Poate s-o schimbe vreunul, cum poate-altă soartă s-aşeze?
Ce să mai spun de-a lor flotă, la Eryx de flăcări cuprinsă?!
Dar despre-al Vremilor Rege şi-a sale, nebunele, Vînturi,
Din Eolía stîrnite?! Dar Iris, prin nouri trimisă?!
Iară acuma şi Manii (atît rămînea să mai facă,
Neîncercat pe-astă lume!) îi mişcă: la cei de pe glie
Pe Allectò o trimite, Bacchantă-n Italice tîrguri!
Nici că-mi mai pasă de marea putere, cea nădăjduită,
Cît fu alături Fortuna: învingă, cum vrei să învingă!
Dacă n-au Teucrii meleaguri pe care mărita-ţi soţie,
Aspră, să vrea să le dea, pe ruinele Troiei slăvite,
Duse-n prăpăd, fumegînde, Părinte, fă doar ca Ascaniu,
El din năpastă să scape, nepotul, ferit de sub arme!
Fie, Eneas se zbată departe, prin valuri străine,
Şi neştiute, pe calea ce-o dete Fortuna: urmeze-o!
Nu-l mai acopăr pe-acesta, să-l scot din cumplita-le luptă!
Am Amathuntul, am Pafos, înaltul, la fel şi Cythera,
Şi-a Idalíei palaturi: chiar fără de slavă, acolo,
Fără de arme, trăiască-şi el viaţa! Poruncă atuncea
Dă, şi Carthagina mare să-nfrîngă Ausonia: totul
Celor din Tyr să le fie pe plac! Dar, la ce, din războaie
Cu a lor molimă grea, au scăpat, tot prin flăcări argive,
Şi, peste mări şi uscaturi, fugit-au prin large primejdii,
Pînă ce Teucrii s-ajungă în Laţiu, fundînd iar Pergamul?!
Nu mai tihnit le era să fi stat la cenuşa străbună,
Tot aşezaţi unde Troia le-a fost? Pe Simóeis şi Xanthus
Dă-le-napoi, rog, sărmanilor Teucri, din nou să-aibă parte,
Tată, de-ai lor Ilion!!" Dară Iuno, Regina din ceruri,
Dusă de grea-nflăcărare: „De ce mă sileşti tu acuma
Marea-mi tăcere s-o rump, să dezvălui ascunsa-mi durere?
Au pe Eneas fu cine-ntre oameni şi zei să-l împingă
Ca la război să purceadă, vrăjmaş lui Latinus, un rege?!
Fie, -n Italia, lui călăuză-i fu Soarta – aşa e! –

Sub nălucirea Cassandrei: dar pusu-l-am noi ca să plece,
Taberi lăsînd, a lui viață lăsînd-o la vînturi în pradă,
Ca un copil lui să-i bată războiul şi ziduri să țină,
Doar pe Tyrrheni să-i momească şi neamuri tihnite să-ncurce?
Ce zeu i-a dat vicleşugul, ce duh de la noi să-l pornească
Fost-a, şi unde-i Iunona sau Iris, prin nouri trimisă?!
Da, e nevrednic, Italicii înşişi ca Troia s-aprindă,
Care le naşte sub ochi, şi ca Turnus să-şi țină-a sa țară,
El, cu Pilumnus-bunic şi născut din Venilia, mamă,
Dară cum e ca Troienii cu facle cernite prin Lațiu
Cîmpuri străine să bată şi pradă de-acolo să fure?!
Cum, să-şi aleagă ei socrii, mirese să-şi fure, din poală,
Făgăduite, cu pacea în mîini, dar cu arme la nave?!
Poți pe Eneas oricînd ca să-l scoți din a Grecilor mînă
Şi, pentru-un om, să le-arăți neguri dese şi pale deşarte,
Poți ca o flotă de nave s-o schimbi tot în Nimfe atîtea:
Noi spre Rutuli să venim cu ceva de-ajutor e-o nelege?!
'Nu e Eneas – nu ştie'! Ci steie departe-n neştire!!
'Ai Idalíon şi Pafos, ai tu şi înalta Cytheră'!
Ce vrei atunci cu-o cetate ce-i grea de războaie şi furii??
Noi căutăm ca a Frygiei stare, becisnică, poate,
S-o răsturnăm, din adînc? Oare noi?? Cine Grecii la Troia,
O, bieți Troieni, i-a adus? Ce pricină la arme stîrnit-a
Asia şi Europa, rupînd înțelegeri, prin pradă??
Eu pe Dardan l-am pornit către Sparta, să-şi ia adulterul,
Eu arme-n mînă i-am pus şi prin Amor iscat-am războaie??
Încă de-atunci trebuia pentru-ai tăi să te temi – căci acuma
Este tîrziu să le plîngi mincinos şi să-mi vii cu ocară!!"
Iuno astfel cuvîntat-a. Cereştii, cu toți, fremătară,
Unii şi alții altfel socotind – cum, sub primele pale,
Codrul, surd, murmură-ntîi, şi-n orbească-adiere răzbate
Prima suflare, spunînd corăbierilor vîntul că vine.
Atotputernicul Tată, dintîi peste toate Stăpînul,
Dete-a grăi – cînd vorbeşte, tăcerea se lasă-n palaturi,

Tac zeii toți, se cutremură Glia, tăcut e Văzduhul,
Iară Zefirii pogoară, şi Marea-şi domoale-a ei valuri:
„Puneți în gînd şi în suflet aceste a mele cuvinte:
Dacă-Ausonii cu Teucrii a-i uni nu-i lăsat dimpreună
Sub legămîntul temeinic, zîzania voastră oprindu-i,
Fără de capăt şi rost, fiecare – noroc şi nădejde –
Fie Rutul sau Troian, ce-şi doresc, deopotrivă să-mi fie!
Fie că taberi Italicii țin, sub rea soartă cuprinse,
Fie, din grea rătăcire troiană, sub greaua-le piază
(Dar pe Rutuli eu nu-i scap) fiecare să-şi poarte ursita,
Truda ce-i este menită: li-i Iuppiter rege, asemeni,
Fiecăruia din ei – fie Soarta să-şi afle, şi calea!"
Fruntea-şi plecă, jurămînt dînd pe Styxul frățesc şi pe țărmu-i
Negru, de smoală vîrtej, tot Olympu-n cutremur stîrnindu-l,
Iară cuvîntu-şi sfîrşi: de la jilțu-i de aur purcese
Iuppiter, iară Cereştii, în juru-i, alai fac, spre praguri.
Însă Rutulii, estimp, către porțile toate dau iureş
Ca să-i doboare-n măcel şi-a lor ziduri cu flăcări să-ncingă,
Iar Eneazii, cu ceata-le toată, sînt prinşi înlăuntru,
Făr' de-a scăpării nădejde. Stau, bieții, -n înaltele turnuri,
Însă degeaba, iar zidu-l mai țin doar cu-o rară cunună:
Asius Imbrasides şi cu-al lui Hicetáon, Thymoetes,
Doi Assaraci şi, alături cu Castor, mai vîrstnicul Thymbris
Primii se luptă, cu-ai lui Sarpedon gemeni frați lîngă dînşii,
Clarus şi Thaemon, veniți lîngă ei chiar din Lycia 'naltă.
Cară, cu trupu-i întreg încordat, steiul mare de stîncă –
Nu o măruntă bucată de munte – Lyrnesicul Acmon,
Nu mai prejos ca părintele-i Clytius, ori ca Menestheus,
Fratele-i bun. Dau cu suliți, iar alții cu pietre azvîrlă,
Foc dau să-aprindă şi-apoi să-nstruneze săgețile repezi.
Chiar între ei, a lui Venus iubire şi grijă de suflet,
Cu capul gol, frunte mîndră, -i copilul dardan, iată-l colo:
El străluceşte precum nestemata, în aur sclipindă –
Fie-o podoabă la gît, sau pe creştet – sau colțul de fildeş

Ce, meşterit, l-a cuprins merişorul sau chiar terebinthul
Cel din Orícus, cu luciu-i – pe ceafa cea dalbă, a lapte,
Pletele-s larg răsfirate, mai sus prinse-n cercul de aur.
Ba şi pe tine, Ismárus, văzutu-te-au falnice neamuri
Răni împărţind peste tot şi veninul ungîndu-l săgeţii,
Tu, din Maeonica-ţi lume venit, unde grase ogoare
Locuitorii le ară, Pactolul vărsîndu-le aur.
Mnestheus, şi el, tot acolo era, ce-l înfrînse pe Turnus –
Slava, că-l dase din ziduri pe-acela, la ceruri suindu-i,
Capys, la fel: de la el prinse nume-a Campaniei urbe.
Ei, laolaltă-n război, se legaseră-n grea înfruntare:
Încă Eneas brăzda valul mării, în miezul de noapte.
Căci, dus în taberi etrusce, plecat de la bunul Evandru,
Merge la regele lor, neam şi numele său i le spune,
Şi-apoi ce vrea şi ce-aduce, Mezenţiu ce arme-apucase
Ca lîngă sine să aibă, iar Turnus ce suflet de fiară
Are, îi spune cu şart. Dar şi-ncrederea-n ce ni-i pe lume
Dat, oameni doar, să trăim, i-aminteşte, rugîndu-l – pe dată
Tarchon se-alătură lui – soţ să-i fie: scăpată de soartă,
Lydica gintă purcede-n corăbii, porunca zeiască
Ei ascultînd, sub un cap din străini, iar Aeneas, pe nava-i,
Vîrful coloanei îl ţine, cu lei frygieni la-a ei frunte
Şi, sus, la pupă, cu Ida, iubită de Teucri, fugarii.
Şade aicea Eneas, şi gîndu-i prefiră întruna
Tot ce războiul aduce, la fel – lîngă dînsul şi Pallas
Şi, de la stînga, privind către stele, ba drumu-l întreabă,
Calea prin umbrele nopţii, ba cîte-a-ndurat pe întinsuri.
Voi Heliconul acum mi-l deschideţi, zeiţe, iar cîntul
Vi-l înălţaţi, să vedem care cete sosesc de la ţărmuri
Ale Etruriei – mîndri vîslaşi, cu Eneas, pe mare!
Massicus valul îl taie în frunte, cu 'Tigrul' de-aramă –
Are sub el şi o mie de-oşteni, cei din Clusiu şi Cosa,
Ziduri de-acasă lăsînd, cu-a lor arme: săgeţi şi cu tolbe
Poartă pe umeri, uşoare, şi arcul ce moartea o-mparte.

Abas cel şui, lîngă el, cu-a lui ceată în arme slăvite,
Iar la-a lui pupă, înalt, strălucea un Apollo de aur:
Lui şase sute de tineri îi da Populonia, maica,
Toți încercați la război, iară Ilva trei sute, şi dînsa,
Insula mărinimoasă, Chalybică, darnică-n mine.
Cel de al treilea, tîlmaci între zei şi-ntre oameni, Asilas,
Cui îi dădeau ascultare rărunchii din vite, şi zodii,
Graiuri de paseri, la fel, ca şi focul şi semnul de fulger,
Iară cu el vin o mie, un şir înțesat, aspre suliți:
Pisa, Alfeică din obîrşie, pe ei îi trimise
Ca să-l asculte – cetatea etruscă. Apoi vine Astyr –
Astyr cel chipeş de tot, călărețul cu arme măiastre:
Lui doar trei sute alături i-au dat – tot cu gîndul la luptă –
Cei de acasă, din Caere, şi cei cu ogoare spre Minio,
Vechea cetate din Pyrgi şi, nesănătoase, Graviscae.
N-am să te uit nici pe tine, fruntaş al Ligurilor, tare,
Cinyre cel luptător la război, nici pe tine, Cupavo,
Cu mica-ți ceată – pe creştet tu porți ale lebedei pene:
Vină, iubire de neam, cum şi chipul luat de-al tău tată!
Căci ni se spune cum Cycnus, jelind pe iubitul Faéthon,
Cînd printre şoapte de plop şi la umbra surorilor drage,
Sta şi cînta, a lui Muză venind să-i mîngîie durerea,
Şi-ar fi văzut căruntețea bătrînă schimbată, cu pene,
Dalbe şi moi, înălțîndu-se-n cer cu-al său glas, către stele.
Fiul lui drag, însoțind juni de-o vîrstă cu el, cu-a sa navă,
Poartă, cu vîslele-i lungi, uriaşul 'Centaur': acela
Ape-amenință cu-o stîncă grozavă-n înalturi ținută
Şi cu prelungul lui trup taie-n valul adînc grea cărare.
Vine şi-acela, din țara-i de-acasă cu oştile, Ocnus,
Fiul născut din Mantò, proorocița, şi Tibrul, etrusc rîu:
El ție-ți dete şi ziduri, şi, Mantua, numele mamei –
Mantua, cea din străbuni, dară nu şi de-o viță cu toții:
Are-ntreită mlădiță, cu patru-a ei clanuri oricare,
Însă ea capul le este, şi sînge etrusc are-n vine.

Arme să ia către el pe cinci sute Mezenţiu-i făcuse,
Iar – din părinte Benácus născut şi-n verzuile papuri
Înfăşurat – îi purta, pe corabia mărilor, 'Mincio'.
Merge greoi şi Aulestes, cu-o sută de vîsle talazul
Tare bătînd şi spărgînd, spumegat cum lăsa tot întinsul.
'Triton' năvalnic îl poartă şi verdele-adînc l-înspăimîntă
Cu scoica lui sunătoare. El pînă la brîu, rău zbîrlită,
Faţă de om ne arată, dar partea de jos – chit al mării:
Spumegă valul, adînc murmurînd sub grozava-i făptură.
Mîndrii fruntaşi aduceau de trei ori cîte zece corăbii
În ajutor pentru Troia, brăzdînd cîmpul mării cu-arama.
Ziua din cer se dusese demult şi în caru-i noptatec
Foebe cea mîngîietoare făcea să răsune Olympul,
Însă Aeneas – cum grijile-n tihnă-al lui trup nu i-l lasă –
Şade la cîrmă el însuşi, spre pînze luînd bine-aminte.
Iată că lui i se-arată, în horă, prin mijloc de cale,
Stol adunate, -a lui soaţe: sînt Nimfele, care Cybele
Le hărăzise să aibă putere pe mare, şi Nimfe,
Iar nu corăbii, să fie: jucau deopotrivă prin valuri,
Cîte 'nainte stau prore de-aramă, la ţărmuri aduse:
Ele-l cunosc pe-al lor rege şi joacă-mprejuru-i, horindu-l.
Iar dintre ele, cu haru-i, mai gureşă, Cymodocea,
Vin din urma-i, cu dreapta ia pupa, se-nalţă din valuri,
Iară cu stînga vîsleşte sub luciul tăcutelor unde
Şi-astfel spre neştiutor ea grăi: „Stai de veghe, o, rege,
Viţă din zei, tu, Eneas?! Veghează, dar vintrele-ntinde-ţi!
Noi sîntem pinii de odinioară din creştetul Idei,
Zîne, acum, ale mării – a tale corăbii, pe vremuri.
Fiindcă haînul Rutul ne bătea cu-al său fier şi sub flăcări,
Rupserăm funii, dar fără de voie, şi-acuma pe-ntinsuri
Te căutam ne'ncetat. Marea Mamă, în mila-i, schimbat-a
Chipul ce-avem şi ne-a dat să trăim tot sub unde – zeiţe.
Dară copilul Ascaniu-i ferit doar de zid şi de şanţuri,
Prins între armele vii şi Latinii stîrniţi, crunt, sub Marte.

Gata-i de-acum călărimea Arcadă, la locul poruncii,
Tarii Etrusci deopotrivă: la mijloc să-şi pună-a lui cete,
Ca să-i oprească la taberi – acesta-i e gîndul lui Turnus!
Haide, te scoală, cînd vine-Aurora pe soți tu îi cheamă,
Primul îi rînduie-n arme şi scutul cel mare, ne'nfrîntul,
Ce Făurarul ți-a dat, tu îl ia – cel cu buza de aur!
Ziua de mîine, de nu te-ndoieşti de-ale mele cuvinte,
Munți de Rutuli doborîți va vedea, şi măceluri cumplite!"
Astfel grăi, iar, cu dreapta, plecînd, ea împinse
Nava cea-naltă, 'nainte – iar ea alergă peste valuri,
Ba chiar mai iute ca sulița, ori ca săgeata – ca vîntul,
Iar celelalte corăbii aleargă şi ele: uimit fu
Anhisiadul Troian – dară semnul îi creşte curajul.
Nu-n multe vorbe, privind către bolta cerească, se roagă:
„Rodnică Mamă Idaea a zeilor, Díndyma cărei
Tare la inimă-ți sînt, şi cetăți, cu-a lor turnuri, şi leii
Carului tău – călăuză-mi fii-n luptă, -mplineşte vestirea
Semnului dat, Frygienii, zeiță, -ajutîndu-i, bun reazim!"
Numai atîta grăi – şi, estimp, reîntoarsă, grăbise,
Zorii luminii-aducînd. Ziua clară, cu Noaptea pe fugă.
El, mai întîi, către soli dă poruncă la semn să ia seama,
Urmăritori, fie gata la arme, cu gînd doar la luptă.
Iată că-i vede în față pe Teucri şi tabăra dragă,
Cum sta la pupă-n picioare: pe dată, el scutul cu stînga
Şi-l înalță, sclipitor. O strigare la ceruri ridică
Sus, de pe zid, Dardanizii – nădejdea le-aprinde mînia,
Suliți din mîini ei azvîrlă, precum pe sub nourii negri
Semn trîmbițează cocorii din Strymon, cînd taie văzduhul,
Tare dînd glas şi fugind peste vînturi, cu strigăt a bine.
Însă Rutulului Rege şi capilor parcă-o minune
Pentru-Ausonici le-apare, cum văd pupe trase la țărmuri
Şi, dinapoi, li s-arată o flotă ce-ntinsu-l cuprinde.
Arde pe creştetu-i vîrful, văpăi ca un nimb se revarsă
Şi peste tuiuri, iar scutul de aur împrăştie flăcări.

Tot precum arde-o cometă prin noaptea ce-n zări se străvede,
Carul de sînge-nroşind, ori se-aprinde-a lui Sirius rază:
El, aducînd muritorilor, bieții, şi setea şi boala
Sus se ridică, iar cerul cu reaua-i lumină-ntristează.
Însă lui Turnus din piept nu-i fugi cutezanța vitează,
Cît să nu fugă-nspre țărm, să-şi alunge vrăjmaşii din țară.
[Sufletul tare şi-l 'nalță, cu glas de semeață mustrare:]
„Ce v-ați dorit şi rugat, iată-aici, doborî-veți cu dreapta,
Marte în fața vitejilor stă: dar căminul de-acasă,
Draga soție în gînd s-o aveți – fiecare, cu slavă,
Faptele mari, din străbuni, înnoind! Către valuri, spre dînşii
Iureş să dăm, cît mai şovăie încă, le lunecă pasul!
Pe îndrăzneți şi Norocul i-ajută!"
Astfel grăi, şi stătu cugetînd, au pe care să-i ieie,
Dînd împotrivă, pe care să-i lase, spre ziduri să bată.
Însă Eneas, estimp, pe-ai săi soți îi coboară din nave,
Punți jos lăsînd – dară mulți iau aminte că marea se trage,
Lîncedă, fără tărie, şi jos sar, în vaduri să calce,
Alții pe vîsle se lasă. Privind către țărmuri şi Tarchon,
Unde nu bate talazul, nu urlă zdrobit lîngă maluri,
Ci doar întinsul se duce, scăldat de o moale bătaie,
Prorele-ndată le-abate şi-i roagă pe soți, cu îndemnuri:
„Haideți, aleasa mea ceată, şi trageți la zdravene vîsle,
Sus cu-ale noastre corăbii, la țărm – şi, cu vîrful, dați brazdă
Țării vrăjmaşe de-aici, trageți şanț cu a voastră carenă!
Nu-mi pasă nici de vom frînge corabia noastră, sfăr'mată,
Cînd dăm la mal, doar să prindem pămînt!" Cînd acestea le spuse
Tarchon, pe dată şi soții la vîsle se-ncinseră-a trage,
Iar înspumatele nave le-nfipseră-n Țara Latină,
Pînă ce vîrfuri urcară-n uscat şi-şi opriră corăbii,
Tefere toate, pe mal: nu şi nava-ți, măritule Tarchon!
Căci, repezită prin vad, ea se-nfipse-n nisip, pe-o spinare,
Stete şi stele pe loc, tot bătută sub valuri şi valuri,
Coastele pînă-şi desface, vitejii-n talazuri pierzîndu-i –

Vîslele rupte şi bănci plutitoare pe ei îi încurcă,
Piedici le pun, de picioare-i tîrăsc, ba şi valul îi suge.
Turnus, nici el, n-are preget: neleneş, ci aprig, dă iureş,
Ceata lui mare luînd-o-nspre Teucri, pe ţărm rînduită:
Surlele sună înalt, iar, întîiul, în cetele ţării
Iureş Eneas dădu, piază bună în luptă, pe dînşii
Jos, pe Latini, ca să-i dea, ucigîndu-l pe Theron, fruntaşul
Ce spre Eneas zorea – dară zalele lui de aramă
Pala le taie, prin solzii de aur intrîndu-i în coaste.
Iarăşi, pe Lichas îl culcă, cel scos din mărita lui mamă
Şi închinat ţie, Foebus, cum fost-a lăsat ca micuţul
Fierului crunt să îi scape. Apoi dă în Cisseus cel tare,
Jos îl doboară pe marele Gyas – ei dau cu ciomagul –
Morţii, în jos, trimiţîndu-i: n-a fost ca măciuca lui Hercul'
Nici a lor braţe să-i scape, voinice, nici tatăl, Melampus,
Ce-l însoţise pe-Alcid, cîtă vreme pe glie-mplinise
Faptele-i grele şi mari. Iar lui Farus, zadarnic cum strigă,
Sulița lui scuturînd-o, i-o-nfige în gura prea mare.
Tu, iară, florile primei juneţi înflorindu-ţi, bălaie,
Dragului Clytius ce-l urmăreai, Cydon, nefericite,
Ai fi căzut doborît de-al Dardanului braţ, mai uitîndu-ţi
De-a tinereţii aprinse amoruri, şi, bietul de tine,
Mort erai, de nu ieşea, deasă ceată, mlădiţa lui Forcus:
Şapte la număr, viteji, şapte sulițe-aruncă odată –
Parte, bătînd şi în coif şi în scut, sar, zadarnic zvîrlite,
Parte, ce trupu-amenință, le-abate pe-alăturea Venus,
Apărătoare. Atuncea Eneas spre bunul Ahates
Zise: „Tu arme-mi adună – să nu dea zadarnic niciuna
Braţu-mi, zvîrlind-o-n Rutuli! – din acelea înfipte la Troia
Numai în trupuri de Greci!" Apucă, dar, o lance mai lungă
Şi-o aruncă: ea zbură, străpungînd, tare, scutul de-aramă
Cel al lui Maeon, iar platoşa lui i-o pătrunse, şi pieptul.
Vine şi-l ia pe-al lui frate căzut, de sub braţ ridicîndu-l,
Mîndrul Alcanor, dar, iarăşi, o suliță grea dă prin dreapta-i

Şi i-o străpunge de tot, încruntată de sînge ieşindu-i,
Astfel că braţul din umăr rămase-atîrnat, fără viaţă.
Numitor însă, smulgînd din al fratelui piept greaua lance,
Drept spre Eneas porni – însă nu-l putu nicicum răzbate,
Nu-i fu lăsat – ci în coapsă-l izbi pe măritul Ahates.
Clausus din Cures, acum, cu temeiul în trupul său tînăr,
Vine să bată în Dryops, zvîrlind de departe cu lancea,
Drept sub bărbie lovind – de-i luă deopotrivă şi graiul
Şi dulcea viaţă din piept, străbătîndu-i grumazul: acela
Bate cu fruntea pămîntul şi varsă pe gură greu sînge.
Gliei apoi îi aşterne pe trei coborînd din Boréas,
Traci ei, tustrei, dragi lui Idas-părinte, din Ismara-ţară:
Cad felurit doborîţi. Dar, în goană, soseşte Halaesus
Cu Auruncele-i cete: pe urma-i – Neptun i-era viţa –
Vine Messapus cu caii-i vestiţi – dau ba unii, ba alţii
Să se grăbească din loc: se dă lupta pe-Ausonice praguri,
Chiar lîngă ţărm, tot precum se înfruntă-ntre ele, nebune,
Învîrtejitele vînturi, văzduhul furtunii, olaltă,
Dînd deopotrivă – şi ei şi mari nouri şi marea-i asemeni.
Lupta durează, avană, stînd toate-ncordate-mpotrivă:
Tot aşa vin şi Troienele şiruri şi cele Latine,
Bat deopotrivă, picior la picior, şi-n viteaz dă viteazul.
Dară din partea cealaltă, pe unde-aruncase şuvoiul
Rostogoliţi bolovani, peste tot, prăvălind şi tufişuri,
Pallas îi vede pe-Arcazii ce nu ştiu pe jos să se lupte
Cum dau la fugă s-o ieie, cînd Laţiul pe urme le vine –
Care şi cum i-a împins locul anevoios, reaua fire,
Caii să-şi lase de tot. El, atunci (cît rămîne-n nevoie!),
Ba cu o rugă, ba, iar, cu ocară, le-aprinde curajul:
„Unde fugiţi, soţii mei?! Vă conjur şi pe voi şi pe fapte
Mari, împlinite, pe regele-Evandru, cu nume-n războaie,
Şi pe nădejdea ce-o am de-a cuprinde a tatălui slavă,
Nu vă încredeţi în fugă! Cu fierul noi drum ne tăia-vom,
Rumpe-vom cale pe-acolo pe unde-s mai deşi toţi vrăjmaşii:

Patria uite pe unde ne cheamă, pe voi, şi pe Pallas!
Nu ne stau zeii-mpotrivă, vrăjmaşi muritori ne înfruntă,
Tot muritori, ca şi noi: tot atîtea au inimi şi braţe!
Stavila mării, imensă, cu-ntinderea-i largă, ne-nchide,
N-avem pămînt de fugit – au ţinti-vom, pe mare, la Troia?!"
Astfel grăind, el, întîiul, în mijloc, vrăjmaşii-i înfruntă.
Primul în cale îi iese, adus de nedreapta lui soartă,
Lagus: pe-acesta, cum da ca să smulgă o piatră cît roata,
Pallas, din dos, îl străpunge cu sulița-n coaste, la spate,
Unde-i e şira, la mijloc, şi trage şi lancea afară,
Cum se-mplîntase-ntre oase. Dar nu poate Hisbo să-l prindă
Cît şi-o dorise de mult, fiindcă Pallas pe dînsul, năvalnic,
Cum peste el făr' de grijă venea, furios pentru soţu-i,
Iute-l şi prinde cu sabia-n plin şi plămînii-i străpunge.
Şi-apoi la Sthénius ţintă o ia, şi, din neamul lui Rhoeteus,
Vechiul, pe Anhemolus îl apucă – ce maştera-şi luase
Şi-o prihănise-n iatac. Iar Larídes şi Thymber, doi gemeni,
Voi aţi căzut, la Rutuli, fii lui Daucus, unul ca altul,
Fără vreun semn între voi – şi părinţilor dulce-nşelare!
Însă acuma vă dete el, Pallas, o grea osebire –
Thymber, cum capu-ţi tăie al lui paloş, cel dat de Evandru,
Iară pe tine, tăiată, Larídes, -a ta dreaptă, din colburi
Încă te cată, cu degete-n salt, dînd ca fierul s-apuce!
Iar pe Arcazii, aprinşi sub porunci şi văzînd şi mari fapte
Ale viteazului lor, şi ruşinea şi sila-i armează
Înspre vrăjmaşi, pe cînd Pallas pe Rhoeteus, ce fuge pe-alături,
Încă în car, l-a străpuns. Doar atîta zăbavă lui Ilus
I-a mai lăsat, cum în el aţintise-a lui suliţă mare.
Dar, de departe, şi-n Rhoeteus ajunge, cum, bunule Teuthras,
Tocmai de tine fugea şi de fratele-ţi Tyres: bufneşte
El jos din car, cu călcîiele moi bate-n brazdele gliei.
Iară precum către vara dorită, sub vînturi 'nălţate,
Focuri păstorul împrăştie-n pajişti de codru şi-n tufe,
Iar, izbucnind din mijloc, se întinde şi-ntinde, spre laturi,

Focul lățit, cel încins de Vulcan, pînă-n cîmp, la lărgime –
Biruitor, el, de sus, stă privind jos cum pîrîie focul –
Tocmai aşa bărbăția din jur se adună olaltă
Să te ajute, o, Pallas! Dar, aprig în lupte, Halaesus
Bate spre dînşii cu sîrg şi-mprejuru-i pe-ai săi îi armează.
Taie pe Ladon, pe Feres, şi pe Demodocus doboară,
Iar lui Strymoniu-i retează-a lui dreaptă, cu luciul paloş,
Cum i-o pusese în gît – cu o stîncă lui Thoas îi sparge
Chipul, cu oasele frînte şi pline de sînge şi creieri.
Soarta ştiindu-i, părintele lui pe Halaesus în codri
Şi-l ascunsese: cînd moartea-i închise bătrînului ochii
Săi ghicitori, iată, Parcele-l iau de grumaz, să-l jertfească
Cu-al lui Evandru-ascuțiş. Astfel Pallas, țintindu-l, se roagă:
„Dă-mi, tată Thybris, acum ca Fortuna să-mi poarte tăişul
Ce îl încord şi-l arunc, dar de-a dreptul, prin piept, lui Halaesus!
Armele ce-am să-i despoi ți le-atîrn în stejarul ce sfînt ți-e!"
Zeul atunci l-auzi şi, -apărînd pe Imaon, Halaesus,
Pieptul lui gol, neferice, rămase spre sulița-arcadă.
Lausus, şi totuşi, nu lasă-ngrozitele şiruri să deie
Pas îndărăt, sub măcelul grozav: stîlp al luptei, pe Abas
El, cel dintîi, îl doboară din față, grea stavilă-n luptă.
Cade zdrobită-a Arcadiei viță, cad jos şi Etruscii,
Vă prăbuşiți şi voi, Teucrii scăpați de-nfruntarea cu Grecii!
Şiruri se bat cu-nfocare, cu capi şi putere asemeni,
Cei de pe urmă se-ndeasă-nainte, iar gloata nu lasă
Arme sau mîini a mişca. De o parte dă Pallas, urgie,
Lausus, şi el, de cea parte – nici vîrsta nu li-i osebită
Ambii sînt chipeşi, frumoşi, dar Fortuna pe ambii-i opreşte
Să mai ajungă acasă vreodată. Ca, înşişi, să lupte
Nu-ngădui, între ei, chiar Stăpînul Olympului mare:
Soarta-i aşteaptă, apoi, un vrăjmaş mai vestit să-i doboare.
Sora lui bună, estimp, îl îndeamnă pe Turnus, lui Lausus
În ajutor ca să-i vină – iar el, cu-al său car, taie oastea.
Cum îi văzu pe-ai lui soți: „Este vremea să-i dăm luptei capăt!

Numai eu singur spre Pallas purced, numai mie el, Pallas,
Mi-e cuvenit! Şi aş vrea ca părintele-i să ne privească!"
Astfel grăi, iară soţii se dară, întinsul lăsîndu-i.
Tînărul, astfel, se miră că duşi sînt Rutulii, la semnu-i
Trufaş: pe Turnus – ce trup uriaş! – se minună să-l vadă
Ochii-l cuprind cu uimire, privindu-l abraş, de departe,
Şi cu asemenea vorbe spre domn el se pune-mpotrivă:
„Fie că m-or lăuda, despuindu-ţi bogata dobîndă,
Fie de-o moarte vitează – părintele-i bun de-amîndouă!
Ţine-ţi, dar, vorba cea rea!" Şi, grăind, el ieşi mai la larguri:
Sîngele, rece ca ghiaţa, se strînge-n arcadice inimi.
Turnus sărit-a din car, pregătindu-se-a merge pedestru,
Ca să se lupte de-aproape – ca leul, zărind de la pîndă
Taurul mare, în cîmp, jos, departe, tot dînd să se lupte,
Zboară spre el – căci nu altfel arată făptura lui Turnus.
Cînd la bătaie de lance-aruncată socoate că-l vede,
Pallas o ia dinaintea-i, gîndind – poate, Soarta-l ajută! –
Chiar şi mai slab în puteri, şi-nălţă în văzduh aste vorbe:
„Tu, pe-a părintelui masă întinsă, cu dragă-ospeţie,
Ce ai simţit-o la noi, tu, Alcide, ajută-mi mari fapte!
Vadă, murind, cum îi iau de pe sine-a lui arme, de sînge
Crunte, el, Turnus – cînd, învingător, ai lui ochi mă vedea-vor!"
Îl auzi el, Alcidul, pe tînăr, şi-n pieptul lui mare
Geamătul greu şi-l opri, revărsînd în zadar calde lacrimi.
Iară Părintele lui îi grăi cu prietene vorbe:
„Ziua sortită pe toţi îi aşteaptă, căci scurtă, ne'ntoarsă-i
Clipa cît viaţa-şi petrec – însă faima din fapte-i bogată –
Asta-i vitejilor slava! Sub Troia cu ziduri înalte
Cîţi din feciorii de zei n-au căzut?! Ba ucis fu, olaltă,
Şi Sarpedon, viţa mea!! Îl aşteaptă pe Turnus, asemeni,
Soarta cea grea, căci ajuns i-e aproape vieţii hotarul!"
Astfel grăi, iară ochii-şi lăsă spre Rutula cîmpie.
Pallas, atunci, azvîrli cu putere sporită-a lui lance,
Iară din teaca adîncă îşi trase-a lui lucie pală.

Sulița-n zbor nimeri unde platoşa-i prinsă la umeri –
Dete prin scut, înainte, cu greu, cale-avînd pe la margini,
Dar trupul cel uriaş doar i-l şterse pe-aproape lui Turnus.
Turnus, atunci, a lui lance cu vîrful de fier, ascuțitul,
Lung scuturînd-o în pumn, către Pallas astfel cuvîntat-a:
„Ia vezi de nu e mai grea şi pătrunde mai bine-a mea lance!"
Astfel grăi, iară scutul din straturi de fier şi de-aramă,
Încercuit cu atîtea piei mari, întărite, de taur,
Vîrful cel tare-i răzbate prin mijloc, puternic cutremur,
Dar şi a platoşei stavilă bună şi pieptu-i cel mare.
Smulge acela din rană, zadarnic, fierbintea lui lance,
Căci calea-i una, urmată de sînge şi suflet, deodată.
Se prăbuşeşte lovit – zuruiră pe el grele zale –
Şi spre vrăjmaşul pămînt el căzu, jos, cu fața în sînge.
Turnus, de sus, peste el, semețit: .....
„O, voi, Arcazi, zise, vorba-mi pe dată s-o dați lui Evandru!
Bine-amintiți-i astfel: ce-a cătat, aşa-i dau eu pe Pallas!
Cum îi e cinstea movilei, de groapa-i mai dă mîngîiere,
Aibă, i-o dau! Dar nu-i iese prea ieftin a lui ospeție,
A lui Eneas, în dar!" Cu călcîiul lui stîng pe ucisul
Tare-l călcă de pămînt, şi-i răpi cingătoarea bogată
Cu zugrăvită nelege: în noaptea de nuntă, olaltă,
Tineri, o ceată întreagă, ucişi cu cruzime-n iatacuri.
Clonus, lui Eurytus fiu, încrustase belşugu-i de aur –
Turnus, acum, în urale, -l despoaie, luînd bucurie.
O, gînd al omului, neştiutor nici ce soartă te-aşteaptă,
Nici să-ți prenumeri măsura, cînd bine norocu-ți surîde!
Turnus cunoaşte-va clipa cînd tare-ar dori ca pe Pallas
Teafăr să-l dea, cu răsplată, iar spolii luate, şi ziua,
Chiar, a uciderii lui va urî-o! Iar soții, cu geamăt,
Lacrimi vărsînd, sus, pe scut îl ridică şi-l poartă pe Pallas:
Cîtă durere n-aduci, cîtă cinste, părintelui, astăzi!
Ziua-ți dintîi la război fu aceasta – şi cea de pe urmă,
Tu, ce Rutulilor laşi nesfîrşite mormane de leşuri!

Nu numai zvonul acestui prăpăd, ci solie curată
Vine în zbor la Eneas – 'ai săi că se află-n hotarul
Tare subțire-al pieirii, că-i vremea pe Teucri să-i scape!'
Seceră totu-mprejur cu-al său paloş şi-n largă cărare,
Înflăcărat, snopi clădeşte pe margini, trufaşule Turnus,
Cînd, prin măcel, el te caută: Evandra şi Pallas în fața-i,
Toate sub ochi i se-ntorc: masa, oaspe cînd, prima, primit-a,
El, venetic, cum şi strînsele drepte. Pe cei ce-s din Sulmo,
Patru tari fii, vii îi prinde, tot patru, crescuții de Ufens,
Ca, mai apoi, să-i jertfească drept victime umbrelor morții
Şi-n înrobitul lor sînge să scalde-ale rugului flăcări.
Şi-apoi spre Magus el lancea, vrăjmaşă, o-ndrumă, departe.
Magus, viclean, jos se lasă, iar sulița vîjîie-n zboru-i –
Astfel, genunchii prinzîndu-i, spre el glăsui cu-aste vorbe:
„Pe părinteştii tăi Mani, pe nădejdea ce-o naşte Iúlus
Sufletu-mi lasă, te rog, mi-l păstrează: am fiu şi-am un tată!
Mare mi-e casa şi-naltă, ascunşi am în groapă talanții
Şi de argint meşterit şi, belşug, o mulțime de aur,
Parte lucrat, parte nu! Iar a Teucrilor mare izbîndă
Nu stă aici, nu se schimbă, un suflet s-o deosebească!"
Astfel grăi, dar Eneas îi spuse, pe dat', dimpotrivă:
„Mulți, toți talanții de aur şi-argint, ce mi-i lauzi atîta,
Cruță-i copiilor tăi! Tîrguieli la război, din acestea,
Turnus le-a scos din ființă, de-atunci, cînd pe Pallas ucis-a!
Manii şi-Anhises-părinte aşa-mi spun, la fel şi Iúlus!"
Zise: de coif el cu stînga-l luă, capul dîndu-i pe spate,
Cum se ruga, iară pala i-o-nfipse în piept, la plăsele.
Nici Haemonid nu-i departe, lui Foebus şi Triviei preot,
Banda cu sfintele panglici purtînd-o cinstită, pe tîmple,
Tot strălucit în veşmîntu-i, cu dalbe însemne deasupra:
Dînd înfruntare, l-aleargă pe cîmp şi, deasupra-ajungîndu-i,
Cum sta căzut, îl jertfeşte şub umbra sa grea: iar Serestus
Armele-alese le ia drept trofeu pentru tine, Gradivus!
Lupta o-ndreaptă din nou cel ce fu zămislit de Vulcanus,

Caeculus şi cel venit din colinele Marsilor – Umbro;
Iar Dardanidul dă iureş: lui Anxur, cu sabia, stînga
I-o reteză, al lui fier azvîrlindu-i şi scutul, rotundul.
Vorbă grozavă zisese acela, şi-a vorbei putere
O şi credea împlinită, cu sufletul pînă la ceruri,
Făgăduindu-şi ani lungi, căruntețea s-o aibă tihnită.
Tarquitus, iarăşi, năvalnic venind, dîrz, cu armele-i lucii –
Cel de Dryope născut, mîndra Nimfă, lui Faunus din codri –
Iese în calea turbatului domn, dar acela, trăgîndu-şi
Sulița tare, străpunge şi scutul şi platoşa-i mare,
Iară, apoi, capul lui, mai grăind încă, dînd să rostească,
Dară zadarnic, i-l taie țărînii, şi trunchiul, ce cald e, -l
Rostogoleşte, căzut, cu vrăjmaşul lui suflet zicîndu-i:
„Ba tu, temute, aicea să-mi zaci! Nici preabuna ta mamă
N-o să te culce-n pămînt, punînd țăr'na în groapa străbună,
Ci doar, uitat, paseri rele te-or paşte, -azvîrlit în vîrtejuri,
Valul te-a lua, iară peştii flămînzi au să-ți ciugule rana!"
Însă, pe dată, pe-Anteu şi pe Lucas, de frunte-ai lui Turnus
Îi şi goneşte, pe tarele Numa şi Camers cel roşu –
Ce-l zămisli însuşi Volcens, măritul, bogat în ogoare
Între-Ausonii de-atunci şi domnise-n tăcutele-Amyclae.
Tot cum Aeageon, ce spun că avea chiar o sută de brațe,
Mîini tot o sută, cîndva, şi că, flăcări, cincizeci a lui piepturi,
Cincizeci de guri revărsau, cînd spre Zeus, către fulgeru-i, dase,
Greu zuruind scuturi mari, tot atîtea cît tarile-i săbii,
Tot aşa, învingător, şi Eneas se-abate pe-ntinsuri
Dacă tăişul în sînge-şi muie: uite-l, vine spre Nifeus,
Ce patru cai la-al său car îşi mîna, şi spre piepturi vrăjmaşe:
Cum îl zăriră aceia, voinic cum păşea – foc şi pară –
Groaza mi-i prinse şi dară s-azvîrle, bătînd spre-ndărături,
Domnu-şi aruncă din car, repezindu-se țărmul s-apuce.
Lúcagus vine-ntre timp cu-al său car, pe bălanii-i mînîndu-i,
Doi, prin mulțime, iar fratele-i, Liger, el ține de frîie
Şi îi struneşte, iar Lúcagus sabia trasă-şi roteşte.

Nu-i mai răbdă şi Eneas pe cei bîntuind ca smintiţii,
Ci iureş dete spre ei, uriaş răsărind cu-a sa lance.
Liger spre el: .....
„Nu-s ai Tydidului cai, nu Ahile-i în carul acesta,
Nu-s în al Frygiei cîmp! Astăzi lupta şi viaţa sfîrşi-vei
Tocmai pe-aceste pămînturi!" Se-mprăştie larg late vorbe
Ale smintitului Liger – Troianul viteaz nu se-apucă
Vorbe să-i spună-mpotrivă: vrăjmaş numai sulița-şi zvîrle.
Lúcagus, cum se-apleca spre-nainte, ţinînd – strămurare –
Sulița, caii să-ndemne, cu stîngul în faţă călcase,
Să se gătească de luptă, dar lancea lui scutul, mărețul,
Jos i-l străpunge, la margini, şi-n vintre, la stînga, -l răzbate:
Se prăbuşeşte din car, iară moartea-l prăvale-n ţărînă.
Iară piosul Eneas îi spuse cu vorbe de-ocară:
„Lúcagus, nici leneşi cai, trădători, nu-ţi fugiră din luptă,
Carul luînd după sine, nici vanele umbre nu-i dară!
Însuţi, sărind peste soţi, i-ai lăsat!" Cu aceste cuvinte,
Prinse şi caii-înhămaţi. Frate-său înălța, fără arme,
Braţele nefericite, căzut deopotrivă din caru-i:
„Pe capul tău, pe părinţii ce-atît de mărit te născură,
Mare, viteze troian, lasă-mi viaţa, ai milă de ruga-mi!"
Cum da mai multe să-l roage, Eneas: „Abia mai acuma
Nu aste vorbe spuneai: mori, mai bine, nu-ţi pierde-al tău frate!"
Iar ascunzişul de suflet, el, pieptul, cu vîrfu-i deschide.
Astfel dardanicul domn semăna peste cîmpuri doar moarte,
Iureş – şuvoi de la munte – năvalnic venind cu vîrteju-i.
Pînă la urmă ieşiră, lăsînd tot în spate-a lor taberi,
Fiul Ascaniu cu-oştirea, -ntre ziduri degeaba-ngrădită.
Iuppiter însă, acum, pe Iunona cu vorba o-nţeapă:
„Sora mea bună şi, -asemenea, tu, preaiubită soţie,
Cum socoteai, iată, Venus – nu, nu, al tău gînd nu te-nşeală! –
Dă ajutor, da, Troienelor şiruri: nu dreaptă vînjoasă,
Vie-n război, au vitejii, cu sufletul aprig, la luptă!"
Iară Iunona, supusă : „De ce, soţ mai chipeş ca nimeni,

Mă necăjeşti, amărîtă cum sînt, temătoare la vorba-ţi?!
De-aş fi avut, ca atunci, cum şedea, să-mi rămînă de-a pururi
Dragostea ta cea dintîi, nu-mi stăteai tu acum cu tăgadă,
Atotputernice soţ, ci puteam să mi-l scot şi pe Turnus,
Luptei luîndu-l, să-l duc pîn' la Daunus-părinte, dar teafăr!
Piară acum, dînd Troienilor sînge pios, drept răsplată!
Totuşi, el numele-şi trage din însăşi obîrşia noastră:
Moş i-e, de-al treilea, Pilumnus bătrînul, şi-ades larga-i mînă
Pragul cu vîrf l-a-ncărcat la-al tău templu, cu falnice daruri!"
Regele 'nalt din văzduh, cel stăpîn pe Olymp, îi răspunse:
„Dacă zăbavă acuma îi ceri, doar o clipă, din moarte,
Tînărul cel pierilor să mai vadă, şi astfel mai pot eu,
Scapă-l pe Turnus cu fuga şi smulge-l tu Soartei avane:
Numai atît i-e lăsat! Dar, de ruga-ţi, vicleană, ascunde
Şi-altă iertare, adîncă – de crezi că războiul, cu totul,
Poţi amîna sau schimba, tu hrăneşti o deşartă nădejde!"
Iară Iunona-ntre lacrimi: „Ce-ar fi, de tăgada din vorbe
N-ai mai păstra-o şi-n gînd, ci lui Turnus lăsa-vei viaţa?
Fără de vină-l aşteaptă pieirea cea grea, ori eu însămi
Nu stăpînesc adevărul! De-ar fi ca, -nşelată de spaimă,
Doar să glumeşti şi-a ta vorbă (căci poţi) să o schimbi prin noi fapte!"
Nu bine astfel grăi, şi din cerul înalt ea, pe dată,
Se şi lăsă – o furtună în nouri încinsă – prin aer
Şi pogorî către oastea troiană, -n Laurentum, în taberi.
Şi-apoi, zeiţa, -ntr-un nour scobit, umbră fără de vlagă,
Ca şi Eneas la chip (ce minune grozavă-a vedere!)
O-mpodobeşte cu arme dardane, cu scut şi cu tuiuri,
Închipuite pe capu-i zeiesc: cu deşarte cuvinte,
Glas ei îi dă, fără gînd, şi-i preface şi mersul, în umblet –
Tot după cum umblă vorba că sarbede chipuri, în moarte,
Zburătăcesc, sau cum visele-nşeală, prin somn, adormiţii.
Însă se-avîntă în frunte-acest chip, vesel foarte, şi-n iureş
Îl hăituieşte pe mîndrul viteaz, arme vîntură, strigă –
Turnus la el se repede şi-azvîrle cu lancea, în şuier

Răsunător – chipul fuge, dînd dosul, din nou, îndărătu-i.
Cum i se pare lui Turnus că-l vede fugind pe Eneas,
Crede aşa, iar în suflet nădejdea şi-o soarbe, zadarnic:
„Unde alergi, o, Eneas?! Iatacul jurat îl lăsa-vei?!
Dreapta-mi ţărîna-ţi va da, căutată demult, prin talazuri!"
Astfel strigînd, mare glas, îl urmează şi-i scapără vîrful
Săbiei trase, dar nu-nţelegea cum că vîntul ia chipul.
Sta-ntîmplător lîngă-o creastă de stei o corabie trasă,
Încă avînd a ei trepte şi puntea-nspre mal pregătită,
Cea aducînd pe Osínius, regele-n Clusiu, încoace.
Tocmai aici se ascunse-n unghere-acel chip de Eneas,
Parcă fugind îngrozit, iară Turnus pe urme îi calcă:
Viu, nerăbdînd vreo zăbavă, el sare din salt peste punte.
Numai ce nava atinse, şi rumpe Saturnia funii,
Iară corabia smulge, răpind-o pe valuri întoarse,
Tocmai atunci, cînd Eneas îl caută, lipsindu-i din luptă,
Şi-astfel noianuri de trupuri viteze el Morţii i-aruncă.
Face-se însă acum chipu-acela că nu prin cotloane
Cată-ascunziş, ci în slăvi, zburător, el se pierde prin neguri,
Iară pe Turnus spre mijlocul mării îl trage vîrtejul.
Cată-ndărăt, fără-a şti ce şi cum, nedînd preţ pe scăpare,
Ci, cu glas mare, la cer amîndouă el mîinile 'nalţă:
„Atotputernice Tată, de-asemenea fărădelege
Vrednic mă vezi, şi asemeni vroit-ai să sufăr pedeapsă?!
Unde mă porţi? De-unde vin? De ce fug şi au cum m-oi întoarce?
Oare vedea-voi eu iarăşi Laurentum şi ziduri şi taberi?
Ce-i cu-a mea ceată vitează, cu cei ce-mi urmară chemarea,
Sau cei pe care (nelege!) pe toţi îi lăsai pradă Morţii? –
Iată-i, acum rătăcind îi zăresc şi aud al lor geamăt,
Cum, doborîţi, cad ucişi!! Dar ce fac? Dacă-ar fi să mă-nghită
Ţăr'na-n adînca-i genune!! O, Vînturi, de mine-aveţi milă!!
Duceţi corabia-n stînci, înspre steiuri (eu, Turnus, de voia-mi,
Asta vă rog!) şi în grele nisipuri, în Syrte-afundaţi-o,
Unde nici mîndrii Rutuli şi nici Faima, ştiind, să n-ajungă!"

Astfel grăind, el se zbuciumă-ntruna, încolo şi-ncoace,
Ori să se-arunce în fieru-i, nebun, după-atîta ruşine,
Cît să-i răzbată prin coaste a lui sabie, încrîncenată,
Ori să se-azvîrle în mijloc de valuri, să-noate la ţărmuri –
Unde-s în arc îndoit – şi să bată-n a Teucrilor arme.
Trei ori, ba una, ba alta încearcă: de trei ori Iunona,
Marea zeiţă, -l ţinu pe viteaz şi, cu milă, -l întoarse.
Lunecă nava prin larg şi, sub vînt şi talaz cu priinţă,
Este purtat pîn' la Daunus-părinte, acasă-n cetate.
Dar, la îndemnul lui Zeus, se aruncă-n bătaie Mezenţiu,
Înflăcărat, dînd năvală-nspre Teucrii porniţi pe urale.
Bat dimpotrivă Tyrrhenele şiruri, iar toţi doar spre unul,
Unuia-i dau, plini de ură, cu suliţi noian, să-l doboare.
Însă acela (ca steiul înalt ce se iscă din valuri,
Împotrivindu-se-n vînturi vuinde şi mării muginde,
Totuşi, cum rabdă puterea şi sila – că-i cerul sau marea –
Dar nemişcat tot rămîne) pe Hebrus al lui Dulichion
Ţăr'nei îl dă, la pămînt, şi pe Látagus, ca şi pe Palmus:
Latagus ia drept în frunte şi-n gură un stei cît un munte,
Un uriaş bolovan, cum venea, iar, pe Palmus, genunchiul
Cum i-l tăiase, -l lăsă prăvălit, dăruindu-l lui Lausus,
Moale, aşa, cu-a lui arme, să-i ia pe-al lui creştet şi coiful.
Şi pe Euanthos din Frygia, Mimas, la fel, al lui Paris
Soţ şi de-o vîrstă cu el – ce-l născu Theanò într-aceeaşi
Noapte: pe Amycus tată-l făcu, cînd regina Cisséis,
Grea cu o torţă, pe Paris născu: Paris zace la Troia,
Mimas, rămas neştiut, s-a pierdut lîngă ţărm, în Laurentum.
Şi, tot precum e muşcat de ogari şi mînat din înalturi,
Mare, mistreţul la vale, ce pinii din Vesulus, negrii,
L-au apărat ani la rînd, sau pădurea cum mlaştini, Laurentum,
L-a ospătat prin stufişuri, atunci cînd ajuns-a-ntre plase,
Stete în loc, fremătînd şi sălbatic, cu spete zbîrlite,
Cît nu-i mînie să-l bată, nici inimă-n piept să-l înfrunte,
Ci doar la harţ îl stîrnesc şi-l asmuţă cu hait, de departe,

Tot aşa cei ce Mezenţiu-i sculase, cu dreaptă mînie,
Nu mai au vlagă în ei, să se-abată cu sabia trasă,
Ci doar cu largi urmăriri şi cu largă strigare-l asmute –
El însă, neînfricat, doar se face-a porni dinspre laturi,
Mai peste tot, dinţi scrîşnind şi din cîrcă îşi scutură suliţi.
Acron venise din Córythus, vechea cetate, -ntr-acolo,
Grec el de neam, şi fugind de la nunta ce baltă-o lăsase:
Cînd îl văzu pe acesta cum bate de-a valma prin gloată,
Pene cu purpură-n creştet purtînd şi veşmîntul logodnei,
Tot precum leul cel înfometat dă tîrcoale-n bîrloguri –
Foamea turbată-l împinge – că, poate, o capră abraşă
Vede pe-acolo, sau cerbul ce 'nalţă a lui mîndre coarne,
Şi-astfel se bucură, vajnic căscînd, cu-a lui coamă zburlită,
În măruntaie-aplecat, pînă-n gît, prelingîndu-se sînge
Crunt de pe botu-i cumplit, ...
Tot aşa cade Mezenţiu, năvală-n duşmani, la grămadă:
Acron, sărmanul, e jos doborît, bate ţăr'na-n călcîie
Des, dîndu-şi sufletul drag – umple lancea lui, ruptă, de sînge.
Tot el nici nu se-njosi pe Orodes, fugar, să-l doboare,
Nici să-şi azvîrle-a sa lance, o rană orbească să-i deie,
Ci îi ieşi, pe din faţă, în goană, dînd piept drept spre pieptu-i,
Ca un bărbat, mai presus, nu furiş, şi cu arme viteze.
Iară apoi, pe căzut punînd talpa şi sulița – sprijin:
„Nu mică parte-n război, feţii mei, zave marele-Orodes!"
Strigă în cor ai lui soţi şi îi cîntă lui, veseli, Paeanul.
Însă acela, murind: „Tu, oricine ai fi, lungă vreme
Învingător n-ai să ai bucurie din asta – căci Soarta
Pipăie plată să-ţi dea: ba muşca-vei aceeaşi ţărînă!"
Dară Mezenţiu, cu crîncen surîs, împletit cu mînie:
„Mori tu acum! Iar Părintele zeilor şi-al tuturora
Ştie el singur ce-o vrea!" Şi, zicînd, trage lancea dintr-însul,
Ochii lui tihna cea grea şi cu somnul, ca fierul de tare,
Iute-i închid, prăvălindu-l îndată-ntr-a nopţii vecie.
Caedicus dă-n Alcathóus, Sacrator, la fel, în Hydaspes,

Rapo-n Parthénius, iarăşi, şi-n Orsos cel zdravăn şi tare;
Cronius şi Erichaetes cel din Lycaonia largă –
Însuşi Messapus îi taie, pe-acela din car cum căzuse,
Iar pe acesta, pe jos. Pedestraşul din Lycia, Agis,
Da înainte, cînd Válerus, cu vitejia-i strămună,
Jos îl doboară. Pe Thronius Saliu, pe Saliu Nealces,
Unul, ascuns, cu o lance, cel'lalt cu-o vicleană săgeată.
Greu bătea Marte acum, jalea-adîncă făcînd-o aceeaşi
Morţii, la fel – se tăiau deopotrivă, la fel dau năvală
Învingători şi învinşi – fuga nici ei, nici ceilalţi n-o-nvaţă!
Zeii, la Zeus în palaturi, cu milă spre-a amîndurora
Multpreadeşartă mînie privesc, muritoarea-le trudă –
Venus de-aici, iar Saturnia Iuno de colo se uită
Searbădă cum Tisifóne tot bîntuie-n mii de măceluri.
Însă, acum, tot Mezenţiu, cu sulița lui uriaşă,
Greu scuturînd-o, vîrtej, dă în cîmpuri, ca însuşi Oríon,
Marele, cînd, pedestraş, calcă bine prin unda lui Nereus,
Cale îşi taie pe-ntins, iar, cu umerii sus, peste ape,
Sau cînd pe creste de munte aduce un frasin, străvechiul,
Calcă pe jos, pe pămînt, dară creştetu-n nouri şi-ascunde –
Astfel se-abate Mezenţiu, cu fală, sub marile-i arme.
Iară Eneas, de-aproape, priveşte-a duşmanilor şiruri
Lungi, dă să vină, vrăjmaş – stă în loc, ne'nfricat şi acela,
Pe preamăritul duşman aşteptînd, ca o namilă-n cale.
Iară, din ochi socotind cît i-ajunge cu lancea s-arunce:
„Dreapta ce-mi e mie zeu, cum şi lancea pe care o scutur
Fie-mi bun sprijin! Pe tine, o, Lausus, trofeu te voi face
Astfel închin – îmbrăcat cu ce l-oi despuia pe tîlharul
Ăsta, Eneas!" Grăi şi-azvîrlitu-şi-a lancea, cu şuier
Mare – pe-aceea, zburînd, abătut-o-a scutul în lături
Şi, mai departe, pe-Antóres străpunse la vintre, sub coaste –
Soţul lui Hercul', Antóres, cel care, trimisul din Argos,
Lîngă Evandru rămase, şezînd în italica-i obşte:
Cade, multnefericitul, şi-a altuia rană primind-o,

Ceru-l priveşte şi moare cu gîndul la dulcele-i Argos.
Iată, piosul Eneas aruncă-a sa lance – şi-aceea
Trece prin cerc întreit de aramă boltită, prin pînza
Ce-l căptuşea şi prin trei piei de taur, legate: pătrunde
Vintrele-i, jos, însă fără putere. Degrabă, Eneas,
Multbucuros ca să vadă cum curge tyrrhenicul sînge,
Sabia-şi trage din teacă şi, înfierbîntat, dă năvală.
Tare gemu, de-l văzu, pentru scumpul părinte iubire
Nemăsurată avînd, şi cu lacrimi pe chip, dragul Lausus.
Crîncena-ţi moarte, acum, ca şi faptele tale măreţe
N-am să le trec sub tăcere, preanobile tînăr, nici faima,
Dacă adînca vechime mai poate vădi vitejia-ţi!
Cela, cu pas înapoi, înmuiat şi legat în de sine,
Da îndărăt să se tragă, trăgînd şi, cu scutul, vrăjmaşul.
Se repezi mîndrul tînăr, intrînd între ei şi-ntre arme,
Astfel că dînsul primi lovitura ce, gata să cadă,
Sta, din 'nălţata lui dreaptă – el vîrfu-l opri, stăvilindu-l,
Cum da Eneas spre el – soţii vin, cu grozavă strigare,
Pînă ce tatăl se trase, cu-al fiului scut de-apărare.
Arme-i aruncă, şi-n şpăngi îl împing pe vrăjmaş de acolo,
Tot împungînd: se-ncleştează Eneas şi are-a se ţine.
Iar, tot precum din grei nouri o pală de grindină cade
Învîrtejită – plugarul, oricare, din cîmp ia şi-aleargă
Şi tot ţăranul la fel, călătoru-adăpost căutîndu-şi
Fie sub streşini de mal, ori sub steiul din stînca cea 'naltă,
Cît şiroieşte pe glie şi pînă, cu Soarele-n ceruri,
Iarăşi pot ziua să-şi lucre – aşa, copleşit, pretutindeni,
De-arme şi arme, Eneas mai ţine-al războiului nour,
Pînă să tune-n sfîrşit, tot strigînd şi-ocărînd, înspre Lausus:
„Unde dai buzna să mori, fapta peste puteri cutezîndu-ţi?!
Te-ai amăgit, în evlavia ta!" Dar acela, totuna,
Încă dă iureş, nebun: astfel tot mai cumplită mînie,
Iată, -l cuprinde pe domnul dardan, iară Parcele firul
Cel de pe urmă lui Lausus i-l torc – cum Eneas, năprasnic,

Sabia-i tare de-a dreptul şi-o vîră în tînăr, cu totul.
Vîrful răzbate şi scutul – firavele bietului arme –
Şi straiu-i moale, pe care-a lui mamă-l ţesuse cu aur,
Şi pieptul tot, lac de sînge. Se duse, mîhnită, -n văzduhuri
Viaţa-i, spre Mani, fluturînd, şi-al lui trup îl lăsă, pe vecie.
Dară cînd astfel văzu chipul mortului, faţa-i pierindă,
Chipul pălind, de mirare-a vedere, gemu din adîncuri
Anhisiadul, cu milă, şi dreapta şi-o-ntinse spre dînsul,
Iar al lui suflet se strînse la gîndul pios, de părinte:
„Ce poate-acum, neferice copile, cu ce să-ţi cinstească
Firea piosul Eneas şi-a tale mari fapte de laudă?!
Armele – te-au bucurat! – ţi le ţine-ale tale, iar trupul
Manilor tăi părinteşti şi cenuşii li-l dau, de-asta-i grija!
Fie-ţi aceasta, sărmane, a ta mîngîiere în moarte:
Cazi prin Eneas, sub dreapta-mi mărită!" Apoi şi-ocărăşte
Soţii, ce stau şovăind, şi-l ridică el însuşi din ţăr'nă,
Sîngele negru pătînd a lui plete, frumos împletite.
Tatăl acestuia sta, între timp, lîngă-a Tibrului unde,
Răni şi-îngrijea şi ştergea, iar în valul curat spăla trupu-i,
Înviorat, sprijinit de un trunchi. Mai alături şi coiful
Stă şi atîrnă de-un ram, iar în pajişte-s marile-i arme.
Sînt împrejuru-i doar tineri aleşi – gîfîind, el tînjeşte,
Pleacă grumazul în piept, răspîndind împrejur lunga-i barbă.
Multe se roagă să afle de Lausus şi tot îşi trimite
Soli ca să-l cheme-ndărăt şi să-l ia la mîhnitu-i părinte,
Însă pe Lausus soţii pe scut l-aduceau, fără viaţă,
Tare jelind preamărită-i făptură, cu rana-i grozavă.
Gîndul, sub rea prevestire, -al lor geamăt ştiu de departe:
Colb din belşug pe căruntul său creştet presară, spre ceruri
Mîini amîndouă-nălţînd, şi se-aruncă pe trupul ce zace:
„Oare atîta, copile, fu pofta ce-n viaţă mă ţine,
Cît pentru mine să las ca să cadă vrăjmaşului pradă
Cel ce mi-e fiu?! O, vai mie! Acum, abia, greaua pieire,
Bietul de mine, -am aflat! Iată rana, adîncă, pătrunsă!

Tot eu, o, fiule drag, ți-am pătat al tău nume-n nelege,
De mă-alungară din tron, de la sceptrul străbun, sub grea ură!
Patria s-ar fi căzut ca să-mi deie pedeapsă, -n obida-i,
Iar prihănitul meu suflet o mie de morți să-l cuprindă!
Dară acum mai trăiesc printre oameni şi calc sub lumină ...
Însă mă duc, vin şi eu ... !" Cum grăi, se ridică-n picioru-i
Cel vătămat şi, cu toate că nu poartă-n rana-i tărie,
Neabătut, calu-şi cere – acesta era a lui cinste,
Şi mîngîiere-i era – la războaiele toate cu-acesta
Învingător purcedea. Ci grăi spre, mîhnit, telegaru-i:
„Rhaebe, destul – muritorilor lucru destul pe-astă lume
Dacă le este ceva – am trăit: fie azi îl despoi, sub crunt sînge,
Învingător, pe Eneas, şi capul i-l porți – iar lui Lausus
Răzbunători îi vom fi amîndoi – ori, de nu-i nici o cale
Sila-ne ca să-l învingă, -om cădea dimpreună, mărite
Căci nu socot că poruncă străină răbda-vei, ori Teucri!"
Astfel grăind, şi-aburcă mădularele lui cunoscute,
Sus, de-a călare, în mîini amîndouă cu bunele-i suliți:
Capu-i lucea sub aramă, cu tuiul zbîrlit, sus, în creştet.
Iute ca vîntul prin mijloc el iureş dădu. Îl frămîntă
Neabătut şi ruşinea şi jalea, cu mare mînie,
Cum şi, în suflet, iubirea nebună şi-a sa bărbăție.
Iată cum el pe Eneas de trei ori, glas mare, l-îndeamnă,
Iară Eneas îl vede şi, multbucuros, el se roagă:
„Astfel să deie al zeilor Tată şi 'naltul Apollo,
Doar să te-apuci să te bați!"
Numai atîta grăi, şi-i ieşi, să-l doboare cu lancea.
Celălalt, iar: „Ce mă mai îngrozeşti, o, multcrîncene, -acuma,
Cînd pe fecior l-ai ucis?! Doar aşa m-ai pierdut cel mai bine!
Nu ne e frică de moarte, de zei nici atît nu ne pasă!
Lasă-te – căci am venit ca să mor: ăsta-i darul de cinste
Ce ți-l aduc, mai întîi!" Cum grăi, lancea-şi dete spre duşman,
Una, şi alta, şi alta, le-aruncă, şi zboară, în juru-i
Roată cum da – dar le-opreşte boltita lui pavăză de-aur.

Cum sta Eneas în loc, de trei ori călări împrejuru-i,
Suliți cu brațul zvîrlind – de trei ori şi viteazul din Troia
Toată pădurea de suliți o-abate cu scutu-i de-aramă.
Iară apoi, cum zăbava-i deajuns şi-i sătul să-şi mai tragă
Vîrfuri din scut, ba-l apasă şi lupta ce nu-i deloc dreaptă,
Tot căutînd, frămîntat, pîn' la urmă dă iureş, şi-n capul
Calului cel luptător, printre tîmple, -i înfige-a sa lance.
Sus se înalță, în două picioare, lovit, telegarul,
Bate-n deşert din copite şi cade, prinzînd călărețul
Chiar dedesubt, cum se duce în cap şi se frînge din umeri.
Ceru-n văpaie de strigăt l-aprind şi Troieni, şi Latinii:
Zboară Eneas spre el şi îşi trage din teacă jungherul,
Iar, de deasupra: „Au unde-i Mezențiu cel aprig, cu toată
Crunta-i tărie de suflet?!" Spre el şi Tyrrhenul, cînd cerul
Iar îl zări, sus privind, şi-şi veni, cît de cît, mai în fire:
„Crîncen vrăjmaş, ce ocară-mi mai dai şi m-amenințI cu moartea?!
Nu-i vreo nelege-n omor – nu aşa am intrat eu în luptă,
Nici legămînt n-a făcut, pentru mine, cu tine-al meu Lausus!
Una, de e vreo iertare înfrînților duşmani, mi-e ruga:
Rabdă ea trupu-mi țărîna să-l ia! Ştiu, cumplită li-i ura,
Rău mă-nconjoară la-ai mei – dar te rog, le fereşte smintirea
Şi cu-al meu fiu în mormînt tu mă lasă părtaş a ajunge!"
Astfel grăind, el primi, cu ştiință, -n gîtleju-i jungherul,
Iară, cu valuri de sînge, vărsă şi-al lui suflet dintr-însul.

illa furens, acriquæ incensa dolore,
Tradit Equum Comiti, patriusque assistit in armis:
Ense pedes nudo, parmaque inhorrida parma.
At Iuvenis vicisse dolo ratus, avolat ipse,
Haud mora, conversis quæ asseruit habenis,
Quadrupedemque citum ferratis calce fatigat,
Vane Iuvenis, frustraque animis elate superbis
Nequicquam patrias tentasti subvertere arces,
Nec fraus te incolumem fallaci perferet hosti,
Hæc fatur Virgo, & pernicibus ignea plantis
Transvolat equitum cursus frenisque adversa momordit
Congreditur pensisque ferit sub pectore ensem.
Ralpho Freman de Aspenden in Com: Norf. Arm: Tabula merito volitat.

Camilla îl ucide pe Aunus

CÎNTUL XI

Închinînd drept trofeu armele lui Mezențiu, Eneas rînduieşte cele cuvenite lui Pallas şi apoi îi trimite trupul acasă, la Evandru (1-99). Cele două tabere hotărăsc douăsprezece zile de pace spre a-şi îngropa morții (100-224). Întorşi de la Diomede, solii lui Latinus spun că acesta nu vrea să li se alăture, ci le dă sfat să facă pace cu Troienii (225-295). Latinus, susținut cu tărie şi de Drances, astfel îşi îndeamnă sfetnicii (296-375), însă Turnus, întors la luptă, cere cu înverşunare războiul (376-444). Dar vestea apropierii oştilor lui Eneas rupe sfatul şi grăbeşte reluarea bătăliei, făcîndu-l pe Turnus, care pleacă să oprească duşmanul într-o trecătoare, să lase aici comanda către Volusus, Messapus şi Camilla (445-531). Diana o trimite jos, pe pămînt, pe Opis, să răzbune viitoarea cădere a Camillei, pe care o şi vesteşte, după ce i-a istorisit viața (532-596). În luptele dintre Etrusci şi Troieni, de o parte, şi Rutuli şi Latini, de cealaltă, se vădeşte curajul Camillei (597-724). Dar, în vreme ce Tarchon luptă vitejeşte, ea se lasă ademenită de podoabele lui Chloreus, după care aleargă, ca fetele, şi ajunge să cadă ucisă de sulița lui Arruns (725-835). După poruncă, Opis îl doboară şi ea pe Arruns cu o săgeată fermecată (836-867), dar toți Rutulii fug înspre cetate, aducînd panica în oraş (868-895), astfel că Turnus, după aflarea unor asemenea ştiri, se retrage treptat, tot urmărit de Eneas, iar căderea nopții aduce cu sine întreruperea bătăliei, sub zidurile cetății Laurentum (896-915).

Între acestea, sui Aurora, Oceanul lăsîndu-l,
Iară Eneas, adînc turburat de atîtea măceluri –
Griji de nespus îl apasă, ca soții să-și aibă-ngroparea –
Învingător, mai întîi, închina către zei, spre Luceafăr:
Mare stejar, dezbrăcat de-a lui ramuri stufoase, movilei
Sus i-l înfipse, în creștet, iar lucii pe el trase arme,
Cele luate acum lui Mezențiu, trofeu pentru tine,
Mare Stăpîn în război! Pune creasta în sînge muiată,
Suliți ciuntite-ale lui și cu platoșa-i rău găurită –
De doua ori cîte șase izbiri – și-apoi scutul de-aramă-l
Pune în stînga, iar sabia, -n fildeș, de gîtu-i atîrnă.
Astfel, apoi, pe tovarăși – cum sta-nconjurat dimprejuru-i
De ceata mare de capi – îi îndeamnă, grăind, sub urale:
„Mare ni-i fapta-mplinită, viteji! Orice teamă se ducă,
Piară, de-acum înainte! Căci iată ce spolii luarăm
Regelui trufaș, ce pîrgă-n război: pe Mezențiu aicea
Cu a mea mînă l-am pus! Cale-acum către rege, -n cetatea-i!
Arme cu suflet vă puneți, războiului dîndu-i nădejdea,
Nici o zăbavă să nu vă încurce, de-ndată Cereștii
Ce-or hotărî mîndre steaguri să luăm, și oștirea din taberi,
Ori să vă-ntîrzie gîndul, bătut de vreo spaimă deșartă!
Dară, estimp, și pe soți, ne'ngropatele trupuri, țărînei
Să-ncredințăm – dacă asta-i cinstirea ce-n Hades au morții!
Mergeți și nobile inimi, ce patria-aceasta ne-o dară,
Sînge vărsînd, le slujiți, închinîndu-le darul din urmă,
Iar, cel dintîi, la-ntristata-i cetate să-l duceți pe Pallas,
Pîn' la Evandru-părinte: pe el, strălucind bărbăția-i,
Ziua cea neagră-l luă, azvîrlindu-l în moartea cumplită!"
Astfel grăi lăcrimînd și spre casă el pasu-și îndreaptă,
Unde Acoetes, bătrînul, păzea trupu-ntins al lui Pallas
Cel răposat – el fusese, cîndva, pentru-Arcadul Evandru
Omul de strajă în arme, dar nu tot sub piaza cea bună
Soț și acuma-i venise feciorului drag, să-l păzească.

Toți împrejur stau, din casă, şi toată mulțimea troiană
Şi-a Ilionului fiice, din vechi obicei, despletite.
Dară, de cum pe sub'naltele porți lin păşit-a Eneas,
Geamăt adînc înălțară la ceruri, bătînd a lor piepturi,
Iar încăperea regească răsună de greaua-le jale.
Însuşi, pe perne cînd capul lui Pallas, ca neaua, -l zăreşte,
Iară, în pieptul cel neted căscîndu-se larg cruda-i rană
Cea din tăiş ausonic, grăi, revărsînd şir de lacrimi:
„Oare pe tine, sărmane copile, cînd sta să-ți zîmbească,
Tocmai atuneca Fortuna răpitu-te-a nouă, domnia
Să nu mi-o vezi răsărind şi izbînda să n-o porți acasă?!
Doar nu aceasta, atunci, lui Evandru-mi fusese făgada,
Cînd, la plecare, mă îmbrățişase, cu gînd să mă-ndemne
Marea putere s-o iau, şi cu grijă-mi da sfat cu priință,
Tari să se-arate vitejii în lupta cu-un neam fără milă!
Iată-l acum pe acela, -amăgit de-o deşartă nădejde,
Cum, poate, rugi mai înalță şi umple cu daruri altare!
Noi, însă, tînăru-i fiu, răposat, şi, Cereştilor rugă
Nemaiputînd închina, i-l aducem, cu tristă cinstire!
Nefericite – a fiului tău îngropare vedea-vei!
Oare acestea-s alaiuri ce-am vrut şi-aşteptate triumfuri?!
Asta-i al meu crezămînt?! Dar, Evandru, măcar nu-l vedea-vei
Sub ruşinoasă lovire căzut, nici nu vrea-vei ca moartea
Grea să te ia, fiindcă fiul ți-e viu! O, ce strajă pierdut-ai
Tu, Ausonie largă, şi cîtă pierzi tu, o, Iúlus!!"
După ce-l plînse astfel, dă poruncă, ei trupul să-l ieie,
Biet, şi să-l poarte-n alai doar aleşi, unul şi-unul, vitejii
Care să-i fie-nsoțirea din urmă şi-a tatălui lacrimi.
O, prea puțină, de soi, mîngîiere-n adînca lui jale,
Dar datorată din plin nefericelui tată de-acasă!
Unii, neleneşi, adună o leasă din tinere ramuri,
S-o împletească cu crengi de stejar mlădios şi de cinste.
Iar înălțatul lui pat i-l ascund sub a frunzelor umbră.
Iată, aicea pe tînăr îl pun, preamărit, pe-aşternutu-i,

Tot ca pe-o floare aleasă, culeasă de-o mînă fecioară,
O viorea delicată, sau, poate, o-ntristată zambilă,
Căreia nu i-au pierit strălucirea şi mîndra frum'seţe,
Dar Maica Glie nu are cum via ei viaţă s-o ţină.
Iară Eneas, apoi, scoase două veşminte lucrate
Numai cu purpură şi-aur, pe care, ferice de trudă,
Însăşi, cîndva, le ţesuse, cu mîna-i, Sidonia Dido.
Iară urzeala cea fină-o-nvrîstase -n fireturi de aur.
Unu-l îmbracă pe tînăr, să-i deie cinstirea din urmă,
Celălalt, văl, îi cuprinde-a lui plete, avînd ca să ardă.
Şi-apoi adaugă, mulţime, răsplăţi pentru lupta de-acolo,
De la Laurentum – iar prada-n alai să i-o poarte-i porunca.
Cai mai trimite, şi arme, luate vrăjmaşilor înşişi.
Mîini, iar, la spate legase acelor ce, umbrelor jertfe,
Îi va jertfi, cu-a lor sînge să-mproaşte a rugului flăcări.
Trunchiuri de lemn, îmbrăcate-nvrăjmaşele arme, vor duce
Capii, ei înşişi, pe ele stînd scrise duşmanele nume.
Dus e de braţe Acoetes, bătrînul, topit, neferice:
Ba al lui piept el şi-l bate cu pumnii, ba-şi zgîrie faţa –
Cade întins la pămînt, iar tot trupul cu ţăr'nă-şi presară.
Poartă şi carul mînjit doar de sînge rutul pe-a lui oişte,
Calul războinic, apoi, iară frîie de aur, pe Aethon:
Merge, cu lacrimi, şiroaie, grei picuri obrajii îi udă.
Alţii îi poartă-a sa lance şi coiful – cum restul doar Turnus,
Învingător, le-a luat. Vine oastea, mîhnită, cu Teucrii,
Vin toţi Tyrrhenii pe urmă, şi-Arcazii, cu arme întoarse.
După ce şirul întreg, soţii toţi, se scurseseră-n rînduri,
Stete Eneas în loc şi, cu geamăt adînc, le adaugă:
„Soarta războiului, grea şi cumplită, de-aicea ne cheamă,
Tot ea, aiurea: cu bine, pe veci, preamăritule Pallas,
Veşnic cu bine te du!" Doar atît, şi-ai lui paşi şi-i întoarse,
Iar, către ziduri înalte, în taberi degrabă s-ajungă.
Iată că vin soli de pace din marea cetate latină,
Încununaţi cu măslin şi rugîndu-se-adînc de iertare:

'Trupuri să poată lua de pe cîmp, unde stau prăvălite,
Cei doborîți jos, sub fier, să îngăduie-a-i pune țărînii.
Lupta-nceteze cu-nfrînții şi cei care-s duşi de pe lume,
Cruțe-i pe cei ce-i numise el 'gazde' şi 'socri', odată!'
Bunul Eneas, văzînd că se roagă doar lucruri de bine,
Îngăduința le-o dă şi astfel le adaugă-n cuvinte:
„Care nevrednică soartă, Latini, v-aruncă în războiul
Mare şi greu, hotărînd ca prieteni cu noi să n-ajungeți?
Pacea mi-o cereți acum pentru morți, cei ce Marte-i ucise?!
O, şi-încă cum aş dori să le-o dau şi acelora-n viață!!
Nici nu veneam, dacă Soarta sălaş nu-mi dădea şi-aşezare,
Nici n-am război cu un neam: însă regele-a noastre-nțelegeri
Şi ospeție-a lăsat, încrezîndu-se-n Turnus şi-n arme.
Se cuvenea, mai degrabă, ca Turnus să-nfrunte în față
Moartea aceasta! De vrea să-şi încheie războiul, pe Teucri
El de aici alungînd, şade bine cu mine să lupte!
Viață să aibă acela cui zeul şi dreapta i-o da-vor!
Mergeți acum şi pe rug aşezați-vă oamenii voştri!"
Astfel Eneas grăi. Ei stătură ca muți, în tăcere,
Ochii-ntre ei ațintind şi cu fețe olaltă, plecate.
Iară apoi mai bătrînul, pe Turnus cel tînăr pornitul,
Drances, cu ură şi pică, la rîndu-i, astfel glăsuit-a:
„O, tu, bărbate din Troia, viteze cu faimă slăvită,
Dar preaslăvit şi prin arme, la ceruri ce laudă-ți e-ntîia?
Au că eşti drept, mai presus, sau războiul şi fapta-ți mai mare?
Noi le vom duce, acestea, voioşi, în cetatea de-acasă,
Iară pe tine, de-a fi ca Fortuna să-ți deie vreo cale,
Lîngă Latinus, ce-i rege, te-om pune – să-şi cate el, Turnus,
Altă-nsoțire! Ba chiar şi sortitele ziduri 'nălța-vom,
Stînci mari pe umeri ducînd pentru-o nouă a Troiei cetate!"
Astfel grăi, iară toți, deopotrivă-ntr-un glas, fremătară.
Zile de două ori şase-au legat, cu zălog pentru pace.
Deci, tot la fel, în pădure şi Teucrii, precum şi Latinii,
Amestecați, bîntuiră-nspre creste. Răsună sub fierul

Greu al securii şi frasini înalți, cade pinul din ceruri,
Nu încetează nici icuri stejari să despice, nici cedri
Înmiresmați, iară carele poartă al codrilor geamăt.
Faima, în zbor, se dusese de-acum, vestitoare de jale,
Ca pe Evandru şi-a sale palaturi şi ziduri să umple:
Ea, care-abia pomenea către Latiu cum Pallas învinge.
Dară năvală Arcazii la porți şi, din vechile datini,
Facle cernite-şi luară: luceşte, lung şir, sub văpaie
Calea-n cetate şi-n jur licuri scapără-n toată cîmpia.
Vin Frygienii-mpotrivă, alai, şi se-alătură celor
Care jeleau ne'ncetat. Cînd văzură cum intră-ntre case,
Mamele umplu oraşul mîhnit de-o prelungă strigare.
Dar pe Evandru nu este putere să-l țină departe,
Ci pînă-n mijloc pătrunde: se-azvîrle deasupra lui Pallas,
Pe năsălie-aşezat şi se ține cu lacrimi şi geamăt,
Iară de-abia dacă glasul găseşte-ncă drum să mai iasă:
„O, nu acestea tu, Pallas, le făgăduiseşi, odată,
Tatălui tău – ci cu grijă c-aveai să te-avînți către Marte!
Nu eram neştiutor ce putere-ar avea noua slavă
Şi cît de dulce-i cinstirea în lupta cea grea dobîndită!
O, neferice ți-e pîrga şi grea-nvățătura-n războaie,
Tînăr fiind, cea dintîi! O, nici unul din zei nu vroit-a
Glasul şi ruga-mi s-asculte! O, biata-mi soție, ferice
Fost-ai: prin moarte-ai scăpat să nu guşti din paharul acesta!
Eu, dimpotrivă, trăind, chiar şi soarta-mi înfrînsei, pe lume
Să mai rămîn – eu, părinte! De-aveau ei, Rutulii, pe mine
Să mă străpungă avan, soț Troienilor dus pînă-n luptă!
Sufletul mi l-aş fi dat, şi alaiul pe mine acasă
M-ar fi adus, nu pe Pallas! Nu, Teucri, nu voi aveți vină,
Nici legămîntul, ori dreapta cea dată: sortit bătrîneții
Asta ni-era – pentru noi! Iară, dacă o moarte pripită
Fiul meu drag l-aştepta, ucigînd mii de Volsci mai 'nainte
Şi aducînd pe Troieni către Latiu – iubită i-i moartea!
Nici n-aş putea eu mai bine, o, Pallas, să-ți caut mormîntul,

Ca Frygienii măriți, ca piosul Eneas, şi-alături
Capii Tyrrheni şi, cu ei, şi oştirea Tyrrhenilor, toată:
Mîndre trofee aduc – pe acei ce sortitu-i-ai Morții.
Ba chiar şi tu trunchi stăteai, uriaş, şi cu arme pe tine,
Turnus, de ani şi puterea-ți erau pe potriva lui Pallas!
Dar, biet de mine, de ce îi mai țin eu pe Teucri din luptă?!
Mergeți şi-aminte luați, vorbă duceți slăvitului rege:
„Dacă trăiesc şi mai rabd, cînd iubitul meu Pallas se duse,
Doar dreapta ta m-a făcut, ce-i datoare spre fiu şi spre tată
Turnus să piară ucis! Doar aceasta e fapta ce-aşteaptă
Laudelor tale adaos să dea! Nu mai caut plăcerea
Vieții (nu-i drept!) ci doar veste lui Pallas să-i duc, jos, în Moarte!"
Dar Aurora, estimp, aducea muritorilor, bieții,
Draga lumină din zori, amintindu-le lucrul şi truda.
Iară Eneas-părinte şi Tarchon pe margini de maluri
Ruguri 'nălțară. Acolo şi-au dus, fiecare, să pună
Trupuri ucise, în datini: cînd puseră focul cel negru,
Cerul înalt se-nveli într-o beznă, de neguri cernită.
Trei ori, în fulger de arme-nzăuați, alergară la ruguri,
Jur împrejur de trei ori dară-nconjur, cu cai şi cu care,
Focului trist ce urca, bocitoare 'nălțînd mare strigăt:
Țăr'na e udă de lacrimi, sînt ude şi armele toate.
Cerului strigăt îi urcă, viteaz, ca şi-al trîmbiței țipăt.
Unii aruncă în flăcări ce pradă-au luat, despuind-o
De pe Latini – coifuri bune şi săbii măiastru lucrate,
Frîie şi roți fierbîntate. O parte şi daruri ştiute –
Scuturi ce înşişi purtară şi armele nefericite –
Trupuri de vite, mulțime, căzură jertfite-n dar Morții,
Dară şi porcii zbîrliți, ca şi turme-n ogoare luate,
De peste tot, înjunghiate la rug. Iar, apoi, pe tot țărmul,
Stau şi privesc la-ai lor soți cum se duc şi se-aştern lîngă ruguri
Încă arzînde şi nu pot fi smulşi, pînă ce Noaptea, -n rouă,
Nu şi-a rotit al ei cer plin de stele ce scapără-n slavă.
Nu mai puțin, mai departe, Latinii, bătuți de-a lor jale,

Ruguri, la rînd, fără număr, durară, şi trupuri, o parte,
Deteră ţăr'nei, vitejii, şi-o parte le iau, să le ducă,
Unii spre-ntinsele-ogoare, pe alţii-ndărăt, în cetate.
Mulţi însă, gloată de-a valma, grămada măcelului groaznic,
Fără cinstiri, făr' de număr, îi ard, pe-ntrecute, pe-ntinsuri,
Zările largi licăresc de văpăi şi de foc, pretutindeni.
Zorii spre ziua a treia din cer alungau recea umbră,
Cînd, întristaţi, dărîmau grea cenuşă, cu dragi oseminte,
Amestecate, din rug, şi turnau caldă ţăr'nă deasupra.
Însă prin case, -n cetatea bogatului rege Latinus
Bocet se-nalţă, grozav, iară jalea e cea mai adîncă.
Mame şi biete nurori, iubitoarele inimi de soră,
Vaier şi vaiet vuind, şi copiii orfani de-al lor tată
Blestemă greu ce războiu şi ce nuntă poftitu-şi-a Turnus.
Zic să se bată cu fier chiar el însuşi, în lupta cea dreaptă,
Dacă-al Italiei scaun şi-întîia cinstire-o doreşte.
Crîncen adaugă Drances acestea şi dă mărturie
Singur că el e chemat, numai Turnus la luptă să iasă!
Dar, dimpotrivă, la fel, prea adesea-s păreri pentru Turnus,
Multe de tot, iar regina cu numele-i mare dă sprijin,
Faima îl laudă mult pentru-atîtea 'nălţate trofee.
Printre aşa frămîntări, cît tot fierbe oraşu-n răscoală,
Iată că lor, greu mîhniţi, le vin soli, să le deie răspunsuri
De la Tydidul, din marea-i cetate: nimic nu făcură
Chiar şi cu-atîtea strădanii şi trudă – nici daruri, nici aur
N-au cîntărit, ba nici rugi preaplecate: Latinii să-şi cate
Arme aiurea-mprejur, ori să-i ceară Troianului pacea.
Greu copleşit e de jale şi regele însuşi, Latinus:
Iată, vădeşte mînia cerească, vădesc şi morminte
Cum că Eneas sortit şi adus e de-a zeilor vrere!
Cheamă la sfatul cel mare pe-ai săi, cei dintîi şi de vază,
Tare poruncă-mpărţind ca să vie-n palatu-i, măritul.
Ei se adună olaltă şi vin, mare lume, -n palaturi,
Căile large umplînd. Şade-n mijloc, bătrîn, între dînşii,

Primul cu sceptru din ei, dar nu vesel, slăvitul Latinus,
Iară poruncă le dă ca să spună îndată, pe față,
Solii din urbea Etolă ce-aveau, şi le cere răspunsuri,
Toate la şir şi cu rost. Se lăsase o mută tăcere,
Astfel că Vénulus, ascultător, începu să cuvînte:
„Fost-am şi noi, oameni buni, pînă-n tabăra-argivă, departe,
La Diomede, luînd cale lungă, trecuți prin primejdii,
Însă răzbit-am prin toate, -ajungînd pîn' la mîna vestită
Ce-a doborît Ilionul. Aici Argyrípe durat-a,
După porecla de-acasă, luînd el Gargánul Iapygic.
După ce-nl'untru păşirăm şi voie-a grăi căpătarăm,
Puserăm marile-odoare, spunîndu-ne țară şi nume,
Şi-apoi vădirăm război şi vrăjmaşi şi de ce stăm în Arpi.
Cînd auzit-a acestea, cu grai potolit ne răspunse:
'O, fericite, voi, neamuri, cîndva, cînd Saturn vă domnise,
Vechi Ausoni – ce noroc vă luă, hărțuindu-vă, pacea
Şi vă îndeamnă, avan, să intrați în războaie străine?!
Noi, ce intrarăm cu fier, siluind Ilionului țara
(Nici nu grăiesc lîngă ziduri înalte ce fapte-nchinarăm,
Nici cîți Simóeis ascunde, viteji!), negrăită durere
Am ispăşit, pretutindeni, luînd grea răsplată de crime,
Milă chiar Priam să aibă! O ştie şi steaua Minervei
Cea încruntată, şi Steiul Euboic şi-avanul Cafereus,
Răzbunător! Către țărmuri străine ajuns-au, oştirea,
Care şi cum: Menelau al lui Atreus la Próteus ajunse,
Pîn' la coloanele lui, iar Ulisse văzut-a Cyclopii
Etnei, grozavi! Să mai spun de domnia lui Neoptolemus?!
Idomeneu, cel gonit cu Penații?! Sau Locrii cei libyci?!
Însuşi măritul Aheilor rege, cu scaunu-n Mycene,
Moartea-şi văzu, chiar în prag, doborît de cumplita lui soață,
Cum s-a întors: un ibovnic înfrîntu-l-a – Asia-nfrîntă!!
O, cum de zeii-mi luară, ca, 'ntors la străbune altare,
Soața mea dragă s-o văd şi, frumoasă ca-n vis, Calydona!!
Încă şi-acum tot mă bîntuie rău negrăite vedenii,

Îngrozitoare, iar soții pierduți se topiră-n văzduhuri,
Înaripați, rătăcind, biete paseri pe rîuri – grozavă
Oh, alor mei le e cazna! – se tînguie-n vaier prin steiuri!
Asta aveam de-aşteptat chiar din vremea de-atunci, cînd, nebunul,
M-am repezit cu-al meu fier către trupuri de zei, care-s sfinte,
Şi-am cutezat ca pe Venus la mînă s-o-nțep cu-a mea lance.
O, nu vroiți, nu mă-mpingeți la astfel de lupte pe mine!
Nu mai am lupte a da cu Troienii, odată ce fost-a
Însuşi Pergamu-n ruină căzut! De vechi patimi nu-s vesel,
Nici amintirea cu drag n-o păstrez! Iar ce daruri de-acasă
Iată, -ați adus, i le dați lui Eneas: stăturăm în față,
Arme şi brațe-ncercînd – ştiu, mă credeți că ştiu, cît de tare
Scutu-şi înalță, mărit, ce vîrtej i-este sulița-n aer!
Dacă era ca din Ida şi țara-i să nască, asemeni,
Doi încă, mîndri viteji, şi venea spre-a lui Inachus spiță
Dîrzul Dardan, însăşi Grecia-avan plîngea soarta-i, întoarsă!
Tot ce-a mai fost vreo zăbavă la Troia cea aspră, sub ziduri,
Mîna lui Mector şi a lui Eneas făcură – să steie
Încă izbînda grecească, răbdînd zece ani de-amînare.
Suflet ei doi, tot ei doi, mari în arme, vitejii de seamă,
Dară acesta pios, mai presus! Dreapta dați-vă-n pace,
Cît mai puteți – iară armele-n arme a bate să nu vreți!'
Iată răspunsu-i cum stă, rege bun, ți l-a dat tot un rege:
L-ai auzit, cum i-e gîndul asupra războiului crîncen!"
Solii de-abia cuvîntară, că murmuru-n jur se-ntețise,
Nu tot la fel, între-Ausoni – tot cum stîncile ferecă rîul,
Iar în genunea închisă, -n şuvoiul cel iute-i un vuiet
Viu, viforîtele maluri avan volburînd, vad sub valuri.
Dar, cînd s-au mai domolit şi tăcut-au cu toții din gură,
Zeilor dînd închinare, din scaunu-i înalt grăi domnul:
„Chiar mai 'nainte-aş fi vrut să-ncheiem, o, Latini, cu pricina
Cea mai de seamă de-aici, şi aşa ne-ar fi stat şi mai bine,
Nu sfat acum să luăm, cînd sub ziduri duşmanul adastă!
Greu şi zadarnic război, oameni buni, noi purtăm cu vitejii

Cei neînfrînți, neam de zei, şi cei care nu simt osteneala
Prin bătălii, şi nu pot să se lase, învinşi, de la arme!
Dacă nutreați vreo nădejde-a Etolilor, c-au să v-ajute,
S-o părăsiți! Fiecare-i nădejdea, prin sine, nu mare,
Cum şi vedeți! Iată, restul prăpăd e şi zace-n ruină,
Ochii cum pot să vă vadă şi mîinile-atinge, în față.
Nu stau vreo vină să caut cuiva: ce-a putut bărbăția
Fost-a văzut – s-a dat lupta cu toată puterea domniei,
Însă acum, de stă gîndul şi şovăie, pus la-ndoială,
Am să prefir şi pe scurt – luați aminte! – v-oi spune pe dată:
Am un ogor din strămoşi lîngă Rîul Etrusc, pe-a lui maluri,
Lung spre Apus şi întins pînă chiar în hotar cu Sicanii.
Ară Aurunci şi Rutulii, lucrează cu plugul coline
Aspre şi tari, la păscut şi păstrînd ce-i mai sterp de pe ele.
Toată întinderea-aceea şi pînă în pinii din munte
Meargă, cu bun prieteşug, către Teucri, cu legea aceeaşi,
Sub legămîntul de soți, să-i avem de acum în domnie:
Steie în țară, de-atîta-i de drag, ziduri 'nalte dureze-şi!
Iară, de alte hotare-au în gînd, alte neamuri să prindă
Şi la-ndemînă le este să plece din țara-ne-aceasta,
Nave, de două ori zece, stejari din cei mîndri, italici,
Le-om întocmi, sau mai multe, de pot a le umple: sînt lemne,
Ba cîte vrei, lîngă rîu – doar să spună, şi nave avea-vor
Cîte şi cum le doresc! Noi le dăm brațe, loc şi aramă!
Ba, mai presus, hotărîm să se ducă, din neamuri de frunte,
Ca să ne poarte cuvîntul, cu rost întărind legăminte,
Soli, chiar o sută la număr, în mînă cu ramuri de pace,
Daruri ducînd şi talanții de aur şi fildeşul mîndru,
Scaun de domn şi veşmîntul de rege – însemnele noastre.
Sfatul vi-l dați, dimpreună, cu bun ajutor la nevoie!"
Drances atuncea, tot el, mînios – cel pe care cu slava-i
Turnus l-umplea de-o piezişă obidă, doar ghimpi şi amaruri,
Larg la avut şi destoinic la vorbă, dar nu şi-n războaie
Brat priceput – însă-n sfat socotit nu de proastă părere,

Tare în vremi de răscoală (el, nobil de neam, după mamă,
Trufaş, la fel – însă tatăl, de tot neştiut, nu-i da pace)
Sus se ridică şi vorbe-i aruncă, cum ura-l aprinde:
„Nu e deloc lucru tainic, nici nu duce lipsă de glasul
Nostru la sfat, bune rege! Cu toţi îşi arată ştiinţa
Care-i poporului faptul de bine, dar pregetă-a spune.
Numai să-mi deie-a grăi ca om liber, şi ifosul lase-şi
Cel ce sub rele-auspicii şi pieze, cu strîmbe moravuri –
Căci voi grăi răspicat, chiar de arme şi moarte-ameninţă –
Dete lumina din frunte-a vitejilor noştri să cadă,
Iară întreaga cetate în jale-o zvîrli, cum încearcă
Tabăra Troiei, cu crezul în fugă, iar ceru-l aţîţă.
Dă încă-un dar la acelea ce, multe, socoţi a trimite
La Dardanizi, bune rege, şi-a spune tu dat-ai poruncă!
Nu te lăsa-nfricoşat de-a nici unuia grea silnicie,
Ci fiica ta unui ginere vrednic, cu nuntă slăvită
Dă-i-o, părinte, iar pacea cu veşnice fire o leagă!
Iar, de atît ni-i de mare şi groaza ce gîndu-l cuprinde,
Să-l îndemnăm chiar pe el şi să-i cerem atîta iertare:
Voia din veac să i-o lese şi Domnului ei, cum şi ţării!
Ce-i tot arunci în primejdii, atîtea şi-atîtea, pe oameni,
Tu, cap şi pricină grea pentru Laţiu, de-asemenea rele?!
Nu e scăpare-n război: de la tine noi toţi cerem pacea,
Turnus, precum şi zălogul cel singur, ce păcii i-e reazim!
Eu, cel dintîi, pentru care-ţi închipui că ura-i menită
(Fie, ce-mi pasă, aşa!), iată vin şi mă-nchin cu-a mea rugă,
Milă arată! – te du, alungat, şi trufia ţi-o lasă!
Prea am văzut noi, înfrînţi, numai moarte, ogoarele arse!
Sau, dacă faima te-ndeamnă, şi-atîta-i tăria din pieptu-ţi,
Dacă în suflet atît ţi-s de dragi şi palaturi şi zestre,
Haide, cutează şi ieşi, pieptul tău pe vrăjmaş să-l înfrunte!
Oare, ca Turnus să ia şi să-şi ducă regeasca mireasă,
Noi, mai de rînd, gloată doar, ne'ngropată, neplînsă mulţime,
Trebuie cîmpuri s-aşternem?! Ba tu, dacă asta ţi-i pofta,

Dacă din Marte, străbunul, mai ai doar ceva – îl priveşte,
Iată, te cheamă în față!"
Firea avană-a lui Turnus se-aprinse la aste cuvinte –
Geme şi-şi smulge din piept, din adînc, glas de mare mînie:
„Largă ți-a fost totdeauna, o, Drances, fîntîna de vorbe!
Mai cînd de brațe-n război e nevoie, întîiul te-ncumeți
Dintre bătrîni a vorbi, cînd i-adună! Ci nu doar cu vorbe
Aula ai a o-aşterne, mărețe, cum zboară, vrăjmaşul
Pînă ce valu-l opreşte, iar sîngele şanțul nu-l umple!
Hai dar şi tună din glas (cum tot faci) şi 'fricos' tu mă cheamă,
Drances, de vreme ce-atîtea căpițe de trupuri făcut-a
Dreapta-ți, din Teucri, slăvite, oriunde-mprejur, peste cîmpuri,
Mîndră trufie-nălțînd! Tot ce poate doar via virtute
N-ai decît, poți încerca – nu departe de-aicea-s duşmanii,
Nici nu sînt greu de găsit, pretutindeni ei zidu-nconjoară!
Mergem, dar, şi-i înfruntăm? Ce te tragi? Oare 'Marte' îți este
Vorbă în vînt, doar pe limbă îți stă, şi-n genunchii nevolnici
Fuga-i, ce dau s-o apuce?!
EU 'să mă duc, alungat'?! Ci pe drept, o, netrebnice, oare
Mie 'alungat' îmi va zice vreunul, văzînd cum şi Thybris
Creşte-necat de mult sînge troian, şi-a vedea cum Evandru,
Stirpea lui toată, palatul, s-au dus, pe Arcazi fără arme?!
Nu aşa m-au încercat şi Bitías şi Pandarus, falnic,
Nici cei pe care, o mie-ntr-o zi, în Tartár îi trimisei,
Morți, cînd m-au prins între ziduri, cu valul vrăjmaş – închisoare!
'Nu e scăpare-n război'?! Cîntă-i asta, s-audă Dardanul
Biete smintit, şi-alor tale-nvîrteli!! Ci mai lasă pe toate
A le întoarce, în spaima-ți cumplită, slăvindu-i pe-aceia,
Marii viteji ce-s înfrînți, iar şi iar, şi-njosind pe Lalinus!
Iată că şi Myrmidonii de frunte de-a Frygilor arme
Iau şi se tem, şi Tydide, ba şi Larisaeul Ahile,
Vezi şi pe Amficlus, rîul, cum fuge de-a Hadriei unde!
Ba şi cum el se preface a frică de-a noastră ocară,
Scîrba de meşter în crime şi vina mi-o creşte prin groază!

Nu, n-ai să-ți pierzi niciodată de mîna-mi (mai lasă-a ta schimă!)
Capul netot şi-al tău suflet: dospească otrava în tine!!
Iară acum către tine, Părinte, mă-ntorc, către sfatu-ți
Mare de-aici: dacă n-ai tu nădejde în armele mele
Încă şi-acum, dacă sînt părăsit şi o-ntoarcere-odată
Ca şi ucişi ne-a lăsat, şi pe veci, cu Noroc fără-ntoarceri,
Pacea s-o cerem cu rugă şi dreapta s-o-ntindem, uscată!
Totuşi, o, dacă aveam şi ceva din ştiuta virtute!
Preafericit mi-e acela-ntre toți, norocit pentru truda-i,
Suflet ales, mai presus, care, asta nicicînd să n-o vadă,
Moartea-şi alese, căzînd şi pămîntul cu dinții muşcat-a!!
Iar, de mijloace avem, tinerimea fiindu-ne-ntreagă,
Şi de-ajutor ne mai vin şi-a Italiei obşti şi popoare,
Dar şi Troienilor slava le fu drămuită cu sînge,
Multul vărsat (căci şi ei au morminte şi clipa-i aceeaşi
Şi vremuieşte la toți), cum de fără obraz, chiar în praguri,
Ne-am prăvăli?! Care tremur ne-apucă 'nainte de surle?!
Doar într-o zi truda cea schimbătoare a traiului, altfel,
Multe în bine-a schimbat – şi pe mulți, schimbătoare, Fortuna
Paşii-ntorcîndu-şi, în joc, aşezatu-i-a tare, temeinic!!
Ei, nu vor fi de-ajutor nici Etolii, nici Arpi – mai bine!
Dar şi Messapus ne-a fi, şi Tolumnius, veşnic ferice,
Mari căpetenii, trimişi de popoare cu nu mică slavă,
Iar, pentru-aceia din Laţiu, aleşi, din Laurentum şi-ogoare!
Vine şi ea, de la Volsci, neam vestit, preamărită Camilla,
Cu a ei ceată, călări, mîndre pîlcuri lucind în aramă.
Iar dacă, singur, pe mine ei, Teucrii, mă vor la-nfruntare
Şi-asta vroiți, şi atît eu de mult stăvilesc bunul obştei,
Mîinile-acestea Izbînda n-a fost să le lase, cu ură,
Cît să nu vreau a-ncerca ce se cade, cu tare nădejde!
Sufletu-mi încă-mpotrivă-i, de-ar fi să-l arate pe-Ahile,
Ori dacă-ar fi să îmbrace el arme la fel, deopotrivă,
Cum făurise Vulcanus! Eu, Turnus, mai jos ca nici unul
Dintre cei vechi şi viteji, vă închin vouă sufletu-acesta

Şi lui Latinus, bun socru!! Pe mine Eneas mă strigă?!
Strige-mă chiar, eu îl rog!! N-are Drances să moară, de zeii
S-au mîniat, nici să ia ce-i vîrtute şi slavă, la mijloc!!"
Astfel stăteau între ei, cumpănind şovăielnice gînduri,
Colo şi-ncoace trăgînd: dar Eneas din taberi pornise.
Sol se iveşte deodată-n palat, cu năvală şi larmă,
Buzna dă, toată cetatea umplînd-o de groază şi freamăt:
'Teucrii', el zice, 'tot vin, rînduiţi, de la-a Tibrului unde,
Iar a Tyrrhenilor cete coboară şi umplu largi cîmpuri'.
Suflete-s turburi pe dată şi inima-n piepturi zvîcneşte
Gloatei, cu mare mînie, de-atîtea pricine stîrnită.
Grabnic ei armele cer, tinerimea la arme pofteşte,
Dar plini de jale-s şi preget bătrînii – de-oriunde dau strigăt
Învălmăşit, necuprins, felurit pînă-n slavă, -n văzduhuri,
Tot cum în crîngul adînc se-aşezară noianuri de păsări,
Ori, poate, -n rîul Padusei, cu balta de peşte, şi strigăt
Dau, răguşite, prin gureşe smîrcuri şi lebede dalbe.
„Ba, oameni buni – spuse Turnus, prinzînd pentru asta prilejul –
„Ţineţi voi sfat, şi, şezînd, lăudaţi-vă pacea, agale,
Ei cît cu armele-apucă domnia!" Atîta mai zise,
Se repezi şi, pe dată, ieşi din slăvite palaturi.
„Vezi tu, Volusus, şi spune spre-a Volscilor cete sub arme
Toţi ca să iasă, şi ia-i pe Rutuli! Călărimea, Messapus,
Ia-o, cu frate-său, Coras, şi s-o-mprăştiaţi peste cîmpuri!
Parte să ţină intrarea-n cetate şi turnuri s-apuce,
Restul pe unde le-oi spune, cu mine să-şi poarte-a lor steaguri!"
Astfel, pe dată, la ziduri se-aleargă din toată cetatea.
Sfatul părintele-nchide, iar tot ce-ncepuse Latinus
Lasă uitării, adînc tulburat de-aşa vremuri mîhnite,
Vini asuprindu-şi, nespuse, că nu l-a primit mai din vreme,
Ginere bun, pe Dardanul Eneas – cîştig al cetăţii.
Unii trag şanţuri la porţi, alţii pietre şi pari la palancă
Iau şi aduc – semn de luptă, iar, crîncen, dă surla înaltă
Grai răguşit, şi, pe ziduri, pestriţă cunună, deasupra-s

Mame şi fragezi băieţi: căci pe toţi pîn' la urmă-i vrea ruda!
Ba şi la templul de sus, pînă şi-n cetăţuia lui Pallas,
Dusă-i, furtună, regina, cu doamne, -ntr-o mare mulţime,
Daruri purtînd – iar alături fecioara Lavinia-i merge,
Blînda pricină-a atîtor necazuri, privirea plecîndu-şi.
Vin după ele mari doamne şi templu-l afumă-n tămîie,
Iară, cu glasuri mîhnite, dau glas de la 'naltele praguri:
„O, luptătoare, Stăpînă-n război, tu, Tritonia, rupe-i
Lancea cu mînă, Fecioară, şi dă-n Frygianul cel lotru,
Jos să-l dobori, la pămînt, prăvălit chiar sub porţile-nalte!"
Turnus, el însuşi, se-ncinge, turbat, şi, degrabă, la luptă
Iată-l, cu platoşa-i mare, roşcată, -mbrăcat, zuruindu-i
Solzii de-aramă pe el, iar la glezne, de aur, pulpare,
Dar fără coif, încă, -n cap, cum de-abia-şi încinsese-al lui paloş.
Fulger venea, alergînd din înalta, de sus, cetăţuie,
Prins de avîntul dintîi, pe vrăjmaş doborîndu-l cu gîndul,
Tot cum un mîndru-armăsar hamu-şi smulge şi-o rupe la goană,
Liber, ah, liber acum, şi se-aşterne prin largul cîmpiei,
Fie că-apucă-n păşune, la iepele-i dragi şi sirepe,
Fie, pe-al lui obicei, unde merge să-l spele-n şuvoaie,
Falnic, cu creştetul sus, iară coama îi flutură-n spate,
Strălucitor, fremătînd, scuturînd şi din gît şi din pieptu-i.
Lui, iată, -n cale-i ieşi, cu-ale Volscilor pîlcuri alături,
Fata Camilla, regina, sărind jos din şea, chiar la poartă,
Iară întreaga ei ceată, ca ea, jos din şea se prelinge,
Încremenind lîngă cai. Însă ea către el glăsuit-a:
„Turnus, de braţul viteaz se încrede pe drept în tăria-i,
Uite, cutez, dau făgadă să bat în Troienele cete,
Singură eu ca să lupt, înfruntînd călărimea Tyrrhenă!
Lasă-mă, eu, cea dintîi, să m-arunc în vîltorile luptei –
Tu, pe picioare, la zid mai rămîi, apărarea ne-o ţine!"
Turnus spre ea, aţintind ai săi ochi spre grozava fecioară:
Fală-a Italiei, fată, ce pot mulţumire-a-ţi aduce,
Ce fel răsplată să-ţi dau?! Dar acum, dacă sufletu-ţi tare

E mai presus de orice, hai şi-mparte cu mine-a mea trudă!
Faima-acum merge, -apăsată, precum cei trimişi vin cu ştire,
Toți cei plecați cercetaşi, că Eneas, cu mare-ndîrjire,
Cîmpuri să hărțuie-a pus călărimea uşoară. El însuşi
Crestele 'nalte de munte, pustii, le-a trecut, peste culme:
Iată-l, soseşte-n oraş! O capcană-i întind în pădure,
Pe un drumeag ocolit, să-i închid cu oştire strâmtoarea.
Steaguri luînd, prinde tu călărimea Tyrrhenă şi-o-nfruntă!
Fi-vor cu tine Messapus cel aprig şi pîlcuri Latine,
Cum şi Tiburtus cu ceata-i: tu însăți porunci ai pe mînă!"
Astfel grăi, şi, asemeni, îndeamnă-n război pe Messapus,
Vorbă el soților dînd, iar apoi spre vrăjmaşi şi purcede.
Este o vale cotită, cu multe-ocolişuri, capcanei
Şi-nşelăciunii-narmate făcută, ce prinsă-ntre laturi
Negre, cu dese frunzare, pe unde-i firavă cărarea,
Pînă-n strîmtoarea îngustă cu rău hărăzită intrare.
Sus, peste ea, şi la pîndă, pe plaiuri semețe de munte,
Este-un podiş neştiut şi cu bun ascunziş şi-adăposturi,
Ori că din dreapta sau stînga ai vrea să te-azvîrli în luptă,
Ori să rămîi doar pe culme, zvîrlind cu pietroaie cît casa.
Taie-ntr-acolo viteazul cel tînăr, pe urme ştiute,
Locu-l cuprinde şi șade prin codrii vrăjmaşi pentru alții.
Dară, estimp, în sălaşul din cer, către repedea Opis –
Una din soațele-i drage, fecioare, din sfînta ei ceată –
Astfel Latonia vorbă grăi, cu-ntristată durere:
„Iată, purcede Camilla spre cruntul război ce-o aşteaptă,
O, fată dragă, şi-acum în zadar prinde armele noastre!"
Dragă mi-i ea, printre toate! Nu-i nouă Dianei iubirea
Asta, nici doar dintr-o dată-al meu suflet dulceața-i îl prinse!
Căci, alungat din domnia-i urîtă şi silnică, foarte,
Métabus, cînd părăsea vechea-i urbe, Privernum, cu sine,
Chiar cum fugea, strecurat printre lupte, -n războiul cel crîncen,
Luat-a-n surghiun, ş-o-ndrăgească, cu numele mamei, Casmilla,
Şi pe fetiță, o pruncă, spunîndu-i pe-aproape, 'Camilla'.

Însuşi, la sînu-i purtînd-o, ţintea către crestele lunge,
Codrilor negri-n domnie. De-oriunde tot arme şi pietre
Se-nvîrtejeau, şi-ale Volscilor cete-mprejur dădeau roată.
Iată, în mijlocul fugii, -nspumat, Amasenus, la maluri,
Mare, umflat şi pornit, îl oprea – cîtă ploaie din nouri
Cerul rupsese, cumplit! Dînd să-noate, de dragul fetiţei
Încă-n zăbavă mai stă şi-i e teamă, cu scumpa-i povară.
Toate şi cîte gîndind, dintr-o dată-o lumină-l străbate:
Sulița grea şi grozavă pe care-o purta-n a sa mînă,
Straşnic războinic fiind – tare-n noduri şi-n vînă, stejarul –
Leagă de ea pe copilă, închisă-ntr-un leagăn din scoarță
Şi-astfel, dibaci, chiar în mijloc, o prinde de sulița-i mare.
Scutură tare cu dreapta şi-aruncă, grăind spre văzduhuri:
„Mîngîietoare Stăpînă-a pădurii, Latonia sfîntă,
Ţie, fecioară, ţi-închin, tatăl ei, roaba ta: căci prin aer,
Armele tale ţinînd, a scăpat de vrăjmaş. Ci, la ruga-mi,
Tu o primeşte, zeiță, luînd-o din calea-i ce zboară!"
Astfel grăi, şi, -opintit, aruncă scuturata lui lance
Zării: doar valul sună şi ajunse, ţipînd neferice,
Sus, peste rîu, de-a lui lance purtată, micuța Camilla.
Métabus însă, cum gloata, aproape, -i dă ghes chiar în coastă,
Sare-n şuvoaie şi, iarăşi, cu draga fetiță, din iarbă,
Învingător se ridică, luîndu-i şi Triviei darul.
Nu l-a primit între ziduri, să-i dea adăpost, vreo cetate,
Dară nici el a lui mîini, cu supunere, n-ar fi dat păcii:
Doar ca păstorii, prin munţii pustii el purtatu-şi-a traiul.
Fiica-şi ţinea prin ciulini, în bîrloguri grozave, ascunse,
Doar de la ţîţă de iepe sălbatice hrana găsindu-i,
Lapte de fiare mulgîndu-i de-a dreptul în gingaşe buze.
Iară, de cînd, copăcel, prunca lui se ţinu pe picioare,
Micile-i palme-narmă cu o suliță tare, -ascuțită,
Iară pe umeri micuței îi dete şi tolba şi arcul.
Aur în plete n-avea, nici prelungul ei strai de femeie,
Ci doar o piele de tigru-i acoperă umeri şi spate.

Arme mai fragede-ntîi scutură cu-a ei mîini de copilă,
Praştia netedă tot învîrtind-o de şnur peste creştet,
Ca să doboare vreun stîrc de la Strymon, sau lebede albe.
Multe, -n Tyrrhene cetăți, fost-au mame ce-au vrut-o, zadarnic,
Noră s-o aibă, slăvită: ea, doar după legea Dianei,
Poartă iubire nestinsă doar armelor şi fecioriei,
Neprihănită cum e! Tare-aş vrea să nu fi apucat-o
Drag de-o atare oştire, țintind să-i alunge pe Teucri!
Dragă mi-ar fi, încă, mie şi soață-ntre soațele mele!
Hai dar, odată ce Soarta-şi abate urgia, cumplită,
Lasă-te, Nimfă, la vale din cer în Latine hotare,
Vezi unde lupta cernită se-nfruntă, cu reaua ei piază!
Ia şi acestea cu tine şi scoate-n răzbun o săgeată :
Cine va fi, cu prihană, să dea-n sfîntu-i trup, menit mie,
Fie Troian sau Italic, plătească pedeapsă cu sînge,
Iară, apoi, în căuşuri de nour lua-voi eu bietei
Trup şi ascunsele-i arme, -n movila de-acasă-a le pune"
Astfel grăi, iar aceea, pierind prin uşoare văzduhuri,
Vuiet dădu, în vîrtej pogorînd, printre neguri şi nouri.
Ceata din Troia, estimp, către ziduri se-apropie, iute,
Capii Etrusci şi întreaga oştire călare, olaltă,
Orînduiți după şir, după pîlcuri: pe-ntinsul cîmpiei
Tropotă-n trap telegarii şi luptă cu strînsele frîie,
Dînd ba încolo, ba-ncoace – de suliți şi fier geme cîmpul,
Toate-mpungînd către cer şi cu vîrfuri de fulger spre nouri.
Dar şi Messapus, cu ceilalți din soții latini, iuți ca vîntul,
Coras, cu fratele său şi cu ceata fecioarei Camilla,
Ies dimpotrivă în cîmp, lănci întind, cu-a lor brațe-ncordate
Pînă departe-mpungînd, şi le zumzăie suliți prin aer,
Iar al vitejilor iureş şi-al cailor freamăt ca jaru-i.
Iată-i acum la bătaie de arc: al lor pas fiecare
Şi-l domoleşte, o clipă, şi-n iute năvală, cu strigăt,
Toți, ca turbați, bidiviii-şi încură, cu suliți aruncă
De peste tot, ca un vifor de nea, de se-ntunecă cerul.

Astfel, pe dată, se-nfruntă cu duşmane suliți Tyrrhenus
Şi cu Aconteus cel aprig, cu mare-opintire, şi, primii,
Se prăbuşesc zuruind şi cu bufnet, iar caii, de-o dată,
Piepturi de piepturi îşi sparg. Azvîrlitul Aconteus se-abate,
Dînd ca un trăznet din cer, ori ca stînca venind din balistă
Şi-i prăvălit în țărînă, viața-n văzduh risipindu-şi.
Se turburară lungi şiruri şi dosul îl dară Latinii,
Scuturi zvîrlind călăraşii, cu caii întorşi spre cetate.
Însă Troienii dau ghes – cel dintîi îi îndeamnă Asilas.
Se apropiau chiar de porți, cînd, deodată, dădură Latinii
Strigăt de luptă, din nou, şi-şi întorc spre bătaie fugarii
Svelți: fug aceia-ndărăt, lasă frîie şi-ajung în cîmpie–
Tot precum marea dă iureş cu viu-i vîrtej ce se-abate
Ba către țărm, peste stînci, iară valul se-azvîrle deasupra,
Înspumegat, şi, ocol el pătrunde adînc în nisipuri,
Ba, iute, iarăşi se trage şi, bolborosind, plin de volburi,
Fuge din stînci, de la țărmul ce-l lasă, de fundu-l străvede.
De două ori pe Rutuli îi mînară Etruscii la ziduri,
De două ori, alungați, cată-n spate să-şi apere urma.
Dar, cînd, de-al treilea, se-nfruntă în aprigă luptă, olaltă,
Înverşunatele valuri, viteaz pe viteaz alegîndu-l,
Clipa-i cînd gem cei pe moarte şi arme şi trupuri cad țăr'nei,
Învălmăşite-n greu sînge, talaz, iară cai se răstoarnă
Făr' de suflare, -n măcel de viteji: luptă aspră se-ncinge.
Orsilohus, cum de dînsul grozav se temea, să-l înfrunte,
Calul lui Remulus tare-l lovi sub ureche cu fierul:
Dă telegarul, nebun, din picioare-n înalt, ca sub streche,
Rana arzîndu-l cumplit, şi cu pieptu-i voinic îl ridică –
Rostogoleşte-se-acela pe jos. Pe Iólas Catillus
Şi pe Herminius jos îi aruncă – pe zdravănul tînăr,
Cutezător şi voinic, cui din creştet o coamă bălaie-i
Curge pe umerii goi – el de arme şi răni n-are teamă,
Astfel de-avan se arată! Prin umăru-i lat trece lancea,
Viu zbîrnîind şi, înfiptă, ca ramul îndoaie viteazul:

Curge năvalnic şuvoiul de sînge, oriunde – cu fierul
Moarte ei seamănă toţi, căutîndu-şi slăvită lor moarte.
Dar, prin măceluri, prin ei, se avîntă-Amazoana-ndrăzneaţă:
Sînul din dreapta i-e gol, cum dă iureş cu tolba-i Camilla,
Ba cu-a ei mînă zvîrlind dese suliţi, în zbor, mlădioase,
Ba înşfăcînd cu-a ei dreaptă securea cu două tăişuri –
Arcul de aur pe umeri îi sună şi tolba Dianei –
Ba, cînd, vreodată, -ndărăt dă, fiind de vrăjmaşi alungată,
Trage din arcul întors zburătoare săgeţi, să-i străpungă.
Jur împrejuru-i alesele soaţe-s, Larina fecioara,
Tulla şi, harnic, Tarpeia, cu barda ei tare de-aramă,
Fete italice, mîndru alai, cel ales de Camilla,
Zîna-ntre fete, să aibă şi sfat la război şi la pace,
Tot precum peste Thermodon bat greu luptătoare-Amazoane
Tracice, roi luptător şi cu armele lor zugrăvite,
Sau, împrejur, Hippolytei, sau cînd a lui Marte fiică,
Penthesilea, în caru-i se-aruncă, iar gloata urlîndă,
Ceata de fete, dă iureş, bătîndu-şi lunatele scuturi.
Care întîi, care-apoi fu zvîrlit jos de tine, fecioară
Aprigă-n luptă? Sau cîţi îi aşterni, dînd să moară, doar leşuri?
Primu-i Eunéus cel din Clytiu născut, cum deschisa lui coastă
I-o şi străpunge, din faţă, cu sulița bradului, lungă:
Rîuri de sînge vărsînd, prăbuşit e acela-n ţărînă –
Glia o muşcă, a moarte, şi-n rouă îşi dă zvîrcolirea.
Liris apoi şi cu Págasus, jos: primul frîiele dase
A şi le prinde, -aruncat de pe cal, iară cel'lalt, pe-alături
Trece, şi dreapta-i întinde, să-l ia din cădere, dar goală:
Ei deopotrivă se duc peste cap. Lîngă ei pe Amastrus,
Pe Hippotades, îl dar'mă; i-alungă, plecată, din urmă,
Sulița ei pe Tereus, pe Harpálycus, pe Demofóon,
Chromis, la fel: cîte suliţi din mînă-azvîrlit-a fecioara,
Tot atîţi au şi căzut din Troieni. Mai departe grăbeşte
Ornytus cel vînător, cu-arme stranii pe calu-i Iapygic.
Umerii-i laţi îi ascunde o piele de taur – luată

Cînd se-nfruntase cu el – capu-i prinde, căscată genune,
Lupu-ntre fălcile lui cu colți albi (îl vînase odată),
Iară în mîini un țăpoi îi e arma: prin gloată se-ncură
Tocmai prin mijlocul ei, şi cu-un cap mai presus decît preajma-i.
Dă peste el (fără trudă, cum ceata-i întoarsă pe fugă),
Ca să-l străpungă, şi-i zice, cu duşmană inimă-n pieptu-i:
„Dar ce credeai tu, Tyrrhene, că bine vînezi prin vreun codru?!
Iată şi ziua în care-o femeie, cu armele gata,
Fala v-o vîră pe gît! Dar renume cu tine lua-vei,
Nu mic, la Manii tăi vechi, cum căzut-ai sub mîna Camillei!"
Iară pe dată-i străpunge pe Orsilochus şi pe Butes,
Doi din măreții Troieni: ci pe Butes, din spate, cu vîrful,
Între-al lui coif şi-a lui zale, pe unde luceşte grumazul
Celui călare pe cal, cînd în stînga lui scutul stă vajnic;
Pe-Orsilochus ea, fugind şi făcînd un ocol pe departe,
ÎI amăgeşte, pe cercul mai mic ea căzîndu-i în spate,
Iară apoi îi izbeşte, de două ori, arme şi trupul,
Sus înălțată, cu tarea-i secure, oricît el se roagă
Şi i se-nchină plecat: capu-i crapă şi creierii-i varsă.
Dă peste ea şi rămîne-mpietrit de-a ei groază, pe dată,
Fiul lui Aunus, războinic, al celui ce ară-Appenninul,
Nu-ntre Liguri cel din urmă, cît Soarta-l lăsase-n minciuna-i.
Cînd el văzu că nicicum, doar fugind, poate luptei să-i scape
Şi că regina din ceafa-i nu are de gînd să se-abată,
Gînd să mai țeasă-o-nşelare avînd, cu-ale lui vicleşuguri,
Prinde a-i spune aşa: „Ce-i atît de grozav, de, femeie,
Pui tot temeiu-ntr-un cal?! Lasă fuga şi vino aproape,
Drept să luptăm, pe pămînt – aibi curaj, şi pe jos vino-n luptă!!
Astfel vedea-vei cum slava pe vînt doar prăpădu-l stîrneşte!!"
Astfel grăi, însă ea, turburată de-aprinsa-i mînie,
Calul spre-o soață îl lasă şi-nfruntă viteazul sub arme,
Deopotrivă, pe jos – goală, sabia-n mînă, şi scutul.
Tînărul însă, crezînd c-a-nşelat-o cu vorba-i şireată,
Iar bidiviul şi-l bate cu pinteni de foc, să-l încure.

„O, multdeşerte Ligúr, ce zadarnic trufia-ți vădit-ai!
Chiar pe degeaba ai vrut să-ți încerci părinteştile curse,
Iar amăgirea nicicum nu te-a da mincinosului Aunus!"
Astfel grăit-a fecioara şi, fulger de foc, cu-a ei glezne
Iuți, îi întrece şi calul şi-l prinde din față de frîie:
Tare-l înfruntă, vrăjmaşu-necîndu-şi, pedeapsă, în sînge –
Tot cît de iute un şoim, sfîntă pasăre, cade din slavă,
Prinde din zbor porumbelul urcat pînă-n nouri, la ceruri,
Şi nu şi-l scapă deloc, ci-l sfîşie cu ghiare-ascuțite,
Iar din văzduh cad plutind stropi de sînge şi pufuri de pene.
Nu scapă asta din ochi Tatăl zeilor şi-al tuturora,
Stînd să privească de sus, din înaltul Olympului veşnic,
Ci îl ațîță pe Tarchon, Tyrrhenul, în lupta cumplită
'Naltul Părinte, făcînd un imbold de mînie să-l ardă.
Astfel, prin cruntul măcel, printre şiruri fuginde, el, Tarchon,
Vine călare şi-ndemn apăsat, cu glas mare, -nspre cete
Dă, fiecărui' pe nume spunîndu-i, la luptă să-ntoarcă:
„Ce fel de teamă, Tyrrheni, cum nu pus-ați acuma un capăt
Trîndavei voastre răbdări?! Care lene în suflet vă zace?!
Oare-o femeie vă mînă, ca turma, şi pîlcuri vă-ntoarnă?!
Au la ce bun mai purtăm fier şi arme, în dreapta, degeaba?!
Nu sînteți leneşi deloc voi la Venus, război bătînd noaptea,
Sau unde fluierul cel arcuit al lui Bacchus vă cheamă,
Joc să întindeți, ospăț s-aşteptați, cu pocalele pline
(Asta, ei da, şi chemare şi rîvnă!) cînd bunul părinte
Jertfe vesteşte şi victima grasă vă cheamă, prin crînguri!"
Astfel grăind, îşi ațîță el calul, zorind către moarte,
Şi către Vénulus dă, împotrivă, vîrtej fără seamăn,
Smulge vrăjmaşul din şea, cuprinzîndu-l de mijloc cu dreapta,
Şi după sine-l prăvale, luîndu-l cu straşnică silă.
Urcă la ceruri strigare, Latinii se uită cu toții
Numai la ei, cum aleargă, săgeată de foc pe întinsuri,
Tarchon, cu arme şi-oştean, cum, rupîndu-i, sus, vîrful de lance,
Fieru-l apucă şi vrea să găsească portița deschisă,

Unde să-i deie împunsul din urmă: acela se-ncoardă
Tare-mpotrivă, departe de gît a lui dreaptă i-o ține.
Tot cum o pajură poartă în zboru-i, roşcată, -n înalturi,
Prins între ghiarele-i tari, strîns la sine, -un balaur de şarpe,
Iară acesta, rănit, zvîrcoleşte-a lui grele inele,
Solzii şi-înfoaie, suit, şi-i cu şuier şerpesc din gîtleju-i
Groaznic 'nălțat – însă-aceea îl ciocăne-n creştet cu ciocul,
Luptă din greu şi văzduhul îl vîntură-n vuiet de aripi –
Tot aşa Tarchon le smulge-a sa pradă Tiburților vajnici
Şi în urale şi-o ia. Dau năvală, la fel, Maeonizii,
După-a fruntaşului pildă, urmînd-o, cu gînd de izbîndă.
Arruns, atunci, cel sortit, pe Camilla cea iute, cu lancea,
Tot o înconjură-ncet, cum norocu-şi încearcă, şi calea-i.
Unde se-azvîrle, turbată, prin şiruri, viteaza fecioară,
Tot pe acolo-i şi Arruns, pe urme, tăcut, el călcîndu-i:
Pe-unde se-ntoarce-n izbîndă, vrăjmaşu-ndărătu-i lăsîndu-l,
Tot pe acolo oşteanul furişele-i frîie-şi întoarnă.
Ba calea asta, ba ceea străbate pe-aici şi pe-acolo
Cercuri şi cercuri făcînd, ațintind a lui suliță, vajnic.
Tocmai Chloreus, închinat lui Cybelus, cîndva însuşi preot,
Jur-împrejur strălucind, fulgera-n frygienele-i arme,
Calul în spume purtîndu-l, pe care valtrapu-i de-aramă
Aur în solzi învrîstat, îl ferea, în veşmînt ca de pene.
Însuşi, în purpură întunecată, străină, slăvitul
Arc lycian cu săgeți din Gortyna purta-n a sa mînă,
Tolba de aur pe umeri i-era, cum şi coiful de aur;
Mîndra-i hlamidă, cu fald ca şolranul, căzînd foşnitoare –
In din cel bun – o prinsese-ntr-un nod împletit doar cu aur,
Iară tunica şi, barbari, iței-i sînt cu-alesătură.
Fata pe el, fie ca să-i atîrne în templu, ofrandă,
Arme troiene, sau ca să se poată făli cu-al lui aur,
La vînătoare, pe el, doar pe dînsul, prin toată vîltoarea
Îl urmărea, nebuneşte şi făr' de fereală, prin oaste,
Înverşunată, cu dorul femeii, aprins de podoabe,

Ca să-l despoaie, cînd sulița lui, cum prilejul prinsese,
Şi-o aţinteşte şi Arruns, furiş, dar cu rugă spre ceruri:
„Zeu preaînalt, Păzitor al Soractelui sfînt, tu, Apollo –
Cel între toți multiubit, cui o vatră de pini i se-aprinde,
Iară prin mijlocul ei, pietatea păstrînd, chiar prin jaru-i,
Închinătorii călcăm cu picioarele goale, prin pară –
Dă-ne, Părinte, această ruşine-a o şterge pe arme,
Atotputernice, tu! Eu nu cer nici trofeu şi nici spolii
Ale ucisei fecioare, înfrînte, căci, doar, alte fapte,
Mari, mie lauda mi-or da! Cîtă vreme eu molima asta
Voi doborî-o cu spor, făr' de slavă pot acasă merge!"
Îl auzi şi, în parte, el ruga să-şi aibă, Apollo
Îngădui, dară parte-i suflă, risipită de vînturi:
Dete s-o-arunce în dar morții grabnice, el, pe Camilla,
Cum îl rugase cu foc, dar nu-i dete-a lui țară să-şi vadă,
Munții înalți – astă rugă-i lăsă spulberată de vînturi.
Cînd şuieră prin înalt a lui suliță, dată din mînă,
Toți se uitară, țintind ai lor ochi spre regină, cu grijă,
Volscii – dar dînsa nicicum nu luat-a la şuier aminte,
Nici la-ascuțişul venind, zumzet greu către ea prin văzduhuri,
Pînă ce sulița nu i se-nfipse sub sînul ca neaua
Şi nu bău cu-nsetare, adînc, feciorelnicu-i sînge.
Vin alergînd a ei soațe-nspăimate şi-o prind pe-a lor doamnă,
Cum se ducea. Fuge primul de-acolo, cu groază, şi Arruns,
Frica-mpletind bucuria-i şi necutezînd să se-ncreadă
În a lui suliță, ori să-i înfrunte fecioarei vreo armă.
Şi, tot precum lupul sur, înainte să-i vină pe urme
Arme vrăjmaşe, pe dată se-ascunde-n înalturi de munte,
După ce a suguşat vreun păstor sau un taur de seamă,
Bine ştiind el ce faptă făcu, şi-a lui coadă şi-ascunde,
Înfricoşată, sub pîntec şi fuge-n adîncuri de codru,
Tot aşa ia şi se şterge, vedem, plin de teamă, şi Arruns,
Prea mulțumit să dispară, pierdut prin mulțimea de arme.
Ea, cu o mînă murindă, îşi trage tăişul din rană,

Dar vîrful lui ascuțit stă-ntre coaste, pătruns în străfunduri.
Se prăvăleşte, sfîrşită, iar ochii se sting pradă Morții,
Rumenii-obraji de-altădată se pierd, iară fața-i păleşte,
Sufletul dîndu-şi, spre Acca, spre una din soațele-i bune,
Care-i era mai aproape, ea singură, dragei Camilla,
Grijile ei împărțind, se întoarce şi-astfel glăsuieşte:
„Pînă aicea mi-a fost, soră Acca! Vezi, rana cumplită
Mă istoveşte şi toate-mprejur sînt doar negură neagră!
Scapă cu fuga şi du-i tu lui Turnus aceste cuvinte:
'Lupta s-o deie chiar el şi Troienii s-alunge cetății!!
Şi, bun rămas!' De-abia spuse-acestea şi frîiele-şi pierde,
Către pămînt lunecînd, nu de voia-i, şi-apoi se topeşte,
Trupul răcindu-se-ncet, iar grumazul mlădiu cum înclină,
Capul în moarte şi-l lasă şi armele toate le scapă,
Iar a ei viață fugi, greu gemînd, cu obidă, sub umbre.
Strigăt imens, nesfîrşit, merge stelelor de-aur din ceruri,
Iară, Camilla murind, se încrîncenă lupta, mai tare:
Iureş dau, deşi, totdeodată, oştirea-ncleştată de Teucri,
Capii Tyrrheni şi mari cete: Arcazii trimişi de Evandru.
Opis, a Triviei strajă, demult adăsta prin înalturi,
Sus, tocma'n piscul de munte, privind nemişcată-nspre luptă.
Şi, cum zări-n depărtare, în valma turbată-a oştirii,
Că doborîtă e-n moartea cernită iubita Camilla,
Geamăt dădu şi grăi din adîncul ei piept aste vorbe:
„Vai! Cît de crud, o, fecioară, a fost să-ți plăteşti rătăcirea,
Cum că-ai putut cuteza pe Troieni să-i loveşti cu războiul!
Nu-ți folosi nici, uitată-n pustiu, închinarea Dianei,
Nici c-ai purtat tu pe umeri săgețile-n tolba slăvită!
Dar nu lăsatu-te-a fără de faimă Regina din ceruri,
Chiar şi la capătul morții, pieirea nu-ți e făr' de nume
Printre popoarele toate, nici făr' de răzbun nu-i rămîne!
Căci, orişicare-i acel ce-a fi dat cu prihană în tine,
Moartea sortită-şi va lua!" Sub un munte înalt fuse-odată
Marea movilă, drept rug ridicată, ce-avuse Dercennus,

Rege mărit – mai apoi îmbrăcată-n stejari, în Laurentum.
Vine şi şade zeiţa, frumoasa, prin cer cum se-avîntă,
Sus, pe-al lui vîrf, iar spre Arruns priveşte din creasta movilei.
Cînd îl văzu cum sclipeşte sub arme, cu fala-i deşartă:
„Oare de ce mi te-ai dus?" zise „Haide încoace, odată,
Vino încoace, să pieri, şi răsplata Camillei s-o capeţi!!
Meriţi tu, oare, să pieri de săgeata preasfîntă-a Dianei?!"
Zise, şi iutea-i săgeată şi-întinse-aurita Threíssă,
Scoasă din tolbă, în arcul de corn, cu sporită mînie,
Tare trăgînd, pînă ce, încordate-a lui capete, două,
Să se adune-mpreună, cu mîinile ei deopotrivă,
Stînga la vîrful de fier, iară dreapta la sînu-i, pe strună.
Iar, dintr-o dată, şi şuierul ei şi-al văzduhului zumzet
Arruns ajunse s-audă, cînd fierul în trupu-i pătrunse.
Sufletul cum şi-l dădea, lunecîndu-i suspinul din urmă,
Soţii-l uitară, lăsat neştiutului colb de pe cîmpuri,
Opis cînd, aripi spre cer, fu purtată-n Olymp, prin văzduhuri.
Cum îşi pierduse stăpîna, fugi a Camillei oştire,
Iutea ei ceată călare – Rutulii fug, fuge şi-Atinas.
Împrăştiaţi se duc capii, iar însinguratele cete
Caută sigure locuri, spre ziduri ei caii-şi întoarnă,
Nimeni în stare fiind ca pe Teucrii cei aprigi să-i ţină,
Moartea cum dau s-o aducă, nici arme să ţină-mpotrivă,
Ci doar destinsele arcuri le duc istoviţii lor umeri:
Cai cu copitele-n tropot mărunt bat cîmpia-ntristată.
Pulberea-n valuri spre ziduri se-abate-ntr-o negură neagră
Şi, de pe străji, mame bune, bătînd al lor piept, urcă strigăt
'Nalt, femeiesc, pînă-n slavă, să bată-nspre stele, la ceruri.
Cei ce, dintîi, năvăliră pe porţile-n faţă deschise
Tare îi mînă vrăjmaşele cete, cu ei în amestec,
De nu mai scapă de biata-le moarte, ci chiar peste praguri,
Între străbunele ziduri, ba chiar într-a caselor pază
Sufletu-şi dau, greu străpunşi. Iar o parte dau porţi să închidă,
Fără-a mai ţine vreo cale spre soţi, ca s-ajungă-ntre ziduri,

Cît s-ar ruga ei de tare: se naşte-un măcel fără seamăn
Între acei ce intrarea o ţin şi acei în năvală –
Cei părăsiţi, chiar sub ochi de părinţi, lîngă chipuri în lacrimi,
Parte se duc peste cap pînă-n fundul de şanţ, cu grămada,
Parte, orbeşte bătînd şi cu frîie în voie lăsate,
Dau ca berbecii în porţi şi-n uşorii-ntăriţi cu zăvoare.
Mamele înseşi, de sus, de pe ziduri, cu mare-nfruntare
(Dragostea ţării vădindu-le cale, văzînd pe Camilla)
Înfierbîntate aruncă din mînă cu suliţi, cu parii
Tari, din stejar, prefăcîndu-l a fier, şi cu arsele ţepe,
Grabnic zorind şi arzînd ca să moară în faţă, la ziduri.
Solul cel crîncen pe Turnus în codrii cei negri l-ajunge
Şi-l copleşeşte, cînd Acca-i aduce răscoala cea mare:
'Duse-s a Volscilor cete, căzută-i şi biata Camilla,
Buzna dau crunţii vrăjmaşi, şi pe toate, cu Marte alături,
Le-au şi-nşfăcat: bate groaza la ziduri, cumplită.
El, ca turbat (cum aşa o cerea a lui Iuppiter vrere)
Lasă ţinutele culmi, părăseşte şi codrii sălbatici –
Numai ce iar se zăreşte vederii şi cîmpu-l cuprinde,
Cînd şi Eneas-părinte, intrînd prin deschisele pasuri,
Trece de creste şi iese din negre bungeturi de codru.
Astfel, ei doi, cu iuţeală, ajung cu-a lor cete la ziduri,
Fără să fie departe, prea mult, între unul şi altul.
Iar, de îndat' ce Eneas zări fumegîndele-ntinsuri
Colb ridicînd şi, în zare, văzu Laurentinele şiruri,
Iar pe Eneas cel crîncen zăritu-l-a Turnus sub arme,
Paşi tropăind auzi şi, înalt sforăind, armăsarii.
Poate pe dată luptau şi-ncleştau între ei bătălie,
Dacă-n genunea Iberă, de-acum osteniţi, telegarii
Foebus, roşcat, nu-şi mîna, aducînd, după ziuă, iar, noaptea.
Şed, dar, în taberi, în faţa cetăţii, cu zid de-apărare.

Namque diu luctans, lentoque in stirpe morātur
Viribus haud ullis valuit dēscludere morsus
Roborus Æneas, dum mitibur acer, & instat,
Rursus in auriga facicm mutata Methorsei
Procurrit, fratrique ensem dea Daunia reddit
Quod Venus audaci nymphæ indignata furere
Accessit, telumque alta ab radice revellit,
Thomæ Meade de Wendon Ioste in Com: Ef Arm: Tabula merito votiva.

Ultima luptă dintre Eneas şi Turnus

CÎNTUL XII

Deşi Latinus şi Amata se străduie să-l oprească, Turnus e hotărît să-l înfrunte pe Eneas în luptă dreaptă (1-112). Cît li se pregăteşte lor înfruntarea, Iunona o aţîţă pe Nimfa Iuturna să-şi ajute fratele, dezlănţuind o nouă şi grea bătălie (113-160). Între timp, Eneas şi Latinus leagă jurăminte, care, după duel, să întemeieze pacea (161-215). La venirea lui Turnus, mila născută de tinereţea lui o face pe Iuturna să-i poată uşor stîrni pe Rutuli, iar un semn îl îndeamnă pe augurul Tolumnius să dea primul în Troieni (216-276). Învălmăşeala duce la reluarea bătăliei generale, Latinus fuge, iar Eneas, neînarmat, primeşte o lasă rană (277-323). Turnus prinde prilejul, şi-i atacă îndîrjit pe Troieni (324-382). Dar Venus l-a tămăduit pe Eneas, care se întoarce la luptă, după Turnus (383-467). Atunci Iuturna îl ia cu sine, cît mai departe, pe Turnus, astfel că ambii eroi fac mare măcel în cîmpul de luptă (468-553). Îndemnat de Venus, Eneas atacă cetatea, pradă panicii, astfel că regina Amata, înspăimântată, îşi ia viaţa (554-613). Turnus trebuie să se întoarcă iarăşi la luptă (669-724). În luptă, sabia mai slabă, pe care o avea Turnus, se rupe, dar şi Eneas trebuie să-şi smulgă lancea dintr-o rădăcină, unde se prinsese, astfel că Iuturna îi poate da fratelui buna lui spadă (725-790). Iuppiter o opreşte pe Iunona, arătînd că Latinii şi cu Troienii sînt sortiţi să închege un singur popor, purtînd numele celui pămîntean (791-842). Una din Furii e trimisă la Iuturna, care, deznădăjduită, se scufundă în şuvoiul ei (843-886). Rămas singur, Turnus îşi pierde vlaga şi este străpuns de Eneas cu lancea şi apoi jertfit amintirii lui Pallas, el fiind astfel ultima victimă sortită să cadă în acest război, întemeietor al unei noi lumi (887-952).

Turnus, văzîndu-i înfrînți pe Latini, împotrivă cu Marte,
Şi doborîți, aşteptînd ca făgada să-şi țină acuma,
Cum către el toți privesc, se aprinde de-o neostoită,
Cruntă mînie, -ndîrjit: precum leul, prin Punice-ogoare,
Cînd, greu lovit chiar în piept, cum rănitu-l-au greu vînătorii,
Doar de acum se porneşte la luptă şi-şi scutură straşnic
Coama şi gîtul voinic, de îi rupe şi lotrului lancea,
Neînfricat că-i înfiptă, şi rage cu gura căscată,
Tot aşa, silnic, se-aprinde şi Turnus cel aprig, la luptă.
Iară apoi către rege grăieşte, strigînd furtunatic:
„N-are el, Turnus, zăbavă! Nu au a-şi călca lor vorbă
Leneşii de Eneazi, părăsind ce legat-au a face!
Am şi purces – jertfă adu, Părinte, şi vezi legămîntul!
Fie acum pe Dardan cu-astă dreaptă sub Tartar zvîrli-voi,
Asia cum şi-a trădat (să se-aşeze să vadă Latinii!),
Şi-astfel, cu fierul eu singur spăla-voi obştească ruşine,
Fie să-i aibă pe-nvinşi şi urmeze-l Lavinia, soață!"
Dar, către glasu-i înalt, liniştit îi răspunde Latinus:
„O, suflet vajnic şi tînăr, tot cît cu a ta bărbăție,
Aprigă, bați, şi pornită, se cade cu-atîta mai bine
Eu ca să chibzui adînc şi, ferindu-ne, totul să cuget!
Tu ai domnia părintelui Daunus, ai, luate cu brațul,
Multe vestite cetăți – iar Latinus şi suflet şi aur!
Sînt şi în Lațiu, -n Laurentum, destule copile, fecioare
De măritiş şi de neam: ci mă lasă acestea a-ți spune,
Nu lucruri blînde, şi făr' de-ocoliş – tu le ia şi gîndeşte!
Nu-mi era mie iertat ca pe fată s-o dau după gineri
Din cei de-aicea din vechi: zei şi oameni aşa-mi descîntară!
Dară, înfrînt de-al tău drag şi înfrînt şi de-a noastră-nrudire,
Ba şi de lacrimi de soața-mi vărsate, am rupt legămîntul:
Făgăduita soție luatu-i-am, luat-am şi arme
Nelegiuite! De-atunci ce necazuri ne-acoperă, Turnus,
Cîte războaie, tu vezi – cîtă trudă tu primu-nfruntat-ai!

De două ori, noi, înfrînți în grea luptă, abia de-n cetate
Soarta Italiei ținem – fierbinte-i de sîngele nostru
Thybris cu undele lui, iară oase 'nălbite-aştern cîmpul!
Unde mă-mpingeți mereu?! Ce smintire schimbatu-v-a gîndul?
Dacă sînt gata ca soți să iau, noi, după moartea lui Turnus,
Cum de, mai bine, cu lupta n-o curm, cît în viață ni-i încă?!
Rudele noastre, Rutuli, ce vor zice – Italia toată
Ce va gîndi, dacă tu cazi în moarte (O, Soartă, fereşte!),
Tocmai de mine trădat, cînd pe fiica-mi cu nuntă-ai vroit-o?!
Vezi, schimbătoarele sorți din război, de părinte aibi milă,
Bietul bătrîn, ce acum stă departe, în Ardea, jalnic!!"
Nu potoli a lui Turnus pornire cu bunele-i vorbe,
Ba nicidecum, ci mai tare l-încrîncenă tămăduirea.
Cum apucă a grăi, cu asemenea glas îi răspunse:
„Lasă, tu, rogu-te, Tată preabun, grija asta de mine,
Ce mi-o arăți tu astfel: eu vreau moartea prin laudă-a o-ajunge!
Arme şi noi, ascuțite, -aruncăm, fier dibaci vajnic zvîrle
Dreapta-ne, iară din răni ce făcut-am curg valuri de sînge!
Nu-i va fi-n preajmă zeița lui mamă, ca-n nouri să-l şteargă
Cu femeiască-amăgire, să-l ia şi pitească prin neguri!"
Însă regina, -ngrozită de noile sorți ale luptei,
Tare plîngea, pe-al ei ginere drag, parcă-n moarte, ținîndu-l:
„Turnus, doar una te rog, pe-aste lacrimi, pe cinstea Amatei,
Dacă la suflet îți este – nădejde-i rămîi bătrînești,
Singură, tu, tihna bietei de mine: puterea şi cinstea
Tu lui Latinus îi eşti, toată casa pe tine-are reazim!
Lasă-nfruntarea cu Teucrii! Fereşte de rele-a ta mînă!
Orice necaz te aşteaptă pe tine în astă-ncleştare,
Tot şi pe mine m-aşteaptă: şi eu, chiar şi-a Soarelui raze
Mie urîte, -oi lăsa – pe Eneas să nu-l văd drept rudă!"
Lacrimi vărsa şi Lavinia dragă la-a mamei cuvinte,
Viu curgătoare pe-obrajii-i ca focul: roşeața-i e-n flăcări,
Buna sfială o-aprinde şi chipul ei blînd rumeneşte.
Dacă-ar întinde vreun meşter pe fildeşul indic, ca-n sînge,

Purpura grea, zugrăvindu-l, sau crinii cei albi înroşi-i-ar
Cu-amestecaţi trandafiri – tot aşa sta şi chipul fecioarei.
Dragostea vie-l cuprinde, spre ea aţintindu-şi privirea,
Arde ca arme să ieie – nu multe Amatei îi spune:
„Rogu-te, nu doar cu lacrimi şi piaza aceasta alături
Tu mă condu către luptele grele ale asprului Marte,
Mamă iubită! Nu-i este lui Turnus zăbava sortită!
Idmon, te du sol să fii, Frygianului tu poartă-i vorba-mi,
Nu ca să-i plac ce-i spun: de îndată ce mîine, pe ceruri,
S-a înroşi Aurora, suindă, cea trandafirie,
Nu-şi ducă Teucrii-n Rutuli – lese-a Teucrilor arme să doarmă
Şi-ale Rutulilor mei: noi războiul cu sîngele nostru
Să-l hotărîm: soţ să-i fie Laviniei cine-a învinge!"
Astfel grăind, el pe dată purcese-a intra iar în casă,
Caii şi-i cere şi-i vesel să-i vadă în faţă, turbaţii –
Caii pe care-Oreithyia-i dădu lui Pilumnus, cinstire –
Cei decît neaua mai albi, decît vîntul mai iuţi la-alergare.
Stau împrejur, slugi de soi, vizitiii, bătînd a lor piepturi,
Cu-a lor căuşuri de palme şi piaptănă coame pe gîturi.
Însuşi, el platoşa-i mare, cu solzii de aur şi dalbul
Strălucitor orihalc o îmbracă pe umeri: dibace,
Sabia-şi prinde, -apoi scutul şi coiful cu tuiuri roşcate –
Sabia ce i-o făcuse lui Daunus chiar Meşterul Mare,
Tatălui său, şi-o călise, încinsă, -n a Styxului undă.
Şi-apoi puternica-i lance o smulge cu mare-avîntare,
Cum ea stătea sprijinită, în sală, de stîlpul cel mare –
Spolii luate-Auruncului Actor – şi-o scutură straşnic,
Glas mare dînd: „Lance, tu, ce nicicînd nu-nşelat-ai chemarea-mi,
Clipa cea mare-a sosit! Te-a purtat însuşi marele Actor,
Turnus te poartă în dreapta-i: fă trupul s-aştern în ţărînă,
Platoşa lui străpungînd cu-al meu braţ sănătos, sfîşiată,
Famenului Frygian, prihănind a lui plete prin colburi,
Cele-ncreţite cu fierul fierbinte şi-n smirnă muiate!"
Astfel de Furii îl mînă, iar chipu-i, aprins de mînie,

Scapără numai scîntei, iară agerii-i ochi i-s văpaie,
Tot cum, la primele-i lupte, un taur dă mugete-avane,
Îngrozitoare, şi-ncearcă mînia din coarne s-o-arate,
Tare-opintit înspre-un trunchi, şi în vînt dă, cu harţ, să-l izbească,
Şi, prin nisipul vărsat pe întins, se găteşte de luptă.
Nu mai puţin, între timp, cu-ale Mamei multcrîncene arme,
Lupta lui Marte o-ascute Eneas, mînia stîrnindu-şi,
Multbucuros că războiu-l sfîrşeşte acum legămîntul.
Ba şi pe soţii-i, mîhniţi, şi pe trist-temătorul Iúlus
Bine-i mîngîie, -a lor soartă vădind, iar răspuns lui Latinus,
Sigur, i-l dă, şi-l trimite prin soli – să-ntocmească de pace.
Nu bine zorii de ziuă cu raze-mpînzeau, sus, în munte,
Crestele mari, cînd, suindu-se-n slavă, -n genunile-nalte, -ai
Soarelui cai tare suflă pe nări, falnic, zi şi lumină.
Teucrii viteji şi Rutulii măsoară, spre marea-nfruntare-n
Cîmp, la cetatea cea mare, sub ziduri, la mijloc, olaltă,
Vetre de foc şi altare pe brazde, spre zei, dimpreună.
Alţii scot apă curată-n fîntîne, şi-a focului pară,
Înveşmîntaţi doar în şorţuri, o-aduc, cu verbină la tîmple.
Înaintează oştirea latină, iar şiruri cu suliţi
Porţile varsă, deschise. Troienii, cu toţi, şi Tyrrhenii
Vin, mare oaste, hîrşită, sub arme, în fier înzăuată,
Parcă pe dată-ar porni către asprele lupte-a lui Marte.
Iară, în mijloc de oşti, şi fruntaşii-s, în mîndră, semeaţă,
Purpură cu-aur, cum caii-şi încură, cu fală, măriţii,
Însuşi Mnestheus, cel al lui Assaracus, şi tarele-Asilas,
Cum şi Messapus, stăpîn peste cai, din Neptun mîndră viţă.
Şi-apoi, la semn, fiecare, trăgîndu-se-n locuri prescrise,
Suliţi în ţăr'nă-şi înfig şi alături proptesc a lor scuturi.
Dară şi mame dau buzna, cu rîvnă, şi gloata golaşă,
Moşi gîrboviţi dau năvală pe turnuri şi culmi de pe case,
Şi-alţii se suie şi stau sus, pe porţile 'nalte de-afară.
Însă Iunona, din vîrful ce astăzi se cheamă 'Albanus' –
Dar pe atuncea nici urme n-avea şi nici slavă-acel munte –

Stînd să privească de-acolo şi cîmpul şi oştile, două,
Cea din Laurentum, dar şi cea troiană, şi mîndră cetate
A lui Latinus-părinte, deodată spre sora lui Turnus
Astfel grăi, o zeiță-nspre-o zînă, ce-n smîrcuri şi-n rîuri
Lin şoptitoare domneşte (aici al Eterului Rege
Iuppiter cel Preaînalt, pentru-a ei feciorie, -o sfințise):
„Nimfă, podoabă-ntre rîuri, iubită a inimii noastre,
Ştii cît de mult doar pe tine, din toate latinele fete
Ce îi păşiră măritului Zeus în culcuş şi în patu-i,
Mie urît, de primitu-te-am drag printre cele din ceruri,
Află-ți acum, o, Iuturna, durerea, să nu-mi porți grea pică!
Cît a lăsat-o Fortuna şi Parcele îngăduit-au
Latiul să aibă-ncă bine, pe Turnus şi zidu-ocrotit-am,
Însă acum pe voinic eu îl văd dînd de-o soartă nedreaptă,
Căci de a Parcelor ziuă prin sila duşmană-i aproape!
Nu pot privi eu cu ochii o luptă ca asta, nici pacea:
Tu, dacă pentru-al tău frate cutezi vreo faptă mai mare,
Haide, se cade, te du! Poate bieții vor da de vreun bine!"
Nu bine-o spuse, şi lacrimi Iuturna din ochii-i vărsat-a,
Pieptu-i, cinstitul, bătînd, trei şi patru ori, tare, cu pumnul:
„Nu-i asta vremea de lacrimi!" grăit-a Saturnia Iuno,
„Iute te du şi pe frate, de poți, cată Morții a-l smulge,
Ori strigă tare-a războiu şi le rupe îndat' legămîntul:
Fapta eu însămi o-ndemn!" Dîndu-i ghes, o lăsă, îndoită,
Şi greu mîhnită-n adînc, turburată de-a minții durere.
Regii, estimp, fiecare – cu mare putere Latinus
Vine în carul cu patru-armăsari, iar pe tîmplele sale,
Jur-împrejur, strălucind sînt de două ori şase cunune,
Raze de aur, în dar de la Soare, bunic după mamă;
Turnus, doi albi telegari, două sulițe-n mîna-i voinică;
Şi-apoi Eneas-părinte – obîrşia Stirpei Romane –
Strălucitor cu-al său scut, o văpaie, -n cereştile-i arme,
Cum şi Ascaniu, alături, cealaltă a Romei nădejde,
Pas vin din taberi – cu ei şi un preot în dalbe veşminte,

Către altarele sale arzînde venind cu godacul
Şi cu-o netunsă mioară, pe care-i mîna tot cu sine.
Ei, către Soarele ce răsărea întorcîndu-şi privirea,
Pun şi săratele turte şi creştetu-nseamnă cu fierul,
Jertfe gătind, şi libaţii din cupe aduc pe altare.
Iară piosul Eneas, cu sabia trasă, se roagă:
„Fie-mi, dar, Soarele martor acuma şi Glia aceasta,
Care o chem – ea, aceea căreia-i ştiui duce truda,
Atotputernice Tată, şi tu, şi Saturnia, soaţa –
Bună ne fii tu, mai bună de-acum – şi tu, Marte, slăvite,
Care, Părinte, războiul sub marea-ţi putere îl mînui!
Chem şi Izvoare şi Rîuri şi orice tărie-n Eterul
Cel Preaînalt este sus, şi puterile Mării albastre:
De va fi dat ca izbînda să-i vină lui Turnus, Ausonul,
Noi se cuvine, înfrînţi, la Evandru-n cetate să mergem:
Lese Iúlus ogoare – dar făr' de răscoală şi arme –
Ducă-se ei, Eneazii, domnia prin fier nesmintind-o!
Dacă a noastră Izbîndă pe Marte doar nouă ni-l da-va
(Cum mai degrabă eu cred şi-mplinească-mi şi zeii cuvîntul!)
N-am să-i silesc pe Italici cumva să-i slujească pe Teucri,
Nici nu-mi căta-voi domnie doar mie: cu legi deopotrivă
Ambele neamuri, ne'nfrînte, pe veci vor păstra legămîntul.
Zei şi cu rituri le-oi da: tatăl-socru, Latinus, el, arme,
Cum şi mărirea domniei s-o aibă – iar mie-ai mei Teucri
Ziduri să-i 'nalţe cetăţii – Lavinia numele dîndu-i!"
Astfel Eneas, întîi. ÎI urmează apoi şi Latinus,
Sus, către ceruri privind şi-ntinzînd către slăvi a lui dreaptă:
„Tot aşa eu, o, Eneas, pe Glie, pe Mare şi Stele
Jur, şi pe viţa-ndoită-a Latonei, pe Ianus cel dublu,
Pe ai Infernului zei cu putere şi Dis cel sălbatic,
Şi să audă acestea Părintele, Domn peste fulger!
Iată, altare ating, focul sfînt, cu Tăriile – martori:
Pacea aceasta şi-al ei legămînt n-o va rupe vreodată
Zi pe pămînt la Italici, oricum fi-va lucrul să cadă:

Sila nicicum a mea voie n-abate, nici Glia de-n Mare
Groaznic potop scufunda-va, iar Cerul Tartáru-l deschide,
Tot precum sceptrul acesta (pe care în dreapta-l purta el)
N-are nici ramuri cu frunze-a mai da şi nici umbră, de-a pururi,
Dacă odată din codru tăiat fu, din grea rădăcină,
Făr' de-a lui mumă – tulpină şi fără de ram şi de coamă,
Arbore-odată – ci-acum, sub o meşteră mînă, frumoasa,
Mîndra aramă-l cuprinse şi-l dete la juzii Italici!"
Cu-astfel de vorbe ei doi întăreau între ei legămîntul,
Chiar în mijloc, la vederea fruntaşilor toţi. Iar, sfinţite
După tipic, taie jertfele-n foc şi le scot măruntaie
Vii, grămădindu-le, multe, în tăvi încărcate, pe-altare.
Însă Rutulilor lupta-ncepuse să nu le mai pară
Deopotrivă, demult, cu-a lor inimi adînc tulburate,
Cum, mai ales, se vedea, de aproape, că nu sînt de-o seamă:
Îi mai stîrneşte şi Turnus, cu mersu-i tăcut spre altare
Şi închinarea-i plecată, cu ochi coborîţi în ţărînă,
Mîndrii obraji de flăcău şi cu boiul lui, palid şi tînăr.
Vorba aceasta Iuturna, -a lui soră, cînd vede cum creşte
Şi se împrăştie-n gloata cu inimi de fel liniştite,
Chipul lui Camers luîndu-l, în mijloc de vajnice şiruri –
Cel cui din marii-i străbuni slava-i falnică, iar al lui tată
Straşnic renume-al vîrtuţii lăsase, iar el şi-l sporise –
Zic, tocma'n mijloc de şiruri se vîră, ştiind ea ce-i păsul,
Zvonuri ţesînd, felurite, şi astfel spre dînşii grăieşte:
„Nu vi-i ruşine, Rutuli, pentru voi, cei asemeni şi-atîţia,
Sufletul singur să-şi piardă?! Nu sîntem, tărie şi număr,
Cu cei de colo de-o seamă?! Troieni şi Arcazi, doar atîţia-s
Cetele-aduse de Soartă, Etruscii cu ură pe Turnus:
Duşman abia de-am avea fiecare, din doi, unu-n luptă!
Iară acela spre zeii cereşti cum se-nchină la-altare,
Faimă nespusă avînd, va ajunge, din viaţă – renume:
Noi însă, ţara pierzînd, ne-or sili să slujim stăpînirii,
Domnilor trufaşi de-aici, cum tot stăm, lîncezind ca ţăranii!"

Graiul acesta-a aprins ca de flăcări viteaza oştime,
Iară prin şiruri se urcă, mai mult şi mai mult, freamăt mare –
Cei din Laurentum sînt alţii, la fel sînt şi alţii Latinii:
Cei care-abia-şi aşteptau a lor tihnă, din luptă scăparea
Nădăjduiau, iată-i, arme-şi doresc şi ar vrea legămîntul
Neîmplinit să rămînă, cum plîng a lui Turnus grea soartă.
Altceva, iarăşi, Iuturna scorneşte, din cerul cel mare
Semn spre ei dînd, decît care nu-i altul mai vajnic, să-l creadă,
Minţi de Italici să-nşele, văzând multdibacea-arătare:
Pajura mîndră-a lui Zeus, cea roşcată, prin, roşu, eterul
Din înălţimi zburătoare, făcea să se-mprăştie paseri
De lîngă ţărm, sunătoarea-le gloată, -aripată, cînd cade
El, îndîrjit, către unde şi prinde o lebădă-n ghiare.
Sufletul creşte-n Italici, cînd fuga-şi abat deopotrivă
Toate-aripatele-n strigăt înalt (lucru demn de mirare!):
Aripi văzduhu-l întunecă, sus, iar vrăjmaşul prin aer
Nour se strîng şi-l gonesc, pînă ce, asuprit şi el însuşi,
Iar de povară-apăsat, lasă prada din ghiare-ascuţite
Pajura, -n rîu o aruncă şi iuge-n adîncuri de nouri.
Semnul acesta de-auguriu Rutulii-l salută cu strigăt,
Braţe-şi gătesc la iuţeală şi, primul, augurul Tolumniu:
„Asta, chiar asta-mi doream!" zise „Asta ţinteam eu adesea!
Semnu-l primesc, văd pe zei! După mine, la mine cu fierul,
Îl apucaţi, voi, nevolnici, pe care, multdîrz, veneticul
Tot vă-asupreşte-n război, ca pe gîşte netrebnice, ţărmul
Vostru avan pustiind: ba, şi-n goană, porni-va acela,
Pînze-nspre larg ridicînd! Voi, cu toţii, vă strîngeţi pe cete
Şi-l apăraţi, prin grea luptă, pe regele vostru, răpitul!"
Astfel grăi şi, în faţă-alergînd, azvîrli către duşmani
Sulița-i grea: şuieră ţipător cornul tare prin aer,
Sigur zburând. De aici şi de colo înaltă-i strigarea,
Oştile toate se-aprind şi-s fierbinţi iarăşi inimi şi-n valmă.
Sulița zboară, iar cum dimpotrivă-i sînt falnice trupuri,
Nouă mari fraţi – ce-i născuse Arcadului Gylippus soaţa

Lui credincioasă, Tyrrhena – în mijloc pe unu-l răneşte,
Brîul frumos unde-ncins e, spre moale, ţesut cu aramă,
Şi se cuprinde, la margini întinse ţinut de-o agrafă,
Chipeşul tînăr izbindu-l, şi-n armele lui lucitoare,
Iar, străpungîndu-l sub coaste, l-întinde nisipului galben.
Fraţii, o aprigă ceată şi înfierbîntată sub jalea-i,
Parte trag săbii în pumni, parte fier smulg, să-l zvîrle pe dată,
Iureş orbesc apucînd. Dimpotrivă se-aruncă mari şiruri,
Cei din Laurentum: de colo, grămadă, vin iarăşi spre dînşii
Cei din Agylla, Troienii şi-Arcazii cu arme pictate:
Una li-i pofta, oricui, să se-nfrunte cu fierul în mînă.
Împrăştiat-au altare – cum urcă, furtună, la ceruri
O vijelie de suliţi şi plouă doar fier, groaznic ropot –
Vase şi vetre înşfacă. Ci fuge de-acolo Latinus,
Zeii loviţi apărînd, cum călcat lor le fu jurămîntul.
Alţii pun frîie la care, sau, sus, mlădioşi, saltă-n şele,
Încălecînd dintr-un zbor, şi, cu sabia trasă, -s şi gata.
Iar pe Tyrrhenul Aulestes, ce-i rege şi poartă însemne
Ale domniei, Messapus, poftind a zdrobi legămîntul,
Dă ca să-l calce-n copite: se dar'mă acela pe spate,
Iară pe bietul de el îl acoperă spartele-altare,
Dînd peste el, cap şi umeri. Fierbînd, se repede cu lancea-i,
Grea ca o grindă, Messapus, şi, 'nalt, cum acela se roagă,
Dă şi-l străpunge adînc şi astfel către el glăsuieşte:
„Asta e – uite aşa e mai bună a zeilor jertfă!"
Buzna Italicii dau să-i despoaie lui, cald încă, trupul.
Iese în calea-i, cu pară-n tăciune, şi dă Corynaeus,
Luată din vatră, spre Ebusus, care venea să-l lovească,
Faţa i-o umple de flăcări – aprinsu-i-a barba cea lungă
Ce scăpăra sub pîrleală şi, dînd după el, cum fugise,
Prinde cu stînga de plete vrăjmaşul, de tot zăpăcitul,
Jos, sub genunchiu-i vîrtos îl apasă ţărînei, pe dînsul,
Şi-astfel cu sabia-i tare-l străpunge. La fel, Podaliriu,
Cum da şi Alsus, ciobanul, năvală în faţă, prin arme,

Îl amenință cu sabia goală, din urmă: acela,
Fruntea şi barba prin mijloc îi crapă, întors cu securea,
Iară cu sîngele-i mult îi împroaşcă măritele arme.
Ochii lui tihna cea grea şi cu somnul, ca fierul de tare,
Iute-i închid, prăvălindu-l îndată-ntr-a nopții vecie.
Însă piosul Eneas spre ceruri şi fără de arme,
Dreapta-şi înalță, cu creştetul gol şi strigînd cu glas mare:
„Unde dați iureş?! Ce vrajbă v-apucă acuma, deodată?!
O, vă opriți voi mînia! A fost încheiat legămîntul,
Legile-s toate sortite – doar eu pot lupta pe dreptate,
Mie lăsați-mi războiul, şi fără vreo teamă: eu legea
Voi întări-o cu brațul. Pe Turnus mi-l dă jertfa asta!"
Cum sta strigînd el acestea, în mijloc de vorbă, -o săgeată
Vine pe aripi zorite, sunînd, să lovească viteazul,
Nu ştiu din ce fel de mînă, pe ce fel de vînturi adusă,
Care Rutul şi-avea lauda – cumva întîmplarea, ori zeul:
Slava aceasta a faptei mărite-a rămas neştiută,
Nimeni n-avînd să ia fală de rana muşcînd din Eneas.
Turnus, văzînd pe Eneas că iese din rînduri, spre spate,
Şi pe fruntaşi turburați, se-nfierbîntă de-o nouă nădejde:
Caii şi-i cere şi arme, trufaş, şi se-avîntă pe dată,
Sus, drept în car, şi în mînă îşi prinde iar frîiele, strînse.
Multe el trupuri voinice le-azvîrle, din goană, dar Morții,
Iute-i zdrobeşte pe mulți, dînd să moară-i răstoarnă cu carul,
Sulițe, smulse acelor ce fug, el aruncă-n grămadă.
Tot precum Marte cel crunt înghețatului Hebru şuvoiul
Iar i-l aţîță şi scutul şi-l bate şi caii şi-încură,
Parcă turbați, la război – zboară-aceia pe largele-ntinsuri,
Notus l-întrec şi Zefirul – iar Tracia, pînă-n hotare,
Geme cumplit de-al lor tropot, cu Groaza cea neagră alături,
Crunta Mînie şi Vrajba – cu-a lui însoțire zeiască –
Tot aşa caii în luptă şi-i mînă – ce aprig e! – Turnus,
Bieții, -aburind de sudoare, călcînd cu nespusă trufie
Peste căzuții vrăjmaşi: bat copitele iuți cu-al lor tropot

Rouă de sînge – nisipu-i tot umed: o baltă-ntinată.
Morții-l dăduse pe Sthénelus şi pe Thamyris şi Folus,
Ultimii mai de aproape, pe-ntîiul chiar din depărtare,
Tot aşa, iar şi pe Glaucus şi Lades, pe care-i crescuse
Imbrasus-tatăl în Lycia largă, cu arme – podoabă,
Au înfruntarea s-o-ncerce, au caii să-i fugă ca vîntul.
Cealaltă parte, Eumedes se-avîntă în lupte, la mijloc,
Mîndra mlădiță vestită-n războiu a lui Dolon din Troia –
Nume-al bunicului, mare, purtînd şi-al părintelui suflet:
Tatăl, cîndva, ca să-ajungă iscoadă-n Argivele taberi
Chiar îndrăznise a-şi cere, răsplată, -a Pelidului care,
Însă Tydidul pe el, cum atîta de mult cutezase,
Cu-altă răsplată-l plăti: n-a mai vrut ce-avusese Ahile!
Turnus, de cum îl văzu pe acesta pe largele-ntinsuri,
Sulița lui cea uşoară-l şi prinse pe-acela, prin aer,
Şi-apoi el caii-şi opri, amîndoi, şi sări jos din caru-i,
Celui murind, jos căzut, pe grumaz îi propti cu călcîiul,
Iară cu dreapta îşi trase-a lui pală, şi fulgeru-i aprig
I-l înmuie-n beregată, grăindu-i în aste cuvinte:
„Iată şi cîmpul şi țara pe care, Troiene, ți-ai vrut-o,
Ia Hespería, măsoar-o zăcînd! Asta-i buna răsplată
Celor ce fieru-mpotrivă mi-l iau – vezi ce ziduri ridică!"
Soț lui i-l dete pe-Asbytes, cu vîrful de lance țintindu-l,
Chloreus şi Sybaris, Dares şi Thersilochus cad asemeni,
Ca şi Thymoetes, căzut armăsarului său jos din coamă.
Iară, precum Boreás cel Edon suflă vaier de vifor
Peste adînca Egee şi sparge la țărmuri talazuri,
Iară pe unde-i vîrtejul pornit fug ai cerului nouri,
Tot aşa Turnus pe unde îşi taie-a lui cale, oştenii
Fug, se abat şi se macină şiruri – îl poartă-al lui iureş,
Creasta pe creştet zburîndu-i, pe vînt cînd se-avîntă în caru-i.
Nu l-a răbdat pe el Fegeus, să vină, turbat, peste dînşii,
Ci înspre car îi porni şi, din față, de frîie-abătut-a
Caii-nspumați, repeziți, întorcîndu-i cu dreapta, să steie.

Pînă-l tîrăsc si se ține de jug, îl străpunge sub coastă
Lata lui lance, rupîndu-i cămaşa de zale-ndoită,
Pînă la trup ajungînd, cît din carne să-i guste: acela
Scutul în față trăgîndu-l, pornea cu-a lui sabie-n luptă,
Trasă din şold, de-ajutor ca să-i vină, vrăjmaşul cătîndu-l,
Cînd vine roata şi-l dă peste cap, rău de osii izbindu-l,
Cît la pămînt să-l aştearnă, iar Turnus pe dat' se repede
Și între coif şi-ntre marginea platoşei bune, de zale,
Capul cu pala-i retează şi-i lasă nisipului leşul.
Cît pe întinsuri, tot învingător, Turnus moartea o-așterne,
Mnestheus îl ia pe Eneas, şi cu credinciosul Ahates,
Şi, cu Ascaniu alături, îl poartă, rănit, înspre taberi.
Tot şchiopătînd la doi paşi, doar cu sprijinul lungii lui suliți,
Încrîncenat e acela şi, lemnul rupîndu-i, săgeata
Luptă să-şi scoată, şi cere de-ndată-ajutorului cale:
Taie aceia cu sabia lată prin rană, ascunsul
Fier ca să-l afle-nlăuntru, și-apoi la război să-l trimită.
Iată-l acum pe Iápyx, cel foarte iubit de Apollo –
Pe Iasidul pe care, -ndrăgindu-l cu mare iubire,
Vesel, Apollo vroia să-l deprindă cu haru-i măiastru
Proorocirea și lira lui dîndu-i, şi iutea săgeată.
El, ca părintelui, Gliei lăsat, să-i lungească viața,
Vrut-a mai bine-a deprinde-ale ierbulor haruri ascunse,
Arta de-a şti vindeca, făr'de slavă, -n tăcere, pe oameni.
Sta şi scrîşnea-ngrozitor el, proptit în slăvita lui lance.
Jur împrejur lui Eneas ținînd, cu oştire, Iúlus
Lacrimi vărsa, nemişcat. Iar acela, cu haina sumeasă,
Sus suflecată, ca Paeon, bătrînul, cu mîna-i dibace,
Vindecătoare, degeaba amestecă-ntruna tari ierburi,
Sfinte lui Foebus, degeaba cu dreapta tot trage şi trage
Vîrful săgeții, prinzînd şi cu cleştele, fierul să-l scoată.
Nu-i dă Fortuna vreo cale, nimic nici Stăpînul Apollo
Nu-i dă, de leac – iar pe cîmpuri tot creşte şi bîntuie Groaza,
Iar mai aproape şi-aproape e răul. De pulbere cerul

Parcă stă drept, în picioare: năvală pătrund călăreții,
Cad pînă-n mijloc de taberi săgeți, suie pînă-n văzduhuri
Strigăt cernit de războinici, loviți sub multcrîncenul Marte.
Venus, atunci, mîniată că fiu-i de-atîta durere
Stă copleşit, ca o mamă, ia Idei din Creta dictamnul,
Frunzele-i proaspete pe-o rămurică-nflorită ca focul,
Purpură toată (şi-o ştiu, deasemeni, sălbatice capre,
Cînd li se-nfipseră-n spate săgeți, şuierînd aripate):
Venus, cu-un nour ferit peste chip şi-mprejuru-i, l-aduse,
Îl înmuie de îndată-ntr-un vas strălucit, ce primise
Apă de tot ne'ncepută, pe-ascuns, iar, ca vracii, deasupra
Suc de ambrozie-i toarnă, şi, aromitor, nedurerea.
Dă apoi moşul Iápyx cu apa aceea pe rană,
Fără să ştie ce-i ea: dintr-o dată, din trup şi fugit-a
Orice durere, de leac, se opri şi tot sîngele-n rană,
Iară săgeata, ba chiar de la sine, -a lui mînă urmat-a,
Jos zăngăni şi, din nou, i se-ntoarse puterea cea veche.
„Iute, viteazului arme! ce staţi?!" strigă-ndată Iápyx,
Dînd mare glas, şi, întîiul, curajul spre duşmani le-aprinde:
„Nu se întîmplă acestea cu mînă de om, nu cu arta
Vindecătorului sînt, nu, Eneas, nu mîna-mi dă leacul!
Este un zeu mai presus şi te-ndreaptă spre şi mai mari fapte!"
Lacom de luptă, acela-şi încinge la glezne pulpare
Mîndre, de aur, zăbava-şi urăşte, din suliță bate.
După ce platoşa-n spate îi stă, iar, dibaci, scutu-l prinde,
Strînge pe-Ascaniu la piept, cuprinzîndu-l cu brațele-n arme,
Şi îl sărută pe creştet, sub coifu-nclinat, cu-aste vorbe:
„Ia şi învață, băiete, curajul, ca mine, şi truda
Adevărată de tot – iar Norocul ți-l ia de la alții!
Dreapta-mi te va apăra cu război şi-n mărire te-a duce,
Tu vezi şi fă, dar atunci cînd şi vîrsta-ți va creşte, bărbată,
Asta să ți-o aminteşti şi să chemi a părinților pildă,
De la Eneas-părinte, dar şi de la unchiul tău, Hector!"
Nu bine astfel grăi, uriaş, şi ieşit-a pe poartă,

Sulița-i grea scuturînd, iar cu dînsul, în ceată-adunată,
Iureş dau, roată, Antheus şi Mnestheus, lăsînd goale taberi,
Toată mulțimea e-n mers. Colb orbesc umple-ntinsul cu totul,
Învîrtejit, iară glia se zguduie-n tropotul gloatei.
Vede şi Turnus, din față, din culmea de val, ce-l aşteaptă,
Văd şi-Ausonii, şi-n oase le intră-un fior ca de gheață.
Prima, Iuturna, mai iute ca orice Latin, auzit-a,
Greu, răpăitul îl prinse, şi-o luă, îngrozită, la goană.
Zboară Eneas pe cîmp, poartă negrele şiruri în iureş –
Tot precum nourul greu se abate pe mare-nspre țărmuri,
Cerul surpîndu-se, sus (Vai! Țăranilor, în depărtare,
Inimi în piept li se frîng, bănuind că acela prăpădul
Şi pustiirea-n livezi şi ogoare le-aduce năpasta),
Iar mai-nainte, în zbor, vuie vînturi, cu vifor spre țărmuri,
Tot aşa către vrăjmaşi şi Rhoeteicul falnic răzbate,
Ceata şi-o duce, cu dese şiraguri spre lupte-ntocmite,
Care se strîng a lovi. Iar Thymbraeus pe-Osiris l-izbeşte,
Şi-apoi Mnestheus pe Arcețiu, în Epulo bate Ahates,
Gyas în Ufens: ba cade Tolumniu, augurul, grămadă,
Primul ce sulița lui şi-aruncase-n duşmani, cu rea vrajbă.
Urcă strigarea la cer şi, la rîndu-le, -n rupte şiraguri
Fug pe întins şi Rutulii, dînd dosul prin colburi, departe,
Însuşi Eneas nu scade, pe bieții fugari să-i dea Morții,
Nici pe aceia veniți cu tărie, cu arme şi silnic,
Nu-i urmăreşte, ci numai pe Turnus, prin negura deasă,
Cu cerbicie îl cată – pe el, doar, în luptă-l doreşte.
Înspăimîntată de asta, Iuturna, fecioara voinică,
Jos pe Metiscus din car, vizitiul lui Turnus, îl zvîrle
Şi-l părăseşte departe, căzut de pe oişte, prin colburi.
Însăşi, ea suie şi-n mîini prinde-a strînge bătîndele frîie,
Tocmai la fel – şi la arme şi trup şi la glas – cu Metiscus.
Tot cum prin largile case-nstărite-a stăpînului mare
Zboară cu negrele-i pene, țipînd prin înalta-ncăpere,
O rîndunică, fărîme-adunînd, la micuții ei hrană,

Ba prin lăsate porticuri, ba, iarăşi, spre limpezi havuzuri,
Tare strigînd – tot la fel şi Iuturna, prin mijloc de valmă,
Printre vrăjmaşi caii-şi poartă, zburînd cu-al ei car ca vîntoasa,
Fratele drag şi-l arată ba-aici, ba pe colo, -n urale,
Dară să lupte nu-l lasă, ci zboară, iar toiul lăsîndu-l.
Însă Eneas îl cată, păscîndu-i ocolul cu totul,
Pas după pas îl urmează şi-n şiruri întoarse-l tot cheamă,
Glasul înalt ridicînd. Cîte dăţi îl zări pe vrăjmaşu-i,
Iar aripaţii lui cai încercară din zbor ca să-l prindă,
Iarăşi Iuturna, şi ea, caru-i tare-l întoarse, la fugă.
Vai! Ce să facă?! Zadarnic îl mînă fierbintea-i mînie,
Sufletul său îl încearcă-n zadar feluritele-i gînduri!
Iată, Messapus, acum, dintre cele ce-n stînga-i purtase,
Suliţi mlădii, amîndouă, cu vîrfuri de fier bine-nfipte,
Tare sărind, îl ţinteşte, doar una-azvîrlind, cu-opintire.
Însă Eneas se lasă, strîngîndu-se-n armele-i bune,
Pune genunchiul mai jos: totuşi vîrful de coif i-l retează
Sulița-n zbor, cum trecea şi luat-a şi tuiul cu dînsa.
Oh, ce mînie se-aprinde, astfel cum, viclean, îl pîndise:
Cînd a simţit cum acela, cu car şi cu cai, rupe fuga,
Martor luîndu-l pe Zeus şi, asemeni, altăru-nfrăţirii,
Dete năvală cu sîrg, prăpădindu-i în mijloc, cu Marte,
Mare măcel începînd, la grămadă, o mare de groază,
Iar a mîniilor frîie le pierde, de-atuncea, cu totul.
Care din zei ar putea mie-atît de cumplite, acuma,
Fapte-a-mi cînta şi măceluri şi morţile capilor mîndri
Pe tot întinsu-mplinite de Turnus, dar şi de Troianul
Mare erou şi viteaz? Oare-atît hotărît-ai să fie,
Iuppiter, marea-nfruntare-ntre neamuri ce-aveau să-şi dea pacea?
Iată, Eneas pe Sucro, Rutulul, îl ia dintr-o parte,
Cum nu avea vreo zăbavă – la prima oprire din luptă
Întîmpinată de Teucri pe loc – şi pe unde-i pieirea
Iute şi crudă, -l străbate, -ntre coaste, cu sabia-n pieptu-i.
Turnus pe-Amycus, căzut de pe cal, pe-al lui frate, Diores,

Ca pedestraş înfruntîndu-i – pe unul cu sulița-l dete,
Pe celălalt cu-al său paloş, şi-n care duce, ca să le-atîrne,
Chiar picurînde de sînge, -a lor capete, două, tăiate.
Iarăşi, Eneas pe Talos, pe Tánais şi pe Cethegus,
Trei dintr-o singură dată-i dă Morții, cu tristul Onites,
Nume purtînd de 'Ehioniad', iar Perídia maica-i.
Turnus pe frații din Lycia scoşi, din moşia lui Foebus,
Taie, cum şi pe un june, Menoetes – zadarnic urîse
Arcadianul războaiele, de la a Lernei şuvoaie
Pline de peşte venit – un pescar, om sărac, nu puternic,
Ori de vreun cin – doar ara în arendă ogoare, ca tatăl.
Iar, tot precum două focuri aprinse-s din laturi aparte
Către pădurea uscată, făcînd să troznească desişuri –
Laurii toți – sau cum rîuri de spumă se-azvîrlu în unde,
Iute dînd vuiet voios, repezindu-se-n larga cîmpie,
Cîte-un şuvoi pustiind pe-a sa parte – la fel, fără preget,
Bat către luptă Eneas şi Turnus: încolo şi-ncolo
Urlă mînia din ei, li se sparg preamăritele piepturi,
Neştiutoare de-nfrîngeri, lovind ei cu-ntreaga tărie.
Dă în Murranus Eneas, acela-ncercînd să-şi fălească
Moşii-strămoşi de demult, neam venind din toți regii din Lațiu,
Dar cu o stîncă-l dă jos, repezită, vîrtej, cu tărie,
Şi îl aşterne țărînei, de-l macină roțile-n colburi,
Jos, pe sub juguri şi frîie, bătut sub copite de caii
Întărîtați, ce nu vor nici stăpînul cel drag să-şi cunoască.
Turnus dă buzna spre Hyllus ce vine-ndrăzneț şi, cu răcnet,
Calea i-o taie şi arma-i țintește prin tîmplele de-aur:
Sulița-adînc îi rămase înfiptă în creieri, prin coifu-i.
Nici dreapta ta, o, Cretheus, cel tare-ntre Greci, nu te scapă
De a lui Turnus mînie. Nici zeii nu-l scot pe Lupercus,
Preotul lor, de Eneas ferindu-l – el pieptul spre fieru-i
Gol şi-l uită, iară scutul de-aramă nu-i fu apărare.
Aeolus, ba şi pe tine cîmpia-n Laurentum te vede
Jos prăvălit şi întins pe-al tău spate, cît colo de mare.

Zaci tu ucis, cel pe care Argivii, cu oștile toate,
Nu au putut să îl taie, nici însuşi Ahile, pe Priam
Ce-l doborî, cu cetatea-i: aici ți-a fost capătul vieții!
Casa-ți înaltă-i sub Ida, şi-n Lyrnessus alta: -n Laurentum
Şade mormîntu-ți slăvii. Astfel luptă cu toții – Latinii,
Şi Dardanizii – Mnestheus şi voinicul Serestus, alături,
Dar şi Messapus, stăpîn peste cai, şi viteazul Asilas,
Tuscii, cu mare şirag, şi Arcazii trimişi de Evandru,
Orice viteaz pentru sine se bate, cu toată puterea,
Făr' de răgaz ori zăbavă: se-nfruntă pe-ntins cu tărie.
Mama-i slăvită, Frumoasa, îi puse în gînd lui Eneas,
El să purceadă spre ziduri, s-abată cetății oştirea,
Cît mai curînd, să-ngrozească, cu mare măcel, toți Latinii.
El, cercetînd peste tot, printre şiruri, pe Turnus să-l vadă,
Ochii încolo şi-ncoace-aruncînd, zări astfel cetatea
Nevătămată-ntr-atîta război, pe nedrept stînd tihnită,
Iară, pe dată, prin gînd îi dădu chip de luptă mai tare:
Cheamă la el pe Mnestheus, pe Sergestus şi dragul Serestus,
Mari căpitani, şi apucă movila-nspre unde toți Teucrii,
Toată oştirea se-adună – nu lasă nici suliți, nici scuturi,
Deşi, laolaltă. Le spune, din mijloc, din vîrf de movilă:
„Nu zăboviți voi la vorba-mi (cum Iuppiter, iată, i-al nostru!),
Nici nu purceadă vreunul cu preget, căci totul e graba!
Astăzi oraşul Domniei Latine, a vrajbei pricină,
Am să-l dărîm, fumegîndele-i culmi jos călcîndu-le-n țăr'nă,
De nu-şi primeşte căpăstrul şi nu se-mblînzesc să asculte!
Am, oare, eu de-aşteptat pînă Turnus, de buna lui voie,
Lupta cu mine-a răbda, să se-ntreacă şi cadă, odată?!
Asta e, o, oameni buni, capul, miezul războiului silnic!!
Torțe aduceți, degrabă, şi pacea din flăcări v-o scoateți!"
Astfel grăi, iar, cu toții, ei strîng cete mari, pe-ntrecute,
Toți deopotrivă, şi-aleargă spre ziduri, noian de şiraguri.
Scări apărură deodată şi foc, din pămînt, se aprinse.
Unii aleargă la porți şi îi taie pe cei mai de-aproape,

Alții înstrună săgeți și văzduhu-l înnegură cu-arme.
Însuși Eneas, cu primii, la dreapta se duce, la ziduri,
Și, cu glas mare, de vină îl face pe rege, Latinus,
Zeii drept martori luînd cum din nou fu silit să se lupte,
Iarăși Italii-s vrăjmași, iarăși sînt legămintele rupte!
Mare zîzanie-ncepe acum între cei ai cetății,
Înspăimântați: unii cer ca cetatea să-și lase deschise
Porțile către Dardani, și îl trag către ziduri pe rege,
Alții-și ridică-a lor arme și merg să se bată la ziduri.
Tot așa-n tuful cu scorburi ascunsele-albine le cată
Și năzuiește păstorul cu fumul amar să le-nece,
Iară acelea, -nlăuntru, -ngrozite, prin taberi de ceară,
Bîzîie, învălmășite, și-ascut cu strigare mînia,
Dar izul negru pătrunde-n sălașuri, de zumzăie aspru
Oarbele stînci prin lăuntru, iar fumul se 'nalță la ceruri.
Se mai adaugă la cele ce-au dus, istoviți, toți Latinii
Și-alt nenoroc, ce răstoarnă în jale întreaga cetate:
Cînd fu să vadă regina vrăjmașul că vine-n talazuri,
Ziduri că-s amenințate și flăcări cum prind mîndre case,
Iar nicăieri nu-s Rutulii, niciunde nu-i Turnus cu ceata-i,
Crede, vai, nefericita, că-n luptă căzut e viteazul
Și că-i pierdut, iar, pe dată, pierzînd a ei fire-n durere,
Ea că-i pricina, jeleşte, și vina și capăt de rele,
Iar, nesfîrșite-aste vorbe vărsîndu-le-n trista-i smintire,
Mîna-i, rupînd a ei straie, de purpură toate, a moarte,
Sus îi atîrnă, în grinda înaltă, pieirii ei, lațul.
Jalea aceasta de-o-aflară săracele, biete, Latine,
Fiica Lavinia, prima, -nfloritele-i plete din creştet
Smulsu-le-a, iară obrajii ei roșii-i sfîșie, și-n juru-i
Toate femeile-s gata: răsună de plînsete casa.
Iar de aici merge zvonul, mîhnind-o, prin toată cetatea:
Pierd toți curajul – se duce cu hainele rupte Latinus,
Ca împietrit de a soației lui soartă, de jalea cetății,
Colb întinat el turnînd pe căruntele-i plete, mînjite,

[Vini asuprindu-şi, nespuse, că nu l-a primit mai devreme
Ginere bun pe Dardanul Eneas, de buna sa voie.]
Dar, între timp, pe întinsuri i-alungă pe unii, pierduţii,
Turnus, războinicul domn, mai încet el mînînd de acum,
Tot mai puţin bucuros de avîntul ce-l luau telegarii.
Strigătu-acela-i ajunse-n amestec cu-o oarbă teroare,
Doar pe-o aripă de vînt, şi-abătut-a-n urechea-i ciulită,
Glasul cetăţii, ca-n ceţuri, cu freamăt adînc şi de doliu:
„Vai mie, vai! Care-i vina ce-aruncă cetatea în jale?
Care strigare dă buzna şi-ajunge din ziduri, departe?"
Astfel grăind, fără sine se-opri, strîngînd hăţuri în mînă.
Lui însă, chiar cum era, a lui soră, sub chip de Metiscus,
De vizitiu ce-ndemna al lui car şi-i mîna telegarii,
Astfel grăi către el: „Pe aicea, hai, Turnus, şi-om merge,
Tot pe Troieni fugărind – calea bună ce-aduce izbînda!
Sînt ei şi alţii ce case-s în stare să apere bine!
Bine, Eneas dă iureş şi bate-n Italici, ba silnic –
Dară şi noi pe-ai lui Teucri să-i dăm cu tărie dar Morţii!
N-ai să rămîi mai prejos nici la număr, nici mică-i cinstirea-ţi!"
Turnus la asta-i răspunse: .....
„O, sora mea, căci demult te-am ştiut, cînd, dintîi, legămîntul
L-ai tulburat şi-ai purces să ridici iar războiul acesta
Şi nici acum nu mă-nşeli tu, zeiţă! Au cine din slavă
Vrut-a să-mi vii, din Olymp, şi să rabzi truda asta cumplită?
Oare să-l vezi pe-al tău frate murind, şi cît piere de crîncen?
Căci eu acuma ce fac?! Ce Noroc îmi meneşte scăparea?!
Chiar cu-ai mei ochi l-am văzut pe Murranus, viteazul, cum cade,
Cum mă striga îngrozit, el, mai drag mie chiar ca oricare
Dintre cei vii, uriaşul erou – uriaş doborîtul!
Mort este, nefericitul, şi Ufens, a noastră ruşine
Ca să n-o vadă în ochi – îi iau Teucrii şi trupul şi arme!
Oare-am să rabd încă eu (doar atîta mai am dintre toate!)
Casa-n ruină să-mi văd?! Şi să nu-i tai cu dreapta lui Drances
Vorbele lui de ocară?! Să fug şi pe Turnus, cum fuge,

Țara să-l vadă aici?! Chiar atîta de rea mi-este moartea?!
Mani, fiți-mi buni, eu vă rog, cum cereştii îmi stau împotrivă:
Sfînt fie sufletul meu şi lipsit de-o asemenea vină,
Cînd către voi eu cobor, nu nevrednic de buni şi străbuni-mi!!"
Nu bine astfel grăi: zboară, iată-l, prin mijlocul oastei,
Printre vrăjmaşi, pe-al lui cal înspumat, cu-o săgeată în rană,
Saces, în față lovit, dă năvală şi-l roagă pe Turnus:
„Turnus, în tine-i scăparea: aibi milă de-ai tăi, şi te bate!
Fulgeră însuşi Eneas în arme şi-amenință tare
Vîrful cetății să-l dar'me, Italicii morții-aruncîndu-i!
Zboară spre case şi ard torțe grele. Spre tine Latinii
Fețe şi ochi şi-ațintesc – stă şi pregetă însuşi Latinus
Care să-i fie lui gineri, spre ce legămînt să se-aplece!
Şi-apoi regina, credința cea tare, -şi luă chiar ea viața,
Singură-n moarte plecă şi-i fugi, -nspăimîntată, luminii!
Numai Messapus şi-Atinas cel dîrz mai țin porțile bune,
Şiruri făcînd să stea-n față – spre ei dau aprinsele cete,
Jur-împrejur, în grea valmă, cu-o holdă de vîrfuri țintite,
Fier fioros – iară tu te preumbli cu carul prin pajişti!"
Încremeni, -nceţoşat, feluritele-i gînduri fierbîndu-l,
Turnus, şi mut a rămas, ca o stană: frămîntă-l, nespusă,
Neabătut, şi ruşinea şi jalea, cu mare mînie,
Dar şi, în suflet, iubirea nebună şi-a sa bărbăție.
Cînd scutură grele umbre şi mintea-i sui spre lumină,
Ochi arzători el întoarse, pe dată, spre 'naltele ziduri
Şi, răvăşit, chiar din car, el privi către marea cetate.
Iată vîrtejul cel mare de flăcări urcînd peste caturi,
Pînă la cer unduind şi-ajungînd să cuprindă tot turnul –
Tocmai pe turnul acela ce însuşi din grinzi îl durase
Şi-i adăugase, jos, roți, aşternîndu-i şi punțile-nalte.
„Soră, Ursita învinge! Zăbava ți-o lasă de-acuma!
Unde ne cheamă şi Zeul, precum şi Fortuna, să mergem!
Vreau să-l înfrunt pe Eneas şi tot ce-i mai rău cu putință,
Moartea s-o văd! Dragă soră, n-ai cum să mă vezi tu de-acuma

Fără de-a slavei mărire! Mă lasă să-mi port nebunia!"
Astfel grăi şi sări jos din car, cît mai iute, pe cîmpuri,
Iar prin vrăjmaşi şi prin arme porni, lăsînd sora-i mîhnită,
Şi-apoi, prin mijloc de oaste, în goană-o luă înainte.
Tot precum stînca din munte se duce la vale, pornită,
Şi se prăvale, sub vînt sau sub ploaia ce-o bate năvalnic,
Jos cît s-o spele, ori anii de vreme îi sapă vechimea –
Muntele pleacă de vale, în ripă, cu mare putere,
Dîrz bubuind pînă-n fund, rupînd codri şi turme şi oameni,
Şi-astfel îi cară cu ea – tot aşa, risipind cîte-s şiruri,
Turnus spre zidul cetății se-aruncă, pe unde mult sînge
Țăr'na o udă, şi zboară, vuind, grele suliți prin aer,
Semn face, mare, din mînă şi strigă deodată din gură:
„Stați şi cruțați, o, Rutuli! Vă opriți bune arme, Latinii!
Care va fi ea, Fortuna, a mea e! Mai drept e ca însumi
Tot legămîntul călcat să-l plătesc şi să lupt eu cu fierul!"
Toți, aşadar, se dădură din mijloc şi loc îi făcură.
Iată, Eneas-părinte de Turnus aude pe nume,
Lasă şi ziduri şi tot, laolaltă cu vîrful cetății,
Calcă prin orice zăbavă şi rupe lucrările toate,
Prins de a lui bucurie, şi groaznic el zuruie-n arme,
Tot precum Atlas sau Hryx, înaltul, sau chiar Appenninul
Însuşi, Părintele mare, stejarii-şi frămîntă, dînd freamăt,
Şi se înalță în slăvi, bucuros, cu zăpada-i din creştet.
Pe întrecute, Rutulii, la fel cu Troienii, olaltă,
Şi toți Italicii ochii-şi întorc, cum şi din metereze,
Dar şi acei ce băteau cu berbecele tare în ziduri,
Arme lăsînd de pe umeri. Se miră grozav şi Latinus,
Cînd uriaşii, născuți, fiecare, de-o parte a lumii,
S-au întîlnit, doi viteji, şi sînt gata cu fierul să lupte.
Dară aceia, cum cîmpu-i golit, pe întinderea-i mare,
Din alergare grăbită, de-acolo, şi-aruncă-a lor suliți,
Iureş ei dînd cu-a lor scuturi, de zuruie-arama şi sună.
Geme pămîntul sub dînşii, din greu ei, în săbii, bat tare,

Straşnic lovind, iar şi iar: vitejia-i norocului soață!
Tot precum Sila din slăvi, ori Taburnus, cu vîrfu-i de munte,
Adăpostesc bătălia ce-o dau doi mari tauri, vrăjmaşii –
Bat cu-a lor frunți dimpotrivă, de teamă iau cîmpul ciobanii,
Stă turma toată, de frică, şi pregetă, mute, junince,
Cine-o fi domn să rămînă, pe care-or urma toate cîte –
Ei se rănesc cu putere, bătînd între ei cu tărie,
Coame-şi înfig, opintit, şi îşi spală grumazele-n sînge,
Umerii largi, tot la lei, iară codrul răsună de muget –
Astfel Eneas, Troianul, şi Dauniul erou se înfruntă,
Scuturi împing între ei, iar văzduhul îl umple-al lor clocot.
Iuppiter însuşi cîntarul în cumpănă-l pune, cu taler,
Ia şi aşază-n el sorții ce-i au amîndoi – fiecare:
Cine-i sub trudă-osîndit, şi pe care-l dă Morții povara.
Se răzvrăteşte acesta, zicînd că-i va merge, şi, vajnic,
Trupu-şi înalță cu paloşu-n slăvi, opintindu-se, Turnus,
Şi-apoi izbi: strigă tare Troienii, -ngroziți şi Latinii,
Şiruri, şi unii şi alții, -mpietriți. Dar vicleana lui pală
Ruptă-i din chiar lovitura, lăsîndu-l aprins de mînie –
Numai scăparea prin fugă-a-şi căta. Zboară iute ca Eurus,
Cum îşi văzu între mîini un mîner ce-i străin, fără vlagă.
Vorba-apoi merse că, -n grabă, cînd caii-şi lua la-nceputuri,
Ca să purceadă la luptă, uitînd părinteasca lui pală,
Fierul ce-avea vizitiul Meniscus l-a luat, din iuțeală,
Iar că acela, mai slab, cît fugeau pe cîmpie toți Teucrii
Fost-a de-ajuns: cînd lovi însă-n arme Vulcanii, din ceruri,
Doar muritoru-i tăiş, ca un țurțur de gheață, zadarnic,
Se sfărîmă cînd izbi – aşchii slabe îi zboară-n nisipuri.
Înnebunit, spre lărgime-o apucă-atunci Turnus la fugă:
El ba încolo, ba-ncoace-şi învîrte-amețite ocoluri,
Cum pretutindenea Teucrii-ncingeau o închisă cunună
Iar de cea parte-i un smîrc, de cealaltă stau marile ziduri.
Însă Eneas, oricum, chiar săgeata de-i da-ncetineală,
Iară genunchii mai moi i-s şi nu prea mai țin să alerge,

Calcă pe urme, fierbînd, şi-l ameninţă, pas după pasu-i –
Tot după cum cerbul mare, -ngrădit de şuvoiul ce curge,
Ori îngrozit, în zadar, de-o paiaţă cu penele-i roşii,
Îl hărţuieşte ogarul cu salturi şi dese lătraturi –
Iară acela, smintit de-amăgiri şi de mal, cu înaltu-i,
Fuge şi fuge-n ocoluri o mie – dar Umber, copoiul,
Nici nu se lasă de el, parcă-l prinde şi cum că l-ar prinde,
Bate din fălci şi, muşcînd, nu rămîne, ci-n gol muşcătura-i –
Însă atuncea strigare se-nalţă spre ţărmuri şi ape,
Ce dau răspuns înapoi, de tot cerul de sunet răsună.
Astfel şi Turnus, fugind, pe Rutuli cu ocară îi cheamă,
Ba chiar pe nume zicînd fiecărui', şi sabia-şi cere.
Dar, dimpotrivă, Eneas ameninţă-a moarte, pe dată,
Cum că pieirea-l aşteaptă pe cel care-i vine, şi-i ţine,
Groaza vîrînd că oraşu-l dărîmă, rănit cum adastă.
Fac cinci înconjururi mari, tot în goană, şi iarăşi întorsuri,
Colo şi-ncoace, cum nu mai e joacă, ori mică răsplată,
Ci este-acuma la mijloc chiar Turnus – pe viaţă şi moarte.
Tocmai acolo era un măslin închinat, al lui Faunus,
Frunze amare avînd, pom iubit, venerat de năierii
Care, scăpaţi din talazuri, de el atîrnau a lor danii,
Însă-al lui trunchi, fără seamă-a mai ţine, -l tăiaseră Teucrii,
Ca să se poată-nfrunta mai uşor într-un cîmp la vedere.
Sta-nfiptă-n el lancea mare ce-avuse Eneas: într-însul
Marele-avînt i-o-nfipsese şi ţeapăn stătea-n rădăcină.
Se opinti Dardanidul, vroind ca să-şi smulgă cu braţul
Fierul înfipt, iar apoi iar să-l bată cu sulița-n mînă,
Poate l-a prinde aşa, nu cu fuga. De groază, atunci, Turnus:
„Faunus, le rog, fie-ţi milă – tu ţine-al lui fier în pămîntul
Tău milostiv – dacă eu îngrijit-am cinstirea-ţi mărită,
Cea împotriva căreia adus-au război Eneazii!"
Astfel grăi, şi-ajutorul zeiesc nu zadarnic chemat-a:
Căci, războindu-se lung, zăbovind rădăcina s-o crape,
Nu fu nicicum el în stare, Eneas, să caşte strînsoarea

Lemnului greu de măslin. Cît se-ncoardă şi aprig el trage,
Iarăşi Iuturna, sub chipul ce-avea vizitiul Metiscus,
Daunia zînă sosi şi spre frate-său paloşu-ntinse.
Venus, atunci, aţîţată că Nimfa-ndrăzneaţă-o făcuse,
Jos pogorî, şi-a lui lance-o şi smulse din grea buturugă.
Astfel, ei doi, înălţaţi, cu-arme iar şi cu suflet în piepturi,
Unul cu paloşu-i bun, celălalt cu temeiul în lance,
Aprigi se-apucă din nou de-nfruntarea cumplitului Marte.
Către Iunona, estimp, Zeus, Rege-n Olympul cel mare,
Astfel grăia, cum stătea să privească din nouri spre lupte:
„Care să-ţi fie, dar, ţelul, o, soaţă? Ce-ar fi să mai vină?
Ştii şi tu însăţi că-i dat – şi aşa mărturie dai însăţi –
Zeu pămîntean lui Eneas sortit i-e s-ajungă, în ceruri.
Ce mai urzeşti? Ce mai stai încă-n nourii reci, aşteptîndu-ţi?!
Cade-se, oare, prihană-omenească pe-un zeu să-l rănească,
Ori părăsitul lui paloş lui Turnus să-i deie Iuturna –
Ce era ea fără tine?! – şi-nfrînţii să prindă putere?!
Capăt tu pune acuma, te-nduplecă rugilor noastre,
De nu te roade cumva, în tăcere, atîta durere,
Şi-mi va fi dat tot s-aud griji mîhnite din dulcea ta gură!
Iată, sfîrşitu-i aproape! Putut-ai pe glie şi mare
Să-i tot alungi pe Troieni, să stîrneşti, cu urgia-i, războiul,
Casa să le-o pîngăreşti şi, la nuntă, să-arunci numai doliu,
Dară mai mult nu-ţi îngădui!" Atît îi grăi Zeus cel Mare.
Astfel grăi, dimpotrivă, Saturnia Iuno, supusă:
„Tocmai fiindu-mi ştiută-a ta vrere, mărite Părinte,
Iuppiter, fără de voie, lăsat-am pe Turnus şi ţara-i!
Nu m-ai vedea tu astfel în sălaşul văzduhului, una,
Stînd ca să rabd ce se cade şi nu, ci încinsă în flăcări,
Chiar între şiruri aş fi, ca să-i scot iar la luptă pe Teucri!
Da, pe Iuturna trimis-am ca bietului frate să-i deie
Drag şi frăţesc ajutor lăudînd tot ce ea cutezat-a,
Nu însă arc şi săgeţi ca să-ntindă, vrăjmaşă, -mpotrivă –
Jur pe izvorul cel nestrămutat şi pe-a Styxului unde,

Singurul greu jurămînt care-l au şi Aceia din ceruri!
Iată, acum încetez, părăsind lupta grea – mi-i urîtă!
Dară un lucru te rog, care nu-i stăvilit de vreo soartă,
Pentru al lor mîndru Laţiu şi-acelor ai tăi maiestate:
Cînd încheia-vor ei pacea cu-o nuntă ferice, la urmă –
Fie aşa! – cînd uni-vor prin legi ale lor legăminte,
Nu-ngădui ca Latinii pămîntului nume să-şi schimbe,
Nu da poruncă 'Troieni' ei sau 'Teucri' de-acum să se cheme,
Ori a lor limbă s-o uite, şi portul ce-l dară străbunii!
Fie tot 'Laţiu' să fie, 'Albani' regii, veacuri de veacuri,
Fie vlăstarul Roman preaslăvit în Italica-i stirpe:
Dusă e, las-o, dar, dusă, cu nume cu tot, marea Troie!"
Ei, surîzînd, îi răspunse Acela ce oameni şi lucruri
Le-alcătui: „Da, aşa e! Eşti soră cu Zeus şi mlădiţă
Tot din Saturn: ce mînie, -n talazuri, îţi zguduie pieptul!
Hai dar, şi furia-ţi grea şi zadarnică las-o acuma:
Dau ce-ţi doreşti şi mă las, de-a mea voie, înfrînt, cum ţi-e gîndul!
Graiu-şi vor ţine-Ausonii, cel vechi, şi străbune-obiceiuri
Numele stînd tot la fel: iar, uniţi doar trupeşte cu dînşii,
Teucrii-or rămîne aici – doar tipicul le-oi da pentru jertfe,
Sfînt obicei, iar pe ei, într-un glas, tot Latini îi lăsa-voi!
Iar, de aici, noul neam ce-a urca-n Ausonicul sînge
Şi peste oameni şi zei arăta-va evlavie-n lume:
Nici un popor, tot la fel, nu-ţi va da o mărită cinstire!"
'Da' arătă şi Iunona, iar gîndu-şi schimbă, bucuroasă,
Iară pe dată plecă sus, în cer, şi-şi lăsă negrul nour.
Asta-mplinind, altceva cugetă Tatăl însuşi în sine,
Iar pe Iuturna găti s-o despartă de-a fratelui arme.
Sînt două gemene iasme, 'Cumplite' pe nume le spune:
Noaptea adîncă pe ele, olaltă cu neagra Megeră –
Cea din Tartar – le născu deopotrivă, cu şerpi prinşi în plete,
Şuierători, grei colaci, şi le dete şi aripi de vifor.
Ele la jilţul lui Zeus şi-n pragul Stăpînului Crîncen
Straja şi-o ţin şi le-asmut muritorilor bieţi marea Groază,

Dacă vreodată o moarte, ori boală năpraznică Zeul,
Regele zeilor, pune la cale, sau 'nalță războiul.
Una din ele, degrab' o trimise din slăvi de văzduhuri
Iuppiter, semn ea Iuturnei să-i poarte, în față ieşindu-i.
Zboară aceea şi-ajunge, vîrtej viforos, pe pămînturi,
Tot precum zboară din strună, prin negura grea avîntată,
Iutea săgeată ce Partul şi-o unse cu fierea otrăvii –
Partul sau Cydonianul – aceea ce-mprăştie moartea
Fără de leac, şuierînd cum străbate prin ceața cea deasă:
Tot la fel şi fiica Nopții porni ațintit spre pămînturi.
Cînd ea zări Iliaca oştire şi ceata lui Turnus,
Se micşoră la făptura mai scundă a paserii care
Şade-n adîncul de seară, spre noapte şi cîntă prin umbre,
Tot cîteodată, a cobe, pe case pustii şi morminte.
Chipul acesta luîndu-l, în fața lui Turnus se-arată
Iasma, şi flutură des şi-i tot toacă în scut, dînd din aripi.
Groaza îi dă moleşeală în trup, neştiută, pe dată:
Încremeni, păru-n cap se zburli, iară glasu-i pierit-a.
Dar, de departe-auzind pe Cumplită, în şuier de aripi,
Smulge-a ei plete Iuturna, cernit despletite, cu jale,
Iară obrazul cu unghii-şi sfîşie şi pieptul şi-l bate:
„Ce te mai poate-ajuta sora-ți bună, o, Turnus, acuma?!
Ce-mi mai rămîne, -mpietrita de mine?! Cu ce meşteşuguri
Ziua a-ți ține-aş putea?! Pot Cumplitei să-i stau împotrivă?!
Lupta, oh, lupta o las! Îmi luați groaza voastră din față,
Paseri de piază cumplită: vă ştiu biciuirea din aripi,
Sunetul ucigător – nu îmi scapă semeața poruncă
A preamăritului Zeus: aşa-mi răsplăti fecioria?!
Veşnica-mi viață la ce?! Şi la ce m-a ferit el de moarte?!
O, de-aş putea săvîrşi suferința aceasta cumplită-n
Clipa aceasta, mergînd către umbre cu bietul meu frate!!
Nemuritoare să fiu?! Au mai poate ca dulce să-mi fie
Orice pe lume, trăind făr' de tine, -al meu frate?! Mă-nghită
Glia-n afunda-i genune, mă-arunce la Mani – pe-o zeiță!!"

Numai atîta grăind, ea şi-ascunse-n verzuia ei haină
Capul, gemînd din rărunchi, şi-n şuvoiul adînc se scufundă.
Dară Eneas, din faţă, îşi scutură lancea-i măreaţă,
Sus, cît un trunchi de înaltă, şi-i spune, cu crîncenă vorbă:
„Ce-mi zăboveşti, iar, atît?! Ce te tragi şi te tragi iarăşi, Turnus?
Nu pe fugite ni-i lupta cu cruntele arme, ci-aproape!!
Schimbă-te-n cîte făpturi ai vroi şi adună-ţi în tine
Tot ce poţi şti şi-mplini: ori doreşte-ţi cu aripi la stele,
Sus, ca să zbori, ori, pitit, să te-ascundă pămîntul în sine!!"
Turnus, din cap clătinînd: „Nu mă tem eu de vorbele tale,
Crunte vrăjmaş, ci de zei mă-nspăimînt, cum că Zeus mi-e duşman!"
Numai atîta grăind, el zări chiar alături o stîncă
Veche, un stei uriaş, care tocmai zăcea pe acolo,
Semn de hotar la ogor, fără ceartă la haturi şi brazde.
De două ori cîte şase, aleşi, de puteau s-o ridice
Sus, pe cerbice, aşa cum nasc oamenii azi pe pămînturi!
Turnus, cu braţul luîndu-l, degrabă-şi ţintise duşmanul,
Sus înălţîndu-se, tare, şi-n fugă spre-acela venise,
Dară viteazul nu-şi vede-alergarea, nu-şi ştie nici mersul,
Nici înălţarea din braţe, nici stînca cea mare-n zvîrlire,
Ci doar că-l lasă genunchii, iar sîngele-nghiaţă în vine:
Astfel, bărbata lui stîncă, zburînd prin zadarnicul aer,
Crugul nici tot nu-şi urmă, ba nici ţinta n-ajunse s-o bată.
Iar, cum, în vis, ochii grei, după ce ni-i închise hodina
Nopţii-n adînc, şi-n zadar mai poftim s-apucăm alergarea,
Doar ni se pare că vrem şi cădem, istoviţi, din mişcare,
Tot încercînd, dar nici limba nu strigă, nici trupul nu-i vladnic
Iarăşi tărie s-arate, nici glas ori cuvinte nu sună –
Tot aşa Turnus, pe oricare cale, viteaz, dă s-apuce,
Iasma Cumplită-l dă-n loc. Al lui cuget îi flutură straşnic,
Gînduri şi gînduri zbătînd: pe Rutuli el îi vede, cetatea,
Şi şovăieşte cu teamă şi tremură, lancea văzînd-o,
Nu ştie unde să fugă, nici cum cu tărie să lupte,
Nu-şi vede carul niciunde, nici sora cu frîiele-n mînă.

Cum şovăia el aşa, ucigaşa sa lance Eneas
Tare şi-o scutură, soarta prinzînd-o, şi, greu opintită,
O şi azvîrle-nspre el: din balistă, la zid, nici o stîncă
Nu dă asemenea şuier, nu bate vreun fulger din ceruri,
Tare, la fel, ci ea zboară ca-n vînt vijelia de vifor,
Neagră, purtînd neagra moarte cu sine, şi-n platoşă bate,
Tare-o pătrunde, răzbind şi, prin margine, scutul în şapte.
Astfel ea, groaznic scrîşnind, îl străpunge prin coapsă, şi-n ţăr'nă
Cade lovit, uriaş, cu genunchii sub sine, şi Turnus.
Sus sînt Rutulii, cu toţii, gemînd, iar cu geamăt răspunde
Muntele mare-mprejur şi dau glas codrii 'nalţi, din străfunduri.
Turnus, de jos, rugător, ochi şi mîna lui dreaptă-aţintindu-i,
Spune spre el: „Mi se cade, nu cer îndurare, aşa e,
Bunul noroc tu ţi-l ia! Dar, de grija de-un jalnic părinte
Poate cumva să te-atingă (aşa cum şi tu pe Anhises
L-ai îndrăgit, tată bun) tu de Daunus şi-a lui bătrîneţe
Milă arată, pe mine – ori trupu-mi, de tot despuindu-l–
Dă-mă 'napoi alor mei! M-ai învins şi văzură-Ausonii,
Palma spre tine că-ntind: e a ta şi Lavinia, soaţă,
Ura n-o-aprinde mai mult!" Aprig stete Eneas, în arme.
Ochii deasupra-i rotind şi-a sa dreaptă-a lovi şi-o opreşte.
Vorba aceluia, astfel, mereu şi mereu începuse
A-l domoli, cînd zărit-a pe umăru-i, sus înălţatul,
Nefericita curea a lui Pallas, ştiuţii lui ciucuri
Copilăreşte-atîrnaţi, ce-i răpise, înfrîntului, Turnus,
Cînd doborîtu-l-a jos şi-i luase vrăjmaşele-nsemnuri.
El, după ce îşi sorbi amintirea durerii cumplite,
Jaful văzîndu-l în ochi, se aprinse de-o furie oarbă,
Îngrozitor la mînie: „Au tu, îmbrăcatule-n spolii
Multîndrăgite, să-mi scapi?! Oh, e Pallas, da, Pallas e-acela
Ce te jertfeşte acum şi, cu sînge, pedeapsa-ţi trimite!!"
Astfel grăind, el în pieptu-i vrăjmaş îşi scufundă-al său paloş
Înfierbîntat – iar lui Turnus în trup îi pătrunde-ngheţatul
Morţii fior – viaţa-i fuge, cu geamăt de-obidă, sub umbre.

MARELE IMN 'HOMERIC' CĂTRE AFRODITA

Muză, grăieşte-mi ce fapte-mplini Afrodita de aur,
Cypris, aceea ce zeilor înşişi dorinţa cea dulce
Pusu-le-a-n piept, îmblînzind neamuri mari, muritoare, de oameni,
Dară şi paseri înalt zburătoare şi fiarele toate,
Cîte le creşte şi Glia de multe, şi tot cîte Marea –
Cum tuturora le pasă de ce-a împlinit Cythereia.
Trei însă, minţi preaînalte, nu poate-amăgi şi învinge:
Fiica lui Zeus cu egidă, Athena cu ochii ca marea,
Căreia nici că îi pasă de vraja-Afroditei de aur,
Ci doar războaiele-i plac şi-ncercarea lui Ares cel crîncen,
Lupte şi grele-nfruntări şi-mplinirea de fapte slăvite:
Prima bărbaţii cei meşteri pe lume ştiut-a să-nveţe
Carele grele să facă şi care de luptă, cu-arama.
Tot ea pe gingaşe fete în tinda de-acasă le-nvaţă
Lucru slăvit să-mplinească, punîndu-l în gînd fiecărei.
Dar nici pe Artemis, zîna cu fusul de aur, cu glasu-i
Nu o doboară-n iubire-Afrodita cu drag pentru zîmbet.
Ei numai arc şi săgeată îi plac, vînătoarea de fiare,
Hore şi dulci alăute şi războtătorul ei strigăt,
Crînguri cu umbre adînci şi cetăţi cu bărbaţi ai dreptăţii.
Nu-i plac nici fetei curate, Hestía, ce fapte-Afrodita
Ştie-mplini: prima fu ea născută de Cronos, vicleanul,
Dară-i şi cea mai voinică în sfatul lui Zeus cu egidă,
Marea Stăpînă, peţită de Poseidón şi Apollon–
Dar nu vroit-a nicicum, ci întorsu-s-a făr' de-ncetare,
Iar jurămîntu-l jură, cel mai mare –şi-aşa împlinit e –
Mîna punîndu-i pe creştet lui Zeus, Stăpîn cu egidă,
Că va rămîne fecioară de-a pururi, zeiţă-ntre zîne.
Ei Tatăl Zeus dăruitu-i-a-n schimb pentru nuntă mari daruri
Şi o-aşează chiar în mijlocul casei, cinstirea primind-o:
Are-nchinare, în temple, la zei, pretutindeni, slăvită,
Iar pentru toţi muritorii e cea mai presus din zeiţe.
Nu poate gîndul acestora a-l amăgi sau învinge,

Însă al altora n-are a-i scăpa în vreun fel Afroditei,
Fie ei zei fericiți, fie oameni, făpturi muritoare.
Căci şi lui Zeus Tunătorul răpitu-i-a cugetul falnic,
Cît e de mare-ntre toți, iar cinstirea-i e cea mai înaltă:
Pînă şi lui, cînd o vrea, amăgindu-i gîndirea-ascuțită,
Lesne de tot l-împreună cu-atîtea femei muritoare,
Fără ca Hera să ştie – soția şi sora lui bună,
Care-i, la chip, mai presus din zeițele nemuritoare,
Cea mai slăvită, odată născînd-o el, Cronos, vicleanul,
Din Mama Rhea, iar Zeus cu gîndul de-a pururea vajnic
Bună, sfioasă nevastă-o luă, şi cu grijă la toate.
Dară şi ei Zeus însuşi în suflet dorința-i sădise
Să se-mpreune cu-un bun muritor, ca nici ea, mai degrabă,
Să nu rămînă departe de-un om şi de patu-i fierbinte,
Şi-apoi, văzîndu-şi lucrarea-mplinită, cu zîmbet pe buze,
Să nu grăiască spre zei, Afrodita cu drag pentru zîmbet,
Cum că pe zei i-a-ncurcat cu atîtea femei muritoare,
Ce le născură doar fii muritori Celor fără de moarte,
Dar şi zeițe-a-ncurcat cu atîți muritori dintre oameni.
Astfel că pentru Anhises trezitu-i-a dulcea dorință,
Pentru acel ce pe creste de munți, pe-a izvoarelor Idă,
Sta păstorind turme mari, şi la chip şi la trup precum zeii.
Şi-astfel, pe el de-l văzu, Afrodita cu drag pentru zîmbet
Se-ndrăgosti, iar în piept i se-aprinse o fierbinte dorință.
Merse în Cipru, la ea, şi intră în miresme, la templu-i,
Tocmai în Pafos (pe unde-i moşia şi templu-n miresme),
Iară, ajunsă, ea-şi trase măritele-i porți, sclipitoare:
Mîndre Haríte-o spălară, ungînd-o cu scumpe uleiuri,
Nemuritoare şi care la zeii din ceruri dau farmec,
Buna ambrozie, care acolo-i era închinată.
Iară, pe sine punînd doar veşminte alese, frumoase,
Toată în aur bogat, Afrodita cu drag pentru zîmbet,
Dusu-s-a-n Troia, îndată, din înmiresmatul ei Cipru,
Iute, prin nouri înalți ea tăind a ei cale, degrabă.

Iat-o în Ida izvoarelor, maică de fiare, ajunsă –
Pas de trecu peste munte, de-a dreptul la stînă: cu dînsa
Lupii cei suri, guduraţi, şi cu leii cei crînceni alături,
Urşi şi cu pardosii iuţi, nesătui de fugarele ciute,
Se arătau – ea, văzîndu-i, prindea bucurie în suflet,
Iară acelora-n piept le sădi grea, dorinţa: cu toţii,
Doi cîte doi, se culcară prin umbrele din vizuine.
Însăşi, sosit-a la casele bine durate de-acolo.
Iară pe el îl află încă stînd la ocoale, el singur –
Mîndrul Anhises, viteazul, frumos ca un zeu la vedere.
Ceilalţi la vite umblau, prin păşunile grase de iarbă
Toţi, numai el mai era, unul singur, lăsat la ocoale,
Se preumbla pe acolo, cu cetera-i dragă, sunînd-o.
Stele 'naintea-i, pe dat', Afrodita, – a lui Zeus fiică –
Dar şi la stat şi la chip, unei fete fecioare asemeni,
Ca să nu-l sperie, doar, cînd în ochi dintr-odat' o cuprinde.
Iară Anhises, văzînd-o, mirat fu şi stete pe gînduri,
Chipul şi statul văzîndu-i, şi straiele ei sclipitoare –
Haina-i era orbitoare, lucind mai grozav ca văpaia:
Sta cu brăţări rotunjite şi mîndri cercei, ca o floare,
Cu preafrumoase colane la gîtul ei gingaş, în juru-i,
Aur frumos lucitor, să-ţi ia văzul – ca Luna din slavă
Ea strălucea – cu-al ei piept, o minune de fraged, în faţă.
Iar pe Anhises iubirea-l străpunse, şi-astfel glăsuit-a:
„Ţie, Stăpînă, -nchinare, din preafericite palaturi
Fie că Artemis eşti, sau Letò, Afrodita de aur,
Themis cea bine-născută, Athena cu ochii ca marea,
Ori din Haríte vreuna tu vii, cele ce lîngă zeii
Mari se alătură, soaţe, şi 'Nemuritoare' se cheamă,
Ori dintre Nimfe, acelea ce sălăşluiesc tot prin crînguri –
Poate din Nimfele care sălăş au prin muntele-acesta,
Pe la izvoare de rîuri, prin pajişti cu iarba cea grasă.
Ţie, la loc de vedere, de unde-i în zare privirea,
Am să-ţi ridic un altar, împlinindu-i frumoasele jertfe,

La cuvenitele vremi – iară tu, cu slăvita-ți voință,
Fă-mă să fiu, la Troieni, un viteaz dintre cei mai de vază!
Dă-mi de acum înainte o viță-nflorită, iar mie
Bine, -ndelung, să trăiesc şi să văd ale Soarelui raze,
Multfericit între neamuri, ajuns pînă-n prag bătrîneții!"
Lui îi răspunse atunci Atrodita, -a lui Zeus fiică:
„O, preaslăvite Anhises, mărit între oameni pe lume,
Nu sunt zeiță, de fel: au de ce crezi că-s nemuritoare?!
Doar muritoare eu sînt, şi femeie născutu-m-a muma:
Tată mi-e mult preaslăvitul Otreus, de-auzit-ai de dînsul,
Cel ce e domnul din Frygia Mare, cea bine durată.
Graiul, şi-al vostru şi-al nostru, îl ştiu fără greş, doar se cade,
Căci doica mea cea troiană acasă crescutu-m-a, mică
Doar o copilă-atîtuca, primindu-mă-n sîn de la mama,
Şi-astfel se vede că ştiu, foarte bine, -a vorbi graiul vostru.
Însă acum m-a răpit Călăuzul mai tare ca Argos,
Chiar din sălaşul lui Artemis, fusul de aur, cu glasu-i:
Multe, şi Nimfe, şi fete ce-aduce-vor zestre bogată
Stam şi jucam, şi-mprejur ne-ncingea lume multă, cunună,
Dar şi de-acolo mă luă Călăuzul mai tare ca Argos
Şi mă purtă peste multe ogoare ce țin muritorii,
Peste pustia lăsată-n paragini, pe unde doar fiare
Bîntuie însîngerate spre umbrele din vizuine,
Dar nu-mi păru nici c-ating cu piciorul multrodnica Glie.
Spusu-mi-a că mi-a fost dat la Anhises s-ajung, lîngă dînsul
Soața lui dragă, dintîi–şi să-ți nasc fericite odrasle.
Iar, după ce mă-ndreptă cu îndemn, de îndată, acela
Către-ale zeilor neamuri s-a dus, Cel mai tare ca Argos.
Iată-mă, dar, că-s aici, şi-s supusă nevoii cumplite!
Dară, pe Zeus, mă închin către tine, pe-ai tăi fără seamăn,
Bunii părinți– căci de rîd nu-s aceia ce mi te născură!
Ia-mă şi du-mă, fecioară şine ştiutoare-n iubire,
Tatălui tău mă arată şi mamei cu grijă la toate,
Fraților tăi care-i ai şi-s născuți deopotrivă cu tine:

N-am să le fiu noră proastă, ci cum se cuvine pe lume!
Ia şi trimite degrabă un sol pînă-n Frygia Mare,
Tatei să-i spună şi mamei, ce-i plină de-o jale nespusă,
Iară aceia şi aur şi straie, belşug, învrîstate,
Au să-ţi trimită, iar tu le primeşte nespusele-odoare!
Fă tu aceasta întîi, iar apoi 'nalţă nuntă cu farmec,
Cinste să ai între oameni, dar şi printre zeii din ceruri!"
Astfel grăindu-i, zeiţa dorinţa cea dulce-i sădise,
Iar pe Anhises iubirea-l cuprinse, şi-astfel glăsuit-a:
„De muritoare tu eşti şi femeie născutu-te-a muma,
Tată ţi-e multpreaslăvitul Otreus, cum grăit-ai 'nainte,
Şi te-a adus Călăuzul cel Nemuritor pînă-ncoace,
Însuşi Hermès, ca soţie să-mi fii de acuma de-a pururi,
N-ar şti să fie din zei ori din cei muritori de pe lume
Cine să poată-a mă ţine să nu ne unim în iubire,
Iată, acum! Şi de-ar fi ca Arcaşul Apollon, el însuşi,
Arc să-şi înstrune, trăgînd o adînc-suspinîndă săgeată,
Chiar şi atunci, o, femeie ca zeii de mîndră, mai bine
Patul cu tine să-mpart şi apoi să pogor şi la Hades!"
Astfel grăind, mîna-i ia: Afrodita cu drag pentru zîmbet
Numai întoarsă păşea, tot cu ochii-n pămînt aplecată,
Pînă la patul frumos ce-l avea dinainte stăpînul,
Tot cu velinţele-i moi aşternut, peste care, deasupra,
Blăni şi de urs şi de lei răguşiţi se aflau aruncate –
Cei prin pădurile-adînci doborîţi de viteaz cu-a lui mînă.
Cum se urcară în patul cel bine-ntocmit dimpreună,
Toată podoaba-i lucindă îndat' o luă de pe dînsa,
Mîndre agrafe, brăţări rotunjite, cercei şi colane,
Iar cingătoarea-i descinse, luîndu-i şi mîndrele straie,
De le-aşeză, nu departe, pe-un jilţ argintat şi măiastru,
Însuşi Anhises– iar el prin a zeilor vrere şi soartă,
Doar muritor, cu-o zeiţă culcatu-s-a, făr' de-a lui ştire.
Pînă ce iarăşi la stînă s-ajungă păstorii cu vite
Şi cu voinicele turme de oi din păşunile-n floare,

Pînă atunci lui Anhises turnatu-i-a somnul cel dulce,
Fără de griji, iară ea se-mbrăcă iar în straiele-i lucii.
Iară, de cum se-mbrăcă preaslăvita zeiță-ntre zîne,
Stete la pat, doar alături, dar creştetu-i pînă în grindă
În aşezarea frumoasă-i urca, pe obraji frumusețea,
Nemuritoare văpaie, sclipind, cum îi stă Cythereiei.
Astfel din somn îl trezi şi îi spuse o vorbă anume:
„Scoală, o, tu, Dardanide! Ce somn neîntors te cuprinde?!
Ia spune, încă-ți mai par eu a fi tot la fel ca 'nainte,
Cum mă văzuseşi cu ochii, uitîndu-te tu către mine?!"
Astfel grăi: el din somn chiar pe dată trezitu-s-a foarte,
Iar după ce îi văzu şi făptura şi chipu-Afroditei,
Se-nspăimîntă, şi-ai săi ochi abătutu-i-a numai în lături.
Numaidecît chipul său cel frumos şi-l ascunse în straie,
Iară, cu rugă-nspre dînsa, grăitu-i-a vorbe-aripate:
„Chiar de îndată, zeiță, de cum te-am zărit eu cu ochii,
Bine ştiut-am ce eşti! Însă tu adevăr nu grăit-ai!
Şi-astfel mă-nchin eu spre tine, pe Zeus Purtător de egidă:
Nu mă lăsa să trăiesc biet nevolnic de-acum printre oameni,
Rogu-te, milă-mi arată, căci viața şi vlaga îi piere
Celui ce-ajunge alături zeițelor nemuritoare!"
Lui îi răspunse atunci Afrodita, -a lui Zeus fiică:
„O, preaslăvite Anhises, mărit între oameni pe lume,
Prinde curaj, lasă frica din sufletul tău, cea grozavă!
N-ai a te teme cumva să pățeşti vreun rău de la mine,
Nici de la alți fericiți, căci mult drag te țin zeii pe tine!
Fiu vei avea, preaiubit, care domn la Troieni va ajunge,
Iară copii din copii vei avea, zămisliți de a pururi:
Nume-i va fi lui 'Eneas' cum, ei, neagră jale mă prinse
Fiindcă-am căzut pînă-n patul cuiva muritor de pe lume!
Dar mai aproape de zei dintre toți muritorii voi sînteți,
Voi, şi la chip şi la trup, cei din neamul de-acasă al vostru.
Pe Ganymedes, bălaiul, chiar Zeus Cugetatul, odată,
Tot l-a răpit, pentru-a lui frumusețe, să-l aibă în ceruri,

Nemuritor, şi-i paharnic la zei, sus, la Zeus în palaturi,
Foarte cu cinste-ntre nemuritori – o minune-a vedere! –
Cum stă şi toarnă din vasul de aur nectarul cel roşu.
Însă pe Tros îl cuprinse o jale adîncă, de fiu-i
El neştiind chiar nimica, răpit de-o vrăjită furtună –
Astfel că sta şi-l jelea ne'ncetat, şir de zile şi zile.
Milă atuncea îi fu, şi-i dădu Zeus o bună răsplată
Pentru-al lui fiu – telegarii cei iuți ce pe zei tot îi poartă.
Darul acesta-i dădu şi de-a firul a părul îi spuse
Toate, prin voia lui Zeus, Călăuzul mai tare ca Argos:
'Fiul i-e nemuritor, fără de bătrînețe, ca zeii!'
Cum auzit-a astfel a lui Zeus solie din ceruri,
Nu-l mai jeli, ci în suflet cuprinsu-l-a iar bucuria,
Iar telegarii cei repezi luatu-i-a drag, să-l tot poarte.
Tot aşa şi pe Tithónos Aurora cu tronul de aur,
Tot neam cu voi, l-a văzut, căci era ca un zeu la făptură.
Pas de se duse la Zeus, Negurosul Croníon să-i deie
Nemuritor să-i rămînă, trăind şir de zile şi zile:
'Da' făcu Zeus din cap şi-i dădu ca să-şi aibă dorința.
Nesăbuita de ea – nu ştiu Aurora, Stăpîna,
Şi tinerețe să-i ceară, să n-aibă-a vedea bătrînețea!
Şi-astfel, cît fostu-i-a lui tinerețea cea dragă alături,
Cu Aurora, a Zorilor fiică, la tronu-i de aur
Se bucura, la Ocean şi şuvoiu-i, la margini de lume.
Dar, după ce, mai întîi, o şuviță şi alta, cărunte,
Lui i-au ieşit, presărate pe creştet şi-n barba-i bogată,
Se-ndepărta de-al lui pat prea adesea Stăpîna-Auroră,
Dar îl hrănea în palat, îngrijindu-l cu hrana-i slăvită,
Nemuritoare ambrozie, haine frumoase-mbrăcîndu-i.
Dară şi cînd îl ajunse cu totul, urît, bătrînețea,
De nu putea să mai mişte ori scoale a lui mădulare,
Iată ce sfat, cel mai bun, îi păru de ales, pentru dînsa:
Sus îl culcă, în iatac, şi-i închise-a lui porți lucitoare.
Glasu-i curgea tot întruna, aşa e, dar nu avea vlagă

Nici pe departe, precum o avuse-ntr-a lui mădulare.
N-aş vrea nicicum să te iau printre nemuritori, tot asemeni,
Nemuritor să-mi rămîi, să-mi trăieşti şir de zile şi zile!
Dacă ar fi să rămîi tot la fel şi la chip şi la firea-ţi
Şi să-mi trăieşti, al meu soţ te-ai chema rămînînd pe vecie,
Ei, neagră jale sau vai nu mi-ar prinde nicicînd al meu suflet.
Dară pe tine te-aşteaptă curînd, şi urît, bătrînețea
Cea nemiloasă, ce pururi pe oameni i-ajunge, urgie,
Greaua povară din spate, cea care pe zei i-înfioară.
Astfel, ar fi să am parte de pică – toţi nemuritorii
Zei ocărîndu-mă veşnic, întruna, din astă pricină –
Ei, ce de şoaptele mele şi sfaturi viclene, cu care
Nemuritorii, pe toţi, i-am culcat cu femei muritoare,
Tot se temeau, cum pe toţi doborîtu-i-a a mea uneltire.
Dar, de acum, gura mea n-a grăi vreodată anume,
N-oi mai deschide-o-ntre zei, cum greşit-am atîta de tare,
Groaznic şi de negrăit: m-am pierdut într-atîta cu firea,
De zămisleşte-al meu pîntec un prunc după-un om supus morţii.
Iar pe acesta, îndată ce-a fi ca spre Soare să cate,
Nimfele dragi de prin codri, la sînuri adînci l-or cuprinde,
Creşte-l-or, unde prin Muntele sfînt de aici au sălaşul.
Ele nu umblă cu zei, nici cu oameni, tot timpul, ci traiul
Lung şi-l petrec doar pe-aici cu-a lor hrană, cea fără de moarte,
Sau cu zeiţele-n horă frumoasă petrec cîteodată:
Doar cu Silenii, ori cu Călăuzul mai tare ca Argos
Se împreună-n iubire, prin funduri de peşteri plăcute.
Iară, cu ele, doar brazi şi stejari cu înaltă cunună
Se răsădesc, cînd se nasc pe întinsa şi rodnica Glie,
Arbori frumos înverziţi, tot prin creste semeţe de munte:
Drepţi stau, înalţi, şi se cheamă 'A Zeilor crînguri' slăvite,
Iar muritorii pe-acolo nicicînd nu pătruns-au cu fierul.
Dar cînd le-ajunge să vină lor moartea şi-a sorţii-ncheiere,
Doar se usucă întîi, pe pămînt, în picioare, copacii:
Scoarţa-mprejur li s-a stins, iară ramuri le cad jos, în ţăr'nă,

Astfel că sufletul lor părăseşte a Soarelui raze.
Ele acolo-l vor creşte pe fiul meu drag, lîngă sine:
[Iar, după ce, mai întîi, va ajunge la draga-i junie,
Ți-l vor aduce încoace zeițele, pruncul s-arate.]
Eu însă ca să ți-o spun pe-ndelete, acum, şi aceasta,
Doar într-al cincilea an am să vin să-ți arăt fecioraşul.
Numai atunci ai să-l vezi, ce mlădiță frumoasă-i, cu ochii,
Şi ai să fii bucuros – căci va fi ca un zeu la vedere! –
Iar de îndată-l vei duce la Troia bătută de vînturi.
Iar, de va fi să te-ntrebe de prin muritorii din lume
Care să fie-a lui mamă, ce-n pîntece dus-a copilul,
Tu să ții minte să-i spui precum însămi acum îți voi zice:
'Spune-se-a fi el vlăstar dintr-o Nimfă ca floarea gingaşă,
Dintre acelea ce-n munte-au sălaşul, prin funduri de codri!'
Iar, de, cumva, fără minte, vei spune, cu gîndul la fală,
Că împreună mi-ai fost în iubire, chiar cu Cythereia,
Zeus, cu grozavă mînie, te-a bate cu-un trăznet ce arde!
Asta e tot ce-i de spus: ia aminte, păstreaz-o în cuget,
Nu da pe față vreun nume, cu gîndul la-a zeilor ură!"
Astfel grăind, ea se duse spre ceruri deschis către vînturi.
Ție-nchinare, zeiță, tu, Doamna din Ciprul cel falnic!
Iar, de la tine-ncepînd, eu purcede-voi şi-altă cîntare!

CĂTRE AFRODITA (II)

Pe multslăvita, cunună de aur, frumoasa-Afrodită
O voi cînta – ea, cea care-i stăpînă în Ciprul din mare
Cu a lui culmi, unde-o duse Zefirul cel umed, puternic,
Vlaga-i pe val aducînd-o din marea cea multzbuciumată,
Pe o cunună de spumă: luat-o-au Horele, -n panglici,
Şi au purtat-o voios, îmbrăcînd-o în veşnice straie.
Sus, pe-al ei creştet, i-au pus o cunună măiastru făcută,
Multpreafrumoasă, de aur: i-au prins în urechi şi cerceii
Din orihalc, o podoabă de aur, cu mare cinstire,
Iară pe sinea-i gingaşă, pe pieptul ei dalb ca argintul
O-mpodobiră cu salbe de aur, de care şi ele
Horele, poartă cu drag, mîndre panglici, atunci cînd la hora
Cea minunată a zeilor merg, în palat, sus, la Tatăl.
Iar, după ce-i aşezară pe sine podoabe, cu totul,
Nemuritorilor toți le-au purtat-o: primit-o-au bine,
Mîinile-i dară, văzînd-o, şi tare-o doreau, pe-ntrecute,
Soață dintîi ca s-o aibă, oricare, acasă s-o poarte,
Stînd uluiți s-o tot vadă, frumoasa de ea – Cythereia.
Ție-nchinare, ochi galeşi, mieroşi – dă-mi izbînda-n întreceri,
Vesel să pot s-o cuprind, înstrunîndu-mi acum al meu cîntec,
Iară eu însumi de tine-aminti-voi şi-n altă cîntare!

CĂTRE AFRODITA (III)

O voi cînta pe născuta în Cipru, zeiasca-Afrodită,
Daruri de aur cum dă pentru oameni, pe chipu-i, doritul,
Zîmbet purtînd tot mereu şi-aducînd şi dorita ei floare.
Ţie-nchinare, Zeiţă, Cea în Salamina Stăpînă
Şi-n Ciprul, Mării cuprins: dă-mi acuma plăcutul meu cîntec,
Iară eu însumi de tine-aminti-voi şi-n altă cîntare!

BIBLIOGRAFIE ESENȚIALĂ

EDIȚII DE TEXT

H. Goelzer (text critic) – A. Bellessort (traducere şi note), Paris, Les Belles Lettres, I, [1925]; II, [1936].

Th. Ladewig – C. Schaper – P. Deuticke, Berlin, Weidmann, I, 1902[12], II, 1904[9].

R. A. B. Mynors, Oxford, UP, 1972[2].

J. Perret, Paris, Les Belles Lettres, I-III, 1981-1987.

F. Plessis – P. Lejay, Paris, Hachette, 1931.

O. Ribbeck, Leipzig, Teubner, 1910.

R. D. Williams, Glasgow, MacMillan, I-II, 1972-1973.

Pentru Cîntul al VI-lea: E. Norden (text şi amplu comentariu), Leipzig-Berlin, Teubner, 1926[3]; Stuttgart, Teubner, 1994[9].

Pentru *Comentariul* lui Servius: G.Thilo – H. Hagen, Leipzig, Teubner, I-III, 1881-1902; 1961[2].

TRADUCERI ROMÂNEŞTI COMPLETE
(în ediţiile recente)

G. Coşbuc (în hexametri), Bucureşti, 1896; reeditare îngrijită, Prefaţă şi note de Stella Petecel, Bucureşti, 1980[5].

N. Ionel (în hexametri calchiaţi după topica latină), Iaşi, 1997.

E. Lovinescu (în proză), Bucureşti, 1938; reeditare îngrijită de E. Cizek, cu Prefaţă de E. Papu, Bucureşti, 1964[2]; cu Prefaţă proprie, 1967[3]. O antologie comentată din această ediţie, întocmită *ad usum scholarum*, cu Prefaţă, note, bibliografie, de G. Creţia, Bucureşti, 1978.

D. Murărașu (în hexametri, cu o Introducere de H. Mihăescu), Bucureşti, 1956.

N. Pandelea (în proză), Bucureşti, 1913 (retipărită pînă în 1943[5]).

G.I. Tohăneanu (în hendecasilabi, cu note şi glosar de I. Leric), Timişoara, 1994.

STUDII GENERALE

P. Boyancé, *La religion de Virgile*, Paris, 1963.

K. Büchner, *P. Vergilius Maro, der Dichter der Römer*, Stuttgart, 1955.

Idem, *P. Vergilius Maro*, RE, 8 A, 1, 1955, 1021-1264; 8 A, 2, 1958, 1265-1486.

E. Burck (ed.), *Vergils* Aeneis, Darmstadt, 1979.

W. A. Camps, *An Introduction to Vergil's* Aeneid, Oxford, 1969.

J. Carcopino, *Virgile et Ies origines d'Ostie*, Paris, 1968.

F. Della Corte (ed.). *Enciclopedia Virgiliana*, Roma, I-III, 1984-1990.

A. M. Guillemin, *Virgile poète, artiste et penseur*, Paris, 1952.

G. Guţu, *Publius Vergilius Maro. Studiu literar*, Bucureşti, 1970.

F. Hardie, *Virgils* Aeneid. *Cosmos and Imperium*, Oxford, 1986.

Idem. *The Epic Succesors of Virgil. A Study in the Dynamics of a Tradition*, Cambridge, 1993.

N. Horsfall (ed.), *A Companion to the Study of Vergil*, Leyda, 1995.

G. N. Knauer, *Die* Aeneis *und Homer*, Göttingen, 1964.
E. Paratore, *Virgilio*, Florența, 1954[2].
J. Perret, *Virgile*, Paris, 1965[2].
R. D. Williams, *The* Aeneid, Londra, 1987.

STUDII DE LIMBĂ, METRICĂ, STILISTICĂ, STRUCTURĂ A POEMULUI

A. Cartault, *L'art de Virgile dans l'*Énéide, Paris, I-II, 1926.
G. E. Duckworth, *Structural Patterns and Proportions in Vergil's* Aeneid, Ann Arbor, 1962.
R. Heinze, *Vergils epische Technik*, Berlin, 1902; Leipzig, 1915[3]; Stuttgart, 1989[4].
I. Lana, *La poesia di Virgilio*, Torino, 1974.
R. Lesueur, *L'*Énéide *de Virgile. Étude sur la composition rythmique d'une épopée*, Toulouse, 1975.
V. Pöschl, *Die Dichtkunst Vergils. Bild und Symbol in der* Aeneis, Innsbruck – Viena, 1950; Berlin – New York, 1977[3].
K. Quinn, *Virgil's* Aeneid. *A Critical Description*, Londra, 1968.

BIBLIOGRAFIE

A. G. McCay, în *Vergilius*, începînd cu 35, 1989, 89-120 (pentru 1988-1989), cu continuare anuală.
W. Suerbaum et al., în *ANRW*, 2, 31, 1-2, 1980-1981 (pentru 1875-1975).
A. Wlosok, în *Gymnasium*, 80, 1973, 129-151 (vedere de ansamblu).
GNOMON Bibliographische Datenbank, München, Beck, 1996-.

INDICI

Indici de nume proprii, în ediţiile Ribbeck, Plessis-Lejay, Goelzer-Bellessort, Mynors, Perret. Ediția Williams are indici doar pentru numele tratate în Note.

Utilă este şi lucrarea lui D. C. Swanson, *The Names in Roman Verse. A Lexicon and Reverse Index of all Proper Names of History, Mythology, and Geography found in the Classical Roman Poets*, Madison – Milwaukee – Londra, 1967.

Indici complețI:

G. Aen. Koch, Hanovra, 1875[5]; Hildesheim, 1972[6]; are şi o ediție revăzută şi adăugită de K. E. Georges, Hanovra, 1885.
H. Merguet, Leipzig, 1912; Hildesheim, 1969[2].
M. N. Wetmore, New Haven, 1930[2]; Hildesheim, 1961[3].
H. H. Warwick, Minneapolis, 1975.

Indice invers (util pentru analizele metrice şi stilistice):

W. Ott, Tübingen, 1974.

INDICE DE NUME DE PERSOANE

Numele urmate de un asterisc (*) sînt ale unor personaje pomenite numai aluziv în text, identificarea lor fiind însă de folos Cititorului.

Abaris, Rutul: 9,344.

Abas, 1. Troian: 1,121. 2. Grec, rege în Argos: 3,286. 3. Etrusc: 10,170; probabil acelaşi, 10,427.

Acamas, Grec: 2,262.

Acarnan, de neam din Acarnania Epirului (= Patron): 5,298.

Acca, însoţitoare a Camillei: 11,820, 828, 897.

Acestes, Troian, rege în Sicilia: 1,195, 550-570; 5 *passim*, 9,218, 286.

Acidalia (Mater), epitet aluziv pentru Venus (v. şi sub Locuri): 1,720.

Acmon, Troian: 10,128.

Acoetes, Arcad: 11,30, 85.

Aconteus, Latin: 11,612-15.

Acrisius, rege în Argos: 7,372; pomenit şi prin adj. *Acrisioneus*, dat locuitorilor cetăţii Ardea, fondate, după mit, de Danae: 7,410.

Acron, Etrusc: 10,719-31.

Aclius, supranume al lui Apollo: 8,704 (v. şi sub Actium*, la Locuri).

Actor: 1. Troian: 9,500. 2. Aurunc: 12,94-96.

Adamastus, Grec, tatăl lui Ahaemenides: 3,614.

Adrastus, rege în Argos: 6,480.

AE- cel mai adesea sub E-, cu specificarea acomodării încetăţenite, ca în *Aeneas*, v. Eneas: excepţie s-a făcut pentru numele foarte rare, ca: Aeaea (< gr. hom. Αἰαίη), supranume al Circei: 3,386.

Aegaeon (< gr. Αἰγαίων), alt nume al lui Briareus: 10,565.

Aegialeia*, soţia lui Diomede, pomenită indirect: 11,270.

Aeolus, Troian: 12,542. Pentru Stăpînul Vînturilor, v. sub Eol.

Aequicula, ginta: 7,747.

Aethon (gr. Αἴθων, „Strălucitorul"), calul de luptă al lui Pallas: 11,89.

Aetoli, v. sub Etoli(eni).

Afri(cani): 8,724.

Africus, Vînt de SV: 1,86. V. Vînturi, Eurus, Notus, Zefirul etc.

Agamemnon*, în original numai prin adj. *Agamemnonius*: 1. pentru tabăra lui (lat. *res, phalanges, Mycenae Agaimemnoniae*): 3,54; 6,489, 838. 2. pentru Oreste(s): 4,471. 3. pentru Halaesus (*q.v.*): 7,423. Aluzie la el şi în 11,266 (*Mycenaeus ductor*). V. totuşi şi sub Atrizi.

Agalhyrşi (lat. *Agathyrsi*): 4,146.

Agenor, rege şi simbol al Tyrului: 1,338.

Agis, Lycian: 10,751.

Agrippa, generalul roman, mîna dreaptă a lui Augustus: 8,682.

Agyllini, locuitorii din Agylla (v. sub Locuri): 12,281.

Ah- = lat. *Ach-*.

Ahaemenides (lat. *Achaemenides*), Grec, soț al lui Ulisse: 3,590-691.

Ahaic, Aheu, Aheean: 1. lat. *Achaicus*: 2,462; 5,623. 2. lat. *Achiuus*: 1,242, 488; 2,45, 60, 102, 318; 5,497; 6,837; 10,89; 11,266. V. Argiv(i), Danai, Grec(i).

Ahates (lat. *Achates*), Troian, soț credincios al lui Eneas: 1,120, 174-188, 312, 459, 513, 579-81, 644-96; 3,523; 6,34, 158; 8,466, 521, 586; 10,332-44; 12,384, 459.

Ahile (lat. *Achilles*), mare erou Grec, simbol al vitejiei: 1,30, 458-484, 752; 2,29, 197, 275, 476, 540; 3,87; 5,804; 6,89, 168, 839; 9,742; 10,581; 11,404, 438; 12,352, 545. Numit și prin adj. *Achilleus*, cu referire la stirpea lui: 3,326. V. și Eacid(ul) 1.

Aiax, -acis, eroul Grec (gr. Αἴας, -ντος), fiul lui Telámon: 1,41; 2,414.

Albanus, locuitor din Alba (Longa): A. subst. 1. sg.: (= Medtus sau Mettius Fufetius, *q.v.*): 8,643. 2. pl.: 5,600. B. adj.: 1,7 (*patres*); 6,763 (*nomen*); 7,602 (*urbes* – ca 'obști'); 12,826 (*reges*). Dar cf. și *Albani loci*: 9,388 și *Albanus* (sc. *mons*): 12,134. V. și la Locuri, sub Alba Longa.

Alcander, Troian: 9,767.

Alcanor: 1. Troian: 9,672. 2. Rutul: 10,338.

Alcathous, Troian: 10,747.

Alcides, supranume al lui Hercule, fiu prezumtiv al lui Amphitryon, la rîndul său, fiu al lui Alceus: 5, 414; 6, 123, 392, 801; 8, 203-256, 363; 10,321,461-464. V. Hercule.

Aletes, Troian bătrîn: 1,121; 9,246-56, 307.

Allectò, una dintre Furii sau 'Cumplite' (*Dirae*): 7,324-476; 10,41. Prin aluzie: 9,39-40.

Almo, Umbrian, unul dintre fiii lui Tyrrhus: 7,532, 575.

Aloizi (lat. *Aloidae*), Otus și Efialtes, fii prezumtivi ai lui Aloeus, soțul Ifimedeiei: 6,582-4 (cf. *Georg.*, 1,28-286).

Alsus, Latin: 12,304-10.

Amasenus, rîu italic personificat: 7,685; 11,547.

Amastrus, Troian, fiul lui Hippotes: 11,673.

Amata, regina, soția lui Latinus și mama Laviniei: 7,341-405, 581; 9,737; 12,54-71 și, indirect, 593-613 și 659-60.

Amazoană (lat. *Amazon*, *-onis*); 1. sg., pentru Camilla: 11,648. 2. pl., luptătoarele legendare: 11,660. Numite și *Amazonides*: 1,490. Cf. și adj. *Amazonia* (*pharetra* = 'tolbă (cu săgeți)': 5,311.

Amfitryoniadul, patronimic pentru Hercule: 8,103, 214.

Amor, zeul: 1,657-698; 4,412; 10,188. V. și Cupido(n).

Amfrysia (*uates*), supranume al Sibyllei din Cumae, datorat celui al zeului ei protector, Apollo, cîndva

păstor pe malul Amfrysului, rîu din Thessalia: 6,398 (cf. *Georg.*, 3,2). V. şi sub Locuri.

Amycus: 1. Troian: 1,221; 9,772; 10,704; 12,509. 2. Trac din neamul Bebrycilor din Bithynia: 5,373.

Ancus, regele Romei: 6,815.

Androgeos: 1. fiul lui Minos: 6,20. 2. Troian: 2,371-392.

Andromaha (gr. > lat. *Andromache*): 2,456; 3,297-344, 482-92.

Angitia, zeiţă a Marsilor: 7,759.

Anhemolus, din neamul Marruviilor (*q.v.*): 10,389.

Anhises (lat. *Anchises*), tatăl lui Eneas: c. 3, 5 şi 6 *passim*; numele şi în 1,617; 2,300, 597, 687, 747; 4,351, 427; 7,123, 135, 152, 245; 8,156, 163; 9,647; 10,534; 12,934. Pomenit adesea prin adjective: *Anchisaeus*: 5,761 şi mai ales, ca patronimic pentru Eneas, *Anchisiades*: 5,407; 6,126, 348; 8,521; 10,250, 822. Indirect: 7,140.

Anius, fiul lui Apollo, rege în Delos: 3,80.

Anna, sora Didonei: 4,8-55, 410-37, 500-3, 634-7; indirect: 672-87.

Anteu (lat. *Antaeus*), Latin: 10,561.

Antenor, bătrîn sfetnic Troian: 1,242; pomenit şi prin patronimicul *Antenoridae*, dat fiilor săi: 6,484.

Antheus, Troian: 1,181, 510; 12,443.

Antifates, Troian: 9,696.

Antonius, triumvirul: 8,685.

Antores, Arcad: 10,778-82.

Anubis, zeu egiptean: 8,698.

Anxur, Rutul: 10,545.

Anxurus, supranume al lui Iuppiter: 7,799.

Afidnus, Troian: 9,702.

Apollo: 1. marele zeu olympian, de 30 de ori pomenit direct, şi, mai adesea chiar, drept Foebus (*q.v.*). Apare ca atare numai în 9,638-58. Cf., de ex., şi 1, 121; 3, 275; 4, 376; 6, 9, 101, 344; 8, 704; 10, 875; 11,785; 12,393, 405, 516. Invocat drept 'Tată': 3, 89 şi 11,789; 'Atotputernic': 11,790; 'Cel mai mare dintre zei': 11,785. Alte supranume: Actius, Clarius, Delius, Gryneus, 'Arcaşul' (*Arquitenens*: 3,75; v. şi Amfrysia). Caracterizat alteori prin *altus*: 6,9; 10,875; *augur*: 4,376; *crinitus*: 9,638; *pulcher*: 3,119. Aluziv: 3,89; 11,785-90; 12,198 (împreună cu Diana). 2. Statuie protectoare, dînd numele unei corăbii: 10,171.

Appenninicolae, locuitorii Appenninului: 11,700.

Appenninus, muntele, văzut ca divinitate şi adorat ca *Pater*: 12,703.

Aquiculus, Rutul: 9,684.

Aquilo(n) (lat. *Aquilo, -onis*), vînt de NE (= Bor(e)ás, rom. 'Crivăţ'): 1,102; 5,2; 7,361 (sg.), 1, 391; 3,285; 4,310 (pl.).

Arab(i): 1. sg. (lat. *Arabs, -is*): 8,706 (Cf. *Georg.*, 2,115). 2. pl. (lat. *Arabi, -orum*): 7,605).

Arcad (lat. *Arcas, -dis*): 1. subst.: a. sg. 8,129; 12,518. b. pl. 8,51, 352; 10,364, 397, 452; 491; 11,93, 142, 395; 12,231, 281. 2. adj., cu var. metrice: a. *Arcas, -dis*: 8,102, 518; 10,239; 11,835; 12,551. b. *Arcadius, -ii*: 5,299; 8,573;

10,425; 12,272.

Arcens, Siclian: 1. Tatăl: 9,581-5. 2. Fiul, probabil omonim: 9.581-9.

Arcetius, Rutul: 12,459.

Arhippus, regele Marruviilor: 7,752.

Arcaşul, supranume al lui Apollo (*q.v.*): 3,75.

Aretos, Ursele, Carul Mare şi cel Mic (*q.v.*), adică Nordul: 6,16 (pl.). V. şi Triones.

Arcturus, 'Bouarul', steaua şi constelaţia: 1,744 = 3,516.

Arethusa, zîna izvorului vestit de la Syracusa: 3,696.

Argiv = Aheu, Grec: 1. subst. pl.: 1,40; 5,672. 2. adj., adesea sg.: 1,650; 2,254, 393; 3,547; 7,672, 794; 11,243; 12,544. V. Danai.

Argolic, adj., var. metrică pentru precedentul: 2,55, 78, 119, 177; 3, 283, 637; 5,52, 314; 8,374; 9,202; 10,56.

Argus: 1. Atotvăzătorul străjer al lui Iò: 7,791. 2. Oaspele trădător al lui Evandru (eponimul mitic al cartierului Argiletum din Roma): 8,346.

Aricia, mama lui Virbius (Hippolytus italic): 7,762. V. şi sub Locuri.

Arruns, Etrusc, ucigaşul Camillei: 11,759-867.

Asbytes, Troian: 12,362.

Ascanius, fiul lui Eneas, numit şi Iúlus (*q.v.*): de 41 de ori, de ex.: 1,267, 645-691; 2,598-666; 3,339, 484; 4,84, 234-274, 354, 602; 5,74, 548, 667-673; 7,497, 522; 8,48, 550, 629; 9,256-80, 590-663; 10,47, 236, 605; 12,168, 385, 433.

Asilas: 1. Etrusc: 9,571; 10,175; 12,127, 550. 2. Troian: 11,620.

Asius, fiul lui Imbrasus, Troian: 10,123.

Assaracus: 1. vechi rege troian, străbun al lui Eneas: 1,284; 6,250, 778; 9,259, 643; 10,124; 12,127. 2. nume purtat de doi luptători troieni (pl.): 10,124.

Astyanax, fiul lui Hector: 2,457; 3,489.

Astyr, Etrusc: 10,180-2.

Atii, gintă latină provenind din Atys: 5,568.

Atinas, Rutul: 11,869; 12,661.

Atlantidă (lat. *Atlantis, -idos*), Electra, fiica lui Atlas: 8,135.

Atlas, fiul Titanului Iapetus, cel care poartă Cerul pe umeri, ca o *axis mundi*, cunoscător al astrelor şi al legăturilor între tărîmuri: 1,741; 4,247-8, 481; 6,796; 8,136-141.

Atotputernic (lat. *Omnipotens*), supranume, cel mai adesea legat de *Pater* ('Tată') şi atribuit îndeobşte lui Iuppiter: de ex. 10,100; 12,128, dar cîteodată, cu vreun ţel anume, şi altui mare zeu, de pildă lui Apollo: 11,790.

Atrizi (lat. *Atridae, -arum*), fraţii Agamemnon şi Menelau: 1. pl.: 1,458; 2,104,415, 500; 8,130; 9,138, 602. 2. sg. = Menelau: 11,262.

Atys, Troian, socotit strămoşul gintii Atiilor: 5,568-9.

Augustus, principele: 6,792; 8,678. V. şi sub Iulius şi sub Caesar.

Aulestes, rege etrusc: 10,207-12; 12,290-7.

Aunus: 1. rege în Appenin: 11,700, 717. 2. Fiul lui, probabil omonim: 11,699-724.

Aurora, Zîna Zorilor, soția lui Tithon(us), semn al unei noi zile: 1,751; 3,521, 589; 4,7, 129, 568, 585; 5,65, 105; 6,535; 7,26, 606; 8,686; 9,111, 460; 10,241; 11,1, 182; 12,77. Aluziv: 8,384. V. Vesper.

Aurunci, populație italică: 11,318. Mai des prin adj.: 7,206, 727, 795; 10,353; 12,94.

Ausoni (lat. *Ausonii*), nume arhaizant al Italicilor: 1. subst.: 7,233; 10,205; 11,253; 12,447, 834, 937. 2. mai des, adj. (20 x): de ex. 3,171, 378, 385; 4,236, 349; 5,83; 6,346; 7,39, 537-547; 8,328; 9,99, 639; 10,268; 11,41; 12,838. La sg. îl poate reprezenta pe Turnus: 12,183 (mai des numit Rutulul, *q.v.*).

Ausonizi (lat. *Ausonidae*), pseudopatronimic al Italicilor (cf. ant.): 10,564; 11,297; 12,121.

Austrul (lat. *Auster, -tri*), vîntul de Sud: 1,536 (pl. !). V. sub Vînturi, Africus, Notus.

Automedon, vizitiul lui Ahile: 2,477.

Aventinus, eroul eponim al colinei de la Roma: 7,657. V. sub Locuri.

Bacchantă*, Menadă*: indirect, 6,78, 577-8; 7, 345-405. V. şi Thyias.

Bacchus, zeul orgiastic, adesea = vinul: 1,215, 734; 3,354; 4,302; 5,77; 7,385-405, 580, 725; 8,181; 11,737. Aluziv: 9,336-7. Supranume al lui: Lenaeus, Liber, Lyaeus.

Barcaei, locuitori fenicieni din Syrte: 4,43.

Barce, doica tyrianului Sychaeus: 4,632.

Bebryx*, din neamul tracic al Bithynilor din Asia Mică, indirect, prin sintagma *Bebrycia* (*gens*): 5,373.

Belides = Palamedes, coborîtor din Belus, rege al Egiptului: 2,82.

Bellona, întruchipare a Războiului (= gr. Ἐνυώ), paredră a lui Marte: 7,319; 8,703.

Bellum, Războiul personificat: 1,294; 6,279; 7,607, 622.

Belus, rege al Sidonului: 1,621, 729-30.

Berecynt(h)ia (Mater), denumire statornică a Cybelei: 6,784; 9,82, 619.

Beroe, solia lui Doryclus din Tmarus, sub chipul căreia vine Iris la navele troiene: 5,620-50.

Bitías: 1. Carthaginez: 1,738. 2. Troian: 9,672-721; 11,396.

Bor(e)ás, Vîntul de NE, 'Crivățul': 1. sg.: 3,687; 10,350; 12,365 (numit aici 'Edonul' = Trac(ic)ul). 2. pl. (!): 4,442 (Alpini). V. şi sub Vînturi, Aquilo(n), Eurus, Notus, Zefirul etc.

Briareu(s), uriaşul numit şi Aegaeon: 6,287.

Brontes, unul din Cyclopii făurari ai lui Vulcan(us): 8,425.

Brutus, întemeietorul Republicii romane: 6,818.

Butes: 1. Trac dintre Bebryci: 5,372. 2. Troian, vechi slujitor al lui Anhises: 9.647. 3. Alt (?) Troian, ucis de Camilla: 11,690-3.

Cacus, tîlharul italic, monstruos de puternic: 8,190-267.

Caeculus, fiul lui Vulcan(us): 7,681; 10,544.

Caedicus: 1. bogat Italic: 9,362. 2. Luptător etrusc: 10,747.

Caeneus: 1. Lapit, ba fată, ba tînăr: 6,448-9. 2. Troian: 9,573.

Caesar: 1. C. Iulius*, dictatorul, doar aluziv: 6,826-36. 2. Octavianus, principele: 1,286-96; 6,789-600; 8,678-728. V. şi sub Iulius şi Augustus.

Caícus, Troian: 1,183; 9,35.

Caieta, doica lui Eneas: 7,2 (v. şi sub Locuri).

Calhas (lat. *Calchas* < gr. Κάλχας), proorocul Grec: 2,100-185.

Calliope, Muza: 9,525. V. şi Eratò, Muze.

Calybe, bătrîna preoteasă a Iunonei, chip luat de Allectò: 7,419.

Camers, Rutul: 10,562; 12,224.

Camilla, căpetenia Volscilor: 7,803-817; 11,432-900.

Camillus, eroul roman: 6,825.

Capys, tatăl lui Anhises: 1. Troian: 1,183; 2,35; 9,576; 10,145. 2. rege în Alba: 6,768.

Carieni (lat. *Cares, -um*): 8,725.

Carmentis (alteori numită şi Carmenta), Nimfă proorociță, mama regelui Evandru, Arcadul aşezat pe Palatin: 8,336-342.

Casmilla, numele, arhaic, al mamei Camillei (*q.v.*): 11,543.

Cassandra, fiica lui Priam, proorociță nefericită, pîngărită de Aiax al lui Oileus, luată roabă de Agamemnon şi ucisă de Clytaemestra: 2,246, 343-6, 403-6; 3,183-7; 5,636; 10,68.

Castor: 1. fratele lui Pollux, numai indirect, aluziv: 6,121. 2. Troian: 10,124.

Catilina, răzvrătitul împotriva Statului roman: 8,668.

Catillus, frate cu Coras din Tibur: 7,672; 11,640. Aluziv: 11,465, 604.

Cato: 1. Maior: 6,841. 2. Vticensis: 8,670.

Caurus sau Corus = 'Mistralul', Vînt de NV: 5,126. V. sub Vînturi, Aquilo(n), Boreás, Eurus, Notus, Zefirul etc.

Cecropizi (lat. *Cecropidae*) = Atenienii: 6,21.

Cei de Jos, v. Mani: 10,34.

Cei de Sus, Cereştii (lat. *Superi, Caelestes, Caelicolae*): *passim*, de ex. 1,388, 543; 2,592, 641, 659; 10,6, 34, 97, 117; 11,20, 784; 12,234.

Celaenò, Harpie (aici = Furie): 3,209-368, 713.

'Centaur', numele unei nave: 1. Nava lui Sergestus, Troianul: 5,122-157. 2. Nava lui Cupavo, Ligurul: 10,195.

Centauri, neam legendar din Thes-

salia: 6,286; 7,675.

Cerberul, păzitorul Infernului: 6,417-25. Indirect: 6,395,400-1; 8,296.

Ceres, zeița roadelor, adesea = hrana, pîinea, belşugul: 1,177, 701; 2,714, 742; 4,58; 6,484; 7,113; 8,181. Adj. *Cerealis, -e*: 1,177; 8,111.

Cethegus, Rutul: 12,513.

Ch-, v. şi sub H-, cu specificare expresă, afară de:

Chalybi (lat. *Chalybes, -um*), populație din Asia Mică, inventatoarea topirii şi prelucrării fierului: 8,421; 10,174.

Cháon, Troianul, după care a fost numită Chaonía Epirului: 3,335.

Charybda (lat. *Charybdis*): 3,420, 558, 684; 7,302.

Chloreus: 1. Troian, preot închinat lui Cybelus (*q.v.* sub Locuri): 11,768. 2. Alt Troian: 12,363.

Chromis, Troian: 11,675.

*Cinyrus, Ligur: lecțiune incertă a mss., 10,186, adoptată adesea de editori: Pölter şi Lejay preferau fomna Cycnus (*q.v.*).

Circe, zîna magiciană: 7,20, 191, 282. Şi adj. *Circaeus*: 7,10, 799.

Cisseida (lat. *Cisseís, -idis*), patronimic al Hecubei (*q.v.*), fiica regelui trac Cisseus, după tradiția urmată de Virgiliu: 7,320; 10,705.

Cisseus: 1. rege în Tracia: 5,537. 2. Rutul: 10,317.

Clarius, supranume al lui Apollo, după templul său din Clarus*, în Asia Mică: 3,360.

Clarus, Lycian: 10,126.

Claudia, ginta romană de origine sabină: 7,708 (v. urm.).

Clausus, Sabin, strămoşul ginții Claudia: 7,707; 10,345.

Cleopatra*, regina Egiptului, doar aluziv şi peiorativ, prin *Aegyptia coniunx*: 8,688 şi prin *regina*: 8,696, 707-13.

Cloanthus, Troian: 1,222, 510, 612; 5,122, 152, 167, 225-245.

Cloelia, eroina romană: 8,651.

Clonius, Troian: 9,574; 10,749.

Clonus, fiul lui Eurytus, meşteşugar vestit: 10,499.

Cluentius, nume al celor din ginta coborîtoare din Cloanthus: 5,123.

Clytaemestra*, soția ucigaşă a lui Agamemnon, aluziv şi peiorativ: 4, 472 (mama ucisă de Oreste); 11,267 (*coniunx infanda*).

Clytius, Troian: 9,774; 10,129, 325; 11,666.

Cocles, Horatius, eroul roman: 8,650.

Cocytia (*uirgo*), perifrază pentru Furia Allectò: 7,479. V. sub Cocytus, la Numele de Locuri.

Coeus, Titan, fiu al Terrei: 4,179.

Coras, frate cu Catillus din Tibur: 7,672; 11,465, 604.

Coroebus, Troian: 2,341-441.

Corybanți*, preoți ai lui Zeus, alu-

ziv, prin *Corybantia aera*: 3,111.

Corynaeus: 1. Troian: 6,228; 9,571. 2. Alt Troian: 12,298.

Corythus, întemeietorul eponim al cetății Corythus = Cortona etruscă: 9,10 (v. sub Locuri).

Cossus, erou roman, învingătorul lui Tolumnius, rege în Veii: 6,841.

Cretană (lat. *Cressa*) = Foloe (*q.v.*): 5,285.

Cretani (lat. *Cretes*): 4,146.

Cretheus: 1. Troian, iubit de Muze: 9,774-7. 2. Grec: 12,538.

Creúsa, soția lui Eneas: 2,562-784; 9,297.

Crinisus, rîu din Sicilia, personificat, tatăl lui Acestes: 5,38.

'Crivăț', corespondentul rom. pentru Vîntul de NE, lat. *Aquilo*, *-onis*: 4,310; 7,361 (v. şi 588), sau *Boreas*, *-ae*: 4,442 (pl. !).

Cupavo, Ligur, aliat al lui Eneas: 10,186.

'Cumplitele' (lat. *Dirae* = *Furiae*, *Eumenides*, *q.v.*): 1. pl.: 4,473, 610; 7,324-372, 454-58, 520; 8,701; 12,845-86. 2. sg.: 12,869, 914.

Cupencus, Rutul: 12,539.

Cupidon (lat. *Cupido*, *-inis*), zeul Amor (gr. Ερως): 1,658, 695; 10,93.

Curae, 'Grijile', 'Necazurile' personificate, în Infern: 6,274.

Curetes, divinități din Ida cretană, legate de cultul lui Zeus: 3,131.

Cybebe, Marea Mamă (Berecynt(h)ia): 10,220. În *Eneida* nu apare numele Cybele (ci doar al Muntelui Cybelus, v. sub Locuri), dar se face adesea referire la ea prin *Berecynt(h)ia (Mater)*, *Magna Mater*, *deum Mater* (v. sub 'Marea Mamă', 'Mama zeilor').

Cyclopi (v. şi Etnei = lat. *Aetnaei*): 1. Uriaşii canibali de lîngă Etna: a. pl. 3,569-675; 11,263. b. sg. = Polyfem*: 3,617. c. adj. *Cyclopeus*: 1,201. 2. Meşterii făurari ai lui Vulcan(us): 8,418-453.

Cycnus, tatăl lui Cupavo, Ligurul: 10, *186 (conjectură), 189 (cert).

Cydon: 1. sg., Troian: 10,325. 2. pl., popor din Creta: 12,858.

Cyllenius, supranume al lui Mercur, născut în Cyllene: 4,252-278.

Cymodoce, Nereidă: 5,826.

Cymodocea, Nimfă a Mării, dintr-o fostă corabie a lui Eneas: 10,225.

Cymothoe, Nereidă: 1,144.

Cytherea, supranume al lui Venus, stăpînă în Cythera (v. sub Locuri): 1,257, 667; 4,128; 5,800; 8,523, 615.

Daedalus, marele meşter, părintele lui Icar: 6,14-33.

Dahae, populație scitică de la Răsărit de Caspica: 8,728.

Danae, iubita lui Zeus, fiica regelui Acrisius (*q.v.*): 7,410.

Danai, nume epic = Ahei, Argivi, Greci: 1,30, 96, 598, 754; 2, *passim* (32 x); 3,87, 288; 4,425; 5,360; 6,489, 519; 8,129; 9,154; 12,349. Şi adj. *Danaus*, *-a*: 3,602.

Dardani, nume poetic = Troieni: 1. prin adj. *Dardanus*: 2,618 (*arma*); 5,119 şi 12,363 (*pubes*); 6,57 (*tela*). 2. Prin. adj. şi subst. *Dardanius* (de 30 x), de ex.: 1,494, 617; 2,582; 3,596; 4,163, 658; 5,30, 711; 6,169, 756; 7,189, 756; 8,14; 9,88, 695; 10,92, 814; 11,400, 472; 12,613.

Dardan, sg. (lat. *Dardanius*, *-ii*) = Eneas: 12,14.

Dardanid, sg. (lat. *Dardanides*, *-ae*) = Eneas: 10,545; 12,775.

Dardanidă, sg. (lat. *Dardans*, *-idis*) = Creusa: 2,787.

Dardanizi, poetic (lat. *Dardanidae*) = Troieni, 'urmaşi ai lui Dardanus' (de 21 x), de ex.: 1,560; 2,59, 445; 3,94; 5,45, 622; 6,85, 482; 7,195; 9,293, 660; 10,4, 263; 11,353; 12,549, 585.

Dardanus, fiul lui Zeus, strămoşul casei lui Priam şi a lui Anhises, înaintemergătorul Troienilor: 3,167, 501; 4,365, 662; 6,650; 7,207, 240; 8,134; 11,287.

Dares, Troian: 5,369-483; 12,363.

Daucus*, Rutul, tatăl lui Larides şi Thymber, numit numai indirect, prin *Daucia proles*: 10,391.

Daunia: 1. zeiţă = Iuturna: 12,785. 2. gintă: 8,146.

Daunus, tatăl lui Turnus: 10,616, 688; 12,22, 90, 934. Numit şi prin adj. *Daunius* = Turnus: 12,723. Cf. şi Daunia.

Decii, ginta romană: 6,824.

Deifobe = Sibylla, proorociţa din Cumae: 6,36.

Deifob(us), fiul lui Priam: 2,310; 6,495-544.

Deiopea, Nimfă: 1,72.

Delius, supranume al lui Apollo, născut în Delos: 3,162; 6,12.

Demodocus, Troian: 10,413.

Demoleos, Grec: 5,258-67.

Demofóon, Troian: 11,675.

Dercennus, rege străvechi italic: 11,850.

Deus, sg. (şi *Numen*) = Divinitatea, *passim*: cf. de ex., mai ales alături de Destin şi în opoziţie cu oamenii sau cu întîmplarea: 1,603-5; 2,54, 396; 3,715; 4,574; 9,209-11; 12,321, 677. La pl. *passim*.

Deus loci = Tiberinus: 8,31-63. Cf. şi Genius (loci).

Diana, zeiţa, fiica Latonei, sora lui Apollo: 1,499; 3,681; 4,511; 7,306, 764-9; 11,537-82, 652, 843-57. Aluziv: 1,329 (*Phoebi soror*); 11,534, 557 (*Latonia*); 845 (*Regina*); 12,198 (*Latonae genus*). V. şi Hecate, Luna, Trivia.

Dido(na) din Tyr, regina Carthaginei: c. 1 şi 4 *passim* (29 x în ambele); 5,571; 6,450-6; 9,266; 11,74. Numită şi Elissa, *q.v.*

Didymáon, meşter vestit: 5,359.

Diomede(s), fiul lui Tydeus, căpetenie a Grecilor: 1,752; 8,9; 10,581; 11,226-243. Mai des numit, şi pentru comoditate metrică, Tydidul (lat. *Tydides*), *q.v.*

Dione*, mama lui Venus, numită doar prin *Dionaea mater*: 3,19.

Diores, Troian: 5,297-345; 12,509.

Dioxippus, Troian: 9,574.

Dira(e), v. 'Cumplite'.

Dis (lat. *Dis, -tis*) = Pluton, zeul Infernului: 4,702; 5,731; 6,127-541; 7,568; 8,687; invocat: 12,199. V. şi Orcus.

Discordia (= gr. Ἔρις): 6,280; 8,702. V. şi Insidiae.

Doliháon, Troian: 10,696.

Dolon, Troian: 12,347.

Dolopi (lat. *Dolopes*), neam thessalic: 2,7, 29, 415, 785.

Domina = 'Stăpîna', pentru Iunona: 3,438; pentru Proserpina: 6,397.

Dorieni* = Greci, doar în *Dorica castra*, formulă desigur provizorie, utilă metric: 2,27; 6,88.

Doryclus din Tmaros, soţul Beroei: 5,620, 647.

Dotò, Nereidă: 9,102.

Drances, Latin: 11,122-443; 12,644.

Dreptatea (lat. *Iustitia*) personificată: 1,523, 604.

Dryope, Nimfă: 10,551.

Dryopi (lat. *Dryopes*): popor pelasgic, locuitor în Dorida: 10,346.

Dryops, Troian: 10,346.

Dymas, Troian: 2,340-428.

E-, uneori din AE- (mereu specificat în acest caz).

Eacidul (lat. *Aeacides*), urmaş al lui Aeacus (gr. Αἰακος): 1. Ahile: 1,99; 6,58. 2. Pyrrhus sau Neoptolem(us), fiul lui Ahile: 3,296. 3. Perseu(s), regele Macedoniei, zice-se, urmaş al lui Ahile: 6,839.

Ebusus (sau Ebysus), Troian: 12,299.

Edon(ian) = Trac(ic) (lat. *Edonus* – despre Boreás): 12,365.

Egeria, Nimfă: 7,763, 775.

Egesta*, mama troiană a regelui sicilian Acestes, v. sub Troiene 2.

Egestas, 'Sărăcia' personificată: 6,276.

Egeu (lat. *Aegaeus*), divinitate marină, acolit al lui Neptun: 3,74; cf. şi 12,366, unde poate fi zeul, sau Marea Egee.

Egist* (lat. *Aegisthus* < gr. Αἴγισθος), ucigaşul lui Agamemnon, doar aluziv, prin *adulter*: 11,268.

Ehíon*, tatăl lui Onites, atestat prin *Echionium nomen*: 12,515.

Electra, fiica lui Atlas, mama regelui troian Dardanus: 8,135-6.

Elena din Argos, supranumită şi 'din Troia' (lat. *Helena* < gr. Ἑλένη): 1,650; 7,364. Aluziv pomenită şi prin 'Tyndarida': 2,569, 601.

Elissa, numele de alint al Didonei: 4,335, 610; 5,3.

Emathíon, Troian: 9,571.

Enceladus, Gigant, fiul Terrei: 3,578; 4,179.

Eneas, marele erou troian (lat. *Aeneas* < gr. Αἰνείας), *passim*, fie direct, fie aluziv (aproape 250 x): adesea 'Fiu

(sau neam) al zeiței (Venus)', 'Tată (sau erou) al Troienilor', Anhisiadul, Dardan(id)ul, Laomedonti(ad) ul, *Rhoeteius* (= Troian), dar insultat de dușmani ca *alter Paris*: 7,321; sau ca *Phrygius praedo* ('tîlhar frygian'): 11,484; sau *Phrygius tyrannus* ('căpetenie frygiană'): 12,75, dacă nu chiar ca *semiuir* ('famen'): 12,99. După numele lui, Troienii primesc denumirea de 'Eneazi' (lat. *Aeneadae*), iar Iúlus de '*Aenídes*': 9,654.

Eneas Silvius, regele Albei: 6,769-70.

Eneazi (lat. *Aeneadae*) = Troienii (de 18 x), de ex.: 1,157; 3,18; 5,108; 7,284, 616; 8,341; 9,180, 735; 10,120; 11,503; 12,12, 779.

Entellus, cel mai vîrstnic luptător sicilian: 5,387-472.

Eoi = 'Răsăritenii' (de la gr. Ἠώς = *Aurora* = 'Zîna Zorilor', dar şi subst. *Eous* = 'Luceafărul'): 6,831.

Eol (lat. *Aeolus* < gr. Αἴολος): 1. Stăpînul vînturilor: 1,52-76, 141. Adj.: 5,791; 8,416, 454. V. şi sub Eolía, la Numele de Locuri. Aluziv: 10,37. 2. Troian: 12,542. V. şi Aeolus.

Eolid (lat. *Aeolides*), fiul lui *Aeolus*: 1. Misenus, Troian: 6,164. 2. pej. pentru Ulisse, nepot al unui alt Eol: 6,529. 3. Clytius, Troian: 9,774.

Eóus (< gr. Ἠως), 'Luceafărul (de Ziuă))': 3,588; 11,4. V. şi Oriens.

Epe(i)os, făurarul Calului de lemn de la Troia: 2,264.

Epulo, Rutul: 12,459.

Epytides, Troian, fiul lui Epytus (numit Perífas în *Iliada*,17,323): 5,547, 579.

Epytus: 1. Troian: 2,340. 2. Troian*, tatăl celui de mai sus.

Equi* (lat. *Aequi*), populație din zona Faliscilor din Lațiu, dacă nu este totuşi de interpretat, mai bine, prin adj. *aequi* = "de la şes"; 7,695.

Equiculi, v. Aequiculi.

Eratò: 7,37. V. Calliope, Muze.

Erichaetes, luptător din Lycaonia: 10,749.

Erifyle, soția trădătoare a lui Amfiaraus: 6,445.

Erinii, zeițele Răzbunării: în *Eneida* numai sg. (lat. *Erinys*): 2,337, 573; 7,447, 570. Dar v. la pl. Dirae, Furiae, Eumenides.

Erulus (sau Erylus), Italic, fiul Feroniei: 8,563.

Erymas, Troian: 9,702.

Eryx, rege în Sicilia de Apus: 1,570; 5,24, 392-483, 630, 772. V. şi sub Locuri.

Esculap* (lat. *Aesculapius* < gr. Ἀσκλήπιος), aluziv, prin *medicinae repertor* şi *Phoebigena*: 7,771-3. V. şi Paeon*.

Eterul, personificat (lat. *Aether* < gr. Αἰθήρ): 12,281, cf. *Georg.* 2,325.

Etnei (adj. lat. *Aetnaei* = 'din Etna'): 1. Cyclopii văzuți de Ulisse: 3,678; 11,263. 2. Cyclopii făurari ai lui Vulcan(us): 4,440. V. şi sub Etna, la Numele de Locuri.

Etoli(eni) (lat. *Aetoli*, gr. Αἰτολοί): 1. subst. pl.: 11,308. 2. subst. sg. (= Diomede): 11,428. 3. adj.: 10,28; 11,239.

Etrusci, locuitorii Etruriei: 1. subst. pl.: 9,150; 10,429. 2. subst. sg.: 10,238, dar aproape de 3. adj.: 8,480, 503; 9,521; 10,148, 180; 11,598. V. şi Lydieni (ca obîrşie a lor), Maeoni(zi), Tyrrheni, Tusci, şi Etruria, Lydia, Maeonia sub Numele de Locuri.

Euanthes, Frygian: 10,702.

Eumedes, Troian: 12,346.

Eumelus, Troian: 5,665.

Eumenide: 4,469; 6,250, 280, 375. V. Dirae, Erinii, Furiae.

Euneus, Troian: 1,666.

Eurus, Vîntul de E (ca la Homer), numai sg.: 1,85, 110, 131, 140, 317 (conj. față de *Hebrum* din mss.), 383; 2,418; 8,223; 12,733.

Euryalus, erou troian: 5,294-343; 9,179-481.

Eurypylus, Thessalian: 2,114.

Eurystheus, rege în Tiryns, asupritorul lui Hercule: 8,292.

Eurytion, Troian: 5,495-541.

Eurytus, tatăl meşterului Clonus, în patronimicul Eurytides: 10,499.

Evadne (lat. *Euadne*), soția lui Capaneus, mort la Theba: 6,447.

Evandru (lat. *Euander*, *-dri*), rege Arcad de pe Palatinul Romei: 8,52, 100-119, 185, 313, 360, 455, 545-558; 9,9; 10,148, 370, 420, 492, 515, 780; 11,26-55, 140-148, 394, 835; 12,184, 551. V. şi adj. *Euandrius* (*ensis*): 10,394.

F-, adesea = lat. (< gr.) Ph-, mereu cu specificare.

Fabii, ginta războinică romană: 6,845.

Fabricius, eroul roman, adversarul lui Pyrrhus al Epirului: 6,844.

Fadus, Rutul: 9,344.

Faéthon (lat. *Phaethon* < gr. Φαέθων), fiul Soarelui: 5,105; 10,189.

Faleris (lat. *Phaleris*), Troian: 9,762.

Falisci, populația din Falerii, cetate latină din Etruria: 7,695.

Fama, 'Faima' personificată: 3,121; 4,173-197, 298, 387, 666; 7,104, 392; 8,554 (cf. 600); 9,474; 10,679; 11,139 (cf. 224).

Fames, v. Foamea.

Farus (lat. *Pharus*, var. lect. *Pharo(n-)*), Rutul: 10,322.

Fatum / Fata = 'Soarta', *passim*, în legătură sau nu cu Fortuna, privitoare la zei sau la oameni, v. sub Soarta.

Faunus, divinitate silvestră: 1. sg.: 7,47-81, 102, 213, 254, 368; 10, 551; 12,766-777. 2. pl.: 8,314.

Feaci (lat. *Phaeaces* < gr. Φαίακες), corăbierii legendari din Odysseia: 3,291.

Fedra (lat. *Phaedra* < gr. Φαίδρα), maştera lui Hippolytus: 6,445. Aluziv: 7,765.

Fegeus (lat. *Phegeus*), Troian: 5,263; 9,765; 12,271.

Feres (lat. *Pheres*), Troian: 10,413.

Feronia, zeiță italică: 7,800; 8,564.

Feniciană (lat. *Phoenissa* = Didona): 1,670, 714; 4,349, 529; 6,470.

Fenicieni (lat. *Phoenices*): 1,344.

Fescennini*, prin *Fescenninae acies*: 7,695.

Fiara din Lerna = Hydra: 6,287.

Fides, zeița Crezământului, a Loialității: 1,292.

Fierarul (lat. *Mulciber*), supranume al lui Vulcan(us): 8,724.

Filoctet(es) (lat. *Philoctetes* < gr. Φιλοκτήτης), eroul grec: 3,402.

Fineus*, ghicitorul din legenda Argonauților, în adj. *Phineia* (*domus*): 3,212.

Flamini*, la Roma: 8,664.

Flegethon (lat. *Phlegethon* < gr. Φλεγεθών), rîul din Infern care mărgineşte Tartarul: 6,265, 551.

Flegyas (lat. *Phlegyas*), rege al Lapiților, tatăl lui Ixíon: 6,618.

Fluvii, personificate (lat. *Flumina*), v. Rîuri, Izvoare, dar şi Nimfe.

Foamea, personificată (lat. *Fames*): 6,276.

Foebe (lat. *Phoebe* < gr. Φοίβη) = Luna: 10,216.

Foebus (lat. *Phoebus* < gr. Φοίβος), supranume al lui Apollo, adesea identificat cu Soarele (30 x), de ex.: 1,329; 2,114, 319; 3,80-101, 143; 188, 251, 359-71, 474; 4,58; 6,18-77, 347, 628, 662; 7,62; 8,720; 9,661; 10,316, 537; 11,794, 913-6; 12,391, 402. Cf. şi adj. *Phoebeus*: 3,637; 4,6 şi compusul *Phoebigena* (= Esculap*, *q.v.*, lat. *Aesculapius* < gr. Ασκλήπιος): 7,773. V. şi sub Soarele.

Foenix (lat. *Phoenix* < gr. Φοίνιξ), mentorul lui Ahile: 2,762.

Foloe (lat. *Pholoe* < gr. Φολόη), Cretană: 5,285.

Folus (lat. *Pholus* < gr. Φόλος): 1. Centaur: 8,294. 2. Troian: 12,341.

Forbas (lat. *Phorbas* < gr. Φόρβας): 5,842.

Forcus (< gr. Φόρκυς): 1. zeu al Mării: 5,240, 824. 2. Latin: 10,328.

Formido = Groaza personificată: 12,335.

Fors = Zeița Norocului: 8, 476; 10,458; 12,41, cf. urm.

Fortuna = Zeița Norocului, a Întîmplării, *passim*, de ex.: 2,385-7, 666; 3,16, 53; 4,109, 653; 5,22, 356, 604, 625; 8,15, 127, 334, 476, 578; 9,41, 214, 282; 10,43, 49, 284, 435; 11,43, 108, 128, 413, 426-7; 12,147, 405, 637, 677, 694.

Frygian(c)ă (lat. *Phrygia* < gr. Φρυγία): 1. Mater = Cybele: 7,139. 2. ocară pentru Frygieni (v. urm.): 9,617.

Frygieni 1: (lat. *Phryges* < gr. Φρύγες), supranume de origine locală pentru Troieni: a. pl.: 1,468; 2,191, 344; 5,785; 7,294; 9,134, 599, 617, 635; 10,255; 11,145, 170. b. sg. (*Phryx*) = Eneas (pej.): 12,99. 2. adj. (cel mai adesea pej.) *Phrygius* (< gr. Φρύγιος): 1,182, 381, 618; 2,68, 276, 580; 3,6, 148, 484, 545; 4,103, 140; 6,785; 7,139, 358-63, 430, 579; 9,80; 10,157, 702; 11,403, 484, 677, 769; 12,75.

Fuga, personificată, în luptă: 9,719.

Furiae, personificate: 3,25, 331;

6,605; 7,324-7, 392, 415; 8,205, 219, 494, 669. V. şi Dirae, Erinii, Eumenides, Furor, Tisifone.

Fuior, Furia personificată: 1,294; 5,659.

Furtuna, ca zeiță (lat. *Hiems*): 3,120. V. şi Tempestas.

Gaetuli*, populație barbară din N Africii, doar prin adj.: 1. sg., *Gaetulus*: 4,326 (= regele Iarbas); 5,351 (*leo*). 2. pl. *Gaetulae*: 4,40 (*urbes* = *ciuitates* = 'obşti'); 5,51, 192 (*Syrtes*, v. sub Locuri).

Galaesus, Latin: 7,535, 575.

Galatea, Nereidă: 9,103.

Galii, populație celtică: 1. sg.: 6,858 (generic, aliați ai Punilor). 2. pl.: 8,655-660 (atacatorii Romei).

Ganymedes, paharnicul zeilor: 1,28.

Garamanți (lat. *Garamantes*), populație nord-africană (cf. urm.): 6,794.

Garamantis, Nimfă, eponimă a populației libiene: 4,198.

Gaudia mala mentis (= 'Bucuriile răutăcioase'), personificate: 6,279.

Geloni, populație scitică din N Mării negre: 8,725.

Genitor (= 'Părinte'), supranume al zeilor: 1. mai ales pentru Iuppiter: 1,237; 4,208; 7,306; 8,427; 9, 630; 10,45, 466, 668; 11,727; 12,200, 843. 2. Neptun: 1,155; 5,817. 3. Rar, Faunus: 7,82, sau Thybris: 8,72. În c. 2-6, dintre oameni, des Anhises, în c. 7-12 Latinus, Eneas, Evandru, Mezențiu.

Genitrix (= 'Mamă'), supranume: 1. al Cybelei (= Magna Mater): 2,788; 9,82, 94, 117; 10,234. 2. al lui Venus: 1,590; 4,227; 8,383; 12,412, 554. 3. Rar, ocazional, despre muritoare.

Genius loci ('Duhul protector local'): 5,95; 7,136. Cf. Deus loci: 8,31-67.

Ger(ul) = Nordul (*Arctos*, Ursele, pl., *q.v.*): 6,16.

Geryon(es), monstru cu trei capete, stăpînul boilor Apusului, adversar al lui Hercule: 7,662; 8,202. Aluziv, în Infern: 6,289.

Geți (lat. *Getae*): 7,604. Cf. şi adj. *Geticus*: 3,35 (v. sub Locuri).

Glaucus: 1. divinitate marină: 5,823; 6,36. 2. Troian, fiul lui Antenor: 6,483. 3. Troian, fiul lui Imbrasus: 12,343.

Glia (v. şi Terra, Tellus), des: cf. 3,95, 509; 4,176-8, 585 (= 9,460); 6,580, 595; 7,136-7; 10,102; 11,71; 12,176. Aluziv: 12,395.

Gorgo(na): 1. sg. 2,616; 8,438. 2. pl.: 6,289. Aluziv, prin adj.: 7,341.

Gracchus, cognomenul celebrei familii romane: 6,842.

Gradivus, supranume al lui Marte: 3,35; 10,542 (*Rex*).

Grec (lat. poet. *Graius*): 1. sg. (= Ahaemenes): 3,594. 2. pl. (19 x): de ex. 1,467; 2,148; 3,163; 4,228; 6,242; 8,135; 10,81; 11,289; 12,538. Cf. şi adj.: 2,412, 598, 786; 3,210, 295; 6,97; 10,720. Apoi (compus epic) *Graiugenae* (pl.): 3,550; 8,127. V. şi Ahei, Argivi, Danai, Pelasgi.

Groaza, personificată (lat. *Formido* = gr. Δειμός): 12,335.

Gryneus, supranume al lui Apollo, adorat la Grynium, în Lydia: 4,345.

Gyas: 1. Troian: 1,222, 612; 5,118-223; 12,460. 2. Latin: 10,318.

Gyges, Troian: 9,762.

Gylippus, Arcad: 12,272.

H- = lat. H- şi gr. ' - (lat. = gr. X-, cu specificare permanentă).

Haedi, constelaţia de toamnă: 9,668, cf. *Georg.*, 1,205.

Haemon, Rutul: 9,685. Cf. şi urm.

Haemonides, Rutul, poate un patronimic al n. ant.: 10,537.

Halaesus, Grec, fiu al lui Agamemnon (*q.v.*): 7,624; 10,352-424.

Halius, Troian: 9,767.

Halys, Troian: 9,765.

Hammon, zeu egiptean, echivalat cu Iuppiter (Zeus): 4,198.

Haos(ul), personificat şi invocat (lat. *Chaos* < gr. Χάος): 4,510; 6,265.

Haron (lat. *Charon* < gr. Χάρων), luntraşul din Infern: 6,299-326.

Harpalyce, fiica unui rege trac, iute la alergare: 3,317.

Harpalycus, Troian: 11,675.

Harpii (lat. *Harpyae* < gr. Ἅρπυιαι): 1. pl. 3,212-226 şi 249; 6,289 (aici = *Furiae* = Eriniile). 2. sg. (= Celaeno, *q.v.*): 3,365.

Hebrus, Troian: 10,696.

Hecate, zeiţa subpământeană: 4,511, 609; 6,118, 247, 564. V. şi Diana, Trivia.

Hector, marele erou troian: 1,99, 483, 750; 2,270-282, 520; 3,312-343; 5,371; 6,166; 9,155; 11,289; 12,440. În adj. *Hectoreus*: 1,273; 2, 543; 3,304, 488; 5,190, 634. V. şi Priamides.

Hecuba (< gr. Ἑκάβη), soţia lui Priam, mama lui Hector: 2,501-515. Aluziv, prin Cisseís: 7,320; 10,705.

Helena, v. Elena.

Helenor, Troian: 9,544-5.

Helenus, fiul lui Priam, ghicitor la Troia, apoi rege în Epir: 3,295-712.

Helymus, fost Troian, locuitor al Siciliei: 5,73, 300-339.

Herbesus, Rutul: 9,344.

Hercule(s) (< gr. Ἡρακλῆς): 5,410; 7,656; 10,319, 779. Prin adj. *Herculeus*: 3,551; 7,669; 8,270-288, 542. Aluziv: Amfitryoniades, Tirynthius, dar, mai ales, Alcides (Alcidul) (*qq.vv.*).

Herminius, Etrusc: 11,642.

Hermione, fiica lui Menelau şi a Elenei: 3,328.

Hernici*, populaţie din Sudul Laţiului, pomenită prin *Hernica saxa*: 7,684.

Hesione, sora lui Priam, soţia lui Telamon din Salamina: 3,328.

Hesperide, zînele Grădinii Apusului: 4,484. Dar *Hesperides aquae* din 8,77 sînt cele italice, v. sub Hespería, la Locuri.

Hiberi, v. Iberi.

Hicetáon*, prin patronimicul *Hicetaonius*, ca tată al lui Thymoetes, Troianul: 10,123.

Hidra, v. Hydra.

Hiems, Vremea rea, Furtuna personificată: 3,120. V. şi Tempestas.

Himera (lat. *Chimaera* < gr. Χίμαιρα): 1. monstrul ucis de Hercule: 6,288; 7,785. 2. nume de corabie: 5,118, 223.

Hippocóon, Troian: 5,492.

Hippolyte, fiica lui Marte, regina Amazoanelor: 11,661.

Hippolytus, fiul lui Theseu, răpus prin urzelile maşterei sale Fedra: 7,761-774.

Hippotes*, prin patronimicul Hippotades, ca tată al lui Amastrus, Troianul: 11,674.

Hisbo, Rutul: 10,384.

Horae, v. Orele: 3,512.

Hortini*, populaţie sabină din Horta, prin *Hortinae classes*: 7,716.

Hyade(le), constelaţia aducătoare de ploaie: 1,744 = 3,516.

Hydaspes, Troian: 10,747.

Hydra*, indirect, prin Fiara din Lerna (ucisă de Hercule): 6,287.

Hylaeus, Centaur: 8,294.

Hyllus, Troian: 12,535.

Hypanis, Troian: 2,340, 428.

Hyrcani, populaţie iranică din Răsăritul îndepărtat: 7,605. Prin adj. *Hyrcanus, -a*: 4,367.

Hyrtacus: 1. Troian*, tatăl lui Hippocóon: 5,492, 503, prin patronimicul Hyrtacides. 2. Troian, tatăl lui Nisus: 9,406; prin patronimicul Hyrtacides: 9,177, 234, 319.

Iaera (< gr. Ἴαιρα), Nimfă din Ida, mama lui Pandarus şi Bitías: 9,673.

Ianus, zeul *bifrons*: 7,180, 610; 8,357. Invocat: 12,198.

Iapyx: 1. Vîntul dinspre Italia către Epir: 8,710. Cf. Iapyx Garganus: 11,247 (V. sub Locuri). 2. Numele unui cal: 11,678. 3. Troian, fiul lui Iasus*: 12,391-425.

Iarbas, regele Getulilor: 4,36, 196, 326.

Iasius, vechi rege troian: 3,168.

Iasus*, în patronimicul Iasides: 1. purtat de Palinurus: 5,843. 2. purtat de Iapyx: 12,392.

Iberi* (lat. *Hiberi*): doar prin adj. *Hiberus, a*: 7, 663 (boues); 9,582 (*ferrugo* = 'purpură ruginie'); 11,913 (*gurges* = 'genunea' Oceanului).

Icarus, fiul lui Daedalus: 6,31.

Ida, Nimfă din Frygia: 9,177-8. V. şi sub Locuri.

Idaea, supranume al Marii Mame Cybele: 10,252.

Idaeus, crainic troian: 6,485; 9,500.

Idas: 1. Troian: 9,575. 2. Trac din Ismara: 10,351.

Idmon, Rutul: 12,75.

Idomeneu(s), regele din Creta:

3,122, 401; 11,265.

Iezii, constelația de toamnă, v. Haedi.

Ifigenia*, fiica lui Agamemnon, jertfită în Aulida: 2,116 (*uirgo caesa*).

Ifitus (lat. *Iphitus*), Troian: 2,435.

Ignipotens, supranume al lui Vulcan: 8,414=423, 628, 710; 10,242. Cf. *Ignipotens deus*: 12,90.

Ilia = Rhea Silvia, fiica lui Numitor: 1,274; 6,778.

Iliade = Troiene (lat. poet. *Iliades*): 1,480; 2,580; 3,65; 5,644; 7,248; 11,35.

Ilione, fiica mai mare a lui Priam: 1,653.

Ilioneus, luptător troian: 1,120, 521, 559, 611; 7,212, 249; 9,501, 569.

Illyri*, v. sub Locuri.

Ilus: 1. vechea formă pentru Iulus = Ascaniu(s): 1,268. 2. vechi rege troian: 6,650. 3. Rutul: 10,400-1.

Imaon, Troian: 10,424.

Imbrasus, rege în Lycia, tatăl lui Glaucus şi al lui Lades: 12,343. Pomenit şi prin patronimicul Imbrasides, purtat de aceştia, *ibid.*, şi de Asius: 10,123, fără a putea spune dacă şi el este frate cu ei.

Inachus, întemeietorul cetății Argos: 7,372, 792. Şi adj. *Inachius*: 7,286; 11,286.

Indi(eni), Inzi: 6,794; 7,605; 8,705. Adj. *Indus, -a, -um* (*ebur*): 12,67.

Indiges = 'Zeu pământean', ipostaza înveşnicirii lui Eneas: 12,794.

Ino*, Nereidă, mamă a lui Palaemon (= Melicertes), prin adj. *Inous*: 5,823.

Insidiae ('Cursele, Capcanele' personificate), echivalentul ocazional al homericeĭ Ερις = 'Zîzania' (de altfel lat. *Discordia*): 12,336.

Iò, fiica lui Inachus, iubită de Iuppiter, preschimbată de Iunona într-o junincă: 7,789.

Iollas, Troian: 11,640.

Iopas, aedul Punilor de la Carthagina: 1,740-7.

Iris, zeița Curcubeului, mesagera zeilor (în *Eneida* mai ales a Iunonei): 4,694-700; 5,606; 9,2-18, 303; 10,38-73. Numită şi Thaumantiada, fiica lui Thaumas: 9,5.

Ismarus, Troian: 10,139.

Itali(en)ce (lat. poet. *Italides*): 11,657. V. şi Latine, Sabine.

Italici (lat. *Itali*): 1. subst. A. sg. (lat. *Italus*): a. Italus, strămoşul eponim: 7,178. b. = Mezențiu: 5,117. c. generic: 8,502; 11,592. B. pl.: 1,109; 5,565; 6,92; 8,331, 513, 678; 9,532; 10,41, 74, 109; 12,189, 202, 251, 582, 628, 655, 705. Neamul italic şi prin adj.: 6,757, 762; 7,85; 9,133; 11,428; 12,35, 246, 827.

Ithacus: 1. sg. = Ulisse (pej.): 2,104, 122; 3,629. 2. pl. = cei din Ithaca: 2,128.

Itys, Troian: 9,574.

Iubar = Luceafărul (*q.v.*): 4,130.

Iulius, cognomenul gintii venind din Iúlus, din care descindea C. Iulius Caesar, dictatorul. În *Eneida*, gentiliciul îi este însă aplicat numai nepotului său de soră Octavius,

adoptat la moarte (C. Iulius Caesar Octavianus), mai tîrziu supranumit, ca principe, Augustus: 1,286-296; 6,789-800. V. şi Augustus, Caesar.

Iúlus (trisilabic), numele fiului lui Eneas şi al Creúsei, supranumit şi Ascanius (*q.v.*): de 36 de ori, de ex.: 1,267-88, 709; 2,563, 674-723; 4,140, 274, 616; 5,546-70; 6,364, 789; 7,107-16, 478-93; 9,232, 293-310, 501, 640-52; 10,524-34; 11,58; 12,110, 185, 399. Aluziv, prin *Dardanius puer*: 10,133.

Iuno(na), soţia lui Iuppiter (Zeus), de 56 de ori, c. 1,4, 5, 7, 10 *passim*, iar în rest, de ex.: 2,612, 761; 3,380, 437-8, 547; 6,90, 138; 8,60, 84, 292; 9,2, 745-64, 802; 12,134, 156, 791, 841. Supranumită adesea Regina, Saturnia, o dată ca Lacinia (3,552). Adj. *Iunonium* (*hospitium*): 1,671 (pej.). Aluziv, ca vrăjmaşa Troienilor: 1,251; ca 'maştera' (*nouerca*) lui Hercule: 8,288.

Iunona de Jos (*Inferna*) – Proserpina: 6,138. V. şi Regele Infernului.

Iuppiter (Zeus), divinitatea supremă, *passim* (85 x), de ex.: 1,42-78, 380-394; 2,326, 689; 3,104-16; 4,91-206, 331-377, 590-638; 5,687-784; 6,123-30, 272, 747-784; 7,110-139, 219-20, 287-309, 799; 8,301-381, 560-73; 9,83, 128, 209, 564-673, 716, 803; 10,16, 112-6, 567-689, 758; 11,901; 12,141-4, 247, 496-565, 725, 806-895. Multe supranume, folosite şi ca denumiri indirecte: Părinte (*Genitor, Sator*), Tată (al zeilor) (*Pater (diuum)*), Atotputernic (*Omnipotens*), Rege (*Rex, Regnator*), Stăpîn (*Maximus Rector*), Idaeus, Anxurus, Saturnius. Fiu al Marii Mame a Gliei, Cybele: 9,92-105.

Iustitia = 'Dreptatea', desigur personificată: 1,604 (cf. 527). V. şi *Georg.*, 2,474.

Iuturna, Nimfă italică, sora lui Turnus: 12, *passim* (146-870), aluziv şi în 10,439; 12,918.

Ixion, rege al Lapiţilor, pedepsit în Infern: 6,601.

Izvoare (lat. *Fontes*), personificate şi invocate: 12,181.

Jalea (lat. *Luctus*), personificată: 2,369.

Labicani*, Italici aliaţi cu Turnus, prin *picta scuta Labici*: 7,796.

Labos (lat. arh.), 'Truda' personificată: 6,277.

Lacinia, supranumele Iunonei cu templul lîngă Crotona: 3,552.

Laconiana (lat. *Lacaena*), supranume, mai ales pej., al Elenei, soţia lui Menelau, regele Spartei: 2,601; 6,511.

Lades, Lycian, frate cu Glaucus: 12,343.

Ladon, Troian: 10,413.

Laértes*, tatăl lui Ulisse, prin adj. *Laertia* (*regna*) = Ithaca: 3,272.

Lagus, Rutul: 10,381.

Lamus şi Lamyrus, Rutuli; 9,334.

Laocoon, fratele lui Anhises, preot al lui Neptun: 2,40-52, 201-233.

Laodamía, soţia lui Protesilaus, primul Grec mort la Troia: 6,447.

Laomédon*, mai vechi rege al Troiei, care încercase să-i înşele şi pe Apollon, cu Neptun, şi pe Hercule,

doar prin adj.: 1. *Laomedontéa* (*gens* = Troienii): 4,542. 2. *Laomedóntius*, *a*: a. (*heros* = Eneas): 7,105. b. (*pubes* = Troienii): 7,105. 3. *Laomendontiades*: a. sg. (= Priam, laud.): 8,158, 162. b. pl. (= Troienii, nu pej.): 3,248.

Lapiți (lat. *Lapithae*), popor războinic din Thessalia: 6,601; 7,305-7.

Lar, zeu protector al locului, casei, familiei: 5,744; 8,543; 9,257.

Larides, Rutul, frate geamăn cu Thymber: 10,390-6.

Larina, fecioara, soață din ceata Camillei: 1,655.

Larisaeus, supranume al lui Ahile cel din Thessalia: 2,197; 11,404.

Latagus, troian: 10,697-8.

Latine (lat. *Latinae*): 12,143, 604. V. şi Italice, Sabine.

Latini, nu numai cei din Latium, ci, adesea, Italici în genere: c. 7, 10-12 *passim*. În rest: 5,598; 8,117, 448; 9,717. Foarte des şi prin adj. *Latinus*, *a*, *um*: 1,6; 5,568; 6,875; 7,96, 313, 400, 716; 8,38, 55, 602; 9,485, 550; 10,4, 300, 360; 11,17, 331, 518, 588; 12,211, 530.

Latinus, regele italic: c. 7, 11-12 *passim*. În rest: 6,891; 8,17; 9,274, 388; 10,66. Prin adj. *Latina* (*urbs* = oraşul lui): 9,367; 11,100.

Latona (gr. Λητώ), mama Dianei şi a lui Apollo: 1,502; 12,198. Prin adj. *Latonia*, despre Diana: 11,534, 557, văzută ca Luna: 9.405.

Laurens: 1. = Dercennus: 11,851. 2. (*diuus*) = Faunus: 12,769.

Laurentes, cei din Laurentum: 7,63; 8,371, 537, 613; 12,137, 240, 280. V. sub Laurentum*, la Numele de Locuri.

Lausus, fiul despotului etrusc Mezentius: 7,649-51; 10,426-902.

Lavinia, fecioara, fiica lui Latinus: 6,764; 7,72, 314, 359; 11,479; 12,17, 64, 80, 194, 605, 937. Prin adj. *Lauinius*: 1,2; 4,236. Cf. şi Lavinium, sub Locuri.

Leda, iubita lui Zeus (Iuppiter), mama Elenei şi a Clytaimestrei, a lui Castor şi a lui Pollux: 1,652. Prin adj. *Ledaeus*, *a*: 3,328 (= Hermione, fiica Elenei); 7,364 (= Elena însăşi).

Lelegi (lat. *Leleges*), populație autohtonă din Ionia Asiei Mici: 8,725.

Lemnius (Pater), supranume al lui Vulcan, stăpîn în Lemnos: 8,454.

Lenaeus (< gr. Ληναῖος), supranume al lui Bacchus: 4,207,.

Lethe*, Rîul infernal care hărăzea sufletelor uitarea vieții trecute, doar prin adj. *Lethaeus*, *a*: 5,854; 6,705, 714, 749.

Letum, Moartea personificată: v. Moartea.

Leucaspis, Troian: 6,334.

Leul din Nemea: 8,295.

Liber, supranume ui lui Bacchus: 6,805.

Liburni, populație din Dalmația: 1,244.

Libycă (lat. *Libystis (ursa)*): 5,37; 8,368.

Lichas, Latin: 10,315.

Licymnia, numele unei roabe, pro-

babil din Licymna, cetate în Argos, pe cît se pare, chiar vechiul nume al cetăţuiei Tirynthului: 9,546.

Liger, Italic: 9,571; 10,576-584.

Liguri, neam din NV Italiei, reputaţi a fi mincinoşi: 1. sg. (= Aunus): 11,715. 2. pl.: 10,185; 11,701.

Liris, Troian: 11,670.

Locri(eni), locuitorii din cetatea italică Locri, întemeiată de soţii lui Aiax al lui Oileus, scăpaţi din naufragiul acestuia: 3,399; 11,265.

Lucagus, Italic: 10,575-592.

Lucas, Latin: 10,561.

Luceafărul (de Ziuă): 1. *Lucifer*: 2,801; 8,589. 2. *Eous*: 3,588; 11,4. 3. *Iubar*: 4,130. 4. *Oriens* (= Zorii): 5,739. Aluziv, prin *sidus patrium* (= steaua străbună, a lui Venus): 8,681.

Lucetius, Italic: 10,561.

Luctus, Jalea personificată: 2,369; 6,274.

Luna, ipostază a Dianei: 1,742; 2,340; 7,9; 9,403-9; v. şi 3,587, 645; 4,80.

Luperci, colegiul sacral de la Roma: 8,663.

Lyaeus (< gr. Λυαῖος), supranume al lui Bacchus: 1,686.

Lycaeus (<gr. Λύκαιος), supranume al lui Pan.

Lycáon, Cretan: 10,749.

Lycaonian, despre Erichaetes, din ţinutul Asiei Mici: 10,749.

Lycieni: 1,113. Mai des prin adj.: 6,334; 7,816; 8,166; 10,751; 11,773.

Lyctius, poet. = Cretan, despre Idomeneu, regele, după oraşul Lyctus din Răsăritul insulei: 3,401.

Lycurgus, rege în Tracia: 3,14.

Lycus, Troian: 1,222; 9,545-556.

Lydi(eni) = Etrusci, cu referire la obîrşia lor, conform tradiţiei: 9,11. Mai ales prin adj. *Lydia* (*gens*): 8,479; 10,155; *Lydius* (*Thybris*): 2,781.

Lynceus, Troian: 9,768.

Lyrnesius, despre Acmon: 10,128. V. Lyrnesus, sub Locuri.

Maeon, Rutul: 10,337.

Maeonian (lat. *Maeonius, a*) poet.: 1. = Lydian 9,546; 10,141. 2. în genere, din Asia Mică, pej.: 4,216.

Maeonizi (lat. *Maeonidae*) poet. = Lydieni = Etrusci: 11,759.

Maeotic (lat. *Maeotia tellus*): din Maeotida (Marea de Azov), în Ţara Sciţilor: 6,799, una din marginile lumii cunoscute de Antici.

Magna Mater, v. Marea Mamă..

Magus, Latin: 10,521.

Maháon (lat. *Machaon* < gr. Μαχάων): 2,263.

Maia, mama lui Mercur: 1,297; 8,138-40.

Mamă, v. Marea Mamă.

Mani (lat. *Manes, -ium*), duhurile răposaţilor, protectoare ale celor vii din neamul lor: 3,63, 303, 565; 4,34,

387, 427, 490; 6,119, 506, 743, 896; 8,246; 10,34-9, 524, 534, 820; 11,181, 688-9; 12,646, 884.

Manlius (Torquatus), apărătorul Capitoliului Romei: 8,652.

Mantò (genitiv grecesc *Mantus*), proorociță, mama lui Ocnus: 10,199, eponima cetății Mantua, de care ținea cătunul poetului, Andes.

Marcellus: 1. Eroul roman din războiul punic: 6,855-9. 2. Nepotul şi moştenitorul prezumptiv al lui Augustus, mort de tînăr: 6,860-83.

Marea personificată (lat. *Pontus*): 10,103; invocată: 12,182 şi 197. V. şi Nereus, Oceanus

Marea Mamă (= Cybebe (*q.v.*), alias Cybele), zeița Gliei, Mama zeilor: 3,95, 111; 4,166, 178; 6,580-95, 784; 7,137; 9,82-108, 584 (var. lect.), 619-20; 10,234, 252; 12,176. V. şi Berecynt(h)ia, Glia, Idaea. Numită adesea Genitrix, Mater, Parens.

Marele Meşter (al Focului) (lat. *Ignipotens*) = Vulcan(us): 8,414-710.

Marica, divinitate locală din Latium: 7,47.

Marruvii*, cei din Marruvium, capitala Marsilor italici, de neam umbrian, prin adj. *Marruuia* (*gens*): 7,750.

Marsi, populație din Latium: 10,544. Şi prin adj. *Marsi* (*montes*): 7,758.

Marte (lat. *Mars*, *-tis*, arh. şi poet. *Mauors (q.v.)*), zeul Războiului, adesea o simplă metonimie pentru acesta: 1,274; 2,335, 440; 6,165; 7,304, 540-608; 8,433, 495-557, 676; 9,518, 584, 717, 766; 10,22, 237, 280; 11,110, 153, 374, 899; 12,1, 73, 108, 124, 187, 410, 497, 712, 790. Prin adj. *Martius*: 7,182; 9,566; 11,661. Supranume: *Gradiuus*: 3,35: 10,542. Calificative: 'Puternic în arme' (*Armipotens*: 9,717), 'Puternic în luptă' (*Bellipotens*: 11,8). Aluziv: *Bellator deus*: 9,722. Tatăl Amazoanelor: 11,661.

Massicus, Etrusc: 10,166.

Massyli, populație africană: 6,60. Adj.: 4,132 (*equites*), 483 (*gens*).

Maurusi* = Mauretani, populație nord-africană, în adj.: 4,206 (gens).

Mavors, arh. pentru Marte = Războiul: 1. nom. sg., sf. hexametru: 8,700; 10,755; 11,389; 12,179, 332. 2. g. sg. (6,872; 8,630) şi adj. (1,276; 3,13; 6,777; 9,685) – în interior de hexametru.

Maximus (Fabius –, poreclit Cunctator), generalul roman: 6,845.

Medon, Troian: 6,483.

Medtus, v. Mettius.

Megaera, monstrul infernal, fiica Nopții, ca şi Furiile: 12,846.

Melite, Nereidă: 5,825.

Memmius, cognomenul celebrei ginți latine: 5,117.

Memnon, fiul Aurorei, eroul ucis de Ahile laTroia: 1,489. Aluziv: 1,751.

Menadă*, v. Bacchantă*, Thyias.

Menelau, fratele lui Agamemnon: 2, 264; 6,525; 11,262. V. şi Atrizii.

Menestheu(s), Lycian: 10,129.

Menoetes: 1. Troian: 5,161-179. 2. Arcad: 12,517.

Mercur(ius), zeul Călăuz, vestitor al lui Zeus: 4,222, 558; 8,138. Supranume: (Cel) mai tare ca Argos, Cyllenius.

Merops, troian: 9,702.

Messapus, căpetenie latină: c. 9, 11-12 *passim*. În rest, 7,691; 8,6; 10,354, 749.

Metabus, tatăl Camillei: 11,540-575.

Metiscus, Rutul: 12,469-72, 623, 737, 784.

Mettius (Fufetius), căpetenia trădătoare a celor din Alba Longa: 8,642.

Metus, Teama personificată: 6,276. V. şi Groaza, Spaima, Timor.

Mezentius, ateul, despotul etrusc alungat de ai săi: 7,648-54; 8,7, 482-501, 569; 9,522, 586; 10 *passim*, 11,7-16.

Mimas, Troian: 10,702-6.

'Mincius', luat ca nume al unei corăbii: 10,205.

Minerva (nume folosit în special în sfîrşit de hexametru, la cazurile oblice), marea zeiță protectoare a artelor şi a meşteşugurilor: 1. Calul troian este darul ei: 2,31, 189. 2. Templul ei este de seamă: 2,404; 3,531; 6,840. 3. Femeile ştiu de la dînsa fusul şi cuierul: 5,284; 7,805; 8,409. Războinică şi răzbunătoare doar în 8,699; 11,259, sau sub supranumele de Pallas sau de Tritonia (nom., *qq.vv.*).

Minos, regele din Creta, ajuns jude în Infern: 6,432. Adj. *Minoia* (*regna*) = Creta: 6,14.

Minotaurus, monstrul din Cnossós, înfăţişat de Daedalus: 6,26.

Misenus, Troian: 3,239; 6,162-212. V. şi sub Locuri.

Mistralul* (lat. *Caurus*), Vîntul de Nord-Vest: 5,126. V. Vînturi, Aquilo, Bor(e)ás etc.

Mînia (lat. pl. *Irae*, personificate): 12,336.

Mnestheu(s), Troian de vază: c. 5, 9, 12 *passim*. În rest: 4,288; 10,143.

Moartea, personificată: 1. (lat. *Mors*): mai ales 2,369; 5,691; 10,662; 11,197; 12,157. 464. 2. (lat. *Letum*): 5,690; 6,277-8; 8,566; 9,433; 10,319; 11,172, 818; 12,328. 3. (lat. dat. *Neci*): 12,341, 513-4. Corespunde adesea gr. Αιδης, cf. şi Orcus.

Morbi, Bolile, personificate: 6,275.

Morini, Gallii de la Ocean (*extremi hominum*): 8,727.

Mors, v. Moartea.

Mulciber, 'Făurarul', 'Fierarul', supranume al lui Vulcan(us): 8,724.

Murranus, Latin: 12,529, 639.

Muze, inspiratoarele Poetului: I. Invocate: A. 1. sg. (lat. *Musa*): 1,8. 2. pl. 9,77-9. B. 'Zeiţe': 1. (lat. *Deae*): 7, 641; 10,163-5. 2. (lat. *Divae*): 7,645; 9,525-9. II. Fără invocare: 1. sg.: 10,191. 2. pl. 9,774-6. Cf. Calliope, Eratò.

Musaeus, bardul, fiul Lunei şi al lui Eumolpus, în Infern: 6,677-678.

Mycenaeus (*ductor*) = Agamemnon: 1,266. V. şi sub Atrizi.

Mygdon*, tatăl lui Coroebus, în patronimicul Mygdonides: 2,342.

Myrmidoni (lat. *Myrmidones, -um*), oastea lui Ahile: 2,7, 252, 785; 11,403.

Nautes, Troian: 5,704, 728.

Nealces, Troian: 10,753.

Neoptolem(us) (*alias* Pyrrhus, *q.v.*), fiul lui Ahile: 2,263, 500, 549; 3,333,469; 11,264.

Neptun(us), zeul mărilor şi al tăriei pămîntului: 1,124-56; 2,201, 610-12; 3,74, 119; 5 *passim*; 7,23; 8,699; 9,145. Prin adj. *Neptunius*: 2,625; 3,3; 7,691; 8,695; 9,523; 10,353; 12,128. Supranumit *Genitor*: 1,155; 5,817.

Nereide, zînele Mării, fiicele lui Nereu(s): 3,74; 5,240. V. şi Cymodoce, Cymothoe, Dotò, Galatea, Melite, Nesaee, Nimfe, Panopea, Sp(e)iò, Thalía, Thetis, Tritoni.

Nereu(s), zeu al Mării, tatăl Nereidelor: 2,419; 8,383; 10,764. Şi în adj. *Nereia* (Dotò): 9,102. V. şi Glaucus, Palaemon, Proteus.

Nesaee, Nereidă: 5,826

Nifeu(s) (lat. *Niphaeus*), Rutul: 10,570.

Nilul, personificat: 8,711-13 (v. şi sub Locuri). Conj. **Niligenae* (*dei*) 8,698.

Nimfe (lat. *Nymphae*), zeităţi ale pădurii, apelor, mării: 1,71, 168, 329; 3,34; 4,168, 198; 7,47, 137, 734; 8,71, 314, 336-41; 9,177-8; 10,83, 220-235, 551; 11,532-6, 836-67; 12,142, 786. V. şi Carmentis, Cymodocea, Deiopea, Dryope, Egeria, Garamantis, Ida, Iuturna, Opis, Oreade, Sebethis.

Nisus, Troian, prietenul drag al lui Euryalus: 5,294-354; 9,176-467.

Noaptea (lat. *Nox*), personificată: 2,360; 3,512; 5,721, 738, 835; 6, 390; 7,138, 331; 8,369, 407; 9,288; 11,201-2; 12,341, 513, 846, 860. Cf. 8,26-37.

Noemon, Troian: 9,767.

Nomazi (lat. *Nomades* < gr. Νόμαδες), triburi din Nordul Africii: 4,320, 535; 8,724. Reetimologizat poetic, folosit doar la g. pl. *Nomadum* (= lat. *Numidae*, *q.v.*).

Norocul, v. Fortuna.

Notus, Vîntul de Miază-zi: 1. sg.: 1,85, 108, 575; 2,417. 2. pl.: 11,795; 12,334. V. Vînturi, Aquilo, Boreas, Caurus, Eurus, Zefirul.

Numa: 1. Rutul: 9,454. 2. Alt Rutul: 10,562. 3. Aluziv, (Numa Pompilius) regele Romei, de neam sabin, din Cures: 809-12.

Numanus, Rutul: 9,592, 653.

Numen şi Numina, personificări ale puterilor divine, *passim*, cf. 12,183, 201.

Numicus, rîu din Laţiu, personificat: 7,797 (v. şi sub Locuri).

Numidae, triburi nomade din Nordul Africii: 4,41 (n. pl, cf. Nomazi).

Numitor: 1. regele Albei: 6,768. 2. Rutul: 10,342.

Nympha, v. Nimfă.

Ocean(us), divinitatea Mării circumterestre: 1,287, 745; 2,250; 4,129, 480; 7,101; 8,589; 11,1.

Ocnus, fiul Tibrului, întemeietorul Mantuei: 10,198.

Oebalus din Capri, fiul lui Telon: 7,734.

Oenotri*, străvechi locuitori ai Italiei sudice, prin adj. *Oenotrius, -a*: 1,532; 3,165 (*uiri*); 7,85 (*tellus*).

Ofeltes (lat. *Opheltes*), Troian: 9,201.

Oileus, tatăl lui Aiax cel Mic: 1,41.

Omnipotens, v. Iuppiter.

Onites, Rutul: 12,514.

Opis, Nimfă supusă Dianei: 11,532, 836-867.

Orcus, supranume al Morții personificate, un echivalent al gr. Ἀιδης: 2,398; 4,242, 699; 6,273; 8,296; 9,527, 785. V. şi Letum, Moartea.

Oreade, Nimfele munților: 1,500.

Orele (lat. *Horae*), păzitoarele Olympului: 3,512.

Oreste(s), fiul lui Agamemnon: 3,331; 4,471.

Orfeu (lat. *Orpheus*), legendarul cîntăreț trac: 6,119-20. Aluziv (*Thraecius sacerdos*) şi în 6,645.

Oriens: 1. Răsăritul: 1,289; 5,42; 8,687. 2. Luceafărul de ziuă: 5,739.

Oríon, vînătorul legendar: 10,763, devenit constelație: 1,535; 3,517; 4,52; 7,719.

Or(e)ithyia, fiica regelui Atenei, căsătorită cu Tracul Boreas: 12,83.

Ornytus, Etrusc: 11,677.

Orodes, Troian: 10,732-7.

Orontes, Troian: 1,113, 220; 6,334.

Orses, Troian: 10,748.

Orsilohus (lat. *Orsilochus*), Troian: 11,636-94.

Ortygius, Rutul: 9,573.

Osci, populație din Campania: 7,730.

Osinius, regele din Clusium: 10,655.

Osiris, Latin: 12,458.

Othrys*, tatăl lui Panthus (= Panthoos), în patronimicul Othryades: 2,319, 336.

Paeon*, tămăduitorul zeilor (lat. *Paeon* < gr. Παι(ή)ων), doar în adj. *Paeonius*: 7,769 (*herbae*); 12,401 (*mos*). V. şi Eseulap.

Pagasus, Etrusc: 11,670.

Palaemon, zeitate a Mării: 5,823. V. şi Glaucus, Nereu(s), Tritoni.

Palamedes, luptătorul de la Troia: 2,82.

Palicus, divinitate adorată cu jertfe de sînge: 9,585.

Palinurus, cîrmaciul troian: 3,202, 513, 562; 5,12, 833-871; 6,337-381.

Palladium, statuia sacră a Athenei (Pallas), de la Troia: 2,166-83; 9,151.

Pallas: 1. supranume curent al zeiței Athena: 1,39, 479; 2,15, 163, 615; 3,544; 5,704; 7,154; 8,435; 11,477. 2. Pallas, tatăl regelui Evandru: 8,51-4. Indirect, prin (*moenia*) *Pallantea*: 9,196, 241. 3. Fiul lui Evandru: c. 8, 10-11 *passim*; 12,943, 948.

Palmus, Troian: 10,697-9.

Pan, zeul rustic: 8,344. V. şi Lycaeus.

Pandarus: 1. Troian, fiul lui Lycaon, arcaşul: 5,496. 2. Alt Troian, fiul lui Alcanor, mare luptător, frate cu Bitías: 9,672, 722-35; 11,396.

Panopea, Nereidă: 5,240, 825.

Panopes, Sicilian: 5,300.

Panthus, preotul lui Apollo la Troia: 3,318-35, 429.

Parcele (lat. *Parcae*), zeiţele care torc firul Sorţii: 1,22; 3,379; 5,798; 9,107; 10,419, 815; 12,147-50.

Paris, fiul lui Priam, răpitorul Elenei: 1. el însuşi: 1,27; 2,602; 5,370; 6,57; 10,702-5. Aluziv: 7,320, 363; 10,92. 2. Pej. pentru Eneas, în gura adversarilor: 4,215; 7,321.

Parrhasii* poet. = Arcazi, în adj. *Parrhasius*: 8,344; 11,31.

Parthenius, Troian: 10,748.

Parthenopaeus, rege al Arcadiei: 6,480.

Parţi (lat. *Parthi*): 1. sg. 12,857-8 (generic). 2. pl. 7,606.

Pasifae (lat. *Pasiphae*), regină în Creta, mama Minotaurului: 6,25, 447.

Pater, Părinte, Tată, adresare aleasă pentru Iuppiter (*q.v.*), mai rar şi pentru alţii din zeii de seamă: Apollo, Marte, Neptun, Vulcan.

Patron, Acarnan: 5,298.

Pelasgi, poet. = Greci: 2,83; 6,503; 8,600. Şi în adj. *Pelasgus, -a*: 1,624; 2,106, 152; 9,154.

Peleu(s)*, v. Pelidul.

Pelias, Troian: 2,435-6.

Pelidul (lat. *Pelides*): 1. patronimic pentru Ahile: 2,548; 5,808; 12,350. 2. pentru Neoptlem(us), fiul lui Ahile: 2,263.

Pelops*, rege străvechi al Elidei, de la care îşi trage numele peninsula Peloponnesului (= 'Insula lui Pelops'), în adj. *Pelopeia* (*moenia*) = cetăţile greceşti din Peloponnes: 2,193.

Penaţii (lat. *Penates (dei)*), zeii protectori ai casei, aici mai ales cei ai Troiei: 1,68, 378, 527, 704; 2,292, 514, 717, 747; 3,12-15, 148, 603; 4,21, 598; 5,62, 632; 7,121; 8,11, 39, 123, 543; 9,256; 11,264.

Peneleus, Grec: 2,425.

Penthesilea, regina Amazoanelor: 1,491; 11,662.

Pentheus, rege al Thebei din Beoţia: 2,369-70.

Peridia, mama lui Onites: 12,515.

Perifas (lat. *Periphas*), Troian: 2,476.

PH-, v. F-.

Picus, zeu cîmpenesc, tatăl lui Faunus: 7,48, 171, 189.

Pilumnus, zeu cîmpenesc, tatăl lui Daunus şi bunicul lui Turnus: 9,4; 10,76, 619; 12,83.

Pinarii*, ginta romană a preoţilor lui Hercule, prin *Pinaria (domus)*: 8,270.

Pirithous (< gr. Πειρίθοος), prietenul lui Theseu, răpitorul Proserpinei: 6,393, 601.

Pistrix, supranume al Scyllei ('Pescărița'): 3,427, v. şi Pristis.

Pluton, zeul Infernului, soțul Proserpinei: 7, 327. Numit mai adesea, pentru eufemism, şi Regele Styxului (lat. *Stygius Rex* sau *frater* (al lui Iuppiter)): 6,252, 396; 9,104, sau *saeuus Rex*: 12,849. V. şi sub Dis, Orcus, Zeus Stygianul.

Podalirius, Troian: 12,304.

Poliles, Troian: 2,526; 5,564.

Pollux (< gr. Πολυδεύκης), fratele geamăn al lui Castor: 6,121.

Polyboetes, Troian: 6,484.

Polydorus, Troian: 3,45-62.

Polyfem(us), Ciclopul: 3,641, 657.

Polyxena*, fiica lui Priam, ucisă la Troia: 3,321 (*Priameïa uirgo*).

Pompei*, triumvirul (Cn. Pompeius Magnus): doar aluziv, 6,826-36.

Porsenna, regele etrusc: 8,646.

Pontus, Marea personificată: 10,103; 12,182, 197.

Portunus, divinitate marină, favorabilă intrării în porturi: 5,241.

Potitius, cognomenul ginții care îndeplinea la Ara Maxima jertfa închinată lui Hercule: 8,269-81.

Priam 1. regele Troiei: 1,458-87, 654, 750; 2 *passim*, 3,1, 50; 4,343; 5,297, 645; 7,246; 8,158, 379, 399. Prin patronimicul *Priamides*: 3,295, 346 (Helenus); 6,494, 509 (Deifob(us)). Adj. *Priameius*: 2,403; 3,321; 7,252. 2. nepotul regelui: 5,564.

Prisci (= Vechii) Latini, locuitori în Latium: 5,598.

'Pristis' (= 'Rechinul'), nume de corabie: 5,116-218. Latinizarea populară a lui *pistrix* ‚balenă, chit, rechin' (10,211). V. şi sub Pistrix.

Privernus, Rutul: 9,576.

Procas, regele Albei, din neamul troian: 6,767.

Procris, fiica lui Erehteus al Atenei: 6,445.

Promolus, troian: 9,574.

Proserpina, fiica Demetrei, regina Infernului: 4,698; 6,142, 251, 402. Indirect, prin *Domina Ditis*: 6,397. Numită *Iuno Inferna*: 6,138.

Proteus, zeu al Mării: 11,262. V. şi Glaucus, Nereus, Tritoni.

Prytanis, Troian: 9,767.

Pudor = 'Sfiala' personificată: 4,27.

Puni (lat. *Poeni*) = Fenicieni, Carthaginezi: 1,302, 442, 567; 4,134; 6,858; 12,4. Prin adj. *Punicus, -a*: 1,338; 6,49.

Puterea/Puterile divine (lat. *Numen/Numina*) *passim*, ca variantă pentru *deus/dei*, de ex.: 1. sg. 4,520. 2. pl. 3,634, 697.

Pygmalion, regele Tyrului: 1,347-64; 4,325.

Pyracmon, Cyclop dintre cei ai lui Vulcan: 8,425.

Pyrgo, doica fiilor lui Priam: 5,645.

Pyrrhus ('Roşcatul'), supranumele lui Neoptolem(us), fiul lui Ahile: 2,469, 491, 526-9, 547, 662; 3,286, 319.

Quercens, Rutul: 9,684.

Quirinus = Romulus zeificat: 1,292; 6,859.

Quirites (Prisci), vechii locuitori din cetatea Cures (V. sub Locuri): 7,710. Mai apoi acest nume va fi dat cetățenilor Romei.

Rapo, Etrusc: 10,748.

Războiul (lat. *Bellum*), personificat: 1,294; 7,607, 622.

Regina (zeilor), supranume al Iunonei: 1,45, 76; 7,620; 10,62.

Remulus: 1. bogătaşul din Tibur: 9, 360. 2. Numanus, supranumit Remulus, Latin: 9,593-634. 3. Alt Latin: 11,636.

Remus, fratele lui Romulus (Quirinus): 1,292.

Rhadamanthus, fiul lui Zeus, judecător în Infern: 6,566.

Rhaebus, calul lui Mezentius: 10,861.

Rhamnes, Rutul: 9,325, 359, 452.

Rhea, preoteasa, mama lui Aventinus: 7,659.

Rhesus, regele trac, ucis la Troia: 1,469.

Rhoeteic (adj. lat. *Rhoeteius*) poet. = Troian: 5, 646; 12,456. V. sub Rhoeteus la Nume de Locuri.

Rhoeteus, Rutul: 10,399-402.

Rhoetus: 1. Rutul: 9,344-5. 2. regele Marrubiilor: 10,388.

Rifeus (lat. *Ripheus*), Troian: 2,339, 394, 426.

Rîuri (lat. *Flumina*), personificate: 7,137-8; 12,181. Sg. v. Tibru.

Romani: 1. sg. generic: 6,851. 2. pl. 1,234, 277, 282; 6,679; 8,338, 626. Şi prin adj. *Romanus, -a*: 1,33; 4,234, 275; 5,123; 6,810, 857, 870; 8,99, 313, 361, 714; 9,449; 10,12; 12,166, 827. V. şi Eneazi (ca în 8,648), Romulizi (*infra*).

Romulizi (lat. *Romulides*), patronimic pentru Romani: 8,638. V. urm.

Romulus, întemeietorul Romei: 1,276; 6,778; 8,342. Adj. şi *Romula* (*tellus*): 6,876; *Romuleus*: 8,654.

Rutuli, supuşii italici ai lui Turnus: 1. sg. a. = Turnus 7,409; 8,474; 9,65; 10,108. b. = Volcens: 9,442. c. = generic: 10,108. 2. pl. 1,266; 7,472-5, 795; 8,381, 492; 9-12 *passim*. 3. în adj.: 7,318, 798; 9,130, 728; 10,245, 267, 399; 11,88; 12,117, 505, 597.

Sabaei, Arabii Regatului Sabei, din Sudul Peninsulei Arabice: 8,706. Ca adj.: 1,416.

Sabelli*, populație sabină, doar în adj. *Sabellus, -a, -um*: 7,665; 8,510.

Sabine: 8,635.

Sabini, populație italică: 1. sg., eponimul nației: 7,178. 2. pl.: 7,706-9. V. şi Cures, Sabelli.

Saces, Rutul: 12,651.

Sacrani*, grup războinic italic, prin adj. *Sacranae* (*acies*): 7,796.

Sacrator, Etrusc: 10,747.

Sagaris, Troian: 5,263; 9,575.

Salius: 1. Arcad: 5,296-356. 2. Italic: 10,753.

Salii, colegiul sacral roman: 8,285, 663.

Sal(I)entini*, populație din Calabria, prin adj. *Sallentini*: 3,400 (*campi*).

Salmoneus din Elida, fiul lui Eol, în Infern: 6,585.

Sarpedón, fiul lui Zeus, eroul de la Troia: 1,100; 9,697; 10,125, 471.

Sarrastes (*populi*), neamuri de pe rîul Sarranus din Samnium: 7,738.

Saticulus, locuitor din Saticula, cetate în Samnium: 7,729.

Sator ('Zămislitorul'), supranume al lui Iuppiter: 11,725.

Saturnia, supranume al lunonei (uneori ca perifrază pej.): 1,23; 3,380; 4,92; 5,506; 7,428, 560, 572, 622; 8,358; 9,2, 745, 802; 10,659, 760; 12,156, 178, 807.

Saturnius: 1. fiii lui Saturn: A. Iuppiter (Zeus): 4,372. B. Neptun: 5,799. 2. domnia lui Saturn = Italia: 1,659 (*arua*); 8,329 (*tellus*); 11,252 (*regna*).

Saturn(us) (gr. Κρόνος), ca zeu civilizator al Italiei: 6,794; 7,49, 180, 203; 8,319, 357; 12,830. Pentru trimiterile indirecte v. *supra*.

Scipiazi (lat. poet. *Scipiadae*), cei din neamul Scipionilor: 6,843.

Scylla: 1. sg.: monstrul din strîmtoarea Messinei: 3,420-32, 684; 7,302. 2. pl. (!) poet.: 6,286. 3. nume de corabie: 5,122. În adj. *Scyllaeus*, *-a*: 1,200.

Scyrii*, luptătorii din insula Scyros, ceata lui Neoptolem, în adj. *Scyria* (*pubes*): 2,477.

Seara personificată (lat. masc. *Vesper*), simetrică Aurorei: 1,374; 8,280.

Sebethis, Nimfă: 7,734.

Senectus, 'Bătrînețea' personificată: 6,275.

Serestus, luptător troian: 1,611; 4,288; 5,487; 9,171, 779; 10,541; 12,549-61.

Sergestus, luptător troian: 1,510; 4,288; 5,121, 184-5, 203, 221, 272-282; 12,561.

Sergii*, ginta romană, în adj. *Sergia* (*domus*): 5,121.

Serranus: 1. consulul din familia Atiliilor: 6,844. 2. Rutul: 9,335, 454.

Sfiala (Pudor) personificată: 4,27.

Sibylla din Cumae, proorocița lui Apollo: 3,452; 5,735; 6 *passim*.

Sicani, populația din Sicilia: 5,293; 7,795. Şi prin adj.: 1. *Sicanus*: 5,24; 8,328; 11,317. 2. *Sicanius*: 3,692; 8,416. V. şi urm.

Sicilieni*, indirect, prin adj. *Siculus*, *-a*: 1,34, 549; 3,410, 418, 696; 5,702; 7,289. V. şi Trinacri(eni)*.

Sidera, 'Stelele' personificate şi invocate: 12,197.

Sidoni(eni)*, doar prin adj. *Sidonius*, *-a*, aplicat Fenicienilor în genere, inclusiv celor de la Carthagina: 1,446, 613, 678; 4,75, 137, 545, 683; 5,571; 9,266; 11,74. V. şi Tyrieni.

Silvanus, zeul pădurilor: 8,600.

Silvia, fiica lui Tyrrhus: 7,487-503.

Silvius: 1. fiul lui Eneas cu Lavinia: 6,763. 2. (Eneas -), regele Albei: 6,769-70.

Sinon, Grecul viclean de la Troia: 2,79-329.

Sirenele: 5,864.

Sirius, steaua: 3,141. În adj.: 10,273.

Soarele (lat. *Sol*): 1,568, 742-5; 3,568; 4,607; 7,11, 100, 218; 9,461; 12,115, 164, 172-6. Indirect: 3,600, 637; 4,480; 6,725; 7,282. V. şi Foebus.

Soarta, lat. *fatum/fata*, *passim*, fie în legătură, fie în opoziţie cu Fortuna sau cu vrerea zeilor. V. de ex.: 1,239; 2,79, 257, 653; 3,17; 8,398, 575; 10,67, 472, 624; 11,108-12, 160, 759; 12,147-9, 819.

Somnia, v. Visele.

Somnul, personificat: 1. (lat. *Somnus* = gr. Ὕπνος): 3,147; 4,185; 5,838-46; 6,390, 893-6; 8,42. 2. (lat. *Sopor*): 2,253; 3,511; 6,278; 8,27. V. şi Visele (lat. *Somnia*).

Spaima personificată: 1. (lat. *Metus*): 6,276. 2. (lat. *Timor*): 9,719.

Spartan*, prin adj. *Spartanus*, *-a*: 1,316. V. şi Laconiana.

Sp(e)iò, Nereidă: 5,826.

Stăpîna: 1. = Cybele: 3,113. 2. = Iunona: 3,438. 3. Proserpina: 6,397.

Steaua Minervei (lat. *Minervae sidus*) = furtuna provocată de ea împotriva lui Aiax al lui Oileus, impiul: 11,259-60.

Stelele (lat. *Sidera*), personificate şi invocate: 12,197. V. şi Eterul.

Steropes, Cyclop din cei ai lui Vulcan: 8,425.

Sthenelus: 1. fiul lui Capaneus, căpetenie a Grecilor: 2,261. 2. Rutul: 12,341.

Sthenius, Rutul: 10,388.

Strymonius, Troian: 10,414. V. aceeaşi formă sub Numele de Locuri.

Styx, Rîul infernal, personificat: 6,154, 439. Frecvent prin adj.: 3,215; 4,638, 699; 5,855; 6,134, 252, 323, 369-91; 7,476, 773; 8,296; 9,104; 10,113; 12,91, 816.

Sucro, Rutul: 12,505.

Sulmo, Rutul: 9,412; 10,517.

Superi = 'Cei din ceruri, din înalturi', adesea: invocaţi: 8,572. V. şi Cei de Sus, Cereştii.

Sybaris, Troian: 12,363.

Sychaeus, Fenician, soţul Didonei: 1,343-8, 720; 4,20, 502, 632; 6,474. Şi adj. *Sychaeus*, *-a* : 4,552.

Tagus, Rutul: 9,418.

Talos, Rutul: 12,513.

Tanais, Rutul: 12,513.

Tarcho(n), căpetenie a Etruscilor: 8,506, 603; 10,153, 290-302; 11,184, 727-57.

Tarpeia, fată din ceata Camillei: 11,656. V. şi sub Numele de Locuri.

Tarquinius, numele gentilic al regi-

lor etrusci ai Romei: 1. sg. = *Superbus*, cel alungat din cetate: 8,646. 2. pl. = amîndoi regii: 6,817.

Tarquitus, Rutul: 10,550.

Tată, Părinte, denumire şi adresare rezervată zeilor, mai ales celor mari, Iuppiter (cf. 2,617; 9,495; 10,18, 61), Apollo, Neptun, Vulcan, dar uneori şi divinităţilor mai mici, ca Faunus sau Tibrul (*qq.vv.*). Iar *Pater Romanus* poate fi sau Iuppiter, sau un simbol pentru Senatul Romei: 9,449.

Tatius, regele sabin: 8,638.

Tegeeni* = Arcazi, prin adj. *Tegeaeus, -a*: 5,299; 8,459.

Teleboei, coloni veniţi din insula Tafos de lîngă Acarnania în Capreae (azi Capri) de lîngă Neapole, şi apoi aşezaţi şi pe pămîntul italic: 7,735.

Tellus, Glia personificată: mai ales 4,166; 7,136-7. V. şi Glia.

Telon, tatăl lui Oebalus, rege al Teleboenilor: 7,734.

Tempestates, Vremile, personificate: 5,772, v. 3,528, dar şi Hiems.

Tereus, Troian: 11,675.

Terra, Glia personificată: 4,178; 6,580, 595, 12,176. V. şi Glia.

Teucer (< gr. Τεῦκρος): Grec, fiul lui Telamon, frate al lui Aiax: 1,619. V. şi Teucrus.

Teucri, poet. = Troieni, coborîtori din vechiul rege Teucrus (v. urm.), *passim* (de peste 120 x), de ex.: 1,38, 625-6; 2,48, 571; 3,53, 601; 4,48, 349; 5,7, 66, 690; 6,41, 562; 7,155, 578; 8,10, 551; 9,34-9, 805; 10,8, 22, 690; 11,92, 872; 12,78, 836.

Teucrus (< gr. Τεῦκρος), fiul rîului Scamandru cu Nimfa Ida, devenit străbunul regilor din Troia: 1,235; 3,108; 4,230; 6,500, 648.

Teuthras, Arcad: 10,402.

Teutoni*, pomeniţi oarecum anacronic, prin adj. *Teutonicae*, în legătură cu un tip special de arme (*cateiae*, un fel de 'bumeranguri'): 7,741.

Thaemon, Lycian: 10,126.

Thalía, aici Nimfă: 5,826.

Thamyrus, Rutul: 12,341.

Thaumantiada (lat. *Thaumantías, -adis*), patronimic al lui Iris, fiica lui Thaumas, fiul Zeului Mării (lat. *Pontus*): 9,5.

Theanò, Troiană, soţia lui Amycus, mama lui Mimas: 10,70.

Thebană (adj.), mama lui Antifates: 9,697.

Themillas, Rutul: 9,576.

Theron, Rutul: 10,312.

Thersilohus: 1. Troian: 12,363. 2. Alt Troian: 12,363.

Theseu(s), eroul atenian: 6,122, 393, 618. Aluziv: 7,766.

Thessandrus, Theban, fiul lui Polynices, la Troia: 2,261.

Thetis, zeiţa marină: 5,825. Indirect, ca fiică a lui Nereu(s): 8,383.

Thoas: 1. Grec: 2,262. 2. Troian: 10,415.

Thraces, v. Traci.

Thronius, Troian: 10,753.

Thybris: 1. personificare poetică a Tibrului: 2,782; 3,500; 5,83, 797; 6,87; 7,151, 242, 303, 436; 8,64-86, 331, 540; 10,421; 11,393. V. şi Tiberinus, Tibru. 2. Rege italic, eponim al rîului: 8,330.

Thyiadă (lat. *Thyias*) = Bacchantă, Menadă: 4,302.

Thymber sau Thymbrus, Rutul: 10,391-4.

Thymbraeus, supranume al lui Apollo, adorat în Thymbra: 12,458.

Thymbris, Troian: 10,124.

Thymoetes, Troian: 2,32; 10,123; 12,364.

Tiberinus: 1. subst. = Tibrul personificat, uneori invocat: 6,873; 7,30, 797; 8,31-67. 2. Adj. 1,13; 9,125; 10,833; 11,449. Numit *Pater*: 6,873. V. şi Thybris, Tibru.

Tibru (lat. *Tiberis*): 7,715. Indirect, ca *Tuscus amnis*: 8,473; 10,199.

Tiburţi (lat. *Tiburtes*), locuitorii din Tibur: 1. sg. (= Remulus 1.). 2. pl.: 11,757. Cf. şi adj. *Tiburt(i)us* 7,670-1; 9,360.

'Tigrul' (lat. *Tigris*), nume de corabie: 10,166.

Timor, Spaima, Teama personificată: 9,719.

Tirynthius, supranume al lui Hercule: 7,662; 8,228.

Tisifone (lat. *Tisiphone*), una dintre Furii: 6,555-71; 10,761.

Titan, supranume al Soarelui, ca fiu al lui Hyperion, Titanul: 4,419. Cf. adj. *Titanius*: 6,725.

Titani*, Uriaşii, fii ai Gliei, aruncaţi în Tartar, prin adj. *Titania* (*pubes*): 6,580.

Tithon(us), soţul Aurorei: 4,585; 9,460. Şi prin adj. *Tithonius*: 8,364.

Tityos, Gigantul, fiul Gliei, pedepsit în Tartar: 6,595.

Tmarus, Rutul: 9,685.

Tolumnius, Rutul: 11,429; 12,258, 460.

Torquatus, Manlius -, eroul roman: 6,825.

Tracă (lat. poet. *Threissa*): 1,316; 11,858.

Traci (lat. *Thraces*): 3,14. Prin adj.: 1. *Thracius*: 5,536, 565; 9,49. 2. poet. *Threicius*: 3,51; 5,312; 6,120, 645; 7,208; 10,350; 11,659. V. şi Edon(ian).

Trinacri(eni)* = Sicilieni (*q.v.*): adj. *Trinacrius, -a*: 5,300 (*iuuenes*), 450 (*pubes*), 530 (*uiri*). V. sub Trinacria la Numele de Locuri.

Triones = Ursele, Carul mare şi cel Mic, constelaţiile de pe cer: 1,744 = 3,516 (pl.: *gemini*). V. şi Ursele (numite (tot pl.) şi *Arcti*).

Triton, divinitate a Mării: 1. sg.: 1,144; 6,173. 2. pl.: 5,824. 3. ca nume de corabie: 10,209-11.

Tritonia, supranume al Minervei (= gr. Τριτογένεια pentru Πάλλας Αθήνη): 1. subst.: 2,171. 2. adj.: 2,615; 5,704; 11,483.

Tritonída (lat. *Tritonis, idis*), variantă pentru Tritonia: 2,226.

Trivia, supranume al Hecatei, ca ipostază a Dianei: 6,13, 35, 69; 7,516,

774-8 (cf. Diana 764 şi 769); 10,537; 11,566, 836.

'Troia' = *Troianum agmen*, manej de călărie al tinerimii: 5,602.

Troiene: 1. pl. A. (lat. poet. *Troades*): 5, 613. B. (lat. *Troianae (matres)*): 5,793. V. şi Iliade(s). 2. sg.: adj. *Troia* (*mater* Egesta*, mama troiană a regelui Acestes din Sicilia, eponima cetății de acolo): 5,38.

Troieni: 1. A. sg. (lat. *Troianus*): 7,260 (Ilioneus); 12,359 (Eumedes). Prin adj.: a. Eneas: 4,124=165 (*dux*); 8,188 (*hospes*); 10,598 şi 11,125 (*uir*); 11,230 (*rex*). b. Chaon: 3,335. c. Acestes: 5,757. B. pl. (lat. *Troiani*): 5,688; 9,128; 10,77; 11,421, 826; 12,804. Adesea prin adj. (37 x), de ex.: 1,19, 467, 550, 699; 2,63; 4,162, 191, 425; 6,767; 7,144, 318, 723; 8,182, 545; 10,360; 11,34, 597. 2. A. sg. (lat. poet. *Tros*): 1,574; 10,108; 11,592 (generic); 6,52, 126; 10,250; 12,723 (Eneas). B. pl. (lat. *Troes*): 1,30, 129, 172, 232, 524, 747; 2,325; 5,265; 7,21; 9,113, 136, 168, 533, 689, 756, 811; 10,31, 89, 895; 11,161, 620; 12,137, 231, 281, 704, 730, 824. 3. A. sg. (lat. poet. *Troiugena*): 3,359 (Helenus). B. pl. (*Troiugenae*): 8,117; 12,626. V. şi Eneazi.

Troïlus, fiul lui Priam: 1,474.

Truda (lat. arh. *Labos*), personificată: 6,277.

Tulla, fată luptătoare din ceata Camillei: 11,656.

Tullus (Hostilius), regele Romei: 6,814; 8,644.

Turnus, tînăra căpetenie a Rutulilor, eroul italic: *passim* în c. 7-12, v. mai ales 7,344-783; 8,1-17, 493-614; 9,3-126, 327-805; 10,143-677, iar c. 11-12 în întregime. Adesea = 'Rutulul' (*q.v.*).

Tusci, poet. = Etrusci: 11,629; 12,551. Adj. *Tuscus, -a*: 8,473; 10,164, 199, 203; 11,316. V. şi Lydieni, Maeoni, Tyrrheni, şi Tibru.

Tydeus, tatăl lui Diomede: 6,479. V. urm.

Tydide (lat. *Tydides*), patronimicul lui Diomede: 1,97, 471; 2,164, 197; 10,29; 11,404; 12,351.

Tyndarida (lat. *Tyndaris, -idis*) = Elena, fiica lui Tyndarus: 2,569, 601.

Tyfóeus (lat. *Typhoeus*), fiul Gliei şi al Tartarului, pedepsit de Zeus pentru cutezanța sa: 8,298; 9,716. Adj.: 1,665 (*tela*).

Tyres, Arcad: 10,403.

Tyriene*, prin adj. *Tyriae*: 1,336 (*uirgines*).

Tyrieni = Fenicieni, apoi Puni: 1. sg.: 1,574 (generic). 2. pl.: 1,338, 423, 661-747; 4,104-11, 321, 468, 544, 622. Prin adj. *Tyrius, -a*: 1,12, 20, 336-40, 388, 568; 4,162, 224, 262; 10,55.

Tyrrheni, poet. = Etrusci: 1. sg.: 10,787, 898 (Mezentius); 11,686 (Ornytus). 2. pl.: 8,603; 11,93, 171, 733. Des prin adj.: 1,67; 6,697; 7,43, 209, 242, 426, 647, 663; 8,458, 507, 526, 551-5; 9,10, 71, 691; 11,171, 450, 504, 517, 581, 727, 835; 12,123, 272, 290. V. şi Lydi(eni), Maeoni(zi), Tusci.

Tyrrhenus, numele unui Etrusc: 11,612.

Tyrrhidae, fiii lui Tyrrhus, între care Almo: 7,484; 9,28. V. urm.

Tyrrhus, stăpînitor local italic (var. pentru Tyrrhenus): 7,485-532.

U (vocalic) / V (semiconsonantic) mergeau, de fapt, în latină, laolaltă.

Ucalegon, Troian, sfetnic apropiat al lui Priam: 2,312.

Ufens, Latin: 7,745; 8,6; 10,518; 12,460, 641. V. şi sub Locuri.

Ulisse (lat. *Ulixes* < gr. Οδυσσεύς), eroul grec, măiastru în viclenii: 2,7, 44, 90-7, 164, 261, 436, 762; 3,273, 613-91; 9,602; 11,263.

Umber, numele unui cîine de soi din Umbria: 12,753.

Umbro, căpetenie din neamul Marruviilor Umbrieni: 7,752; 10,544.

Ursele*: 1. (lat. pl. *Triones*) = constelaţia: 1,744. 2. (lat. pl. = *Arcti*), Nordul, după stelele lui: 6,16.

Ursita, v. Soarta.

Valerus, Etrusc: 10,752.

Văzduhul, Slava cerului, ca tărîm (lat. *Aether*, *q.v.*): mai ales 10,152.

Venilia, Nimfă, mama lui Turnus: 10,76.

Venulus, Latin: 8,9; 11,242, 742.

Venus (gr. Αφροδίτη), zeiţa Frumuseţii şi a Iubirii, mama lui Eneas: 1,229-335, 386, 411, 618, 691; 2,787; 3,475; 4,33, 92-163; 5,760-79; 6,26; 7,321, 556; 8,370, 590-699; 9,135; 10,16, 132, 332, 608, 760; 11,177, 736; 12,411-6, 786. Ea este Zeiţa (lat. *Dea*) prin excelenţă a acestui poem, pomenită extrem de des aluziv, fie ca Mamă a eroului (*Nate Dea*, *Creatrix*, *Genitrix* etc.), fie ca Zeiţă a Iubirii (*Alma*, cf. 10, 332; v. şi 4,33; 11,736), cu epitetele ei ca Acidalia, Cytherea (*qq.vv.*). V. şi Amor, Cupido(n).

Vesper, Seara personificată, simetrică Aurorei: 1,374; 8,280.

Vesta, zeiţa Căminului familial: 1,292; 2,296, 567; 5,744; 9,259.

Victoria, Izbînda personificată: 11,436; 12,187.

Vindecător (lat. *repertor medicinae*) = Esculap (*q.v.*): 7,772.

Virbius: 1. reîntruparea italică a lui Hippolyt(us), fiul lui Theseu, cel persecutat de maştera lui, Fedra: 7,761-777. 2. fiul acestuia şi al Ariciei, din pădurea Egeriei italice: 7,762.

Visele (lat. *Somnia*): 6,283-4. Cf. Somnul.

Vînturi(le) (lat. *Venti*, preferate de Virgiliu la plural), personificate: 1,233; 3,115; 5,211; 11,795; 12,345. Invocate: 8,702. V. detalii şi sub Aquilo, Auster, Boreas, Caurus, Eurus, Notus, Zefirul.

Volcanus, v. Vulcan(us).

Volcens, Latin: 9,370-451; 10,563.

Volsci, neam latin: 9,505; 11,167, 432-98, 546, 801, 898. Prin adj. *Volsca* (*gens*): 7,603.

Volusus, Rutul: 11,463.

Vrajba (lat. *Insidiae*, dar corespunzînd aici gr. Ερις): 12,336.

Vulcan(us) (lat. poet. *Volcanus* = gr. Ηφαιστος), zeul Faur, adesea simbol al Focului: 2,311; 5,662; 7,77, 679; 8,198, 372, 422, 729; 9,76, 148; 10,543; 11,439. Prin adj. *Volcanius*, *-a*, *-um*: 8,422, 535; 10,408; 12,739. Epitete:

Ignipotens ('Meşterul (Mare) al Focului'), *Lemnius*, *Mulciber* ('Făurar'), *Pater* (*qq.vv.*).

Zefirul (lat. *Zephyrus* < gr. Ζέφυρος): 1. sg.: 1,131; 2,417; 12,334; 2. pl.: 3,120; 10,103. V. sub Vînturi.

Zeus (numele grecesc, ca variantă metrică) = Iuppiter, Tatăl zeilor şi al omenirii, Stăpînul Olympului (*q.v.*).

Zeus Stygianul = Pluton, Stăpînul din Hades şi Tartar (*q.v.*): 4,638.

Zorii, v. sub Aurora, dar şi Oriens 1. (5,739).

INDICE DE NUME DE LOCURI

Numele urmate de un asterisc (*) sînt ale unor hidro- sau toponime pomenite doar indirect în text, dar de folos Cititorului.

Abella, cetate a Oscilor din Campania: 7,740 (joc etimologic al lui Virgiliu, prin *malifera*, numele ei însemnînd tocmai 'Mereni').

Acarnania*, ţinut în Grecia de NV, pe continent, în faţa Ithacei şi a Insulelor Leucade, v. sub Acarnan la Nume de Persoane.

Acesta, cetate în Sicilia, întemeiată de Troieni, sub regele Acestes (gr. clas. Εγεστα, lat. clas. *Segesta*): 5,718.

Acidalia*, fîntîna din Beoţia, de lîngă cetatea Orhomenos, unde Venus se scălda laolaltă cu Graţiile, prin adj. epitet: 1,720.

Acragas, numele grecesc, aici poetic, al cetăţii din Sicilia de SV, numite de Romani Agrigentum (azi Girgenti): 3,703.

Actium*, promontoriul Golfului Ambracia din Epir, al celebrei bătălii decisive dintre Octavianus şi Antonius (31 î.Cr.), prin adj. *Actius*, *-a*, *-um*: 3,280 (*litora*); 8,675 (*bella*), 704 (epitet al lui Apollo).

Adriatică*, Marea, doar prin adj. *Hadriacus*, *-a*: 11,405.

AE-, v şi sub E- (cu specificare constantă).

Aeaea*, insula Circei, devenită epitet al ei, prin adj.: 3,386.

Aegaeum (Mare), v. sub Egee.

Aetna (< gr. Αἴθνη), v. sub Etna.

Africa*, prin adj. *Africa terra* (= Africa de Nord): 4,37. V. şi *Afri*, cei din aceste ţinuturi, ca şi *Africus*, Vîntul uscat de S, din Africa, la Numele de Persoane.

Agylla*, alt nume al cetăţii etrusce Caere, doar prin adj. *Agyllinus*, *-a*: 7,652; 8,479. Locuitorii: 12,281.

Ahaia* (lat. *Achaia*), doar indirect, prin adj. *Achaicus*, *-a*: 2,462; 5,623.

Aherón (lat. *Acheron*), rîul şi mlaştina din Infern, pe care îl şi simbolizează adesea (= Hades): 5,99; 6,107, 295; 7,91, 312, 569; 11,23.

Alba Longa, cetatea latină predecesoare a Romei: 1,271; 5,597; 6,766. Doar Alba: 6,770; 8,48; 9,387. V. Albanus, la Persoane, dar şi 9,388 (*Albani loci*). Cf. urm.

Albanus*, Muntele Alban, prin adj. *Albanus* (sc. *mons*): 12,134-5.

Albula, vechiul nume al Tibrului: 8,332.

Albunea, marea cascadă de la Tibur (azi Tivoli): 7,83.

Alfeu (lat. *Alpheus* < gr. Αλφειος), rîul frumos curgător din Elida Peloponnesului: 3,694. Prin adj. *Alpheae* (*Pisae*): 10,179.

Allia, numele rîuşorului lîngă care au fost înfrînţi Romanii de Galli în 390 î.Cr., ajuns simbol de rea piază: 7,717.

Alpi (lat. *Alpes*): 10,13. Adj. *Alpinus*, *-a*, *-um*: 4,442; 6,830; 8,661-2.

Altare (lat. *Arae*), stînci din largul Golfului Carthaginei: 1,109-10.

Amathunt (lat. *Amathus, -untis* < gr. Αμαθους, -ντος), cetate de lîngă Pafos, în Ciprul de Sud, închinată Afroditei (= Venus): 10,51.

Amfryssus*, rîu din Thessalia, pe ţărmul căruia a păstorit turmele zeul Apollo, alungat din cer (v. *Georg.*, 3,2): prin adj. Amfrysia (lat. *Amphrysia* < gr. Αμφρύσια), epitet ornant al Sibyllei din Cumae, închinată lui Apollo: 6,398.

Amiternum*, cetate în ţinutul sabin: prin adj. *Amiternus, -a*: 7,710.

Ampsanctus, lac în Samnium, văzut ca gură a Aherónului: 7,565.

Amyclae, cetate părăsită din Campania: 10,564.

Anagnia, capitala Hernicilor din Latium: 7,684.

Anio (lat. *Anio* sau *Anien, -enis*), afluent al Tibrului în Latium: 7,683.

Antandros, cetate din Troada, peste muntele Ida, faţă de Troia: 3,6.

Antemnae, cetate sabină din Latium: 7,631.

Anxur*, numele volsc al cetăţii Terracina, prin epitetul Anxurus, dat lui Iuppiter venerai aici: 7,799.

[Aornos (= gr. α-ορν-ος, 'fără păsări'), gura Infernului: 6,242.]

Apollinis Agri (= 'Ogoarele lui Apollo'), la Patara, în Lycia: 12,516.

Appenninus, muntele italic, dar personificat: 12,703. Locuitorii lui sînt (poet.) *Appenninicolae*: 11,700.

Arae, v. Altare.

Araxes, rîul din Caucaz (azi Aras), parcă personificat: 8,728.

Arcadia, ţinutul din Peloponnes: 8,159; 10,129. V. şi Parrhasia.

Arcti, Ursele = Nordul: 6,16. V. şi la Numele de Persoane.

Ardea, capitala Rutulilor din Latium: 7,411-12, 631; 9,738; 12,44.

Arethusa, fîntîna vestită din Syracusa: 3,696. V. şi Alfeus.

Argiletum, cartierul Romei (cu etimologia lui populară): 8,345.

Argos (lat. pl. *Argi, -orum*): limitat cu siguranţă la Argosul din Peloponnes doar în 6,838; 7,286 (*Inachii*). În rest pare a fi un nume generic al Ţării Grecilor epocii homerice: 1,24, 285; 2,95, 178, 326; 10,779-82. Aluziv, 11,286 (*Inachias urbes*). V. Argivi, Argolici.

Argyripe (= Arpi, *q.v.*), numele grecesc al cetăţii lui Diomede întemeiate în Italia: 11,246. Aluziv şi în 8,9; 11,226, 239, 243.

Aricia*, numele cetăţii din Latium, dat mamei lui Virbius, fiul lui Hippolyt(us) reîntrupat în Italia, datorită pădurii din vecinătatea oraşului: 7,762.

Arisba, oraş în Troada: 9,264.

Arpi, numele italic al cetăţii lui Diomede (gr. > lat. *Argyripa*, *q.v.*): 10,28; 11,250, 428.

Asia, de fapt Asia Mică, reprezentînd apoi tot continentul răsăritean: 1,385; 2,193, 557; 3,1; 7,224; 10,91; 11,268; 12,15. Prin adj. *Asia* (*palus*) = lunca mlăştinoasă a rîului Cáystros: 7,701.

Atena*, doar prin locuitorii ei, poet. Cecropizi, v. sub Persoane.

Athesis, rîu din Italia de Nord (azi Adige): 9,680.

Athos, peninsula muntoasă din Nordul Egeei: 12,701.

Atina, oraş al Volscilor, la poalele Appenninului: 7,630.

Atlas*, masivul înalt din Nordul Africii, mereu personificat ca fiu al Titanului Iapet(us) (v. sub Persoane): văzut ca munte, 4,246-51.

Aufidus, rîu din Apulia: 11,405.

Aulida (gr. > lat. *Aulís, -idis*), portul din Beoţia de unde au plecat Grecii la Troia.

Aurora, uneori simbol al Răsăritului: 9,686 (*Aurorae populi*).

Ausonia, nume poetic al Italiei: 3,477-96; 7,55, 623; 9,136; 10,54, 356; 11,58. V. Hesperia, şi sub Ausoni(zi) la Nume de Persoane.

Aventin (lat. *Auentinus mons*), colina de la Roma: 7,659; 8,231. V. şi sub Numele de Persoane.

Avernus, lacul de lîngă Puteoli (legat cu marea de Agrippa, sub Augustus), ajuns deopotrivă un simbol al abordării în Italia şi calea către coborîrea în Infern (fiind aproape de Cumae): 1. masc. sg.: 5,813; 6,126, 201. 2. ntr. pl. (poet.): 3,442; 5,732; 7,91. Prin adj.: 4,512; 6,118, 564.

Bactra, provincie iranică răsăriteană, ca margine a lumii: 8,688.

Baiae, aşezare la intrarea Golfului Euboic (azi, de Neapole): 9,710.

Barca*, port fenician în Cyrenaica (azi Libia), prin locuitorii lui, numiţi *Barcaei*: 4,43. Pentru formă, v. şi Barce, sub Numele de Persoane.

Batulum, localitate din Sudul Campaniei, greu localizabilă: 7,739.

Benacus, numele antic al Lacului Garda din Nordul Italiei: 10,205.

Berecynt(h)us*, unul din vîrfurile muntelui Ida din Frygia, numit prin epitetul *Berecynt(h)ia* dat Cybelei: 6,784; 9,82, 619. V. şi sub Persoane.

Bola, localitate din Laţiul de SE: 6,775.

Buthrotum, localitate din Epir, importantă ca punct comercial: 3,293.

Byrsa, numele grecesc ('Pielea (de taur)') al citadelei Carthaginei, de fapt fenic. *Bosra* ('Colina'): 1,367.

Caere, -itis (şi , -etis) cetatea etruscă: 8,597 (cu rîul ei); 10,183. V. şi Agylla*.

Cafereus (gr. ion.), promontoriu euboic: 11,260.

Caieta, portul din Sudul Laţiului (azi Gaieta): 6,900. V. sub Persoane.

Cales, localitate din Campania: 7,728.

Calydon, cetatea din Etolia, urîtă de Diana: 7,305-7; 11,270.

Camerina (Camarina), colonie grecească din Sicilia de Sud: 3,701.

Campania*, ţinutul italic, prin adj.

Campana (*urbs*) = Capua: 10,145.

Capena*, cetate din Latium, numită prin *Capeni luci* ('Crîngurile C.'): 7,697.

Capitolium, colina de la Roma: 6,836; 8,347, 653; 9,448. V. Tarpeia*.

Capreae, insula din Golful Euboic (de Neapole): 7,735.

Capua*, v. Campania*, numele ei venind, după legendă, de la Capys Troianul (1.), v. sub Persoane.

Carinae, cartierul Romei: 8,361.

Carmentalis (porta), de la Roma, de la Nimfa Carmentis: 8,338.

Carpathică (lat. *Carpathium Mare*), întinderea tulburată a mării din jurul insulei Carpathos (în SE Egeei): 5,595.

Carthagina (lat. *Karthago*, *-inis*), colonia punică din Africa: 1,13, 298, 366; 4,97, 224, 265, 347, 670; 10,12, 54.

Casperia, mică cetate din ținutul sabin: 7,714.

Caspica*, prin adj. *Caspia* (*regna*) = iranice din Sudul ei: 6,697.

Castrum Inui, localitate de coastă din Latium: 6,775.

Caucasus, masivul, hotar al Europei, vecin cu Hyrcania: 4,367.

Caulon(ia), colonie grecească la Marea Siculă, în S Italiei: 3,553.

Celemna, aşezare neclar localizată din Sudul Campaniei: 7,739.

Ceraunia = Munții Acroceraunieni ('Fulgerați în creste'), din Epir: 3,506.

Chalcidică (cetatea) (lat. *Chalcidica arx*) = Cumae (*q.v.*), colonie a cetății ioniene Chalcís (gr. Χαλκίς), din Eubeea: 6,17. V. şi sub Baiae şi Euboic (Golful).

Chaonía, ținut al Epirului numit după Cháon Troianul: 3,335. Şi în adj. *Chaonius*, *-a*: 3,293, 334.

Cimin(i)us, munte şi lac în Etruria: 7,697.

Cipru (lat. Cyprus < gr. Κύπρος), insula Afroditei: 1,622.

Circaeum*, promontoriul (insular la Homer, peninsular mai apoi) al zînei vrăjitoare Circe (v. la Persoane), pomenit doar prin adj. *Circaeus*, *-a*, *-um*: 7,10 (*terra*), 799 (*iugum*).

Cithaeron, muntele din ținutul Thebei, închinat lui Bacchus: 4,303.

Cîmpiile Elysee, v. Elysium.

Cîmpiile Flaviniene, în vecinătatea cetății Falerii: 7,696.

Clarus*, cetate din Asia Mică, lîngă Colofon, vestită pentru un templu închinat lui Apollo, de aceea supranumit Clarius: 3,360.

Clusium, cetatea etruscă a lui Porsenna: 10,367. Indirect şi prin adj. *Clusinus*, *-a*: 10,655 (*orae*).

Cnossós*, marea cetate din Creta, doar prin adj. *Gnosius*, *-a*: 3,115; 5,306-7; 6,23, 566; 9,305.

Cocytus, şuvoiul înspumat din Infern, pe care îl şi simbolizează uneori: 6,132, 297, 323; 7,562. Prin adj. *Cocytius*: 7,749.

Colinele etrusce (lat. *Etrusca iuga* = Etruria): 8,480.

Collatine (cetățuile) (lat. *Collatinae arces*), perifrază pentru a numi cetatea latială Collatia, cu nume neadecvat hexametrului: 6,774.

Cora, cetate din Sudul Campaniei: 6,775.

Corinthus, marea cetate din Grecia: 6,836.

Corythus, numele grecesc al Cortonei din Etruria: 3,170; 7,209; 9,10; 10,719.

Cosae, cetate de pe țărmul Etruriei: 10,168.

Creta, insula: 3,104, 122-9, 162; 5,588. Şi prin adj.: 1. *Cresius, -a*: 4,70; 8,294. 2. *Cretaeus, -a*: 3,117; 12,412. Aluziv, *Minoïa regna*: 6,14. V. şi Cretană, Cretani, Cydani la Numele de Persoane.

Crinisus (de fapt Crimis(s)us), rîu din Sicilia: 5,38.

Crîngul Alban (lat. *Albani luci* (var. *loci*)): 9,387-8. V. şi sub Alba.

Crîngul Angitiei, în ținutul Marsilor: 7,759.

Crîngul Capenei, v. sub Capena*.

Crustumeri(um), localitate sabină din Latium: 7,631.

Cumae, cetate grecească la Golful Euboic (de Neapole): 6,2. Indirect: 1. prin adj. *Cumaeus, -a*: 3,441; 6,98. 2. Prin Chalcidică (cetatea): 9,70 (*q.v.*).

Cures, localitate sabină: 8,638. V. sub Quirites la Persoane.

Cybelus, muntele închinat Cybelei (la Verg. doar Cybebe sau Magna Mater etc., v. la Numele de Persoane): 3,111; 11,768 (aici var. ms. *Cybelae*).

Cyclades, insulele greceşti: 3,127; 8,692.

Cyllene, muntele din Arcadia unde Maia l-a născut pe Mercur: 8,139. Şi indirect: 1. prin Cyllenius, supranumele zeului: 4,252, 276. 2. Prin adj. *Cyllenia* (*proles*): 4,258.

Cynthus, muntele din Delos, închinat lui Apollo, supranumit ca atare Cynthius: 1,498; 4,147.

Cyprus, v. Cipru.

Cythera, insula Afroditei, în Sudul Peloponnesului: 1. sg. fem.: 10,51. 2. ntr. pl.: 1,680; 10,86. V. şi sub Cytherea la Numele de Persoane.

Dardania, ținutul Troadei, mai ales către Hellespont, apoi = Troada în general: 2,281, 325; 3,52, 156; 6,65; 8,120. V. sub Dardani(zi) etc. la Numele de Persoane.

Daunia*, îndeobşte = Apulia, Italia de S, aici prin adj. *Daunia* (*gens*): 8,146. V. şi la Numele de Persoane.

Delus (< gr. Δῆλος), vestita insulă grecească din Cyclade, locul naşterii Dianei şi al lui Apollo (supranumit Delius: 3,162; 6,12): 4,144.

Dicte*, muntele din Creta, locul naşterii lui Zeus, indirect, prin adj. *Dictaeus, -a, -um*: 3,171 (*arua*); 4,73 (*saltus*).

Dindyma (ntr. pl. = 'Gemeni'), munte din Frygia, închinat Cybelei: 9,618; 10,252.

Dodona*, aşezarea din Epir cu vestitul oracol al lui Zeus, indirect, prin

adj. *Dodonaeus, -a*: 3,466 (*lebetes*).

Donusa, mică insulă din Cyclade, lîngă Amorgus: 3,125.

Drepanum, promontoriu şi port în Sicilia de V: 3,707.

Dulichium (< gr. Δουλίχιον), fie o peninsulă a Acarnaniei, fie zona cea mai îndepărtată a Cefalleniei (într-un vers imitat după Hom., *Od.*, 1,245 etc.): 3,271.

E-, uneori = lat. Ae- (cu specificare constantă).

Egee, Marea (lat. *Aegaeum* (*Mare*) < gr. Αἰγαίος (Πόντος)): 12,366.

Egesta* sau Segesta*, cetatea siciliană, numită în poem Acesta: 5,38.

Egipt (lat. fem. *Aegyptus, -i* < gr. (ἡ) Αἴγυπτος): 8,687, 705, şi prin adj. *Aegyptia* (*coniunx* (pej.)): 8,688. V. sub Persoane.

Elida (lat. Elis, *-idis* < gr. Ἦλις, -ιδος), ţinut vestic al Peloponnesului: 3,694; 6,588.

Elysium = Cîmpiile Elysee din Infern: 5,735; 6,542, 744.

Eolía (lat. *Aeolia* < gr. Αἰολία), ţara lui Eol (Aeolus, stăpînul Vînturilor): 1,52; 9,38, echivalată formal, prin adj. *Aeolia*, cu Lipare (*q.v.*): 8,416-7. V. şi sub Eol, la Numele de Persoane.

Epir, ţinutul din Grecia continentală de NV: 3,292, 503.

Erebus, genunea de beznă din Infern: 4,26, 510; 6,247, 404, 671; 7,140.

Eretum, mică localitate din Latium, la hotarele ţinutului sabin: 7,711.

Eridanus, numele antic al Padului (*q.v.*), adesea personificat: 6,659.

Eryx, muntele din Sicilia de SV: 12,701. Prin adj. *Erycinus, -a*: 5,479; 10,36.

Etna (lat. *Aetna* < gr. Αἴθνη), marele vulcan din Sicilia, văzut ca sălaş al făurăriei lui Vulcan(us): 3,554-674. Prin adj. *Aetnaeus, -a, -um*: 3,678; 7,786; 8,419, 440; 11,263.

Etolia*, ţinut de V al Greciei, v. sub Etoli(eni), la Numele de Persoane.

Etruria, ţinutul italic: 8,494; 12,232. Indirect, prin adj., şi 8,473-80. V. şi Lydia, Maeonia, precum şi sub Etrusci, Lydieni, Maeoni, sau Tyrrheni, la Numele de Persoane.

Eubeea* (lat. *Euboea* < gr. Εὔβοια), marea insulă ionică, doar prin adj. *Euboicus, -a, -um*, referitor, mai des, la colonia chalcidică de la Cumae şi la Golful Neapolei: 6,2, 42; 9,710; 11,260 (v. Cafereus).

Eufrat (lat. *Euphrates*), fluviul din Vestul Mesopotamiei: 8,726.

Europa, în *Eneida* numai ca denumire a continentului (opus Asiei): 1,385; 7,224; 10,91.

Eurotas, rîul din Lacedemona: 1,498.

Fabaris, afluent al Tibrului: 7,715.

Falerii*, cetate latină din Etruria, v. sub Falisci la Numele de Persoane.

Farus*, insula de lîngă Alexandria Egiptului, indirect, prin *Protei colum-*

nae: 11,262.

Feneus (lat. *Pheneus* < gr. Φενε(ι)ός), cetate din Arcadia, de lîngă muntele CyIlene: 8,165.

Fenicia*, numai prin nume de populații, v. sub Fenicieni.

Fescennium*, mică așezare de lîngă Falerii, în Latium, indirect, prin *Fescenninae acies*: 7,695.

Fidena (în proză Fidenae), cetate pe Tibru, în Latium: 6,773.

Flaviniene, Cîmpiile, în vecinătatea cetății Falerii: 7,696.

Forul Roman: 8,361.

Foruli, mică așezare din Latium: 7,714.

Frygia (lat. *Phrygia* < gr. Φρυγία), ținutul din Asia Mică, echivalat însă aici, poetic, cu Troada (= Frygia Mică): 7,207; 10,88, 582. Prin adj. *Phrygius*, *-a*: 9,80 (*Ida*). V. și Frygieni, la Persoane.

Ftia (lat. *Phthia* < gr. Φθία), patria thessalică a lui Ahile: 1,284.

Fucinus, Lacul, din ținutul sabin: 7,759.

Gabii, cetate sacrală din Latium, între Roma și Praeneste: 6,773. Indirect, prin adj. *Gabinus*, *-a*: 7,612 (*cinctus*), 682 (*Iuno*).

Ganges, marele fluviu, simbol al Indiei: 9,31.

Gela, cetate din S Siciliei: 3,702. Prin adj. *Gelous*, *-a*: 3,701 (*campi*).

Getia*, indirect, prin adj. *Geticus*, *-a*, *-um*: 3,35 (*arua*).

Gnossós*, sau Cnossós*, marea și vechea cetate din Creta doar prin adj. *Gnosius*, *-a*, *-um* = Cretan: 3,115; 5,306-7; 6;23, 566; 9,375.

Gortyn(a)*, cetate din S Cretei, doar prin adj. *Gortynius*, *-a*, *-um*, tot = Cretan: 11,773. V. Creta, Gnossós.

Graecia, atestare unică: 11,287. V. Argi și sub Greci la Persoane.

Graviscae, așezare din Etruria, lîngă Tarquinii: 10,184.

Grynium*, cetate din Lydia, cu un templu vestit al lui Apollo, numit ca atare Gryneus: 4,345.

Gyaros, mică insulă din Cyclade, la V de Andros: 3,76.

H- = lat. H- și gr. - (lat. = gr. X-, cu specificare permanentă).

Hades*, nu ca atare în originalul *Eneidei*, ci doar în traducere (pentru rațiuni metrice: 11,23); v. sub Infern și, la Numele de Persoane, sub Dis, Orcus, Pluton.

Hadriatică, Marea, v. sub Adriatică*.

Hebrus, rîul tracic: 1,317 (var. lect. *Eurum*): 12,331.

Helicon, muntele Muzelor, din Beoția: 7,641; 10,163.

Helorus, rîu din Sicilia, la E de promontoriul sudic Pachynus: 3,698.

Hermus, rîu din Lydia, avînd o bogată cîmpie: 7,721.

Hernicele Stînci, v. sub Hernici*, la Persoane.

Hesperia, nume arhaic şi poetic, dat de Greci Italiei (ca '(Ţara) Apusului'): 1,530, 569; 2,781; 3,163, 185-6, 503; 4,355; 7,4, 44, 543; 8,148; 12, 360. Prin adj. *Hesperius, -a*: 3,418; 6,6; 7,601.

Hesperide, apele (lat. *Hesperides* (*aquae*) = apele Italiei): 8,77. Cf. ant. V. însă şi Hesperidele, zînele Apusului, sub Persoane.

Hiberia*, v. sub Iberia*, Iberic.

Himella, mică aşezare sabină: 7,714.

Homole, munte din Thessalia: 7,675.

Hyrcania*, ţinut iranic de Răsărit (azi Gurgan), lîngă Marea Caspică: prin adj. *Hyrcanus, -a*: 4,367. V. şi sub Numele de Persoane.

Ianiculum, colina de la Roma, dincolo de Tibru: 8,358.

Iapygia*, ţinut est-italic, cu muntele Garganus, prin Iapyx (numele locuitorilor), folosit ca un epitet de tip adjectival: 11,247.

Iberia* (lat. *Hiberia**), prin adj. *Hiberus, -a*: 7,663; 9,582; 1,913.

Ida: 1. Muntele din Frygia, dominînd Troada: 2,801; 3,6; 5,252-4, 449; 9,80; 10,158; 12,546. V. şi Nimfa lui, tot Ida, sub Persoane. Prin adj.: A. referitor la munte, cu zeii săi cei mari (Zeus, Magna Mater): 2,696; 3,112; 7,139; 9,112, 620; 10,230, 252. B. = Frygian = Troian: 7,207, 222; 9,672; 11,285. 2. Muntele din Creta centrală: 12,412. Prin adj. *Idaeus* (*mons*): 3,105.

Idalia, cetatea din Cipru, închinată Afroditei (Venus): 1,693, de unde şi adj. *Idalius, -a*: 5,760; 10,52 (aici nu neapărat adj.).

Idalium, muntele din Cipru, închinat Afroditei (Venus): 1,681; 10,86.

Ilion (lat. *Ilium* < gr. Ἴλιος, apoi şi Ἴλιον), iniţial numele cîmpiei din faţa Troiei, apoi cînd = Troia, cînd = Troada: 1,68; 2,241, 325, 625; 3,109; 5,261, 756; 6,64. Des prin adj.: 1. *Iliacus, -a, -um*: 1,97, 456, 483, 647; 2,117, 431; 3,182, 280, 336, 603; 4,46, 78, 537, 648; 5,607, 725; 6,875; 8,134; 10,62, 335, 635; 11,255, 393; 12,861. 2. *Ilius, -a, -um*: 1,268; 9,285; 11,245.

Illyri, populaţia de la Nord de Epir, prin adj. *Illyricus* (*sinus*): 1,243.

Ilua, insula din Marea Tyrrheniană (azi Elba): 10,173.

Inarime (nume epic fals analizat după hom. εἰν' Ἀρίμοις, demult citit Ἐναρίμοις), insula numită, probabil, de Etrusci Arima, iar de Greci Pithecussa (ambele = Maimuţeni'), apoi de Latini Aenaria: 9,716. Astăzi ea se numeşte Ischia, în Golful Neapolei.

Indus, marele fluviu, simbol al Indiei: 12,67.

Infernul*, prin adj.: *Infernae* (*tenebrae*): 7,325. V. şi Aheron, Styx, precum şi Dis, Orcus, Pluton, la Numele de Persoane.

Inui Castrum, veche aşezare din Latium: 6,775.

Ionică, Marea: 1. subst.: 3,211. 2. adj. *Ionius, -a, -um*: 3,671; 5,193.

Ismarus*, munte din Tracia, al cărui nume a trecut, ca adj. asupra țării: *Ismara patria*: 10,351. V. şi sub Numele de Persoane.

Italia, ținta lui Eneas (peste 40 x): 1,2-554 (10 x); 3,166-674 (10 x); 4,106-381 (10 x); 5,18, 629, 730; 6,61, 357, 718; 7,469, 563; 9,267, 601; 10,8, 32, 67; 11,219, 508; 12,41. Foarte des prin adj. *Italus, -a, -um*: 1,252; 3,185, 396, 440; 5,82, 703; 7,334, 643, 776; 8,626, 715; 9,698; 10,780; 11,326. V. Ausonia, Hesperia, Oenotria, şi sub Italice, Italici şi Saturnius 3., la Numele de Persoane.

Ithaca, insula lui Ulisse, în Marea Ionică: 3,272, 613. V şi adj. *Ithacus* la Numele de Persoane.

Izvoarele lui Velinus (*q.v.*): 7,517.

Karthago, ortografierea latină arhaizantă a numelui Carthaginei (*q.v.*).

Labicum*, cetate din Latium, prin Labici, locuitorii ei: 7,796.

Labyrinthul din Creta: 5,588.

Lacedemona (lat. *Lacedaemon, -onis*), ținutul din Peloponnes: 7,363. Prin adj. *Lacedaemonius*: 3,328. V. şi sub Sparta, precum şi sub Laconiana, la Numele de Persoane.

Lacinium*, promontoriul de lîngă Tarent, cu un templu al Iunonei, prin adj. *Lacinia*, ca epitet al divinității: 3,552.

Laconia*, doar prin Laconiana (lat. *Lacaena*), denumire pej. dată Elenei, v. sub Numele de Persoane. V. şi Lacedemona, Sparta.

Lacul Ciminius (*q.v.*): 7,697.

Lacul Fucin(us) (*q.v.*): 7,759.

Lacul Nemi*, prin Lacus Triviae (= al Dianei, *q.v.*): 7,516, cu o aluzie şi în 7,763-4 (*umentia litora*).

Laris(s)a*, cetatea thessalică, al cărei nume ajunge = Thessalia, de unde adj. *Larisaeus*, ca epitet epic al lui Ahile: 2,197 =11,404.

Latium, ținutul italic, țel al lui Eneas (peste 30 x): 1,6-554; 4,432; 5,731; 6,67, 89, 793; 7,38-709; 8,5-18, 322; 10,58, 365; 11,141, 168, 361, 431; 12,24, 148, 820-6. Adesea prin adj. *Latinus, -a, -um*, v. sub Numele de Persoane. Aluzii mai depărtate: 10,300; 11,588.

Laurentină, Mlaştina: 10,709, v. urm.

Laurentum*, în original (pentru rațiuni metrice) prin adj. *Laurens, -ntis*, cu referire la cetatea şi la ținutul regelui Latinus: 5,797; 7,661; 8,1, 38; 9,100; 10,635, 671, 706, 709; 11,78, 431; 12,24, 542. Prin aluzii: 9,367; 11,100 (*urbs Latina*); 11,17 (*muri Latini*).

Lavinium, cetatea ce va fi întemeiată de Eneas, numită după Lavinia (*q.v.*), fiica regelui Latinus: 1,258, 270; 6,84. Aluziv: 7,322 (*recidiua Pergama*).

Lemnus* (gr. Λῆμνος), insula din Egee, doar prin adj. *Lemnius*, epitet al lui Vulcan: 8,454.

Lerna, cetatea din Argolida, lîngă care bîntuia Hydra, ucisă apoi de Hercule: 6,187, 803; 12,518. Prin adj. *Lernaeus*: 8,300.

Lethe*, rîul infernal, numai personificat, v. sub Numele de Persoane.

Leucade sau Leucadia (lat. *Leuca-*

te), promontoriu cu cetatea de căpetenie a insulei Leucadia din Marea Ionică: 3,274; 8,677.

Libya, ținutul nord-african, cel mai adesea = Africa toată 1,22-511 (de 7 x): 4,36, 173, 257; 6,694, 843. Des și prin adj. *Libycus, -a, -um*: 1,339, 377, 527, 596; 4,106, 271, 320, 348; 5,595, 789; 6,388; 7,718; 11,265. V. și Libycă, sub Persoane.

Licymna*, cetate din Argos, prin numele unei roabe Licymnia (*q.v.* sub Persoane).

Liguria*, numai prin locuitorii ei, v. sub Liguri la Persoane.

Lilybeum*, cetate importantă din Apusul extrem al Siciliei, prin adj. *Lilybeius, -a, -um*: 3,706 (*uada*).

Limanul Sicanic (= portul Syracusei): 3,692.

Lipare, insulele din Marea Tyrrheniană, identificate cu Insulele lui Eol (*q.v.*): 8,417.

Locri* (<gr. Λόκροι), cetate sud-italică, numai prin locuitorii ei (*q.v.*).

Lupercal, grota dedicată lui Lupercus (= Faunus = Pan Lycaeus): 8,343.

Lycaonia*, țara din Sudul Asiei Mici, prin adj. *Lycaonius*: 10,749.

Lycia, ținutul din Asia Mică: 4,143, 346, 377; 6,334; 7,721, 816; 8,166; 10,126; 12,344, 516. Prin adj. *Lycius, -a, -um*: 4,346, 377; 7,816; 8,166; 11,773. V. și Lycieni sub Numele de Persoane.

Lyctus*, cetate din Estul Cretei, prin adj. *Lyctius* (= Cretan): 3,401.

Lydia*, țara din Apusul Asiei Mici, obîrșie tradițională a Etruscilor, prin adj. *Lydia* (*gens*): 8,479; 10,155. Cf. și 2,781. V. Maeonia.

Lyrnes(s)us, cetate din Troada: 12,547. Prin adj. *Lyrnesius*: 10,128.

Maeonia, regiune din Asia Mică, parte a Lydiei, apoi poetic, supranume al Etruriei italice: 8,499. V. sub Maeoni(eni) și sub Maeoni(zi) la Numele de Persoane. Cf. mai ales 10,141.

Maeotida*, ținutul de la Marea de Azov, prin adj. *Maeotia* (*tellus*): 6,799.

Malea, capul cel mai sudic al Peloponnesului, matcă de vînturi: 5,193.

Mantua, cetatea etruscă, patrie a poetului: 10,200-1.

Marea Adriatică*, prin *Hadriacae undae*: 11,405.

Marea Argolică (= Grecească de E = Myrtoică): 5,52.

Marea Carpathică, din jurul insulei Carpathos: 5,595.

Marea Egee, direct *Aegaeum* (*Mare*): 12,366. V. și Egeu, la Persoane.

Marea Ionică (Grecească de V): 3,211.

Marea Libycă, numită *Pontus Libyae*: 1,556.

Marea Roșie*, aluziv, prin *litus rubrum*: 8,686.

Marpes(s)us*, munte din insula Paros, prin *Marpesia cautes*: 6,471.

Massicum*, muntele din Campania, celebru prin viile sale, numite

aici *felicia Massica*: 7,726.

Megara*, prin adj. *Megari* (*sinus*): Golful Megarei (Hyblee) din Sicilia, la Nord de Syracusa: 3,689.

Mincius*, rîul din patria poetului, doar ca nume de corabie: 10,205.

Minio, rîu din Etruria, care se varsă în Marea Tyrrheniană, lîngă Centumcellae (azi Civitavecchia): 10,183.

Misenus (Mons), promontoriul din Nordul Golfului de Neapole: 6,233-34. V. şi sub Misenus, la Numele de Persoane.

Mlaştina Laurentină: 10,709.

Monoecus (mai exact *arx Monoeci*), azi Monaco, aşezare fortificată numită după templul antic al lui Hercules Monoecus: 6,830.

Mutu(e)sca, cetate din ţinutul sabin: 7,711.

Mycenae (pl. < gr. Μυκῆναι), vestita cetate a lui Agamemnon: 1,284, 650; 2,25, 180, 331, 577; 6,838; 7,222, 372; 9,139. Singularul, secundar, impus de vers (*urbe Mycenae*, sf. hex.), doar în 5,52. Prin adj. *Mycenaeus*, doar despre Agamemnon: 1,266.

Myconos, insula din Cyclade, la N de Naxos: 3,76.

Nar, rîul din Umbria, afluent al Tibrului: 7,517.

Naryx* sau Narycus*, cetate din Locrida, de unde au venit colonii din cetatea Locri (*q.v.*): 3,399.

Naxos, insula din Cyclade: 3,125.

Nemea, cetatea din Argolida, unde Hercule a înfrînt groaznicul leu ce-i pustia ţinutul: 8,295.

Neritos, după Virgiliu, o insulă aparte, lîngă Ithaca (*q.v.*): 3,271.

Nersa (lat. pl. *Nersae*), cetate din Latium: 7,744.

Nil (lat. *Nilus*), marele rîu, simbol al Egiptului: 6,800; 8,711; 9,31.

Nomentum, cetate din Latium: 6,773; 7,712.

Numicus, rîu din Latium: 7,150, 242, 797.

Nursia, cetate din ţinutul sabin: 7,716.

Nysa, munte magic, locul de naştere al lui Dionysos-Bacchus, plasat de Homer în Tracia, apoi undeva în Orient, chiar şi în India: 6,805.

Oceanul, întinsul marin circumterestru, v. sub Persoane. Aluziv, la genunea lui: 11,913 (*gurges Hiberus*).

Oe(c)halia, cetatea din Eubeea, distrusă de Hercule: 8,291.

Oenotria*, poet. pentru Sudul Italiei: prin adj. *Oenotrius*, *-a*: 1,532; 3,165 (în ambele *uiri*); 7,85 (*tellus*).

Olearus, mică insulă din Cyclade: 3,126.

Olymp, muntele, sălaş al zeilor, aproape sinonim cu Cerul: 1,374; 2,779; 4,268, 694; 5,533; 6,579, 586, 782, 834; 7,218, 558; 8,280, 319, 533; 9,84, 106; 10,1, 115, 216, 437, 621; 11,726, 867; 12,634, 791.

Oricus*, cetate din Epir, prin adj. *Oricia*: 10,136 (*terebinthus*).

Oriens = Răsăritul: 1,289; 5,42; 8,687.

Ortygia: 1. = nume antic al insulei Delos: 3,124, 143, 154. 2. insula din fața Siracusei, lîngă capul Plem(m) urium: 3,694.

Othrys, masiv muntos din Thessalia: 7,675. V. şi la Persoane.

Pa(c)hynum, promontoriul extrem de SE al Siciliei: 3,429, 699; 7,289.

Pactolus, rîul din Lydia, cel plin de aur: 10,142.

Padus, marele rîu din Nordul Italiei: 9,680. V. şi Eridanus.

Padusa, ramura şi gura sudică de vărsare a Padului: 11,457.

Pafos (lat. *Paphus* < gr. Πάφος), cetate din Cipru, închinată Venerei: 1,415; 10,51, 86.

Palatinul*, colina de la Roma, prin adj. *Palatinus*: 9,9 (*Euander*).

Palinurus, promontoriu din Lucania: 6,381. V. şi sub Persoane.

Pallanteum, cetatea lui Pallas 2., unde domnea Evandru: 8,54, 341. Indirect, şi prin adj. *Pallantea*: 9,196, 241 (*moenia*).

Pantagias, rîu din Sicilia, în apropierea Siracusei: 3,689.

Paros, insula din Cyclade, vestită pentru marmura ei: 3,126. Prin adj. *Parius, -a*: 1,593 (*lapis*).

Parrhasia*, ținut din Arcadia Peloponnesului: prin adj. *Parrhasius, -a* = Arcadian: 8,344; 11,31.

Patavium, azi Padova: 1,247.

Pelorus, promontoriul extrem de NE al Siciliei: 3,411, 687.

Pergam (lat. mai ales pl. ntr. *Pergama* < gr. Πέργαμα), adesea poet. = Troia: 1,466, 651; 2,177, 291, 375, 556, 571; 3,87, 336, 350; 4,344, 426; 6,516; 8,37, 374; 10,58; 11,280. În 7,322, simbolic = Lavinium (*recidiua Pergama*). Prin adj. *Pergameius, -a*: 3, 110, 133, 476; 5,744; 6,63.

Petelia, mică cetate din Bruttium, întărită de Filoctet: 3,402.

PH-, v. F-.

Pisae, oraş din Etruria, colonie, după tradiție, a Pisei din Elida: 10,179.

Plem(m)urium, promontoriu de lîngă Siracusa: 3,693. V. şi Ortygia.

Pometii (Pometia), cetate a Volscilor, în Latium: 6,775.

Populonia, cetate etruscă din fața insulei Ilva (Elba): 10,172.

Porțile Războiului: 7,607-17. Cf. 1,294.

Praeneste, cetate din Latium: 7,682; 8,561. Şi prin adj. *Praenestina* (*urbs*): 7,678.

Privernum, cetate volscă din Latium: 11,540.

Prochyta, insulă din Golful Neapolei (azi Prócida): 9,715.

Pyrgi, vechiul port al cetății etrusce

Caere (*q.v.*): 10,184.

Quirinal (lat. *Quirinalis* (*collis*)), colina de la Roma: 7,187, 612.

Răsăritul, v. Oriens şi, la Numele de Persoane, Aurora, Eous, Luceafărul.

Rhoeteus, promontoriu şi simbol al Troadei: 3,108; 6,505. V. şi sub Numele de Persoane.

Rin (lat. *Rhenus*), marele rîu european, hotar al Imperiului: 8,727.

Roma, ţinta destinului lui Eneas: 1,7; 5,601; 6,781; 7,603, 709; 8,635; 12,168. Aluziv şi: 6,876; 9,449; 10,12, precum şi prin Roman(i) şi Eneazi, Romulizi, la Numele de Persoane.

Rosea (*rura*), 'Cîmpul Trandafirilor', lîngă Lacul Velinus, în ţinutul cetăţii Reate: 7,712.

Rufrae, cetate din Campania: 7,739.

Salamina (lat. *Salamis, -inis*), insula din faţa Atticei, patria lui Aiax Telamonianul: 8,158.

Sallentini (*campi*), 'Cîmpiile Sallentinilor', din Sudul Calabriei antice: 3,400. V. sub Persoane.

Same, insula din Marea Ionică: 3,271.

Samos, una dintre Sporadele Mării Egee, cu un templu vestit al Iunonei: 1,16.

Samothrace = Samos Threicia, insula din Nordul Egeei: 7,208.

Sarnus, rîu din Campania: 7,78.

Sarranus*, rîu din Campania, prin adj. *Sarrastes* (*populi*): 7,738.

Saticula*, cetate din Samnium, prin Saticulus, numele unui locuitor al ei: 7,729.

Satura (*palus*), 'Mlaştina Saturei', probabil o parte a Mlaştinilor Pontine din Latium: 7,801.

Saturnia*, 'Ţara' = Italia, v. sub Saturnius 2., la Numele de Persoane.

Schee, Porţile (lat. *Scaeae Portae* < gr. Σκαιαὶ Πύλαι), 'Porţile de la Stînga (= Miază-noapte)' ale Troiei, către care s-a dat mai ales lupta pentru cucerirea oraşului: 1. pl.: 2,612. 2. sg. (secundar): 3,351.

Scylaceum, colonie grecească din Bruttium (Calabria de azi): 3,553.

Scyros*, insula din Marea Egee, doar prin adj. *Scyria* (*pubes*): 2,477. V. sub Numele de Persoane.

Selinunt (lat. *Selinus, -ntis*), port din SV Siciliei: 3,705.

Sfînta (lat. *Adyta*, înlăuntrul templului din Delos): 3,92.

Sicania, partea de Apus a Siciliei: 1,557. Prin adj. *Sicanius, -a, -um*: 3,692; 8,416. V. şi sub Sicani, la Numele de Persoane.

Sicilia*, pomenită doar prin Sicania şi, poet., Trinacria (*qq.vv.*). V. şi Siculi, la Numele de Persoane.

Sidicinum*, cetate din Campania, prin adj. *Sidicina* (*aequora*): 7,727.

Sidon, cetatea feniciană: 1,619. Mai des prin adj. *Sidonius, -a, -um*, simbolizînd frecvent toată Fenicia, v. sub Persoane.

Sigeum*, promontoriul din fața Troiei, purtînd apoi mormîntul lui Ahile şi al lui Patroclu, prin adj. *Sigeus, -a, -um* (= troian): 2,312; 7,294.

Sila, munte împădurit din Bruttium (azi Calabria): 12,715.

Simo(e)is, rîul din Troada, pe care o şi simbolizează: 1,100, 618; 3,302; 5,261, 634, 803; 6,88; 10,60; 11,257.

Soracte, muntele de lîngă Tibur, din Latium: 7,696; 11,785.

Sparta, capitala Lacedemonei (*q.v.*): 2,577; 10,92. V. şi Laconiană, Spartan, la Numele de Persoane.

Strofade (lat. *Strophades* < gr. Στροφάδες), 'Rotitoarele', micile insule din Marea Ionică, cu sălaşul Harpiilor: 3,209-10.

Strymon*, rîul tracic, prin adj. *Strymonius, -a*: 10,265; 11,580.

Styx, v. sub Nume de Persoane, Rîul infernal fiind mereu personificat. Aparte: 8,296; 9,104.

Symaethus*, rîu din Sicilia de Est, în adj. *Simaethia* (*flumina*): 9,584.

Syrtes, Golfurile Cirenaice, înnisipate, simbol al bancurilor de nisip şi al Nordului Africii: 1. pl. 1,111; 5,51, 192; 6,60; 7,302; 10,679. 2. sg. (secundar): 4,41.

Taburnus, munte din Samnium: 12,715.

Tarent (lat. *Tarentum* < gr. Τάρας, -αντος), colonie grecească din marele golf sud-italic care îi poartă numele: 3,551.

Tarpeia*, stînca de pe Capitoliul Romei, doar prin adj. *Tarpeia*: 8,347 (*sedes*), 652 (*arx*). V. şi Capitolium. V. şi sub Persoane.

Tartar, hăul subpămîntean din afundul Infernului, loc de pedeapsă al celor ticăloşi: 1. pl. ntr. *Tartara*: 4,243, 446; 5,734; 6,135, 548-627; 8,563; 9,496; 11,397; 12,14, 205. 2. sg. masc. *Tartarus* (emfatic, dar util şi metric): 6,577. Prin adj. *Tartareus, -a, -um*: 6,295, 395, 551; 7,328, 514; 8,667; 12,846.

Tegea*, cetate din Arcadia, doar prin *Tegeaei* (locuitorii ei): 5,299; 8,459.

Ténedos, insula din Marea Egee, în fața Troiei: 2,21, 203, 255.

Tetrica, masiv din ținutul sabin: 7,713.

Teucria, unicat poetic = Troia şi Troada: 2,16. V. Teucri, sub Persoane.

Thapsus, cetate de lîngă Syracusa, în E Siciliei: 3,689.

Theba: 1. marea cetate din Beoția (lat. pl. *Thebae*). 2. prin adj. *Thebana* (*mater*), cetatea din Mysia (lat. sg. *Theba*).

Thermodon, rîu din Regatul Pontului, locul de baştină al Amazoanelor: 11,659.

Thybris, Tiberinus, Tiberis, felurite nume ale Tibrului, v. sub Numele de Persoane, rîul fiind văzut mereu ca o divinitate; aparte, ca 'Rîu etrusc', v. *Lydius amnis*: 2,781; *Tuscus amnis*: 8,473;

10,199; 11, 316; ca rîu, şi atît, mai ales în 7,715; 10,362-3,833; 11,449; 12,35.

Thymbra*, cetate din Troada, unde era adorat Apollo, numită prin adj. *Thymbraeus*: 3,85.

Tibur, cetatea din Latium: 7,630. Prin adj. *Tiburs, -tis*: 7,670 (*moenia*) şi sub Tiburţi, la Numele de Persoane.

Timavus, rîul din Italia de NE: 1,244.

Tiryns*, cetatea din Argolida, prin adj. *Tirynthius*, ca supranume al lui Hercule, v. sub Persoane.

Tmarus, munte şi simbol al Epirului, prin adj. *Tmarius*: 5,620.

Tracia (lat. *Thraca* = gr. hom. Θρῆκη), Ţara Traciei: 12,335. V. sub Tracă, Traci, la Numele de Persoane.

Trinacria, nume poetic al Siciliei (gr. hom. Θρινακίη), făcînd, poate, aluzie, eventual prin etimologie refăcută, la caracterul ei 'tri-angu-lar': 3,440, 582; 5,393, 555, 573. Prin adj. *Trinacrius, -a* (= Sicilian): 1,196; 3,384, 429, 554; 5,300, 450, 530.

Troada*, numită prin Ilion, prin Troia (*qq.vv.*) şi prin *Idaea terra*: 11,285-6.

Troia: 1. marea cetate strămoşească (de 88 x): c. 1-3, 5-10 *passim*, 4,111, 312, 313; 11,288; 12,828. Des şi prin Ilion (*q.v.*), prin *Troiana urbs*: 1,624, 2,4; 4,342; 8,36; 9,364; 10,609; cf. şi *urbs paterna*: 10,705. 2. 'Troia' = *Troianum agmen*, manej de călărie al tinerimii: 5,602.

Tyr (lat. < gr. *Tyros*): 1,346; 4,36, 43, 670. Aluziv, prin *Agenoris urbem*: 1,338. V. şi Sidon, şi sub Tyrieni, Puni (nu arareori = Fenicieni în genere), la Persoane.

Tyrrhena (*litora*) = Etruria (*q.v.*): 8,555.

U (vocalic) / V (semiconsonantic) mergeau, de fapt, în latină, laolaltă.

Ufens, rîu din Latium: 7,802. V. şi sub Persoane.

Umbria*, ţinutul italic, doar indirect, v. sub Numele de Persoane.

Velia*, cetate şi port pe coasta tyrrheniană a Lucaniei, prin adj. *Velinus* (*portus*): 6,366.

Velinus, Lacul din ţinutul sabin: 7,517, 712.

Vesulus, munte din Alpii Cottieni: 10,708.

Volturnus, rîu în Campania: 7,729.

Xanthus, supranume poetic al Scamandrului, rîul din Troada: 1,473; 3,350, 497; 4,143; 5,634, 803-8; 6,88; 10,60.

Zacynthos, insula din Marea Ionică, la Sud de Ithaca: 3,270.

Dan Slușanschi era un fenomen. Traducea din greaca lui Homer, din latina lui Vergiliu, din engleza lui Tolkien ori din franceza lui Benveniste cu același sentiment de acasă, de limbă cunoscută nu pe dinafară, ci pe dinăuntru. Limbile pe care le știa, nu părea să le fi învățat cîndva: părea să le fi știut dintotdeauna. Pentru el, limbile nu erau achiziții exterioare, ci renașteri interioare. În Dan Slușanschi, limbile trăiau așa cum trăiesc în noi organele vitale. Ficatul său era greaca, rinichiul său era latina, plămînii săi erau alcătuiți dintr-un amestec ordonat de limbi, vechi și moderne. Era fabulos în etimologiile sale indo-europene. Uneori, cînd ne întîlneam și vorbeam despre de toate, se oprea din curgerea conversației și trăgea dintr-unele din cuvintele folosite cîte un fir etimologic, pe care îl ducea nu doar pînă în etimonul său originar (sau pînă la discuția savantă referitoare la el), ci pînă în ambianța sa culturală, religioasă, socială, economică și antropologică, despre care știa totul. În plus, părea că știe și toate cele patru sute treizeci și nouă de limbi și dialecte Indo-europene și că le-a vorbit pe toate, ca limbi materne, încă de cînd s-au diferențiat din predecesoarele lor și s-au autonomizat. Dan Slușanschi era un platonician al etimologiilor. Părea că le văzuse cîndva derivarea, că fusese martorul formării lor, că le fusese contemporan și că, de atunci, nu le uitase. Cunoașterea, pentru el, nu era decît o anamneză, o rememorare a ceea ce, cîndva, văzuse cu ochii lui și ascultase cu urechile lui. Dan Slușanschi cu adevărat a fost un fenomen.

H.-R. PATAPIEVICI

9 786069 659120

Ratio et Revelatio
ratioetrevelatio.com